PARAPHRASIS IN LIBRUM IOB, CUI SUBIJCITUR BREUIS EXPENSIO LITTERALIS, VEL...

Juan : de Jesús María, Domenico Palteri

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

. £. 1
AZIONALE
8 — C 24
VITT. EMANUELE
ROMA
199
Digitized by Google

XIX f 20

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PARAPHRASIS IN LIBRVM IOB,

CVI SVBIICITVR BREVIS
expenſio litteralis, vel tropologica,
vel mixta,

PER R. P.

Fr. IOANNEM A IESV MARIA,
Carmelitam Diſcalceatum, Calaguritanum,
Congregationis S. Eliæ Procuratorem
Generalem.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

ROMAE,
Ex Typographia Gulielmi Facciotti. MDCXI.

Superiorum Permiſſu.

Digitized by Google

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. D. D.

CARDINALI MONTALTO.

FRATER IOANNES A IESV MARIA S.

PLVRIMIS *ſanè, ac miris pietatis, prudentiæ, humanitatis, alijſq; planè inſignibus animi tui dotibus allicior, Cardinalis Illuſtriſſime, ad ſcriptum hoc tibi dicandum. Diuina tamen charitas, qua inopes, ampla largitione, multipliciq; officio alis, atq; tueris, calcar immenſum addit, vt laborem hunc tibi omnino deberi cenſeam. Nimirum eximia virtus hæc, te Iobo, quem interpretor, ſimillimum efficit: vt apprime tibi congruant effata illa:*

Pater eram pauperum, &c. Iob. c. 29.

Cumq; ſederem quaſi rex, circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.

Porrò, vti Mons Altus, emines, & regis more, ingenuo comitatu ſtiparis. Indè tamen, vbi mortalibus obrepit deiectæ plebis obliuio, te demittis ipſum, & cauſis indigorum, è quorum numero noſtri homines ſunt, mirificè attemperas: quod, & innumeris teſtibus tibi fauſta precantibus, & con-

Digitized by Google

ſenſione Romæ totius aſtruitur. Offero ergo tibi, Cardinalis Illuſtriſsime, explanationem libri, cuius pars nequaquam exigua nobiliſsimo, ac pijſſimo tuo conſentit ingenio. Munus, precor, meum grati animi ſignificationi, ex vniuerſæ Congregationis noſtræ conſpiratione deſtinatum, non mea diſparitate, ſed pertractatæ rei granditate metire: boniq; conſule, vt nominis tui ſplendor initio prænotatus auctoris nebulas diſpellat, & lectorum animos ad ſaluberrima Iobi ſenſa penſitanda permulceat. Ego verò clementiſsimum Deum impenſiùs oro, te, Cardinalis Illuſtriſsime, ad Eccleſiæ bonum ſecundis euentibus proſperatum diutiſsimè ſeruet.

Digitized by Google

FR. Ferdinandus à S. Maria, Vicarius Generalis Congregationis S. Eliæ, Fratrum Carmelitarum Diſcalceatorum, probo Paraphraſim hanc R. P. Fratris Ioannis à Ieſu Maria, Procuratoris Generalis prędictę Cōgregationis noſtrę: vt typis mandetur, *ſi placuerit Reuerendiſs. D. Viceſgerenti, & Reuerendiſs. P. Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici*. Datum Romæ, Cal. Martij 1610.

Fr. Ferdinandus à S. Maria Vicarius Generalis.

Imprimatur ſi videbitur Reuerendiſs. P. M. Sacri Palatij Apoſtolici.

Cæſar Fidelis Viceſgerens.

EX commiſſione Reuerendiſs. P. F. Ludouici Yſtella Sacri Palatij Apoſtolici Magiſtri, Ego Darius Tamburellus, Societis Ieſu, legi Paraphraſim in librum Iob admodum R. P. F. Ioannis à Ieſu Maria, Carmelitani, Diſcalceati, & nihil in ea reperi, quod contra fidem, & bonos mores eſſe videatur; quin imo cenſeo eſſe opus piū, ac doctum, dignum, quod, & ad facilem ſacri libri intelligentiam, & ad rectam morum inſtitutionem in omnium manus deueniat.

Darius Tamburellus manu propria.

Imprimatur Fr. Thomas Pallauicinus Bononien. Magiſter, & Reuerendiſs. P. Fr. Ludouici Yſtella Sacri Palatij Apoſtolici Magiſtri Socius Ordinis Prædicatorum.

Digitized by Google

PRAEFATIO.

NON adeò ſponte, Lector candide, in librum multis difficultatum ſcopulis prætextum pedē intuli: res quippe inacceſſa videbatur,vt neq;auſpicari auderem,neq;ſi auſus fuiſſem,ſponderem me cæptam peracturum. Et quidem præter rei arduitatem, noueram ego, tenui labore meo, vix vllam lucis acceſſionem libro huic fieri poſſe, quem tot antiqui ſcriptores præclariſſimi, Græci,atq, Latini,elimâtis commentarijs illuſtraſſent. Quòd ſi recentiora placerent, notum ſanè, neq; interpretes nouiſſimos elogiò dignos deſiderari, quorū ego pietatem,ac eruditionem admiror. Hæc profectò me remorata ſunt. At cùm viri planè pij, ac egregiè docti mecum familiariter verſati, noſſent, me, per triginta circiter annos, ſummis laboribus, præſertim internis, licèt exigua cum laude, perfunctum; inſtitere crebrò, comminiſcerer aliquid in Iobum,pro modico captu,& aduerſa valetudine mea, rati, vt cenſeo, me Iobo non prorſus abſimilem, grauiterq; afflictum, afflicti viri mentem fortaſſe aſſecuturum,quod ijs,qui mera ſpeculatione ducuntur,ægrè permittitur. His ergo poſtulatis tàm ſæpe repetitis reluctari nòn debui: dediq; operam,vt quàm breuiſſimè omnia expedirem,ſenſumq; Iobi,ijs potiſsimum in locis,vbi affectus viri dolentis ingraueſcunt,non tam longè,quàm propriè, ac luculenter exprimerem.Non ergo à me multiplex eruditio,prolixiq; variæ orationis excurſus,ſed doloris ſenſus,& monita grauibus affectionibus curandis opportuna, requirenda: in quibus tamen promendis,quemadmodùm,& in reliqua libri explanatione,ſi quid appoſitè dictum,non ingenio quidem meo,ſed Diuinæ bonitati feratur acceptum. Ne verò longius procurram, quæ hic præmoneri deberent, in ſubiectis canonibus à me præſcripta ſunt. Quicquid autem ſcripſi, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ iudicio incorruptiſsimo ſubmitto.

CANO-

Digitized by Google

CANONES AD LIBRI IOB INTELLECTVM.

1 LIBER Iob ſemper inter canonicos poſitus,
& à Sacris Concilijs, & Patribus, vti ſcrip-
tura a Spiritu ſancto dictata, receptus fuit.
2 Licèt nihil certi ſtatui queat de libri huius au
ctore, probabile tamen videtur, Iobum ipſum S.Greg.c.1. Præf.
eius auctorem fuiſſe, vt ſcriptores grauiſſimi Alber. Magnus.
cenſuerunt. Lingua ſyricaca, vel ſyrochaldaica fuiſſe dici-
tur. ſyriacam LXX Interpretes dixere. Poſtea in hebrai-
cam linguam, vt non nulli ſcriptores prodidere, à Moyſe
traductus fuit.

3 Apud Hebræos à principio vſq; ad initium tertij capitis,
oratione ſoluta, à verbis verò illis, Pereat dies in qua na- S. Hieronymus in Prologo.
tus ſum, vſq; ad illa 42. capitis, Idcirco ipſe me repre-
hendo, hexametris verſibus excurrit: proſa demum abſol-
uitur. Incertum autem an Iobus ipſe in ſtatum florentē re
ſtitutus carmine ſcripſerit, an Moſes carmine trāſtulerit.

4 Iobus fuit è poſteris Abraham per Eſau iuxta grauiſſimo- S. Auguſt. 18. de ciuitate Dei.
rum Patrum ſententiam.

5 Fuit Iobus ille Iobab, qui Gen. 36. numeratur à Moyſe in- S.Greg. in
terReges Edom. Ex quo efficitur, vt vixerit ante legē latā. præf. & alii plurimi.

6 Iobi pater fuit Zare, Boſra mater, quæ à LXX Interpre- LXX Inter.
tibus Boſora nuncupatur. Patria Hus in confinio Idu-
mææ, & Arabiæ ſita.

7 Fuit Rex, iuxta plurimorum ſcriptorum placitum. Et qui- Omnes ferè
dem LXX Interpretes ſic habent cap. 41. Hi ſunt Reges Græci, & è Latinis.
qui regnauerunt in Edom, cuius regionis etiam ipſe Iob Philippus
dominatus eſt. Beda, & alii.

8 Fuit ſacerdos, atq; adeò ex officio ſacrificauit, ſicut & pri-
mogeniti illuſtrium familiarum conſueuere, vt de Mel-

chiſedech, hoc eſt Sem primogenito Noë, & alijs vſq; ad Aaronem primogenitis S. Hieronymus cenſuit.

Chryſoſt. in catena Hierony. in epi. ad Euagriū & alii.

9 *Fuit Iobus non patientia tantum, verùm & ſapientia eximius: quocirca, quæ promit, vt oracula cæleſtia excipienda ſunt.*

10 *Fuit vir planè magnanimus, neque de animi fortitudine quicquam remiſit, quod lamētis, & querimonijs dolorem, ac mœrorem exhalarit; quod accuratè obſeruandum.*

11 *Pietas, quæ ad aſſerendam diuinam prouidentiam aduerſus acres concertatores debuit ſuas vires exerere, in cauſa fuit, vt Iobus innocentiam propugnaret ſuam, ſeq; à Deo grauiter cædi, non commeruiſſe acerbos cruciatus, & eiuſmodi alia, in ſpeciem parùm lenia proferret.*

12 *Quòd laceſſitus iniurijs, in cauſa grauiſſima ad Deum prouocaret, cum Deo diſceptare cuperet, victoriam ſibi polliceretur, & id genus alia, nihil pietati obſtant, præſertim cum liber hic poetice decurrat, in quo ſenſus potius, quam ſtyli habenda ratio: ſenſus autem planè caſtus eſt.*

13 *Nihil cunctandum, quòd impugnatores ſuos interdum vellicet, quod ad coercendum impetum, & pietatem aſtruendam oportuit, ne videretur ærumna concidere, animumq; deſpondere.*

14 *Plerumq; res eadem, hoc libro, varijs modis rhetoricè ſimul, ac poetice adumbrata, expreſſa, expenſa, exornata repetitur, quod, & dolentibus, & ſuadentibus eſt familiariſſimū.*

15 *Sunt plura intellectu difficilia, tum ob ſententiarum obſcuritatem, tùm ob poeticum ſcriptionis genus, præſertim ſi cum hebraico, & græco textu conferantur, vt mirùm non ſit, tàm multiplices interpretationes à viris peritis excogitatas fuiſſe: at earum, quæ leniter decurrerent, delectus habitus eſt.*

16 *Controuerſia huius libri in hoc potiſſimùm cardine vertitur, quòd Iobus ſe innoxium in calamitatem incidiſſe aſſerit, eius verò amici in acerrimos oppugnatores mutati, opinantes pios ſemper fortunari, & clades ſemper in hac*

vita

Digitized by Google

vitæ pro culpis inferri, proſperitatemq; impiorum, ſi qua floreat, citò euaneſcere, Iobum ſcelera multa perpetraſſe, contendunt. Pro quorum ſententia obſeruandum, non fuiſſe illorum mentem, pios ab omni prorſus labore, ſiue aduerſitate modica eximere, cùm id mortalis vitæ ſtatus non ferat; ſed ab infortunijs grauibus, ac diuturnis: quemadmodum è contrariò, impios breui florere non abnuunt, dummodò perſeueranter minimè ſplendeant.

17 *Iobi ſententia profectò vera eo fundamento nititur, quòd neq; temporaria proſperitas virtutis, neq; ærumnæ criminum argumenta ſint: alijsq; de cauſis à Deo calamitates immittantur, puta ad virtutes parandas, Deiq; gloriam exemplo conſtantiæ amplificandam, & præmium ſanè ampliſſimum promerendum:*

18 *Fert animus, Editionis Vulgatę ſenſum litteralem paraphraſi quàm breuiſſima exprimere, breuemq; expenſionem, ſiue obſeruationem ſubtexere, in qua non nihil ad excolendos mores ſæpe profertur.*

19 *Ex verſionibus alijs, ea, quæ à ſeptuaginta interpretibus diuino conſilio olim facta, nuperq; Summi Pontificis auctoritate in lucem edita fuit, non rarò inducitur ad Vulgati explanationem, vel myſterij alicuius indicium. Tranſlationes aliæ penè omnes conſultò prætermittuntur.*

20 *Auctores minimè paucos tùm priſcos, tùm recentes perluſtraui, ad iudicium ferendum, & interpretamenta ſeligenda: ſed aduerſa valetudo non tulit, vt eorum placita deſcriberem, operiq; intexerem: quod ab ijs, qui grauiſſimi huius libri ſenſum, ſine digreſſionibus, percipere cupiunt, boni conſulendum exiſtimo.*

21 *Quod ad ſenſus arcanos attinet, parciſſimè ſcripſi: & quia id à S. Gregorio Magno inſigniter præſtitum eſt, vt auctores alios ſileam: & quia ſenſus ipſe litteralis adeò arcanus, & vberrima ſententiarum copia, ad mores rectè formandos, ac expoliendos appoſitus eſt, vt liber hic ſacrarum concionum promptuarium meritò nuncupari queat.*

COM-

COMPENDIVM LIBRI IOB.

CVM Iob, vir ſanè integritate vitæ, ſapientia, pietatis, & iuſtitiæ cultu, ingenua prole, opibus, & ſecundis euentibus clariſſimus, in Auſitide regione, quæ in confinio Idumęæ, & Arabiæ ad orientē vergit, floreret; à Satana inuidentię ſtimulis tacto, qui die quadam, in cœtum Angelorum cum Deo agentium, ſe audacter ingeſſit, ad certamen virtuti experiendæ deſtinatum expetitur. Hoſti ergo permittitur efferato, qui & per ſe ipſum, & per nefarios homines, idoneos adminiſtros ſuos, pecora, opeſq; diripit, famulos & liberos interimit, virumq; fortiſſimum multiplici morbo lethali penè conſumit: vxorem deniq; adigit ipſam, quæ immaniter afflictum acerrimè tentet. Iobum igitur, qui in ſterquilinium, vbi acerbiſſimam ſortem lugeret, omni ſolatio deſtitutus ſeceſſerat, Tres viri nobiliſſimi ingenio perſpicaces, neque vulgariter periti, Eliphaz Themanites, Baldad Suhites, Sophar Naamathites, amicitiæ officio, ex condicto inuiſunt; & ſpectaculum Iobi vlceribus exeſi, ſanie fluentis, ad ſupremamq; inopiam deuoluti commiſerantes, ſigna doloris exhibent: ſtatiſq; ſeptem dierum luctui decretorum horis, mœrenti aſſident taciti, rem inſolitam, & prodigioſam demirati. Exactis verò ijs diebus, Iobus ſilentium ſoluit, maledictis diem natalem inceſſit, ſeq, innoxium excruciari conqueritur. Hinc tres amici caſta verba ſiniſtre interpretati in Iobum, velut in hominem impatientia furentem, diuinæq; prouidentiæ reprehenſorem vehementer inuehuntur: initurq; certamen, Iobo ſe abſq; culpa exerceri conſtanter aſſerente, illis verò culpæ proculdubio eum inſimulantibus, qui cladem tantam commeruiſſet. Senſim ergo, è Iobi peculiari ærumna, ad controuerſiæ genus ventum eſt, Iobo aiente, & ſe, & alios pleroſq; inſontes in hac vita paſſim afflictari, illis negantibus quemquam ſine crimine plecti. Prolixo ergo bello vltro citroq; per capita multa geſto, Eliu Buzites, quartus diſceptator, turgidè vtroſq; concertatores carpit: Iobum, quòd ſe iuſtum aſſeueraſſet, tres amicos, quod ineptè reſpondiſſent. Controuerſiam ergo ſatis agitatam Deus dirimit, & pro Iobo pronunciat: cuius precibus amicorum erratum accepto ſacrificiò expiat, & Iobum, in ſtatum duplò fęliciorem, mira diuinę bonitatis oſtenſione reponit

CAP.

Digitized by Google

CAP. I. IOB.

VIR ERAT IN TERRA HVS, nomine Iob.

PARAPHRASIS.

Homo quidam inhabitabat regionem Auſitidem in confinio Idumææ,& Arabiæ ſitam;cuius nomen Iob.

VERBA hæc prima,quibus Iob ipſe,vel Moſes (aut quicumq; alius fuerit canonicus ſcriptor) diuino ſpiritu afflatus, grauiſſimum librum auſpicatur, ſingulare quiddam preferunt,quod ad inuictiſſimi Iobi encomium extollendum, & ad hæreticorum, hiſtoriam hanc, velut elegans patientiæ commentum reſpuentium, impudentiam reuincendam mirificè confert. Nimirum ſingulare præconium eſt, Virum illum ea virtute inter barbaros populos,Huſitas videlicet,indigenas Hus,quæ à lxx interpretibus Auſitis regio nuncupatur, claruiſſe, quæ regionem incultam,& alta Dei ignoratione occęcatam,fauſto vnius hominis natali, inculpatæ vitæ decurſu, & honeſta morte illuſtrarit. Laus hęc degeneres Chriſtianos arguit,qui in media Eccleſiæ ſchola, cœtu virorum Apoſtolicorum ſepti, non magis proficiunt, quàm ſi inter feros ethnicos morarentur. Illa verò adeò expreſſa nomenclatura hominis, cuius patria, nomenq; ſacris faſtis inſcribitur,palam euincit, hiſtoriam hanc à poeticis,& oratorijs figmentis tam procul abiungi,quàm longè ſyncera veritas à ſimulatione graphicè picta ſecernitur.

Iob,id eſt dolẽs aut gemens.

Et erat

Et erat vir ille ſimplex,& rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.

PARAPHRASIS.

Erat homo ſyncerus,iuſtus,timoratus,& à culpa omni procul abſiſtens.

VIr ille per hoc oſtenditur iuſtitiæ luminibus ſplenduiſſe, quòd malum,hoc eſt,culpam auerſaretur, & intuitu puro,Dei legem caſto timore affectus expleret.Simplex,ſiue,iuxta lxx,verax fuit: nam qui duplex animo a ſcriptura ſacra appellatur, perenni mendacio perſonatus aliud agit, aliud portendit.Rectus fuit,cùm ad rectam legis lineam ſuos actus metiretur,atq;dirigeret:neceſſe eſt quippe,quod à lege non dirigitur, obliquum fieri.Timens Deum fuit,quod ad ingenuum timorem ius violandi,diuineq;Maieſtati iniuriam irrogandi referēdum. Vitæ ſcilicet integritas adeò mira non ſanè fragili pœnæ formidine, ſed prænobili culpæ horrore ſubnititur, quod viris ſapientibus perſpectum eſt. Recedens à malo fuit, ſiue quod lxx ſignificantius reddidere, Abſtinens ab omni mala re. Quibus certè verbis non egregia modò viri ſanctimonia,verùm & prudentia inſignis eluceſcit, vt proſpiceret caſus futuros, & tuta mentis cuſtodia ſeptus caueret ne, quam parauerat vitæ integritatem improuidus aut inermis amitteret. Opulentiæ argumentum eſt,fures ſuſpicari,ac expaueſcere.

Natiq; ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ.

PARAPHRASIS.

Decem ante hiſtoriam luctuoſam genuit liberos, maſculos ſeptem, fœminas tres.

DEcuit diuinam bonitatem,ac ſapientiam,ita res temperare,vt viri planè iuſtiſſimi proles idoneo numero cenſeretur: amplo non tam opum, quàm paternæ iuſtitiæ patrimonio ad liberos piè,ac liberaliter educatos deriuato.Vterq;ſanè numerus ſeptenarius virorum, ternarius fœminarum laude minimè

Digitized by Google

mè vacat,quod apud ſacros, & profanos ſcriptores vulgatiſsimum eſt. Nos hæc parum neceſſaria à conſilio ſupprimimus.

Et fuit poſſeſſio eius ſeptem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoq; iuga boum, & quingentæ aſinæ, ac familia multa nimis.

PARAPHRASIS.

Recenſuit inter amplas opes ſuas, ouium millia ſeptem, camelorum millia tria, boues mille, aſinas quingentas, plurimamq. familiam.

HIc diuitiarum cenſus per ſe planus videtur,quando armenta,& greges perſpicuè diſcernuntur,ac enumerantur. Et quidem benè eſt, ſit locuples, qui iuſtus:nam qui miſericordes, ac liberales ſunt,occaſionem beneficentiæ nacti, erogatis opibus, quas negligunt, nobiliſsimos proferunt actus virtutum, quibus & ſe ipſos perficiunt, & Remp. exemplo pietatis exornant. Sic Deus Patriarchas permultos, Reges, ac Pontifices charitate eximios diuitijs auxit, vt affluentius largirentur, ne pijſsimis animis ad munificentiam propenſis materia opportuna deeſſet. Huc ſpectat lxx Interpretum verſio, quæ ſic habet: Et miniſterium multum valde, & opera magna erant ei ſuper terram. quæ certè verba cohærent cum verſione vulgata aiente:Et familia multa nimis. Nimirum præclarè actum eſt, vt viro munificentiſsimo famulitiũ numeroſum, & opera multiplicia ſuppeterent, quæ in occaſionem pietatis propagandæ, & largitionis exercendæ verterentur.

Eratq; vir ille magnus inter omnes orientales.

PARAPHRASIS.

Erat Iob orientalium omnium,opibus,ſapientia, & vitæ integritate maximus.

ALijs ſcriptoribus Iob Princeps;aut etiam Rex,alijs excepto principatu Vir ditiſsimus, famaq; clariſsimus fuit. Sym-

Symmachus vertit, μέγιςος πάντων ἀνατολικῶν. Maximus omnium orientalium. In Auſitide quippe regione, quæ ad orientem ſolem vergit, fuit omnium locupletiſsimus, & nominis claritate primus. At quicquid de Iobi ſtatu, aut temporali dignitate cenſendum ſit, tametſi non mihi diſpliceant ſcriptores, qui tanto viro principatum attribuunt, ego cum exuberantia opum ſummam Iobi ſapientiam, ſummam vitæ integritatem connecto, primamq; ac potiorem viri magnitudinem in vitæ probitate, & celebritate famæ à virtute coortæ, ſecundam verò in diuitijs virtuti ſeruientibus repono. Et quidem non opes tantùm ſed nominis quoq; claritas à virtute progenita virtutem ipſam nobilitate, ac magnitudine non æquat: ſenſus tamen ſcripturæ huius videtur expoſcere, eam hic magnitudinem præſertim commemorari, quæ à gente inculta, & veræ virtutis ignara æſtimari potuerit. Potuit verò raram & facilè cæleſtem vitæ perfectionem tenuiter agnoſcere: verum à rebus geſtis, & ſplendidiſsimo iuſtitiæ cultu, qui ſe ſe oculis Reip. palàm obiectabat, virum illum eximium in admiratione habuit, & vſum diuitiarum legitimum, pietate conueſtitum venerata eſt. Atq; idcirco vniuerſorum orientalium maximus iure appellatur. Profectò ſi profanis Imperatoribus ex rebus fortiter geſtis, abſq; iniuria magnorum cognomentum acceſsit, quod de Alexandro Macedone memorię proditum eſt, nemo inficiari queat viro fortiſsimo, ac patentiſsimo Magni nomen deberi, præſertim cum a Spiritu ſancto in hoc ipſo textu, quem interpretamur, Magnus appelletur, Etenim ſimillimis de cauſis, Baſilium, & Gregorium Magnos nuncupamus.

Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos vnusquiſq; in die ſuo.

PARAPHRASIS.

Ex diſciplina tanti parentis, eius liberi frugalia conuiuia, quiſq; ſcilicet domi ſuæ, decreto die, amore mutuo celebrabant.

MVlta hic præconia conduntur, quæ ex liberorum actibus in parentis caput regeſta, congeſtaq; maturi ſapientia viri canos honeſtant. Primum quidem ex mutuo conuiuiorum officio

Digitized by Google

officio mutuus liberorum amor ab omni inuidentia immunis aſtruitur, quod in educationem liberalem refundendum. Mox domorum diſcretio laudem exaggerat, quod ad conuictum proculdubio vrbanum, ac ſuauem pertinere videtur; ne maior natu filius conuiuali domo prægrauatus ab officio quotidiano deſiſteret, vel germanis fratribus æqualem laudem præriperet.

Et mittentes vocabant tres ſorores ſuas, vt comederent, & biberent cum eis.

PARAPHRASIS.

Ingenui viri ſorores ſuas, ad caſtas epulas inuitantes, humaniſſimè illas excipiebant.

NOn ita deceret, vt viri à fœminis exciperentur ad epulas. Quocirca, cùm neque à menſa forent repellendæ, decuit tantum virum liberos ingenuè admonere, ſorores pudicitia inſignes ad conuiuium accirent, ne ſperni viderentur: è diſciplina quippe parentis inſtitutio hæc prodijſſe credenda. Hic verò omnino ponendum, à menſis illis amore reciproco fœderatis, & caſtitate nitentibus impuritatem omnem procul abfuiſſe: neq; enim credi poſſit, in ſolennes epulas Iobi ſapientia temperatas, palàmq; celebratas fœdos abuſus irrepſiſſe.

Cumq; in orbem tranſiſſent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos: conſurgenſque diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis.

PARAPHRASIS.

Expleta hebdomada ſeptem conuiuiorum, accerſitos filios oblato pro ſingulis ſacrificio Iob, diluculo expiabat. Erat quippe ſacerdos.

EX hoc textu liquet, quàm prudenter, ac piè Iob liberos inſtitueret ſuos: quippe, qui iuuentuti indulgeret tantillum, celebraret reciproca conuiuia, quibus ipſe ob ætatis, & mentis matu-

maturitatem non intereſſet,quod eſt prudentiæ: mox verò peracto epularum circulo,accerſitos filios cæremonia ſacra expiaret,quod eſt pietatis. Ponendum hic,Iobum ſacerdotem fuiſſe, more aliorum procerum, primogenitorum, regum, virorumq; ſapientia,& ſanctitate excellentium,quę grauium auctorum aſſertio eſt, è ritibus nationum variarum, à prima antiquitate collecta, quod in canone octauo prænotauimus. Septem ergo diebus exactis, prima hebdomadæ ſuccedentis die, antequam epulas auſpicarentur,conuocatis Iobus ſummo mane filijs, holocauſta, quæ ſunt ſacrificia igne abſumpta, ad numerum proſingulis immolabat: pro ſingulis inquam filijs,qui erant ſeptem conuiuiorum capita; nam filiæ, ſicut conuiuijs, ita ſacrificijs annumerantur.Prçcipiebat verò,ſe ad holocauſta compararent peculiari affectu, & fortaſſe externo aliquo pietatis ritu nobis incognito,atq; in hunc modum eos ſanctificaſſe,expurgaſſe,aut emundaſſe aſſeritur, vt religioſius ſacrificio intereſſent, quod animi planè pijſſimi argumentum eſt. LXX Interpretes,præter ſeptem holocauſta,addiderunt ſacrificium vnum vniuerſis filijs commune,in hæc verba:Et vitulum vnum pro peccato,pro animabus eorum: quæ certè verba referuntur à Chryſoſtomo, & Olympiodoro. Mira eſt profectò Iobi ſapientia,quæ ad rectam, perfectamq; œconomiam transferri meritò debeat. Sic videlicet liberi ingenui à primæuo ętatis flore inſtruendi ſunt,vt pro ætate modeſtè, ac feſtiuiter agere ſinantur,licentia nempe cohibita,& certis finibus circumſcripta. Illud verò in primis enitendum, vt religio parentum exemplo, & auctoritate laudata liberorum animis altè inſideat: quod à Principibus præſertim obſeruandum,& exquirendũ eſt.Fortaſſe vitulus ille à LXX Interpretibus deſignatus, Chriſtum pro culpis hominum ſacrificatum prætulit: quaſi eo typo Iob, vaticinaretur, quod reuera futurum prænouit. Satis enim enucleatè Redemptoris ſui, ac noſtri meminit,cuius holocauſto,& ſe, & liberos ſuos, & genus Adæ vniuerſum expiandum propheticè accepit. Eminet præterea in Iobi,diluculo ad ſacrificia ſurgentis, ſedulitate eruditio imitatione digniſſima,vt viri præſertim proceres,ſummo mane ad Dei cultum, & puras preces euigilent, quò diurna operum ſeries inculpatè ſuccedat. At holocauſtorum ratio nunc perquirenda eſt.

Dice-

Digitized by Google

Dicebat enim ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis.

PARAPHRASIS.

Euigilabat horis antelucanis Iob, ſollicitus, vt Deum ſacrificio placaret, aiens: Propitiandus mihi Deus eſt, ne fortè filij mei inter epulas errauerint, & blaſphemum quid mente conceperint.

SAt norat Iob, vir perſpicax, & rerum conſcius, conuiuia vix abſq; vanæ letitiæ illapſu, & verborum exceſſu poſſe celebrari, quod nimis tritum, & vulgatum eſt. Et quidem licèt ipſe, pro ſtatus celſitudine, generis nobilitate, & (quod caput eſt) pro ſyncero Dei cultu liberos ſuos caſtis inſtitutionibus imbuiſſet; verebatur nihilo ſeciùs, ne laxatis habenis inter pocula, vt euenire ſolet, intemperantia vires acquirens animos pios è conſtantiæ arce deturbaſſet: & aliquod peccatum taciti ſaltem admiſiſſent. Hùc quippe ſpectat modus ille dicendi, Et benedixerint Deo in cordibus ſuis, erga quem duo videntur obſeruanda, vnum ad phraſim, alterum ad ſenſum Iobi loquentis. Nimirum, quod ad phraſim attinet, notum eſt, benedixerint, accipi debere ſignificatu contrario, pro, maledixerint, quod in ſcriptura ſacra familiare eſt, ob diuini nominis venerarionem: ne vel com memorata Dei blaſphemia horrorem incutiat: præterquam, quòd, è contextu liquet, Iobum timere non potuiſſe, ne liberi Deo benedicerent, ratione ipſa benè concinnata ſignificatum contrarium expoſcente. Quòd verò ad Iobi ſenſum ſpectat, appoſitè ſubiunxit, In cordibus ſuis, tanquàm luculentiùs diceret: Exploratum eſt mihi, filios meos non eò audaciæ, & impudentię progreſſuros, vt maledicta in Deum horrẽdis verbis eiaculentur: Conſeſſus quippe germanorum fratrum, ac ſororum, quibus caſtæ ſunt aures, non ferret eiuſmodi verba ab aliquo turpiter prolata. At vereor egò, ne poſt quàm potu incaluerint, ſenſa horribilia intus concipiant, & ſilentes Diuinam Maieſtatem aliquo maledicto laceſſant, Profectò ſenſus hic Iobi, ad conuiuiorum, vbi nimis opiparè voracitas exercetur, licentiam carpendam efficaciſſimus eſt. Si enim frugalibus in menſis vir ſapientiſſimus Dei maledicta timuit quid non metuendum, vbi intemperantia nullo fræno coercita, nullo ſacrificio expiata,

gliſcit? Expendant rarum exemplum hoc, qui menſis ad voluptates impuras abutuntur.

Sic faciebat Iob cunctis diebus.

PARAPHRASIS.

In hunc modum conſueuit ſacrificare Iob, cunctis nimirum octauis diebus poſt conuiuia ſeptem recurrentibus.

HOc eſt planè maximum viri pijſſimi præconium, cunctis videlicet diebus, quibus, conuiuijs in orbem actis, hebdomada ſuccedebat, ſtato ſacrificio, Deoq; propitiato, liberos à culpis, ſi quæ obrepſiſſent, expurgaſſe, & à futuris hebdomada ineunte caſibus præſeruare ſtuduiſſe. Illud ergo, Cunctis diebus, perſeuerantiæ argumentum repræſentat, quòd, licèt mihi incertum ſit, quam diu procurrerit, credo equidem ſatis diu perduraſſe; Et hactenus vita inuictiſſimi viri ante conflictum mox recenſendum, compendio quodam a Scriptura ſacra comprehenſa eſt: ad quam proculdubio pertinent eximia illa pietatis, ac iuſtitiæ opera, quæ poſteà Iob ipſe, priſtinam deſcribens fælicitatem, calamitate decumbens, varia eloquentia, ſenſu miro celebrabit.

Quadam autem die, cùm veniſſent filij Dei, vt aſſiſterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.

PARAPHRASIS.

Decreta die cætus Angelorum ſociatus eſt, vt Deo merita Iobi, ac liberorum eius ſimul offerrent: quò ſe inſinuauit Satan validè repugnaturus, & calumnias obiecturus.

HOc eſt exordium hiſtoriæ luctuoſæ, qua fortiſſimi viri Iob lucta deſcribitur. Fuit ſanè ab infantia Deo addictiſsimus, nituitq; eo vitæ candore, qui ſæuiſsimum humani generis hoſtem

Digitized by Google

hoſtem grauiter afficeret, vt inuidentiæ ſtimulo excitatus animum adamante fortiorem infeſtaret. Aderat ergo Dæmon, nocendi cupidiſsimus creberrimè omnes Iobi actus circumſpiciens, captanſq; ruinæ occaſiones, quàm curioſè, atq; malignè poterat. Cùm igitur frequentiſsimè viro innoxio inſidiaretur, die quadam diuino iudicio decreta, Angeli multi qui iuxta LXX Interpretum verſionem, Dei filij nuncupantur, ob nobiliſsimam gratiæ celeſtis adoptionem, in qua fidiſsimè perſtitere, in vnum conuenere locum, Iobo, vt congruentia rei geſtæ repoſcit, propinquum: vt adeſſet Angelorum cuſtodia, vbi exercebatur, ac ingruebat hoſtis inuidentia. Etſi enim colloquium hic inter ſpiritus multos deſcriptum eam loci propinquitatem Theologicè agendo minimè requirat, cùm potuerint è locis inter ſe longè diſsitis, directis mutuò conceptibus colloqui: quod è S. Tho. 1. q. 107. ar. 7. ſententia liquet: ipſa tamen hiſtoriæ congruentia depoſcit, vt in proximo loco, vbi tendebantur inſidiæ, concilium celebrarint, cùm nihil prorſus obſtet, quo minus res tota in eo loco peragi, ſyncero verborum ſenſu, potuerit. Et quidem vero ſimillimum eſt, hos Dei filios, Angelos Iobi, ac liberorum eius cuſtodes fuiſſe, quorũ procuratio velut ad vnius familię tutelam pertinebat. Qui aſtitiſſe coràm Diuina Maieſtate aſſeruntur, non ſanè, quod illius vnquam conſpectu, & pręſentia carerent, cùm forent illius fruitione beati; ſed quòd mirabili Dei conſilio, deſignato die, ac hora illa, piorum hominum, quorum tutelares erant, merita peculiari mentis aſcenſu Deo offerrent. Semper ergo per beatam fruitionem cuſtodia hominum minimè interrupta aſsiſtebant Deo: at hora illa cætus quidam pietate multa ſociatus eſt, ad miram gerendæ rei prouidentiam, vt Iobi, ac filiorum cauſa multis Angelis aſſertoribus ageretur. Ad eandem igitur horam, Satan Iobi tentator affuit, longè alio propoſito atq; conſilio. Angeli videlicet aſtitere, vt propugnarent, Satan, vt, ſi valeret, expugnaret. Illi vt generoſum virum commendarent, hic vt execraretur, & quà poſſet, euerteret, vt è verbis cum Deo vltro citroq; habitis extemplò patebit. Cùm verò nihil peruincat, conuentum hunc ſub aliqua forma corporata, vel imaginaria celebratum, aſſerendum videtur, inuiſibili modo rem fuiſſe peractam, cùm is modus Angelicæ naturæ congruentior ſit. Aſſerendùm quoq; iuxta communiorem Patrum ſententiam, huic cætui Angelum aliquem præfuiſſe, qui Dei vices gereret, quemadmodum in teſtamenti veteris apparitionibus paſsim à ſcriptoribus obſeruatum,

Digitized by Google

tum,&aſſertum eſt. Et hæc quidem ad hiſtoricum textus interpretamentum opportunè promuntur. Arcano verò intellectu, qui ad mores excolendos attinet, expenſione dignum eſt, hoſtem vnum, ſed tutelares multos in vnius hominis cauſa à ſacro textu recenſeri, præterquam quòd Patrum catholica conſenſio eſt, ſingulis hominibus Angelum vnum deſtinari: qui tamen ſingulos à Dæmone vno deſignate impugnari minime ſentiunt, vt ſpes auxilij diuini radices altas defigat. Huc etiam facit decreta conſultationis dies, vt omnia, quæ in ſalutis humanæ procuratione per Angelos, & infeſtatione per Dæmones aguntur, diuino quodam ſenatusconſulto priùs cognita, & prouiſa probentur. Pro verbis illis Vulgatæ editionis, Inter eos, Aquila vertit. ἐν μέσῳ αὐτῶν, in medio eorum, quod ad impudentiam Dęmonis auſu, ac inuidentia incitati ſe ſe in medium ingerentis, & totius concilij ſuffragia refellere ſatagentis ſignificandam confert.

Cui dixit Dominus, Vnde venis?

PARAPHRASIS.

Deus Iobi vexationem permiſſurus interrogauit Satanam vigilem occaſionis captatorem, quo ex loco in cœtum Angelorum acceſſiſſet.

OMnino perſpectum eſt, verba hæc non ad ſenſus corporeos, ſed ad conceptum mentis pertinere. Neq; enim Angelus, qui præſidebat Dei vice, plectro linguę verba formauit, aut Satan corporeas habuit aures, quibus ſonum perciperet. Tunc ergo Angeli, aut Dæmones mutuò colloquuntur, cùm mentis conceptus alternis directionibus inter ſe collimant, quod ad pleraq; huius libri loca interpretanda ponendum eſt. Rogat verò Deus, non tanquam rei ignarus, ſed vt Dæmonem ad ea, quæ ſtatim ſubtexenda ſunt, primordio miro deducat.

Qui reſpondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam.

PARA-

PARAPHRASIS.

Reſpondet Satan: Orbem terrarum percurri.

AVdacter reſpondet, velut ſuperbus Imperator, qui caſtra luſtrauerit, exercitu militum numeroſo gloriatus. Obiui, ait, terrarum orbem, quaſi ſubijceret; gentem meam dicto parentem recenſui. Et quidem non minus compertum, quàm lugendum eſt, turgentem ſuperbia Dæmonem ſciſcitanti Deo potuiſſe innumerabilem Tartari prædam obijcere. Si enim, poſtquam Deus Chriſti ſanguine placatus eſt, inſaturabilis Satan tot millium millia prædatur, quid de tempeſtate illa, vbi Dei obliuio, & ignoratio graſſata eſt, opinemur? Arcane Satan perambulat, hoc eſt, peſſundat, proterit terrenos homines: at à ſpiritualibus, cæleſtibuſuè proculcatur.

Dixitq; Dominus ad eum: Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?

PARAPHRASIS.

Rogat tunc Deus: An obſeruaſti neminem in orbe vniuerſo cum Iob poſſe componi, qui vir ſyncerus, æquus, timore caſto, & abſtinentia culpæ conſpicuus eſt?

REpreſſurus Dæmonis audaciam Deus ſubdit: Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, &c. tanquam expreſſius diceret: Noui elationem, & impudentiam tuam, qui mecum verba facis audentius, quàm res tua depoſcat. Superbia tumes, quòd terrarum orbem in peccati lethargo iacentem perluſtraris, & tyrannico velut imperio potiaris. At non continuò vniuerſa, quæ percurriſſe, ais, tua ſunt. Habeo quippe in Auſitide regione fidiſſimum amicum, athletamq; fortiſſimum, cuius præda gloriari minimè vales. An non contemplatus es ſynceritatem, rectitudinem, Deiq; timorem adeò inſignem viri, cum quo nemo poſſit in orbe toto conferri? Hæc Deus. Subeſt au-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tem in hoc graui Dei poſtulato vberrima admirationis cauſa. Ecquis enim non obſtupeſcat, dum audit tumenti præda innumera Dæmoni, vnius hominis iuſtitia à Deo laudata reſponderi? Num poſsit vir vnus diuino elogio dignus cum terrarum orbe penè vniuerſo teterrimis criminibus fœdato concertare, vt tantum gloriæ diuinæ ex vnius ſanctimonia coaleſcat, quãtùm ſceleſti homines, quorum numerus Arithmeticos canones videtur excedere, peccando decerpunt? Porrò laus hæc Iobi omni eloquentia maior eſt.

Cui reſpondens Satan ait: Numquid Iob fruſtra timet Deum? Non ne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamq; ſubſtãtiam per circuitum, operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio eius creuit in terra?

PARAPHRASIS.

Reſpondet Satan: An gratis te colit Iobus, quem tantopere commendas? An illum, opes ipſius, operàq; non fortunaſti, vt in oriente benè nummatus, ac locuples euaderet? Profectò ille ob quæſtum, tibi cultum affert.

DIriſsimus Iobi hoſtis Dæmon, cùm ſanctimoniam viri omni exceptione maioris inficiari nequiret, quippè quæ multis luminibus Reip. vniuerſæ præluceret; incipit eam, quà poſsit, extenuare, quaſi fundamẽto infirmo niteretur. In hunc vero modum fraudulentus inimicus reſpondere cenſendus eſt: Rogaſti Iudex, an Iobi vitam obſeruaſſem, quæ ſyncera puritate niteret. Ego verò rem expendiſſe me fateor, neq; adeò miram integritatem reperiſſe. Conſtat enim, Iobum non puro gloriæ diuinæ intuitu, cuſtodiæ legis ſe ipſum dedere, at ſecundis euentibus allectum, Deo vtcumq; inſeruire, ne id quidem facturus niſi cæleſti largitione fortunatus. Sanè non fruſtra, non abſq; lucro penè immenſo tibi famulatur, factus in dies munificentia tua locupletior. Quæro enim, Ecquid Iob deſideret, quod non ad votum ſuccedat? Profectò tu in Iobum ita pronus, & liberalis es, vt cæterorum hominum velut oblitus, vni ei proſperando, ac bean-

do

BIBLIOTECA A. MOR[illegible]

Digitized by Google

do videaris intentus. Tu certè illum natura inermem, ac direptioni expoſitum obſepſiſti ſingulari prouidentia, Angeliq; cuſtodia, qua ille, tanquam in arce tutiſsima conſtitutus aduerſis telis lædi non poſsit. Neq; ipſum certè ſolum hac prærogatiua inſigniſti, verùm & domum eius peramplam, bonorum copia exuberanter affluentem exornaſti, ipſaq; armenta, & greges vbertim fœcundaſti: & quicquid attentat, quocumq; manum admouet, in lucri, & honoris argumentum vertere conſueuiſti. Cur ergo Iob tibi non ſe totum addicat? Certè de te conqueri non valet, cùm omnia ei ad nutum cedant. Reliquum eſt igitur, vt te magnitudine beneficiorum victus laudet, neq; à te velit abſiſtere. At hic famulatus minimè ſyncerus eſt, qui fragili proſperitate fulcitur. Hucuſq; interpretatio verborum Satanæ procurrit. Nunc verò ſpontaneam hoſtis acerbiſsimi confeſſionem expendamus, quæ dulciſsimam Dei prouidentiam teſte inuito commendat.

Porrò verum eſt illud: Tu vallaſti eum, quod ad animi corporiſq; cuſtodiam, & quandam velut Dei vigiliam ad virum iuſtum, theſaurum certè pretioſiſsimum, ſeruandum, & fures arcendos pertinere, compertum eſt. Profectò Deus ipſe arx eſt, quæ virum innoxium ambit, ne vnquam lædatur: ponduſq; habet immenſum pronomen illud, Tu, cuius ſenſus mirus, & arcanus eſt, Deum ipſum eſſe vallum, murum, aut ſeptum illud, quo Iob ad tutamentum ambitur. Iam verò non vir ſanctus modò, verum, & temporalia ipſius bona obuallata aſſeruntur, ne diripiantur: experientia quippe ſatis crebra nouimus, rem familiarem virorum miſericordium, abſq; numero, & pondere eleemoſynas erogantium, incognita quadam ratione, non modò non diſsipari, ſed largitione ſuccreſcere: quod omni dubio procul neutiquam ſuccederet, niſi Deus rem illam, & tueretur, & augeret. Quod verò Satan ait, Deum operibus manuum Iob benedixiſſe, hoc eſt proſperitatem attuliſſe, mirificè congruit, cùm vir iuſtus id per opera ſua moliretur, vt Dei gloriam, & cultum propagaret. Decet quippe diuinam bonitatem iis, a quibus religioſiùs colitur, vberiora bona, fœliciores rerum exitus impertiri: quod ætate hac noſtra à viris ſapientibus obſeruatum eſt.

Sed extende paululùm manum tuam, & tange cuncta, quæ poſsidet, niſi in faciem benedixerit tibi.

PARAPHRASIS.

Oppignoro tibi fidem meam fore proculdubio, vt blaſphemijs te laceſſat, ſi auerſa tantillùm manu, illum opibus expoliaueris.

PErgit Satan cœptam obiectionem contexere, monetq; fiat de viro illo periculum, ſpondens fore, vt ſanctitas conficta ſe prodat. Extende inquit paululùm manum tuam, quaſi apertiùs diceret: Ego certè mihi perſuaſi, hanc Iobi iuſtitiam cuti duntaxat hærere: non ſedet in imo: nihil habet ſolidum, atq; ſyncerum. Credo equidem ſi paululùm ſecundam fortunam intercipias, & velut producta manu ſummis digitis aduerſis rem familiarem auertas, eueſtigiò color ſanctitatis euaneſcet, & animus experimenti leuis impatiens euomet maledicta, omnemq; aduerſitatem in te regeret ipſum. Pro verbis illis niſi in faciem benedixerit tibi, quæ apertam impudentiam coram Deo peccantis ſignificant, Didymus habet, ἐὰν μὴ τότε φανερῶς βλασφημήσῃ, Si non tunc manifeſtè, ac palàm blaſphemauerit. Hæc eſt Satanæ pollicitatio, futurum ſcilicet, vt Iob periculo ſuccumbens, in blaſphemias furens abripiatur. quod licèt in animo Iob conſtantiſſimo fruſtra ſperauerit, confidit tamen, obtinetq; paſsim in animis mollibus multorum, qui ad Dei cultum vento proſperè flante propenſi videntur, moxq; ac vocantur ad examen, vehementer excandeſcunt, & tartareis maledictis diuinam vltionem irritant. Quorum certè hominum ætas quoq; noſtra ferax eſt. Intimis profectò medullis hæret bonorum amor temporalium, quod argumẽto præſenti ſanè mirabili peruincitur; Cùm enim Satan fortiſsimi viri Iobi virtutem non ſine admiratione exploraſſet, adhuc confidit, ablatis diuitijs ruituram, ne dum nutaturam: quod ſanè non ita fidenter promiſiſſet, niſi prolixa experientia amorem auri viſceribus mortalium, altè impreſſum noſſet, & multos olim conſtantia inſignes eo prælio à virtutis faſtigio exturbaſſet.

Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce, vniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm ne in eum extendas manum tuam.

PARAPHRASIS.

Subiungit Deus: En, ſi parùm fidus videtur tibi Iobus, opulentiam ipſius omnem tibi permitto. Caue tamen ne illum attingas.

PErmittit ſapientiſsimus Deus virum fortiſsimum Dæmoni, vt inter nocendi artes ab hoſte exercitas, virtus icta reſplendeat. Et primùm quidem, à leuioribus tentamentis origo petitur, vt ad grauiora certamina via ſternatur. Exploratum eſt quippe, externa bona, quæ hominem circumſtant, ſi cum animi corporiſuè bonis conferantur, leue quiddam eſſe, quantumuis in genere proprio magna exiſtimentur. Facta ergo copia nocendi, opulentiāq; demoliendi, vt gradatim aſcendendo, virtus Iobi luculentiùs clareſcat, excipit Deus vitam, & valetudinem, quæ in ipſo inſunt homine, quemadmodum è planiſsimo liquet ſenſu verborum illorum: Tantùm ne in eum extendas manum tuam; quaſi ad hūc modum verba prompſiſſet: Spopondiſti Satan, fore, vt Iob poſito patientiæ clypeo, abiecta conſtantia, in me inueheretur, ſi manu paululùm extenſa, eius opes adimerem: at ne tibi verax videaris, diſsipato tu hominis diuitias, vt pateat, quid Iobi conſtantia valeat. Profectò textus hic, & eruditionis, & ſolatij plenus à memoria nunquam deberet excidere. Confert, enim ad roborandos militum Chriſti animos, dum animaduertunt Dæmonem nocendi cupidiſsimum non licenter graſſari, neq; quàm cupit deſæuire. Si enim id poſſet, Eccur antequàm ei à Deo copia lędendi fieret non inuaſit Iobum, & agmine conferto cuncta eius bona protriuit? Affectat ergo mortalium damna, ſed non infert, niſi quantùm Dei clementia viribus noſtris attemperata permittit. Omnia ad pondus, numerumq; metitur Deus, vt ex hoc ipſo loco perſpicitur per verba hæc: Tantùm ne in eum extendas manum tuam; hoc eſt, Ad certam vſq; metam, neq; vlteriùs Iobum à te vexari ſino: caue, ne vitæ ipſius ſine meo permiſſu inſidieris.

Egreſſus

Egreſſuſq. eſt Satan à facie Domini.

PARAPHRASIS.

Erupit alacer Satan à conſpectu Dei, & Angelorum cœtu.

IMpetrata venia, opes amplas Iobi perditurus exit Satan, ab illo deſignato loco, vbi cœtus Angelorum ſociatus fuerat, & quò ipſe audax intrarat. Egreſſus ergo hic non eſt exceſſus longinquus in locum, qui Dei omnia luſtrantis oculos lateret, ſed receſſus à loco, in quo Dei iuſſu concilium celebratum fuerat, quo ſoluto, quiſque ad ſua munia obeunda diſceſſit. Quod verò ad ſenſum ſpectat arcanum, aptè dicitur Satan à Deo egreſſus, vel dilapſus, non locorum, ſed affectuum diſtantia, quemadmodum filius ille prodigus Euangelica cenſura reprehenſus in regionem longinquam dicitur abijſſe, vt à paternis moribus longiſſimè diſcreparet.

Cùm autem quadam die filij, & filiæ eius comederent, & biberent vinum in domo fratris ſui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percuſſerunt gladio, & euaſi ego ſolus, vt nunciarem tibi.

PARAPHRASIS.

Vniuerſis Iobi liberis die quadam læta apud primogenitum veſcentibus, Ecce nuncius infauſtus ſic Iobum aggreditur: Sabæi boues arantes, aſinaſque paſcentes irruptione facta diripuerunt. & cæteris ſocijs immaniter cæſis, ego ſolus liber, licèt triſtis nuncius euaſi.

IRruptio hæc à Sabæis facta, & inſtigatione Dæmonis cœpta atque peracta, è textu ipſo adeò perſpicua eſt, vt interpretatione vix egeat. Myſterio autem minimè vacat nunciorũ ordo à Dæmone peruertendi ſtudio, intentus, ſed à Deo, miro for-

fortiſſimi viri virtutem manifeſtandi conſilio diſpoſitus. Cùm enim funeſta nuncia breuiſſimo temporis ſpatio allata fuerint, opera nauata eſt, vt minùs triſtibus mœſtiora ſuccederent, quò ſenſus fieret acerbior, & exaggerata calamitate clareſceret patientia maior. Et quidem, in hoc ipſo textu, vbi leuius telum in cor Iobi intorquetur, perpendere licet, quantis pœnæ acceſſionibus viri iuſtiſſimi pectus tentaretur, quando vulnus primum adeò fuit horrendum. Lætus agebatur dies, liberis omnibus in ædibus primogeniti conueſcentibus, conſcio rei parente, ac proinde feſtiuiter affecto: & ecce, gaudium cumulatum repentinus occupat luctus, nunciuſque impreſsionis à Sabæis factæ, pallore ſuffuſus, ac tremens fortunatam Iobi aulam infortunia relaturus ingreditur. Pondus habent ſuprema verba illa: Et euaſi ego ſolus, vt nunciarem tibi, quaſi à conſilio factum, prouiſumq; aſſereret, vt nuncius infauſtus non fuiſſet à Sabæis cæſus, ne deeſſet qui ſpiculo primo Iobi nihil minus cogitantis animum percelleret.

Cumq; adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cœlo, & tactas oues, pueroſq; conſumpſit, & effugi ego ſolus, vt nuciarem tibi.

PARAPHRASIS.

Nondum primus narrationem expleuerat: Et ecce ſecundus ad Iobum ingreſſus ait: Flamma cælitus immiſſa oues, ſocioſq; meos abſumpſit: & ſolùs ego incendio ereptus, tragicus relator accedo.

EXpendendum eſt malorum incrementum: neque enim tempus modicum indultum eſt, vt luctuoſi nuncij primi mœſtitiam excoqueret, aut conſideratione tenuaret: ſed tanquam fortiſſimo militi armatura dupla ſepto vulnus ſecundum grauius infertur. Statim ergo, ac primus hiſtoriam lugubrem expleuit, ne vir tantus interquieſceret, attexit ſecundus ſuam, qua facilè ſignificauit, non terram modò, ſed cœlum quoque in vnam irrogandi mali ſententiam conſpiraſſe. Illud quippe, Ignis Dei cecidit è cœlo, perinde eſt, ac ſi dixiſſet; Ignis à Deo immiſ-

immiſſus eſt, quemadmodùm Complutenſis editio habet:quaſi non fortuita impreſsio aliqua meteorica,ſed calamitas definito conſilio à Deo illata fuerit, vt acriorem dolorem excitaret in animo,qui fidiſsimè Deum coluiſſet. Poſsit quoque Hebraiſmus eſſe ille dicẽdi modus,Ignis Dei,ſicut cedri Dei,montes Dei,ad incendium vehemens innuendum, quod Satan Dei propoſito abutens iniecit. Idem pœnæ malum à Deo prodit vt proficiat, à Dæmone, vt officiat.

Sed & illo adhuc loquente venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percuſſerunt gladio, & ego fugi ſolus, vt nunciarem tibi.

P A R A P H R A S I S.

Nuncio ſecundo prodigium tremendum adhuc recenſente,trepidus ſe tertius ingerit, & ſecundo ſic addit: Chaldæi in tres cohortes diuiſi camelos prædati ſunt,ſociosq; necarunt meos.Solus ego reſeruor hiſtoriam lugendam relaturus.

TErtius nuncius ſecundi finem excepit, & tragædiam irruptionis Chaldaicæ,ad militarem diſciplinam,in tres ordines, τάγματα τρία, diſpoſitæ,atque à Dæmone commotæ,recenſuit,ſolus ipſe ſeruatus. Quo certè in euentu nemo eſt, qui virum inuictum in ſubſellio quieſcentem, & iacula Satanæ nocere maturantis excipientem non demiretur. Ille verò tacitus, qua erat magnanimitate, aures præbet attentas,& gliſcentem triſtibus nuncijs mœrorem conſtanter cohibet. Et ſanè credendum, nuncijs acta referentibus, quamuis alter alteri ocyſsimè ſuccederet, neque ſpirandi locum permitteret, animaduertiſſe tamen quantocyùs virum diuinę ſapientiæ,ac prouidentię conſultum,illum malorum contextum à Deo harmonicè prouiſum, præſertim, cùm ſingulos tantummodò delatores à cæde ſeruatos cerneret,quod eſt planè mirabile. Et profectò,inter ſapientes, ac ſtultos aduerſitatum eſtimatores, hoc ſolet intereſſe, quòd illi ſtatim ac tanguntur in Deum mentis aciem attollũt,

ac

ac ſeſe diuinæ prouidentiæ coaptant: iſti verò alta cum Dei obliuione, ad mala ingruentia depellenda neruoſè contendunt ſuæ ſalutis immemores: quod animo inſculpendum eſt.

Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: filijs, & filiabus tuis veſcentibus, & bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti, repentè ventus vehemens irruit à regione deſerti, & concuſsit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſsit liberos tuos, & mortui ſunt, & effugi ego ſolus, vt nunciarem tibi.

PARAPHRASIS.

Interim dum tertius viſa narrat, quartus adeſt omnium mœſtiſsimus, aitq; cùm liberi tui omnes apud primogenitum læti epularentur, flauit ventus violentiſſimus, domumq; funditus excuſſit, cuius ruina oppreſsi ſunt omnes, excepto me, qui rem prodigioſiſsimam tibi referrem.

HOc eſt ſupremum prælium, quo Satan virum inuictiſsimum furens inuidentia impetiuit, remq; omnium chariſſimam, prolem videlicet ingenuam, caſtam, liberaliter, ac piè educatam, & ad poſteritatem expetitam de medio ſuſtulit. Hiſtoria per ſe plana, & aperta, eleganterque ſacro ipſo textu deſcripta, non tàm interpretationem, quàm obſeruationem expoſcit: præſertim cùm violentus Satan ventum vehementiſsimè flantem excitarit, quo turrim quamuis firmiſsimè ſedentẽ euerteret. Ecce quam ſedulò, quàm breui, quàm rabidè omnia Iobi bona Dæmon populatus eſt, ita vt è quatuor prædis, quatuor duntaxat homines euaderent, vt verba verbis attexerẽt, & cladem locis diſcretam continua narratione componerent. Profectò immensè creuit dolor, & quarto nuncio tres priores palàm conceſſere. Quarto quippe narrante mœſtiſsima mortis imago Iobi animo impreſſa eſt, quæ poſſet ipſum extinguere, niſi maior illum gloria maneret. Nouit certè mundus vniuerſus liberorum interitum à terrarum orbis principibus inter po

ſtremas

ſtremas ærumnas poni, quaſi mors hæc lætitiam omnem expun gat,opulentiam incaſſum congeſtam eludat, ſpem poſteritatis conuellat,ſuperſtitesq́; parentes ordine præpoſtero ad calamitatis, & orbitatis ſpectaculum omnium oculis exponat. Iam verò,vbi mors portentoſa contigit,quæ cæteris hominibus diuini ſupplicij ſuſpicionem ingeneret, porrò dolor infami quadam nota exaggeratus, vehementer excreſcit. Quid rogo ſuſpicarentur ætatis illius homines, quando, qui ſapientia inter eos præſtabant, eiuſmodi interitum impuræ vitæ argumentum aſſerebant? Profectò amici Iob, qui ex eius calamitate ſceleratæ vitæ argumenta ducebant, quid de liberis inopinata mor tè ſublatis opinarentur? Cenſerent ſanè fœdis eos peccatis cõtaminatos eò licentiæ inter epulas prorupiſſe, vt ira Dei vltrice corriperentur. Et hęc quidem opinio non leue doloris pondus parentis animo impoſuit, qui candidis moribus filios inſtruxerat,& ad omnem honeſti rationem comparauerat. Quinetiam id vulnus pietate Iobi ad incredibilem penè menſuram exacerbatum eſt: etſi enim vir iuſtus liberos pijſsimè educaſſet, timuit ſanè, nequid peccaſſent (quod inter dapes,& pocula procliue fuit) & irrumpens indignatio Dei, quaſi vorax flamma peccantes conſumpſiſſet. Ecquid enim iudicaret, cùm rem inſolitam,& ab ineunte mundo vix auditam nunciari cerneret? Cum ergo liberos non tam ex mortali vita,quàm ex im mortalibus animis æſtimaret, noſſetq́; vltionem ſempiternam peccatoribus decretam, porrò dirè vltimo telo tranſuerberatus fuit. Atque in hunc modum,amiſſa opulentia,liberiſq́. orbatus,quid egerit audiamus.

Tunc ſurrexit Iob,& ſcidit veſtimenta ſua,& tonſo capite corruens in terram adorauit.

PARAPHRASIS.

Abſoluto quatuor nunciorum relatu, è loco,in quo conſtanter ſederat,Iobus exurgit,& veſtibus ſciſſis, detonſis capillis, qui lugentium eſt habitus,ſe in terram proſternit, Deumq́; adoratione pia veneratur.

LIquet è textu hoc, Iobum, vti virum planè magnanimum, triſtium nunciorum ictibus petitum, nihil non grauè, ac virile

virile egiſſe, verùm ſedentem, atq; forti animo turbulentos motus ſedantem vſq; ad integrum funeſtæ hiſtoriæ auditum perſeueraſſe. Atq; idcirco, textus diſertè habet illud, Tunc ſurrexit, ac ſi palàm haberet, eò vſq; ſediſſe. Expleta igitur rerum aduerſarum relatione, ne videretur humani ſenſus expers, aut ſtupidus, è ſede conſurgens cœpit doloris ſigna præferre, quæ ad tria potiſſimùm capita rediguntur. Veſtimenta ſcidit, caput totondit, in terrā procubuit. Et quidem cur ritus hos ad mœrorem aptatos antiquitas frequenter vſurparit, ratio in promptu eſt: quod enim ad veſtimenti ſciſſuram ſpectat, id eo actu, extrinſecùs factitari conſueuit, quod intus dolor agere cenſetur, qui cum inualuit, viſcera ipſa proſcindere, dilacerareue eleganter aſſeritur. Quod verò ad tonſuram pertinet, notum eſt, capillum ad ornamentum, & decorem conferre: quocirca, vbi animus mœrore contabeſcit, & corpus conflacceſcit, oppoſitus habitus, corporiſq; neglectus conſentit. Ille verò procubitus in terram, deſolati, & opem implorantis animi quaſi nota quædam hieroglyphica eſt. Et profectò tria hæc mœrentis animi ſigna à viro pijſſimo, non ex deiectione immodica, ſed ex religione ſumma conſtanter ſuſcepta, & ad diuinę Maieſtatis venerationem relata ſunt, vt patet è verbo. Adorauit. Expediuit ergo ſe, & ornatu poſito, ſe demiſit, ac nouis quaſi vulneribus nudum exhibuit: cuius ſenſus, vt ego quidem exiſtimo, ad hunc modum abſq; figmento, aut contortione vlla, poſſet exprimi: Animaduerto, clementiſſime Deus, miram erga me prouidentiam tuā, & grauia experimenta hæc à te prouiſa, atq; diſpoſita pernoſco. Rarum eſt hoc periclitandi genus, & fortaſſè à mundi primordio vix vnquam auditum. Abſit tamen, vt hinc excandeſcam, vel obdurer: Ecce me tibi cædendum expono, veſtes pretioſas exuo, intimaſq; tunicas dilacero, capillos detondeo, meq; tibi proſterno bonitatem, ac ſapientiam tuam veneraturus. Tu videris velle exuere me opulentia, quam largitione acceperam tua: Ego verò non rem familiarem modò, non liberos tantùm, ſed me quoq; ipſum abiectis veſtimentis tibi deuoueo, vt ſi placet, cædar, & nunc quoq; defungar. Annotandum hic in codicibus nonnullis, iuxta LXX Interpretes, Legi verba hæc: Et ſparſit terram ſuper caput ſuum: quod ad habitum demiſſi animi repręſentandum apprime conducit, vt in ſupremis calamitatibus fieri conſueuit, iuxta illud Ieremiæ: Sederunt in terra, conticuerunt ſenes filiæ Sion, conſperſerunt cinere capita ſua, &c. Mirabilis eſt Iobi ſapientia. Nihil generoſius Thre.2.

ſius

ſius, atq; prudentius, quàm, vbi Deus flagellum exercet, veſtimentum abijcere, procumbere ad ictum, multa demiſſione conticeſcere, & quod religioſiſſimum eſt, Maieſtatem diuinam ſumma veneratione colere, atq; adorare: quod vtinam pròceres attentè conſiderent, vt in aduerſis caſibus ferociam leniant, & apud Deum potentiſſimum, cui omnino ſuccumbendum eſt, negotia gerere condiſcant.

Et dixit: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abſtulit: Sicut Domino placuit, ita factum eſt: Sit nomen Domini benedictum.

PARAPHRASIS.

Proſtratus Iobus ait: Me nudum edidit in lucem terra, in quam nudus reſoluar. Deus opes gratis mihi largitus eſt: has modò quaſi depoſitas repetijt. Pro ſorte vtraq; precor, nomen eius vbiq; celebretur.

POſtquàm fortis athleta veſtimento poſito nudus ad venerationem diuinæ Maieſtatis procubuit, illuſtri patientiæ, ac pietatis exéplo, huius textus verba deprōpſit, quæ poſſent ſaxa mollire. Nudus inquit egreſſus ſum ex vtero matris meę, hoc eſt, ex gremio terræ (ex qua hominis corpus formatum fuit) nudus reuertar illuc, id eſt reſoluar in eandem terram, ex qua prodiui, quaſi planiùs ita philoſopharetur: Non eſt cur ægrè feram opulentiam, liberos, gloriamq; peramplam meam, qua ſplendebam, inopinatò extingui. Bona quippe hæc non mihi natiua, ſed aſcititia, Deiq; inprimis munere accepta, & velut depoſita, donec repeterentur, ſeruaui. Modo verò poſtquàm eis vti mihi permiſſum eſt, ſors illa natiua, cum qua in lucem editus fui, non iniqua conditione rediuit. Bona tanquàm mutuò accepta reſtitui, & ego ad me ipſum, qua ſorte genitus ſum, æquo iudicio reuertor. Præclare agit inuictus, ac planè iuſtus vir ad imitationem mundo vniuerſo propoſitus. At rationem huius nuditatis, qua ſe ipſum ſolatur, penſitemus; puteus quippe altus eſt. Quatuor nuncijs funeſtiſſimis acceptis, tanquam telis manu valida vibratis, peruium fuit viro peſpicaci, atq; cordato, mortem

Digitized by Google

mortem aduentantem præſagire. Cum enim repentè irruens ad uerſitatis turbo omnia bona corriperet, atq; diſperderet, tragediaq; non dum abſoluta videretur, prudenter conieᶜtauit, imminere ſibi interitum, vt vna cum opibus, & liberis efferretur. Quid enim cēſeret, cùm nimbus calamitatis ingrueret? Hac ergo conieᶜtura permotus appoſitè veſtes, capilloſq; depoſuit, terramq; capiti, quaſi mox tumulandus inſperſit, & nuditatem illam ſuam cum cæteris mortalibus communem, ad eleuandum mœrorem induxit, ac ſi ad hunc modum effaretur: Ego mortem iam iam irrumpentem præſentio: non ſubeſt ratio querimoniarum, quòd nudus inteream. Etſi enim opes meæ modo, ſicut nuper affluerent, nihil prorſus ex eis vita migraturus efferrem. Neq; mœrere debeo, quaſi liberos ingenuos ſuperſtites, inopeſq; relinquam: ſuſtulit quippe illos Deus, vt hac me anxietate liberaret; egoq; nihil omnino de vita mortali, de prole, aut familia ſollicitus, viribus totis ad vitam ſempiternam intentis, inſtanti morte è carcere moleſto diſſoluerer. Profectò exemplum hoc tabulis ad memoriam incidēdum eſſet. Quod verò ſubiungit Iob, Dominus dedit, Dominus abſtulit, &c. admirabile, & facilè chriſtiana diſciplina dignum eſt. Qui enim in turbidis rebus Deum pœnæ illatorem piè cogitat, exiguo negotio rei congruentiam ſibi perſuadet, cùm nihil à Deo niſi diuinæ ſapientiæ ipſius cōſentaneum effici poſſit. Et in eum modum intelleᶜtu rectè compoſito, minùs ægrè voluntatem, reliquaſq; animæ vires Dei ſententiæ adaptat, atq; tranquillat. Verùm in ærumna Iob, non id tantùm mirabile, quòd Deo obtemperarit, neq; reniſus fuerit, ſed quòd ad fortis, ac pij animi coronidem, laudarit. Tres quippe tanquam gradus eximiæ perfectionis ſe ſe in viro conſtantiſſimo produnt, primus, in animi magnitudine, à qua triſtibus nuncijs minimè decubuit, ſecundus in aſſenſu, quo Deo cædenti paruit, tertius in laude qua diuinæ Maieſtatis nomen inuicto animo commendauit. Et quidem gradus hi, inter tot internorum motuum fluctus eminentes, ij ſunt, quos in viris quoq; laudatiſſimis Chriſti lenitatem edoctis vix reperire liceat: vt per hoc liqueat, quàm ſint appoſita verba mox addenda, quibus ſacer textus Iobum præuio iam examine, tanquam lydio lapide probatum, in Sanctorum numerum refert.

Digitized by Google

In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis, neq; ſtultum quid contra Deum locutus eſt.

PARAPHRASIS.

In ijs, quæ Iobum hactenus egiſſe, aut dixiſſe ſcriptum commemorat, nihil ille admiſit culpæ: & ne verbum quidem Deo indignum exprompſit.

OPortuit certè Spiritum ſanctum grauiſſimo aſſerto, & diuino teſtimonio hoc caput primum abſoluere. Ea nimirum prælia deſcripta ſunt, quæ columnas ferreas, hoc eſt, viros conſtantiſſimos perfregiſſent. Et quidem, cùm in aduerſis, & inopinatis euentibus imparati homines aliàs modeſti, ac temperantes in verba incompoſita, aut etiam contumelioſa prorumpant, ſummo Iobi præconio aſcribitur, quòd linguam compreſſerit, & ne verbum certè vnum ordine perturbato protulerit. Aliqui pro verbis illis Vulgatæ editionis, Neq; ſtultum quid contra Deum locutus eſt, ex Hebræo vertunt: Non incuſauit Deum; non enim prætexuit anteactæ vitæ iuſtitiam, conqueſtus quòd inſons plecteretur. Symmacus verò vertit, ὐ δὲ ἠφρονεύσατο πρὸς τὸν Θεόν, neq; inſipienter ſe geſſit erga Deum: qui profectò loquendi modus amplior eſt, dum culpas vniuerſas operum, linguæ, ac mentis excludit. Sic nimirum habendum eſt. Iobum diris nunciorum vulneribus ſaucium, non opera, & verba tantùm, ſed & cogitationes puras, tanquam gratiſſimum Deo ſacrificium obtuliſſe, neq; de animi integritate quicquam remiſiſſe; quod Deo ceſsit in ampliſsimam gloriam, Satanæ verſum eſt ad inuidentiam, quæ victum ad grauiora certamina perurgeret.

CAP.

CAP. II.

FACTVM EST AVTEM, CVM quadam die veniſſent filij Dei, & ſtarent coram Domino, veniſſet quoq; Satan inter eos, & ſtaret in conſpectu eius, vt diceret Dominus ad Satan: Vnde venis? Qui reſpondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam, Et dixit Dominus ad Satan: Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, vir ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam?

PARAPHRASIS.

Poſt hæc, Angelis die quadam ſimul coram Deo agentibus, Satan quoq; affuit, cui Deus: Vnde venis? Reſpondet mox: Terram obiui: Cui Deus: Num Iobum fidum cultorem meum contemplatus es, cui nemo poſsit in orbe conferri, cùm ſit animi ſynceritate, Dei timore, mali fuga eximius, & acerrimè à te infeſtatus, adhuc innoxius?

VERBA hæc capite primo explanauimus, vſq; ad vltima, quæ hic adduntur, Et adhuc retinens innocentiam, quæ Deus Satanæ fruſtrato obijcit, vt erubeſcat ſe incaſſum laboraſſe, neq; vel in leuiſsimam culpam Iobum præcipitem egiſſe. Pondus habet vox illa, Adhuc, quaſi diceret Deus: Permiſi tibi, o Satan, fortem virum, quem ita validè adortus, & perſecutus es, vt vel murum æreum euertiſſes; & tamen quod meritò obſtupeſcas, eodem tenore procurrit, eodem afficitur modo, in hac lucta

Digitized by Google

grauiſſima,quo fuit affectus,dum pace,ac opulentia frueretur. Non mihi magis maledixit,acerrimis iaculis perfoſſus, quàm cùm illum blandimentis multis,opibus innumeris, florenti liberorum ętate delinirem. Ille verò dicendi modus, retinens innocentiam, quædam ſanctitatis intemeratæ aſſertio eſt, quæ anteactam vitam Iobi, ad punctum illud vſque complectitur. Et ſane dici potuit, iuſtitiam, probitatem, integritatem, aut id genus alia, nihil tamen cum teſtimonio innocentiæ poſſit comparari, cùm maius quiddam innocentia, quàm probitas, iuſtitia, vel eiuſmodi alia præconia, præ ſe ferat: quaſi Iob non ex eo foret proborum hominum genere, qui vnquam iniuſti,aut improbi extitiſſent,qui ſanctimoniæ candor illæſus eſt.

Tu autem commouiſti me aduerſus eum,vt affligerem eum fruſtra.

PARAPHRASIS.

Expetiſti eum à me ad ſingulare certamen: quo eum, te fruſtrato,afflictari permitterem.

PErtendit Deus Iobi laudem explere, ac Satanæ impudentiam retundere, in hunc modum: Animaduerte Satan, quàm grauiter erraueris, dum ſanctimoniam Iob calumnijs obſcurare tentaſti,meq;permouere adnixus es,vt eum à te incaſſum infeſtari finerem,quamobrem victori iam cede.Hic verborum ſenſus eſt,in quo cauendum, nequis opinetur, in Deo à Satana motum aliquem excitatum, quo Iobum diuexari conſtituerit.Aeternum quippe Dei decretum fuit,virum fortiſſimũ tartareis telis exponere ad virtutem ipſius perficiendam, exẽplarque mirabilis patientiæ mortalibus proponendum.Quocirca,quod ait,Commouiſti me, tantundem eſt,ac ſi dixiſſet,expetiſti à me: quod tamen Satanæ poſtulatum iam inde ab æterno conſilio permiſſum fuerat,vt Dei ſapientia Dæmonis conatibus vteretur, flecteretq; quò vellet, decernens malis artibus benè vti,&tentamenta ſatanica,quibus hoſtis Iobum peruertere molitus eſt,in argumentum laudis, multiplici Mæandro conuertere. Quod verò ſubtexuit. Vt affligerem eum fruſtra, non ad ipſum Deum,ſed ad Satanam pertinet: ad cuius intellectum noſſe oportet, id fruſtra factum dictitari; quod intento caret exitu:

exitu:quemadmodum Imperator,qui vrbem capere deſtinauit, fruſtra vrbem obſediſſe, machinas muris admouiſſe, glandibus mœnia tentaſſe,excubias egiſſe,& vniuerſe tempus,operãq;perdidiſſe aſſeritur,ſi à ciuibus generosè repulſus,obſidione ſoluta recedat.Philoſophicum quippe pronunciatum eſt,ea media incaſſum adhiberi, per quæ optatus finis minimè obtinetur. Cum ergo Satan per multiplices nocendi artes , ac machinas, quas in Iobum intorſit , id eniteretur , vt virum innoxium in peccatum impelleret,ac fœdaret,neq; res exitum ſortita fuerit,porrò fruſtra virum fortem afflixit à quo nihil pro voto extorquere potuit . At ſapientiſſimus Deus,non fruſtra, hoc eſt, non ſine fœlici exitu,quem prænouerat, & quò Iobi vexationem direxerat,illum exercuit: quin potius omnes Dæmonis technas,& niſus in cumulatiùs viri iuſti meritũ, ac decus,& in gloriam deniq; diuinam reflexit . Verba igitur illa, vt affligerem eum fruſtra, perinde accipienda, ac ſi Deus diſcretè dixiſſet : Vt,quod ad te Satan attinet,affligerem eum fruſtra: nam quod ad mirum prouidentiæ meæ ordinem ſpectat, perſpecta, auctaq; Iobi virtus eſt, quò ego conatus tuos retorſi; quapropter deſiſte modò à temerario auſu,ne recedas inglorius. Pro verbis illis , Vt affligerem eum fruſtra, Aquila vertit,Vt deglutirem eum gratis, vbi licèt ſenſus planè idem ſit,verbum tamen,deglutirem,afflictionis magnitudinem exaggerat .

Cui reſpondens Satan ait: Pellem pro pelle,& cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua : alioquin mitte manum tuam,& tange os eius, & carnem , & tunc videbis , quòd in faciem benedicat tibi .

PARAPHRASIS.

Deo reſpondet Satan: Ecquid mali Iobus pertulit ? Mos eſt hominum,minùs chara pro charioribus,ac proinde externa bona omnia pro vita aſpernari . Quo circa fac mihi copiam, ipſum Iobum adhuc intactum attingam , cerneſq; illum mox furore correptum palàm tibi maledicere .

PRoteruus,& obſtinatus Satan rationi à Deo allatæ, & profectò efficaciſſimæ minimè concedit . Sed rationem alte-

Digitized by Google

ram audacter concinnat,cauſam,vt ſperat, obtenturus, quæ in hunc modum exponitur:Satis perſpicio, Iobum à quatuor prælijs petitum neutiquam concidiſſe : at neq; miror : res quippe extrinſecas ſubtraxi , quæ non ita hærent animo , ac vitæ propriæ amor de cuius neglectu, Iob, periclitandus eſſet . Etenim confido ego victoria me potiturum,ſi cutem Iobi attrectauero: idoneaq; nitor ratione, cùm familiare hominibus ſit, pro cute ſeruanda veſtes abijcere, ac omnia quæ circumſtant aſpernari. Etenim , cùm ad ſumma diſcrimina belli , latronumue ventum eſt, reges ipſi curru inaurato deſiliunt, trabeas exuunt, nudiq; per deuia loca ſpinetis obſita ſe proripiunt , vt ne minimùm corpus lædatur . Tanta propriæ cutis æſtimatio eſt , vt mirum non ſit , quod reges parùm iuſti aduerſis incurſibus intercepti factitarunt , id à Iobo nunc neceſſitate compulſo fieri , Ecquid enim agat ? Certè, quæ ipſi chariora ſunt,necdum tetigi:antiquior ei cutis , quàm opulentia , aut progenies eſt . Sic Satan. Quod ergo ait , Pellem pro pelle , &c. hoc ſenſu accipiendum: Mos eſt hominum , pellem minùs pretioſam pro ſeruanda pretioſiore pelle cotemnere : atq; ita temporalia bona , quæ ſunt quaſi pelles, aut indumenta hominem ambientia libenter poſthabentur pelli, aut cuti ipſi, quæ carnem, ac oſſa circumſæpit. Quod verò ſubiungitur,proximorum verborum explanatio quędam eſt, tanquam Satan ſe ipſum interpretaretur,aiens : Quod dixi,Pellem pro pelle,idem explano,per verba hæc:Cuncta quę habet homo dabit pro anima ſua,hoc eſt,per phraſim Scripturæ tritam,pro vita ſua. Et quidem aſſertio hæc Dæmonis,quamuis ab eo nequiter vſurpata , per ſe tamen vera eſt , cùm paſſim in quotidianis naufragijs mercatores prolixa nauigatione fatigati, & portui iam fortè propinqui pretioſiſsimas merces in mare proijciant vitam dumtaxat inopem ſeruaturi: & quod horribilius ſit , in vrbium obſidionibus matres ipſæ tenellos fœtus depaſcant,vt cum prolis interitu ſe ipſas à morte præſeruent. His certè tremendis exemplis,& rationibus inde productis contendit Satan,Iobum,ſi adeò iuſtus, innocens, & conſtans ſit, in ijs bonis,quæ ad vitam ſpectant , vrgeri debere, pollicens fore,vt vexationis impatiens , ac furens blaſphemias impudenter effutiat. Alioquin ait Satan, mitte manum tuam,& tange,&c.hoc eſt permitte mihi , vt manum admoueam , & tangam : eadem quippe vexatio , cùm ſit malum pœnæ , vt Theologis vniuerſis exploratum eſt , à Deo prouidetur infertur , & dirigitur , & à Dæmone in peruerſum ſcopum detorquetur, vt mirum non videatur.

Digitized by Google

deatur,manum à Deo,Dæmoneq́; variè extenſam interpretari. Hanc igitur veniam ſi Satan impetrarit,promittit: Et tunc videbis,quòd in faciem benedicat tibi, hoc eſt palàm maledicat, iuxta ſenſum eorumdem verborum primo capite allatum. Hæc eſt audacia,& tartarea fiducia Satanæ: cui Deus reſpondet.

Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce in manu tua eſt,verumtamen animam illius ſerua.

PARAPHRASIS.

Subdit Deus: En, illum tibi permitto: at caue, ne ipſum interficias.

PEr verba hæc Iob furori Satanæ nudus exponitur, excepto interitu, vt ſcilicet ſæuiat inimicus atrox, & valetudini officiat, cauto, ne interimat. Horrendum ſanè ſpectaculum, ſi Dæmonis rabies, & Iobi nuditas ob oculos verſetur: at profectò mirandum,ſi conſtantia viri cæleſtibus auxilijs ſuffulta ſuccurrat.In manu,inquit Deus,tua eſt: manu nimirum ad nocendum expeditiſsima,manu crudeli,& vibrandis telis aſſueta: verumtamen vitam iuſti hominis minimè permittit, quam ad longiorem ætatem, gloriamq́; reſeruat. Sic quippe iuſtos tentari expedit, vt agone protracto non intereant, quò ſit gloria maior,vbi præceſsit lucta productior. Modus verò ille dicendi, Animam illius ſerua, tantundem ſignificat,ac, Animam,ſeu vitam ne tetigeris,vt Theodoretus habet. Seruare dicitur,quod minimè labefactat.

Egreſſus igitur Satan à facie Domini,percuſſit Iob vlcere peſſimo à planta pedis vſq; ad verticem eius,qui teſta ſaniem radebat ſedens in ſterquilinio.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Exilit Satan à cœtu Angelorum, Deiq; conſpectu. Purulentis, ac horrendis vlceribus totum Iobi corpus tabefacit. Sedet Iobus vrbe egreſſus in fimeto, vbi fluentem ſaniem fragmento vaſis fictilis abſtergit.

EXpeditus, & alacer ab Angelorum cœtu Satan excedit, ad ſenſum capite primò explanatum, omnes nocendi aculeos exerturus, pro permiſſu Dei, à quò prænobilẽ Iobi prædam extorquere pertendit, & corpus viri patientiſsimi totum grauiſsimis affectionibus, acerrimis doloribus, fœdiſsimis vlceribus, incredibili furore percitus diuexat. Quale fuerit vlcus hoc, ſacer textus ſilet, ait verò fuiſſe peſsimum, totumq; corpus occupaſſe, vt credendum ſit, horribili fœditate Iobum deformaſſe, ac tabe immenſa conſumpſiſſe. Cùm ergo totus ſanie flueret, neq; ſuppeteret in vrbe locus, vbi refrigerium captaret, Satana omnia bona demolito, in ſupremam calamitatem actus, factuſq; ciuibus intolerabilis, in locum viliſsimum, fimi nempe receptaculum, extra vrbem ſeceſsit: vbi fragmento vaſis fictilis tabem abradebat lethalibus doloribus afflictatus, & mortis imagine perterritus. Non hic morabor morbos Iobi, aut dolores perpenſurus, cum in pleriſq; libri locis ipſe ſeipſum exponat. Tragica potiùs loci, & conditionis mutatio expenſionem repoſcit, ſiue Iob ipſe in poſtremam abiectionem deuolutus deliberato conſilio in ſterquilinium conceſſerit; ſiue, quod rationibus multis vſitatum fuit, tabidus, & elephantiaſi conſperſus, formidabili aſpectu, & contagioſo fœtore ciuibus ſubtracto, extra vrbem lege, aut traditione cogente, omnino abire debuerit: quod vtrumq; probabili ratione aſſeri poteſt. Mihi certè ſapientiam, & pietatem viri contemplanti verò ſimilius videtur, ipſum vltrò vrbe exceſſiſſe, vt locum abiectiſsimum ſeligeret, extremæ calamitati congruentem, quippe qui animaduerteret ſe à Deo ad humillimam conditionem celerrima ruina deprimi, velletq; diuinæ ſententiæ ſe ipſum per omnia coaptare, quò Dei clementiam ſub dio humi defixus, & ab vniuerſis hominibus derelictus efficaciùs imploraret. Hæc nimirum ſolertia, & celeritas ad Deum exorandum à viro ſapienti probari potuit, ipſaq; rerum ſeries ad eam probandam, & exequendam,

pium

Digitized by Google

pium, & afflictum animum incitaſſe videtur. Nemo autem quantumuis eloquens, & peritus ſenſum Iobi recenter in fimetum accedentis, & ſortem aduerſam cum dilapſa nuperrimè fœlicitate componentis poſsit æquare. Conſiderationi virorum ſapientum locus hic vberrimam ſuggerit materiam, dum Princeps opibus, ac liberis orbatus, vlceribus exeſus, elephantiacus, enormiter deformis, ac fœtidus, à ciuibus, & conſanguineis derelictus, turbulentiſsimis cogitationibus, doloribus, timoribus fatigatus, in loco deſpectiſsimo cum virium deliquio deſidens, calamitoſæ vitæ mœſtiſsimam imaginem repræſentat.

Dixit autem illi vxor ſua: Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? benedic Deo, & morere.

PARAPHRASIS.

Elapſo tempore non exiguo impatiens vxor ſic Iobum adoritur: Ergone ſemper ſtupidus eris? En quam dirè te Deus oppreſsit. Iam videris efflare animam: ergo maledictis crudelem Dominum impete: ſtatimq; defungere.

SVpererat telum noxium, & venenatum, quod Satan in Iobum validè intorqueret. Hæc eſt quippe ſæuitia Dæmonis, vt quem afflictum, & viribus attritum cernit, vehementiùs impellat, vt perimat. Cùm ergo diris iaculis virum iuſtum fauciaſſet, videretq; in ærumna extrema mœrentem, ac laſſum, vxorem fatuam viri ſapientis vrget, conceptaq; verba, peracutis ſpiculis ad nocendum peiora ſuggerit, quibus anxium in deſperationem, ac ſempiternum interitum deturbet. Appoſito certè inſtrumento callidus hoſtis vſus eſt, ſi fortè per vxorem virum proſterneret, quemadmodum olim Adamum per Heuam vitiarat. Etenim tentationis acerbitas ex eo liquet, quòd vxor, cui debuit eſſe cordi Iobi ſalus, & conſtantia, cum Satana ipſo coniurata, illum peruertere crudeli ſuaſu connititur. Profectò ſi hoſtes, ſi ciues, ſi amici, ſi cognati, ſi liberi ipſi prodigioſam blaſphemiam perſuadere tentaſſent, leuius quiddam foret: at coniugis inſtantia, & auerſio adeò calamitatem exaggerat, vt ampliùs non poſsit excurrere. Connubij quippe fœdus, quo parentum, ac filiorum coniunctio, amorq; vincitur, furens mulier nefariè violauit, & efferatis tigribus peiùs deſæuijt, dum ait:

Digitized by Google

Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? hoc eſt: Ergone tu ſemper ſtolidus, & inſipiens eris? Coluiſti Deum, vbi res tuas ſecundabat, quod bene ſit: at ex quo cæpit acri verbere te cædere, ac laniare, ſtupidus fuiſti, qui animum minimè mutaueris, ſed eodem prorſus affectu, ac veneratione ſeuero Domino inſeruire perſtiteris. Age ergo: deſiſte iam à ſtultitia hac, & quibus oculis te Deus intuetur eiſdem illum reſpectes. Ille te, tanquam hominem inuiſum, mortique addictum execratur: & tu ergo maledic Deo, hoc eſt, auerſare illum, & maledicto ſupremo proſcinde: atque hanc ipſam auerſionem poſtremo halitu proteſtatus ærumnoſa vita defungere. Subiecit autem vxor illud, Morere, cùm animaduerteret Iobum inſtantis mortis ſigna præ ſe ferre: lethalis quippe morborum grauiſsimorum affectio mortem ſanè celerem portendebat: eaque fuit mulieris incitatę rabies, vt ante animam actam, maledicta ſuaderet, impatiens Diuinæ prouidentiæ, conſorſque ingentium malorũ, quæ Iobum obruerant, atque ad ipſam permearant. Hic certe luculenter ſe prodit ira mulieris. Verum ad loci huius pondus, & ornamentum pertinet LXX Interpretum translatio, quæ habet multa, quæ in vulgata verſione minimè leguntur. Verba primum referam. Sedebat in ſterquilinio extra ciuitatem. Tempore autem multo tranſacto, dixit ei vxor eius: Quouſque ſuſtinebis dicens: Ecce permaneo tempus adhuc paruum, expectans ſpem ſalutis meæ? Ecce enim deletum eſt memoriale tuum de terra, filij, & filiæ, mei vteri dolores, & labores, quos in vacuum laboraui cum ærumnis: tu verò ipſe in putredine vermium ſedes pernoctans ſub dio: Et ego errans, & ancilla locum ex loco, & domum è domo, expectans ſolem, quando occidet, vt requieſcam ab ærumnis, & doloribus, qui me nunc premunt. Sed dicito aliquod verbum in Dominum, & morere. Hæc LXX Interpretes, quorum verſio, cum Vulgatæ noſtræ non contradicat, ſed ad eam illuſtrandam conferat, graui valde auctoritate munita eſt. Iam verò ex hoc textu liquet, Iobum extra ciuitatem ſediſſe, ac ſub dio pernoctaſſe, longumque certamen, (quod iuxta veriorem ſententiã menſes multos procurrit) pertuliſſe. Liquet etiam vxorem malorum participem alienis domibus excipi curaſſe, cum non domum dumtaxat ſuam, ſed opes, ac liberos amiſiſſet: vt credi poſsit, eam, non horrore Iobi tabidi, ac deformis tantùm, ſed propriæ, ac infauſtæ ſortis ſuæ impatientia. Iobum ad blaſphemiam irritaſſe, ratam fortaſſe Deum maledicto laceſsitum

velocius mortem illaturum, ſeque interempto Iobo, minus infamię, ac doloris perpeſſuram. Vrget ergo, Benedic, hoc eſt, (vt iam à nobis explanatum eſt) Maledic Deo, & morere, vel propriè iuxta aliam verſionem, κατάρασαι τὸν θεὸν, Maledicitò Deum, & morere.

Qui ait ad illam: Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es. Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus?

PARAPHRASIS.

Vxori furenti Iobus reſpondet: More dementium mulierum feciſti verba Deo indigna. An non idem Deus, ſiue afflet, ſiue reflet, æquè bonus eſt? Si ergo dum faueret, ei benediximus; eccur dum mala infert, maledicta irrogemus?

GRauis aduerſitas generoſum Iobi animum minimè fregit, conſtantiamue detriuit. Etſi enim eò, quod ad temporalem conditionem ſpectat, deuolutus eſſet, vt inferius deijci non poſſet; vbi tamen ſalutis æternæ cauſa agebatur, validè ſuadentem repulit, grauiq; ſermone corripuit. Decet quippe viros fortes, atque pios infortunia ſua patienter ferre, iniuriam verò Diuinæ Maieſtatis neutiquam ſuſtinere. Reſpondet ergo: Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es, ac ſi diſertiùs diceret: Debuiſſes certè ex conuictu meo Dei caſtum timorem ediſcere, mirabilem illius prouidentiam, exemplo meo, non ſcrutari, aut reprehendere, ſed colere, atque admirari. At vt perſpicio, domeſtica ſapientia tibi non probatur, quæ in ſtultitiã inſignem, more mulierum ſtolidarum, degeneras. Profectò ſtultè locuta es. Sic Iob, nec vir magnanimus timuit, ne vxor inſipiens contumelioſa verba refunderet, vel aliud mali genus aduerſus inermem conflaret: occaſio nimirum diuini honoris tuendi prætereunda non fuit, quod in exemplum ætatis noſtræ cedere deberet. Etſi verò nihil impauidus metueret ſibi, timuit tamen vxori ne in ſententia temeraria perſiſteret; ſubiunxitq. reſponſi ſui rationẽ, qua ſtulta mulier reſipiſceret, per hęc verba: Si bona ſuſcepimus de manu Dei, &c. ac ſi apertius diceret: Animaduerte vxor, quàm procul à recto aberres, quæ

Digitized by Google

Dei cultum proſperitate temporaria aſſeras, aduerſitate deſeras. Porrò non decet diuinis inſpirationibus abuti. Vna Dei ſolantis, & affligentis manus, eadem prorſus ſapientia, & bonitas eſt: Salutem mortalium nunc proſperis, nunc aduerſis euentibus perquirit: noſtra intereſt malis ingruentibus exerceri, vt virtus icta reſplendeat. Cur ergo mutem animum colendi Deũ, quando clemens ille eodem benefaciendi animo in me opulentum, & indigum, valentem, & ægrum perſeuerat? Hæc porrò cæleſtis Philoſophia, qua vir eximius fortunam vtramque ſupergreditur, vt Deo ſtrictiſſimè adhæreat, ſummis præconijs celebranda, nec obliuione vlla delenda eſt: neque ſperanda ſpiritualis vitæ progreſsio, niſi à pijs animis identidem recolatur. Pro verbis illis, De ſtultis mulieribus, Aquila vertit, tanquam vna delirantium. Delirium eſt quippe de Deo indignè loqui, aut ei ad auram tantummodò leniter flantem inſeruire, & caſtigantem, experientemue deſerere.

In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis.

PARAPHRASIS.

In his actibus, ac ſermonibus Iobus nihil Deo, & caſta lingua indignum prompſit.

VErba hæc ad aſtruendam Iobi ſanctimoniam repetuntur, quorum explanatio è ſuperioribus petenda.

Igitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidiſſet ei, venerunt ſinguli de loco ſuo. Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, vt pariter venientes viſitarent eum, & conſolarentur.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Poſtquam portenti ſama percrebuit, Eliphaz, Baldad, Sophar, Reges, ſuis è regionibus profecti, Iobum inuiſunt. Nimirum pro amicitię iure pepigerant, vt ſimul amicum adirent, ac malum grande, quà poſſent, eleuarent.

SAtis apertum textus ſignificatum eſt, quo amicorum officium commendatur. Amicitiæ nimirum ſynceræ actus eſt, amicum derelictum ſolari, nec mutato fortunę vultu, ſententiã, animumue mutare. Turpe ſcilicet eſt illud:

Tempora ſi fuerint nubila ſolus eris.

In vero ergo amicitiæ cultu tres viri clariſſimi ſumma conſenſione perſtiterunt, poſtquam Iobi calamitas, gentis ſermone percrebuit. Cui ſanè rei fidem adſtruit aduentus ille mox ſubſecutus, & ex circumſtantijs dignitatis, itineris, incommoditatis expenſus. Profectò viri perilluſtres, & vt LXX Interpretes habent, reges erant, Eliphaz nempè Tæmanorum, Baldad Sauchæorum, Sophar Minæorum rex. Signumq; non vulgaris amicitiæ fuit, & condicere, & à regionibus proprijs officij gratia diſcedere. Ratio vero à Principum grauitate, ac prudentia petita euincit, antequàm proficiſci decernerent, prodigioſam tragœdiam in eorum regna à celerrimis nuncijs, aut mercatoribus fortuitis perlatam, neque confeſtim creditam; donec rumor ſparſus certiore ſuperuenientium relatu fidem acquireret. Nimirum non ita breui, aut temerè tres Principes in eandem ſententiam conſpirarent, ſeſe expedirent, & viaticum compararent, tametſi eorum regiones non procul abeſſent. Tempus ergo non modicum à Iob ſeceſſu in fimetum, vſque ad amicorũ profectionẽ portento vulgato interfluxit, quod Iobi patiẽtiam, & ærumnam cumulauit. Credendumq; temporis interlapſu corpus horrendè tabefactum, atque conſumptum à primæua forma longè mutatum, quod ſubiecta verba peruincunt.

Cumque eleuaſſent procul oculos ſuos non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, ſciſſiſque veſtibus ſparſerunt puluerem ſuper caput ſuum in cœlum.

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Vt ad locum ſimeto propinquum ventum eſt, oculos in Iobum collimiant, neq; deformatum agnoſcunt. Collachrymant, veſtimenta diſcerpunt, & puluerem capitibus inſpergunt ad tragicum doloris ſignificatum.

NEgari profectò nequit, eos veros amicos, ac fidos fuiſſe, licèt in excurſu tragici ſermonis errarint. Ponendum eſt hic, rei totius hiſtoriam, quod ad capita præcipua ſpectat, eis omnia ex amicitiæ officio; ſciſcitantibus, & curioſè perquirentibus, ante aduentum, fuiſſe ſat cognitam; atq; idcircò illos non errabundos per incerta loca palatos, ſed in deſcriptum ſibi ſterquilinium rectà profectos, luctuoſam viam mœſtis ſermonibus confeciſſe. Vt ergo ad proximum ſimeto locum ventum eſt, directis in locum lugubri ſpectaculo celebratum oculis, Iobum certè conſpicati ſunt, at hominem minimè cognouerunt: qui ſanè dicendi modus, & verus, & familiaris eſt. Intuiti ſunt eum horribili aſpectu formidabilem, credidereq; ipſum eſſe Iobum, non certè quòd ille videretur Iobus, quem in principatu cognouerant, ſed quòd nuncijs, & famæ fidem commodarent. Et hic eſt ſenſus verborum illorum, non cognouerunt eum: aliud eſt quippe fidem aſſerentibus adhibere, aliud notitia propria rem quampiam percipere. Qualis verò ſenſus, quam funeſtus, & acerbus intuentibus irrepſerit, benè produnt verba illa, Exclamantes plorauerunt, quibus LXX intertexunt, Voce magna: Elato nimirum regum clamore portentoſa calamitas lugenda fuit. Et nequid ad luctum deſideretur, ſubeunt appoſitè verba hæc: Sciſſisq; veſtibus ſparſerunt puluerem ſuper caput ſuum: quorum ſenſum in alijs ſimilibus capite primo interpretati ſumus.

Et ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus, & ſeptem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem eſſe vehementem.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Ad ſterquilinium accedunt, mœrentiq́; per horas aliquas ſingulis ſeptem dierum, ac noctium decretàs taciti aſsident. Neq; enim opportunè verba facerent, animaduertentes immenſam eſſe doloris magnitudinem.

COllimatis è propinquiore loco oculis in Iobum, obſtupuere vehementiùs, quàm dici poſſit, viri nobiles, atq; ad officium amicitiæ propenſi. Et partes omnes fidorum amicorum expleturi, lugubri habitu, vt Iobo congruerent in ſolo ipſo deſident, per quotidianas horas aliquot, ſeptem dierum ſpatio delectas, quæ ad ſolatium amici conducerent; ſi fortè aſſeſſu illo, & habitus ſimilitudine dolorem eleuarent. Vbi per horas decretas, alto doloris ſenſu ſilentes nulla verba fecerunt, ne anicum moleſtia afficerent, cui calamitatis magnitudo ſpiritum intercludere, aureſq́; obturare videbatur, ne verba redderet, vel acciperet. Septem ergo dies in hoc textu, ad vulgarem ſenſum accipiendi ſunt: exploratum eſt quippe, natura cogente illos ad eſum, & ſomnum aliquandò diuertere debuiſſe niſi miracula velimus affingere, aut certè admittere, in ſordidiſſimo loco, vbi fœtor intolerabilis, & vlcerum tabo fluentium horror, vomitum potiùs cieret, quàm eſcam, potumq́; permitteret, viros clariſſimos cænitaſſe. Definitis ergo temporibus aſſidebant mœrenti, humi decumbentes, vultuq́; mœſto ad multam fortaſsè noctem vigilantes, donec ſe ad hoſpitia reciperent: atq; ita per partes dierum, ac noctium, ſeptem dies, nocteſq́; Synecdochicè intelliguntur, quæ grauiſſimorum auctorum conſenſio eſt. Annotandum hic, ſeptenarium dierum numerum luctu olim fuiſſe dicatum. Silentium autem illud neq; importunum, neq; ſterile fuit: contulit quippe amicorum præſentia fidorum animorum interpres, quod ſermo præcox afflicto animo obtruſus haudquaquam contuliſſet. Beneq́; perſpexit Iob vir ſapiens, animos tacitos aſſeſſu, & habitu idoneo, ſibi compati, & affectum geſtu teſtari, vnde non nihil ſolatij pótuit haurire. Et quidem viri prudentes, dum amicos grauiter ægrotos inuiſunt, hoc præceptum obſeruant, vt ſilendo compatiantur, nec tam verba, quàm beneuolentiæ ſigna aſſidentes exhibeant. Etſi verò

verò ius amicitiæ perſanctè ſeruatum, ad grande malum attenuandum proculdubiò faceret, exiſtimo ego, Iobum qua erat perſpicacia, & amicorum experientia, afflictatum potiùs fuiſſe ſubeuntibus cogitationibus, ecquid de ipſo ad miſerrimam conditionem prodigiosè proſtrato viri illi opinarentur: quod ſane rei euentus comprobauit. Etenim tot horis aſſidentes, taciti q; reges quid animo pertractarent, niſi, quod poſtmodùm grauiter, ac tetricè extulerunt? quod Iobum præſagiſſe, ſuſpicatumuè fuiſſe, credibile certè videtur. Inſolita profectò res non argutos modò viros, verùm, & obtuſos ad aliquid graue comminiſcendum perpuliſſet. Iam ergo diebus ab acceſſu ſeptem exactis, ſoluto prolixo illo ſilentio, Iob dolorem exhalaturus incipit grauiſsimè verba contexere.

CAP. III.

POST HAEC, APERVIT IOB OS ſuum, & maledixit diei ſuo, & locutus eſt.

PARAPHRASIS.

Exactis ab amicorum aduentu ſeptem diebus, labijs diductis, quæ mœror commiſerat: ſilentium Iob ſoluit: & in diem natalem ſuum caſto ſenſu maledicta congeſsit, atq; in hunc modum effatus eſt.

QVAM fuerit orbe toto rara, atq, mirabilis Iobi magnanimitas, & tolerantia vel ex hoc textu cenſeri poſsit. Non præceps ruit in verba incondita, & ægrè connexa: Si enim id maluiſſet, incredibile planè videtur, dies ſeptem totos compreſsiſſe impetum, nihilq; turgenti pectori, ad efflandum mœrorem indulſiſſe. Vir fortiſsimus erat, qui ſibi imperare poſſet: malletq; enſa grauia trutinare, æquiſq; bilancibus expenſa opportuno tem-

tempore proferre. Ergo poſtquam deliberatione multa expedire viſum eſt, labia ſilētio diuturno commiſſa diduxit, doctamq; rationi parere linguam expediuit, oracula mira redditurus. Hæc ſanè virorum grauiter affectorum cæleſtis eruditio eſt: ne mox, ac doloris, aut paſsionis vllius ſenſu tanguntur, quaſi acri ſtimulo incitati verba profundant; ſed cohibito ſenſu, & linguæ oſtio ad tempus obſerato, verba caſta, pia, appoſita, & ad purum excocta producant. Verùm hoc opus, hic labor eſt: Si enim Iob diductis labijs eueſtigio maledicta velut ſilentio congeſta egerit, qui fiet, vt ſermo, quem horret animus audire, cum religione tanta, cum conſilio, & maturitate tanta cohæreat? Profectò ad hunc nodum ſoluendum Patres Græci, ac Latini accuratiſsimè laborarunt, & multiplices aſperitatis læniendæ, exæquandæq; modos, vel allegoricos, vel etiam litterales diſquiſierunt. Quos vbi perluſtraui, conſilio adhibito, vnum omnium ſimpliciſsimum, leniterq; decurrentem, qui præclariſsimo Patri D. Thomæ Aquinati placuit, optaui: vt ſcilicet Iobus, quoties maledicentiam exercet, inferioris portionis, ſiue appetitus pœnam horrentis ſenſum repræſentet, cùm tamen iuxta ſuperioris portionis aſſenſum, calamitatem acerbiſsimam à Deo illatam conſtanter exantlet: quemadmodum Chriſtus Redemptor noſter, dum mors ſæuiſsima immineret, expreſsit partis inferioris ſenſum aiens: Tranſeat à me calix iſte: quem tamen inuictiſsima fortitudine, ac magnanimitate erectus exhauſit. *Matt.26.* Porrò ægrotus, qui de potione amara propinata, vel ſummis labijs delibata, ſtomachi horrorem perſentit, poculum execrabile, ac odioſum dictitat, qui nihilò ſegnior ventriculi reniſu factus, & animo deliberato remedium probat, & ſumit. Et quidem quod ad ſententiam hanc ſpectat, ijs ego exiſtimo, grauiſsimam, & veriſsimam videri, qui, & Iobi calamitatem attentiùs explorant, & grauium malorum experientia pollent. Ij enim, praxi quadam planè mirabili, ſubeuntes, ac gliſcentes affectus ſimillimos in ſeipſis deprehendunt; qui ad intellectum ſenſus, & verborum Iobi mirificè conducunt. Scriptores verò nonnulli, qui mera ſpeculatione ducũtur, cùm practicum, quem indicaui, ſenſum ægrè aſſequantur, argutie multa modos varios ad ſedandum intellectum excogitant, quos certè prætermitterent, ſi Satanæ copia fieret, eos dirè torquendi, ac paulò minùs in ærumna Iobi conditioni aſsimili conſtituendi. Quocirca doctrinam hic, ſenſus maturitatem, & experientiam expoſco, & proximi verſus interpretationem huc facientem lectori expen-

dendam propono. Auſpicatur ergo Iob ſermonem grauem, ac tragicum, cuius primis poſt ſilentium verbis pręmittuntur hęc: Poſt hæc aperuit Iob os ſuum, hoc eſt poſt dies ſeptem turbulentis cogitationibus ſedandis, altoq; rerum ſenſui, ac taciturnitate impenſos, os clauſum, quaſi ſapientiæ arcam obſeratam recluſit: Emphaſim habet ille modus dicendi. Aperuit os ſuum, quaſi diceretur: os illud aureum ad reconditas ſententias promendas opportunum, quod ante hac prudentiſsimo conſilio clauſerat. Et maledixit diei ſuo, hoc eſt, imprecatus eſt malum natali ſuo. & in proxima verba linguam exeruit.

Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt: Conceptus eſt homo.

PARAPHRASIS.

Is mihi affectus eſt, vt cupiam non affulſiſſet mundo infauſta dies, qua in lucem editus fui: neq; offuſa fuiſſet orbi terrarum atra nox, qua mater dixit: Maſculum concepi.

IMprecationis huius primæ, ex cuius intellectu cæterarũ interpretatio pẽdet, ſenſum rimari neceſſe profectò eſt, ad viã ſcopuloſam, & prætextis obſtaculis extuberantem coæquandam. Et quidem lectori cedet rei difficultas, ſi animo concipiat, hominem diuturno, moleſtiſsimoq; morbo marcentem, cui medicina nullam poſsit afferre ſalutem: cui in lecto pure, ac fœtore horrido iacenti cogitationes formidoloſæ ſubeant, & diri dolores viſcera velut diſcerpant. Cogitet luctuoſum ſpectaculum: neq; enim hac ætate deſiderantur exempla, quæ ad ſenſum libri huius eruendum appoſitiſſima videntur. Hac ergo formidabili decumbentis imagine picta, meminerit, quàm ſit familiare hominibus quoq; pijs, ac ſapientibus adeò enormiter afflictis, ſi rogentur, qui valeant, quidue malint, reſpondere in hæc, aut ſimillima verba: Infœlix ego homo? Væ mihi, quàm infauſtus natalis meus fuit? mortem exopto? Certè nollem in hanc lucem prodijſſe. Quòd ſi quis auſterus cenſor cohorreat, porrò rem non ſatis exploraſſe videtur: quòd hac ratione poſſit euinci.

Bonis

Digitized by Google

Bonis Theologis, rerum præſertim internarum conſultis, perſpectum eſt, in vexatione ſumma, qualem in Iob, & nuper in ægro quouis homine deſcripſimus, partem hominis inferiorem turbulentiſsimis fluctibus concuti, & agitari, vt perſpicaces quoq; exploratores vix tenuem quamdam partis ſuperioris velut flammulam in abſtruſo quaſi antro per interualla lucentem deprehendant. Totus homo videtur ſibi ex commotione immani, quam perſentit, non ex tenuiſsima ſcintilla, quam ægrè percipit, cenſendus: atq; in ea tremenda virium perturbatione id ſe eſſe teſtatur, quod ſibi eſſe videtur, dum extrema calamitas agonem quendam lethalem, aut certè tartareum repræſentat. Sic enim expedit, fortiſsimos viros ad ſummos, æternoſq; honores, & oblectamenta cœleſtia, per abiectionem, & anxietatem ſummam, acerrima concertatione pertingere. Siquis ergo ab homine adeò immaniter afflictato ſciſcitetur, ecquid tunc ſentiat? compertum eſt, cùm pars inferior ſuperiorem quaſi obruat, & nihil niſi calamitoſum percipi ſinat, poſſe illum abſq; vlla culpa reſpondere: Sentio ſanè me infœliciſsimum eſſe: nollem me mater ex vtero ad mœſtiſsimam vitam effudiſſet: maledictus videtur mihi natalis meus: nollem me infælix mater concepiſſet. Porrò verum, & quotidianis experimentis deprehenſum eſt, huiuſmodi ſenſum natali, & mortali vitæ planè contrarium in viris perfectis ineſſe, quibus familiare eſt, dictitare, ſe velle, nolleuè, quòd pars inferior variè affecta depoſcit. Idem quippe homo eſt, qui varia ſenſa partis vtriuſq; concipit, & idem odit bonum inferiore parte, qui ſuperiore illud idem amplectitur: idem quoq; inferiore parte facit malum, quod ſuperiore odit, quæ certè phraſis ſenſu, & verbis Apoſtolica eſt. Si ergo Apoſtolus de ſe ipſo agens ſemetipſum in duos velut homines diſcreuit, quorum alter cum altero luctaretur, ſeq; non id tantùm, quod ad ſuperiorem attinebat, verùm, & quod ad inferiorem ſpectabat agere diſertè deprompſit: potuit, & Iob hos duos dirimere homines, & altero interim relicto, de vno dumtaxat verba proferre, palàmq; aſſerere, ſe id velle, id cogitare, id optare, quod homo ille inferior vehementiſsimè ſuggerebat. Atq; idcirco, cùm inferior homo grauiſsimè vexatus optaret ſe genitum minime fuiſſe, & malediceret, ac execraretur ortum, & vitæ ærumnoſæ decurſum; profectò reprehendi non debet, ſi hæc ipſa vota verbis teſtata fecerit. Quòd ſiquis enixè contendat, Iobum neutiquam carpendum, quòd ita ſenſerit, ſed quòd abſq; verborum, ac ſenſuum, diſtinctione maledicta

Digitized by Google

protulerit,ex quo tres amici,partis ſuperioris,ac inferioris diſcrimen minimè cogitantes,meritò excanduerint,reſponſio in procliui eſt,eam fuiſſe colloquentium ſapientiam, eas immenſæ anxietatis circumſtantias,tam multas honeſtandæ maledicentiæ ſubeſſe cauſas, vt vitio vertendum ſit, non Iobo, ſed tribus amicis,nō ſtatim animaduertere,à viro immaniter afflicto, nō ſolùm abſq; culpa, verùm etiam cum egregio virtutis actu, ad exhalandum,vel certè temperandum dolorem deſtinato, querimonias, & maledicentiam potuiſſe depromi: quod hac ratione palàm euincitur. Exploratum eſt,maledicentiam varijs modis abſq; culpa exerceri poſſe: primò, declarando malum, quod quod quis commeruit, quale illud Dei: Maledicta terra in opere tuo: quod, & iudicibus malum dicentibus, dum è tribunali pronunciant, reoſq; morti addicunt,congruit. Secundò enunciando malum præteritum, præſens,aut futurum, quod veraci cuilibet homini,nedum prophetis,quadrat.Tertiò præſcindendo malum à bono,quod in eadem re inſit,malumq;præcisè execrando, aut deteſtando: conſtat quippe alterum ab altero per intellectus aciem poſſe ſecerni, voluntatemq; proinde, poſſe quod ab intellectu,vti reuera malum, repræſentatur,odiſſe, ac nolle, puta vitam hanc ærumnoſam, non quà à Deo ad conquirenda ætærnæ fœlicitatis merita,vt paleſtra quædam deſignata eſt, ſed vt calamitoſa, & periculo peccandi eſt obnoxia. Quartò poteſt maledicētia exerceri ex gentis conſuetudine,cum ſignificato, quod omni culpa vacet. Viris enim peritis liquet, non apud Hebræos tantum,verùm apud nationes alias,morem fuiſſe maledicendi ijs rebus,quas non eſſe cuperent:quod exemplo Balac, qui acceſito Balaam, vt mala imprecaretur Iſraeli, perſpicitur. Liquet etiam Hebræos conſueuiſſe maledictis inceſſere res illas,quæ cum alijs,quas non eſſe optarent, coniunctæ forent, vt per imprecationem Dauidis montibus Gelboe, vbi Saul, & Ionathas occubuerant, maledicentis peruincitur. Tam enim Balac maledicere cupiens, quàm Dauid maledicens id ſignicarunt, nolle ſe fuiſſe res illas, aliaſuè illis coniunctas, quibus dira imprecati ſunt. Qua ſanè in re, tametſi Balaam, non, vti Dauid, innoxiè egerit, non ab imprecandi phraſi,ſed aliunde culpæ ratio petenda eſt:quia videlicet,corruptè,& quibus non debuit maledicere attentauit.Senſus ergo maledictionis,ex gentium acceptione, quæ ad placitum ſignificat, eruendus eſt. Quocirca, ſi tantundem eſt, Maledico diei, ac, nollem eſſe diem, Profectò, ſi ratio idonea ſubſit, obquam, quis nolit,

diem

diem eſſe,inculpatè dici aliarumuè,rerum maledicentiam exercebit. Cauſam verò multiplicem iuſtam ſubeſſe poſſe,planè perſpectum eſt ijs, qui mortalis vitæ mala, & diſcrimen æternæ damnationis expendunt. Quintò poteſt ex hypotheſi alicui rei maledici, vt in pręſenti tragædia Lyranus cēſuit,arbitratus Iobum non fuiſſe deteſtatum natalem ſuum ex propria,ſed ex amicorum ſententia, quod ſanè inculpatè fieri potuit, ſiue illi tres viri futurę vitę remunerationem inficiarentur,ſiue ſecus. Nam ſi futuræ vitæ prouidentiam minimè negarunt (quæ mitior interpretatio eſt)porrò vnà cum hac ipſa opinione ſenſerunt,Iobum, ob crimina patrata plecti: qua propter optabilius iuxta hunc ſenſum fuit; non fuiſſe natum, quàm culpa pollui,pœnaq́; torqueri. En quinque capita, ex quibus maledicentia honeſtatur, & cum deliberato rationis actu,abſq;culpa profertur. Quāobrem liquidò perſpicitur,potuiſſe Iobum,iuſtis de cauſis, natali ſuo diſertis verbis dira imprecari: viroſq; illos ſapientes non debuiſſe vllo ſcandalo commoueri, quòd virum afflictiſſimum,ad mœſtitiam lethalem efflandam, in varias imprecationes linguam laxare cernerent. Nimirum non modò ex hoc capite carpi non debuit, verùm commiſeratione multa excipi, atq́; laudari, qui per actum virtutis eximium, ſibi vexato, derelicto,peneq́; extincto remedium afferret. At poſtquàm quinque maledicentiæ excuſandæ modos exprompſi, fortaſſe ſciſcitetur à me lector, Eccur non ſentiam maledicta huius capitis ex parte hominis ſuperiore, per deliberatum rationis actum proceſſiſſe,quandoquidem Theologicè agendo, innoxiè prodire potuerunt? Roganti reſpondeo auctoritate S. Thomæ, quam ego plurimi ſemper feci, duabuſq́; præterea rationibus, me in eam,quam ſuperius indicaui ſententiam duci, vt ſcilicet Iobus ſolum appetitus ſenſitiui affectum expreſſerit. Ratio altera ab experientia, altera verò à perfectione Iobi petita. Et quidem, quantùm experiendo conſequi potui, viros vitæ integritate conſpicuos,quos ego immaniter vexatos,Ioboq́; non abſimiles de facie,fidouè relatu cognoui,ita affectos deprehendi,vt animo mihi perſuadeam,execrationes,imprecationes, mortis vota, aliaq; ſimilia, quæ è turgenti pectore diſſultare ſolent, non ex parte ſuperiore, verùm ex appetitu grauiſſimè diuexato, & quaſi lethaliter ſaucio erūpere. Sanè doctrinæ fidē cōciliat adhibita ad explorandū animū induſtria, qua deniq;eo ventum eſt, vt (quoad in re caliginoſa fieri poteſt) creditum ſit,ipſos, qui mala optant,vel imprecantur,nō conſenſu ſiue actu delibe-

Digitized by Google

rato volũtatis ſed affectu partis inferioris vehemẽtiſſimo permoueri. Ratio altera quę Iobi magnanimitatẽ, excelſamq; vitæ perfectionẽ deceat, hinc eruitur, quòd fortior, & generoſior animus ſit, qui nullo tædio, nulla aduerſitate ita deijcitur, vt deliberatè nolit ea de cauſa, fuiſſe, vel eſſe quamuis idipſum, iuxta appetitus inferioris motum velit diſertis verbis proferre. Firmior nimirum conſtantia eſt, quæ deliberato actu malorum obſtacula perrumpit, clarior intellectus qui nulla infortunia à Deo prouiſa declinare conſtituit, nobilior voluntas, quæ Deo cædenti, ſine conatibus euadendæ pœnæ, ſuccumbit. Verùm roget lector; Si adeò conſtanter egit Iobus, vt concuſſo appetitu, mens immota maneret, cur deliberato actu maledicta deprompſit? Etſi enim non ei fuerit liberum grauiter affici, quod eſt appetitus, fuit certè liberum verba illa proferre. Huic poſtulato reſpondeo, nihil de conſtantia, animivè magnitudine remiſiſſe, qui habito conſilio, indulſit appetitui, collectum mœrorem, quaſi purulentam materiam diſcuteret. Suberat prudentiſſima ratio; aberat ex rei genere, occaſio ſcandali, præuioque conſilio dicere potuit.

Mens immota manet, lachrymæ voluuntur inanes.

Et ſilentium ſoluẽs, potuit vti appoſito mœſtitiæ remedio, quale dolentes crebrò vſurpant, crudelitatique aſcribunt, ſi quis illud prohibeat, vt ſcripſit anxius ille:

Interea noſtri quid agant, niſi triſtè libelli?
Tibia funeribus conuenit iſta meis.
At poteras, inquis, meliùs mala ferre ſilendo:
Et tacitus caſus diſſimulare tuos.
Exigis, vt nulli gemitus tormenta ſequantur:
Acceptoque graui vulnere flere vetas.
Ipſe Perilleo Phalaris permiſit in ære,
Edere mugitus, & bouis ore queri.

En Ethnico illi pluſquam Phalarica immanitas viſa eſt, querimonias afflictis interdicere, ſilentium imperare. Rectè igitur, ac ſapienter Iobus, ab inauſpicato, vt tunc ei videbatur, natali ſermonem grandem exorditur, vehementem affectum, ac vitæ tædium deſcripturus. Quod vero ait. Conceptus eſt homo, emphaſim habet, ac ſi planius ſic efferret: Non ideò benè precandum eſt nocti, qua dictum eſt, conceptus eſt homo, quòd fœtus maſculus fuit, quod Principibus in optatis eſt, ad poſte-
ritatis

Digitized by Google

ritatis votum explendum. Certè nox ominoſa fuit, quæ neque maſculi conceptu potuit fortunari. Opto ſanè nunquam ſucceſſiſſet. At roget quis: Quale optatum eſt hoc ἀδύνατον? Porrò fieri nequit, vt dies noxvè præterita non fluxerit. Sed nodus hic non difficulter ſoluitur, ſi lector traditæ nuper doctrinæ diſcrimen obſeruet. Optatum quippe, ſiue affectus appetitus inferioris prægrauati eſt, qui ſolam rei acerbitatem ſibi inuiſam execratur, cuius nō eſt, diſpicere, an quod affectat, fieri queat, vel nequeat: quod hic ad ea, quæ poſt hac ſuccedent, capienda, annotaſſe operæpretium eſt.

Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus deſuper, & non illuſtretur lumine.

PARAPHRASIS.

Dies natalis meus patiatur eclipſim, Deusq; non gerat curam illius, lucemq; cœleſtem ſubtrahat.

SAnè ſi primæ imprecationis ſenſum aſſequatur lector, peruium erit, ſubnexas alias poetico, aut oratorio more decurrentes percipere. Familiare eſt viris grauiter afflictis rem eandem perſæpe reſumere, & pro doloris modo, multifariam vertere, ac inuertere: quod vnus pro plurimis Ieremias in lugubri threnorum carmine peruincit. Optarat Iob verſu proximè explanato natalem diem perire: nunc eundem alio ſchemate impetit aiens: Vertatur in tenebras; hoc eſt: omnino exoſus eſt mihi dies tam immanium malorum ferax. Si ergo non pereat, obſcuretur ſaltem tetra, denſaque caligine obducta, quæ noctem cæcam repræſentet. Non requirat eum Deus deſuper, hoc eſt Deus, qui lucis, & lætorum dierum auctor eſt, pro nihilo ducat illum, neque inter fauſtos dies recenſeat. Quin potiùs, non illuſtretur lumine, vt quod Deus communi beneficio diebus largitur alijs, huic adimat, qui eſt omnium infœliciſſimus. Quod ad mores attinet, ſatis crebrò natalis dies, quem mortales vti noua luce ſplendentem recolunt, vertitur in tenebras, neque à Deo fœlix ducitur, aut cęleſti ſplendore exhilaratur, cùm ita plerique homines vita ſibi conceſſa turpiter abutãtur, quaſi ad ſcelera dumtaxat perpetranda huius lucis vſuram accepiſſent. Et quod ærumnoſius eſt, ipſo natali in annos ſingu-

Digitized by Google

los recurrente, inter profanas epulas, teterrimè peccatur, vt non Herodes ſolus in natali cœna de Ioannis Baptiſtæ capite amputando pronunciet. Sic dies natalitius funeſta eclipſi totus obnubitur.

Obſcurent eum tenebræ, & vmbra mortis, occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.

PARAPHRASIS.

Diem natalem meum denſæ nubes obducant, eaque incumbat vmbra, quæ mortis metum incutiat. Offundatur ei noxia nebula, & vndique ſubeat intima mœſtitia.

SEnſus Iobi eſt: Vtinam quo die ortus fui, nubila omnia ingruiſſent, vmbra lethalis, nebulaq; nocentiſſima obtexiſſet orbem, & anxietas animi homines afflictaſſet, in ſignum miſerrimi partus, qui tot ærumnas eſſet perpeſſurus. Rhetoricus excurſus, & tragica periphraſis eſt, qua inauſpicatum diem triſti ſenſu laceſſit. Atſi hominis peccatoris vitam bonus aliquis æſtimator circumſpiciat, altiore ſenſu eius natalem ab obſcuritate arcana lugendum, & maledictis impetendum ducet, quàm Iobus luxerit, & proſciderit ſuum. Repulſa quippe luce, qua Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ſubeunt velut Aegyptiæ tenebrę, vmbraque verè lethalis, quæ in dies peccantem peius occæcat, & in tenebricoſiſsimam æternæ mortis abyſſum, quaſi per vaſtam regionem duce vię carentem impellit. Hinc enaſcitur mœror à conſcientia peccati genitus, tamquam vermis virulentus, qui cor obſtringit, atque peruellit.

Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus. Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna.

PARA-

PARAPHRASIS.

Noctem conceptus mei ventus contortus, & vehementior inter denſas tenebras, ita tremendam efficiat, & exoſam, vt à nemine in dierum naturalium, vel menſium numero ponenda videatur. Omnes mortales illam à ſua ſocietate depellant, & laude indignam pronuncient.

Malè precatus fuerat Iobus verſu vno confertim diei, ac nocti: mox reſumpſit diem, quem deteſtaretur ſeorſim: nunc noctem diſcretè abomibatur, aitque: Vtinam nocte illa ventus furens atque violentus corripuiſſet obuia quæque, vetuſtas, benèque nixas arbores radicitus auulſas, domos firmiter ſedentes funditus euerſas, naues benè compactas, anchoriſque fundatas aliò abreptas tranſtuliſſet, omniaque offuſis cæcaſſet tenebris, ne qua ſpes euadendi ſupereſſet. Opto ſanè noctem illam ita vniuerſis mortalibus deſpicabilem videri, vt cùm tempora elapſa ad Chronologiam recenſent, eam à dierum naturalium, quibus nox comprehendi ſolet, menſiumque numero, ſumma execratione reijciant: nihil quippe lętum, & fauſtum protulit. Quin etiam percupio ego adeò ſolitariam eſſe, vt nec viatores per trita itinera, ſe illi credant, neque ciues in vrbibus ad nocturnos cœtus epulaturi, aut ludos celebraturi, ea nocte formidata conueniant. Hęc ad ſenſum Iobi. Omnino autem conſtans, & verum eſt, in arcano ſermone, noctem ſpiritualem, in qua homines concipiuntur, originali peccato fœdati, & obtenebrati, infauſtiſſimam eſſe, neque in numero dierum, quos iuſtitiæ ſol Chriſtus diuinæ gratiæ luce formoſiſsima efficit, computari. Patet profectò noctem illam lugubrem eſſe, ac ſolitariam, in qua nulla diuinæ charitatis ſocietas, nullum amicitiæ diuinæ fœdus reperitur; ac proinde tempus eſſe inauſpicatum, omnique vituperatione digniſsimum.

Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Nocti conceptus mei malè precentur nautæ ira perciti, & maledicentiæ peritiſſimi, qui & ipſi ſereno diei maledicta inferunt, eo præſertim euentu, quo conſpicantur immanem cetum oceano innatantem, in quem inciderunt, quem ita comparati ſunt, vt vel nolentes ad prædam excitent.

PErgit Iobus rhetorico excurſu dolorem efflare ſuum optās vt qui licentiſsimè omnium ora relaxant, & in aduerſis rebus aſperrima verba profundunt, artem illam ſuam aduerſus noctem conceptus ærumnoſi certatim exerceant. Huiuſmodi eſſe ſolent aurigæ, agaſones, nautæ, qui ad ſummum diſcrimen delati innumeras imprecationes in obuia quæque furentes intorquent. Meminit autem Leuiathan, pro quo LXX Interpretes, magnum cetum, tranſtulere: qualis nimirum in Oceano interdum immaniſſima inſularum magnitudine, cùm ad ſummam enatauit aquam, cernitur, quique naues demergere ſolet: cuius aſpectu nautæ conterriti, atque in arcto poſiti, verentes ne belluam excitent, & ad nauigium euertendum irritent; diei quo nauim conſcenderunt, maledicunt, quem nollent illuxiſſe. De nomine Leuiathan commodior ſuccedet agendi locus: nunc ſat fuerit, dixiſſe, peritis Hebræis, Leuiathan latinè ſignificare, luctum, voce ſimplici, aut luctum ſuum, voce compoſita. Et profectò formidabilis bellua illa vberrimam nauigantibus cauſam luctus producit.

Obtenebrentur ſtellæ caligine eius: expectet lucem, & non videat, nec ortum ſurgentis auroræ.

PARAPHRASIS.

Fuiſſet adeò tetra caligo noctem mei conceptus obumbrans, vt ſtellarum conſpectum adimeret: adeòq. prolixa, vt non lux ſolis tantùm, verùm, & ſplendor albentis auroræ nunquam ſuccederet.

ELeganter ſanè Iobus noctem inuiſam execrari perſequitur, dum candidam ſtellarum lucem virgineo partu progenitā

cali-

caligine intercipi cupit, ne ad oculos mortalium perferatur, & animos exhilaret, dum item eam vmbram protrahi exoptat, vt nunquam dilucescat. In arcano verò ſenſu textus hic Chriſto, qui eſt lux mundi, & puriſsimæ Virgini, quæ ab Eccleſia appellatur Aurora, ſolet aptari: vt ſenſus ſit, Nox peccati, in qua filij Adæ tenebris obducti naſcuntur, expectet, quàm longè velit, lucem, hoc eſt, Chriſtum, neq; illum videat, ſiue attingat: neque verò lucem illam tantùm, ſed neque ortum puriſſimæ Virginis, quæ eſt pulcherrima Aurora conſurgens.

Quia non concluſit oſtia ventris, qui portauit me, nec abſtulit mala ab oculis meis.

PARAPHRASIS.

Ratio, qua impellor ad maledicentiam inauſpicatæ noctis eſt, quia non intercluſit exitum è matris aluo: ſic quippe non deuoluerer in calamitatem hanc ingentibus affluentem malis, quę cogor inſpicere.

COhæret aptè ratio hæc à Iobo inducta cum doloris ſenſu, & verbis proximè explanatis. At meminerit lector traditæ doctrinæ, quæ acerrimum dolorem, ac mœſtiſſimum affectũ partis inferioris ob oculos poſuit, cuius obliuio noceret. Infœlicior quippe fuit Iob ventris anguſtijs obſeptus, quàm in ærumnoſo ſtatu, aut ruina, quã luget, cum ibi in originalis peccati cæno iaceret, hic iuſtus cum ſit, temporariam dumtaxat aduerſitatem perferat. Verùm vti memorię commendatũ eſt, impotens affectus inferioris partis vehementer inualeſcẽs exprimitur. At ſi ſceleſtorum hominum ageretur cauſa, omninò certum, ac exploratum eſt, præclarè illis res ceſsiſſet, ſi ante partum ominoſum, mors feſtina contigiſſet, quantumuis in hac mortali vita opulenti, ac fœlices exiſtimentur. Exaggeratis nimirum criminibus grauiora ſempiterni cruciatus cum diuinæ Maieſtatis iniuria debita contrahunt: & velut pingues tauri mundi prata oberrantes ſeruantur ad necem.

Digitized by Google

Quare non in vulua mortuus ſum, egreſſus ex vtero non ſtatim perij? Quare exceptus genibus? Cur lactatus vberibus?

PARAPHRASIS.

Eccur non in aluo interij, aut mox editus obiui? Cur obſtetrix è matris vtero fuſum me gremio excepit? Cur poſtmodum lacte nutritus fui?

POeticè malum idem inſequitur, vt ſignificet optabilius ſibi videri, aut recens poſt conceptum, aut ſaltem poſt partum de medio tolli, quàm luctuoſiſsimam ſortem incurrere. Solet hic textus arcano ſenſu ad conceptum, partum, conſuetudinemque peccati ſatis aptè traduci, & peccatori, quem, ſenſu mutato culpæ pœnitet attribui, quaſi diceret: Vtinam peccatum recenter conceptum ſtatim extinctum fuiſſet, aut ſaltem mox à partu, hoc eſt vt primùm ad opus pertigit eſſet interceptum. Cur peccatum quaſi nutrix conſuetudine ipſa tanquàm gremio foui? Cur ipſam aſſuetudinem culpæ dulcedine, velut vberum ſuctu captus protraxi? Congruit huic explanationi illud: Si te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis.

Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem, cum regibus, & conſulibus terræ, qui edificant ſibi ſolitudines.

PARAPHRASIS.

Profectò ſi vel in matris vtero, vel ſtatim à partu feſtina mors me ſuſtuliſſet, non decurriſſet huc mea enormis calamitas, ſed his malis ereptus mortis ſomno non minùs quieſcerem, quàm reges, conſuleſuè orbis terrarum, qui, poſtquàm ſecunda fortuna vſi ſunt, demum intereunt, & ampliſſima ſepulchra in locis ſolitarijs ſibi conſtruunt.

COmparatio hæc, qua Iob vtitur interſe ipſum, ac reges, & conſules, ſiue vt LXX vertunt, Conſiliarios, ad corpus

recta

Digitized by Google

rectâ pertinet. Horum quippe omnium vna eſt conditio, vt tandem ſoluantur in terram, qua corpus conditur, vbi, & ſilere, & propter ſpem reſurrectionis, dormire, tãquam ab eo ſomno excitandum eleganter aſſeritur. At ſi animorum ſortes expendantur, non poſſet comparatio hæc æquè procurrere: iuſti nempe, ac iniuſti hominis corpus perſimili ritu tumulatur, ac reſoluitur: animarum non eadem quies, aut ſententia eſt. Pertinuit autem ad cœptum Iobi ſenſum, corporis, quo angebatur, vicem dolere, illiusq; luctum aptè proſequi. Quod verò ait, ſe in corporis ſorte, ſi ante ſublatus fuiſſet, ſimilem aut æqualem futurum ijs, qui ædificant ſibi ſolitudines, trifariam exponi ſolet. De ijs videlicet, qui magnificentiſſima ſepulchra, ſeu Mauſolæa, antequàm è vita migrent, in deſertis locis, exædificant, vt eorum cineres ibi condantur, qui perantiquus nationum multarum mos fuit. De ijs præterea Principibus, qui in ſalubribus locis, palatia amœnitatis, & valetudinis gratia, extruenda curant, vt eò à tumultibus vrbium, & negotiorum faſtidijs longè ſecedant. De ijs demum, qui ciuitates dirutas, ac derelictas in ſolitudine inſtaurant, vt nomen ſuum ad poſteros claro ſplendore traducant. Horum ſcilicet omnium, quod ad corpus attinet, vbi ad vrnam deuentum eſt, æqua eſt quies, & ſomnus metaphoricè dictus: quod certè aſſertum ſatis ad mores corrigendos per ſe valet, ſi altè obſeruetur.

Aut cum Principibus, qui poſsident aurum, & replent domos ſuas argento.

PARAPHRASIS.

Si me mors, quam expecto, feſtinata corripuiſſet, æquè requieſcerem, ac Principes auro, argentoq; prædiuites.

VErſus hic eadem, qua proximè expoſitus, obſeruatione indiget. Nam cùm interierit homo, non ſumet omnia, neq; deſcendet cum eo gloria eius. Mirificè dictum: Replent domos ſuas argento, ad ſtudium opes coaceruandi, & inexplebilem cupiditatem theſaurorum innuendam.

Digitized by Google

Aut ſicut abortiuum abſconditum non ſubſiſterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

PARAPHRASIS.

Benè mecum actum fuiſſet, ſi obtigiſſet mihi ſors fœtus, ante animæ creationem abortu pereuntis, aut certè animati, conceptiq; ſed ante partum, luciſq; huius vſuram extincti.

DVo velut extrema Iobus complexus eſt: & Principes opulentos longam vitam ducentes, & fœtus recenter conceptos, nec vita functos, quos exequat, quod ad corporis philoſophiam ſpectat: & mœſtitiæ, tædijq; magnitudine degrauatus omnia percurrit, vt animum adſtrictum relaxet.

Ibi impij ceſſauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt feſſi robore. Et quondam vincti pariter ſine moleſtia non audierunt vocem exactoris. Paruus & magnus ibi ſunt, & ſeruus, & liber à domino ſuo.

PARAPHRASIS.

Aequa morientium, quod ad corpus attinet, quies eſt: nam ibi ſceleſti homines iam non inſiſtunt Reipublicæ perturbationibus: à contrariò, qui laſſi viribus deſtituebantur, conquieuerunt. Ibi qui olim ob æs alienum nexi fuerant, non ampliùs à creditoribus vexantur. Ibi patritius pariter, ac plebeius, ſeruuſq; ſeuero domino ereptus iacet.

IN omne latus ſe vertit Iobus, vt optabiliorem interitum ærumnoſiſſima vita peruincat, ſanè quod ad ſenſum, tediũq; intolerabile mortalitatis, quam ſuſtinebat, attinet, credendum videtur, mortem tanquàm genus quoddam redemptionis à duriſſima ſeruitute, qua premebatur, ei ob oculos fuiſſe verſatam.

Repe-

Digitized by Google

Repetit verò toties mortem varia periphraſi deſcriptam, cùm nihil ei, præter obitum, prodeſſe poſſe videretur. Homini quippe tabido, & lethali dolore, mœroreq; ſaucio ſanitas ulla reſtitui non poſſet: neq; tametſi reſtitui valeret, viro, in quem mundus, ac tartarus coniuraſſent, cui prolem, opeſq; ſubitaneus aduerſitatis extremæ turbo ſuſtuliſſet, vllo pacto congruere crederetur. Iam verò, quod ad multiplicem hominum conditionem pertinet, quam Iobus hoc verſu contexuit, in qua nihil diſcreuit; noſtra certè intereſt, rem exactè perpendere. Si enim hæc, vt par eſt, crebriùs mente pertractaretur, non dubium, quin feritas multorum, quos mundi fœlicitas efficit immanes, quandoq; miteſceret. Vexent nunc improbi exactores homines inopes, ac inermes, opprimant, & in vincula coniiciant: non enim longè abeſt communis interitus, qui compeditos abſoluet, quibus nihilò peior ſors accidet, quàm creditoribus rigidis, à quibus incarcerem horrendum detrudebantur.

Quare miſero data eſt lux, & vita his, qui in amaritudine animæ ſunt? qui expectant mortem; & non venit, quaſi effodientes theſaurum: gaudentque vehementer, cùm inuenerint ſepulchrum.

PARAPHRASIS.

Cur mihi infœlici conceſſa eſt huius lucis vſura? cur ſimilis vitæ conditio aliis afflictis obtigit? Profectò hi mortem exoptant nimis cunctantem, effecti perſimiles theſaurorum indagatoribus, qui exhilarantur, mox ac reperiunt ſepulchrum, vbi cum oſsibus aurum defoſſum eſt.

ALudit Iobus hoc verſu ad abuſum antiquum recondendi aurum, reſue alias longè pretioſas in ſarcophagis, vel vrnis: & ad morem indagatorum, qui dum terram effodientes impacto fortè ligone, aut bidente concauum locum offendunt vehementer exultant, ſpe theſauri repentè ſuborta. Certùm eſt autem pulcherrimam metaphoram iuſtis viris in hoc exilio vexatis apprimè congruere. Gaudent quippè medullitus, vbi mors propinqua velut manu porrecta attingitur. Etſi enim externa

eius

Digitized by Google

eius facies horrida, & luctuoſa ſit; ſub horrore tamen, ac luctu illo, latet aurum æternæ mercedis, in quam iuſtus anhelat. Rectè dictum eſt: Mori lucrum.

Viro, cuius abſcondita eſt via, & circumdedit eum Deus tenebris?

PARAPHRASIS.

Eccur permiſſa lux mihi viro ęrumnoſo, cui incognita eſt via, qua poſsim elabi, & quem Deus tenebris ignorantiæ denſis obnubi permiſit?

AMplificat Iobus mortis votum varijs eloquentiæ formis, è quibus hæc: Quorſum viuat vir à ſæuis calamitatibus, velut à multis, feriſq; prędonibus circumuentus, qui inter huius luctuoſæ vitæ nubila, neſcit quò ſe vertat: cum ſepſerit Deus ſemitas omnes ad effugium captandum opportunas lapidibus quadris, & caligine atra, vt ne loco ſe mouere, nec viam euadendi conſpicari valeat. Profectò verum eſt, plerosq; Dei cultores immenſo mœſtitiæ, & grauiſſimarum affectionum pondere eò deprimi, adeòq; arctari, vt vitam ærumnoſiſſimam ducant. Quorum animus euaſionis cupidiſſimus nihil ſibi niſi elapſum è compedibus ferreis cogitare poſſe videtur: quibus tamen res non cedit ex voto, ſed quò enituntur magis, eò via libertatis difficiliùs intercludi, & obſcurior nubes videtur incumbere.

Antequam comedam ſuſpiro, & tanquam innundantes aquæ ſic rugitus meus.

PARAPHRASIS.

Væ mihi! quò decubui? eò certe, vt cum mihi, vrgente conſcientia, cibus ſumendus ſit, ne hanc, qualē cernitis, vitam iniuſſu Dei extinguam, præ cibi horrore reniſuq; ſtomachi planè incredibili, gemam, & ſonum inauſpicatum impotenti cum fletu, velut exundantem aquam prodere cogar.

ELeganter ſanè reprȩſentat Iobus cibi abominationem, qua velut quotidiana tortura, vel ad eſcarum aſpectum, vexabatur.

Digitized by Google

batur. Eſt autem dicendi modus ad commiſerationem efficax: quaſi in hæc verba longius diſſereret: Vndiq; malis obſideor, panis ipſe, qui vires languentes reficit, & vitam alit, mihi in graue, acerbumq; tormentum vertitur, vt in ſuſpiria priùs, lachrymaſq; reſoluar, quàm appoſita eſculenta ori admouere valeam. LXX Interpretes ſic habent: Ante eſcas quippe meas gemitus adeſt, & fleo ego coarctatus timore: quorum verborum ſenſus peruius eſt, habetq; diſertè illud, Fleo ego. Et quidem in rerum, & affectionum internarum œconomia, anxietas hæc Iobi ante eſum altis cum ſuſpirijs eiulantis non eſt adeò rara, vt ætate hac non ſuppetant exempla ſimilia. Grauiter quippe corpus ex animi angoribus afficitur, & effœtum præmaturæ ſenectuti traditur.

Quia timor, quem timebam, euenit mihi, & quod verebar accidit.

PARAPHRASIS.

Ideò certè ſuſpiria cum fletu traho, quia malum grande, quod ego in ſumma proſperitate ſuſpicabar, ingruit: aduerſitas, quam metuebam, irrupit.

SApientis eſt, inter ſecundos euentus, de aduerſis cogitare, ne animus, proſperitate ad votum cedente, intemperans euadat, & fræni fiat impatiens. Sic Iobus ſe demonſtrat egiſſe. At, quod hic latet, & quod animum lancinat, vt prudenter conijci poteſt, enormitas calamitatis eſt, omnino quippe credendum, Iobum neq; cogitaſſe, neq; verò animo concipere potuiſſe ſpectaculum adeò formidabile, infortunium adeò tremendum, quod velut prædo inopinatus inceſſit. Timuit ergo malum, quod accidit: at proculdubio non æquauit: exitus fidem exceſſit: grauiota incurſarunt mala, quàm vel cogitando aſſequi poſſet.

Nonne diſſimulaui? nonne ſilui? nonne quieui? & venit ſuper me indignatio.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Quid de hoc horrendo malo efferam? Cur ergo ſic plector? ego certè inculpatè vitam ducere ſtudui. Finxi me iniurias irrogatas neſcire: contumelijs laceſsitus tacui: cùm poſſem iure iraſci, miteſcere malui, Et tamen ira Dei me corripuit, ac ſi teterrime peccaſſem.

E ſuperioribus liquet, quàm fuerit mira Iobi integritas à Deo ipſo repetitis præconijs commendata. Habet autem hoc eximia perfectorum virornm ſanctitas vt, cùm in calamitatem grauem inciderit, multiplices ſuggerat querimonias à bono cõſcientiæ teſtimonio genitas, quibus hic liber plenus eſt; quod ad affectionum internarum peritiam ſpectat. Primum ergo ſermonem Iobus capite hoc tertio ſententijs aculeatis contexuit, ac ſiluit. Mox Eliphaz exorſus eſt.

CAP. IIII.

RESPONDENS AVTEM ELIPHAZ Themanites dixit: Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſte accipies, ſed conceptum ſermonem tenere quis poterit?

PARAPHRASIS.

Cùm Iobus ſermonem expleſſet, Eliphaz Themanites, Rex, ac vir ſapiens, ſic illum aggreſſus eſt: Si verba tecum fecerimus, ægrè fortaſſe feres: at animus ſermonis conceptu grauidus non poteſt non fœtum eniti.

ELIHPAZ Rex Theman inter Iobi amicos nobiliſſimus, cùm orationem Iobi attentiùs excepiſſet, duo reprehenſione digna animaduertiſſe ſibi viſus eſt, & animi impatientis furorem toto fere capite, & propriæ iuſtitiæ aſſertionem è verſu vltimo: quæ duo vehementer

Digitized by Google

ter exhorruit. Cùm tamen vir foret prudens, atq; comis, exordium ſuaue mordaci orationi prætexit, vrbanè ſignificans nolle ſe viro afflicto moleſtiam irrogare, ſed propria vt par eſſe cenſet, ſenſa depromere. Tam vero Eliphaz, quàm cæterorum amicorum diſputatio exigit, vt hoc in loco ponatur id, in quo totius controuerſiæ cardo vertitur. Qua ſanè in re, cùm varia ſint ſcriptorum placita, is mihi nodum ſoluendi modus omnium optimus videtur, qui ait quæſtionem inter amicos agitatam ad peculiarem Iobi cauſam pertinere. Aſſeruit Iobus ſupremis primi diſcurſus verbis, ſe innoxium plecti, quibus profectò verbis tres amici laceſsiti ſunt, qui omnino ſentiebant, neminem in hac vita ſine culpa cædi. Hanc exiſtimo eſſe propriam huius libri concertationem: de qua cùm ſermo fieri nequeat, niſi vniuerſalia diuinæ prouidentiæ capita ad argumenta conficienda, & diſponenda inducantur, efficitur certè, vt concertatores plurima pronunciata depromant, quæ ad prouidentiæ diuinæ erga pios, & impios controuerſiam in genere pertineant, quæq; inter ſe longè diſcrepent. At enim, non id, quia exprofeſſo genus eius quæſtionis in medium produxerint, verùm quòd peculiaris Iobi ſententia, qua ſe iuſtum præmiſit, abſq; communium rationum inductu confutari nequiret. Verùm eſt tamen, in ipſo diſputationis procurſu, orationem traduci ad controuerſiæ genus, & per capita multa de piorum fœlicitate, ac impiorum ſupplicijs longè diſceptari, ac in eo ſenſu dici poſſe, de controuerſiæ genere certamen initum fuiſſe. Quid verò amici Iobi de prouidentia erga præmia, ſuppliciauè futuræ vitæ cenſerent, non vſq; adeò inter auctores conſtitutum eſt, cùm in vtramq; partem probabilia argumenta conſlentur. Verum quicquid de illorum ſenſu aſtruatur, quod ad proprium, & potiſſimum libri huius certamen attinet, credo equidem, quam protuli ſententiam appoſitiſſimam eſſe, ac leniter per campum diſputationis totum excurrere.

Duo ergo Eliphaz hoc primo congreſſu enititur, & Iobum, quem patientiam abieciſſe putauit, ad eam virtutem colendam permouere, & culpæ reum conuincere, atque in hunc modum auſpicatur: Si cœperimus loqui tibi, &c. hoc eſt: Mihi vero ſimile videtur, te moleſtè laturum ſermones fidorum amicorum, quorum conſilijs benè vti poſſes. Excanduiſti enim apertis impatientiæ ſignis, quæ conſilia ſana repellunt. At non continuò ab officio deſiſtendum eſt, ſermone caſto piè concepto nos ad officium perurgente. Annotandum hic, LXX Interpretes pro

Digitized by Google

verbis illis Vulgatæ editionis conceptum ſermonem tenere quis poterit, habere: Pondus verborum tuorum quis ſuſtinebit? Quæ profectò verſio cum Eliphaz ſententia optimè cohæret. Cum enim ei viſus fuiſſet Iobus non impatiens modò, verùm & diuinæ prouidentiæ reprehenſor, appoſitè ſubdit, vt ſilentij ſepta perfringat, Pondus verborum tuorum (quibus ſcilicet Deum accuſas) quis ſuſtinebit? Planè verum eſt, difficillimum eſſe, conceptum ſermonem reprimere: at pietatis, & prudentiæ habenda ratio: quod ad viros inſignes, cùm principibus verba facientes deriuandum. Melius quippe in hoc genere, ac ſalubrius eſt, minimè concipere, conceptumq; violenter retinere, quàm partum deformem, aut noxium edere.

Ecce docuiſti multos, & manus laſſas roboraſti: Vacillantes confirmauerunt ſermones tui, & genua trementia confortaſti. Nunc autem venit ſuper te plaga, & defeciſti: tetigit te, & conturbatus es.

PARAPHRASIS.

Quò ferris Iob? ecquis furor? quænam hæc diuinæ prouidentiæ reprehenſio? En, cùm proſpere tibi res cederet, graui magiſterio erudiebas alios, animis ſatigatis robur conſilijs rectis addebas, imbecilles animos, & corpora pijs ſermonibus roborabas. Modò verò incumbenti calamitati ſuccubuiſti: & velut ad ſolum Dei tactum intemperanter commotus es.

E duobus, quæ Eliphaz reprehendere conſtituit, incipit alterum inducere, prætexitq; anteactam Iobi vitam, vt præſentem redarguat: cuius ſenſus eſt, Iobum, dum floreret, ſolitum alios ad tolerantiam inſtruere, & compoſitis rationibus confirmare: nunc verò ipſum, qui roboraſſet infirmos, ærumna tactum concidiſſe, veramq; patientiæ diſciplinam reieciſſe. Ecce, inquit, docuiſti multos, egregium præceptorem ſimulaſti, ſuffulſiſti feſſos, nutantes ſtabiliſti, ne animum deſponderent, fractiq; labore patientiæ cultum reſpuerent. Tu verò doctrina abuſus tua furere, & iniquiſſimo animo Dei manum ferre videris. Age

ergo,

Digitized by Google

ergo, proba traditam à te morum lenitatem, & Deo caſtiganti cede. Præclarè philoſopharetur Eliphaz, ſi cum innumeris viris proſperitate in ſpeciem pijs aduerſitate impijs ageret. Nihil enim familiarius, quàm in ſecunda fortuna ſententias pias, conſilia ſana verbis eleganter concinnatis efferre, cùm planè conſtet, præceptores iſtos aduerſis caſibus paulòminùs dementari. At hæc reprehenſio in Iobum minimè conuenit, in quo à conſiliario erratum eſt.

Vbi eſt timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum?

PARAPHRASIS.

Quomodò euanuit Dei timor, quo illum colere videbaris, fortitudo, qua pericula te obiturum ſtatuebas, patientia, qua triſtes incurſiones te perlaturum iactabas, perfectio vitæ, quam venditare ſolebas?

VRget Iobum, petitq; præacutis telis mœrentem animum, quaſi quicquid virtutis, & ſanctitatis in regno florenti prætulerat, egregiè ſimulaſſet, & ad ſeducendos populos prætuliſſet. LXX Interpretes ſic habent: Non ne timor tuus eſt in ſtultitia, & ſpes tua, & iniquitas vitæ tuæ? quaſi Eliphaz diceret: An non ſtultè timuiſti, timore videlicet minimè ſyncero? An non ſpes tua, quam de ſanctitate ſimulata concipis, vana? An non iniuſtitia vitę tuę comperta? Sermo eclipticus eſt, qui intercalatis verbis debet expleri.

Recordare, obſecro te, quis vnquam innocens perijt? aut quando recti deleti ſunt?

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Recole, precor, facta præterita, & perſpicies, te non inculpatè vixiſſe: non enim ſic te Deus inſontem caderet. Ecquis enim innoxius vllo tempore corruit? Viri ſyncerè iuſti vbi, rogo, de medio ſublati ſunt?

VErſu hoc Eliphaz Iobum carpit ab erronea, vt ipſe quidem opinabatur, ſententia, quòd ſcilicet Iobus ſe ipſum à vitæ integritate commendaret, cum tamen ſeuerè plecteretur. Sententia quippe Eliphaz, & ſociorum, per hoc ipſum Iobus reuincebatur culpæ, quòd pœnam acrem ferre cogeretur: in quo palàm ipſe correptor errabat. Ait ergo; Recordare, omnem antiquitatem memoria recenſe, videbiſq; ita Deum res humanas adminiſtraſſe, vt neminem innocentem afflixerit, neminem iuſtum interemerit, aut ſimili calamitate punierit. Porrò ſenſus Eliphaz, & rationi, & diuinæ fidei diſſentaneus eſt: lumini quippe naturali congruit, ad prouidentiam pertinere diuinam, bonos, ac fortes viros per diſcrimina varia experiri, non tam vt à culpis expientur, quàm vt in vera virtute proficiant. Lumine verò ſupernaturali creberrima, & ſaluberrima doctrina hæc præclariſſimis exemplis aſſeritur. Apoſtoli nimirum, & pleriq; alij fortiſſimi certatores tunc à Deo acriùs exercebantur, cùm eximia vitæ puritate niterent: vt redintegratis bellis ipſi ad purum velut excocti immiſſa vexatione puriores, & ampliſſima corona digniores euaderent. Pro verbis illis, Aut quãdo recti deleti ſunt, LXX reddunt, Vel quando veraces radicitus perierunt? Vbi ſenſus Eliphaz, fictæ ſanctitatis Iobum arguentis, elucescit.

Quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt eos, flante Deo perijſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos.

PARAPHRASIS.

Innoxium periȷſſe, ego neq; memini, neq; credo: at obſeruaui ipſe, ſceleſtos iniuſtitiæ artifices, qui cum criminibus ſementem afflictionis ſpargunt, quam poſtea inuiti recondunt, à Deo irato, velut quodam repentino vltionis turbine correptos, atq; ſublatos.

PRoſequitur Eliphaz rationem cœptam bimembrem. Aſſeruit inſontes nullis aduerſis caſibus infeſtari: modò ſubdit flagitioſos è contrario vehementibus iræ diuinæ flammis abſumi. Vidi ait, eos qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt eos, &c. Hic planè loquendi modus ad crimino-ſos vrgendos perquàm appoſitus eſt, ij quippe dum flagitia perpetrant, tametſi voluptates immodicas ſibi haurire videantur, profectò dolores ſerunt, quos poſtmodum infælici prouentu, vel nolentes percipiunt. Ecquid enim doloris, mœroris, ac infamiæ non ſerit voluptarius illecebra turpi captus, qui paulò poſt, inops, tabefactus, fœtidus, omnibus inuiſus, calamitosè interit, æterno quoq; dolore torquendus? Cui non abſimilis, ambitioſi, auari, cæterorumq; peccatorum ſementis præſenti dulcore delibuta, ſed exitu triſti repenſa. Quod verò additur, Flante Deo periȷſſe, &c. ſignificat inopinatum ſceleratorum interitum, qui portentosè accidere ſolet, cùm proteruia, & impudentia excreuit. Nonnullos enim eiuſmodi ſubita diuinæ indignationis flamma depaſcit, iuxta illud: Sicut viuentes, ſic in ira abſorbet eos. Poſſit etiam eo ſermonis ſchemate, Flante Deo, &c. alludi ad mercatores proſperè nauigantes, qui dum merces iniuſtè contractas, & auidiſſimè congeſtas aliò ad lucrum conuehunt, & ſecundis aguntur ventis, aduerſo flatu repentè oborto, fulmineq; è cælo tacti merguntur: quaſi Iobum benè fortunatum, dum mare tranquillum legeret, ob prædas, & crimen multiplex, Deus ſceleribus irritatus, in ærumnæ abyſſum deturbaſſet. Iobo quidem minimè, at plerîſq; flagitioſis verſus hic oppidò conſentit.

Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt. Tigris periȷt, eoquòd non haberet prædam, & catuli leonis diſsipati ſunt.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Attende Iob, vox terribilis tua, & inſolentis vxoris tuæ populis timorem incutiens, intercepta eſt: veſtriq; liberi inſtar leunculorum prædæ aſſueti extincti ſunt. Tigris eſt vxor tua, o Iob, quæ velut emortua languet, quòd inopum ſpolijs à te direptis careat. Hæc ſuperſtes coniux: at filij prædis immaniter inbiantes, æquo Dei iudicio, ſublati ſunt.

NOtam tyrãnidis, & formidandæ erudelitatis inurit Iobo Eliphaz. Iobum leonem, vxorem leænam, & tigridem, liberos leunculos appellat: quaſi Iobus auctoritate regia nefariè abuſus expoliaſſet ſubditos, & in eam crudelitatem coniux, & filij conſpiraſſent, ac vehementer incubuiſſent. Quæ ſanè aſſertio falſa eſt, cùm ſolium Iobi, miſericordia, & iuſtitia luculentiſſimè claruerit. At non defuere tyranni, in quos textus hic mirificè conueniat.

Porrò ad me dictum eſt, verbum abſconditum, & quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurri eius.

PARAPHRASIS.

Sanè Deus mihi rem arcanam reuelauit ad rem tuam, ò Iob, apprimè conducentem. Ego verò tenuem velut ſibilum Dei loquentis aure admota deprehendi, & quaſi ſuſſuratus ſum.

INterpretes omnes in hoc textu ſingulare quiddam ſuſpicantur, ob abſtruſum illud, quod Eliphaz, ſe clam accepiſſe commemorat. Concors ſententia eſt, illum agere de diuina reuelatione; qua ſe accepiſſe ait, quod poſtea prõpturus eſt, arbitratus ad perſuaſionem Iobi rem fore appoſitam, è qua neruoſum argumentum ducere poſſit. An verò reuelatio deſcripta vera ſit, an à diſputatore ad auctoritatem dictis conciliandam ingenioſè conficta, incertum eſt: nec deſunt rationes in partem

vtramq;

Digitized by Google

vtramque probabiles, quas recenſere non videtur operęprætiũ, cùm res planè dirimi nequeat, & à Claſsicis ſcriptoribus anceps iudicata, & relicta fuerit. Dicit ergo Eliphaz: Te Iob attentum cupio: rem quippe abſtruſam diuinitusque mihi detectam tibi pandam; quam ſedatis animi paſsionibus, potentijſque miro ſilentio quieſcentibus, ceu ſibilum tenuiſsimum inſpirantis Dei aure cordis accepi. Fuit nimirum quaſi flatus quidam leniter, ac ſubtiliter animo inſonans, quadam velut arteria perlapſus, quem, ne præter laberetur, cùm mihi maturandum eſſet, piò quodam furto præripui. Arcana & ſublimis admodum doctrina eſt, quam tibi pro amicitiæ cultu, celare non debeo.

Non hic prætereundum, deſcriptionem hanc diuinæ reuelationis, modique, quo illa internis auribus admotis percipienda ſit, pulcherrimam, & ſapienti viro porrò dignam eſſe.

In horrore viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines.

PARAPHRASIS.

Viſum exponam, quo inhorrui noctu, eo ſcilicet tempore, quo mortales conſopiti iacent, quod, ob ſilentium, & quietem, contemplationi, & interno viſui opportuniſſimum eſt.

COnſtitutum eſt apud rerum diuinarum expenſores, debere à ſtrepitu rerum externarum abſtinere, ſeque in loca tranquilliora recondere, qui velit diuina contemplari, quod exemplis, ac ſcriptis Patrum confirmatum accepimus, ijs verò qui in ea loca ſe abdere nequeunt, quòd gerendis negotijs omninò addicti, aut ſtatu quem delegerunt, in medijs vrbibus religati ſint, appoſitum ſanè conſilium eſt, ſeipſos noctu negotijs eripere, & quod loci commoditate minimè valent, temporis occaſione conquirere. tempus nimirum nocturnum oraculis percommodum eſt. Hoc Eliphaz Vir adminiſtrandæ Reip. intentus, ſe oſtendit ſeligere ſolitum: neque enim vel diuinam reuelationem ſatis aptè finxiſſet, niſi ſe contemplationi deditum, & cæleſtibus oraculis aſſuetum indicaret. Argumentum quippe, ad peculiarem euentum excogitatum ſuſpicione non vacaret.

Pauor

Digitized by Google

Pauor tenuit me,& tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt. Et cùm ſpiritus me præſente tranſiret,inhorruerunt pili carnis meæ. Stetit quidam, cuius non agnoſcebam vultum, imago coram oculis meis,& vocem quaſi lenis auræ audiui.

PARAPHRASIS.

In eo ſpectro,quod mihi noctu occurrit,principiò timui, tremorque gelidus oſſa ipſa peruaſit. Etenim Angelus quaſi prætergreſſurus obiter acceſſit, cuius aſpectu capilli horruerunt. Subſtititque ille propius, quem licet minimè cognoſcerem, ſuauiter tamen loquentem, quaſi auram leniter flantem audiui.

PLura hic Eliphaz tetigit, quæ eximiorum contemplatorum doctrinæ congruunt. Familiare quippe eſt, Angelo apparente,timore concuti:quod rei inſolitæ,& apparentis maieſtati,ipſique hominis fragilitati debet aſcribi. Familiare quoque eſt, timorem illum recens conceptum, viſu diuino ſeſe homini attemperante, euaneſcere, vt initium viſionis timore ſollicitum,exitus ſit pace, ac ſolatio tranquillus. Quod ſane hoc textu ipſo innuitur: nam timorem, & horrorem lenis aura difflauit, quemadmodum ignem, & commotionem tremendam ſibilus olim auræ tenuis excepit,cùm Elias cæleſte viſum ſingulari prærogatiua nactus fuit. Sic auris attenta Eliphaz lenia verba percepit. Viſa vero à Demonibus conflata contrario peraguntur ſucceſſu,nam primum pax egregiè ſimulata,mox turbulenta commotio. Stetit quidam incognitus,ait Eliphaz,quo certè habitu fortaſſe externum ſpectrum, non verò imaginarium ſignificatur. Hoc initio terruit, poſteà leni voce roborauit. Symmachus pro verbis illis. Vocem quaſi auræ lenis audiui,vertit, ἠρεμίας φωνῆς ἤκουον. Silentium vocis audiebam: quod ad ſubtiliſſimam Dei intus loquentis vocem ſignificandam mirificè valet:vt liqueat oportere interna Dei verba attentiſſimè accipere,qui velit Dei mentem aſſequi.

Num-

Digitized by Google

Numquid homo Dei comparatione iuſtificabitur, aut factore ſuo purior erit vir.

PARAPHRASIS.

An vir quantumuis innocens, Deo iuſtior, conditoreq. ſuo candidior ſit.

POſtquam Eliphaz apparentis Angeli habitum eleganter deſcripſit, nunc oraculum acceptum exprimit, quod quaſi telum validum in Iobi animum iaculatur. Etſi enim ſermo vniuerſè promatur, eò dirigitur tamen, vt Iobus conuictus cedat, & conticeſcat. Senſus ergo eſt: Ego certè Eliphaz ab Angelo didici, fieri non poſſe, vt creatura mortalis creatore ſuo innocentior ſit: Cur ergo, Iob, te innocentem iactas, Deoque iniuſtitię notam impingis? Ais quippe, te inculpatè egiſſe, ſimulq; conquereris, te à Deo ſeuerè cędi: quod planè nihil eſt aliud, quàm Deum iniuſtum aſſerere, qui vexet innoxios, ac proinde, te, cùm ſis inſons, Deo ipſo puriorem eſſe. Profectò ſententia tua diuinis oraculis minimè conſentit. Hęc Eliphaz: quæ ſubiecto argumento, quod vocatur à maiore ad minus, firmius conatur aſtruere.

Ecce, qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit prauitatem: quantò magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum conſumentur velut à tinea?

PARAPHRASIS.

Omnino conſtans, & verum eſt, mortalem hominem Deo puriorem eſſe nequire: imò perſpicuum eſt, hominem natura fragilem peccatis multis fœdari. Si enim pleriq; Angeli ſpirituali natura nobiliſſimi ad Dei miniſterium in cœlo conditi, non perſtiterunt innoxij, ſed prauo ſenſu nefarie affecti à Deo inuenti ſunt: qui fiet, vt homines carne concreti, quorum animi terreſtes corporum domos male fultas incolunt, tinea fomitis non exedantur, & culpa deturpentur?

Argu-

ARgumentum Eliphaz, in hunc modum diſponitur: Angeli non poſſunt cum Deo conferri: Ergo neque homines Angelis inferiores. Pulchrè autem corpora appellat domos luteas, è limo nimirum terræ compactas. Hæc ipſa corpora terrenum fundamentum vocat. Per tineam, fomitem metaphoricè notat: ſicut enim tinea è re ipſa, quam corrodit, enaſcitur, ita fomes ex homine peccatore, in quem ſæuit. Tetigit caſum Angeli, & originem vitiatam hominis, vt Iobum reuincat. Quod verò ait, Conſumentur velut à tinea, idem eſt, ac diceret: fomite vrgente, & ad peccata vehementer incitante tabeſcent, ac interibunt. Argumentum Eliphaz neruoſum eſt: at extra rem, cùm Iobum minimè perſtringat.

De mane vſque ad veſperam ſuccidentur, & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in ſapientia.

PARAPHRASIS.

Mortales nihil firmum, ac ſolidum habent: qui dum peccare pergunt, mors celerrima vitam vix vno die prolatam miſerorum dirumpit: qui cùm intellectus lumine benè vti nolint, cruciatu ſempiterno torquebuntur. Quin etiam, & eorum poſteri, qui eiſdem veſtigijs inſiſtunt, morte prematurè corripientur, vt homines planè inſipientes.

EXplet his verbis Eliphaz ſenſum, aiens peccatores breui è medio tolli, intellectu abuti, ac immortali morte plecti: poſteritatem quoque ipſorum palàm inſipientem, more noxij ſeminis, diſperdi, vt Iobum è breuiſſima proſperitate deturbatum, eiuſque liberos inopinato exitu conſumptos, quaſi gentem ſtolidam, vitaque indignam ſuggillet. Et quidem, quæ reuelatione tota Eliphaz comprehendit Iobo, ac eius liberis, quorũ vita eximijs virtutibus claruit, minimè attribuenda: ſunt tamen poſteriora verba, ad peccatorum vitam inſtruendam, & caſtum Dei timorem concipiendum opportuniſſima: priora verò

Digitized by Google

ad reuelationes diuinas internoſcendas, interna Dei verba æſti manda plurimùm conferunt.

CAP. V.

VOCA ERGO, SI EST, QVI TIBI reſpondeat: & ad aliquem Sanctorum conuertere.

PARAPHRASIS.

En ego diuinum oraculum prompſi, à Deo, Angelo referente, acceptum, cui tu minimè reniti vales. Ergo ſupplex ora, ſi fortè adſit tibi, qui te cœlitus inſtruat, & ne pigriteris Sanctorum auxilium implorare.

COnciliat dictis auctoritatem, quà poteſt Eliphaz, diuinum ſe viſum referre teſtatus, aitq; optare ſe, vt Iobus oracula diuina conſulat, fidens nimirum nihil è cœlo labi poſſe, quod cum reuelatione ſibi facta minimè cohereat. Qui ſanè ſermonis modus, & oratoriè ad amplificationem valet plurimùm, & ad Iobi attentionem excitandam, vt reliquæ orationis vim expendat, ſat appoſitus eſt. Poſſit quoque exhortatio eſſe, vt Iobus Sanctos adiutores inuocet, qui, ob peccata, quæ iuxta ſententiam Eliphaz admiſit, illorum ope, ac interceſſu indigeat, ad vitam corrigendam, & recuperata valetudine, proſperè in poſterùm ducendam. Et ſanè monitum interpellandi Sanctos, per ſe, ſanctũ, & boni conſulendum eſt: at Iobo non opportunè datur, ſed obtruditur.

Verè ſtultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.

PARA-

PARAPHRASIS.

Habet hoc vehemens iræ feruor, vt hominem ſtultè iraſcentem grauiter lædat. Habet hoc inuidentia, vt inuidum aliorum proſperitate tabeſcentem conſumat.

PErtendit Eliphaz Iobum ab impatientia hic, ab innocentiæ arrogantia poſtmodùm increpare, & cùm cenſeret Iobum immenſo iræ furore correptum, ac turgidum verba tragica, & acerba profudiſſe, impatientiam carpit aiens: Verè ſtultum interficit iracundia, ſiue vt habet verſio alia: Virum ſtultum interficit, quæ eodem recidit, quamuis prima correctior. Eſt autem ſenſus: Animaduerto te, ò Iob, nimis impatienter excanduiſſe, & eò prorupiſſe, vt te tuus furor interimat. Immane ſtultitiæ monſtrum eſt hoc. Sed & hoc mali pateris, vt inuidendo alijs proſperitatem, à qua, æqua Dei ſententia, excidiſti, vſque ad interitum tabeſias, effectus paruulus, ac vilis eo ipſo, quòd cenſeas aliena fœlicitate tuam diminui. Et ſtultus ergo, & paruulus es. Hæc profectò Eliphaz doctrina, non in Iobum, ſed in homines iracundos, & inuidos, illos dementes, hos degeneres, ac exiguos deriuanda. Dum enim quis immoderatè iraſcitur in eum cui nocere nequit, nihil aliud agit, quàm ſibi ipſi ſtimulum infigere; quæ aperta ſtultitia eſt, præterquam quòd, extra ſe actus, amens iure appellatur: qui verò inuidet, dum alios fœliciores exiſtimat, ipſe ſponte ſua ſemetipſum alijs abiectiſſimo ſeruitutis genere ſubijcit, & cauterium ignobilitatis inurit.

Ego vidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius ſtatim.

PARAPHRASIS.

Ego conſideraui ſtultum hominem, vti ſpecioſam arborem imis radicibus apparenter ſubnixam: & confeſtim prædixi malum externo decori.

SElectæ quidem ſunt Eliphaz ſententiæ, licet in Iobum neutiquam conueniant. Vniuersè nimirum prolatæ, ac expenſę

ſæ in homines innumeros quadrant, cuiuſmodi hæc: Vidi ſtultum firma radice, &c. hoc eſt: Ego mundanæ fœlicitatis contemplator ſæpe obſeruaui ſtultos homines fortunatos, quorum ſors præaltæ arbori firmiter defixæ, ac folijs ſpecioſiùs conueſtitæ ſimillima videbatur: at ego rem introſpiciens, & nihil firmum ſub ea ſpecie latère deprehendens, nihil cunctatus dixi, pulchritudinem illam deſpicabilem eſſe, breuique proculdubio interituram. Maledictio ergo illa prædictio mali eſt. Hic eſt viri ſapientis, & canæ mentis ſenſus: non ſcilicet externo virore, ac decore ſeduci, imò breuem interitum, funeſtumque prodigium vanæ proſperitati prænunciare, quod ſanè rarum eſt. Capit quippe innumeros homines amœnitatis illecebra, & multiplex color imaginis artificioſiùs pictæ: perpaucos tamen inuenias, qui præſenti voluptate contempta, de tragædia imminenti ſeriò cogitent. Fortaſſe verò plerique apparenti pulchritudini malè nuncient: at non ſtatim, ac ſeriò, in quo laus maturæ mentis collocatur. Hac certè ſententia Eliphaz Iobum, vti ſecunda fortuna abuſum, ſubnotat, cuius decorem breui extinguendum, à bono æſtimatore præſagiri potuerit: At in eo ſenſu correptor longè aberrauit.

Longè fient filij eius à ſalute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.

PARAPHRASIS.

Stulti hominis liberos Deus ab incolumi ſtatu procul arcebit: in iudicio vincentur, ac plectentur, nemine opem ferente.

PArentis impij iniquitas in filios veluti transfuſa in pœnæ, ac infamiæ ſementem vertitur: & proinde à proſperitate, quæ hic ſalus appellatur, longè recedunt, qui parentes impios æmulantur. Conterentur in porta, hoc eſt damnabuntur, & patibulo addicentur in iudicio, quod olim in vrbium portis exerceri conſueuit. Non erit qui eruat: Sontes quippe neci deſtinatos nemo valet, aut cupit eripere. Symmachus habet ταπεινωθήσονται, humilientur, quod ad infamiam publico ſupplicio adnatam pertinere videtur. LXX habent, Conterantur ſuper ianuas minorum, quod ſpectat ad ſtulti filios mendicos à domorum ianuis ſeuerè repulſos.

Cuius

culpam dumtaxat vnam inferendæ calamitatis cauſam eſſe; conſtat quippe, non eam cauſam ſubeſſe ſolam, cùm ad virtutem perficiendam, & conſtantiam coronandam, pios, & fortes viros culpa vacantes Deus acriter infeſtari ſinat, quod in ipſo præſertim Iobo, præconio ſummo celebratur. Quod dictum eſt de humo non egredietur dolor, exempli gratia diſputator poſuit, qui de aquæ, aeriſuè elementis idem aſſerere potuiſſet.

Homo naſcitur ad laborem, & auis ad volatum.

PARAPHRASIS.

Conſilio Dei homo ita inermis, & nudus enaſcitur, vt ei omnino laborandum ſit ad vitæ neceſſaria conquirenda. Conſilio item Dei aues à natura conueſtiuntur, & nutriuntur, vt liberè alas exerceant.

PRoximè dixit Eliphaz, nihil ſine cauſa, hoc eſt, ſine Dei prouidentia conſilioq; contingere: quod allato hominis, auiſq; confirmat exemplo. Homo quippe, cui, ob animæ nobilitatem, viderentur debere cuncta neceſſaria ſuppetere, quibus animalcula minimè carent, non ita à conditore ſuo compoſitus fuit, vt æquè atq; auiculæ cibum, potumq; reperiret. Arte videlicet, ac ſedulitate multa opus eſt, ad victum parandum, & alia vitæ commoda perquirenda, cùm tamen conſtet, volucribus, alijſq; animantibus omnia propemodùm ſponte prouenire. At ſubeſt cauſa, ſeu ratio idonea, quòd homo rationis cõpos ingenio polleat, vt ea omnia pariat, ſibiq; coaptet, quod animantia rationis expertia minimè valent: præterquam quòd in rebus ipſis neceſſarijs comparandis egregiè virtus vera coli, & promoueri poteſt. Et quidem hæc textus ſententia eſt: at Eliphaz vlteriùs procurrit, Iobum hoc ipſo exemplo reprehenſurus, ac ſi luculentiùs ita effaretur: Patienter age Iob, quem ira pene ad furorem impellit. Sanè vniuerſi mortales nati ſunt ad laborem, tametſi præter originale peccatum, nihil adeò graue actu proprio peccarint: Cur ergo tu, cùm enormiter erraueris, laborem ferre detrectas? Hæc ſenſit Eliphaz cum Iobo neutiquam cohærentia. Pro verbis illis, Auis ad volatum, LXX reddunt, Pulli autem vulturis aptiſſimè volant: Complutenſis verſio habet, Pulli autem aquilarum; vtraq; verſio confert ad na-

Digitized by Google

turalem volucrum præſertim nobilium immunitatem, hominiſq; ſeruitutem diſcriminandam, Deiq; in eo diſtrimine prouidentiam expendendam. Vtinam hærerent animis ignauorum hominum Chriſti iugum recuſantium verba hæc: Homo naſcitur ad laborem. Enituntur enim auium, ſalubritate aeris, ac nutricatu peruio fruentium ſorte potiri; quod planè delirium pijs viris indignum eſt.

Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum.

PARAPHRASIS.

Cerno ego hominem ad laborem, & tolerantiam naſci, quocirca longè alio conſilio, quàm Iobus impatiens, ſupplex orabo Deum, cui verba pia, & caſta offeram, vt me ab impatientis animi nota præſeruet.

EXiſtimauit Eliphaz Iobum ira præcipitem pro precibus, quas in ærumna Deo deberet offerre, impia verba reſpondere, aitque: Ego ſanè non probo Iobi mentē parùm mitem: quin potiùs proſper, & benè valens precabor Deum, bonam mihi mentem conſeruet, augeatq; ad communes labores perferendos, roboretq; ad grauiora mala conſtanter, ac piè ſubeunda. Homo quippe ſum, qui peccare poſſum: iamq; ex hoc Iobi lugubri ſpectaculo ediſco, nihil proſperitati fidendum, ſi culpa fœder. Benè ergo mihi conſulo, cùm tempus anteuerto, & patienter in quouis euentu agere conſtituo. Caſta profectò ſunt in hoc textu verba Eliphaz, verùm importuna.

Qui facit magna, & inſcrutabilia, & mirabilia abſq; numero.

PARAPHRASIS.

Et profectò plurimæ ſubſunt cauſæ Deum precandi, ac venerandi. Patrat quippe res miras, & captu noſtro altiores, quarum numerus percenſeri nequit.

Multa

Digitized by Google

MVlta hic Eliphaz complectitur diuinæ Maieſtatis, ac potentiæ encomia, quorum capita aliquot præcipua mox diſertè ſubtexet. Exploratum eſt autem, diuinorum operum magnitudinem, & cauſas minimè veſtigabiles hoc animis pijs conferre, vt ſe ſe demittant, & cum Deo altercari nolint. A diuina quippe ſapientia non eſt exigenda operum ratio: ponendumq; nihil à Deo niſi ſanctum effici poſſe. Qua ſanè ratione Iobus ab Eliphaz carpitur, acſi ad hunc modum verba necterentur: Neſciò, ò Iob, eccur conqueraris, & Dei opera diſquiras, atq; ſcruteris. Dixiſti nimirum te inſontem extitiſſe, & videris iuſtum Dei opus ad quæſtionem reuocare, cur ſcilicet ita te cædat. Porrò licèt cauſa tuorum criminum certa minimè ſuccurreret, deberes tamen nihil mutire, aut ſciſcitari velle, cum Dei opera inſcrutabilia ſint. Studium ergo non in ſcrutinio, ſed in tolerantia collocandum, ſi ſapienter agas. Mirabor ego Dei opera, ſed minimè ſcrutabor.

Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ, & irrigat aquis vniuerſa.

PARAPHRASIS.

Non res duntaxat ſupra naturam elatæ, ſed naturales creberrimè in oculos incurſantes ſatis comprehendi nequeunt. Quis enim Philoſophorum pluuiæ cauſas omnes, effectus, ac in loca varia congruentem naturæ diſtributionem perſpectam habet?

Vtitur Eliphaz argumento è re familiariſſima petito, ex quo gradum ad altiora conſtruat. Quid enim pluuia crebrius, aut communius? Et tamen velut rem planè mirabilem commemorat, per quam Iobum à ſcrutinio altiorum deducat. Quis enim ſatis nouit, quomodò vapores in ſublime elati coeant, & nubes hinc inde concreſcant, quæ denſatæ, ac fœtu aquarum prægnantes, Dei iuſſu reſoluuntur, & varias orbis terrarum oras opportuno imbre fœcundant? Proment ſanè nonnihil meteoricum periti: at in pluuiæ origine, conceptu, partu, quantitate, diuiſione tot inſunt arcana, vt neceſſe ſit, multa latere, quæ naturæ conditor, & moderator ſibi reſeruarit. Iam verò ſi in ſolius pluuiæ cognitione mira multa pernoſci nequeunt, quis altiora Dei opera peruestiget?

Digitized by Google

Qui ponit humiles in ſublime, & mœrentes erigit ſoſpitate.

PARAPHRASIS.

Idem planè naturæ opifex in ijs, quæ ad mores hominum pertinent, mira efficit, afflictos quippe, qui ſe animo demittunt, ſubleuat, proſperaq; valetudine ſubuehit in ſtatum ſecundum, atq; florentem.

CVpit Eliphaz Iobo pœnitentiam perſuadere: & huc affert Dei morem ingenuum aiens, Deum, pro ingenio quidem ſuo liberaliſſimo, eos, qui ex propriorum criminum conſcientia, ſe ſe deſpiciunt, & diuinæ vltioni ſubmittunt perhumaniter accipere, & ex infamia, & tabe glorioſos, ac ſoſpites ſtatuere: vt Iobus ſpem non abijciat Dei placandi, & ad primæuum ſtatum fortunatiſſimum reſurgendi. Et quidem conſilium hoc proſit alijs, quorum opes, & valetudinem improbitas longa decoxit: at Iobo minimè nunc obtrudendum.

Qui diſſipat cogitationes malignorum, ne poſsint implere manus eorum quod cœperant.

PARAPHRASIS.

Et clemens, & iuſtus Deus eſt. Parcit ſane ſubiectis: at proteruos mala machinantes intercipit, ne malum, quod attentarunt, abſoluant.

EX genere quidem ſuo doctrina hæc vera eſt: plerumq; ſcilicet audaces, ac impios homines malum exorſos æquus Deus velut impacta ſecuri ſuccidit: Sic Abſalom, qui grande malum cogitarat, & cœperat, ira Dei conantem ſuſtulit, è ca-
2. Reg. 18 pillis ſuſpendit, atq; reiecit. At Iob nihil mali aggreſſus fuerat, quod optaret explere.

Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum, & conſilium prauorum diſsipat.

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Mundi ſapientes capit Deus calliditate ipſorum propria, tanquam laqueo, quem tetenderunt: & conſilium impiorum diſijcit, aliòuè flectit.

GRaue pronunciatum hoc,quo,& Apoſtolus vſus eſt. Aman vnus de turgidis mundi ſapientibus, qui prætextu alio, innoxios Iudæos interimere parabat,patibulo per ipſum extructo ſuſpenſus fuit. Conſilium quoq; ſceleſti hominis, quò non putarat, flexum eſt, cùm iuſſit Aſſuerus honorem deferri Mardochæo, quem ſuperbus Princeps ſibi deferendum cogitarat. Verùm exempla ſimillima ætas noſtra protulit,quæ vtinam ſuperſtitum animis altè inſideant. Pondus habet ille dicendi modus, Apprehendit ſapientes, quaſi ipſi more callidorum ſerpentium elabi conentur, Deus verò accurrat, atq; perſtingat. Iob tamen non ſic capiendus fuit,qui à Deo recedere nunquam cogitarat, nedum cœperat.

1.Cor.3.

Eſther.6.

Per diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte ſic palpabunt in meridie.

PARAPHRASIS.

Sceleſtis hominibus ſol occidit ſereno die, cùm ipſi in altam rerum gerendarum ignorationem, velut in tenebricoſam abyſſum incidunt. Hinc efficitur,vt tanquam cæci porrectis vice oculorum manibus, obuia quæq; tentare dicantur.

VErſus hic periphraſis quædam elegans eſt cæcitatis illius, quam peccatores quantumuis aſtutia,& dexteritate valentes incurrunt. Etenim plerumq; adeò ſtupidè, ac ruſticè exerrant, in negotijs quoq; non admodùm implexis, vt omnino pateat,animos impios ſeuero iudicio excæcari,vt videntes non videant, & in medios hoſtes ſuos inopini concedant: quod Syris militibus ab Eliſeo Propheta in mediam Samariam inductis contigiſſe,ſacra prodit hiſtoria.

4.Reg.6.

Digitized by Google

Porrò ſaluum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem. Et erit egeno ſpes, iniquitas autem contrahet os ſuum.

PARAPHRASIS.

Sanè Deus vindex à calumnijs, & criminationibus prauorum, qui lingua velut gladio ad necem inſontis vtuntur, & à violenta eorum crudelitate inopem ſeſe demittentem liberabit. Ex quo ſpes indigi orietur, & iniuſti vexatores obmuteſcent.

HIc Dei clementiſſimi mos eſt, vt derelictũ eripiat hominẽ, quem ſceleſti, gladio oris, hoc eſt, exacuta lingua, quæ ex ore velut ex vagina profertur, proſcindunt, & manu violenta, hoc eſt, non verbis modò falſis, verùm iniquis actibus, ictibus, vulneribus infeſtant. Ex quo efficitur, vt inops, ac reiectus homo Deum adiutorem, ac propugnatorem nactus ſperet firmiter ſe proſperandum, quantumuis in cœno viliſſimo iaceat. Efficitur quoque, vt iniqui inuaſores cernentes inopem à Deo protectum ſtupentes obmuteſcant. LXX pro verbis illis, Iniquitas contrahet os ſuum, reddunt: Iniuſti autem os obſtruatur: quod vim extrinſecùs illatam, Dei os obſtruentis demonſtrat. Mirum eſt, quàm viuax ſpes ſuccreſcat, cùm Deus præſentiſſimus inermem pauperem armatis ab inſecutoribus eximit. Reſurgit deiectus, ac proſtratus homo vires amiſſas reſumit, & validè in poſterum dimicare perdiſcit. Didicerunt hoc Hebræi, Deo pro eis ſæpe pugnante, & vires inuictas addente. Cupit autem Eliphaz oratione hac Iobum ad reſipiſcentiam permouere, quaſi benè ſperare valeat, Deum ſibi fore propitium, ſi ad meliorem ipſe mentem redeat. Nempè ſi piè agat, nihil ſibi calumniatores, aut aggreſſores violentos nocituros, cùm ad immenſam Dei bonitatem pertineat, à mordacibus, & iniuſtis inuaſoribus humilem tueri, atque ſolari. Duo pollicetur, liberationem videlicet ab ore, & à manu, nequid ei formidandum ſit. Verùm hæc in alios deriuentur, nam Iobo humillimo non opportunè ſuaderi, peſpicuum eſt.

Beatus

Digitized by Google

Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem, ergo Domini ne reprobes.

PARAPHRASIS.

Fœlix ille, qui ita corripitur à Deo, vt corrigatur: Caue ergo Iob, ne increpantem proteruè repellas.

SEntentia hoc verſu comprehenſa ſaluberrima eſt, licèt extra rem prolata. Iobus quippe admonitionem diuinam minimè reſpuebat. Vniuerſè autem beatus appellari poteſt, qui ſic à Deo corripitur, vt corrigatur, ſi quid peccauit, aut correptione proficiat, ſi neutiquam errauit. Intereſt videlicet, an vexatio immittatur ad culpam expiandam, an ad virtutem exercēdam, heroicisque actibus perficiendam. Ratio verò cur is, quē Deus corripit, beatus nuncupetur, multiplex afferri poteſt: nam & leniter, & amanter, & ſalubriter homines deprimit, vt ſubleuet, vexat, vt reficiat. Illud verò, Increpationē ergo Domini ne reprobes, per illud ipſum, quo beatitudo correpti hominis aſtruitur, confirmari egregiè poteſt. Si enim fœlix ille, qui demiſſo animo increpantem Deum reueretur; ſanè infœlix, qui obiurgantem, inſpirantemvè dura ceruice contemnit.

Quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius ſanabunt.

PARAPHRASIS.

Deus ipſe miro conſilio pœnam infert, & aufert, & qua manu ſauciat, eadem perſanare conſueuit.

ASſerta huic verſui ſimillima in alijs Scripturæ ſacræ locis paſsim lectitamus: nihilque frequentius, quàm proſperitatem, & aduerſitatem à Deo ipſo ad hominis bonum pulcherrimo ſapientiæ antitheto dirigi, atque contexi. Per hoc autem ipſum Eliphaz tentat Iobum ad peccati pœnitudinem inducere, quaſi è purulentis vlceribus ad valetudinem, ex infamia ad gloriam eſſet reſtituendus. At veram doctrinam fruſtra viro innoxio ſuggerit, ſententia falſa ſubnixus.

Digitized by Google

In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum.

PARAPHRASIS.

Septem graues aduerſitates ſolent impios infeſtare, à quibus ſi reſipueris, ò Iob, immunis eris.

PArat Eliphaz ſeptem calamitates recenſere, à quibus homines mites, Deoque corripienti parentes eximi aſſeuerat, vt malis tremendis ob oculos poſitis Iobum in ſuam ſententiã deducat: vel certè figuratè ſub numero ſeptenario vniuerſas ærumnas complectitur, cum is numerus ad vniuerſitatem phraſi Scripturæ familiari, pertineat. Putauit monitor agmen malorum temporalium ad perſuaſionem pondus habere: & ſanè erga innumeros alios cùm Iobo minimè comparandos ſatis valere compertum eſt: at verò animum ingenuum, rerumque terrenarum deſpectu grandem ſegniter mouere poſſent ea mala, quę neque timuit iam proſtratus, & à quibus eripi non optauit.

1 2

In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.

PARAPHRASIS.

Profectò ſi te anteactæ vitæ pœniteat, ò Iob, à morte infœlici, & à cæde per hoſtes illata erueris.

MOrs hic immatura notatur, aliàs quippe omnino è vita migrandum eſt. Hæc verò intempeſtiua mors multifariã ingruit, ſed illa planè tremenda, quæ in bello graſſatur: quam propterea enucleatè ſubiecit, præterquàm quòd bellum omnia cæſorum bona depaſcit. Hæc de calamitate duplici famis, & belli.

3 4

A flagello lingue abſconderis, & non timebis calamitatem cùm venerit.

PARA-

PARAPHRASIS.

Aculeatæ obtrectatorum linguæ tibi, Deo protegente, non officient: & pacatæ conſcientię teſtimonio, ingruentia mala minimè formidabis.

EXpendendus eſt loquendi modus, A flagello linguæ abſconderis. Lingua videlicet detractoris acre verber eſt, à quo, ait Eliphaz, pios homines abſcondi, quaſi Deus eos clypeo ſuæ protectionis ambiat. Verùm altius quiddam hic latet: ſententia quippe Eliphaz, Iobus ob ſcelera carpi poſſet; at ſi reſipiſcat, fore inquit, vt Deus illum ab obtrectatoribus abſcondat; hoc eſt, ita infamiæ nebulam ſuperueniente proſperitate detergat, vt nullum maledicis hominibus locum relinquat, cùm ſub ſplendore poſterioris gloriæ priorem notam recondat. Additq. futurum, vt ſi calamitas poſtea irruperit, tutus conſiſtat, & intrepidus, quod inculpati hominis, Deoq; accepti argumentum eſt. Hæc de calamitate tertia flagelli linguæ, & quarta calamitatis ſuperuenientis.

5 6 7

In vaſtitate, & fame ridebis, & beſtias terræ non formidabis.

PARAPHRASIS.

Cùm à prædonibus vaſtata fuerit regio, & cum à ſterilitate fames ingruerit, tu opulentus, intactuſq. lætaberis: neq; feras in te, vel in greges tuos à Deo immitti timebis.

LVctuoſum certè ſpectaculum exhibet vaſtata ciuitas, aut regio, quam ſpinis, vrticis, alijſque noxijs herbis ſquallentem ſterilitas conficit, & inuiſam efficit. Hic belluæ ægrè paſtum reperientes ſæuiunt, à quibus immunem fore Iobum, ſi rectè agat, Eliphaz pollicetur. Certè Deum iratum ignitos ſerpentes, aut efferatos leones in homines ſceleſtos immiſiſſe, ſacra hiſtoria conſignatum eſt. Hæc de calamitate quinta, ſexta, & ſeptima vaſtitatis, famis, belluarum. Fames autem hic poſita riſum habet, quo ſecernitur à prima.

Sed

Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi.

PARAPHRASIS.

Figes lapides limitibus agrorum deſtinatos, qui velut inito tecum pacto, immoti perſtabunt: neque immanes belluæ ſepta tua perrumpent.

Recenſuit Eliphaz ſeptem mala, quæ à Iobo procul abfutura teſtatus eſt, ſi eum facti pœniteret. Nunc verò ſubdit genus quoddam fœlicitatis temporalis, quam iuſtitiæ, ac integritati vitæ cenſet adnaſci. Dicit ergo, Iobum adeò fore fortunatum, vt cùm feraciſſima prædia ſua certis finibus circumſcripſerit, terminosvè, aut limites, erectis lapidibus, deſignauerit, neminem timeat repugnaturum, aut columnas, macerias vè euerſurum. Quin etiam & feras ipſas, puta lupos, apros, ait, nihil nocumenti ſatis, & arboribus illaturas, quippe, quæ pietatis vim ſentiant, & per impiorum potiùs arua graſſentur. Poſſit quoque pars huius verſus prima ad fœcunditatem ſoli pertinere, vt pactum cum lapidibus percuſſum, idem ſit, ac ſemen in petricoſam terram iactum, & velut ex pacto prouentum amplũ refundens. Sicut enim terra fructifera vertitur in ſalſuginem à malitia inhabitantium eam, ita è contrario ſolum ſterile lapidibus exaſperatum miteſcit, ac fœcundatur, ob pietatem cultorum, quibus Deus propitius eſt.

Et ſcies, quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & viſitans ſpeciem tuam non peccabis.

PARAPHRASIS.

Credo equidem, ô Iob, fore vt perſpicias, comite pietate, pace multa fruituram peramplam domum tuam. Et tunc ſanè fiet, vt opulentiam tuam recenſens, atque contemplans minimè pecces, cùm iam Dei vltione eruditus in ſuperbiam non efferaris.

Species

SPecies hoc loco ſtatus proſper, gloria & opibus ſplendidus eſt. Aitque Eliphaz futurum vt Iobus à Deo caſtigatus, & expiatus, in officio pietatis, & humilitatis perſeueret, tametſi fortunatior euadat. Confert nimirum hoc diuina lux ijs, qui caſtigati ſeipſos introſpiciunt, atque demittunt, vt inter ſecundos rerum exitus non intumeſcant. Conſiderant nempè, opes, & gloriam, mortalium opinione nitentem, quiddam extrinſecùs affixum eſſe, quod poſſit leui conatu refigi, vt experientia didicere: quæ ſanè pars magna Philoſophiæ moralis eſt.

Scies quoque quoniam multiplex erit ſemen tuum, & progenies tua, quaſi herba terræ.

PARAPHRASIS.

Experimento pernoſces, ſi inculpatè viuas, numeroſam fore tibi prolem, inſtar ſalubris herbæ ſub clementi cœlo naſcentis.

FAuſta prædictio hæc: boni quippe, ac pij parentis progeniē numero multo cenſe.., magnus pietatis quæſtus eſt, qui mundo accedit indigenti. Et profectò, quicquid de pietate in liberos deriuata dicatur, compertum eſt, ſplendidum quiddam mortalibus videri, ingenuam iuuentutem vna ex ſtirpe progenitam, opibus, & liberali educatione exornatam, more ramorū ex vno ſtipite prominentium, bonos ciuilis vitæ fructus proferre. Ille verò dicendi modus. Quaſi herba terræ, partus ſuaues, facilesvè demonſtrat, quod ad bonum omen pertinere videtur.

Ingredieris in abundantia ſepulchrum, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo.

PARAPHRASIS.

Hoc tibi tui cognitio, humilitas, & pietas conferet, vt grandæuus, abundeq; fortunatus, iamq; maturus moriaris, & amplò ſepulchro collocceris, vti ſolet triticum benè curatum tempeſtiuè in horrea condi.

Abun-

Digitized by Google

ABundantia, quam Eliphaz pollicetur, & ad anniorum multitudinem, & ad opum copiam referri poteſt. Aceruus autem tritici ad meſſem in areas collectam, vt teratur, & ad excuſſum iam culmis frumentum in horrea conuectum ſpectat, vt LXX Interpretes indicant. Vterque autem ſenſus opportunus eſt, ad proſperitatem ſignificandam. Et hactenus ſecundus rerum temporalium ſtatus à monitore primo deſcriptus eſt, quem altæ conſiderationi committit.

Ecce hoc, vt inueſtigauimus, ita eſt: quod auditum mente pertracta.

PARAPHRASIS.

En promp ſi, quæ ita ſe habere, poſtquàm res indagaui, mihi compertum eſt: Hæc precor, attentè conſideres.

COntexuit longam orationem duobus capitibus comprehenſam Eliphaz, qui ſatis euincit, ſe conceptum ſermonē tenere minimè potuiſſe. Viſus eſt ſibi ſententias graues, ſalutares, altas protuliſſe, quibus Iobus indigeat: quocirca teſtatus res ita ſe habere, quemadmodum ipſe aſſeruit, hortatur ne Iobus doctrinam auditam ſinat elabi, ſed animo verſet, & tanquam cibum traiectum conſiderationis calore percoquat, vt proficiat. Admonitio verò hæc non tam congruit Iobo, quàm alijs, qui ſalubria conſilia vix aure accepta inconſtanti animo, velut ſtomacho infirmo, reijciunt, quod lethalis morbi indiciū eſt. At Iobum ſenſa planè mirabilia promentem audire liber.

CAP. VI.

RESPONDENS AVTEM IOB DIXIT:

Vtinam appenderentur peccata mea, quibus irā merui, & calamitas, quam patior, in ſtatera! Quaſi arena maris hæc grauior appareret: vnde & verba mea dolore ſunt plena.

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Silenti Eliphaz Iobus in hunc modũ reſpondit. Obijcis mihi flagitia ſermone graui: at cupio ego illa crimina, quibus Dei vltionem commeruiſſe tibi videor, hinc, vexationem vero tremendam, qua infeſtor, inde, æquis bilancibus perpendi. Pœna quippe, credo equidem, culpam momentis plurimis excederet. Quapropter meritò conqueror, voceſq; anxietatis indices edo.

OBIECERAT Iobo Eliphaz innocentiæ iactantiam, & impatientiam, duo nempè tela valida, quæ vir iuſtus proximo ſermone certat eludere. Porrò Eliphaz, & amicorum eius ſententia fuit, neminem niſi ob anteacta peccata puniri, ex quo per Iobi calamitatem, culpam commiſſam argui omnino ſenſere: quod ſanè aſſertum erroneum Iobus efficaciter refellit, dum pœnam in ſtateram reuocat. Eius verò argumentum in hanc formam poſſet aptari: Si Deus pro ſceleribus duntaxat admiſſis infert pœnam, profectò ipſa diuinæ iuſtitiæ ratio exigit, vt quò quis flagitioſior extitit, eò rigidiùs plectatur. Iam verò conſtantiſſimum, & vulgo notiſſimum eſt, ſceleſtiſſimos ploroſq; homines, aut parùm, aut propè nihil calamitatis perpeti, opulentos, honoratos, benè valentes, boniſq; temporalibus abundè proſperatos ad multam ſenectutem perdurare, pauloq; pòſt extingui. Quomodò ergo verum ſemper eſſe poſſit, homines ob anteacta piacula cædi? Si enim cęduntur, cur non omnes? Cur non illi, quibus ad ſenium vſq; ſecunda fortuna ſuccedit? Quòd ſi omnes plectuntur: Cur non æquè? Videmus quippe alios peiores alijs; & tamen peiores ipſi mitiùs perſæpe increpantur, quàm alij, quos leuiùs peccantes formidabilis ærumna conſumit. Et quidem, tametſi ego peccarim, nemo tamen vel proteruus inficiari valet, alios homines æquè, aut grauiùs erraſſe: qui ergo fit, vt nemo è prædonibus, ſacrilegis, adulteris, tyrannis, blaſphemis tam ſeuerè tractetur, ac ego? Porrò ſi dogma veſtrum verum ſit, neceſſe eſt, Deum iniquum exactorem eſſe, qui abſq; iuſtitiæ proportione, grauiores repetat pœnas ab ijs, qui leuiùs deliquerunt. Hæc Iobi mens eſt: cuius argumentum inclu-

Digitized by Google

ineluctabile videtur, ſi tres eius amici ſenſerint nulla futuræ vitæ ſupplicia peccantibus rependi, vt ſcriptores multi prodiderunt. Eſt quoq; argumentum firmiſſimum, eſto illi futuri ſęculi pœnas crediderint, ſi ad proportionem culpæ pœnam in vita præſenti à Deo ſumi opinati ſint, quod planè credibile videtur. At enim controuerſiæ genus non hic ex profeſſo à Iobo attingitur: Sed Eliphaz argumentis, per ea, quorum erat conſcius, de ſe ipſo reſponſum reddit in hunc modum: Vtinã Deus æquus Iudex, trutinaret culpam, & calamitatem meam? Siue enim verum ſit, quod anteactis peccatis grauibus, vindictam irroget, vt ais, ſiue ſecùs, vt ſentio ego; profectò calamitatis pondus excreſcit vltra culpas inſtar arenæ maris, cuius pondus immenſum eſt. Si enim ego grauiter peccaui, non deberem ita prodigiosè cædi, ſi iuſtitiæ proportio ſeruetur, cùm æquales flagitioſi alij leuiùs multò tangantur: Si verò leuiter deliqui, manifeſtiùs rem totam euinco. Annotandum hic, Iobum non aſſerere, nihil ſe prorſus peccaſſe: culpas quippe ſaltem veniales minimè excepit, imò palam culpas aliquas incluſit aiens: Vtinam appenderentur peccata mea, &c. Quòd ſi quis altercetur, Iobum fortaſſe lethale quippiam admiſiſſe, quod culpę remiſſione per cõtritionem accepta, horrendis pœnis illis, ſeruata iuſtitiæ proportione, abſtergi potuerit, is neq; Deo Iobi iuſtitiam orbe toto inſigniter laudanti, neq; miro prouidentiæ diuinæ ordini congruit: laus quippe illa Dei raram vitæ puritatem lethalis culpæ neſciam omnino videtur arguere. Si tamen graue quicquam peccaſſet ex eo genere, quod in alijs viris ſanctitatis gloria claris fragilitas interdum peperit, profectò diuinæ prouidentiæ ſeries in totius mundi decurſu ſpectata non fert, vt, ad peccati remiſſi, ex quo nihil ſcandali creatum fuiſſet, pœnam luendam, vir ſacrificijs, precibus, & pijs operibus deditiſſimus, in ipſo bonorum operum excurſu, tam enormiter plecteretur: quocirca piè querimonias promere, & ad ſtateram prouocare potuit. Subeſt autem ratio alia litteralis ſimul, & arcana, quæ viris affectionum diuinarum conſultis impendiò placet: Iobum videlicet defæcatiſſimæ conſcientiæ teſtimonio erectum, & diuini amoris confidẽtia animatum verba huius textus extuliſſe. Animus quippe Dei amori addictiſſimus acerrimam repulſam paſſus, non modò abſq; diuinæ Maieſtatis iniuria, verùm, & cum inſigni laude conqueritur, indicatq; nonnunquam ſe grauiùs angi, quàm commeruerit, tametſi ſciat iuſta de cauſa, puta ad gloriæ incrementum, ſe poſſe ſic cædi. His ergo diſertis, textus

in

in partes duas diſcernendus eſt:nam verba illa, Vtinam appenderentur,&c. vſq;ad verbum, Appareret, ad confutandam Eliphazi argumentationem expromuntur : reliqua verò ad eluendam impatientiæ notam pertinent. Tantundem quippe agit Iob aiens, Vnde & verba mea dolore ſunt plena, ac ſi apertiùs ita proferret, Ne mireris, animouè commouearis, Eliphaz, quòd tragica verba fecerim: Cruciatus enim adeò immanis, & orbe toto inſolens eſt,vt ſine impatientię culpa,verbis triſtibus mœrorem exhalare debuerim. At rationem hanc proximo verſu amplificabimus.

Quia ſagittæ Domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum,& terrores Domini militant contra me.

PARAPHRASIS.

Protuli verba doloris plena,quia Deus in me,velut in ſcopum, grauium malorum ſpicula iaculatus eſt,quibus iræ diuinæ lethalia ſigna ferentibus intercipitur halitus meus, ac timore intimo totus concutior.

QVid mirum,inquit Iob,ſi lamenter, ac in modos lugubres verba promam? Porrò ſagittæ Domini, quæ ſunt ingentia,&portẽtoſa mala à Deo illatá,me ita ſauciant,atq; diſcruciant,vt reſpirare nequeam. Ipſa nimirum teſtata prodigijs indignatio Dei eripit mihi halitum, & terrore, qui oritur è prælio Dei tela vibrantis, exanimat. Etenim longe aliud eſt proſperè valere, & verba per otium eleganter concinnare, nemine moleſtiam irrogante,rebus omnibus ex voto cedentibus, quàm horrenda vexatione interareſcere, neq; vllum captando refrigerio exitum patere. Vos bene valetis, verba expolita, & ad numerum cadentia componitis : at ego ſagittis Dei vulneror, Dei terrore perturbor. LXX ſignificanter admodùm vertunt: Sagittæ enim Domini in corpore meo ſunt, quarum furor bibit ſanguinem meum. Certè corpus Iobi,quaſi ſcopus fuit,in quem Deus fidem probaturus tela intorſit, quibus ſanguinem propemodùm exhauſit. Pro, Sagittæ Domini, alij vertunt, ſagittæ *ἱκανῶ*,potentis,vt brachium validum iaculantis oſtendant.

Porrò

Digitized by Google

Porrò ſi Deus, vti ſolet, pios cultores ſuos ad multiplices ictus ſibi proponat, graui repulſa, dolore, mœſtitia, non ſanguinem modò, verum & carnem, & oſſa videtur abſumere, quod experientia compertum eſt.

Nunquid rugiet onager, cùm habuerit herbam, aut mugiet bos, cùm ad præſepe plenum ſteterit?

PARAPHRASIS.

Expende, ò Eliphaz, rerum diſcrimen: homines quippe partem ſui quandam animantibus ſimilem habent, quæ nihil conqueritur, ſi abundè paſcatur; ſicut aſellus ſylueſtris, cui ſuppetit mollis herba, non rugit, & bos, qui in præſepi pleno pabulum vorat minimè mugit: Sic planè vos: at non ego.

HÆc Iobi doctrina profectò vera, & innumeris teſtibus aſſerta eſt. Vtitur autem ſimilitudine duorum animantium, quorum alterum indomitum naturali quadam immunitate fruitur, alterum ſubiugale, quod licet ſeruiat, paſtu tamen ſuo neutiquam fruſtratur. Onager eos ſignificat homines, qui neq; coniugio religati, neq; curis publicis addicti licentiùs viuũt, & ſpontanea quaſi pabula carpunt. Bos verò coniugatos, vel curis, & munijs varijs obſtrictos, quibus paſtus non abſq; vinculis pròuenit. Senſus ergo Iobi eſt: Ego non ſum in hac extrema calamitate, cum alijs hominibus comparandus, ſiue ſolutis, ſiue alligatis, qui optatis ſuis minimè fraudantur, ij quippe cur lugubria carmina edant? Si enim fruuntur ijs, quæ cupiunt, quorſum querimonias, & lamenta geminent? Sic ſanè tu Eliphaz, & ſocij, qui tametſi Reip. adſtricti, cuius geritis curam, opes tamen honores, oblectamenta circumfluunt. Quid ergo mirum, ſi nihil niſi ſuaue loquamini? At infœlix ego, cuius opes, valetudinem, honorem ingruens aduerſitatis turbo decoxit, quo pacto non efferam verba mœroris plena, & ſortem aduerſam deflebo? Ecquid mirum, aut inſolitum me, more animantis pabulo carentis gemere, cùm familiare ſit alijs penè vniuerſis leuia quoq; detrimenta lucri, honoris, ſalutis lugere? Æquos æſtimatores exopto.

Aut

Digitized by Google

Aut poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale conditum? aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem?

PARAPHRASIS.

Animaduerte, Eliphaz, mihi ſubtracta bona delectabilia, & ſuauia; obtrudi verò triſtem, & amarulentam calamitatis potionem. Cur ergo non lamenter? An ſine anxietate, & externo auerſionis ſigno cibus inſipidus editur? An venenatæ dapes abſq; gemitu deguſtantur?

VArios inducit Iobus conſeritq; deſcribendæ calamitatis modos ad rem peropportunos, qualis hic à cibo inſulſo, & venenato petitus. Et profectò, quicquid in ſterquilinio accidiſſet Iobo horrendè excruciato, ac derelicto eſca incondita, & ad ſtomachum commouendum ingeſta videtur. Quinetiam, & multiplex occaſio lethalis mœroris, quam animus, ceu poculum veneno mixtum, vehementer horrebat. Cur ergo non exclamet, aut verba mœſtiſſima expromat? Porrò ſimiles Iobo aliquot viros quorum vexatio formidine plena eſt, in pleriſq; nationibus Eccleſia protulit, qui affectus ſimillimos in ſe ipſis deprehenderunt, ac ſcriptis quoq; digeſſerunt. Ætas etiam noſtra affectuum iſtorum conſcia eſt. Propinat Deus calicem amariſſimum, quem haurire labor immenſus eſt, vt non mirum, ſi ſæpius homo diuexatus potum auerſetur, conqueratur, lamentetur. Vim prodit ille dicendi modus: An poterit comedi, &c. An poteſt aliquis guſtare, &c. qui ſanè non ad impotentiam, ſed ad ſummam difficultatem ſignificandam appoſitus eſt.

Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſunt.

PARAPHRASIS.

Cùm proſper eſſem vel triſtia cogitare animus renuebat: nunc verò mœſtis cogitatibus, & actibus nutriri mihi videor.

QVemadmodùm ventriculus male affectus eò progreditur, vt noxij cibi, quos ſanus reſpuebat, ſoli ob intemperiem

Digitized by Google

placeant; ita, & æger animus hominis, qui mœſtis cogitationibus paſci videtur, quas lætus, & alacer, ne ad primos quidem motus, admittebat. Hic ſtatus Iobi, & ſenſus leni ter decurrens, quem proximo verſu confirmabit. Interim verò annotandum, ſtatum eiuſmodi non Iobi ſolius fuiſſe: plurimos quippe ſimiles Dei famulos adeò grauiter affectos nouimus, vt prolixa conſuetudine malorum, vix aliquid, niſi mœſtum mente pertractare poſſent. Rectè dictum: Conſuetudo, altera naturà; fit videlicet quaſi naturalis cibus, qui eſt ex genere ſuo naturæ inimicus.

Quis det vt veniat petitio mea, & quod expecto, tribuat mihi Deus: & qui cœpit ipſe me conterat: ſoluat manum ſuam, & ſuccidat me.

PARAPHRASIS.

Vtinam votis, & expectationi meę annuat Deus? vt ſcilicet qui me vexare cœpit, interimat: & manu, quam clementia religauit, ad ictum lethalem velut ſoluta me interſiciat.

REiecit Iobus rationes Eliphaz, & inter ſtatum ſuum calamitoſum, & amicorum proſperum, multùm intereſſe demonſtrauit. Qua doctrina in medium producta, cùm Iobus ſibi videretur euiciſſe, lamenta, querimonias, & imprecationes non debere reprehendi, ſermonem cœptum vehementiùs reſumit, mortemq; ſibi celerem imprecatur. Quis, inquit, det vt veniat petitio mea? ex quo liquet, ipſum crebrò mortem optaſſe, ac poſtulaſſe, quod ſanè culpa vacat, vt ex proximo verſu patebit; prætterquàm quòd exploratum eſt, viros facilè ſanctiſſimos mortem expetiuiſſe, dum anxietatibus premerentur: & in re Theologica perſpectum eſt, non debere vitio verti, ſi quis à mortalis vitæ ærumnis, ad immortalis, ac beatæ vitæ ſtatum quantocyùs vocari cupiat, & poſcat. Ille verò dicendi modus: Soluat manum ſuam, & ſuccidat me: pollet energiâ ad exprimendum mortis votum ex ſummo dolore conceptum, quaſi mitior videretur celer interitus, quàm prolixus: quod ijs, qui grauiter mœrent, familiare eſt, vt ſcripſit afflictus ille:

Mitiùs

Mitiùs ille perit, ſubita qui mergitur vnda,
Quàm ſua, qui liquidis brachia laſſat aquis.

Dum verò Iobus ait, Soluat manum ſuam, Dei clementiam commendat, quaſi manum, quâ ferit, religatam clementiæ vinculo habeat, opuſq; ſit, eam abſoluere, ſi interficere velit.

Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore, non parcat, nec contradicam ſermonibus ſancti.

PARAPHRASIS.

Opto ſanè ſolatium hoc, vt qui me cœpit affligere, pergat doloribus adimere vitam: quo fiet, vt impatientiæ periculo liberatus non renitar legi Dei.

ECce quàm inculpatè interire cupit. Excreuerat anxietas, & ſe Iobus tabefactum, acerrimis doloribus exagitatum, intima mœſtitia deiectum cernens verebatur, ne impatientiam, quam Eliphaz ei affinxerat, verè incurreret, & poſt victorias tantas ſupremo irę ictu concideret. Et quidem modus hic mortem optandi timorati, & caſti animi proprius eſt, cùm omninò conſtitutum ſit, puritatis argumentum eſſe, culpam exhorreſcere, votiſq; & precibus occaſiones prouiſas, quà licet, declinare. Ille verò loquendi modus appoſitiſſimus eſt, Nec contradicam ſermonibus ſancti, Hebraicè קדוש Kados, hoc eſt, puri, ab omni immunditia, & labe alieni. Per hoc quippe ipſum, innuit Iobus ſe malle mori, quàm fœdari, vt congruat Sancto, ipſi videlicet diuinæ ſanctitati, à qua puritas omnis originem ducit. Longè alia ſunt viri iuſti vota, quàm importuna impatientium hominum deſideria, qui ſi morbo, inopia, vel dedecore aliquo tangantur, exemplò furere incipiunt, & interitum, non ſtudio culpę vitandæ, ſed laborem euadendi ſibi ipſis nefariè imprecantur.

Quæ eſt enim fortitudo mea, vt ſuſtineam? aut quis finis meus, vt patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Celerem interitũ depoſco:non enim videor mihi diros cruciatus diu ferre poſſe. Quantum enim robur ſit homi nis tabidi? An laboris meta proxima mihi eſt,vt aduentantis mortis ſpe leniter malum grande feram? Certè nec lapideus, nec æneus ſum,vt ictus non ſentiam.

PRo verbis illis. Aut quis finis meus, & patienter agam, LXX vertunt, Aut quod tempus meum, vt ſuſtineat anima mea? Quo certe ſermone perſpicitur, mentem Iobi fuiſſe, neſcire ſe, quàm longum tempus ſupereſſet, optareq; ſe foret breuiſſimum, vt patienter ſuſtineret, ac ſine culpa iræ, diem ſuum obiret. Aquila reddit, ἔτι μακροθυμήσω, vt longanimiter agam. Obſeruandum hic, nonnullos fortiſſimos Dei cultores ita ſeuerè cædi, ac ſi ænei forent, quod ad inuictiſſimam diuinæ gratiæ vim prodendam mirificè confert. Neq; obſtandum, quod mortem cupiant, & precentur: ſicut enim Iobi patientiam, & longanimitatem minimè detriuit eiuſmodi optatum, aut precatio, ita neq; iſtorum. Sed non omnes capiunt verbum hoc: qui poteſt capere capiat.

Ecce non eſt auxilium mihi in me, & neceſſarij quoq; mei receſſerunt à me.

PARAPHRASIS.

Quò me vertam neſcio: nam neq; ego mihi poſſum opem ferre, neq; verò ferunt amici, à quibus deſertus ſum.

COnfirmat Iobus congruentiam poſtulati, quo mortem expetierat, dicitq; Ecce, contemplamini extremam inopiam, & miſerrimam conditionem meam. Eò deuolutus ſum, vt more paralytici nequeam quicquam agere, ex ijs, quibus ad vitam degendam indigeo. Quòd ſi amicos appellem, fruſtra clamitem, cùm ab ijs derelictus fuerim. Profectò homo eſt animal ſociale, cui ſi denegetur huius vitæ ſocietas, apprimè congruit mortis votum, ſi fortè his moleſtijs abſolutus meliora bona perquirat. Acerbus ictus amicorum auerſio eſt.

Qui

Digitized by Google

Qui tollit ab amico ſuo miſericordiam, timorem Domini derelinquit.

PARAPHRASIS.

Certè, qui abſq; commiſeratione amicum ærumnoſum reſpuit, abÿcit timorem Dei, à quo reÿci non formidat.

Porrò is Dei timorem negligere, aut derelinquere videtur, qui ea negligit officia, quibus Dei protectionem in medijs hoſtibus conſtitutus obtineat. Iam verò qui proximo miſericordiam minimè impendit, hoc ipſo teſtatur, ſe non admodùm curare Dei tutelam, quæ proximi cōmiſerationi, auxilioq; reſpondet. Mira quippe proportio eſt, vt Deus auxilietur ijs, qui derelictis opitulantur. Textu hoc Eliphaz, eiuſq, amici attinguntur, qui Iobum potiùs laceſſunt, & diuexant, quàm, pro amicitiæ officio, ſolentur.

Fratres mei prætererunt me, ſicut torrens, qui raptim tranſit in conuallibus.

PARAPHRASIS.

Conſanguinei mei celerrimè à me fugerunt, more torrentis rapidè per vallem dilabentis.

Apta ſimilitudo, quæ multa pollet energia. Conſanguinei, quos familiari phraſi appellat fratres, debuiſſent abiectum recreare coniunctionis ergò, quamuis neceſſarij recederent. At & hoc defuit ſolatij genus, quale quiddam in familijs illuſtribus paſsim cernimus, vt exemplis antiquis parùm indigeamus. Dicit ergo, coniunctos illos abſceſsiſſe, non quouis modo, ſed vt ſolet vehemens torrens ex imbre collectus conualles raptim interlabi. Hoc diſcriminis verſatur inter torrentes, & fluuios, quòd fluuij licèt exigui ſint, perſeueranter fluūt, vt eis agrorum cultores aqua hauſta, vel deriuata vti poſsint, quando libet, ad arua irriganda, & fœcundanda: torrentes verò, vbi pluuia copioſiùs decidit, velociſsimo curſu ferantur, & mox deficiant, ita vt alueus ipſe, quo labebantur areſcat: tantùm abeſt, vt eorum vſu arua proxima perfundi valeant. Af-

Digitized by Google

fluunt verò torrentes,vbi omnia madēt pluuia recenti,vt opus non ſit,è torrentibus aquam petere.Sic amici, & conſanguinei degeneres fluuijs abſimiles , torrentibus ſimillimi adſunt , vbi amici quadam rerum proſperitate, & velut pluuia vireſcunt:at vbi aruerunt aduerſitate ſiccante,ſtatim euaneſcunt,more torrentis raptim tranſeuntis, ac incitato curſu eueſtigio deficientis. LXX Interpretes allatam explanationem adſtruunt verſione hac : Propinqui mei non reſpexerunt me , tanquam torrens deficiens , aut ſicut fluctus tranſierunt me . Notetur ergo torrens deficiens,& fluctus, inquibus mira inconſtantia eſt .

Qui timent pruinam, irruet ſuper eos nix, tempore quo fuerint diſſipati, peribunt : & vt incaluerit, ſoluentur de loco ſuo. Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuũ eorum: ambulabunt in vacuum,& peribunt.

PARAPHRASIS.

Et amici,& fratres, qui horrent me, à Deo grauiùs plectentur, quaſi qui refugiunt pruinam, & operiuntur niue,quæ denſior & frigidior eſt . Nunc parcit Deus : ſed opportuno iudicij tempore, illos horrendo proſternet exitio. Statim ac efferbuerit ira Dei, conuellentur ex hac vita. Tortuoſis quippe ſemitis ad nocendum incedere aſſueuerunt : at incaſſum laborabunt, ac demum interibunt .

SEnſus Iobi eſt, amicos, & conſanguineos ſuos, vt eum horrenda calamitate afflictum viderunt, auerſatos illum fuiſſe, neq; commiſeratione flexos neceſſitudinis , & conſanguinitatis officium expleſſe,Animaduertit vir ſapiens fugam ſeu receſſum hunc peracerbum , qui deiectum ſæuo ſpiculo percuſſit . Sic ergo effatur:Neceſſarij, &cognati mei timent pruinam modò,quando exhorreſcunt,& fugiunt me: at potius metuere deberent niuem ſuper ipſos caſuram , hoc eſt ſupplicium graue , quod de illis tanquàm de iuris violatoribus ſumet Deus . Modò illæſi conſtant : verùm poſtea proterentur , Deo validè illos elidente. Vbi exarſerit ira Dei,animi eorum,quaſi vinculis multis religati corporibus , ſoluentur non ad libertatem , ſed ad miſerrimam ſeruitutem: Obliquas enim per vias exerrarunt;& poſtquàm ſe laboribus confecerint , infœliciter obibunt . Hæ ſunt

ſunt comminationes Iobi in eos, qui expenſa ærumnæ atrocitate debuerunt iure generis, aut familiaritatis afflicto adeſſe: quos, credibile eſt, huius derelictionis pœnituiſſe, vbi Iobus ſecunda proſperitate refloruit. Annotandum hic viros ſanctitate eximios amicorum, & conſanguineorum deſpectum ægrè ferre, abſq; ſuæ perfectionis decremento.

Conſiderate ſemitas Thema, itinera Saba, & expectate pauliſper. Confuſi ſunt, quia ſperaui: venerunt quoq; vſq; ad me, & pudore cooperti ſunt.

PARAPHRASIS.

Contemplamini o vos, qui dolorem meum intuemini, vias Themanitarum, & Sabæorum, per quas hi, cum quibus verba facio, venerunt: & aliquantulùm immoramini, ſi forte mihi à conſanguineis derelicto, hi tres amici opem ferant. Profectò neq; hi fauent, ſed erubeſcunt, quia ab eis auxilium expectaui. Acceſſere ad me bono fortaſſe animo, ſed mox amicum inopem, tabefactum, ac ſquallentem pudefacti reſpuerunt.

IDoneus acerbæ derelictionis æſtimator Iobus eſt. Repulerant illum conſanguinei, & ciues Huſitæ: & poſtquàm portentum calamitatis omnium ſermone vulgatum fuit, tres amici nobilitate, ac ſapientia celebres, vti ſuperiùs dictum eſt, ex condicto venerunt: à quibus iuſtis de cauſis Iobus opem minime vulgarem, caſta conſilia, & tempeſtiua ſolatia requirere potuit. Et tamen, Deo ſinente, cùm de Iobi integritate malè cœpiſſent opinari, & durè loqui, non modò afflictum non recrearunt, verùm acriter carpſerunt, cùm abiecti amici eos pudere cœpiſſet. Quorum certè auerſio eò amarulentior Iobo extitit, quo inhumaniùs à ſuis ciuibus, & cognatis deſertus fuerat. Porrò verba huius textus plerìſq; viris iuſtis in ſimilem ærumnam deturbatis egregie quadrãt: neq; mirandum, ſi querimonias ſimiles mœſti depromant. Conuenit quoq; mirificè in Chriſtum imminente morte derelictum non textus hic tantùm, ſed bona etiam huius capitis pars. Iobus nimirum, in derelictione præſertim illa, Chriſti prætulit typum.

Nunc veniſtis, & modò videntes plagam meam, timetis.

PARAPHRASIS.

Recens acceſsiſtis ad me, ò tres amici, & nunc intuentes cladem meam refugitis me.

CONqueritur Iobus, quòd bono, vt credere par eſt, animo, paulò antè tres viri amicitia ei fœderati, veniſſent: ſtatimq; mutata ſententia non tam timentes Iobo, quam ſibi ipſis, eius familiaritatem refugerent, & perhorreſcerent. Sibi autem timere potuerunt homines illi, vel, ne conſortes criminum, quibus Iobum obſtrictum crediderant, putarentur, vel certè, ne minùs inculpati viderentur, ſi homini opinione ipſorum flagitioſo fauerent. Timoris quoq; cauſa eſſe potuit officium aliquod amicitiæ, quod labore, aut pretio multo conſtaret: nam vir clariſſimus Iobus, ſi cum eo pro generis, & virtutis excelſitate ageretur, magna pecuniæ vi, labore multo, & repetitis regum officijs, tractandus, & è fimeto in locum virò tanto dignum, educendus eſſet. Et quidem expoſitio hæc cum ſequentibus aptè cohæret.

Nunquid dixi: Afferte mihi, & de ſubſtantia veſtra donate mihi, vel liberate me de manu hoſtis, & de manu robuſtorum eruite me.

PARAPHRASIS.

Conijcio, ò amici, timere vos ſtatui veſtro, ne ob auxilium mihi impenſum, ab eo excidatis. At ego nihil à vobis expoſco, nihil certè ex diuitijs veſtris afferri mihi petij, neq; ſumptus fieri, vt eriperetis me ab aliquo impugnatore, cui par non eſſem, poſtulaui.

NOtatur his verbis illiberalis, ac vulgaris animus amicorum, qualium penè infinitus eſt numerus, vt oſtendit ille derelictus.

Turpe quidem dictu, ſed ſi modò vera fatemur,
Vulgus amicitias vtilitate probat.
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Poſtrat, & in quæſtu pro meretrice ſedet.
En ego non paucis quondam munitus amicis,

Dum

Dum flauit velis aura ſecunda meis:
Vt fera nimboſo tumuerunt æquora vento,
In medijs lacera naue relinquor aquis.

Patet ex hoc ipſo, Iobum politicarum affectionum benè conſcium nihil non intellexiſſe, quo trium hominum animi ab eius ope diuerti, aut retardari poſſent, atq; idcirco id ipſum indicaſſe: prꝫterquàm quòd generoſi viri argumentum fuit, non ob id concidere, quòd opis indigeret, quam minimè ferri perſpiceret. Etenim homines ignaui mox, ac proſtrantur, vilia cogitant, atq; demonſtrant: Verùm fortes, ac magnanimi priùs vitam, quàm ſtudium virtutis abijciunt.

Docete me, & ego tacebo: & ſi quid forte ignoraui, inſtruite me.

PARAPHRASIS.

Rationum pondere, non loquacitate concerto: quocirca ſilebo, ſi me velitis monere: ſi quid erraui, corrigite: præſto ſum.

SApiens profectò, & magnanimus vir Iobus, & reluctari pro veritate tuenda, & concedere veritatis ediſcendæ gratia paratus, corpore proſtratus, animo erectus, validè confligit. Extulit plura grauiſſima pronunciata, quorum veritas benè ipſi cognita, & penſitata fuerat. Quapropter fidenter ea vocat ad trutinam, & examen criticorum perſpicacium minimè formidat. Verum eſt quippe, nihil eſſe veritate fortius.

Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, cùm è vobis nullus ſit, qui poſsit arguere me?

PARAPHRASIS.

Mirum eſt, quomodò auſi fueritis obloqui mihi vera proferenti, cùm mihi conſtet, à nemine veſtrum poſſe me iure reprehendi.

REgerit Iobus in tres amicos, quæ ab Eliphax prolata ſunt, ideò proculdubio, quia vna omnium ſententia fuit. Veros ſermones appellat eos, quibus ſe inſontem angi teſtatus eſt, quibus proinde contrariam malè opinantium ſententiam confutauit.

Digitized by Google

tauit. Fidenter loquitur aiens: Cùm ex vobis nullus ſit, qui poſſit arguere me: arguere videlicet iure, nam per iniuriam, perſpectum eſt Iobum grauiter ab eis increpatum, redintegrato bello, vt ex totius libri excurſu liquebit. Huc ſpectat illud Chriſti: Quis ex vobis arguet me de peccato? Arguerunt ſanè, ſed minimè conuicerunt. Paſſus eſt quippe calumnias, & criminationes à maleuolis: at licet id accuratiſſimè eniterentur, nihil valuerunt euincere: vt nemo è Chriſti militibus ægrè ferat argui, cautò, ne quid admittat, quod meritò poſſit improbari.

Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.

PARAPHRASIS.

Eleganter verba connectitis, in eum ſcopum tantummodò, vt me reprehendatis: at fruſtra verberatis aerem, cùm me reuincere minimè poſſitis.

NOn eſt Iobi ſenſus, amicos illos ſuos id tantùm eniti, vt increpent ſermone concinno, ac expolito: conabantur quippe ſeriò peruincere, quod ſibi perſuaſerant, Iobum nempe pro culpis affligi. At ſenſus eſt, incaſſum id cedere, cùm veritas vinci nequeat: ex quo efficitur, vt quicquid illi ſatagant, quòd ad rem attinet ipſam, verba nullum alium ſortiantur effectum, quàm aerem plectere, & innoxium gratis increpare. Ait ergo, Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, &c. hoc eſt: nihil efficitis, aut aſſequimini aliud, quàm ineptam reprehenſionem, & inanem verborum ſonum, qui è prolatione diſſultat. Profectò exploratum eſt, plures eiuſmodi verborum concinnatores in aulis Principum reperiri, qui paſſim carpunt alios, cum quibus ipſi comparari neutiquam poſſunt.

Super pupillum irruitis, & ſubuertere nitimini amicum veſtrum.

PARAPHRASIS.

Ex compoſito in me, more pupilli, omnibus bonis orbatum validè irrumpitis, & erronea ſententia diuinæ prouidentiæ inimica me ſeducere conamini.

Pupil-

PVpillum ſe Iobus appellat, potuitq; ſignificatum augere, multò pupillis derelictior. Pondus habet, ſuper pupillum irruitis, quaſi enunciaret ſic: Pupilli ſtatus ad commiſeratio-nem idoneus eſt: quis enim inermem armatus cædat? Vos ve-rò me omni ope deſtitutum intuemini, & tamen irruitis. Parie-tem inclinatum impellitis, & proſtrato minimè parcitis, quod non generoſi hominis, ſed neq; feræ proprium eſt: nam & leones animalculis ſubiectis morſum nō infigunt. Et quidem ſi de cor-poris ictibus duntaxat ageretur, forſitan ſilerem: at vos animo ſpicula immittitis, & errore abſurdo me decipere ſtudetis: vt ſcilicet credam, in hac mortali vita, calamitatem peccatori-bus ſolis accidere, neminemq; innoxium à Deo plecti, quod ab-ſit, vt ſentiam.

Verumtamen quod cœpiſtis explete: præbete au-rem, & videte an mentiar. Reſpondete, obſecro, abſq; contentione: & loquentes id quod iuſtum eſt, iudicate. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis ſtultitia per-ſonabit.

PARAPHRASIS.

Irruitis validè in me: at ego animum non deſpondeo, aut certa-men detrecto. Pergite: Id tantùm poſco, vt lex diſputationis ab vtraq; parte obſeruetur, vbi audiendum, & reſponden-dum eſt. Dum loquor ego, aures attentas præbete expenden-tes, an vera promam. Dum vos loquimini, verba ſine alter-catione reddite, ac iuſte cuncta cenſete. Ego quippe vobis pol-liceor fore, vt nihil iniquum, aut ſtultum efferam.

NIhil iuſtus formidat: vt leo confidit, & cœptum certamen expleri depoſcit. Controuerſia ſanè grauis agitatur: æquumq; proinde videtur, nec inceptam deſerere, neq; verò ita eam perſequi, vt ordine perturbato verba accipiantur, aut red dantur. Par etiam eſt, vt altercatio abſit, & animis in vnam ve-ritatem candidè intentis, habeatur ratio iuſtitiæ, quæ reddit cuiq; quod ſuum eſt. Veritati nimirum debetur aſſenſus, falſita-ti diſſenſus: atq; in hunc modum ſedatis, & compoſitis animis, contentione ſecluſa, verbis ad numerum prolatis, aure, lin-

guaq;

Digitized by Google

guaq; reciproca, litterarium certamen pro rei grauitate procurret. Iobus autem ſui benè conſcius profitetur, linguam ab iniquitate, hoc eſt, mendacio ſe caſtam ſeruaturum: fauces item, hoc eſt, partes illas, quæ voci formandæ ſeruiunt, nihil ſtultum, hoc eſt, ſapientiæ aduerſum producturas: quibus ex pacto præmiſſis cœptum ſermonem perſequitur.

CAP. VII.

MILITIA EST VITA HOMINIS ſuper terram: & ſicut dies mercenarij, dies eius.

PARAPHRASIS.

Experimento didici, mortalem hominis vitam, perenne bellum eſſe, fami, ſiti, frigori æſtui, periculis, vulneribus, morti obnoxium: tempuſq; vitæ noſtræ ſimillimum eſſe diei, quo toto, homo mercede cõductus laborat, vt veſperi mercedẽ accipiat.

PERGIT Iobus amplificare orationem; exaggerareq; grande malum, ac mortis votum, quod calamitas vrgere videtur. Pollicitus fuerat Eliphaz ſtatum florentem, ſi reſipiſceret: at vir iuſtus, quem nullus conſcientiæ ſtimulus pungebat, & ſanie fluens nihil in hac mortalitate proſperum optabat, verebaturq; ne dolor immenſus in culpam impatientiæ animum præcipitaret, profert hoc capite triſtia pleraq; quibus ſe grauiter tractari conqueritur, vt meritò ſe interitum expetere peruincat. Perſtat ergo in ſententia: ærumnam, ſine diuinæ prouidentiæ reprehenſione, grauiſſimam adſtruit: & ſe, quòd lamentetur, aut mortem cupiat, impatientiæ nota minimè reprehendendum eſſe demonſtrat: quæ certè duo Eliphaz iniquè interpretatus fuerat. Iam verò, quod ad militiæ ſimilitudinem ſpectat, neminem latet, militis vitam ſummis laboribus, & diſcriminibus contextam eſſe. Victus incertus, parcus, malè conditus: veſtitus rudis, aſper, & ex parte ferreus: ſomnus ſub dio interciſus, plerumq; humi, aut in locis quoq; paluſtribus: æſtus, friguſq; intolerabile: vulnera frequentia: imperium graue ſub capitali pœna: Mors

crebrò,

Digitized by Google

crebrò, ſemper autem mortis imago. Et quidem omnia hæc, proportione ſeruata, ad vniuerſos penè homines deriuantur: nam ſi quos excipias, quòd lautam menſam, pretioſum veſtimentum, aut alia vitæ commoda nacti ſint, profectò ſubeunt alia non abſimilia militari labori mala, quorum complexio, militia quædam periculis, & anxietatibus plena poſſit appellari. Quòd ſi è caſtris malorum aſpectabilium, in concertationes interiores, Satanicas infeſtationes, tenebras, deſolationes, ſe lector inſinuet, obſtupeſcet ſanè horrenda prælia, & exercitum machinis inſtructum, ſtrepitu terribili percrepantem formidabit. Nunc autem à quouis lectore facilè perſpici poterit, quàm aptè cohæreat cũ militia hominis mercenarij ſimilitudo. Quid enim poſcit, aut cupit miles, quem tot agones, & tot ictus, tot pericula perturbant, & propemodum exanimant, niſi à malis creberrimis, & moleſtiſſimis eripi, & ad mercedem, hoc eſt, pacem bello partam demum pertingere? Mercenarius portat pondus diei, & æſtus, iuxta phraſim Euangelicam: laborq; improbus ad requiem optandam vehementer impellit: quod verſu proximo confirmatur.

Sicut ſeruus deſiderat vmbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeraui mihi.

PARAPHRASIS.

Quemadmodùm ſeruus, vel emptus, vel captus bello, qui ſummis laboribus interdiu fatigatur, exoptat noctem, & operarum locator expectat auidè laboribus terminum, ille vt requieſcat, hi vt mercedem recipiat: ita ego mortem, & laborum premium expeto, diſſolui cupiens, quippe qui menſes refrigerio vacuos, & noctes, inſomnes in hoc agone moleſtiſſimo duxerim.

NOnnulli legunt, ſicut Ceruus, ducti ſimilitudine animalis requiem celeriter quæritantis: at legendum, Sicut ſeruus. Hic labore nimio delaſſatus, ardentiſſimè noctem cupit, cuius vmbra prohibet operas, & requiem indulget. Et in hunc etiam modum, Iobus duriſſimam ferens laborum, & ærumnarum ſeruitu-

Digitized by Google

uitutem, mortem expetiuit, non modò, vt ærumnis careret, verũ vt candidiſſima Dei luce, cumulatiſſimoq́; præmio frueretur, quod ſignificat appoſita, & repetita ſimilitudine mercenarij poſt diurnum laborem mercedem accipientis. Cauſam verò vehementer vrgentem attexit aiens: Menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeraui mihi, quod ad vexationis tempus præſertim referendum eſt. Etſi enim vita hominis iuſti, quantumuis bonis temporalibus affluens, vacuum quiddam ſit, vacuumuè hominem ipſum relinquat, æternis duntaxat bonis explendum; negari tamen nequit, tempus calamitatis, ac derelictionis peculiari quadam ratione inanitatem moleſtiorem repræſentare, quæ bonis futuris implenda ſit. Hi ſunt menſes vacui, qui non habent promptuaria plena, quos vnà cum noctibus laborioſis Iobus æquus æſtimator recenſet. Potuit autem enumerare noctes illas præ tædio: nam in labore prolixo non menſes, & noctes tantùm, ſed horas quoq́; ſingulas ægroti percenſent. Potuit quoq́; præ rei æſtimatione, cùm horæ ſingulæ ſempiterna remuneratione eſſent ei repenſandæ, quod cum mercenarij ſimilitudine mirificè cohæret. Profectò qui grauiter affecti ſunt, neq́; malorum nanciſcuntur inducias, ij potiſſimum, quos interna prælia perturbant, verborum Iobi peritiſſimi euadent.

Si dormiero dicam: Quando conſurgam? & rurſum expectabo veſperam, & replebor doloribus vſq; ad tenebras.

PARAPHRASIS.

Si tantillum ſomni neceſſitas mihi laſſo inducit, extemplò expergiſcor, lectiq́; tædio affectus conqueror aiens: Quando diluceſcet, vt exurgam? verum neq́, poſtquàm ſurrexi, quieſco, ſed labore mox fractus veſperam exopto, patiens dolores acerrimos vſq, ad noctem, vbi cubitum mœſtus diſcedo.

ANxietatem animi corporiſq; intolerabilem eleganter deſcribit, quippe, qui longa dierum, & noctium ſerie captaſſet requiem, nec inueniſſet, quod in ſupremis infortunijs accidere ſolet. Rarum certè, vexationes ſimiles exactè intelligere: non ita rarum, ſelectis verbis, & coloribus pingere: ex quo certè efficitur, vt pleriq; Iobo ſimiles, quos implacabilis quidam conflictus animi, & inde orta corporis intemperies conficit,

Digitized by Google

cit; vix vnum è multis offendant, qui re ſatis percepta eos ſolari queat. Patiuntur potiùs oppugnatores feroces, rei ignaros, qui mœrorẽ exaggerent, & verborũ aſperitate animum exacerbent. Quo circa non mirum, ſi cum Iobo mortem precentur, ne fortè malorum pondere ſuccumbant, & merita, quæ diuturna patientia contraxere, tragico fine deperdant. Senſus certè hic ſubiectis verbis apprimè congruit.

Induta eſt caro mea putredine, & ſordibus pulueris: cutis mea aruit, & contracta eſt.

PARAPHRASIS.

Adeò extabui, vt corpori meo obducta fuerit cruſta quædam purulenta, & puluere adhærente ſordida. Abſumptus eſt vitalis humor: vnde cutis arida in rugas ſeſe contraxit.

Lugendum certè ſpectaculum fio, ait Iobus. Lepra excreuit, & horrendo amictu me totum conueſtiuit: partim albicat elephantiaſis, partimq; nigricat ob ſordes pulueris tabo hærentis, vt neceſſe ſit, me formidabilem fieri ſpectatoribus, & mihi metipſi grauem. Ille quaſi ſuccus, quo caro vigebat, nitebatq; cutis, cùm valerem, æſtu noxij caloris excoctus eſt, & præmaturè conſenui rugas agens, vt grande malum mihi viro infælici feſtinatò ſenectutem attulerit. Quid ergo agam? Cur mortem non exoptem, vt genus quoddam libertatis ab hac ſeruitute miſerrima, quæ poſſet me, ſi foret diuturnior, à faſtigio conſtantiæ in peccati abyſſum deturbare. LXX Interpretes ſignificanter admodùm reddiderunt: Conſpergitur corpus meum in putredine vermium: infundo autem glebas terræ à ſanie radens. Vermes ergo putredini permixtos, & copiam tabi fluentis terramq; perfundentis Iobus oculis pijs exhibet, quò pateat, in eam ærumnam virum iuſtum deueniſſe, vt optabilior ei fieret interitus, quàm vita, qua nihil videbatur eſſe poſſe infælicius.

Dies mei velociùs tranſierunt, quàm à texente tela ſucciditur, & conſumpti ſunt, abſq; vlla ſpe.

PARAPHRASIS.

Ingruit præceps calamitas, quæ telam dierum meorum celeriùs dirupit, quam textor iniecto cultro diſcindat ſuam: Profectò ſpes vitæ longioris euanuit.

Simili-

SImilitudo hæc à textore petita pertinere poteſt ad telam abſolutam, cuius extrema fila textor præcidit. Et hoc ſanè, ſi telę nomen iuxta Vulgatum, propriè accipiatur: non enim præſecantur telæ, ante peractam texturam. Tunc verò facile, ac expeditè fila ſuprema forficibus, aut gladiolo diſcinduntur. Si verò nomen Hebræum Ereg, quod à Vulgato, tela redditur, iuxta alios, radium textorium ſignificet, hoc eſt nauiculam illam, quam textor cum filo ſubtegiminis ab altera in alteram manum conijcit, perſpectum eſt, ſummā humanæ vitæ breuitatem, velocitatemq; notari. Ait verò Iobus, conſumptos eſſe dies ſuos abſq; vlla ſpe: vt retundat Eliphaz, qui ei, ſi benè ageret, valetudinem, ac temporalem proſperitatem pollicitus fuerat; quaſi in hæc verba effaretur: Ego iam intereo: iam de vita actum eſt: non eſt ad rem promiſſio vitæ, aut fortunæ. Sinite ergo, optem, quod opto, & à duro labore hoc quantocyus eripiar. Porrò nonnullos ſtrenuos milites ſuos Deus ita obruit angoribus, ac doloribus, vt halitum intercipere videatur. Celerrimè ſibi interituri videntur, & ad ſingulos ſtrepitus mortis ictum ſuſpicantur: quod memoriæ imprimendum eſt.

Memento quia ventus eſt vita mea: & non reuertetur oculus meus, vt videat bona. Nec aſpiciet me viſus hominis: oculi tui in me, & non ſubſiſtam.

PARAPHRASIS.

Actum eſt de vita hac, o Deus clemens: ne ergo velocitati celeritatem addas. Recordare vitam meam more venti incitati fluxiſſe, iamq; me non reuerſurum in vitam hanc, vt eius proſperitatem videam, vel vt alij me viuentem aſpiciant. Toruis oculis me intueris, & feſtinas me interimere, ne amplius viuam.

IN ipſo mortis voto, dum Iobus inter dicendum, ſe iam iam interiturum animaduertit (vehemens quippe vrgebat affectio) apoſtrophe quadam vexati animi propria Deum interpellat: conſideret (ἀνθρωποπαθῶς) vitæ miſerrimæ curſum, ſiue volatum, permittatq; cunctationem aliquam ei, qui iam è vita migrat. Neq; mirum videri debet lectori optatum hoc Iobi, quod

ægrè

Digitized by Google

ægrè cum deſiderio mortis componi poſſe videtur: non enim rarum aut infrequens eſt ijs, qui grauiter affli&antur, duos in ſe contrarios affectus, velut geminos filios in vtero vno colluctantes perſentire. Quin etiam hoc adeò verum, & teſtatum eſt, vt lectorem ipſum in teſtem poſſim accire. Ecquis enim eſt, qui è natali vrbe, vbi fortaſsè ægrotat, aliò migret, qui non difficulter recedat cunctabundus, & vel tecta ipſa crebrò reſpectet? Quis ergo non perſpiciat, cùm iam Iobus ſibi mori videretur, pati potuiſſe motum difficultatis aliquem, quòd ita velociter interiret? Optauit enim celerem interitum, quem celerem nimis conqueſtus eſt: quod ſanè obſeruationis genus, ad libri huius interpretamentum, & ad iudicium de grauiſſimis affectionibus ferendum perquam appoſitum eſt. Sic ergo Iobus loqui credendus: Mori percupio: at ſumme Deus, ne tam ſeuerè ſatis currentem incites: ne mortem ſatis feſtinantem vrgeas. Etenim vita mea vento flanti ſimillima eſt. Iam intereo: oculiq; mei, qui nunc morte clauduntur, non vltra cernent bona, vel quæ amiſi ego, vel quibus alij potiuntur. Aliorum ſimiliter oculi me non ampliùs intuebuntur, cùm à te illorũ conſpectui ſubtrahar: à te, inquam, cuius oculi acres, micantes, & torui terribili intuitu feruntur in me, vt me citiùs de medio tollas, & in hac vita non vltra conſiſtam, ſubijcit ad rem eandem.

Sicut conſumitur nubes, & pertranſit, ſic qui deſcenderit ad inferos, non aſcendet, nec reuertetur vltra in domum ſuam, neq; cognoſcet eum ampliùs locus eius.

PARAPHRASIS.

Certè qui morte diſſoluitur, & ad inferna terræ loca deſcendit, perſimilis eſt nubi reſolutæ, vel diſſlatæ, quæ ſic diſſipatur, vt non iterum in eundem modum concreſcat. Porrò mortuus homo neq; domum, neq; locum natalem reuiſet: quod planè ſenſus perhorreſcit.

VArios inducit Iobus poetici ſermonis modos elegos, quibus bellum cogitationum, & affectionum variè ſubeuntium exprimat. Et quidem nubis ſimilitudo appoſita eſt ad vitæ præſentis inconſtantiam, & ſubitaneum interitum ſignificandum.

Digitized by Google

candum. Coit nubes è materia fragili, leui, vaga, ſæpeq; oculis, arcis, turris, muri imaginem obijcit: quam mox vt incertus contigerit flatus, in quædam reciſamenta diſcindit, quæ citiſſimè tenuata ex oculis euaneſcunt. Hodie in platea media, ceu prolixæ vitæ conſcius, conſiſtit homo diues, ingenuus, ſecunda lætus fortuna: nocte proxima corripitur febri, & tanquam flatu inopinato leuiter attingitur, ſummo mane animam efflat, effertur, & conditur. Mori confeſtim Iobus cupit: at præpropera ei videtur extinctiò, & natalis ſoli interdictio: qui appetitus mortem refugientis affectus eſt.

Quapropter, & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione ſpiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.

PARAPHRASIS.

Cùm in extremo penè halitu conſtitutus ſim, non cohibebo linguam, ſed animum in ſuſpiria, & lamenta laxabo, & de amaro lugubriq; ſtatu meo verba faciam.

SEnſus Iobi eſt, mortem parùm abeſſe, Deumq; illi ſatis per ſe currenti calcar adſtringere: quocirca, velle ſe, modicum id, quod ſupereſt, affectui indulgere: quod eò confert, vt teſtatum faciat, ſe grauiter à Deo cædi, ac per hoc perſtet in ſententia, qua cenſuit, calamitatem culpa grauiorem eſſe, pro cuius aſſertione abſq; impatientiæ vitio querimonias multas producit. Annotandum ergo quam magnanimus vſq; ad horam ſupremam in caſta diuinæ prouidentiæ doctrina perſeuerare conſtituat, quicquid Eliphaz, & alij ſeueri cenſores obloquantur. Potuit quoq; cum iudicaret ſe iam obire, affectui verba permittere ad mœrorem, quo obruebatur, eleuãdum; ne fortè modum excederet anxietas non extenuata, & in culpam aliquam afflictum adigeret. Hæc quippe leniendi doloris ratio inculpata eſt, quæ viris affectionum internarum peritis maximè probatur: cuius obliuione, vel incogitantia nonnulli Theologi parùm ſapientes animos vitæ ſanctitate conſpicuos, ſed immenſo afflictionum pondere oneratos penè opprimere ſolent. Iobus ergo ſic enunciare cenſendus: Anguſtiæ ſunt mihi vndiq; & credo equidem conſilium viro prudenti dignum, & grauiſſimo dolorum prælio attemperatum eſſe, lamentorum, & gemituum

impe-

impetum minimè reprimere, ne peiùs afficiar. Indulgebo itaq; animo ſaucio, vt mœſtitiam immoderatam exhalet, atq; in eum modum, ab impatientiæ culpa longinquior optata morte defungar.

Numquid mare ego ſum, aut cetus, quia circumdediſti me carcere?

PARAPHRASIS.

Quid eſt hoc, ſumme Deus? Num ego inſolens tyrannus fui, qui ſubditos oppreſſerim, vt mare terram obruit, cetuſq; immanis piſces minores vorat? Etenim me calamitatis carcere, ſicut mare littoribus, cetum oceani cauitate ſepſiſti.

SIgnificanter admodùm ſuam vexationem carcerem appellauit, quaſi pro vinculis, & cuſtodia, cruciatus ille peracerbus fuerit, à quo non poſſet elabi. Vtitur verò maris, ac ceti ſimilitudine peropportuna: mari quippe imperatum eſt, ſeſe contineat, neq; terminos præfixos excedat, vt in cap. 38. fautore Deo explanabimus, in verſu illo, Circumdedi illud terminis meis, & poſui vectem, & oſtia. Cetus autem, qui eſt immanis bellua oceano exerrans, Dei prouidentia, in cauitate illa terræ, quæ ipſum oceanum excipit, continetur, neq; in mediterraneum irrumpere ſinitur, vt minùs ſæuiat, & ſtationem in terræ medio tutam piſcibus alijs relinquat. Tam verè mare, quàm cetus potentiam tyrannorum, aut improborum Principum imaginem preferunt, qui quadam velut exundatione, per poteſtatis abuſum, & nimia inclementia per acerrima ſupplicia ſubditos populos diuexant, & ſpolijs, ac cædibus depaſcunt. Iobus ergo conqueritur, qui nihil eiuſmodi peccarit, & acerbiſsimè torqueatur. Annotandum hic, verba hæc Iobi ſuauiſsima eſſe. Licèt illa dolor expreſſerit, & viris mala grauiora patientibus, quos ſcelerum conſcientia non vrit, vſitata. LXX Interpretes, pro verbis illis, Quia circumdediſti me carcere, reddunt: Quia ſtatuiſti ſuper me cuſtodiam? quaſi Deus viro iuſto compedito, & cuſtodes addiderit, ne fortè perfoſsis parietibus euaderet. Olympiodorus refert aliam verſionem, quæ pro cuſtodia habet, πόνοι, labores, quaſi labores à Deo immiſsi, cuſtodes aut excubitores ſint.

Si dixero: Conſolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in ſtrato meo: terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties.

PARAPHRASIS.

Vinculis malorum aſtringor. Quòd ſi mihi inducias, requiemuè pollicear aiens: Accedet nox, cubabo, & tranquillè ibi rationes mihi varias ad ſolatium proponam; fruſtra ſperem. Tu enim, Deus ſumme, & dormientem ſomnijs formidoloſis, & vigilantem horrendis viſis afflictabis.

ELeganter profectò Iobus ſe ipſum malis obſeſſum, & ſine requie infeſtatum depingit. Exploratum eſt, animum doloribus exaſperatum, neceſsitate perurgente varias euaſiones, fugaſuè mali ſibi confingere; nimirum genus quoddam ſolatij eſt; ſperare ſolatium. Et quidem adeò anxietas virorum, fortium, quos Deus experitur ad palmam, ſolet inualeſcere, vt & ſpes hæc tenuiſsima videatur, minimumq; aut fortaſſe nullum vexationis temperamentum afferat. Quod, quantum capio, ex eo prouenit, quòd animus creberrimis experimentis didicit, incaſſum ſe id ſperare, quod neutiquam indulgetur: aut certè, quòd Deus, id quoq; ſolatium imaginarium ſecretis modis adimit, neq; ſinit (quod ego ſæpe animaduerti) rationes ingenio quidem ſuo efficaces patientis animo imprimi: vt quemadmodum animos alios afflictos recreant, ita & animum ipſum, quo cogitantur, afficiant. Status certè miſerrimus eſt: incognita regiò, quæ viris ſapientibus, horribile ſpectaculum exhibet. Sic ergo Iobus agere credendus eſt: Ego vir inter mortales afflictiſſimus requiem capto, nec inuenio, nulla mihi ſtatio fida, nulla ſors læta. Diurno tædio delaſſatus lecti requiem animo pertracto, ſi fortè recreer; & cogito fore, vt ſolus ibi mecum ratiociner, more ſapientis, qui ſe deiectum erigit, deſolatum ſolatur: at rationes, quas excogito, atq; connecto parùm certè proſunt animo ſomnijs, & ſpectris perturbato, atq; concuſſo. Somnus inauſpicatus eſt, & formidinis ſolius ferax: nam quæ interdiu triſtia cogito, ibi raptim, ac vix ſopito terribilibus formis variata ſuccurrunt: ſtatimq; experrectus, hærentibuſq; animo imaginibus attonitus obſtupeſco. Quin etiam, & vigilans corripior & ſpectacula mœſtiſsima intueri cogor. En, quis Iobi ſtatus,

cuius

Digitized by Google

cuius acerbitatem, vtcumq; calamo, aut verbis attingimus, at profectò rem æquare non poſſumus. Iam verò, quod ad alios Dei cultores Iobo non abſimiles attinet, compertum eſt, eos terriculamentis grauium ſomniorũ, & ſpectris deformibus plerumq; infeſtari, quod, & afflictis alijs familiare eſt, vt oſtendit exul quiddam in hæc verba.

Somnia me terrent veros imitantia caſus,
Et vigilant ſenſus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare ſagittas,
Aut dare captiuas in fera vincla manus.

Quam ob rem elegit ſuſpendium anima mea, & mortem oſſa mea. Deſperaui, nequaquam vltra iam viuam: parce mihi, nihil enim ſunt dies mei.

PARAPHRASIS.

Adeò immanis cruciatus meus eſt, vt ego laqueo mallem præfocari, & quicquid in me firmum, & velut oſſeum eſt, mortem potiùs, quàmlibet eligeret. Nimirum ego tabidus, & lethali dolore traiectus minimè ſpero, poſſe me ſuperuiuere, vitaq; hæc mea morte funeſtior eſt. Quocirca parce, Deus clemens, deſiſte à vexatione tanta: dies quippe, qui ſuperſunt fere nulli ſunt. Mortem concepi, confeſtim ergo moriturus, precor, mitiùs cædar, nequid impatientiæ ſubeat.

SOlet interdum euenire ijs, quos Deus grauiter exercet, vt tolerabilior videatur quoduis mortis genus anxietate illa qua torquentur, præſertim ſi longiùs excurrat: cuius certè aſſertionis teſtes multos locupletes vita functos, & ſuperſtites producere poſſem. Iobum verò ex hoc numero fuiſſe, omnino perſpectum eſt ex pleriſq; ipſius verbis, ſed ex hoc textu ſatis luculenter; cuius ſenſus eſt: Interim dum acerbiſſimè infeſtor, ſubeunt animo ſceleſtorum hominum ſupplicia, quæ mihi mitiora videntur. Et quidem anima mea, dum hæc ſecum pertractat, eligit potius ſuſpendium illud, quo in publico patibulo rei necantur. Oſſa verò mea, hoc eſt, quidquid in me ad perferenda mala firmiſſimum eſt, eligit mortem quamlibet, vti rem non adeò inuiſam. Porrò angor ipſe, & intemperies ſumma propinquam mortem portendit: omninoq; mihi perſuadeo, de me

Digitized by Google

actum eſſe,neq; remedium vllum homini ſanie fluenti,atq;conſumpto in hac mortali vita ſupereſſe. Quocirca deſperaui vitam, quæ profectò ſpe digna non eſt: & ad horas penè ſingulas videor mihi interiturus. Parce ergo,parciùs age, Deus natura clemens,neq; grauioris cruciatus adiectu feſtinanti calcar addas. Etenim ſi me mori velis, nouis ictibus opus non eſt: iam iam defungor,& afflictam animam exhalo. Pro verbis illis,Parce mihi, LXX Interpretes habent: Diſcede à me: quaſi Deus enſem comminus vibret, ac iteratis ictibus patientem confodiat,optetq; proinde Iobus, recedat paululùm,& minus inſtet: quod ſanè optatum, & poſtulatum ijs, qui angoribus internis obſtringuntur, familiare eſt, & amatorium quiddam dolori admixtum præfert.

Quid eſt homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?

PARAPHRASIS.

Miror hominis fragilitatem: atq; idcirco obſtupeſco, quomodò illum honoribus,opibus,& fauoribus extollas,rem ſcilicet purulenta carnis concretione deſpicabilem. Miror certè, quòd tibi cordi ſit, qui in has ærumnas, & ſordes tàm cito deuoluitur.

HÆc Iobi admiratio viro ſapiente,ac naturæ diuinæ Maieſtatem æſtimante digna eſt.Etſi enim hominis anima immortalis,& diuinæ fruitionis capax ſit,corpus tamen adeò abiectum, & ſordidis affectionibus obnoxium gerit, vt mirandum ſit, Deum de corpore quoq; ipſo, decorando, exornando, proſperando curam gerere,nullumq;benefaciendi officium prætermittere,Et hæc planè Dei cura per ſe mirabilis,viſa eſt Iobo mirabilior,vbi ſe in ſterquilinio marcentem,fœtidum,inopem,derelictum circumſpexit, quem ſic loquentem inducere par eſt: Quorſum ſapientiſſime Deus, hominem euehis ad temporalem gloriam,quæ tam citò extinguitur? Quæ nam res mortalis homo eſt,quàm firma,quàm conſtans,vt in eo bonis multis cumulando operam ponas? Profectò tam fragilis, & mutationi obnoxius eſt, vt fruſtra valere, fortunari,honorari videatur, qui eueſtigiò in morbum,inopiam, infamiamq; prolabitur. Hæc de temporali diuinæ magnificentiæ opere: at ſi in eximia diuinæ

gratiæ

gratiæ opera,ſempiternamq́; beatitudinem,ad quam homo cęleſti ópe prouchitur, oculos attollamus, porrò admirationis ratio vires acquiret immenſas. Quid enim ſtupore dignius, quàm hominem mortalitati ſeruientem,Chriſti beneficio,è cœno, in quo iacet ſquallidus,& ſui ipſius tædio fatigatus,ad immortalis vitæ gaudia,& ampliſſimos honores extolli? Ille verò dicendi modus,Apponis erga eũ cor tuũ,planè ſuauiſſimus eſt, cùm Dei cor cum hominis corde coniunctum repræſentet,quaſi Dei cor ex illa coniunctione,aut connexione voluptatẽ capiat.

Viſitas eum diluculo, & ſubitò probas illum.

PARAPHRASIS.

In ipſo humanæ vitæ primordio, hominem foues, ac ſecundas: mox illum cruciatibus, & aduerſitatibus examinas.

Diluculum hoc ad florentem hominis ætatem pertinet: habet quippe hominis vita partes,quę diei partibus,& partium nominibus aptè reſpondent. Vocat autem Iobus proſperã partẽ diluculum,non ſanè,quòd nõ poſſet appellare meridiem, vbi omnia clariùs illuſtrantur; ſed quòd ad breuitatem vitæ, quam exprimere maluit,ſignificandam, aptius eſſet diluculum, quàm meridies,vel pars alia crepuſculo matutino luculentior. Pars quippe illa mortalis vitæ qua Deus hominẽ illuſtrat, adeò breuis, & velut momentanea Iobo viſa eſt, vt vix clareſcens opinione ipſius, ingruente aduerſitatis nocte extingueretur. Atq; idcirco, ſicut prodigioſum foret naturale diluculum nocti fieri contiguum,ita portentoſum videtur proſperitati velut exorienti repentinam calamitatis vmbram obduci. Et hoc certè ſibi volunt ea verba: Et ſubitò probas illum,hoc eſt, examinas,exploras,cum illo congrederis obſeruaturus,quàm ſtrenuè agat. Priùs viſitas (familiari Scripturæ phraſi)faues, adiuuas, roboras:ſtatimq; aduerſaris,repellis,proſternis. Emphaſim habet illud,Viſitas,& probas, quaſi flas, & reflas,conſtruis,& deſtruis. Profectò mirum accideret,ſi quis peritus architectus am plam domum accuratè conſtrueret,ac partibus omnibus exornatam abſolueret, confeſtimq́; recentem fabricam, abſq; temporis interlapſu dirueret. Hic Iobi ſenſus eſt, proſperitatem ſuam horrendæ ruinæ contiguam demirantis, qui ad erudiendum lectorem impendiò confert.

Digitized by Google

Vſquequo non parcis mihi, nec dimittis me, vt glutiam ſaliuam meam?

PARAPHRASIS.

Quouſq; ſumme Deus, me dolorum vinculis religatum non laxabis? Quouſq; tam crebra ſuſpiria, & querimonias proferam, vt nequeam interquieſcere, quantùm ad glutiendam ſaltem ſaliuam opus eſt.

PRofectò modus hic conquerendi ſummam Iobi anxietatem præ ſe fert, quaſi Deus illum catenis obligatum ſeuerè premeret, precareturq; ille remitteret vincula tantillùm. Illud ergo, non parcis mihi, tantundem eſt, ac non remiſſiùs agis. Quod verò ad glutiendam ſaliuam ſpectat, nonnulli ad ſynanchen, anginamuè referunt, qua ſentiunt Iobum laboraſſe, tanquam diceret: Vſquequò non relaxas laqueum anginæ, qua præfocor, ita vt ſaliuam, ſputúmuè traijcere non valeam? An ſtrangulabis me? Idonea explanatio: Sed prima ſatis leniter excurrens, & ijs qui perpetes deſolationes internas patiuntur opportuna, ſolent quippe huiuſmodi certatores Deo gratiſſimi in hos modos verba contexere: Ergo ne Clementiſſimè Deus, nunquam mihi parces? An mihi reſpirare non liceat? Num vis halitum intercipere, vt neq; tibi ſupplicare valeam?

Peccaui, quid faciam tibi ò cuſtos hominum? quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihi metipſi grauis.

PARAPHRASIS.

Videris, ſumme Deus, me vti reum ad exprimendam criminis confeſſionem torquere. Ego verò tibi cedo, fateorq; me aliquid peccaſſe: at quid agam erga te, ò explorator hominum? Num poſſem acerbiùs excruciari, tametſi omnium grauiſſimè peccaſſem? Poſuiſti quippe me è regione quaſi ſcopum, vt me iaculis peteres, vnde mihi ipſi amicitiam tuam cupienti intolerabilis ſio. Quid ergo ampliùs à me exigis?

SEptuaginta Interpretes vertunt: Si ego peccaui, quid potero facere, quaſi neſciat an peccarit, quod ad iuſtitiam Iobi appri-

apprimè facit. Pro verbo illo, Cuſtos, reddunt; Qui ſcis mentem hominum, ac ſi dicerent; Qui vt perſpicax ſpeculator benè noſti corda hominum. Quod ergo Iobus ait: Peccaui, quid faciam tibi, o cuſtos hominum, ſic apertius exprimi poteſt: eſto, peccator vniuerſorum hominum ſceleſtiſsimus fuiſſem, pœnā de me adeò acerbam ſumptam hucuſq; contemplans, clementiſsime Deus, poſſes pro tua immēſa bonitate, angorem lenire meum, & quia ſat afflixiſti me, & quia profectò perſpicis, diris me doloribus torqueri, qui, verendum eſt, ne me in culpam aliquam præcipitem agant. Decet quippe lenitatem tuam, ſic punire, vt ſalus peccatorum, qui reſipiſcere malunt, tuta conſiſtat. Deſiſte ergo à tot prælijs, quibus adoriris me: ne me tam potenter aggrediaris: ne me iaculator peritiſsime, tibi ſcopum præfigas, in quem tela contorqueas, nam te mihi contrarium, aut me tibi ferre non poſſum. Iam pharetram exhauſiſſe videris: pone arma, vt inermis ego, vulneribus perfoſſus, patienter vita defungar. Annotandum hic, ea verba, Quare poſuiſti me contrarium tibi, cauſam ſignificare, illa verò, Et factus ſum mihi metipſi grauis, effectum: nam qui ſibi videtur Deum iudicem, congreſſorem, aut punitorē pati, per hoc ipſum ſibi fit moleſtus, tanquam Dei pondus ferre minimè valens, ponderiq; ſuccumbens. Pro verbis illis, Factus ſum mihi metipſi grauis, LXX reddunt. Sum autem ſuper te onus φορτίον, alij verò vertunt φορτικὸς, oneroſus, moleſtus: quo alluditur ad importunos precatores, qui auribus Principum, aut Iudicum perſtrepunt adacti neceſſitate, qualem in ſe Iobus agnoſcit, ac ſi diceret: Remitte iam pœnam, ne tibi vocibus, & clamoribus obſtrepam, & oneroſus, moleſtuſuè fiam. More hominum loquitur; at pro affectu, ſignificanter, ac ſuauiter.

Cur non tollis peccatum meum, & quare non auferis iniquitatem meam? Ecce nunc in puluere dormiam, & ſi mane me quæſieris, nō ſubſiſtam.

PARAPHRASIS.

Si peccaui, cur non aboles peccatum? ſi aberraui, cur non dirigis obliquitatem, contentus ſeuera pœna, quam de me ſumpſiſti? alios quippe reos non ita torquere ſoles. En ego nunc in terram condar vita functus: & ſi cras ſummo mane requiſieris me, cui, hac in cauſa, benefacias, non reperiar.

Sen-

Digitized by Google

SEnſus Iobi capietur,ſi quis reum ſummo Principi ſupplicantem imaginando concipiat. Etenim Princeps Reip. ſummus,& crimen,& pœnam interdum condonat,quod ex diuerſarum gentium ritibus patet. Decet quippe Principes poteſtate quoq; hac aliquando vti,ſi Reip. minimè officiat: genus videlicet clementiæ eſt, quæ ex Principe, reo, circumſtantijs debet expendi.Cùm ergo Iobus cum ſupremo rerum Domino ageret, qui iam ſupplicem mulctaſſet, opportunè,pro tormenti magnitudine, hanc benefaciēdi occaſionem repræſentat:inſtatq́;quātocyus expediatur, alioquin è manibus elapſuram: poſtero nimirum die, ſe minimè inter viuos acturum. Ait ergo, ſumme Deus, qui culpas, & reatum ingenuè ſine vllius offenſione, remittere potes, me precor, circumſpice ſaucium, mœſtum,conſumptum,& penè expirantem:Non valeo ſeueritatem hanc diutiùs ferrè:non pœnæ totius relaxationem flagito. Si quid peccaui, non impunè tuli:nemo enim è ſceleratis hominibus vſpiam adeò grauiter ſupplicio quoq́; publico ſublatus fuit. Da ergo veniam, & ſuſpirantem recrea. Expunge culpam:condona quod reliquum eſt pœnę,qua etiam remiſſa, celeriter interibo. Noui te ad commiſerationem propenſum: ne precor, occaſionem beneficentię prętereas,qui clementię tempora captare ſoles. Tibi ſanè compertū eſt,me iam iam è vita migrare,ſerumq́; fore beneficium,aut certè non fore,ſi procraſtines.Cras videlicet dicetur:Iobus interijt.Annotandum hic,hunc inſtandi morem,vt Deus miſereri maturet,ne protelet, ne cædat, eueſtigiò refrigeret,ſoletur,& id genus alia,Dei cultoribus veteranis eſſe ſatis familiaria, poſtquàm diu pugnatum, & perſeueratum eſt. Qua in re nonnulli cenſores hallucinantur exiſtimantes hos flagitandi modos virtuti (quam Reſignationem appellant) eſſe diſſentaneos. At profectò,qui hæc aſſerunt, non ſatis callere videntur affectionum grauium pondus, aut numerum, ac proinde artem afflictis medendi, cuius certè ſtudium lectiſſimæ cuidam Eccleſiæ parti, hoc eſt, viris doctiſſimis cordi ſit, neceſſe eſt.

CAP.

Digitized by Google

CAP. VIII.

RESPONDENS AVTEM BALDAD Suhites dixit: Vſquequò loqueris talia, & ſpiritus multiplex ſermones oris tui.

PARAPHRASIS.

Baldad Rex Sueta vrbis Moabitarum Iobo reſpondit. Quouſq; verba incondita profundes, ita vt ſermo tuus nihil ſit aliud, quàm ventus, aut flatus multiplex?

BALDAD dignitate inter amicos ſecuudus, qui longum Iobi excurſum, & ſententiam primo certatori Eliphaz Themanitæ, ſibiq; contrariã ægrè tulerat, nihil vrbanum, ſuaueq; prætexit, quale illud, ſi cœperimus loqui tibi, forſitan moleſtè accipies, &c. ſed præceps in verba indignationis plena linguam laxat, cupiens Iobum de ſententia deducere, & ad pœnitentiam agendam, ſpe Deum propitiandi, & florentem ſtatum amiſſum reparandi flectere. Ait ergo: Vſquequò loqueris talia, hoc eſt, tam abſurda, tam impia? Impium quippe viſum eſt, quòd ſe inſontem cædi proferret, & ad ſtateram peccati, & calamitatis prouocaret. Spiritus multiplex, inquit Baldad, ſermones oris tui, tanquam expreſſiùs diceret: Qui te loquentem audit, ſanè nihil niſi ventos multos incertis è cauernis erumpentes percipit: Videris quippe victoriæ ſpem in ſonitu verborum, & garrulitate poſuiſſe. Nihil ſolidum, ſanctum, graue in oratione tua prolixa deprehendi: quin potiùs impia multa, quæ animus audire perhorruit. Poteſt illud, Spiritus multiplex, ad vehementiam Iobi non languidè pro tabe, ſed ardenter pro veritate dicentis pertinere: quod ad Iobi laudem, languorem pietate roborantis referendum. Non hic prætereundum, hoc violentum Baldad ex abrupto dicentis reſponſum eſſe perſimile reſponſis alijs, quæ pijſſimis viris deſolatis nonnunquam redduntur, aut fortaſſe obtruduntur. Conſtat nimirum inſignes aliquot Dei cultores grauiſsimè vexatos, Ioboq; ſimillimos incur-

cur-

currere non rarò in criticos inexpertos, quibus ſi quæ ſentiunt, & loquuntur, ſyncerè, vt oportet, exponant, acriùs quàm dici queat, obiurgantur, & impietatis accuſantur, cùm profectò nihil non pium, ſed anxietatis, ac mœroris plenum expromant: quod animo, precor, inſideat.

Numquid Deus ſupplantat iudicium? aut omnipotens ſubuertit quod iuſtum eſt? Etiam ſi filij tui peccauerunt ei, & dimiſit eos in manu iniquitatis ſuæ: Tu tamen ſi diluculo conſurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus; ſi mundus, & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.

PARAPHRASIS.

Impiè dixiſti, ò Iob, te inſontem plecti: Deus quippe non proculcat, detorquetue iudicij rectitudinem, neque ius ſuum alicui aufert, puniens innoxium: Ecce ſi liberis tuis tribuit, quod ſuum erat, pœnam ſcilicet pro culpa, in qua eos interire permiſit; tu tamen, ſi ſummo mane ad preces lecto exilieris, Deo preces puras vitæ inculpatæ ſociatas obtuleris, recteque in poſterùm egeris; eueſtigio Deus qui te, ceu dormiens, non curare videbatur, velut excitatus intuebitur, ac proteget: domumque tuam iuſtitię iam cultu florentem perturbari non feret.

DEus hoc loco Hebræis eſt, אל, El, fortis, potens. Senſusque Baldad eſt, Deum non abuti fortitudine, aut potentia, more tyranni ius euertentis, & pro libito inſontes punientis: ſed omnia ad iuſtitiæ lineam exigere, ſubnotãs per hoc ipſum, credi debere, Iobum peccaſſe, qui à Deo plectatur. Ipſius quippe opinione, niſi commeruiſſet cruciatus illos, non ita à Deo cæderetur. Ex hoc ipſo erroneo principio ducit argumentum, ad perſuadendum Iobi liberos peccaſſe, vtpote horrendo ſupplicio peremptos. His ergo poſitis, Dei facilitatem proponit, excitatque Iobum, vt reſipiſcens aſſueſcat primo mane preces caſtas fundere, ac innoxiè viuere. Deum nimirum hoc modo placatum iri, & amplam domum iuſtitiæ cultu fortunatam reſti-

Digitized by Google

reſtituendam, nullis perturbationibus obnoxiam. Vim habet ille dicendi modus. Statim euigilabit ad te: antiqui videlicet Theologi, humano more, Deo ſomnum, & vigiliam quandam tribuerunt. Somnum, vt ſibi ipſi vacat, ſe contemplatur ipſum, ſe ipſo perfruitur. Sub hac quippe ratione concipitur à nobis ſe ſupra res vniuerſas attollens, ſeq; intra ſe velut condens, aut colligens, quadam ſoporis ſimilitudine. At vigiliam aſcripſerunt, vt res adminiſtrat creatas, omnia perluſtrans, omnia fortiter, ſuauiterq; diſponens: quod ſanè diſcrimen ſatis luculenter expreſſit Dauid in hæc verba: Exurge, quare obdormis Domine; &c. Poſtulabat auxilium, rerumq́; ſuarum procurationem, ad quam cupit Deum exurgere, ſomnouè ſolui, ac ſi obdormiret, dum derelinquit, dum (velut ſibi duntaxat intentus) minimè alijs fauet: Senſus ergo Baldad eſt. Ne cadas animo Iob, quòd te Deus iuſtus abiecerit, & tanquam dormiens, te nihil curare videatur: rependit nempe tibi, quod tuum eſt, pro crimine pœnam: quin bono animo eſto, non enim tecum adeò acerbè, ac cum liberis tuis agere decreuit: illos videlicet in æſtu peccati corripuit, tibi vero, vt cernis, vitæ tempus indulſit, ſi fortè ad meliorem mentem reuertaris. Age iam; culpam celeriter deprecare, & horis matutinis, quæ precibus aptiſſimæ ſunt, Dei clementiam implora: experimentoq́; diſces, Omnipotentem facilè exorari, & velut ad opem tuam expergiſci, redderéq; tibi proſtrato domum pace, ac iuſtitia proſperandam. Sanè ſi Baldad de culpæ remiſſione, ac diuinæ gratiæ amicitiæuè reparatione dixiſſet, non aberraſſet. Catholicum quippe aſſertum eſt: Conuertimini ad me (ſcilicet per gratiam excitantem, qua homo præuenitur) & ego conuertar ad vos: at non debuit Baldad amiſſæ proſperitatis temporalis reſtitutionem cum conuerſione ad Deum vniuersè conciliare. Etſi enim ea inſtauratio interdum contingat; verùm ea neq; ſemper, neq; tunc ſanè ex pacto, ſed ex miſeratione diuina. At dicentem audiamus.

In tantùm, vt ſi priora tua fuerint parua, & nouiſſima tua multiplicentur nimis.

PARAPHRASIS.

Si reſipueris, Iob, ſic à Deo proſperaberis, vt ſi opulentia tua prima exigua videatur, non ad æqualem modò, ſed ad affluentiorem multo reſurgas.

Nathan

NAthan ex oraculo correpturus Dauidem, poſtquam Dei nomine beneficia ampliſſima collata recenſuit, ſubiecit verba hæc: Et ſi parua ſunt iſta, adijciam tibi multò maiora. Atq; in hunc modum Baldad Iobum hortatur, pœnitentiam agat, qua ſperet ſtatum fortunatiſſimum. Deum quippe adeò liberalem, & in eos, qui ad ipſum confugiunt, miſericordem eſſe, vt nullum beneficentiæ modum prengat: ſperet proinde bona non modò qualia ipſe amiſit, certè maxima, ſed ſi ea parua videantur, multò ampliora, quæ largitori tanto facilè congruant. Hæc ſanè Baldad doctrina in arcano ſermone diuinæ liberalitati mirificè conſonat: Dauid nimirum, Petrus, & alij minimè pauci, quos errati pœnituit, auctiore poſt lapſum, quàm anteà, gratia diuinitùs cumulati ſunt. LXX Interpretes ſic vertunt: Et erunt priora quidem tua pauca, nouiſſima autem tua inenarrabilia: quæ certè verba vltimæ ſortis exuberantiam apertè demonſtrant.

Interroga enim generationem priſtinam, & diligenter inueſtiga patrum memoriam (heſterni quippe ſumus, & ignoramus, quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram) & ipſi docebunt te: loquẽtur tibi, & de corde ſuo proferent eloquia.

PARAPHRASIS.

Vera protuli: nolo tamen mihi tantùm fidem habeas, ſed recolas & accurate ſcruteris maiorum traditiones, (nos enim iuniores cùm ſimus, non animaduertimus breuitatem vitæ, more vmbræ velociter dilabentis) & ab ipſis maioribus perdiſces ita eſſe, quæ prompſi. Ipſi licèt vita functi, veris monumentis, vt viui loquentur, & aſſerta meis ſimillima proferent.

MEns Baldad eſt, ab antiquitate, velut à ſede firmiſſima argumentum ducere, quo ſuam ſententiam confirmet, neminem ſcilicet niſi ob anteacta peccata à Deo plecti, eos item, qui cæduntur, ſi reſipiſcant, Deumq; precentur, amiſſam proſperitatem recipere: quod planè falſum eſt, maleq; diuinæ prouidentiæ aſſictum. Multos nimirum iuſtos ſupremus dies ſuſtulit afflictos, meliore futuræ vitæ ſorte ditandos. At pergit Baldad idem aſſertum ſuum naturali ſimilitudine fulcire.

Numquid

Digitized by Google

Numquid virere poteſt ſcirpus abſq; humore? aut creſcere careſtum ſine aqua? Cùm adhuc ſit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas areſcit; ſic viæ omnium, qui obliuiſcuntur Deum; & ſpes hypocritæ peribit.

PARAPHRASIS.

Scirpus, iuncuſuè, & carex, herbæ fructus neſciæ, virent tantùm in humido, atq; id quidem breui: nam viriditas illa ſuamet fragilitate floreſcit, herbeſcitq; & in nihilum abiens, licèt a nemine præſecetur, concidit, & ante alias herbas exareſcit. Sic ſanè proſperitas eorum, qui Deum obliuioni tradunt. Sic opulentia hominis ſimulantis pietatem, in qua ſpem poſuerat, conflacceſcit, & intercidit.

EXemplum naturale iunci, & caricis, quibus viror in aqua breuis, ſic exponendum eſt: Iuncus (vel, vt alij legunt, Papyrus) & carex neq; in aqua ipſa diu conſiſtunt, tantùm abeſt, vt ſine humore vireſcant. Paulò poſt florem conſeneſcunt virtute deficiente, licèt à nemine carpantur. Sic qui Deum obliuiſcuntur, peccatores videlicet, quibus cœli clementia, diuinæ ſcilicet gratiæ robur deeſt, florent, virentq; tantillùm, externo rerum fluxarum apparatu, atq; decore: at mox interit viror ille, ipſiq; velut herbæ fragiles vitali vi deſtitutæ contabeſcunt, gloriolaq; illa apparenter ſplendida ſtatim extinguitur. Sic peribit ſpes hypocritæ, ideſt, id in quo ſpem collocarat perſonatus Dei cultor, qui ſyncerus in proſpero ſtatu videbatur, & aduerſitate tactus figmentum retexit. Hac ſimilitudine videtur Baldad vellicare Iobum, ac ſi cum alta Dei obliuione pietatem ſimulâſſet.

Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur ſuper domum ſuam, & non ſtabit: fulciet eam, & non conſurget.

PARA-

PARAPHRASIS.

Impio diſplicebit in fine ſtultitia, quæ initio placet: nam fulcimentum fiduciæ eius eſt fragile quaſi tela araneæ, quæ facillimè rumpitur. Conabitur ille tueri ſe domicilio ſuo, quod non perſtabit: enitetur ſuffulcire illud, ſed non proficiet.

HOrum verborum ſenſus eſt, hominem impium voluptatem capere è proſperitate temporali ſub eius initium, vbi lęta videntur omnia, verùm poſtea luctu concidere: primordia gaudio, finem mœrore plenum eſſe. Secundam fortunam comitatur vecordia, ſiue ſtultitia, qua homo inſanit credens ſitim ſuam explendam: ſed ſtultitia hæc, quæ eſt affectus immoderatus, errorq; mentis falſa ſuſpicantis tunc vehementer diſplicet, cùm extrema gaudij luctus occupat. Tunc verò luctus ſubit, cùm perſpicit homo impius ſe fruſtra ſudaſſe, incaſſum telam araneæ texuiſſe, ac in ea ſpem collocaſſe. Fiducia hic, pro re in qua ſtultus confidit, accipitur, phraſi vulgatiſsima. Eſt autem perpulchra ſimilitudo, telæ aranearum, & proſperitatis temporalis, quã impius ſeſe laboribus conficiens, ac intimis viſceribus tabeſcẽs coaceruat, eo planè modo, quo aranea è viſceribus fila ducẽs tenuiſsimũ domiciliũ ſibi contexit. Iam verò liquet, quàm ſit ſtultum re adeò fragili inniti, quę leuiſsimo fortunæ tactu, flatunè diſijcitur. Liquet etiam vanos eſſe conatus impij ſatagentis rem inconſtantiſsimam ſtabilire, cùm nequeat illa diu conſiſtere. Hæc ſanè doctrina Baldad, ſi bene adaptetur, deriueturq; in eos, qui abiecta Dei cura, res caducas diligentiſsimè conquirunt, ad mores corrigendos prodeſſe poterit, quicquid ille cogitaret, dum eam promeret. Multa quippe amicorum Iobi pronunciata, & vera, & grauia ſunt, tametſi Iobo, qui eis minimè indiguit, obtrudi non debuerint. LXX Interpretes pro verbis illis, Innitetur ſuper domum ſuam, & non ſtabit, &c. vertunt: Si ſuffulſerit domum ſuam, non ſtabit: & cùm cœperit, non permanebit. Vbi conatus impij domum firmam, perpetuamq; molientis, è contrario verò ira Dei demolientis, euertentiſq; notatur. Hinc ampla diuitum iniquorum palatia vel cœpta non perficiuntur, vel abſoluta breui corruũt.

Humectus videtur antequàm veniat ſol, & in ortu ſuo germen eius egredietur.

PARAPHRASIS.

Impius ſtatum proſperum, ceu plantam humore virentem, antequàm ſol incumbat, oſtentat, & in eo proſperitatis primordio, germen profert.

PErgit Baldad ſententiam poeticè excurrentem pertexere, qui hoc verſu aſſerit, impium initio ſuę proſperitatis ſimilem eſſe arbori, plantæuè alteri, quæ mox vt enaſcitur, ſed antequam ſolis ardore tangatur, viret humoris ſuccu, atq; conceptu, ac proinde germinat: verùm exorto ſole torretur, & emoritur. Porrò ſic plerìſq; ſuperbis, ac opulentis accidit, quos Deus aliquandiu ſecundis rebus frui ſinit, quorum decor, & viror oculis carneis imponit. Diteſcunt primùm, voluptatibus, & honoribus ſe totos dedunt: at ira Dei repentè immiſſa amœnitatem illam omnem abſumit. Sol ergo iſte infenſus, non propitius eſt. Sed ſubijcit Baldad.

Super aceruum petrarum radices eius denſabuntur, & inter lapides commorabitur.

PARAPHRASIS.

Infœlix planta impius eſt, cuius radices, poſtquàm ſol æſtiuus iræ Dei virorem conſumpſit, vltra petras obdureſcunt, & inter ſaxa ſibi ſimilia iacent.

RAdices impij excurrente metaphora ſunt conatus ipſius, artes, doli, qui viriditatem temporalem, terrenarum rerum ſuccu alebant, è quibus germina apparenter pulchra prodibant. Hæ radices, vbi Dei indignatio efferbuit, ſteriles, prædurae, & quaſi lapideæ euadunt, ſiccitate denſatæ; & impius ipſe inter ſaxa commorari, hoc eſt, eſſe, recenſeri dicitur. Nullus flos, nullus fructus, nullum ſolatium è radicibus illis ampliùs exoritur: ſiccitas, & durities ipſum impiũ lædit, & mœſtitia conficit. LXX vertunt de impio ipſo loquentes: In congregatione lapidum dormit, in medio autem ſilicum viuit: quaſi, poſtquam æſtus diuinæ vltionis illum torruit, & bonis omnibus expoliauit, præ inopia ſumma, inter ſaxa ſibi lectum ſternat, habitaculumq; paret vrbibus, ac hoſpitijs excluſus: quod cum præſenti Iobi ſtatu, quem Baldad contemplabatur, ſimilitudinem gerit.

Digitized by Google

Si abſorbuerit eum de loco ſuo, negabit eum, & dicet: Non noui te. Hæc eſt lætitia viæ eius, vt rurſum de terra alij germinentur.

PARAPHRASIS.

Si Deus iratus (vt ſolet) iniecta indignationis flamma impium abſorpſerit, & auulſerit à domicilio ſuo, vbi arboris more radices defixerat; ipſemet locus, aut domus ab alijs, puta creditoribus, occupata quaſi tacita loquetur aiens: Neſcio quis ſis. Hæc eſt proſperitas vitæ impij, qui vt arbor noxia ſtirpitus euellitur, vt alij tanquam fructuoſæ plantæ naſcantur, & proſperentur.

ITa ſanè conuincunt exempla pleraq; antiqua, & recentia, quæ timorem incutiunt. Quis enim non animaduertat homines impios honoribus, & opibus afluentes, in extremam calamitatem ſæpe coniectos, qui ad ianuas ampliſſimarum domorum, vbi florebant, penè ſtipem corrogantes, multiplices, ferunt repulſas, quaſi locus diceret (per proſopopoeiam) Non noui vos? Sic intercidit proſperitas peccatorum, quæ agri lætitia hic eleganter notatur; & alij pro eis locupletantur, ſicut ſcriptum eſt: Sedes ſuperborum deſtruxit Dominus, & ſedere fecit mites pro eis. Hucuſq; Baldad argumentum ab exemplis maiorum, & à naturali ſimilitudine contexuit, vt Iobum ad pænitentiam permoueret. Modò verò ex ijs, quæ grauiter, & (opinione quidem ſua) piè præmiſit, atq; amplificauit, deducit, vti principiò poſuit, Deum non peruertere iudicium inſontes plectendo, foreq; propitium, ſi Iobus preces ſupplices porrigat.

Deus non proijciet ſimplicem, nec porriget manum malignis: donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo. Qui oderunt te, induentur confuſione: & tabernaculum impiorum non ſubſiſtet.

PARAPHRASIS.

En, euici, Deum non peſſumdare iuſtitiam, vt viros ſynceros, innoxioſq; diſcruciet, flagitioſis verò auxilium ferat. Quod ſi credideris, rei exitu comprobabis, o Iob, longoq; tempore fortuna-

tunaberis donec experientia proſperitatis, lætus rideas, & labia in Dei laudem explices. Ex quo fiet, vt qui te odio perſequuntur, ſtupeant, & rubore ſuffundantur: quorum domicilia, Deo vindice, funditus euertentur.

SEnſus verborum leniter excurrit: propoſitæ quippe initio capitis aſſertionis concluſio eſt. Ille verò dicendi modus, Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo, periphraſis eſt lætitiæ maximæ, ac intimæ exterioribus quoq; ſignis oſtenſæ: è lætitia nempe intima riſus, & eruptio quædam gaudij geſtibus teſtata procedit; Alij pro iubilo, vertũt ἀλαλαγμῷ, quæ eſt alacris vociferatio. Hanc autem lætitiæ eruptionem à reſtituta proſperitate oriri ponendum eſt, vt promiſſoris opinioni conſentiat. illa autem confuſionis ſignificatio, Induentur confuſione, perelegans eſt, qua notari videtur illud rubeum quaſi velum, quod vultui erubeſcentium, tanquam quoddam indumentum obducitur. Baldad ergo, quemadmodùm Eliphaz, quibus potuit rationibus ingenioſè concinnatis, & vltimis verborum blandimentis, conatus eſt Iobum perurgere, mentem mutet, Deo ferienti cedat, pollicitus ingentem letitiæ vim è ſecundis euentibus honoris, opum, commoditatumq; naſcituram, quæ viſa eſt poſſe afflictum hominem ſolari, animum deiectum erigere, & in ſententiam illam erroneam inducere. At vir fortiſſimus in ſententia perſiſtens ſermonem grauem, caſtumq; ſubtexit.

CAP. IX.

ET RESPONDENS IOB AIT: Verè ſcio, quòd ita ſit, & quòd non iuſtificetur homo compoſitus Deo.

PARAPHRASIS.

Reſpondens Iobus Baldad: Ego non inficior, quæ vera ſunt. falſa reſello. Quod ergo ais, hominem Deo comparatum non poſſe iuſtitia ſua gloriari, iuſtumuè, aduerſus Deum apparere, planè verum eſſe profiteor.

Digitized by Google

BALDAD obiecerat Iobo, quòd Deum iniuſtitiæ redargueret, ac ſi puniens innoxios iuſtitiam iudiciumq; ſubuerteret: ac proinde tumorem Iobi comprimere tentauit, ne ſe Deo anteferret opinione innocentiæ, cui ſine culpa pœna inferretur. Hoc quippe ipſo, quòd Iobus, ſe inſontem excruciari conqueſtus eſt, ſeipſum ſententia Baldad Deo prætulit, qui iuſto pœnam inflixit. In eo quippe cruciatu (ſi Baldad vera cenſeret) Deus iniuſtus, Iobus iuſtus appareret. Eandem argumentationem Eliphaz cap. 4. conflauerat verbis illis: Numquid homo Dei comparatione iuſtificabitur, aut factore ſuo purior erit vir? ex quo perſpici poteſt, quàm ſerio in vnam ſententiam certatores conſpirarent. Iobus verò, vt veritatis fidiſſimus aſſertor, qui omnia ratione, non afflictionis ſenſu metiretur, tam ingenuè fatetur, & commēdat vera, quæ ab impugnatoribus promuntur, quàm generosè falſa depellit. Quod tum alibi, tum in hoc præſertim capite, liquidò demonſtrat, dum verum duorum diſputatorum aſſertum non admittit modò, verùm elegantiſſimè, ac diſertiſſimè, integro fere capite, amplificat, & exornat. Auſpicatur ergo aiens: Vere ſcio, omnino exploratum habeo, non poſſe hominem iuſtitiæ cauſam obtinere, ſi cum Deo comparetur, ac ſi apertiùs diceret: Abſit, vt ego id attentem. Ego cedo. Dei nomen Hebraicum hoc loco eſt, El, fortis, cui ſi componatur humana fragilitas, conſlaceſcat, & ſuccumbat neceſſe eſt. At de hoc argumento cap. 4. diſſertum eſt.

Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere vnum pro mille.

PARAPHRASIS.

Sanè ſi homo quantumuis ſapiens, ac iuſtus vellet cum Deo diſceptare, non poſſet ei vel ad vnum, è mille interrogatis reſpondere.

RAtio aſſerti huius petenda, & à diuina ſapientia, & magnitudine, de qua in proximo verſu, & ab ignorantia, & imbecillitate hominis. Etſi enim iuſtus alta ſui cognitione ſubnixus, & diuinæ liberalitatis largitione gratus, Deo iudicanti, ac rogāti reſpondere, ipſius ope valeat, minimè tamen cōtendere, vel altercari. Verbum quippe contendere, hic accipitur pro litiga-

tigare, rixari. Manifeſtè autem liquet, & iuſtum ipſum, qui cum Deo ſua fidens cauſa intemperanter agere auderet, cauſa cadere, & prima interrogatione tactum proſterni. Et hic profectò ſenſus argumentis Eliphaz, & Baldad congruere, & per ſe leniter decurrere videtur. Illud verò, Vnum pro mille, vulgatiſſima phraſis eſt, pro, Vnum è plurimis. Etenim, qui de ſexcentis pijs operibus rogandus decerneret cum Deo de iuſtitia vnius altercari, ad primam primi operis diſcuſſionem obmuteſceret; atq; ita reſpondere nequiret. Si quis verò rei rationem ſciſcitetur, è verſu proximo, ſic illam accipiat.

Sapiens corde eſt, & fortis robore: quis reſtitit ei, & pacem habuit?

PARAPHRASIS.

Ideo cum Deo nemo valet contentioſe agere, quòd infinita ſapientia, & fortitudine pręcellat. Hinc, nemo ei reluctatus vnquam fuit, qui impune ferret.

APpoſita ratio: ſapientia præſtat, vt omnia pernoſcat, & rationibus nullis vinci queat: Robore, hoc eſt, potentia excellit, vt quem iudicio ſapientiæ conuicerit, puniat. Profectò regibus, qui ſapientia ad iudicandum, potentia ad plectendum armati imperium exercent, omnes genua flectunt, neq; coram ijs mutire audent, tametſi nullius criminis conſcij. Quòd ſi quis, vel ex proceribus, aliqua in re obſiſtat, vel renitatur, mirum dictu, quàm obiurgetur acriter, aut etiam ſupplicio graui torqueatur. Atq; huc ſpectat, quod ſubditur: Quis reſtitit ei, & pacem habuit? Porrò non opus ſit, Pharaones, Antiochoſuè producere, qui obduruere, ac reſtitere Deo ſapientiſsimo, atq; fortiſsimo, & pace omni ſublata, horrendo iudicio interierunt: paſsim quippe ipſi etiam viri iuſti, leui fortaſsè de cauſa, Deo in rebus modicis repugnant, vt appetitui quadantenus indulgeant: quos incredibilis animi perturbatio leui reniſu excitata diſcruciat: neq; priùs acquieſcunt, quàm ſe demittant ipſos, & ſub vexillo Chriſti mitiſsimè ſe gerant. Quænam ergo pax ſit ijs, qui tetris culpis Deum laceſſunt, quando è leuibus erratis tanta cooritur animi anxietas?

Qui tranſtulit montes, & neſcierunt hi, quos ſubuertit in furore ſuo.

PARAPHRASIS.

Quis Deo repugnet, qui iratus montes ab radicibus conuulſos alio pepulit, & homines nihil tale ſuſpicantes terræmotu indignationis diuinę pleno interdum abſorpſit.

SApientiam,& potentiam diuinam verſu proximo Iobus cōmendauit, quam longo excurſu effectuum mirabilium amplificat, vt Deo minimè repugnandum euincat. Qui enim attentiùs opera Dei, vel naturali ordine diſpoſita, vel ob arcana Dei iudicia præter naturam contingentia contemplatur,omnino Deo parendum,cedendum, minimè reluctandum facilè animaduertit. Hic verò in effectu quodam prodigioſo Dei potentiam, ſapientiamq; connectit: potentiam quidem in montibus concutiendis, euertendis, & tanquam vibratum telum,exploſamq; glandem plumbeam aliò eiaculandis: ſapientiam verò in hominibus improbis terræmotu capiendis; ac, ſupplicio iuſto ſceleribus reddito,interimendis.Montes hic validiſſimo vento terræ cauernas montibus ipſis ſuppoſitas permeante, ac concutiente,ſubuertuntur, naturali quidem ratione: at Iobus palàm oſtendit tranſlationem montium ad ſupplicium impiorum aliquando contigiſſe,quod ſiue terręmotu naturali, ſiue prodigioſo accidiſſe credendum eſt. Arenæ quoq; volumina, quæ in deſertis Arabiæ, aut Ægypti è loco in locum vehementiſſimis ventis correpta traijci dicuntur, montes dici poſſunt, quibus ſceleſtes homines obruere Deus facilè valeat.

Qui commouet terram de loco ſuo, & columnæ eius concutiuntur.

PARAPHRASIS.

Porrò Deo ſuccumbendum eſt, qui pondera maxima terrarum orbis concutit adeò validè, vt inferiores terræ partes,quæ inſtar columnarum ſuperiores ſuffulciunt, contremiſcant.

COmmotio hæc Deo irato videtur aſcribi.Poſſet quoq; tribui diuinæ Maieſtati,aut magnitudini, cuius timore olim
Pſal.113. motam fuiſſe terram Pſaltes diuinus cecinit.Etenim terra con-
Num.21 tremuit,quando Deus in Sina ad legem ferendam deſcendit, & quando populus tranſijt torrentem Arnon, eius ſcopuli, velut ſaltu quodam ſe in aquas immiſerunt. Sanè illud perſpicuum eſt: A facie Domini mota eſt terra, quod ad huius verſus inter-

ter-

Digitized by Google

terpretationem egregiè confert. Et quidem in arcano ſermone, Terram Deus commouet de loco ſuo, dum affectum terrenarum rerum in cęleſtia transfert, ita vt pars hominis inferior pio timore tacta legi æternæ, iuxta mentis præſcriptum, adhęreat. Tunc certè columnæ ſeu baſes terreni affectus, quæ ſunt appetitus ſenſitiui vires duæ, concupiſcibilis videlicet, & iraſcibilis, contremiſcunt, hoc eſt, fræno diuini timoris, & obedientia lègis contrahuntur.

Qui præcipit ſoli, & non oritur, & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.

PARAPHRASIS.

Potentiam, & ſapientiam ſuam Deus oſtentat, dum ſolem imperio ſuo atris nubibus obducit, ne terræ pręluceat, & dum ſtellas caligine denſa, velut obſignat, ne à mortalibus conſpici queant.

AEgyptiarum tenebrarum fama orbe toto percrebuit, quarum memoria recens erat (vt non leuis coniectura fert) quando liber hic conſcriptus fuit. Fuere & alij euentus, vbi ſolis lux intercepta fuit, neque ſole, neque ſyderibus ad terram vſque lucentibus. Iam ergo tremendum portentum eſt, quod iure mortales Dei timore afficiat, lucem mūdo eripi per diem, noctuque eam caliginis denſitatem, ac nigredinem incumbere, quæ ſtellarum conſpectum interdicat: cuius ſanè timoris locupletiſſimi teſtes ſunt nautæ, ac viatores, quos atræ tempeſtates, & formidandæ tenebrarum agglomerationes obumbrāt. Ex hoc ſtrui poteſt argumentum: Deo potentiſſimo, ac ſapientiſſimo cedendum, neque a creatura vlla ad certamen ſeu diſceptationem prouocandum. Illud, Non oritur, tantundem eſt, ac non apparet: nam & ortus ſolis, apparitio quædam eſt. Illud verò, Sub ſignaculo idē eſt, ac ſub tegumento ſignato, ſicut clauduntur theſauri, & ſepulchra, & familiares epiſtolæ. Idē quippe valet, epiſtolę claudūtur ſub ſignaculo, vel ſigillo, ac obſignātur. Effectus autē illius obſignationis eſt, ne quis legat obſignata: ad eundéq. ſenſum, atra caligo, Dei iuſſu, ſtellas obducēs, eſt incluſio quædam ſtellarum ſub Dei ſigillo, nequis eas aſpiciat. Hæc è natura: at illud planè tremendum, ſi Deus vindex interioribus tenebris animam ſinat obnubi. Si ſolis, hoc eſt, Chriſti lucem, & ſtellarum, hoc eſt ſanctorum, vel Angelorum radios præcipiat non oriri, & ſub nigro velamento contegat. Tunc profectò

mortales, qui nauigant hoc mare magnum, neque curſum dirigere, neque lætum, ac ſecundum quippiam intueri ingenio quidem ſuo valebunt.

Qui extendit cœlos ſolus, & graditur ſuper fluctus maris.

PARAPHRASIS.

Mira Dei potentia, & ſapientia, qui ſolus cœlos, ac papilionem quendam circumtendit, & velut incedit ſuper vndas maris, vt eas moderetur.

LVcet profectò Dei potentia in ſphærarum cœleſtium creatione, quæ Dei ſolius eſt, nam iuxta nobiliorum Theologorum aſſertum, neque inſtrumentum creationis creatura eſſe poteſt. Lucet ſapientia, quia & figura ſphærica perfectiſſima, & quantitas certis finibus circumſcripta, licet penè immenſa, & illa mira ſyderum diſpoſitio, & ſtellarum ſuis in ſedibus intermicantium diſcretio, aliaque permulta ineffabilem tanti opificis ſapientiam propemodum loquuntur. Illud verò; Graditur ſuper aquas maris, metaphoricũ eſt, ac ſi Deus per Oceani ſuperficiem, vt per plateam latiſſimè patentem incederet, Maieſtateque ſua tumentes vndas, vorticeſque compeſceret, quod ad ſummum ſpectat imperium. In arcano verò ſenſu mirificè Deus graditur ſuper fluctus maris, quando concitatas, efferataſque paſſiones noſtras iuſſu coercet, vt ſedatis motibus, anima cœlos extenſos dulciſſima ſerenitate nitentes; hoc eſt; cœleſtis beatitudinis tranquillitatem æuo ſempiterno permanſuram contempletur. Ex hoc etiam capite Dei potentia, & ſapientia in admiratione habenda. Septuaginta Interpretes illis verbis, Ambulat ſuper mare, addunt, tanquam ſuper pauimentum, quod ad ſenſum litteralem, ac tropologicum non leuiter confert.

Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Auſtri.

PARAPHRASIS.

Sydera ipſa prædicant vim infinitam Dei, qui inter alias conſtellationes, miro conſilio creauit Arcturum, ſiue vrſam maio-

maiorem circa polum Arcticum, Oriona in ſigno Tauri aut Geminorum, Hyadas ſeu ſuculas in fronte Tauri: & alia ſydera miris virtutibus prædita circa interiora Auſtri, hoc eſt, circa polum antarcticum, qui nobis auſtralis eſt.

MIra ſanè varietas apud ſcriptores eſt in proprijs nominibus ſiue ſtellarum, ſiue animalium, ſiue aliarum quarumuis rerum vertendis. His autem prætermiſſis, id notandũ, conſtellationes has à Iobo conſultò ſelectas, vt in deſcribenda Dei magnitudine, cui timor debeatur, perſeueret. Certum eſt autem Arcturum tempeſtates grauiſſimas excitare, Oriona terra, marique omnia perturbare, Hyadas imbres efficere. Nimboſa ergo ſydera ad terrorem Dei ſignificandum appoſitè inducuntur. Interiora verò, ſeu penetralia auſtri nobis ſub arctico agentibus occultantur; latentque ibi per multa mirabilia, velut in Dei theſauris obſignata. Arcturus dictus, παρά τὸ ἄρκτου οὐράν, ab vrſinæ caudæ ſimilitudine. Cernitur poſt maioris vrſæ caudam. Orion ab effectu turbandi, & concitandi à verbo ὀρίνω, ideſt, concito. Hyades, ἀπὸ τοῦ ὕειν, ideſt pluere, fortaſſe Iobus Synecdochicè ex his ſyderibus reliqua intelligi voluit, vt cœli vniuerſi enarrent gloriam Dei, & opera manuum eius annunciet firmamentum.

Qui facit magna, & incomprehenſibilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus.

PARAPHRASIS.

Percenſeri nequit numerus rerum maximarum, ineffabilium, admirabilium, quas potentiſſimus Deus patrauit.

CAuendum, ne memoria excidat ſenſus Iobi, hac diuinorum operum deſcriptione, & amplificatione teſtificantis, ſe nũquam ſenſiſſe animi elationem, vel auſum fuiſſe Deo ſeipſum cõferre: at facile vereri, & admirari diuinam potentiam, & ſapientiam quæ ſuis operibus planè mirabilibus ingenia hominũ, perſpicacia vincat, candore ſuo iuſtitiam hominum obſcuret. In hunc quippe ſcopum diuinorum operum agmen lectiſſimum recenſuit: quod è ſubiectis verſibus luculentiùs pernoſcetur.

Digitized by Google

Si venerit ad me, non videbo eum: ſi abierit, non intelligam.

PARAPHRASIS.

Stultus eſſem, ſi vellem cum Deo contendere, quem venientem ego congreſſor nequeo videre, cùm ab eo cernar, quem recedentem non intueor, cùm ego ei me occulere non valeam.

VIs rationis eſt, ſtultitiæ vertendum eſſe, ſi creatura cum creatore altercari audeat, ſi mortalis homo cum immortali Deo, ſi corporeus cum inuiſibili. Etenim ſtultus athleta foret, qui cum colluctatore incorporeo congredi vellet, quem neque aggredientem, neque deſiſtentem cernere poſſet, cùm è contrario luctator incorporeus ipſum circumſpiceret, adoriretur, teneret, premeret, quando vellet. Verùm prætereundum non eſt, verſum hunc de acceſſu per diuinam gratiam, & receſſu per peccatum à multis ſcriptoribus explanari, quorum ſententia Iobus ſic efferre credendus eſt: Deus omnino timendus mihi, qui nunquam in animum induxi, vt cum eo audacter concertarem. Ille potentiſſimus, ac ſapientiſſimus eſt, neque de potentia, ſapientiaque ſua valet ambigere: Ego verò creatura fragilis ſum, qui ſine Dei præſentia, gratia, & robore nihil boni parabo, & neſcio prorſus an diuina gratia, & virtute communiar. Hæc quippe exilij huius incertitudo eſt, vt ego, quemadmodũ mortales alij, neſciam, an Deus ad me per cęleſtis gratiæ donũ venerit, an laceſsitus culpa diſceſſerit. Quomodò ergo congrediar cum eo, cui conſtat, ſe eſſe ipſammet ſanctitatem, virtutem, & fortitudinem qui mearum virium ſtatum ignoro?

Si repentè interroget, quis reſpondebit ei? vel quis dicere poteſt, cur ita facis?

PARAPHRASIS.

Nolo ſane cum Deo diſceptare: quis enim, etſi perſpicax, valet idonee reſpondere Deo, inopinatò ad tribunal conſcientiæ rapienti, & interroganti? præſertim cùm ſuperiorem iudicem non habeat, qui ab eo de factis rationem exigere poſſit.

OBſeruandum hic hanc interrogationem repentinam, raptum quendam eſſe ad conſcientiæ tribunal, vbi coram

Deo

Digitized by Google

Deo ſiſtitur homo: à quo ſi Deus velit rationem exigere, obmuteſcit: quemadmodùm qui de grauiſsima quęſtione aliqua repentè rogatur, ſolet obſtupeſcere, licèt ingenio, ac doctrina excellat, cùm imparatus præoccupetur. Aliud quippe eſt, rem ſcire, aliud inſperatò rogatum reſpondere: & hoc quidem apud mortales: at coram diuina Maieſtate omnis hominum ſapientia, & perſpicacitas ſtupidum quiddam eſt. Et hęc ſanè interrogatio repentina in hac mortali vita fieri ſolet, cùm Deus hominem, tametſi iuſtum, ignorantem tamen, vtrùm odio vel amore dignus ſit, intra conſcientiam propriam ad quæſtionem vocat; & velut extemporaneo telo percellit. Poteſt quoq; ſubita quæſtio ad raptum in iudicium pertinere, vt is repentè interrogari dicatur, quem mors inopinata imparatum oſtendit, quem conſtat Deo ſciſcitanti reſpondere nequire. Illud vero. Quis dicere poteſt, cur ita facis? ad extollendam Dei altitudinem conducit, & in rem præſentem impendiò quadrat: eſt quippe alluſio ad iudices ſupremos, qui non timent actuum ſuorum cognitores, qui facta reſcindant. Poteſt etiam illud: quis dicere poteſt, &c. exponi non de ſupremo Dei dominatu tantummodò, verùm de abſolutiſsima ipſius in vniuerſis operibus perfectione, ac ſi Iobus dicat: Nunquam ita demens ſim, vt cum Deo diſceptem, cuius opera ea puritate nitēt, vt nemo poſsit ei quicquam obijcere, nemo poſsit iure dicere, Cur ita facis, cùm exploratum ſit, nihil ab eo niſi puriſsimum, & inculpatiſsimum effici poſſe.

Deus, cuius iræ nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo curuantur, qui portant orbem.

PARAPHRASIS.

Abſit vt Deo reluctter, cuius indignationem nemo vel potentiſſimus euadere poteſt: nam & reges, qui dum Reſpublicas adminiſtrant, orbem velut humeris ſuis innixum geſtare dicuntur, ipſum ſupplices adorant, ſeſeq; illi proſternunt.

PErſpectum eſt, illud, Reſiſtere, non ad affectum, ſeu conatum ſed ad exitum pertinere: nihil enim frequentiùs, quàm Deo reſiſtere, hoc eſt, ſic affici, & conari, vt quod proprius ſuggerit appetitus, Deo etiam inuito, & irato, fiat: verùm quicquid mortales conentur, omnino conſtitutum eſt, iram Dei, vltionem, puni-

Digitized by Google

punitionem vitari non poſſe. Si enim quis id poſſet, foret rex ali quis potentior, aut robuſtior: at rex quilibet, qui ſuis viribus orbem terræ ſuſtinere videtur, dum Deus iram teſtatam facit, genua flectit, & inclinatus Dei Maieſtatem veneratur. Scriptores certè graues, per eos, qui portant orbem, Angelos intelligunt, rerum naturalium, & humanæ ſalutis procuratione, orbem quaſi portantes, qui curuari dicuntur, dum coram Dei Maieſtate ſeipſos demittunt, & diuinam potentiam, ſapientiamq; mirantur. Ex his contexitur argumentum: Nunquam inquit Iobus, tulit animus, vt repugnarem ei, cui à nemine reſiſti poteſt: numquam vt me erigerem in eum, cui potentiſsimæ creaturæ ſeſe ſubmittunt, atq; proſternunt.

Quantus ergo ſum ego, vt reſpondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

PARAPHRASIS.

Ecquis ego ſum, vt reſponſis meis ſatisfaciam Deo, & illum verbis compoſitis aggrediar?

EX abſolutiſſima ſapientia, & potentia Dei, de qua ſatis diſſeruit, infert Iobus ſe minimum, & viliſſimum eſſe, omninoq; imparem, vt Deo ſatis reſpondeat, vel cum eo verba faciat. Quo certè aſſerto palàm concertatoribus aſſentitur, quod attinet ad Dei ſublimitatem, hominiſq; diſparitatem, quam nuſquam inficiatus eſt. At rem amplificat.

Qui etiam ſi habuero quippiam iuſtum, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor.

PARAPHRASIS.

Ego ita animo comparatus ſum, vt cùm me Deus ad examen vocarit, & rogarit de opere aliquo iuſto meo, nolim ſummo iure cum eo agere, ſed, ne illud diſcutiat, impenſe precari:

TAntùm abeſt, inquit Iobus, vt cum ſublimiſsima Dei Maieſtate velim audacter contendere, vt decernam, non modò, cùm de culpis meis plectendis, ſed etiam cum de bonis operibus remunerandis egerit, nihil hiſcere, nihil pro me loqui: Imò iudicem æquiſsimum orare, ne iuſtitiam ſcrutetur meam, ſed proſtrato ignoſcat.

Et

Digitized by Google

Et cùm inuocantem exaudierit me, non credo, quòd audierit vocem meam.

PARAPHRASIS.

Adeò veneror, ac revereor maieſtatem Dei, *vt ſi quando me orantem exaudiat, mihi perſuadere non poſſim, vocem homunculi huius ab excelſiſſimo auditam fuiſſe.*

HÆc Iobi verba planè mirabilia exactam demiſsi animi ſignificationem continent. Solet interdum euenire, vt vir aliquis non adeò inſignis potentiſsimo alicui regi diu famulatus aliquid poſtulet, ac obtineat: cuius certè rei exitus, vt primùm homini nunciatur, nuncios reijcit, dictitátq; ſalui abeant. non credere ſe, regem tantum homini abiecto ita indulſiſſe: non ſanè quòd mendaces delatores opinetur, ſed quòd bonus ſuæ vilitatis, & regiæ celſitudinis æſtimator allato nuncio attonitus hæreat, neq; tam cito rem ſibi perſuadere poſsit. Hic eſt Iobi ſenſus, qui ex alta ſuæ imbecillitatis, diuinæq; Maieſtatis cognitione, & comparatione, ſi quid obtinuiſſet, non credebat ad ſenſum expoſitū. Potuit etiam hæc credendi difficultas ex alijs capitibus oriri, quæ ad orationem efficacem Theologico more requiruntur: quis enim nouit ita ſe orare, vt exaudiatur?

In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam ſine cauſa.

PARAPHRASIS.

Etiam ſi Deus me precantem exaudierit, minimè credo, quia neq; id rationibus euinco, cùm malorum nimbo me obruat, & vulnera multa homini innoxio gratis inferat.

VErſu hoc proximi verſus explanati rationem appoſitam Iobus reddit, in hunc modū: Excelſiſsimus eſt Deus, quem in hac ærumna deprecatus ſum, remitteret aliquantùm afflictionis impetum. Et fortaſſe exaudiuit me, modo aliquo arcano, ipſi quidem noto, mihi autem incognito: at ego per hoc ipſum in ea perſiſto ſententia, quam de diuina potentia, & ſapientia honore ſummo colenda deprompſi. Quis enim non timeat, & veneretur iudicem illum, qui poſtquàm exaudit, ita tamen ſeuerè cædit oratorem, ac ſi eius foret inimicus? Etenim

pœna-

pœnarum turbine me angit, atq; conſumit; & multis me dolorum ſpiculis transfuerberat etiam ſine culpa, quam quidem ego deprehenderim. Cauſa ergo hic pro culpa accipitur, quę propria pœnæ cauſa ſiue origo eſt: & hic profectò ſenſus fidiſsimum Iobi animum in Deum demonſtrat, quaſi iudicaret, ſe non ob crimina, ſed ad meriti augmentum tot calamitatibus obſideri. Poteſt quoq; illud, ſine cauſa, ſic exponi. Sine cauſa videlicet mihi cognita, quæcumq; illa ſit, fortaſſe enim anxietas immenſa non ſinebat cauſas ærumnæ lætas diſquirere, ſed pœne acerbitatem cum anteacta vitæ integritate conferre, vt acriùs torqueretur, quod ad patientiæ ſpectat encomium. At ſi abſolutè quæratur, an Deus cædat ſine cauſa, negandum ſanè: etſi tamen cædat interdum abſq; culpa, non abſq; cauſa, puta ſuæ gloriæ, & meriti eorum, quos grauiter accipit.

Non concedit requieſcere ſpiritum meum: & implet me amaritudinibus.

PARAPHRASIS.

Non ceſſat Deus animum meum ſtimulis perpetim vrgere: ex quo efficitur, vt amarulento afflictionis cibo exàturer.

MVltis profectò, & incognitis modis, Deus animum, quem ampliſsima mercede remunerare conſtituit, excruciat, ne laborum intermiſſu minùs gratiæ diuinæ, gloriæq; perquirat. Pertinetq; ad ipſam diuinæ prouidentiæ perfectionem, quam præfixit menſuram explere laborum, quibus menſuram aliam confertam, coagitatam, & ſupereffluentem in cæleſti patria ſit repenſurus. LXX Interpretes vertunt, Non ſinit me reſpirare: quibus certè verbis Deum vigilem congreſſorem depingunt, qui captet occaſiones, neq; elabi permittat. Etenim dum negotiorum, dolorumuè multitudine, atq; congerie nos ferè opprimi animaduertimus, non poſſe nos reſpirare vulgò dictitamus. Iã verò nõnulli explanatores, illa verba, Nõ concedit requieſcere ſpiritũ meũ, vel illa, Non ſinit me reſpirare, ad aſthmaticum morbum, pulmoniſque arterias obturatas referunt, quod veroſimile videtur; poteſtq; hæc interpretatio cum prima coaleſcere, cùm affectio vtraq; animi, corporiſq; cohæreat, ex qua cooriatur amarulenta ſaturitas. Significanter dictum, Implet me; fortiſsimi nempe pugnatoris more, qui ſummis periculis, & laboribus, ſingulari honoris prærogatiua,

per

Digitized by Google

perfungitur. Etenim minus fortes non implentur, non exaturantur.

Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt: Si æquitas iudicij, nemo audet pro me teſtimoniū dicere.

PARAPHRASIS.

Quis poſſit cum Deo congredi? robore pollet inuictiſſimo, vt concertatorem proſternat: æquitate præcellit, ne quid iniquè iudicet: quod cùm ſit per ſe notiſſimum, non inueniam, qui in cauſa mea pro me teſtimonium ferre audeat.

ALludit Iobus ad morem hominum, qui ſi minus potentem cum potentiore, in iudicio præſertim, aliquid controuerſiæ habentem norint, vel rogati nolunt teſtificari, ne potentiorem irritent. Et hoc ſanè, tametſi minus potentis cauſa iure ipſo nitatur. At vbi ad Dei tribunal prouocatum eſt, vbi neque ipſius iuſtitia vinci poteſt, neque verò fieri poteſt, vt alius quàm ipſemet Deus ius dicat, & pronunciet, porrò exploratum eſt, neminem fore adeò intemperantem, qui vel inſtantiſſimè poſtulatus, pro alio, quàm pro Deo ipſo, teſtimonium ferre velit. Ex quo Iobus efficit, nunquam ſe cum Deo confligere optaſſe, qui & ipſum iuſtiſſimum, ad æquitatem ſeruandam, robuſtiſſimum ad pœnam audacibus infligendam, ſemper crediderit.

Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit.

PARAPHRASIS.

Quale delirium ſit, Deo litem intendere? Sanè ſi me iuſtum euincere quæſiero, ineptè loquens à me ipſo criminis conuincar. Si innoxium me ſententia mea demonſtrauero, ille qui latebras cordis ſcrutatur, me alicuius culpæ latentis coarguet

LAus in ore proprio vileſcit, neque rarò accidit, vt qui rectè egit, culpa fœdetur, dum rectè facta commemorat, ſiue iactat: Et hoc planè apud mortales. At qui apud Deum contentioſè agit ſuæ iuſtitiæ ignarus (quis enim delicta intelligit?) ille

ille profectò ſuo ſe ore condemnat. Cùm enim certum ſit, neminem ſcire an ſit Deo acceptus, vel inuiſus, iuſtus, an iniuſtus, hoc ipſo, quòd ſeipſum decerneret, iuſtum oſtendere, culpa temeritatis minimè vacaret: ſermoque ipſe ad incertam iuſtitiã aſſerendam intentus, quædam audaciæ oſtenſio, & præmatura ſui ipſius condemnatio foret. Illud verò, Si innocentem oſtendero, ad conatum ſpectat, hoc eſt; Si me inſontem oſtendere tentauero; alioquin quomodò cum proximo hemiſtichio cohærebit, Prauum me comprobabit? nempe non ſe innocentem demonſtrat, quem Deus prauum eſſe peruincit. Poteſt tamen illa innocentiæ oſtenſio ad hominis exiſtimationem referri, vt ſi Iobus dicat: Etenim ſi me, quantùm exiſtimo, quantum aſſequor, inſontem oſtendero, multa latère ſolent in homine, quæ Deo perſpecta, mihi inexplorata cùm ſint, me facilè capiet, & iniuſtum comprobabit: quod per adiuncta egregiè confirmatur.

Annot. Excipitur peculiaris reuelatio, qualis à Conc. Tri. ſeſſ. 6. can 16. quoad perſeuerãtiæ donũ.

Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

PARAPHRASIS.

Tametſi re ipſa, ſyncera vitæ ſanctitate præditus fuero, cùm hoc ipſum ignorem, non audebo cum Deo de iure meo diſceptare. Non ſanè audebo. Vacabo potiùs conſiderationi mortis, & afficiar tædio vitæ huius, cuius acerbitatem deprecabor.

APertiſſimè fatetur Iobus catholicam doctrinam de incertitudine diuinæ gratiæ, quæ ad comprimendos grandes animos, & pia manſuetudine ſubiugandos opportuniſſima eſt. Poteſt autem vitæ tædium cum hac tenebricoſa diuinæ gratiæ ignoratione aptè conciliari, vt æquum ſit, tædeat nos eius vitæ, quæ rei pretioſiſſimæ, & fœliciſſimæ dubium inducit. Profectò licet Iobus tot calamitatibus non infeſtaretur, merito exoſam potuit habere vitam, cui certitudinem diuinæ beneuolentiæ deeſſe cognouit. Hæc vexat Dei cultores, qui poſtquàm ſe laboribus prolixis confecerunt, ignorant, quò pertigerint, vehementerque dolent, cùm altè conſiderant, vel vno celerrimo affectu ſolere animum lethali culpa fœdari, & ſempiterna morte interire: quæ certè anxietas immenſa eos, qui grauiſſimis tentationibus impetuntur, quales pleroſque nouimus, acerbiſſimè diſcruciat.

Vnum eſt quod locutus ſum, & innocentem, & impium ipſe conſumit.

PARAPHRASIS.

Nolo cum Deo decertare, neque videor mihi ei iniuriam meis ſermonibus irrogaſſe. Vno aſſerto vero, quod tueri pergo, protuli iuſtum, & peccatorem ab eo excruciari.

ASſertum hoc vnum, eſt caput doctrinæ Iobi, quod ipſe ingenuè proponit, ſtatuitque propugnare. Idem propoſuit eo ipſo, quòd ſe innoxiè vixiſſe, & nihiloſecius grauiſſima calamitate exerceri conqueſtus eſt, quod ipſius amici, & concertatores ſat intellexerunt, ac indignè tulere. Verbum illud, Conſumit, multa pollet energia ad vexationis magnitudinem exprimendam. Deus ergo non peccatores modò, quod libenter Baldad acciperet, ſed iuſtos diuexat, & ſicut morte corporali indiſcriminatim interimit, ita, & afflictionibus mortalis vitæ promiſcuè obtundit. Calamitas ſimilis, ratio abſimilis. Et quidem in re Chriſtiana, ſicut Seruator ipſe noſter, eiuſque puriſſima Mater acerbiſsimè cæſi ſunt, cùm innocentia ſumma niterent; ita & Virgines, & Martyres penè innumeri cum intemerato vitæ candore acerrimos dolores ſubière, donec ingruente nouiſſimo perſecutionis nimbo, glorioſè tandem occumberent.

Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis innocentum rideat.

PARAPHRASIS.

Si ergo, vt ego ſentio, innocens, vt & impius ærumna tangitur, precor, Deus clementer agat, neque pœnam diutiùs proroget: at valido ictu innoxios ſemel interficiat, ne illos cruciatum deprecantes irridere videatur.

NOnnullis hic verſus durus viſus eſt: at non video, cur aſperior videatur hic loquendi modus, cum explanari, & piè, & leniter poſsit, ac debeat. Statuamus hominem pium immani anxietate, dolore, derelictione tabeſcentem, in hunc modum cum ſuſpirijs, altiſque gemitibus, cum Deo agere: Animaduerto, ſumme Deus, te non impios tantùm, ſed pios etiam in hac

mortali vita ærumnis conficere: age ergo: me cœpiſti grauiter exercere: perge, precor, interfice me diu ſuſpirantem, ac pro dolore leniendo tibi ſupplicantem: videris quippe pios cultores tuos orantes deſpicere, dum eos minime exaudis, neque vllum beneuolentiæ, aut beneficentiæ ſignum exhibes. Interime, precor, me, ne diuturnior cruciatus mœrentem in aliquam culpam propellat. Porrò hic conqueſtionis, & precationis modus nihil durum apud bonos æſtimatores portendit: quocirca, neque Iobus, qui hoc ipſo ſenſu verba huius verſus extulit, durè locutus cenſendus eſt. Sanè viri ſanctimonia vitæ clariſsimi morbis, tentationibus, inſectationibus infeſtati frequẽter mortem expetiere, tanquam optabile redemptionis genus, quod votis multis flagitandum viſum eſt, vt vnus, pro plurimis, Gregorius Magnus epiſtolis multis euincit. Ridere hoc loco, eſt idem ac irridere, vel ſubſannare: nõ ſanè quòd his humanus affectus Deo tribuẽdus ſit, ſed quod more noſtro irridere videatur pios orantes, dum eos ſinit diutius clamitare, neque annuit: apud mortales quippe, qui audit neque exaudit, contemnere, deſpicere, & more iocantis pro nihilo ducere, elegãter dicitur: quod ad eruditionem eorum, qui dum orant, ſibi à Deo negligi videntur, aptè traducendum. Non negligit, ſed experitur.

Terra data eſt in manus impij, vultum iudicum eius operit: quod ſi non ille eſt, quis ergo eſt?

PARAPHRASIS.

Meritò ſemel occidi poſtulo, nam in hac vita omnino in ærumnis tabeſcendum. Terra quippe, in qua mortales agunt, permiſſa eſt poteſtati Dæmonis, principis nempè impij, qui operit vultum, hoc eſt occæcat oculos iudicum ipſius terræ, vt iuſtos opprimant: quæ ſanè permiſſio ipſius Dei eſt; Si enim Deus id non permiſit, ecquis alius permittere potuit.

ARgumentum Iobi firmiſsimum eſt. Cum enim verum aſſertum poſuiſſet, pios inquam, & impios laboribus, & cladibus conſumi; optaſſetq́; proinde ſupremo vulnere confici, vt ad requiem ex hac vita migraret, eandem ſentẽtiam, & votum confirmaturus in hunc modum eloquitur: Animaduerto, me neq́. in ſententia, neq́. in mortis optato exerraſſe: res quippe morta-

mortalium ita diſpoſitæ, & connexæ ſunt, vt neceſſe proculdubio ſit, eum qui in orbe terrarum verſatur, quantumuis innocens ſit, ingentia mala perferre. Terra nimirum, æquo iudicio, id exigente hominis peccato, permiſſa eſt Satanæ, qui antonomaſticè impius eſt: vt quaſi princeps huius mundi, multo cum comitatu Dæmonum nocere cupientium, cum quibus nobis eſt colluctatio, vultum iudicum terræ operiat, hoc eſt, obtenebret, ac excæcet, ne candidiſſimam iuſtitiæ lucem aſpiciant, & inſontes ſpolio, carcere, ſupplicio afficiant, qui omnino abſolui deberent. Ex quo perſpici apertiſſimè poteſt, iuſtos, in hoc exilio, labore carere non poſſe. Neque verò de hac rerum diſpoſitione declinanda mihi agendum, cùm ſit ineluctabilis diuinæ prouidentiæ ordo. Deus enim id permittere decreuit, cũ nõ ſit alius ſupremus rerum dominus, qui poſſit ea, quæ ad vniuerſalem mundi gubernationem pertinent, prouidere, bona efficere, mala ita permittere, vt inde bonorum prouentus copioſus exiſtat. Si ergo terrarum orbis tot malis obnoxius eſt, vt iuſti omnino torquendi ſint; profectò verum erit, permiſſam, immiſſamq. à Deo calamitatem, culpæ argumentum non eſſe: neque mihi exprobrandum erit, quòd iam diù excruciatus, & in ſummum diſcrimen adductus, mortem pacatam precer, quę me à periculo delinquendi demum eripiat.

Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt, & non viderunt bonum. Pertranſierunt, quaſi naues poma portantes: ſicut aquila volans ad eſcam.

PARAPHRASIS.

Recrudeſcit inter dicẽdum dolor, qui me ad calamitatis lamenta perurget. Væ mihi? morior iam: Dies mei celeriùs dilapſi ſunt, quàm curſores mercede magna conducti. Euanuerunt adeò velociter, vt non licuerit mihi deguſtare huius vitæ bona. Præterierunt, vt nauigia pomis onuſta vehementi vento impulſa, vt vix pomorum odor ſenſu percipi potuerit. Euolarunt inſtar aquilæ ſe librantis ad prædam.

DIxerat Iobus, neminem, licet iuſtum, à laboribus immunem, & verſu proximo iudicum iniquorum exemplo piorum vexationem euicit: nunc gliſcente dolore, ac mœrore af-

fectui indulget, quaſi dicat: Quid agam modò? vndiq; me mala circumſtant: laxabo ergo animum, & linguam in verba triſtia, quibus afflictionis collectionem diſcutiam. Hæc Iobi mens. Reflexit ille oculos in anteactum proſperitatis tempus, & res planè momentanea viſa eſt, quæ ad vniuerſam mortalis vitæ viam deriuanda. Vtitur autem terna ſimilitudine ad vitæ breuitatem repræſentandam appoſitiſſima. Prima petitur à curſore, ſeu viatore, qui fælicia nunciaturus, neq; die, neq; nocte interquieſcit, ne alius celerior boni nuncij gratiam præcurrendo defloret, & munera præripiat. Sub hac ſimilitudine, ait Iobus, fugiſſe dies, neq; vidiſſe bonum, quod ad ſignificandum velociſſimum tranſitum confert. Profectò viator ſollicitus, & ſedulus, vix ad menſam in hoſpitio ſedet, vix modicum ſibi ſomnum permittit: & licèt obuias habeat res iucundiſſimas, puta congreſſores equeſtres, belliq; ſimulacra, concentum ſuauiſſimum, amœniſſimos hortos, ſalubres aquas, perbeneuolos comites ei placere impensè cupientes, aliaq; ſimilia oblectamenta, nihil cunctatur, nihil ex eis niſi furtim deliberare poteſt, & id quidem ſollicitè, ne curſum retardet. Sic Iobus ſibi viſus eſt, qui è bonis, quibus affluxerat proſper, vix quicquam, & id primoribus labijs, ac feſtinatò guſtarat. Secunda ſimilitudo à nauibus poma portantibus: à nauibus inquam, quæ validis flatibus actę: vix alijs nauigijs obuijs, vel ijs, qui è littoribus eas conſpicantur, olfactum, fructuum odore, leuiter afficiunt. Tertia ſimilitudo ab aquila, quæ mox, ac prædam inſpexit, tanquàm fulmen, ſe è ſublimi in terram iaculatur, vt animantia humi repentia corripiat, atq; diſcerpat, pernicitatem auget fames. Hæc vitæ breuitas: & tamen mortales æternitatem quãdam ſibi confingunt.

Cùm dixero: Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.

PARAPHRASIS.

Peto, ne de lamentis his male opinemini: Si enim velim mihi vim afferre, ac ſtatuere non ita loqui, vultus apparebit triſtior, & dolore, ac mœrore intus retento, acriùs multò torquebor.

FAmiliare eſt ijs, qui grauiter afficiuntur, verba gemituũ, & querimoniarũ plena proferre, vt mœrorẽ exhalent: inualeſcit

ſcit quippe, animumq́; peius exaſperat cohibitus mœror, quaſi humor noxius, qui è corpore pellendus ſit. Et quidem ratio hæc philoſophica, & pia eſt, quam vtinam, qui animis afflictis medentur, expendant.

Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti. Si autem, & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui?

PARAPHRASIS.

Ego ſemper timui Deum, & ſuſpecta habui omnia opera mea, cùm ſcirem, te ſumme Deus, non remiſſurum pœnam, ſi peccarem. Si verò, & ſic, vt impius, plector, quorſum me pijs operibus exercui?

SEnſus Iobi eſt ſimillimus illi, quem Dauid bona opera recenſens expreſſit per verba illa: Et dixi: ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Appetitus ſenſitiui affectus eſt, ac ſi Iobus diceret: Neſcio quid agam in ſummo agone hoc. Ego ſic vixi, vt omnia opera cum Dei timore ad legis diuinæ lineam exigere ſtuderem, certò ſciens, Deum de me pœnam ſumpturum, ſi quid mali committerem: & tamen nunc æquè, ac ſceleratus quiſq; diſcrucior. Quid ergo mihi profuit labor meus? Impius hoc loco, non qui ſit, ſed, qui vt impius tractetur, vel qui impius videatur. Et quidem compertum eſt, Iobum ſuis amicis impium viſum fuiſſe, vt in hoc Chriſtum præferret, qui cum iniquis reputatus fuit. Poteſt ergo ſenſus Iobi ad partem hominis inferiorem pertinere, vt de Dauide aſſeruimus: in quo certè ſenſu, obſeruandum, & memorię mandandum ad afflictorum ſolatium, eiuſmodi lamentum eſſe animis deſolationem, tenebraſq; interiores patientibus familiare. Satis quippe frequenter, poſtquàm longam vitæ inculpatæ viam emenſi ſunt, in hos modos lugubres verba faciunt: Ego quo ad potui Deum colui: ab omni labe vigilanter abſtinui: Deum, quàm impensè valui, precatus ſum: quomodò ergo tam ſeuerè à Deo repellor. Quomodò Deo inuiſus ſum? Quid mihi profuit labor perſeueranter exhauſtus? Etenim qui de afflictionibus animi moleſtiſſimis conſuluntur, grauiter errabunt, niſi hæc perſpecta habeant, nouerintq́; quouſq; liceat animum in anguſtias conicctum laxare, doloremq; ſermone lenire. Poteſt præterea

verſus hic ad ſenſum planè mirum,& cohærentem ſententiæ diſputatorum referri, vt hæc ſit ſententia : Ego Iobus, conſcientia teſte veritus , hoc eſt timore ſollicitus exercui opera mea , ſciens pœnam culpæ omnino reſponſuram. Si autem,& ſic, (vt vos Eliphaz,& Baldad cenſetis) impius ſum,hoc eſt,ſi cùm pietatem colere ſtuduerim, adhuc impius ſum,ad huc pietatis expers remaneo , quare incaſſum deſudaui ? Profectò fruſtra pro pietate laboratum eſt,ſi pietas parta non ſit .

Si lotus fuero quaſi aquis niuis , & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ : tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea .

PARAPHRASIS.

Non ideo, quia rectè vixiſſe mihi videor, ſumme Deus, me tecum comparare audeo: eſto enim animus meus ita niteret, ac, proportione ſeruata, corpus niualibus aquis lotum: eſto opera mea manibus notata munditie eximia lucerent ; adhuc certè Si tecum componar, inuenies latentes me puniendi cauſas, vt ſordibus lepræ, vermibus, ſanie operiar, eouſq; vt ipſa veſtimenta mea, cùm ſint ſenſus expertia, videantur meum contactum perhorreſcere .

ASſeruerat Iobus, ſe inculpatè vitam duxiſſe, id quod ægrè tulerunt concertatores, quorum opinione, per hoc ipſum ſe Deo non modò æquabat, verùm,& præferebat. Atq; idcirco, vt hanc ſiniſtram dictorum interpretationem depellat , allata verba ſubijcit: quibus duo efficit, vnum, quod ad ſedandos diſputatorum animos, alterum, quod ad iuſtitiam Dei in calamitate extollendam pertineat . Et quidem ad pacandos animos, ſatis apertè ſe totum Deo ſubdit, & quantalibet puritate candeat, ſe ſordidum Dei comparatione fore profitetur . Quod verò ad Dei iuſtitiam aſſerendam ſpectat, palàm dicit, non deeſſe Deo inferendæ vexationis cauſam, vexationis inquam ſummæ, qualis fuit illa ipſi, quæ ſordidum, ſanioſum, fœtidum, horribilem eum reddidit, ita vt pereleganti ſignificatione, veſtes ipſas abominatas fuiſſe, hoc eſt, refugiſſe corporis tabefacti attactum aſſeueret. Aquas niuis commemorat quaſi puras è liquata niue decurrentes , vti è canis montium verticibus ſolent , quæ cùm

terram

Digitized by Google

terram non attigerint, nihil mixti cœni, vel aliarum ſordium contraxere. Manibus mundiſsimis, vulgata phraſi, opera defæcatiſsima notari compertum eſt, manu pro opere accepta.

Neq; enim viro, qui ſimilis mei eſt reſpondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo poſſit audiri. Non eſt qui vtrumq; valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus.

PARAPHRASIS.

Non eſt animus cum Deo diſceptare, neq; enim cum homine mihi ſimili contenderem, cui poſſem reſponſis ſatisfacere: neq; is eſt Deus, qui ad aliquod ſuperius tribunale vt æqualis aliquis ſiſti poſsit. Porrò non eſt potentior, aut ſapientior aliquis, qui vtrumq; increpare, vel ſi videatur, dextras vtriuſq; in pacti ſignum coniungere valeat.

SEnſus horũ verſuum perſpicuus eſt, excepto vltimo hemiſtichio, Ponere manum ſuam in ambobus, quod variam explanationem admittit. Ergo ponere manum ad fœdus ſeu pactum compoſitarum partium pertinet, vel certè ad potentiam alicuius, in cuius manu, ſeu facultate ſit litigantes imperio coercere, & vt velit litem dirimire. Vterq; tamen exponendi modus ſuperiorem potentiam excludit, qua nititur ratio Iobi aientis, nolle ſe cum Deo contendere, cùm non ſit æqualis, ſed immenſo interuallo fortior, & ſapientior, & quo non valeat ſuperior iudex reperiri.

Auferat à me virgam ſuam, & pauor eius non me terreat. Loquar & non timebo eum: neq; enim poſſum metuens reſpondere.

PARAPHRASIS.

Exploratum eſt, me non poſſe Deum coram ſuperiore aliquo iudice ſiſtere: quocirca ſupereſt, vt ipſe ſit ſupremus iudex, apud quem ego pro me dicere paratus ſum, ſi contrahat flagellum calamitatis, quo me cædit, & extenuet formidinem maieſtatis, qua concutior. Tunc ſanè non ita territus fidenter loquar,

Digitized by Google

qui nunc timore fatigatus, atq; deiectus nequeò verba proferre.

FOrtiſsimi ſanè, & conſtantiſsimi viri propria ſunt ſuprema huius capitis verba. Iacebat Iobus in ſimeto, pugiles inſtabant, dæmon vrgebat, corpus purulentum atq; conſumptum prægrauabat, animus mœſtiſsimis cogitationibus angebatur, Deus ſeuerè afflictum accipiebat: & tamen in ſententia veritatis aſſeueranda perſiſtens neq; animum deſpondet, neq; certatoribus concedit, neq; Dei tribunal refugit: ſed pro cruciatuum magnitudine, loquendi impotentiam excuſat, poſcitq; ſecum mitiùs agi, dolorem, pauoremq; remitti, paratum ſe ad controuerſiæ partem tuendam: ita vt cum ea, quæ ſummæ Dei Maieſtati debetur, religione, ac modeſtia, euincat, iuſtũ, impiumq; à Deo conſumi, quod in diſputationis formam, ſuæ calamitatis occaſione, vocatum eſt. Atq; ad hunc modum, in capite hoc, duobus certatoribus Eliphaz, & Baldad conceſsit, quod planè veriſsimum eſt, non poſſe hominem cum Deo conferre: id tamen, in quo illi longè fallebantur, inſontes videlicet à Deo non acerbè tractari, multis querimonijs, & lamentis, pro dolentis modo, permixtis, inficiatus, ſe Dei iudicium in ea grauiſsima cauſa non detractare fatetur. Hic pro arcana afflictorum diſciplina obſeruandum, duo certè mirabilia in veteranis Dei cultoribus cohærere; & magnanimitatem cum Deo agendi, & quandam velut oppreſsionem animi à Dei Maieſtate, per immiſſa afflictionum tela, deterriti. Illud à conſcientiæ teſtimonio, hoc à cruciatuum magnitudine genitum videtur.

CAP. X.

TAEDET ANIMAM MEAM VITAE meæ, dimittam aduerſum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ. Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi, cur me ita iudices.

PARA-

PARAPHRASIS.

Etſi timor verba penè intercipiat, adeò tamen grauor ærumnoſam vitam pertæſus, vt ſilere nequeam. Ergo ad mœrorem efflandum, relaxabo linguæ vincula, vt loquar contra me, & animo afflicto triſtia verba permittam. Illud verò in primis à Deo quæram, ne me impium pronunciet, ſignificet mihi, cur me ita puniat.

CVM Iobus acerbitatem dolorum, & mœſtitiæ, ſine aliquo afflicti animi temperamento ferre nequiret, oportuit linguam exereret, aliquidq; omnino depromeret, quod ad tenuandam vexationem vtcumq; conferret. Nimirum egregius virtutis actus eſt, mœrorem ingraueſcentem eleuare, ne animum, vti ſolet, opprimat, & in delirium, aut verba parùm pia præcipitet: quod ijs, qui de grauiſſimis affectionibus curandis conſultant, expendendum eſt, vt Iobi, & aliorum virorum ſanctimonia vitę inſignium exemplo, norint animum in anguſtias compulſum, non eſſe importuno ſilentiò, aut intempeſtiua ſeueritate exacerbandum, ſed modis multis leniendum vt ſępe monui. Eò quippe ſolet arctari, vt inſtar feræ immanem ſe, & fere implacabilem exhibeat, vt dexteritate multa opus ſit, ad ſubtrahenda irritamenta, & ad caſta oblectamenta, vel ſaltem refrigeria inuenienda. Ergo Iobus ſic verba proferens concipiendus eſt: Ego nunc deprecabar Dei formidinem, faſſus prę timore me loqui nequire: at conſidero vitę huius tędium adeò inualuiſſe vt niſi loquendo id extenuem, peiùs multò diſcrucier. Dimittam ergo, ſoluam linguam timoris vinculo obligatam, vt loquar aduerſùs me, non ſanè contra Dei prouidentiam, quam ſumma demiſſione veneror. Effabor prę anguſtia exagitati animi: precaborq; Deum, ne me impium eſſe demonſtret, dum velut impium plectit, indicetq; mihi, quam ob cauſam me ita vulneribus conficiat. Si enim ego nouero, me quicquam horrendo ſupplicio dignum peccaſſe, pœnitentiam agam, & Iudicem placabo meum. Modus ille dicendi: Dimittam aduerſùm me, pereleganꜱ, & ad animi anxietatē ſignificandam appoſitus eſt, ac ſi Iobus diceret: Ne precor, malis obruar: liceat oro, paulò fidentius loqui, non enim cruciatum immanem ferre poſſum. Et quidem

Digitized by Google

dem nolo diuinam prouidentiam reprehendere, vel de Deo cõqueri, ſed aduerſus me ipſum infœlicem verborum iacula contorquere. Illud verò, noli me condemnarè, ad culpę oſtenſionem, ſeu promulgationtm iudicialem pertinet, vt patet ex verſione LXX Interpretum vertentium: Noli me docere impium eſſe, hoc eſt, noli docere,, more ſcilicet docentis, oſtendere alijs me impium eſſe, quod in iudicio fit, dum iudex patibulo reum addicens crimen teſtibus probatum oſtendit. Hoc quippe ipſo, quòd Deus Iobum acerbiùs, quàm reum quemlibet afflictabat, oſtendere videbatur, illum ſceleris conuictum: qui ſanè ſenſus optimè cohęret expenſis circumſtantijs, & opinione concertatorum arbitrãtium neminem niſi ob ſcelera grauiter à Deo accipi, Tantundem ergo Iobus agit, dum ait, noli me condemnare, ac ſi precaretur in hęc verba: Ne me, ſumme Deus, peccatorem pronunties hac vexationis ſententia: noſti enim hos meos colluctatores exiſtimare, te iudicem hoc ipſo, quòd me diuexas, me reum enormium ſcelerum euulgare. Poſſunt quoq; verba illa, Noli me condemnare, ad pręuiam futurorum verborum excuſationem pertinere. Dixerat quippe, ſe tędio victum verba velle profundere, vbi crebrò aliquid minus limatum, & expenſum ſolet animis afflictis excidere: quocirca, Noli, ait Iobus, me condemnare, nempe ſi verbum aliquod parùm mite protulero, qui tam immaniter infeſtor, vt nequeam per otium verba pręmeditari, atq; diſponere. Illud autem, Indica mihi, cur me ita iudices, idem eſt, ac, cur mecum ita litiges, cur mihi litem horum cruciatuum intendas. Verba ſunt animi planè puriſſimi, qui nihil ſibi conſciat. Iudicare ergo hoc loco, non ſententiam proferre (quod potiùs ſub verbo, Condemnare, nuper expoſito latet) ſed laborum immiſſione, & contradictione ſe infenſum, vel actorem in iudicio oſtendere. Neq; mirum ſi culpę ignarus roget, an quid culpę lateat, vt per correctionem, Deum placet.

Numquid bonum tibi videtur, ſi calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & conſilium impiorum adiuues.

PARAPHRASIS.

An ſumme Deus, aliquid honeſti, vtilis aut delectabilis boni tibi accedat, ſi me, falſis, criminibus per hos concertatores obie-

ctis,

Digitized by Google

ctis, vexes, & quem tu ipſe creaſti, malis horribilibus, proteras, ac per hoc ipſum, eorum qui de tua prouidentia impiè ſentiunt, opinionem fulcias? Profectò hæc mala tibi placere nequeunt.

MOdus hic interrogandi negationem ſuppreſſam continet, ac ſi Iobus in hęc verba loqueretur: Omnino ſcio, tibi neq; videri bonum, me criminationibus impetere, opus tuum demoliri, ſententiam impiorum confirmare: falſa quippe accuſatio, inſontis oppreſſio, impietatis aſſertio, tria ſunt mala, quæ ingenio tuo mitiſſimo, puritati tuę infinitę minimè congruere poſſunt. Quapropter miror, quomodò me adeò grauiter proculcas, & deſpectui habere videris. Calumnia, oppreſsio, impium conſilium, hoc loco, & Satanę, cui Iobus permiſſus fuit, & amicis Iobi, quos impio errore diuinã prouidentiã oppugnaſſe conſtat, litterali ſenſu tribui poſſunt. Hæc verò, & ſimilia Deo ſolummodò tribuuntur, quatenus ea permittit, & malis benè vtens, in ſuam gloriam, & patientis ſalutem cęleſti conſilio dirigit, quę vniuerſorum Patrum, & ſcholaſticorũ Theologorum conſenſio eſt. Eadem nimirum infeſtatio, aut tentatio Iobi à Satana, vt tentatore, à Deo vt permiſſore, ac ſatanici conatus mali in bonum finem directore duxit originem: idemq; de calumnia, & oppreſsione huius verſus aſſerendum. Iam verò exempla Scripturę familiaria ſunt, quibus Deo aſcribuntur vt bono directori, quę à peccatoribus perperã committuntur, qualis Ieruſalem deuaſtatio, quę cum Chaldæorum impiè agentium opus fuerit, ſępe à Ieremia in lamentationibus repetitis verbis Deo attribuitur, qualia illa: Pręcipitauit Dominus, nec pepercit, omnia ſpecioſa Iacob. Et illa: Occidit omne quod pulchrũ erat viſu, in tabernaculo filię ſion: & alia permulta. Certum eſt autem, Chaldęos, præcipitaſſe, occidiſſe, &c.

Numquid oculi carnei tibi ſunt: aut ſicut videt homo, & tu videbis?

PARAPHRASIS.

Omnino verum eſt, Clementiſſime Deus, te per corporeos oculos deceptioni expoſitos non cernere, aut more hominum, quos affectus immoderati excæcant, non intueri.

Exclu-

EXcludit Iobus à Deo animi ſui ignorationem,ac ſi hoc modo effaretur: Scio profectò, te,ſumme Deus, calumnias, & criminationes,oppreſsiones,& impia conſilia odiſſe: ac proinde,in hac mea cauſa,non eſt cur exiſtimem, te malignè voluiſſe me per iniuriam opprimere. At quid dicam? an qui per iniuriam nihil egeris,per ignorantiam me afflixeris? Minime quidem;non enim oculos habes carneos lippitudine, aut ſuffuſione aliqua obturbatos: non pateris hanc corporei viſus obtuſionem: non intueris more hominum externa dumtaxat ęſtimantium:ſed introſpicis cor hominis, & candorem animi probas, fœditatem improbas. Cùm ergo nihil ego turpe admiſerim, quod quidem ego nouerim,quomodò,à te iudice incorruptiſsimo,& penetralium animi cognitore tam acriter cędor? Quomodo,vt exoſus aliquis ſanguinarius, ſacrilegus repellor? Expendendum hic, hunc,& pręcedentem verſum fortiſsimis Chriſti cultoribus apprimè quadrare,ij quippe,in ſummis anxietatibus hęc, ſimiliaue lamenta edunt: An me, Clementiſſime Deus,tibi applicantem velis opprimere,proterere,deſpicere? An conſilium Satanę me ferociter oppugnantis ſines pręualere? An non animaduertis,me quoad poſſum culpas pręcauere omnes, & iuſtitiam colere? An oculi carnei tibi ſunt,vt affectum in te meum minimè cognoſcas,ſed vt inuiſum peccatorem reſpuas?

Numquid ſicut dies hominis,dies tui,& anni tui ſicut humana ſunt tempora, vt quæras iniquitatem meam: & peccatum meum ſcruteris? & ſcias quia nihil impium fecerim, cùm ſit nemo, qui de manu tua poſſit eruere.

PARAPHRASIS.

Qualis eſt ſumme Deus hæc tortura mea? An tu actus tuos tẽpore prolixo metiris,vt æternitas tua ſerię dierum ſuccedat, quemadmodum vitæ humanę excurrunt tempora,vt per tot dies inquiras, & ſcruteris, an peccatum aliquod perpetrarim? Profectò hoc rigidum examen omitti poſſet, cùm ſcias me nihil impium egiſſe, præſertim cùm neminem adiutorem habeam,qui me ab hoc cruciatu liberare queat.

Agit

Digitized by Google

AGit Iobus amanter,& ſuauiter , querimonias has doloribus,& angoribus admiſcens,ac ſi per hæc verba, pro pœna relaxanda,Deo ſupplicaret: Prolixo cruciatu torqueor,clementiſſime Deus,videorque mihi ad quæſtionem à te vocatus , & plurimis diebus acri tortura conſtrictus,ac ſi tu fores iudex aliquis mortalis,qui per dies multos reum torqueres ad ſcelerum confeſſionem ſcrutinio accurato exprimendam . Verùm quorſum criminalis proceſſus iſte? Vtantur ſanè illo homines, qui aliter veritatem explorare nequeunt,at tu,qui noſti me nihil impietatis admiſiſſe , poſſes abſtinere à tormento hoc , quo me in ſupremum vitæ diſcrimen adducis : præſertim cum ſcias te potentiſſimum eſſe, meque ab omnibus derelictum , vt nemo planè ſit,qui me ſub calamitatis,& torturæ pondere iacentem, ac gementem queat eripere . Modus conqueſtionis huius lepidiſſimus, & afflictiſſimo animo ſanè dignus eſt . Euenire certè ſolet,vt iudices mortales à flagitioſis , & proteruis hominibus adacta multa tormentorum vi , nequeant criminis confeſſionē extorquere : quocirca in dies ſingulos grauiores cruciatus excogitant, reos ad quæſtionem reuocant,minantur,terrent,neque ob id audaces, & intrepidi rei concidunt , aut palleſcunt, donec repetita tortura fracti , atque ſe neci tradendos animo perſuaſi concedunt tandem iudicibus,ſeque à morte illa multiplici redimunt . Huc Iobus reſpexiſſe videtur, vt oppoſita vitæ integritate lamentum exaggeret, Deumque ad commiſerationem exoret . Pro verbis illis : Et ſcias,quia nihil impium fecerim,&c. Septuaginta Interpretes apertiùs reddunt : Scis enim me non egiſſe impiè.Poſſunt verba textus huius alia ſub forma ſic explicari : Num ſumme Deus , mortalium iudicum more per dies ſingulos, tam ſollicite peccata mea diſquiris , atque ſcrutaris ? Profectò videris omnem conatum adhibere, & nullum diem prætermittere,quaſi timeres,ne tempus te deficeret, ad veritatem perueſtigandam:ſic quippe iudices mortales maturant,ne occaſio elabatur . At hoc tibi non videtur congruere,cui tempus deeſſe nequit, poteſque acres pœnas protelare in alios futuros dies,mecum leniùs agens, ne ſtatim inteream, præcipuè cum innoxius ſim . Etenim ſiue ſons ſiue inſons tibi ſubiaceo,neque verendum tibi,ne dilabar ego,ſi me cædere volueris,cùm ſit nemo,qui me de manu tua poſſit eruere. Et quidem hic ſenſus verbis ſubijciendis conſentaneus eſt .

Manus

Digitized by Google

Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu: & ſic repente præcipitas me?

PARAPHRASIS.

Miror ſummè Deus, quomodò mecum tam ſeuerè agas? certe tu ipſe me formaſti, & quaſi ad opus perficiendum, vndique coaptaſti, & expoliſti: & tamen opus tuum celerrime deſtruis. Cunctantiùs, precor, age.

VAlet primùm ad clementiam impetrandã hic rogandi modus à bonitate, & ſapientia diuina, velut ab argumenti ſede petitus. Eo quippe ipſo, quòd quis alicuius operis auctor eſt, bene afficitur ad operis conſeruationem, & remotionem eorum, quæ vtcunque lædere poſſent, vt nimis tritum, & vulgatum eſt. Quis enim architectus non ægrè ferat deſtructionem domus, quam operosè conſtruxit? Quis agri cultor deuaſtationem horti peramœni, quem artificioſè, ac ſolicitè coluit? Profectò non modo demolitionem, verum, & neglectum, aut leue detrimentum auctor quiſque indignè tolerat, operiſque perfectionem, quanta poteſt maxima ſedulitate perquirit: quædam enim velut generatio eſt, quæ paternam quandam prouidentiã, propenſionemq́ue producit. Pondus auget ille dicendi modus, Totum in circuitu quod ad ſubintellectam animæ creationem, & corpus, quo illa circumdari videtur, ſpectat, licèt peculiare aliquid notetur verbis illis: In circuitu, quibus Iobus alludere videtur ad morem artificum, qui opus penè abſolutum curioſè circumſpiciunt, vt ſi quid detortum, decliue, exuberans, ac denique oculis ingratum deprehendant, corrigant, totumq. opus expoliant: quaſi Deus in corpore hominis formando, de quo Iobus hic agit expreſſius, ad eum modum ſe geſſerit. Ex hoc quippe precatio Iobi vires acquirit, ac ſi loqueretur in hæc verba: Reſpice, conditor ſapientiſſimè, opus tuum, quod mira ſapientia compoſuiſti, ac per partes omnes perfectione multa decoraſti. Intuere ſtructuram hanc, quæ diuturnis operis ad faſtigium creuit; neque velis repentino fulmine illam diſijcere. Pro verbis illis, Plaſmauerunt me, aliqui reddunt, ἠτοίμασάν, id eſt apparauerunt, quaſi totum illum planè mirabilem humani corporis apparatum velociſsima infeſtatione diſperdi, Iobus lamentetur. Porrò ità ſors fert: quod ad negligendam corporis curam ſpectat: Et tamen perpauci tragicum corporis exitum contem-

contemplantur. Iam verò, non eſt, cur de manibus Dei corporatis ad corpus hominis formandum hic aliquid ſuſpicemur, cum id textus non exigat, & ſenſus grauis, & lenis ſit, ille, quò per manus Dei potentiam, vel aliquid aliud diuinæ naturæ conſentaneum intelligimus.

Memento, quæſo, quod ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.

PARAPHRASIS.

Recordare, precor, Deus ſumme, corporis mei, quod vt luteum vas finxiſti, quod denique in puluerem redigetur, ne me tam validè elidas.

LVtum hoc loco pro opere figlino ponitur, quod è luto ſubacto componitur, vt ſimilitudo in eo conſiſtat, quòd ſicut è materia illa molli, ex aqua, & terra temperata, denſata, coagmentata formatur vas fictile, ita & ex luto corpus hominis, quod Deus mirificè compegit, ac in figuram animæ ipſius congruentem mirabili opificio diſpoſuit. Iobus ergo inſtat apud Deum ex creatione, formationeue corporis, quod ex fragili materia compoſitum, leuiter diſſipatur, inſtar vaſis fictilis, quod facillimè confringitur. Memento inquit, quòd ſicut vas luteum finxeris me, leuique tactu in puluerem reduces me. Cur ergo tot, ac tam validis ictibus me petis, qui figmentum noſti meum? Quieſcat, precor, indignatio hæc, qua tabeſco.

Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti? Pelle, & carnibus veſtiſti me: oſſibus, & neruis compegiſti me.

PARAPHRASIS.

Memineris ſumme Deus, te, è terra, quam humore quaſi lacte ſtillato molliſti, & mox vti caſeum ſubegiſti, expreſſoq. velut ſero, denſaſti, compegiſti, figuraſti, me formaſſe, cute conueſtiſſe, carnibus internas partes, & velut cauitates expleſſe, oſſibus ſolidaſſe, neruis connexuiſſe. Cur ergo tam celeriter fabricam diruis?

Ver-

VErba huius textus referri poſſunt ad corporis formationem in matris vtero, vbi ſperma è genitoris corpore velut lac emulgetur, & agit in materiam à genitrice in locum generationi deſtinatum confluentem, vti coagulum in lac: vbi materia coacta, & conſtipata miro Dei opificio in oſſa duratur in carnem concreſcit, in cutem tenuatur, quæ toti corpuſculo obducitur. Non eſt reſpuenda ſententia hæc: at, quæ de prima corporis Adæ formatione, quam Iobus ſibi tribuit, textum explanat, caſtiùs loquitur, & ex genere, verbis, & contextui ſatis certè conſentanea eſt. Ex hac ergo mira ſtructura Iobus Deum placare, & ad remittendam vexationem exorare conatur.

Vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi, & viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum.

PARAPHRASIS.

Tu certè, Clementiſſime Deus, animam creaſti, qua corpori infuſa viuo: viuentem verò beneficijs cumulaſti, & præſentia tua tutata eſt ipſam animam meam.

AGit hic Iobus de animæ creatione, qua corpus mirificè compactum, atq; connexum vitam, & motum acquirit. Tres verò beneficentiæ gradus diſcreuit, vitam, miſericordiam, viſitationem: primus ad vitæ principium, ſecundus ad conſeruationem, tertius ad perfectionem pertinet. Miſericordia hoc loco eſt beneficentia, liberalitas, largitio, vnde phraſis illa frequẽs in Scriptura: Facere miſericordiam. Viſitatio hic eſt idem ac proſperatio, fœcunditas, fœlicitas: ſic phraſi Scripturæ familiari, Deus viſitare dicitur, quos proſperat, fœcundat, vt Saram, & Annam Samuelis matrem. Ex his ergo præcatio Iobi vires acquirit, ne Deus, quem tot beneficijs auxit, repente perimat. Verba illa, Viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum, licèt ad tutamentum animæ, vt vitam naturalem corpori confert, referri valeant, pertinere tamen litterali ſenſu poſſunt ad ſpiritualem animæ cuſtodiam, & quandam Dei velut excubantis vigiliam, qua animam, quam ſempiternæ fœlicitatis capacem creauit, præſentia ſua ſeruat, diuinæ gratiæ, ac virtutum ſupernaturalium muneribus ampliſſimis exornat. Fauet expoſitioni huic, quòd auctores aliqui graues, miſericordiæ nomine, naturalia virtutum ſemina intelligunt, vt in hunc modum terna beneficia gradatim aſcendant, vita per animæ creationem, miſericor-

ricor-

Digitized by Google

ricordiam per indita virtutum ſemina, viſitatio, per collata vir tutum ſupernaturalium dona. Atq; ad hunc ſenſum oratio Iobi fiet multò neruoſior.

Licet hæc celes in corde tuo, tamen ſcio quia vniuerſorum memineris.

PARAPHRASIS.

Recenſui beneficia quibus me cumulaſti, ſumme Deus, quæ quamuis intra animum tuum contegas, & ſeueritate oſtenſa, ac ſi me non amares, diſſimules; at benè noui ego te illorum recordari, neq; velle amicitiam meam reſpuere.

IObi ſenſus eſt planè ſuauiſſimus, & eximia eius pietate digniſſimus. Scio, inquit, te, clementiſſime Deus, meminiſſe beneficiorum in me collatorum, quàm liberaliter me habueris, quantum operæ, ac pretij in me creando, ſeruando, proſperando exornandoque poſueris, neque velle te munera hæc tua aſpernari, ac momento penè vno ſtructuram demoliri tuam. Celas hæc, iramque ſimulas: at ego non propterea animum à me tuum alienatum ſuſpicabor. Ex hoc verſu ſtruitur argumentum ad multorum in ſpeciem fortium, ac fidorum Dei cultorum cæcitatem coarguendam, qui dum ærumnis, morbis, deſolatione interna tanguntur, mox Dei animum auerſum dictitant, ægrèq; ab hac mente dimouentur.

Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me eſſe non pateris?

PARAPHRASIS.

Si cum eſſem iunior quicquam peccaui, & proximo tempore me non caſtigaſti: Cur modò culpa condonata, animoq; ſacrificÿs, pÿſq; operibus expiato, ad calculos reuocas errata mea, neq; me à culpa liberum pœna remiſſa demonſtras?

RAtio Iobi petitur ab ingenuitate, & clementia Dei, qui, ſi quid cõmiſerat ille pro mortali cõditione, peperciſſe videbatur: ſuberatq; idoneum argumentum, quo peccati veniã ſibi Iobus perſuaderet, cùm ſemper Deũ coluiſſet, preces, ſacrificia, pia opera frequentaſſet: quocirca rogat modo, quid ſibi velit

hæc ſera, & inopinata vindicta, cùm Dei clementia non modò de culpis olim admiſſis, & obliteratis pœnam non exigat, ſed recentes leniùs puniat. Illud ergo, Ad horam, tempus proſperitatis, vbi Deus benigniſſimè agebat, reſpicit. Illud verò, Cur ab iniquitate mea mundum me eſſe non pateris, idem eſt, ac, cur me à peccato immunem eſſe non declaras, non oſtendis? quod fieret, ſi minimè affligeretur, opinione ſcilicet diſputatorum, qui aderant certaturi. Hæc Iobi conqueſtio viro innoxio congruit, quem nullus conſcientiæ ſtimulus vrgeat.

Et ſi impius fuero, væ mihi eſt: & ſi iuſtus, non leuabo caput ſaturatus afflictione, & miſeria.

PARAPHRASIS.

Quid eſt hoc? ſi peccator ſim, calamitas adeſt: ſi iuſtus, calamitas quoq; adeſt adeò, vt caput attollere nequeam, ſuccumbens ponderi afflictionis, & miſeriæ, qua, vt lethali cibo exaturor.

FAtetur vir ſapiens, ac pius vitam hanc infęliciſſimam eſſe, in qua malis infeſtari neceſſe ſit: quod ea ratione conuincit, quæ nullam videtur exceptionem admittere. Si enim iuſtus cruciatu graui torquetur (nam iniuſtum excruciari nemo repugnat) ecquis eſt, à quo vita hęc grauia vectigalia non exigat? Iniuſtus fuit Iobus ſuorum concertatorum ſententia, qui ideò à Deo cædi exiſtimatus fuit: iuſtus Dei iudicio, ſuaq; ipſius Iobi conſcientia: & tamen acriter repulſus, & exagitatus fuit. Coniectus ergo in vitæ diſcrimen, & acerrimis dolorũ ſtimulis punctus lamentatur vtrumque. Pondus habet illud. Non leuabo caput, quod LXX vertunt. Nõ poſſum ſuſcipere: quaſi onere miſerię prægrauatus, ac laſſus nequiret caput languidũ ſubleuare, vt cælum intueretur. Pondus quoq; habet illud, Saturatus afflictione, & miſeria: quaſi animæ ventriculus ingeſtum cibum amarum excoquere minimè valeret, cuperetq; præ nauſea illũ euomere. At vir fortiſſimus coxit cibum, omnia mala virtute ſuperauit, quod ad noſtram diſciplinam deriuandum.

Et propter ſuperbiam, quaſi leænam capies me, reuerſusq; mirabiliter me crucias.

PARA-

PARAPHRASIS.

Etenim quaſi hominem ſuperbum me venaris telis, & retibus dolorum, vti ſolet leæna à venatoribus capi: neq; ſemel me cepiſſe contentus ſæpe reuerteris, ac miris modis me ſaucias.

E ſuperioribus liquet, Iobum ab Eliphaz, & Baldad hominem iuſtitiæ propriæ iactantia tumidum, ac impiè ſuperbum iudicatum: conqueriturq; Iobus, ſe vti ſuperbum capi, more leænæ, quæ ob ferociam, ſæuis telis configitur. Eſt enim ex genere belluarum immanium, quas venatores, non viuas capere, cùm ſit longè difficillimum, ſed telis intra foueas, retia, vel machinas alias venatorias occidere conantur. Poteſt tamen textus ita conſtrui, vt illud, Propter ſuperbiam, tranſpoſitum cadat poſt verbum, Leænam, cuius adiunctũ ſit, in hũc modum; Et quaſi leænam propter ſuperbiam, capies me: vt ſenſus ſit; Capies me, vt venatores capiunt leænam propter ſuperbiam, hoc eſt ferociam, & ſæuitiam, imperioſamq; illam feritatem, ob quam leæna, leonè, à cęteris animantibus, tanquam ſuperbus princeps formidatur. Vtraq; expoſitio cohæret: Sed prima reſpicit opinionem concertatorum, ſecunda ſine alluſione illa exaggerat ſenſum doloris, quaſi Deus omnino voluerit ſeuerè Iobum tractare: ac ſauciare, eo planè modò, quo feræ immanes capiuntur, neq; mitiorem aliquem exercendi hominis modum ſeligere placuerit. LXX Interpretes habent: Capior ſicut leo ad occiſionem: quaſi dicant: Non capior ad vitam, vt animalia, quę ſolent haberi in delitijs, ſed ad necem, vt animãtia fera, quibus fidendum non ſit, ſi ſuperuiuere permittantur. Hæc ad commiſerationem Iobus depromit.

Inſtauras teſtes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduerſùm me, & pœnę militant in me.

PARAPHRASIS.

Me ſuſpenſum tenes, ſumme iudex, nouoſq; quotidie aduerſus me teſtes accerſis, & interrogas velut delicta mea necdum explorata pernoſciturus. Supplicia numero, & acerbitate auges in me, in quem pœnæ acres militari more agminatim irrumpunt.

Digitized by Google

TEſtes appellat Iobus, vel Dæmones ſatanico oeſtro incitatos, vel tres amicos ſuos in pugiles mutatos, vel dolores acerbiſsimos à Deo immiſſos, quæ ſunt tres velut cohortes, quibus diſpoſitis, & per tempora, vel etiam ſimul accitis, ſic Iobi cauſa agitur, quemadmodum rei alicuius ſceleſtiſsimi cauſa in tribunali grauiſsimo actitari ſolet teſtibus multis ſuccedentibus, per quos veritas inquiritur. Similitudo ergo in eo ſita eſt, vt ſicut teſtes producuntur ad veritatem indagandam, ita Dæmones, concertatores, dolores produci videantur, vt Iobus veritate perueſtigata conuincatur, ac ſi res tota Deo ſat perſpecta non foret: qui lepidiſsimus querimonias variandi modus eſt. Poſſet autem Iobus ſic loquens induci: Quorſum, æquiſsime iudex, tot teſtes interrogas? Quorſum alios alijs ſuccedere pateris? Quorſum interrogationem tam ſæpe reparas, redintegras, reſtauras? Profectò per hoc ipſum, multiplicas iram, hoc eſt, ſupplicium aduerſùs me, & pœnæ, tanquam milites armati lanceis infeſtis me impetunt, atq; transfigunt. Ceſſet, oro, hic iudiciarius proceſſus, hęc militum recenſio: tibi quippe cognita eſt cauſa, & candor conſcientiæ meæ perfectiùs multò, quàm ſi mihi in eadem cauſa multa teſtium millia iurata fauerent. LXX Interpretes pro illis verbis, Inſtauras teſtes tuos contra me, vertunt: Inſtauras in me inquiſitionem meam: quod ad interrogationem teſtium, ſeu praxim ſciſcitandi, & inquirendi luculentiùs refertur.

Quare de vulua eduxiſti me? qui vtinam conſumptus eſſem, ne oculus me videret. Fuiſſem quaſi non eſſem, de vtero tranſlatus ad tumulum.

PARAPHRASIS.

Interim dum malis obſideor, atq; coarctor, erumpit affectus impotens, mallemq; nunquam me mater vtero excluſiſſet, nequis me in hac vita ærumnoſa cerneret, vel fuiſſem partus abortiuus, qui quaſi non natus, moxq; ſepultus inter viuos non cenſerer.

HÆc Iobi optata ad eum modum, quo tertij capitis imprecationes expoſuimus, explananda ſunt, vt ſint appetitus ſenſitiui affectus ob molem grauiſsimam, qua premebatur. Ergo vel non excludi, vel ita excludi, vt præfocatus abortuq; fuſus

ſtatim

Digitized by Google

ſtatim terra occuleretur optauit. Cùm autem diſcretè è vulua non educi deſiderarit, porrò vel expetiuit non concipi, vel ita concipi, vt mater interiret, cuius vtero occultatus, & vnà cum matre ſepultus à nemine cerneretur: vt alterum optatum abortiui fœtus in ſepulchrum eueſtigiò illati ſit à primo diſtinctum: quamuis ab animo tam grauiter affecto eiuſmodi proprietas exigenda non ſit. Potuit quippe (quod mihi vero ſimilius videtur) cupere nō naſci, quoquo pacto id accideret, aut inauſpicato partu ex vtero ad ſepulchrum ſine huius lucis vſura transferri. Hic dolor, & mœror per interualla inter dicendum recrudeſcens perpendendus, ad iudicium de ſimilibus affectionibus ferendum.

Numquid nō paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte ergo me, vt plangam paululùm dolorem meum, antequam vadam, & non reuertar, ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.

PARAPHRASIS.

Idem ipſe, qui optaui ex vtero ad tumulum efferri, dum conſidero mihi dies perpaucos vitę ſupereſſe, precor, ſumme Deus, ſinas paulò amplius vitam produci: vt fleam tantillum, ſi quæ admiſi errata, agamq; pœnitentiam, ante quàm morte veloci correptus, neq; vnquam reuerſurus, deſcendam in tartarum, terræ ſcilicet regionem tenebris, & lethali obſcuritate obductam: vbi cum caligine atra coaleſcit extrema calamitas, vbi ſimilitudo mortis in oculos ſemper incurſat, vbi ſumma rerum confuſio, & perpetuus terror reos infęlices exagitat.

DOlentium affectus non artis præſcriptionibus, non vno orationis tenore, ad certos vſque fines procurrente, ibique artificiosè variato reguntur: ſed nunc vna, nunc altera ſub forma, prout ingraueſcit mœror, vehementer efflantur, quod ad animi ſummam vexationem propalandam appoſitiſſimum eſt. En, proximo verſu Iobus impenſè optauit, non vixiſſe, & modò ardenter precatur vitam aliquanto longiorem. Ibi affectus ſenſitiui appe-

titus inualuit, hic ipſe appetitus interitu imminente ſeſe contraxit, & pars hominis ſuperior proximam mortem præſagiens, pijſſima quadam ratione permota, poſtulat inducias; vt ſi quid peccaſſet (non enim quod ſibi culpæ conſcius non foret, ideo in tuto ſe poſitum cenſuit) lachrymis detergeret. Norat quippe, ſi quid obrepſiſſet grauis culpæ, tametſi occultæ, ſempiterno ſe cruciatu torquendum. Et quidem præcauere grande malum breui prorogatione popoſcit, vt patet ex verbis illis: Antequam vadam, & non reuertar, &c. hoc eſt dilationem poſco, antequàm moriar, & tempus remedij exquirendi elabatur. Per hanc autem dicendi formulam. Antequam vadam, &c. non ſignificat ſanè ſe poſtea iturum, ſed anteuertit pœnitentiā ne abeat, quam, antequàm abiret, agere velle conſilium fuit. Simile eſt illud Euangelicum: Antequam conuenirent, quibus ex verbis non ducitur argumentum, vt puriſsima Virgo, & caſtiſsimus eius ſponſus poſteà conuenerint. Iam verò cum hoc plane caſto tartari timore, benè concreuit ſpes deſcenſus in limbum Patrum, vbi candidiſsimam Chriſti lucem decreto tempore apparituram firmius, quàm dici queat, vir iuſtiſsimus ſperàuit. Pro verbis illis, Dimitte me, vt plangam paululum, Septuaginta Interpretes vertunt, Patere me requieſcere puſillum: Lachrymæ nimirum, concretione mœroris reſoluta, atq. exhalata, animoq; qui mœſtitiæ ſuccumbebat, exonerato, quietem conciliant, eæ præſertim, quæ cum ſpe ſempiterni ſolatij funduntur. Iam verò quod ait, de terra tenebroſa, quæ obſcuratur mortis caligine, de miſeriarum regione, de vmbra, ſiue ſimilitudine mortis, de ordine nullo (ex parte ſcilicet dānatorum nihil ordinatè ſed perturbatè omnia agentium, nam Deus ordinatiſſimè ſupplicia pro culpæ modo infert) de horrore perpetuo, tartari notæ ſunt, quæ in alium ſubterraneum, quàm in damnatorum ſinum conuenire nequeunt. Pondus habet vltimum verbum, Inhabitat: formido videlicet, vmbra mortis, perturbatio vitæ huius tranſeunt; at in cauitate illa tartarea peccato indiuiduè religata domicilium funeſtiſſimum acquirunt.

CAP. XI.

RESPONDENS AVTEM SOPHAR Naamathites dixit: Numquid qui multa loqui-

tur

tur,non & audiet? aut vir verboſus iuſtificabitur?
Tibi ſoli tacebunt homines? & cùm cæteros irriſeris,à nullo confutaberis?

PARAPHRASIS.

Reſpondit Sophar Rex Naamath vrbis in regione Hus ſitæ: An tu Iob loquax non audies? An verbosè agens te iuſtum euinces? An te duntaxat garriente omnes ſileant? An qui alios deſpicis,a nemine redargueris?

SOPHAR inter amicos dignitate tertius, velut moræ impatiens,& Iobi ſententiam auerſatus vehemens ruit in verba contumelioſa, in quibus conglobandis,controuerſiæ mordax agitator, animo feruenti laxat habenas. Cuius ſenſus eſt: Audiui te,Iob, affluenter verba effutientem, alijſq; minimè permittentem loqui, quod eſt turpe loquacitatis vitium. Tu verò in verborum copia iuſtitiam videris poſuiſſe tuam,cùm potiùs nimio,& inconcinno, impio ſermone te iniuſtum conuiceris. Age ergo temperantius,& conſidera apud quos viros inconditè loquaris. Num decet,vt te ſolummodò blaterante, alij tanquàm ignari, aut inertes conticeſcant?Num æquum ſit, vt qui oratione prolixa, concitata, impietatis in Deum,& arrogantiæ plena,nos aſpernari viſus es,a nemine noſtrum obiurgeris? Profectò tua procacitas, & audacia ferenda non eſt: neq. par videtur, vt ego tibi,quæ commeruiſti, minimè rependam.

Dixiſti enim: Purus eſt ſermo meus, & mundus ſum in conſpectu tuo.

PARAPHRASIS.

Ego ſanè te carpam:ferri enim non poteſt,quod aſſeruiſti, tua ſcilicet verba pia, puraq; te etiam coram Deo innoxium eſſe.

DIxerat Iobus cap.9.Non inuenietis in lingua mea iniquitatem, quod ad purum ſpectat ſermonem. Dixerat quoq.multa,quibus iuſtitiam adſtruxit ſuam,quale illud tertij capitis: Nõne diſſimulaui?Nonne ſilui? &c.& illud ſexti capitis: Vtinam ap-

Digitized by Google

penderentur peccata mea, &c. quin etiam ipſo contextu ſermonis, & (quod prudenter conijciendum eſt) geſtu, modoq; loquendi, ſuam Iobus innocentiam aſſeruit, quod ad propugnandam ſuã de diuina prouidentia ſententiam oportuit. Hæc ergo indignè tulit Sophar: quocirca præcipiti ſermone Iobum aggreſſus eſt.

Atq; vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi: vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ: & quòd multiplex eſſet lex eius, & intelligeres, quòd multò minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.

PARAPHRASIS.

Opto, Deus tecum colloquatur, ſapientiæque ſuæ arcana retegat; doceatq; quam ſit multiplex eius lex, quam te obſeruaſſe iactas. Tunc ſanè cognoſceres, te partes omnes legis non expleſſe, ac proinde multo mitius plecti, quàm commerueris.

SATIS apertè Sophar inuehitur in Iobum, vt ex hoc etiam capite cruciatus viri iuſti ingraueſcat. Profectò ſermo hic aculeatus, & ad animũ alias immaniter vexatum vehementer affligendum opportunus, mihi multorum Sophar ſimilium imaginem repræſentat. Sophar nimirũ per errorem, vti Dei cauſam agens, aſperrima verba iaculatur, & inſontem Iobum excruciat: Et in hunc ſanè modum, pleriq; viri quaſi diuinæ veritatis aſſertores, exiſtimantes obſequium ſe præſtare Deo, torquent animas planè pias, & innoxias multiplici anxietate, & internarum affectionum agone coarctatas, obiectantes eis verba, operauè cenſorum arbitrio parùm pia, vel expenſa, cùm aliter multò agendum eſſet, ne qui ſub pondere gemunt, grauiùs onerati ſuccumbant. Ille dicẽdi modus. Multò minora exigaris ab eo, ſignificantior, quàm latinior eſt. Verbum Exigaris, notat pœnam exigi à Iobo, ſumiue de Iobo pro culpa, vt opinabatur Sophar. Dum verò dicitur, Multò minora; clementia Dei cõmendatur, qui poſſet acriùs punire.

Forſitan veſtigia Dei comprehendes, & vſq; ad perfectum Omnipotentem reperies? excelſior cælo eſt, quid facies? profundior inferno, & vnde cognoſces?

Digitized by Google

ſces? longior terra menſura eius,& latior mari.

PARAPHRASIS.

Videris, o Iob, nimis audacter Dei opera perſcrutari. An rationes diuinæ prouidentiæ in creaturis exercitas, & (quod eſt maius) ipſum Deum perfecte capies? more humano dicam: eſt ſumma cœli conuexitate ſublimior, eſt inferorum ima cauitate profundior, eſt totius orbis terrarum procurſu longior, eſt mari vaſtiſſimo latior: Quomodo ergo illum comprehendes?

PERIPHRASI ſatis eleganti Sophar Deum incomprehenſibilem eſſe demonſtrat, quatuor vſus dimenſionibus altitudine, profunditate, longitudine, latitudine rerum corporearum, ex quibus ad incorpoream Dei naturam argumentum conſtruit. Veſtigia Dei rationes diuinæ prouidentiæ in rerum creatarum procuratione nuncupauit, in ipſis quippe creaturis Deus velut veſtigia impreſſa relinquit, vt ibi ſigna quædam diuinæ mentis, rationes ſcilicet ordinatiſſimæ gubernationis, deprehendi poſſint. Et quidem poſſunt, pro exiguo mortalium captu rationes eæ inueſtigari, & ex parte inueniri, comprehendi verò minimè. Ecquis enim rationes exhauriat, cur vel minimus lapillus, ad hanc figuram, quantitatem, pondus, colorem; duritiem, & cum hac illaue proprietate creatus fuerit? Patet profectò nihil ſine diuinæ mentis præſcriptione fieri: at in re quantulacumq; tot inſunt rationes adeò mirabiles, vt a mortalibus pernoſci non valeant. Quapropter ex his Dei veſtigijs euincitur, minus multò poſſe Omnipotentem vſq; ad perfectum reperiri, hoc eſt, exactè cognoſci. Porrò vera profert Sophar, verùm importuna: excurſu enim ſatis longo, & ornato Dei potentiam, ac ſapientiam Iobus extulit, orationemq; mirificè amplificauit, ac ſe Deo imparem profeſſus eſt. Iam verò quid Sophar de immenſitate Dei crediderit, an Deum extra cœlorum globos, per inanitatem illam infinito quodam proiectu imaginario conceptam exiſtere ſenſerit, non multum refert inquirere, neq; facile poſſit decidi. Fortaſſe nihil de re hac inter Theologos controuerſa cogitauit.

Si ſubuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis contradicet ei?

PA-

PARAPHRASIS.

Ea eſt Dei potentia, vt ſi velit omnia creata delere, vel in vnum chaos permiſcere, nemo poſſit ei obloqui.

HOc infert Sophar ex ijs, quę duobus proximis verſibus deprompſit. Res perſpicua eſt, quæ ad Dei omnipotentiam refertur; ex qua ſtruit Sophar argumentum in Iobum, quaſi non debuerit audacter (vt ipſe quidem cenſuit) loqui.

Ipſe enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne conſiderat?

PARAPHRASIS.

Etſi Deus, prout libet, omnia euertere poſſit, in cauſa tamen hominum non pro potentia, ſed pro iuſtitia, & id quidem leniter agit. Ipſe quippe perſpectam habet mortalium vanitatem, figmentumuè fragile, ac mendax: & contemplans hominis prauitatem, conſideratè pœnam infert.

MEns Sophar eſt, poſſe Deum omnia demoliri, vt ei libuerit; at cum homine ſceleſto clementer agere, irrogareq; pœnam culpæ grauitate mitiorem, vt immeritò Iobus conqueratur, ſe acerbè puniri.

Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & tanquam pullum onagri ſe liberum natum putat.

PARAPHRASIS.

Homo ſtultus (qualem te cerno) effert ſe animo: & iugum detrectat, ſeq; more ſolitarij aſelli ita natum putat, vt nunquam onerandus ſit.

SImilitudo hęc hominis vani, væcordis, inſani, qui ſuperbit, & vitæ commodis abutitur more iunioris aſelli ſylueſtris per cãpos licenter excurrentis, cui ſors hæc libertatis, & cuiuſdam à iugo immunitatis natiua eſt, eleganter quadrat in plurimos alios diuinæ legis iugum excutientes, ac ſi ad laborem nati non eſſent: at in Iobum minimè conuenit, quem his ipſis verbis Sophar ſuggillat. Nota eſt huius animalculi libertas, de qua ſermo redibit.

Non

Digitized by Google

Non grauatur oneribus,non ſubeſt ſtabularij diſciplinæ, non religatur præſepio, ſed pabulum, potumq; à natura comparatum liber,& expeditus exquirit. At homo,qui non intellexit,& ſtolidus effectus eſt, non tam euaſit ſimilis onagro, quàm iumento, quod grauia pondera geſtat.

Tu autem firmaſti cor tuum, & expandiſti ad eum manus tuas.

PARAPHRASIS.

Tu certè, ò Iob, obduraſti animum tuum,& corde non mollito, expanſis duntaxat manibus, oraſti, onus ſupplicij oratione ficta deprecaturus.

ANimaduerterat Sophar, Iobũ inter dicendum varias formas induere, nunc conquerentis, nunc ſupplicantis: & opinatus Iobum erronea ſententia deceptum aduerſus diuinam prouidentiam obduruiſſe, carpit ipſum, quòd nequiter orarit externo geſtu,interno deprauatus affectu, quem Deus ab orantibus,primùm requirit. Affectus quippe pius orationis medulla, & velut anima eſt,quem Deus cordium ſcrutator potiſſimùm intuetur, ſicut reſpexit prius ad Abel, & continuò ad munera eius, non curaturus munera magis,quàm ſacrificium Cain, niſi animum Abel mitem, Gen. 4. piumq; vidiſſet. Verbum Firmaſti,perinde valet, ac obduraſti,obfirmaſti. Et quidem omnino verum eſt,externos orandi ritus, geſtuſuè, dum animus impietate duratur, & glaciatur, apud Deum frigere, ac infœcundos eſſe: at Sophar longè à vero aberrauit, cùm Iobus animum ſemper mitem geſſiſſet, & cor primùm ſacrificaſſet.

Si iniquitatem, quæ eſt in manu tua, abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia: Tunc leuare poteris faciem tuam abſq; macula, & eris ſtabilis, & non timebis.

PARAPHRASIS.

Si culpæ maculam,quæ velut hæret manibus tuis, elueris, & iniuſtitia non demoretur in animo,domoq; tua;poteris faciem in ſignum ſpei hilariter attollere,cælumq; intueri: Eriſq; conſtans, & intrepidus.

Præ-

PRæſcribit Sophar orandi modum,manus tergere,nequid mali orator operetur, iniuſtitiam è domicilio,animoq; ablegare, quod ad affectum corrigendum attinet. Tunc ait fore, vt Iobus qui demiſſo capite ex conſcientiæ remorſu languebat, habitu læto,erigatur, cælumq; Dei ſubſellium, fidentiùs ſuſpiciat, bonoq; affectu, & geſtu oret. Cuius certè orationis effectus eſt, conſtantia, & timoris depulſio: quod, & ad animi reformationem, & ad ſecundam fortunam ſtabilem, & direptioni minimè obnoxiam, opinione Sopharis Iobi precibus puris reſponſuram referendum. Pro verbis illis, Tunc leuare poteris faciem tuam abſq; macula, LXX Interpretes reddunt: Fulgebit facies tua, tanquam aqua pura: quod ad bonum,nitidum,& lucentem habitum orantis non internè modò,ſed etiam externè pertinet: fit quippe ſpecies vultus orantis altera,vt cum Chriſtus in vertice Thaboris orauit,ac luculentiſſimè facies eius reſplenduit, vt videatur quædam lucis diuinæ in faciem orãtis immiſſę reflexio. Quod verò ad internam ſpectat faciem, appoſita ſatis eſt aquę puræ ſimilitudo: nam dum orat animus, ſimilitudinem quandam Dei,ipſum ſpectantis animum,concipit,qualis à tranquilla,puraq; aqua reddi ſolet.

Miſeriæ quoq; obliuiſceris, & quaſi aquarum, quæ præterierunt, recordaberis.

PARAPHRASIS.

Si demiſſo animo, puriſq; manibus ſublatis,oraueris, redibit melior fortuna,quæ miſeriæ huius in qua iaces,altam obliuionem inducat. Quòd ſi quando calamitatis huius memineris, videbitur tibi ſimillima imbri rapido,cuius,paulò pòſt, nullum extat veſtigium.

MVlta pollicetur Sophar,vt Iobum ad ſententiam flectat ſuã. promittit miſeriæ obliuionem, quæ genus quoddam expetitæ libertatis eſt:ærumna quippe eſt velut animi vinculum,vt adſtrictus anguſtia nihil ferè aliud cogitare valeat: obliuioq; ęrumnę erit proinde libertas ingenua, cuius ſpes afflictum meritò ſoletur. Aquas prætereuntes, vexationem vitę huius appellat idonea ſimilitudine: Sic enim homo mergitur, vt emergat, ſic obruunt,vt elabi feſtinent. At calamitas damnatorum abyſſus, è receptaculo,ſiue alueo nunquam erumpens eſt, quod viris pijs, boniſq; pœnarum æſtimatoribus timorem incutiat.Porrò in ſermone

I ne

ne arcano, qui pœnitentia Deum placat, ad ſtatum adeò proſperum conſurgit, vt colluuies anteactę vitę, imber pręceps qui euanuit, animo iam perſanato, validoq; videatur.

Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam: & cùm te conſumptum putaueris, orieris vt lucifer.

PARAPHRASIS.

Si Deum, vt conſulo, placaueris, inclinata iam ætate tua, velut ad veſperum, apparebit tibi lux proſperitatis, vt meridiana: & tametſi, iam te vt vita functum exiſtimes, nouo natali, velut aurora conſurges.

SCeleratis ſol occidit in meridie: iuſto, ait Sophar, ſol ad occaſum feſtinans miro planè modo lucem meridianam refundit: quę fœlicitatis, ac letitię perelegans deſcriptio, & metaphorica expoſitio eſt. Illud verò, Cùm te conſumptum putaueris, &c. pulcherrimam reparandę fortunę ſignificationem exhibet. Iam ſe Iobus tabefactum, & penè mortuum cenſebat, polliceturq; Sophar quandam velut reſurrectionem perſimilem ortui lucis, quando aurora, luciferuè matutinus orbi terrarum diſcuſſis tenebris, læta nunciant, & formoſo ſplendore ex aureo, purpureoq; permixto excitatos mortales exhilarant. Profectò verſus hic, quemadmodum, & pręcedens, ad ortum animi pœnitentia renaſcentis, & velut è ſenectute ad primęuū ętatis florem, è caligine tartarea, ad candidiſſimam diuinę lucis auroram reuertentis congruentiſsimè transfertur, multiſq; modis amplificatur.

Et habebis fiduciam propoſita tibi ſpe, & defoſſus ſecurus dormies.

PARAPHRASIS.

Mox ac Deus tibi fauere cœperit, ratione ſpei augendæ tibi ob oculos poſita, fidentiùs in dies ages, nocturnoq; tempore furibus infeſto tutus iacebis, vti foſſa circumducta ſeptus.

MIrificè amplificat orationem, ac pollicitationem Sophar: videturq; ſubnotare tempus elapſæ proſperitatis, quando nulla cuſtodia, nulla ſedulitas profuit, quò minùs à prędonibus

epu-

Digitized by Google

opulentia Iobi diriperetur. Et quidem, vbi Dei pax, & tutela pro excubitoribus ſunt, ſecurus dormit verus Dei cultor. Illa vox, Defoſſus, perinde eſt, ac intra locum tutum conſtitutus, quod & ad tempus vitæ, & ad religionem ſepulchri, quod à nemine violatum iri promittitur, pertinere poteſt. Ille vero dicendi modus, Habebis fiduciam propoſita tibi ſpe, tantundem valet, ac propoſito (vt ſchola loquitur) obiecto ſpei, quod in Scriptura ſacra familiariſsimum eſt. Ratio ſubeſt ad hunc ſenſum adſtruendum: vehementer quippe in ſpem erigitur, qui Deum ſibi experientia prauia propitium contemplatur.

Requieſces, & non erit, qui te exterreat, & deprecabuntur faciem tuam plurimi.

PARAPHRASIS.

Nunc fatigatus decumbis, at propitiato Deo requies dulciſsima ſuccedet, vt nemo te iam proſperatum vllo metu interturbet. Quinetiam tibi ſupplicabunt ope tua indigentes plurimi.

NEſciens quid proferat Sophar, quaſi vaticinatur, quod in ſecunda proſperitate Iobi, rei euentus comprobauit. Etenim omnes accurrerũt Iobo gratulaturi, munera cum honorificis acclamationibus oblaturi, quorum plurimos, veroſimile eſt, viſendum in ſterquilinio monſtrum horrentes proſtrato inſultaſſe, deſpexiſſe, aut contumelijs exagitaſſe. Qua ſanè in re Iobus Chriſti prætulit typum, in quem Crucifixũ multi caput agitantes conuicia intorquebant, è quibus nonnulli vt verum Deum poſteà ipſum coluerunt, & adoratione ſumma procumbentes venerati ſunt.

Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis: & ſpes illorum abominatio animę.

PARAPHRASIS.

Si reſipiſcas, ô Iob, fælix eris: teq; intuentes impij præ inuidentia tabeſcent, neq; patebit eis vllus ad Dei vltionem euadendam exitus: quod enim, vti ſolatium, quo mœſtitiam depellant, ipſi ſperant, nihil eis remedij, ſed calamitatem potiùs execrabilem afferet.

Con-

Contexuit multa Sophar,quę ad piorum ſecundos euentus attinent,cœptumq; ſermonem graui pronunciato concludit. Eſt argumentum à contrario, vt ſi pij proſperentur, impij deficiant. Etſi vero aſſertum ſit vniuerſale,peculiari tamen ratione directum videtur ad impios illos, qui Iobi ærumnam contuentes afflicto inſultarunt, quorũ oculi,quaſi vim gloriæ Iobi ferre non valentes, deiectionem paſſuri dicuntur. Effugium quoq; ait Sophar peribit,hoc eſt non inuenietur ab eis,quæ phraſis Scripturæ familiaris, qualis illa: Perijt fuga à me,hoc eſt non potui effugere,non patuit via,qua elaberer.Dum vero Sophar ait,impios non euaſuros, ſubnotare videtur aduerſos euentus incurſuros, quos declinare minimè valeant,vt ſcilicet in ærumnam incidant, quæ impietati reſpondeat,quemadmodum pietati Iobi proſperitas credebatur reſponſura. Pro verbis illis, Spes illorum abominatio animæ, LXX Interpretes habent: Spes eorum perditio,hoc eſt,quod de ipſis impijs ſperari poteſt,animæ perditio eſt:atq; in hunc modum caput hoc antitheſi pulchra concluditur. *Sal.* 141.

CAP. XII.

RESPONDENS AVTEM IOB dixit: Ergo vos eſtis ſoli homines, & vobiſcum morietur ſapientia? eſt mihi cor, ſicut eſt vobis, nec inferior veſtri ſum: quis enim hæc, quæ noſtis, ignorat?

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus: Nimiùm vobis tribuitis, ac ſi vos duntaxat rationis vſu præditi ſitis, quorum morte ſapientia occubitura ſit. At ego intellectu,ac ſapientia non minùs valeo,quàm vos. Ecquis enim hæc neſciat,quæ tanquam cæteris incognita protuliſtis?

PLERAQVE prompſerunt, & ſtylo grandi amplificarunt tres amici, quibus obrepſit gloriola quędam vana, de Teologica doctrina, velut de re ſibi peculiari. Quocirca Iobus eos errati admonet, docetq; (quod ad ſententiam ſuam

ſuam tuendam oportuit)non eſſe certè gloriandum ob ea aſſerta, quæ vulgò nota ſint:ſeq́; non deſpiciendum ac ſi intellectus acie, ſapientiaq́;inferior ſit cùm, Dei munere, ingenio polleat,& acri ad res diſcernendas iudicio. Pergit quoq́; de Deo mira proloqui,& ſuam interim innocentiam tueri, vt in ſententia perſiſtat. Vox,Homines, in bonum accipitur, pro viris inſignibus, atq. intellectu pollentibus,qui ratione excellentius vtantur. Pro verbis illis, & vobiſcum morietur ſapientia, Aquila vertit, τελειώματα σοφίας perfectiones ſapientiæ: quod ſignificantius eſt. Quod verò ait,Et mihi eſt cor,ad intellectum pertinet ſapientia ornatum, quæ phraſis Scripturæ familiaris eſt, qualis illa de Salamone 3. Reg.3.Dedi tibi cor ſapiens,& intelligens. Ex hoc textu liquet, viros planè ſanctiſſimos de ſe interdum res laude dignas enunciare,non eas modò,quæ virtutum cultura,ſtudioue parantur,ve tùm & quæ inter naurales dotes recenſentur, qualis eſt ingenij perſpicacitas. At hæc laus multis ex capitibus in Iobo honeſtatur,neq. paſſim ad alios deriuanda.

Qui deridetur ab amico ſuo, ſicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum:deridetur enim iuſti ſimplicitas.

PARAPHRASIS.

Ego a vobis derideor:deberetiſq. animaduertere, eos qui ab amicis irridentur,Deum mox implorare,a quo exaudiuntur,& tanquam derelicti propugnantur:ideò ſane quòd illuditur ſynceritati iuſtorum,quæ Deo cordi eſt.

INcrepationes, & externos contemptus indices, inter diſputandum Iobus obſeruauit; viſumq́; eſt homini ſapienti, tres concertatores nimium ſibi indulſiſſe, & tanquam ignarum docere tentaſſe, quod eſt graue ludibrij genus in virum nobiliſſimum atq́; iuſtiſſimum,qui ſpontaneis magiſtris facile ſapientia antecelluit.Obſeruauit certè hoc,neq; diſſimulandum cenſuit,ne ad reliquam diſputationem illi inſolentiores euaderent, & veritatem grandibus animis obſcurare pertenderent.Ratio,qua eos ab hoc auſu remouet,hæc eſt: Qui ab ijs,qui eum comiter,ac liberaliter habere deberent,ſpernitur,puta ab amicis,ſocijs,æqualibus,protinus ad Deum confugit,qui eſt deſertorum hominum aſylum:

Dei

Dei vero mos eſt derelictos ſupplicantes exaudire, atq. propugnare: non enim fert, vt derideatur iuſtorum ſynceritas, vitæuè ſimplicitas, quaſi fatua; cùm Dei ſapientia ſit plena. Simplicitas hoc loco, vitæ integritas verax, nullo dolo, hypocriſi, artificioùe fucata: cui familiare eſt, multa, quæ a politicis hominibus ingenioſe curantur, minime exquirere, & affectationem omnem procul arcere. Et hæc profectò ſimplicitas rarum integritatis argumentum in Iobo ipſo prædicatur: cui ob id fortaſſe inſultatum eſt, quod maieſtatem, & ſapientiæ oſtentationem neutiquam affectaret, quo certè morbo, veroſimile eſt, tres illos viros laboraſſe.

Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus ſtatutum.

PARAPHRASIS.

Iuſtus derelictus plane ſimilis eſt faci neglectæ, & viris opulentis & ſuperbis: at fax hæc ſeruatur ad tempus diuino conſilio deſignatum, vt quæ extincta videbatur, luculentiſsime ſplendeat.

LAmpas hoc loco idem eſt ac fax, lucerna, tæda. Hæc videlicet omnia, quando reiiciuntur, eleganter dicuntur contemni. Fax videlicet tunc æſtimatur, cùm accenſa, & in ſublimi loco conſtituta prælucet: tunc deſpicitur, cùm extincta in angulo telis aranearum prætexto iacet; at inde ad ſuum velut decorem honoremuè reuocatur, cum iterum accenditur. Hęc Iobi mens. Conqueritur quippe, ſe opinione trium diuitum deſpicabilem quandam facem, abiectam, ſquallentem eſſe: at ſperat, parari ſe nunc exercitio dolorum, & laborum, vt ſtatutò tẽpore clariùs elucescat. Et quidem tempus hoc præſtitutum in Iobo duplex fuit; & illud ſecundæ proſperitatis, in quo multò quàm anteà ſplendidius claruit, & nouiſſima dies, vbi beatiſsima & ſempiterna Dei luce fulgebit: quod ad iuſtos omnes nunc deſpectos deriuari poteſt.

Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cùm ipſe dederit omnia in manus eorum.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Non eſt cur inops ego contemnar: nam latronum domus opibus affluunt, neq; illos propterea honore dignos cenſemus, cùm Deum blaſphemijs laceſſant, à quo eis præda illa permiſſa eſt.

SVbindicauerat Iobus, amicos illos ſuos ex eo eſſe hominum genere, qui cum diuites eſſent, ipſum tunc inopem aſpernarentur: modoq; probat inopiam non efficere viros iuſtos neglectu dignos, quemadmodum è contrariò opulentia homines ſcelestos neutiquam honore dignos reddit. Huc accerſit exemplum prædonum, quos nemo non deſpicabiles ducit, qui domos ſuas, aut tentoria ſpolijs implent, & in Deum prædæ permiſſorem procaciter inſoleſcunt. Illa verò verba, Audacter prouocant Deum, ſubintellectam claudunt vltionem Dei prædonibus inferendam, quaſi Iobus ſic enim ciaret: Ego nunc inopia premor, neq; careo ſpe boni exitus præſtituto tempore ſucceſſuri: è contrario graſſatores multi nunc diuitijs abundant, & timore diuinæ indignationis concutiuntur. Quid ergo mihi obſit penuria? aut quid illis proſit opulentia? Inopia ergo, & opes iuſtis, & reprobis communes ſunt: viros ergo ex propria hominis dignitate, hoc eſt, ex virtute cenſete.

Nimirum interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia cœli, & indicabunt tibi: & n arrabunt piſces maris. Quis ignorat, quòd omnia hæc manus Domini fecerit?

PARAPHRASIS.

Profectò non deberet mihi obtrudi velut ignaro doctrina adeò vulgata, vt ſiquis veſtrum roget animantia reptilia, volatilia, natatilia, terramq; ipſam, ab ijs omnibus, quaſi renſponſum accipiat. Quem enim latet Deum omnium iſtorum conditorem eſſe, ac proinde ab ijs omnibus naturæ ipſius lingua prædicari?

HIs verbis incipit Iobus oſtendere, quæ digerenda ſuſcepit, ne ipſius amici ſoli ſibi ſapere viderentur. Incipit verò acriter, & non eis gloriandum euincit, cùm res planè omnibus peruias licet faſtu grandi deprompſerint. Interroga inquit iumenta.

menta. Hoc vel ad Sopharem,qui vltimus dixerat, vel ſynecdochicè ad tres ipſos direxit vnius ſententiæ aſſertores, egregiè ad obiurgandum conſpirantes. Nimirum interroga iumenta, hoc eſt,conſidera animantia,expende,cõtemplare, ac in eundem modum cætera,ſic enim interrogantur res rationis exortes, & reſpondebunt, per proſopopeiam, qua rei inanimatæ vel animatæ, ſed experti rationis, tribuitur ſermo. Etenim ſermo hic, multiplex diuinæ ſapientiæ ratio in ijs creaturis velut inſcripta, & a bono inſpectore deprehenſa eſt. Profectò hæc interrogandi ratio, ad arcana reſponſa elicienda, a viris contemplationi deditis,inſigni cum emolumento,creberrimè exercetur.

In cuius manu anima omnis viuentis, & ſpiritus vniuerſæ carnis hominis.

PARAPHRASIS.

Exploratum eſt,a Dei potentia pendere non modò animas cæterorum animalium, verùm, & rationalem animam, quę hominis propria eſt.

REctè alterã ab altera anima diſcreuit,cùm immortalis hominis anima Dei ſapientiam,& potentiã excelſius oſtentet,quã vniuerſæ animalium aliorum animæ. Spiritus appellatur ad indicandam hoc nomine nobilitatem,qua homines ſpirituales ab ijs quos Apoſtolus animales dixit,longè diſcernit. Anima quippe hominis,quã corpus vegetat,anima ſolum, qua virtutis decorũ, & diuinas præſertim rationes intellectu concipit,voluntate diligit, ſpiritus nuncupatur. Pondus habet ille dicendi modus:Spiritus vniuerſæ carnis:quo ars mira copulandi,& connectendi ſpiritualem animam cum carnis concretione notatur.

Nonne auris verba dijudicat,& fauces comedentis, ſaporem?In antiquis eſt ſapientia,&in multo tempore prudentia. Apud ipſum eſt ſapientia, & fortitudo,ipſe habet conſilium,& intelligentiam.

PARAPHRASIS.

Omnia perfectiſſimè nouit Deus: Si enim auditus verba diſcernit, guſtus ſaporem, ſenſibili perceptione; Si ſenes intellectuali exercitio euadunt inſigniter docti,atq. prudentes;profe-

Et ò exploratum erit, Deum abſolutiſſima ſapientia, vi diuina; conſilio, & perſpicacitate præcellere.

VIs rationis a Iobo contextæ inuictiſſima eſt. Proximè dixerat in Dei manu omnem animam eſſe: ex quo ſuauiter ducitur argumentum ad aſſerendam Dei ſapientiam. Si enim ipſemet Deus ſenſibus hominis, a quibus petitur cogitationis origo, contulit virtutem ad obiecta ſua diſcernenda; ſi poſt eam rudem ſenſuum cognitionem, homines ætate prouectos, per intellectus exercitium, multiplicemq; rerum obſeruationem, ad inſignem ſapientiam ſpeculando, & eximiam prudentiam agendo promouit, porrò aſſerendum eſt, largitorem ſenſitiuæ, ac intellectualis, ſpeculatricis, ac practicæ notitiæ, ea perfectione minimè carere: quin potiùs aſſeuerandum ſublimiſſima ſapientia, fortitudine, conſilio, intelligentia præſtare: Sapientia vt omnia pernoſcat; fortitudine, vt vi fortiſſima quæ prænouit, efficere valeat; conſilio vt miris, ac prudentiſſimis modis omnia flectat, quò velit; intelligentia, ſiue intellectuali viſu perſpicaciſsimo, vt omnia creata circumſpiciat, & penetret, neque extra prouidentiæ ſuæ metas aberrare permittat. Poſſet breuiùs, & fortaſſe efficaciùs argumentum ita conſtrui: ſenſus percipiunt, atq. diſcernunt ſonos, ſapores, colores, &c. intellectus præſertim ſenu[illegible]pientia, & prudentia pollet: multo ergo perfectiùs Deus æternus omnia explorata habet, qui totius creatæ cognitionis auctor eſt. Guſtatus, & auditus pro cæteris ſenſibus ponuntur. Iam verò non eſt, cur ſapientiam, conſilium, intelligentiam Dei, dialectico more premamus, ſed vt per eorum nominum ſignificatum puriſsimam, & infinitam Dei notitiam, qua præpollet intelligamus, atq. admiremur. Septuaginta Interpretes ſic habent: Apud eum ſapientia, & virtus; ipſi eſt conſilium, & intellectus: vbi virtus pro fortitudine, intellectus pro intelligentia, eodem ſenſu, quem explanauimus.

Si deſtruxerit, nemo eſt, qui ædificet: ſi incluſerit hominem, nullus eſt, qui aperiat.

PARAPHRASIS.

Deus pontentiſsimus eſt: ſi moles firmas euerterit, nemo valet ipſo inuito eas inſtaurare: Si hominem quemq; fortiſsimum carcere, morbo, calamitate obuallarit, nemo extra ipſius placitum, clauſum eripiet.

Aſ-

ASſertio hæc ad potentiam Dei extollendam deſtinatur. Eſt autem veriſsima, ſiue de arcium, murorum, pyramidum deſtructione, ac reparatione; ſiue de ferocium reorum, aut fortiſsimorum militum detruſione in carcerem, ac liberatione ſermo fiat; ſiue ad res arcanas traducatur oratio. Nemo enim corriget, quem Deus deſpexerit: nemo ab interna vexatione, aut deſolatione recreabit, quē Deus cōprimere, ac repellere decreuerit.

Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur, & ſi emiſerit eas, ſubuertent terram.

PARAPHRASIS.

Si aquas terram interlabentes, pluuiáſq. prohibeat, omnia terreſtria interareſcent: ſi cum impetu ferri ſinat, terram obruent, atq. delebunt.

HOc potentiæ diuinæ argumentum planiſsimè, & creberrimè patet, nam & tremendis alluuionibus, & lethali ariditate impios Deus plectit. Nunc cœlo ſudo, nunc pluuio ſontes punit, quemadmodum ætas quoq; noſtra perſpexit. Iam verò Deo ſic vlciſcente, nemo eſt, qui ordinem ſuppliciorum poſsit inuertere, nedum auertere.

Apud ipſum eſt fortitudo, & ſapientia: ipſe nouit, & decipientem, & eum qui decipitur.

PARAPHRASIS.

Deus profectò robuſtiſsimus, & ſapientiſsimus eſt in rerum humanarum gubernatione: Ipſe contemplatur ſeductorem vt puniat, ſeductum vt miſereatur.

POtentiam, & ſapientiam Dei, quam ex naturę operibus commendauerat, pergit ex morum gubernatione, perfectiſsimaq; prouidentia laudare. Ipſe conſpicatur motus primos in animo impoſtorum excitatos, dolos, conatus, impetus; ſimplicium verò ignorantiam, inertiam, imbecillitatem: & vtriſq. mercedem rependit.

Adducit conſiliarios in ſtultum finem: & iudices in ſtuporem.

Digitized by Google

PARAFRASIS.

Peritos homines, qui alijs conſulunt, in rerum exitus inopinatos velut amentes inducit: Iudices acres, & ſolertes, vt ſtupidos homines obturbat.

PErmultos ſanè conſiliarios Deus ſeuero iudicio in ſtultiſsimum finem deuenire ſinit, homines videlicet inſolentes, nimium ſibi fidentes, & vana prudentiæ opinione turgidos: cuiuſmodi fuit Achitophel, quem vti numen quoddam populus conſulebat, qui, cum erubeſceret, conſilium quoddam ſuum Abſaloni, & proceribus diſplicuiſſe, conſpectū hominū ferre nō valens ſpontaneo ſuſpendio interijt. Iudices quoq. pleroſq; parùm pios in ſtuporem agit, ſimiles videlicet Iudicibus Babylonicis, quos, cùm poteſtate ad obſcœnitatem abuterentur, in cauſa Suſannæ, per puellum Danielem, ſpectante populo, ac mirante, attonitos iudicio miro, ſtupenteſq; conuicit, & horrendo interitu ſuſtulit.

Baltheum regum diſſoluit, & præcingit fune renes eorum.

PARAPHRASIS.

Ex hoc eminet Dei potentia, quòd regum, quibus nihil in orbe potentius, cingulum, inſigne tantæ dignitatis ornamentum, aufert, & captiuos fune infami, vel in carcere nectit, vel ante victorum currus præcinctos agit.

BAltheus hic, vel cingulum ex corio bullatum, ex quo penderet enſis, vel pretioſus alius cinctus regia ſublimitate dignus eſt. Iam verò, & ſacris Regum, & vulgatiſſimis alijs conſtat hiſtorijs, reges plurimos, vel in caſtris, vel in ipſis vrbibus regijs captos, & abductos, ad miſerrimamq; conditionem deturbatos, vinculis tandem infamibus nexos mœſtiſsimo exitu ante actam gloriam extinxiſſe. Hoc autem Deo vltori ſcelerum Iobus tribuit, ipſiq; Deo actiones illas diſſoluendi, pręcingendiq; aſcribit, vt Deum potentiſsimum eſſe confirmet. Expendenda antitheſis illa balthei, & funis; & quò tandem pręcipitet mortalium pompa, quæ homines parùm pios, timoratoſq; dementat.

Du-

Ducit Sacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat.

PARAPHRASIS.

Non reges modò, verùm & ſacerdotes indignos, infamia notatos Deus loco pellit, & excellentes quoſq; deturbat:

SEptuaginta Interpretes ſic habent: Qui emittit Sacerdotes captiuos, Dynaſtas autem terræ euertit: quibus certè verbis Vulgatus exponitur. Porrò ſummus Hebræorum Sacerdos cum Sedechia rege in captiuitatem abductus fuit, in qua regem, ſacerdotem, optimates ſeu proceres inglorios eſſe oportuit. Illud, Optimates ſupplantat, idem eſt, ac primores, patritios, proceres proſternit, deturbat, decutit. Nihil excelſum, aut firmum in orbe, quod diuinæ potentiæ reluctari queat.

Commutans labia veracium, & doctrinam ſenum auferens.

PARAPHRASIS.

Homines vera docentes, puta Academicos, ſcolarum magiſtros ita perturbat, vt vera proferre neſciant: Senibuſq. prudentia inſignibus conſilij vim adimit, vtrorumq; peccatis id exigentibus.

SAtis crebrò ſcientiam comitatur elatio, ſicut ſcriptũ eſt: Scientia inflat. Dei autem iudicio facilè æquiſsimo turgentibus ſcientia hominibus, aufertur loquendi, ſenſaq; propriè exprimendi facultas, aut certè facilitas, vt vel nequeant, vel difficulter poſſint verba idonea inuenire, quibus, quæ cogitarant, pro voto ſignificent. Quin etiam falſa pro veris efferre permittuntur, quæ labiorum commutatio eſt. Hominibus autem ætate prouectis prudentiæ fama tumentibus, altiore conſilio, obtenebratur intellectus, vt hallucinentur, modoſq; rerum gerendarum excogitare nequeant: quod in cœtibus politicis, vbi pietatis ratio non habetur, paſsim cernitur. Ibi quippe & labia, & mentes commutantur, & vertigine quadam animorum, qui ſapientiſsimi, ac eloquentiſsimi videntur, neq: res diſcernere, neq. aptè verba, quibus optata perſuadeant, contexere valent.

Digitized by Google

Effundit deſpectionem ſuper principes, eos, qui oppreſſi fuerant, releuans.

PARAPHRASIS.

Ludibrio exponit, obruitq; contemptu ſuperbos principes, quos è ſublimitate deturbat, & quos iÿ violenter oppreſſerant, in libertatem aſſerit.

HOc certè aſſertum, tam notum, quàm verum eſt. Modus autem ille dicendi, Effundit deſpectionem, vim habet inſignẽ, caſumq; calamitoſum proculdubiò notat: ſubeſtq; ratio: Nam quos Deus in ſublimem ſtatum euexit, vt honore ampliſſimo colerentur, æquum eſt, ſi honore delato abutantur, extrema infamia deturpentur.

Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem vmbram mortis.

PARAPHRASIS.

Nihil Deum latere poteſt, qui res profundè abſtruſas detegit, & quæ obſcuritate teterrima celantur, in meridianam lucem profert.

VErſus hic referri poteſt ad conſilia hominum latenter inita, qualia machinatores ingentium malorum nocturnis conciliabulis excogitare ſolent, quæ Deus conſilio ſuo detecta, ſeu reuelata diſijcit. Sic planè quædam hæreſum primordia ſæculo noſtro nocturnis conuentibus ſerpentia diſcuſſit. Poteſt quoq; verſus hic ad cæleſtes reuelationes pertinere per verba illa. Qui reuelat profunda de tenebris, hoc eſt, qui recondita, & quaſi tenebris denſis obducta mortalibus oſtentat, quæ ſunt occulta ſapientiæ, qualia diuinus Pſaltes ſibi manifeſta cecinit. Verba verò illa, Producit in lucem vmbram mortis, ad notitiam pertinent rerum, in tartaro, alijſq; ſubterraneis finibus latentium, vbi horror, & vmbra, hoc eſt, ſimilitudo mortis omnia obnubit. Omnia quippe quantumuis tenebroſa in lucem Deus producit, quando vniuerſa illa ſuæ lucis cognitione perluſtrat, vt non magis ei celentur, quam ſi cunctorum mortalium oculis paterent.

Digitized by Google

Qui multiplicat gentes, & perdit eas, & ſubuerſas in integrum reſtituit.

PARAPHRASIS.

Mira propagatione numeroſiſſimas gentes auget, & vbi placet, extinguit, moxq; populos redintegrat.

PAtet ſanè hoc ex propagatione ante diluuium, quo genus humanum exceptis pauciſſimis hominibus, deletum, poſtmodumq; diuina prouidentia inſtauratũ eſt. Regna verò aliqua prius florentiſſima bellis conſumpta deſeruntur, poſteaq; Dei conſilio, noua prole reparantur.

Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos, vt fruſtra incedant per inuium. Palpabũt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet, quaſi ebrios.

PARAPHRASIS.

Voluntatem principum Deus flectit, quò libet, & ſinit eos ſeduci, vt lumine iuſtè ſubtracto incaſſum, velut per loca deuia, tendant, non obtenturi, quod conantur. Obtenebrato per ignorantiam intellectu, quaſi cæci obuia contrectantes incedunt: quos affectibus perturbatis tanquam temulentos Deus vacillare permittit.

OMnino compertum eſt, cor regium à Deo verti, quocumq; velit. Mouet quippe ipſorum voluntatem corde ſignificatam, quò decreuit, ita vt arbitrij libertate minimè læſa, id proculdubio agant, quod à Deo prouiſum eſt. In corde principium motus naturalis: in voluntate primordium motus moralis, vt rectè cor appelletur. Dicitur autem Deus decipere, errare facere, non certè quòd errorem, deceptionemuè inducat, ſed quòd lucem iuſtè ſubtrahat, cuius defectu, impij homines ſpiritualem quandam eclipſim patientes à recto aberrant, & grauiter ſeducuntur. Exiſtimant ſolliciti rerum grandium, & nouarum opifices, ſe ſua potentia, aſtutia, ſolertia id aſſecuturos, quod moliuntur, videnturq; ſibi rectà inducere: at Deus eos errare permittit per inuia loca, prodigioſa quadam cæcitate laborantes, quæ viris ſapienti-

bus

bus timorem incutit. Profectò, & hac ipſa tempeſtate conſtat, veriſſimum eſſe Iobi oraculum, quod altè perpendendum èſt.

CAP. XIII.

ECCE OMNIA HAEC VIDIT oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi ſingula. Secundùm ſcientiam veſtram, & ego noui: nec inferior veſtri ſum.

PARAPHRASIS.

En, quæ recenſui diuinæ potentiæ, ac ſapientiæ præconia aure, viſu, intellectuq; percepi: Ex quo liquet me ſcientiam veſtram æquaſſe, neq; inferiùs ſubſtitiſſe.

POSTQVAM illuſtria diuinæ ſapientiæ, ac potentiæ encomia Iobus extulit, ſubdit quod tribus certatoribus dictum oportuit, ſe nihil ex ijs, quæ ipſi prompſerant, ignoraſſe, vt iactantia retuſa æqua diſputationis lege, ad refellendam eorum ſententiam, ſuamq; aſſerendam hoc capite procedat. Reprehendit argumenta ſibi obiecta ad præſentem cauſam importunè obtruſa, & cum Deo religiosè diſceptat.

Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & diſputare cum Deo cupio, priùs vos oſtendens fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum.

PARAPHRASIS.

Cùm extra rem diſputetis, Deum appello, cum quo diſputare opto, poſtquàm vos mendaces, & peruerſæ doctrinę profeſſores conuicero.

APtè quidem, ac lepidè Iobus, cuius caput moleſti, & erronei diſputatores obtuderant, fatetur malle ſe cum Deo diſceptare, qui cum verax, & ſapiens ſit, nec vera negabit, neq; ineptè

verba

Digitized by Google

verba conglobabit. Quod vero ait, diſputare cum Deo, idem eſt, ac verum inquirere rationibus vltro citroq́; acceptis, ac redditis, vtpote cum veritatis auctore, & aſſertore, quem in aſtruenda vera ſententia demiſſo animo acturus non formidat. Sanus certè ſenſus: ſed neſcio quid parùm mite portendit loquendi modus, quod à claſſicis ſcriptoribus obſeruatum eſt. Priùs tamen, quàm cum Deo agat, ait velle ſe fabricatores, hoc eſt, concinnatores, ſiue compoſitores mendacij peruincere, mendacij videlicet, quo aſſerebant Iobum ipſum, vt & alios afflictos, ob anteacta ſcelera plecti: atq; hoc eſt dogma peruerſum, cuius cultores, profeſſoreſuè ipſos appellat. Pro verbis illis, Fabricatores mendacij, LXX reddunt, Vos eſtis, ἰατροὶ, medici iniuſti: iniuſtè nimirum medebantur ægroto, qui ad eius curationem falſa dogmata, quaſi medicamenta noxia obtrudebant.

Atq; vtinam taceretis, vt putaremini eſſe ſapientes.

PARAPHRASIS.

Inconditè loquimini, foretq́; è re veſtra ſilere, vt viri ſapientes videremini.

PRæſtat ſanè conticeſcere, quàm ineptè loqui: conſtatq́; viros nonnullos non vſq; adeò ſapientes, vno ſilentij cultu ſapientiæ famam peperiſſe, quaſi mundus opinetur, os commiſſum ſapientiæ reconditę, ac in tempus opportunum aſſeruatę clauſtrum eſſe. Sic Areopagitæ verbis parciſſimè vſi, atq; in ſilentij prouerbium verſi ſunt. Sapientes verò chriſtiani altiore conſilio tacent, non vt videantur ſapientes, ſed vt ſint.

Audite ergo correptionem meam, & iudicium labiorum meorum attendite.

PARAPHRASIS.

Qui me grauiter obiurgatis, admonitionem meam, & cauſę meæ defenſionem precor, attentiùs audite.

DEcet profectò, qui alium carpit, ſeſe mutuæ correptioni, aut inſtructioni obnoxium credat: qua certè in re ſolet à viris grauibus enormiter errari. Arrogant ſibi redarguendi auctoritatem, neq; admoneri ferunt: eſt autem viri ſapientis, corripientem

leniter

leniter audire. Correptio hoc loco, pro obiurgatione errantium, aut pro confutatione erroris accipi poteſt: iudicium verò labiorum, pro oratione iuſta, vera, veræ ſententiæ aſſertrice, falſæ expultrice.

Numquid Deus indiget veſtro mendacio, vt pro illo loquamini dolos? Numquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini? aut placebit ei, quem celare nihil poteſt? aut decipietur, vt homo, veſtris fraudulentijs?

PARAPHRASIS.

An Deus aliquis clientulus eſt, agens falſis, & doloſis aſſertionibus, quibus ei patrocinemini? An è contrario illum in iudicio quaſi potentem reueremini, vt pro eo pronuncietis? An exiſtimatis falſi dogmatis defenſionem placituram ei, cui nihil celari poteſt? Aut ipſum velut ignarum veſtris fraudibus ſeducendum?

ACriter vrget ſuos concertatores Iobus, veritatis fiducia erectus. Ad cuius intellectum, annotandum, tres viros illos vehementer egiſſe exiſtimantes pro iuſtitia Dei ſe depugnare, quibus ea de cauſa non vſq; adeò ſuccenſendum videri poſſet. Zelus quippe exarſit, & benè fretos, nihilq; ſe mali committere ratos, in excandeſcentiam perpulit: at vbi ad veritatem perquirendam omnis diſputationis conatus incubuit, Iobo viſum eſt, oportere errantes interdum vellicare, ne licentiùs, quàm par eſſet, auderent. Conſtat nimirum in ſcholarum certaminibus eos, quos modeſtia non permulcet, ſiue per ignorantiam, ſiue per proteruiam altercantes, acri ſæpe ſermone compeſci. Eſt autem perelegans corripiendi modus, quo Iobus eis, nunc vt patronis, nunc vt iudicibus, ad quorum tribunal cauſa ipſius cum Deo expoſtulantis delata fuiſſet, notam inurit. Notum videlicet, ac tritum eſt, patronos parùm pios clientes nefariè, ac mendaciter tueri, ſiue propriæ exiſtimationis, ſiue iniuſti lucri illecebra captos: iudices itē iniquos, vbi cum potentiore inops litigat, iure violato, potentiori fauere. Notam primam indicauit verbis illis, Vt pro illo loquamini dolos: ſecundam his, Faciem eius accipitis, quæ phraſis familiariſſima eſt, pro vitio, quod Acceptio perſonarum appellatur.

Ergo

Ergo idem agit Iobus, ac ſi diceret: Abſiſtite à ſententia erronea quam de diuina prouidentia in mea vexatione concepiſtis, & falſis aſſertionibus tueri perſiſtitis, quaſi ego apud vos Deo litem intendam, voſq; vel patroni falsò Deum defendentes, vel iudices iniuſtè pro illo ſententiam proferentes ſitis. Etenim Deo hæc veſtra cenſura placere nequit, qui neq; quicquam ignorat, neq; ab impoſtore vllo ſeduci valet.

Ipſe vos arguet, quoniam in abſcondito faciem eius accipitis.

PARAPHRASIS.

Prædico vobis fore, vt Deus ipſe vos conuincat errati, quia cùm palàm noueritis me piè vixiſſe, nunc intra conſcientiam sic Deum ab iniuſtitia vindicatis, vt me tanquàm flagitioſum damnetis.

ARguet vos inquit Iobus, hoc eſt, peraget reos, peruincet ipſe, quem vos in iudicio veneramini, quaſi oporteret ad ipſius iuſtitiam aſtruendam, mihi falſa crimina affingere, quæ nouit verax Deus me non perpetraſſe.

Statim vt ſe commouerit, turbabit vos, & terror eius irruet ſuper vos. Memoria veſtra comparabitur cineri, & redigentur in lutum ceruices veſtræ.

PARAPHRASIS.

Mox ac Deus ſeſe oſtentarit, maieſtate ſua vos concutiet, ac exterrebit. Nomina veſtra ex memoria hominum excident, vt cinis vento difflatus, & corpora veſtra, quorum colla erigitis in puluerem reſoluentur.

MEns Iobi eſt, repenſurum Deum tribus amicis, qualia ipſi Iobo inferre tentarunt, perturbationem ſcilicet, ac terrorem: debere propterea ipſos diuinæ vltionis memores miteſcere, ac temperanter cum homine afflicto colloqui: eſſe videlicet homines alijs ſimiles, eorum memoriam delendam, & corpora in terram redigenda. Videtur hoc loco Iobus præſagire, quæ poſtmodùm contigere, quando, ſub finem certaminis huius, Deus apparuit,

Digitized by Google

paruit, & diſputatores iratus conterruit. At licet in has anguſtias ſenſum minimè coarctemus, omnino verum eſt illud: ſtatim vt ſe commouerit, turbabit vos, &c. quod Iobus de commotione illa, qua Deus modò velut ſedens, aut quieſcens, in cuiuſq; hominis morte, ſe loco mouere eleganter dicitur, efferre potuit. Sinit Deus hominem pro libito agere, dum viuit, & laceſſitus peccatis minimè commoueri videtur, pœnitentiæ tempus indulgens, & patienter ſuſtinens: at in peccatoris interitu, exardeſcere dicitur ira; quę ad commotionem ſignificandam appoſitiſſima eſt. Tunc hominis infælicis perturbatio, & terror, quo anima opprimitur. Quod vero ad corpus ſpectat, nihil niſi cinis, & puluis è faſtu euaneſcente relinquitur. Et quidem hæc Iobi prædictio amicis calamitosè obtigiſſet, niſi ſententiam, cuius excuſationem idoneam poſt Iobi admonitionem obtendere nequibant, deniq; mutaſſent: at Deus propitius prece Iobi correxit errantes.

Tacete pauliſper, vt loquar quod cumq́; mihi mens ſuggeſſerit.

PARAPHRASIS.

Ne mihi obloquamini, ſed ſinite afflictum expromere, quæ in mentem venerint.

VErba hæc propria eſſe videtur animi dolore saucij, ſermonis cōceptu prægrauati, ſeſeq; ſine interruptione exonerare cupiẽtis. Affectus grauiter mœrentiũ eſt, cui ſermo permittẽdus, ne peiùs exacerbetur. Silete, inquit, quod, per præoccupationem dolentibus familiarem, dictum videtur: non enim tunc alij, ſed Iobus ipſe verba faciebat, verebatur tamen, ne homines verboſi importunè ipſum interpellarent. Quod verò ait, Quodcumq; mihi mens ſuggeſſerit perinde eſt, ac ſi diceret: Sinite exhalem dolorem acrẽ, ne mei curam geratis an mens pia, vel impia ſuggerat, ne ſalutis meæ ſollicitudine angamini: ego de me ipſo rationem Deo reddam, & quicquid peccauero, luam. Rectè Iobus, nam intempeſtiua ſunt conſilia ægris animis obtruſa, & verba dolentium leniter accipienda, piaq; interpretatione extenuanda ſunt.

Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

PARAPHRASIS.

Cur, exiſtimatis, ego conſumor, tabidoq́; corpori velut morſus infigo, & in vitæ diſcrimen adducor? non impatientia vel deſperatio, ſed acerrimus dolor vrget me.

ROgat Iobus, quid de ipſo cenſeant tres illi viri, in acerrimis doloribus, & miſerrimo ſtatu, in quo, pr ę anxietate incredibili, videbatur conſumi, ac ſi carnem dentibus diſcerperet; in quo vita manifeſto diſcrimini expoſita videbatur, ad eum modum, quo res in manibus poſitæ direptionis periculo patent, quod ſignificatur frequenti illa Scripturæ phraſi: Anima mea in manibus meis, &c. Interrogat ergo Iobus: Quare conſumor, quare tabeſco, & in vitæ periculo verſor? Non me impatientia, vel deſperatio, ſed incredibilis dolorum acerbitas ad inſolitos actus impellit, Putarant videlicet amici furere ipſum impatientiæ, ac deſperationis ſtimulo: quod ille nunc elidit, vt proximo verſu liquebit, vbi conſtantiam, patientiam, ſpem in Deo firmiſſimam teſtatam relinquit. Hic verò annotandum verba illa, Lacero dentibus, & illa, Animam meam porto in manibus meis, hoc eſt, expono morti, penè mihi mortem conſciſco, hyperbolicè accipienda, quamuis non defuerit, qui crediderit, Iobum, immenſo dolore, aliquid inſolitum extorquente, corpori, puta manibus, aut brachijs dentes infixiſſe. Non ſanè mirandum, vel ſeuerè cenſendum, ſi quando viri ſpijſſimi, grauiùs quàm dici poſſit afflicti aliquid minùs tranquillè agant.

Etiam ſi occiderit me in ipſo ſperabo: veruntamen vias meas in conſpectu eius arguam.

PARAPHRASIS.

Tantùm abeſt, vt præ deſperatione quicquam attentem, vt omnino in Deo ſpem firmiſſimam collocem, tametſi me ab illo interfici videam. At quicquid vexationis eueniat, ego actiones meas coram ipſo caſtigabo, nequid culpæ ob malorum acerbitatem committam.

EN, quo pacto Iobus non modò non deſpondet animum, ſed ſpem altiùs, quàm vmquam, in ſumma calamitate confirmat: decernitq́; actus futuros, quos vias appellat ſuas, quibus in patriam

triam cæleſtem ſe iturum confidit, arguere, hoc eſt caſtigare, defæcatos, puroſq; producere, quicquid Deus agere velit. Siue enim afflictum ſolari, ſiue anxietatem protendere malit, omnino conſtituit, ſe inculpatè victurum, quod animi fortiſſimi argumentum eſt. At quid ſperauit? Iam bona omnia temporalia Satan ſuſtulerat, iam vita penè conſumpta mors inſtabat: quid ergo ſupererat ſpei? Profectò vitam immortalem inprimis, mox, & temporalem, ſi id quidem expediret, ſperauit. Vtramq; ſanè clementiſſimus Deus erat collaturus, neq; abſonat, vt ſpes in eo diſcrimine laudatiſſima vtramq; complexa fuerit. Hæc certè ſpes puſillanimes inſtruit, fortes, ac magnanimos raro quidem exemplo confirmat.

Et ipſe erit Saluator meus: non enim veniet in conſpectu eius omnis hypocrita.

PARAPHRASIS.

Dum mala patior, beneq; agere decerno, ſpero equidem, ſalutem ab his malis à Deo afferendam mihi ſyncero cultori ſuo: ſecùs verò ſimulatoribus euenturum, qui coram Deo cauſam agere ſuam minimè valebunt.

E Firmiſſima ſpe, qua erigebatur in Deum Iobus, ſperatæ ſalutis firmum ducit argumentum: quale nequit ſtruere qui ſimulatè Deum colit. Etenim hoc ipſo concertatores ſuos Iobus vellicat, qui non vſq: adeò animi ſynceritate affecti videbantur: vel certè vniuerſali doctrina ſe ſyncerum à quibuslibet hypocritis diſcernit. Illud verò, Venire in conſpectu Dei, confidentiam animi notat, qua carere neceſſe eſt, quos conſcientia ſimulationis, hypocriſiſuè coarguit.

Audite ſermonem meum, & ænigmata percipite auribus veſtris.

PARAPHRASIS.

Attendite, precor, verba quæ cum Deo diſceptaturus proferam, & ſententias vobis obſcuras expendite.

ADmonitio hæc id difficulatis præ ſe fert, quid ſibi velint ænigmata hæc Iobi? ſed profectò, quicquid de re ipſa ex genere dicen-

dicendum ſit, perſpicuum eſt, verba Iobi à tribus amicis non fuiſſe proprio ſenſu percepta: timereq; potuit, ne & dicenda parùm caperent, ſed in eis velut in ſententijs implexis, obſcuriſuè, quæ ænigmata appellantur, hærerent.

Si fuero iudicatus, ſcio quòd iuſtus inueniar.

PARAPHRASIS.

Vos me criminis accuſatis: at ſi Deus me dijudicet, clareſcet, iuſtitia quam colui.

HIc ſanè apertiſſimè ſe iuſtum appellat, & opinionem concertantium manifeſtiſſimo telo petit. Idem quippe agit, dum ſe Dei iudicio iuſtum aſtruit, ac ſi disertè diceret, ſe non ob admiſſa crimina puniri, ac proinde minimè verum eſſe, inflicta Dei flagella ante actæ culpæ argumentum præferre.

Quis eſt qui iudicetur mecum? veniat: quare tacens conſumor?

PARAPHRASIS.

Eſt ne veſtrum aliquis, qui à Deo vti ego, iudicari velit? accedat mecum ad tribunal. Ego quippe nolo ſilentio extabeſcere, ac ſi nihil pro aſſerenda veritate loqui valeam.

PRodit ſe ſatis luculenter tuta Iobi conſcientia magnanimitatis, ac fortitudinis, procreatrix. Nimirum non ex animi elatione, ſed ex veritatis ſtudio ad Dei iudicium ſuos impugnatores prouocat, optatq; in Dei foro minimè grauari, quod dolentibus eſt familiare, vt de ſuis inferis iudicibus Ethnicus ille exul ſcripſit in hæc verba:

Fama parentales ſi vos mea contigit vmbræ;
Et ſunt in ſtygio crimina noſtra foro:
Scite precor cauſam (nec vos mihi fallere fas eſt)
Errorem iuſſæ, non ſcelus, eſſe fugæ.

Illud verò, Quare tacens conſumor, duo indicat; alterum, ſubeſſe ſibi argumenta, quæ pro ſententia ſua fidenter promat, & quæ animo ſupprimere non poſſit, ne veritas deſeratur; alterum, ſe ita grauiter affectum, vt neceſſe ſit dolorem caſto ſermone, iuiq; defenſione lenire.

Digitized by Google

Duo tantùm ne facias mihi, & tunc à facie tua non abſcondar. Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.

PARAPHRASIS.

Congreſſurus tecum, ſumme Deus, duò cautè poſco, quibus indultis diſputationem non refugiam: Vnum, ne me tam acriter excrucies, ſed, velut contracta manu vltrice, vexationem remittas, alterum, ne me Maieſtatis tuæ timore coarctes.

POſtquàm Iobus ad tribunal Dei prouocauit, vt ſedulus cauſæ actor, extemplò rem auſpicaturus, precatur Deum, dolorem, ac formidinem extenuet, cùm ſit perſpicuum, duos affectus illos, & diſcurſum intellectus, & verborum prolationem intercipere. Et quidem tunc pollicetur ſe non formidaturum, fugauè ſe ſubducturum, quippe qui veritatis teſtimonio fretus apud veraciſsimũ iudicem dicturus ſit. Annotandum hic ſublimiſsimam Dei Maieſtatem viſam fuiſſe Iobo intolerabilem, niſi ſui timore in animo afflicto temperaret, & ſineret animum roboratum fidenter pro ſe dicere. Etſi enim conſcientia fiduciam generet, nouerat tamen idoneus diuini tribunalis æſtimator, ne puram quidem conſcientiam tanti iudicis vim ſuſtinere poſſe, niſi nouis viribus armatã, Deiq; ipſius exhibita priùs clementia fretam. Tunc, inquit, à facie tua non abſcondar, tanquàm diceret: Etſi nihil mihi conſcius ſim, me tamen abſconderem, latebras quærerem, niſi beneuolentiæ tuæ oſtenſione, ad proferendam coram te veritatẽ roborarer.

Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certè loquar, & tu reſponde mihi.

PARAPHRASIS.

Implorata clementia, ſumme Deus, diſputationem exordior, tibiq; optionem interrogandi, aut reſpondendi, obijciendi, aut obiecta diluendi tribuo.

GRauis controuerſia videtur nonnullis Interpretibus, an Iobus hac optione Deo data peccarit, cùm animi audentis, & arrogantis indicia videantur. Et quidem tametſi hæc fiducia ex animi in Deum charitate, bonæq; conſcientiæ robore, vexationis magni-

Digitized by Google

magnitudine perpenſa, proficiſci potuerit, & ad aſſerendam veram de diuina prouidentia ſententiã pertinuerit, merito ſcriptores graues hic hærent, debuit quippe Iobus modeſtius agere, ſanamq. doctrinam humiliore loquendi modo depromere. At erratum leue fuit, dolore immenſo extenuatum.

Quantas habeo iniquitates, & peccata? ſcelera mea, & delicta oſtende mihi.

PARAPHRASIS.

Precor æquiſſime Iudex, crimina mea quot, & quàm grauia ſint, oſtendas: cupio enim noſſe, quam ob culpam cædar.

NOn videtur vſq. adeò obſeruandum, an Iobus data optione Deo, expectarit, an confeſtim inciperet ille ſciſcitari: hominis enim ſummis doloribus anxij proprium fuit electionem Deo proponere, ac ſtatim interrogationem ſubijcere. Etenim Iobi mens non fuit, optione data, appareret mox Deus, & certamen iudiciale auſpicaretur: ſed eo loquendi modo ſe ad ſuſtinendam vtrãmuis in iudicio partem comparatum eſſe, vt hanc animi fiduciam tres illi viri perpenderent, pro quorum mẽte mutanda decertabat. Ergo ſubdit: Quantas habeo iniquitates, &c. hoc eſt, Rei cuiuſlibet vel iam damnati proprium eſt, optare noſſe, cur morti addicatur: atq. in hunc modum aueo ego perſpecta habere crimina, pro quibus immane ſupplicium fero. Hæc poſtulo mihi aperiri, qui nihil me criminis perpetraſſe animaduerti.

Cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris me inimicum tuum?

PARAPHRASIS.

Rogatus taces: ſilentioq; iſto indicas, te nulla crimina in me deprehendiſſe: & tamen auertis faciem, quaſi me oderis, & me ſeuerè tractas, velut hoſtem tuum.

COhæret optimè interrogatio hæc cum præcedente, qua poſtulauit ſibi propalari delicta. Cùm enim conſcientia ſuggereret, nihil dannatione dignum ſe admiſiſſe, ſubtexuit: Si ergo nihil mihi obijcis, cur faciem grauis odij ſignificatu abſcondis, quaſi me leniter intueri nolis? Quænam ſeueritas eſt hæc, qua me te-

DOlentis propria, & profectò lepidiſsima conqueſtio eſt hęc, quæ ſic dilucidatur: Neſcio quid dicam, clementiſsime Deus, dum te tam acerbas de me pœnas ſumentem conſidero. Videris mihi agere, more iudicum rigidorum, qui ſententiam felle plenam conſcribunt, ſub formula, quam violare non liceat. Et cùm conſcientiam ipſe meam diſcutiens non ſubeant crimina, quibus hæc vltio inferenda ſit, conijcio te nunc recenſere aliquas adoleſcentiæ culpas, pro quibus, me modò telis conficias. Videtur certè Iobus ætatem ſuam in duo tempora diſcreuiſſe, in adoleſcentiam, ſub qua videtur cõplexus pueritiam, & in adultiorem ſtatum, neq. animaduertiſſe ſe maiorem natu peccaſſe, ſed ſolummodo in adoleſcentia culpas admiſiſſe aliquas, quæ feruentis naturæ, necdum actiones ſuas benè librantis propriæ videntur: quas tamen in Iobo, leues, ſeu veniales fuiſſe mihi perſuadeo: neq. enim cum iuſtitiæ laude, vitæq; candore à Deo commendato lethalia peccata cohærent. Iam verò quęcumq. culpæ illæ fuiſſent, porrò integerrimę vitæ ſubſecutæ ſplendore, creberrimo ſacrificio, prece, eleemoſyna, illas expunctas ponendum eſt: quo circa mirabile arcanum Iobo viſum eſt, poſt tempus prolixum, quo Deum placare, & religioſiſsimè colere ſtuduerat, inopinato iudicij genere repeti ab eo culpas, vt credebat, leues, & condonatas. Etenim ſi Iobi conſcientia tacta fuiſſet ſtimulo peccatorum, quæ natu maior perpetraſſet, neq. ſiluiſſet tempus, neq; tam inſolitæ admirationis cauſa ſubeſſet. Vox illa, Amaritudines, perinde eſt, ac res amaras, ſententiam acrem, felleam, indignationis plenam. Ille verò dicendi modus, Conſumere me vis, multa pollet energia, quaſi Deus inſtaret, vrgeret, interimere properaret.

Poſuiſti in neruo pedem meum, & obſeruaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti. Qui quaſi putredo conſumendus ſum, & quaſi veſtimentum, quod comeditur à tinea.

PARAPHRASIS.

Ego certe, vt ferox reus, ne elaberer, compedibus afflictionum à te, ſumme Deus, vinctus ſum, qui quaſi captans, quod punires, attentè exploraſti, quibus vijs incederem, vbi pedem figerem, & planè mirum eſt, quòd mecum tàm rigidè agas, cùm velut putris materia aliqua, vel veſtis à tinea corroſa, ſanie fluens, vermibus ſcatẽs, morte concepta ſtatim interiturus ſim.

ELoquenter amplificat vexationem ſuam Iobus, qui Deum ſeuerißimè agentem inducit. Dixerat, Deum ſcribere ſententiæ formulam, de qua nihil eſſet remittendum: modoq; adijcit, ſe in vincula coniectum per verba illa, Poſuiſti in neruo (ideſt cōpedibus) pedē meum: Quod verò addit, Obſeruaſti ſemitas meas, vel iuxta Septuaginta, opera mea; & illud, Veſtigia pedum conſideraſti, mirifice confert ad Dei iuſtitiam ponderandam. Quis enim non pertimeſcat, cum meminit, Deum, velut è ſpecula ſublimi contemplantem, quid agat, quò pedem inferat? Etenim hæc accuratisſima exploratio, quam Iobus ad querimonias pias commemorat, vniuerſis Dei cultoribus calcar adſtringere deberet, ad actus ſuos perficiendos, ne quid extaret deforme, quod tam vigil explorator reprehenderet. Illud, Veſtigia pedum meorum conſideraſti, lepidiſsimum eſt. Euenire quippe ſolet, vt fur aliquis ſua dexteritate, ac ſolertia fretus, intempeſtà nocte, alienam domum inuadat perſonatus, ac tacitus, per auerſa loca ſeſe inſinuans, & vix ſummos pedes in ſolo leniter premens: quem tamen nihil ſibi obſtare ſuſpicantem ſolertior illo domus cuſtos ſtrepitu repentè excitato penitus obturbat, vel etiam antequàm furto manus admoueat, turbatum capit, & neci vel iudici tradit. Simile quoddam Iobus hic innuere videtur, quaſi lamentetur ſuos actus, & veſtigia à Deo obſeruata fuiſſe, eo plane modo, quo de furis conatibus aſſertum eſt, cùm ſemper ipſe pietatem coluerit, ac rectà incedere curarit. Auget verò conqueſtionis vim, ex fragilitate, ac ex calamitate præſertim ſuprema, quæ liberalem animum ad pœnam relaxandam poſſet ſanè permouere. Illud, Quaſi putredo, idem eſt, ac res putris, purulenta, corpus nimirum Iobi computruerat, & ſanie, tabeq. fluebat: quod clementiſsimo Deo repræſentat, vt ſpectaculo mœſtiſsimo commiſerationem excitet. Deniq. ſimilitudo illa. Quaſi veſtimentum, quod comeditur à tinea, proprijſsima eſt ad mortalis corporis corruptionem ſignificandam, è cuius conſtitutione contrarijs qualitatibus temperata intemperies enaſcitur ipſa, qua conficitur, vt à veſtimento tinea, qua exeditur. Etenim veritas hæc reſpui nequit, & tamen (quod eſt prorſus mirabile) mortales pleriq; inter vulnera, morbos, dolores immortalitatem quandam ſibi confingunt, & iam demum, animam agentes, vix inducuntur, vt credant, ſe ex hac vita, cuius amor viſceribus hæſit, migraturos. At Iobum vitæ huius ærumnas oratorio more diſertè amplificantem audire iuuat.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XIV.

HOMO NATVS DE MVLIERE, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs.

PARAPHRASIS.

Homo, vt fragili à ſexu muliebri conceptus, & ortus, parùm conſiſtit, cuius vita ocyſsimè præterit, & ea quidem, quantula eſt, plurimis ſcatet ærumnis.

PErſequitur Iobus ærumnarum lamenta, quæ cœperat, & à ſe ipſo, de quo ſermonem exorſus fuerat capite proximo, ad vniuerſum genus hominum orationem traducit. Oratio planè grauis, elegans, rhetoricè, ac poeticè variata ſenſu fœcunda ſuccedit. Homo (Adam nomen appellatiuum) natus de muliere, quaſi diceret: Expēdite vnde ducat originē, & matris fragilitatē obſeruate. Porrò hæreditario iure, vel iniuria incōſtans, fragilis, peccator eſt. Videtur ad Heuam alludere, quæ peccati occaſio fuit Adæ à qua culpa originalis traducitur in poſteros, debuitq. miſeria hęc in ſermonis primordio poni, à qua cæteræ coortæ calamitates, quibus orbis terrarum obruitur. Homo ergo è muliere natus peccati, & ærumnarum conſors, breui emoritur: decuit enim vitæ breuitate puniri, qui potuit vitæ ligno, ac ſempiterna vita mortis neſcius perfrui. Vita ergo in anguſtias coarctata fuit, ne tantùm excurreret, quantùm mortalium cupiditas fluxorum bonorum illecebris capta vellet. At licèt breui periodo abſoluatur, æquo Dei iudicio miſerijs innumeris confertim ingruētibus expletur, & ſaturatur. Illa ergo vox, Repletur, ſignificanter admodum malorum agglomerationem, quibus mortales vexantur, oſtendit. Repletio, & ſaturitas quædam eſt, quæ tędium parit: & tamen homo peccati pœnas luit, dum his epulis à primo parente paratis, quotidiano conuiuio non veſci modò, ſed exaturari cogitur. Pro verbis illis, Repletur multis miſerijs, Aquila vertit πλήρης κλονήσεως, plenus commotionis, & turbationis. Septuaginta reddunt, Plenus iracundiæ: quibus certè verſionibus in vnum ſenſum conſpirantibus notatur infęliciſsimus hominis ſtatus, cui repenſum eſt, vt inconſtans, turbulentus, iracun-

dus, quaſi in ſæua irati maris procella varijs fluctibus agitetur, ac validè conuerberetur. Potuit quippe ſtatione pacatiſsima gaudere, & ſe innumeris quæſtionibus inſipienter immiſcuit.

Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra: & nunquam in eodem ſtatu permanet.

PARAPHRASIS.

Planè homo ſimilis eſt flori recens exorto, ſtatimq; marcenti, & concidenti, qui more vmbræ fugaciſsimæ præterit: quamdiu tamen viuit, inconſtantiſsimè agit.

SImilitudo à Iobo allata in hoc poſita videtur, vt quemadmodum flores aliqui fragiles ſummo mane feſtini erumpunt, lætè rubentes, pallentes, candentes, mox radijs ſolis percuſsi languent, decidunt, areſcunt; ſic homo tenella conſtitutione è matris vtero tanquam è folliculo diducto exit, leuiq; occaſione incidentis febriculæ, aut certè ſolius mœroris è graui cogitatione concepti extabeſcit, ac emoritur. Manè ſicut herba tranſit, manè floret, ac tranſit, veſperi decidit, & areſcit. Fugacitas verò hominis occumbere properantis vmbræ fuga notatur. Et quidem vmbra noctis fugit, quàm citò ſol affulget, exprimiq; nequit momentaneum illud, quo, mox ac ſol hemiſphærio illuxit vmbra noctis euaneſcit, & ne veſtigium quidem relinquit. Vmbræ verò diurnæ, quibus id nomen propriùs congruit, velociſsimę ſunt, vti ſole occidentè perſpici poteſt, quando ex montium oppoſitu, per deuexa loca celerrimè vmbra porrigitur. Ergo vmbra ſiue cum ex obiectu opacorum corporum reſultat, ſiue cùm diſpellitur, citiſsimè fugit. Illud verò modicum vitæ tempus, quo vita hęc mortalis, non tam cōſtat, quam nutat, multiplici varietati obnoxium eſt; nam propter ætatis incrementa, quę quò amplius procurrunt, eò magis vita decreſcit, tot ſuccurrunt affectuum formæ, vt vix homo ipſe ſe agnoſcat ipſum qui ad horas penè ſingulas, ſenſu mutato, alius ſibi eſſe videtur. Humanæ vitæ menſura tempus eſt: & vt tempus non habet ſtatum, ſed fluit, aut ſuccedit: ita homo, ſiue ex natura, ſiue naturalibus ex moribus expendatur.

Et dignum ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium.

PA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Miror, quòd tuam Maieſtatem decere putes, rem adeò fragilem ſeuere intueri; & ad iudicij exactam diſcuſſionem vocare.

EX alta diuinæ Maieſtatis, & humanæ exiguitatis conſideratione, viſum eſt Iobo mirabile, quòd aperiret oculos Deus, ideſt grauiter, ſeuerè, quaſi micantibus oculis, vt irati ſolent, vellet intueri rem, quæ intuitum diuinum ferre non poſſet, vtpote, quæ conſiſtere nō valens ſuopte ingenio cōflacceſceret, ac periret; Hoc plane mirabile: at illud mirabilius, quòd ad iudicij diſtrictionem fragiliſſimam creaturam accerſeret, quæ ſuomet pondere in peccata prolabitur. Poteſt etiam prima huius verſus pars, vt graues interpretes ſentiunt, ad paternam, & profectò indulgentiſſimam Dei erga hominem prouidentiam, tum in naturalibus, tum in ſupernaturalibus bonis, legibus, inſpirationibus, protectione, conſeruatione, pertinere: mirum eſt quippe, excelſiſſimum Deum rei minimæ tam exactam gerere curam, vt nihil aliud cogitare videatur: & ex hoc ipſo augetur ſecundi he miſtichij admiratio, quòd ab homine, quem adeò indulgenter habuit, velit rationem adeò ſtrictam exigere. Iudicium de quo hic Iobus agit, eſt illud, in quo quiſq; de ſe coram Deo rationem reddet; cuius imago Iobum terruit cùm ſe, vt putabat, innoxium, cerneret in hac mortali vita adeò rigide torqueri.

Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu, qui ſolus es?

PARAPHRASIS.

Mirandum, ſumme Deus, quòd ab homine in iudicium vocato vitæ candorem requiras. Quis enim poſſit purum efficere, qui traductum per ſemen parentis, originale peccatum in conceptu trahit? An ipſe ſe mundet, & non potius tu, qui ſolus ex te, vti fons puritatis, mundus es?

ARgumentum Iobi appoſitiſſimum eſt: non enim homo de immundo tantummodò ſemine concipitur, ſed ex corruptione naturę (cuius fomes etiam iuſtos vehementer vrget) in peccata plurima, & creberrima labitur, vt videatur maceria quædam

Digitized by Google

dam depulſa, calcis lapides committentis expers, labans, neq; conſiſtere valens. Hęc Iobus contemplatus fuerat, & hominem ſuſtinendo Dei iudicio imparem indicarat: quocirca ſuauiſſimè rogat: Ecquis eſt, clementiſſime Deus, ex Adæ ſemine concretus, qui ſe ita expurget, vt ſe tibi inculpatum repræſentet? Profectò tu ſolus potes hominem à conceptu ſordidum detergere, auferreq; id, quod in iudicio tuo vituperandum, & puniendum eſt. Septuaginta Interpretes ſic legunt hunc verſum: Quis enim mundus erit à ſorde? at nemo, etſi vnus dies ſit vita eius ſuper terram. Quibus certè apertiſſimis verbis peccati originalis veritas mirificè aſtruitur: Infantulus quippe, cuius eſt vnus duntaxat dies vitæ, actu proprio peccare nequit. Si ergo non eſt mundus a ſorde, neq; actu proprio ſordeſcere poteſt, profectò neceſſe eſt, à parentibus ſordes contrahat, quod eſt ipſum originale peccatum.

Breues dies hominis ſunt, numerus menſium eius apud te eſt, conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Recede paululum ab eo, vt quieſcat, donec optata veniat, ſicut mercenarij dies eius.

PARAPHRASIS.

Breuis, ac numero dierum certo comprehenſa vita hominis eſt, cuius terminum à te præfixum nemo tranſilire valebit. Precor ergo, ſumme Deus, deſiſtas tantillum ab eo cædendo, vt quandoq; interquieſcat, interim dum non accedit expetita mortis dies, quam fatigatus, velut mercenarius expectat.

PRecatio hæc Iobi, licèt ad vniuerſum genus hominum in hac vita ærumnoſa laborantium pertineat, ipſum tamen calamitate acerbiſſima diuexatum præſertim reſpicit. Exploratum eſt autem, hominis vitam certo non menſium vel dierum modo, ſed horarum quoq; numerò definitam eſſe, neminemq; vltra præſtitutam horam poſſe vitam prorogare: cuius veritatis ratio, à prænotione, & potentia diuina petenda eſt. Ex hoc ergo aſſerto infallibili elicit Iobus orandi confidentiam, poſtulatq; recedat Deus, hoc eſt, parcat, remittat, ceſſet à vexatione illa, vt homo afflictus quieſcat aliquantùm, donec optata, & ſæpe flagitata mor-

tis

Digitized by Google

tis dies accedat, quam velut mercenarius expectat, non ſanè ob mortem ipſam, ſed ob requiem, quam per mortem adepturus ſit. Recede, inquit, paululùm, ac ſi luculentiùs diceret: Videris clementiſſime Deus, inſtare mihi morienti, ne aufugiam. Verùm ſat noſti, me non poſſe vitam producere vltra præſcriptum à te diem. Deſine ergo me nouis telis transuerberare. Etenim ſi decreta hora me obire neceſſe eſt, quorſum inſtes? Iam vulnus lethale intuliſti, quo tandem moriar: quid ergo opus ſit, iteratis ictibus ſauciare, quem mors iam concepta perurget? Sic Iobus: in eo quippe conflictu dolorum verſabatur, vt parùm ſibi supereſſe temporis prudenter conijceret: Non ergo vitam longiorem nunc precatur, ſed pœnæ relaxationem, mitigationemuè, vt lethaliter percuſſus, tranquillè agat, oret, fleatue paululùm miſer dolorem ſuũ. Neq; mirum, ſi varias precandi formulas inducat, ſi varia vota ſuccedant, quod dolentium eſt maximè proprium, dum affectus impotentes, vt venti è diuerſis regionibus flantes, animum inermem, ac tædio nutantem impellunt. Chryſoſtomus refert, in quibusdam exemplaribus ſic legi: Recede à me, vt requieſcam, & placem vitam meam, ſicut mercenarius: quorum verborum ſenſus eſt: Relaxa cruciatum, vt aliquantùm recreer, ac refocillem vitam meam, ſicut mercenarius, qui aliquãdo laborem intermittit: neq; enim reſpirare ſinor: ne me perenniter ac vehementer excrucies. Doloris, credo equidem, ſpicula deprecatur, quæ ſi ceſſarent, pœna ſatis graui, minùs tamen acri vexaretur. Receſſum ergo Dei appellat, ceſſationem à doloribus inferendis: Leuior quippe pœna grauiori ſuccedens quies videtur. Et quidem hic precandi modus grauiter afflictis vſitatus eſt, dùm non expungi, ſed imminui pœnam expoſcunt, vt demonſtrat ille mitioris exilij poſtulator:

Hinc ego dum muter, vel me Zanclea Charybdis
Deuoret, atq; ſuis ad ſtyga mittat aquis:
Vel rapidæ flammis vrar patienter in Aetnæ:
Vel freta Leucadij mittar in alta Dei.
Quod petimus pœna eſt: (neq; enim miſer eſſe recuſo:)
Sed precor, vt poſſim tutiùs eſſe miſer.

Etenim licèt Deus à Iobo feriendo deſiſteret, ſat ille miſer ſibi videbatur, qui iam penè interiret.

Lignum

Digitized by Google

Lignum habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami eius pullulant; ſi ſenuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit, truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quaſi cùm primùm plantatum eſt. Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus, atq; conſumptus, vbi quæſo eſt.

PARAPHRASIS.

Videtur certè hominis ærumnoſi vita plantis dignitate inferior: arbor quippe ſucciſa repullulat, eiuſq; rami præciſi per naturæ, & agriculturæ vim iterum germinant. Sane radix eius vetuſta vireſcit, ſtipeſq; aridus irrigatione leui ramos, ac frondes profert, quaſi recenter in ſolo pingui arbor ſata eſſet. At homo vita functus, decore ſpoliatus, atq; corruptus, quid habet reſidui? Profectò neq; naturæ, neq; artis vllius vi reparabitur.

FAmiliare dolentibus eſt, res alias quantumuis deſpicabiles, & abiectas ſibi ipſis anteferre. Sors quippe illa peracerba luctum excitat, & in calamitate penſitanda intuitum figit. Animus ergo mœrens, & ærumnæ expenſione, ac amplificatione exacerbatus, cùm in ſuæ vexationis conſiderationem totus incumbat, neq; aliena poſsit mala perpendere, fœlices alios, ſe infelicem dictitat, & rebus ſenſu carentibus ſortem inuidet. Et quidem affectio hæc in animis grauiter afflictis ſolet vehementer ingraueſcere, quæ quamuis appetitus ſenſitiui propria ſit, prægrauat tamen ſuperiorem hominis partem, & multiplices cogitationes nunc opportunas, nunc importunas ſuggerit. Quod verò ad Iobum in hoc textu ſpectat, deliberato actu, Deum precatur, leniter agat, neq; tam acerbè ſauciet corpus, quod ſemel emortuum, neq; naturæ, neq; artis vllius ſpe in primæuum ſtatum redire poſsit. Nouit ille profectò, ac diſertis verbis teſtatum reliquit, corpus diuina potentia reſurrecturum: at pro dolentis affectu vrget Deum ex opere naturæ, quod ipſe finxit, agat leniùs, & interquieſcere afflictum ſinat. Ratio verò intermiſsionis dolorum poſtulandæ, vt ſuperiùs tetigimus, pijſsima eſt, vt ſcilicet, culpas, ſiquas admiſiſſet deflere, animum comparare, de Deo altiùs cogitare valeret: neq; enim hæc, vt par eſt, præſtare licet, cùm dolor inualuit.

Quo-

Digitized by Google

Quomodò ſi recedant aquę de mari,&fluuius vacuefactus areſcat: ſic homo cùm dormierit,non reſurget: donec atteratur cœlum non euigilabit, nec conſurget de ſomno ſuo.

PARAPHRASIS.

Etenim, vt mare,fluuiuſue alueo excedens non redit eò, vnde receſsit:ita homo cùm interierit, nulla vi naturæ, artiſue ad relictam vitam reuertetur. Profectò non redibit, donec cœlum corrũpatur,quod cum ſit incorruptibile,fieri nequit,vt redeat.

DIxerat Iobus, corpus emortuum abſimile eſſe arbori præciſæ,quæ iterum germinat, tametſi radix aruerit: nunc eandem doctrinam ſimilitudine fluminis,mariſq́;confirmat. Vbi enim fluuius,aut mare mutauit alueum, quem arentem reliquit, non remeat eò, vnde aquam natura,vel ars pepulit: ita, & homo vita functus, non reſurgit, non repetit eandem vitam, quam reliquerat. Vt verò ſimilitudo hæc per omnia vim prodat ſuam,animaduertendum eſt,alueum corpori,aquam animæ reſpondere: quemadmodum enim alueus,ſi aqua careat,ſiccum quiddam, deforme, ac infœcundum eſt, ita & corpus à quo receſsit anima, quæ corpori vim,motum,& decorem impertitur.Iam autem illud,Donec atteratur cœlum,eò confert, vt cum cœlum natura corrumpi atteriue minimè poſsit,idem ſit,donec atteratur cœlum,ac ſi Iobus diceret, nunquam hominem mortuum vi naturæ ad vitam reuerſurum, quemadmodum cœlum nunquam corrumpi valet. Quod verò mors appelletur ſommus, chriſtianæ diſciplinæ ſuauiſsima phraſis eſt, quæ ſupernaturali munere reſurrectionem pollicetur, quaſi ad tempus vacetur ſomno, donec hora euigilandi, & æternitatis dies illuceſcat.

Quis mihi hoc tribuat,vt in inferno protegas me, & abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus,in quo recorderis mei.

PARAPHRASIS.

Cùm omnino ex hac vita migrandum ſit,oro ſtatim ac deceſſero, benè mihi ſit inter vita functos, in limboq́; Patrum, vbi quies eſt,

eſt, me colloces, & ab ira tua, per hanc ærumnoſam vitam graſſante, tu ipſe clemens occultes me, ita vt præfigas mihi diem qua memor mei, corpus ad immortalem vitam ſuſcites.

INferni nomine mortuorum receptaculum ſignificat, ratioq; poſtulat ipſa, vt cum eo nomine omnes ſubterraneas cauitates, tartarum, limbum, ſepulchrum comprehendi notum ſit, eam ſtationem optet Iobus, quę quietis, aut refrigerij ſignificatum habeat, qualis Patrum limbus animæ, ſepulchrum corpori. Furor verò ille quem deferueſcere cupit, interim dũ protegitur, abſcõditur, & latitat, indignatio Dei, qua hæc vita mortalis exagitatur, eſt. Cupit videlicet requieſcere, qui ſatis vexatus iram Dei gliſcentem ſibi pertuliſſe videatur. Tempus autem conſtitutum, reſurrectionis ad immortalitatẽ dies eſt, quæ licèt vniuerſis hominibus pręſtituta ſit, non tamen ita vt Deus vniuerſorum mortalium, ſed electorum tantummodò dicatur amanter recordari, quod eſt Iobi poſtulatum. Quocirca ſic loqui credendus eſt: Animaduerto, ex hoc ergaſtulo corporis ſtatim eſſe diſcedendum: etſi enim deprecer flagella, vel mortem quoq; ipſam, non idcirco à morte prorſus eximar: non abſolutio, ſed prorogatio eſt. At quid conferat boni hæc vita ſemper ærumnis referta, moleſta, infælix? Porrò à labore hic nunquam mihi feriandum: quapropter cupiò, ſumme Deus, iam iam interiturus, vt me vita functum in loco ſtationeuè tranquilla, colloces, protegas & à calamitatibus præſentis exilij me abſcondas, donec indignatio tua per huius vitæ campos excurrens deferueat: & decernas tempus illud cæteris incognitum, tibi ſoli notum, mihi fæliciter cedere, reſurgente me cum electis ad ſtatum beatiſſimæ pacis, vt meritò dicaris recordari mei. Alij furorem hunc, quem Iobus tantopere exhorruit ſentiunt ad tremendum Iudicium vniuerſale pertinere, cupereq; Iobum in tenebris iacere, interim dum ſtupente mundo atq; conterrito celebratur: quæ quidem intetpretatio pia eſt, neq; textui, vel contextui diſſentanea. Annotandum hic optaſſe Iobum protegi, & abſcondi ab ira Dei, non ſanè per alium protectorem, quàm Deum: nemo quippe ab irato Deo niſi Deus ipſe clemens valet quempiam eripere.

Putas ne mortuus homo rurſum viuat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

PA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Benè noui ego te, ſumme Deus, non putare hominem mortuum ad vitam redire mortalem, atq. ideo præparaſſe illi vitam aliam longe nobiliorem. Quo circa hanc ego ſingulis diebus cum acerrimis hoſtibus bellum gerens expectabo donec accedat reſurrectio mea.

INterrogatio huius verſus familiari Scripturæ vſu per negationem exponenda. Immutatio verò, quam Iobus ſperat, reſurrectio ad immortalem vitam eſt, qua quidem phraſi vſus fuit Apoſtolus ad Corinthios aiens: Omnes quidem reſurgemus, 1.Cor. 15 ſed non omnes immutabimur. Immutatio quippe tranſitus vel aſcenſus eſt in fœliciorem ſtatum. Et quidem aſcenſus hic adeò fœlix eſt, vt meritò præmiſerit Iobus illud, Cunctis diebus, quibus nunc milito, quaſi apertius diceret: Immutatio illa, quæ ſcopus laborum meorum eſt affluit ea bonorum omnium copia, pro qua, æquum ſit, diebus ſingulis fortiter dimicare. Reſurget corpus pulcherrimum, ſplendidiſsimum, immortale, vt præclarè mecum agatur, ſi corporis deformitatem, ſquallorem, mortem pro ampliſsima mercede, perpetiar, Norunt boni fœlicitatis futuræ æſtimatores quàm ſit ſuauis, & ad perferendas æquo animo ærumnas, efficax, corporum reſurgentium meditatio. Etenim cùm ſpiritualia, & inuiſibilia bona exiliter attingamus, vim habet immenſam corporea illa fælicitatis affectio, decor ille ſuauiſsimus, ille puriſsimus candor, formoſiſsimus ſplendor, ſanitas illa nihil detrimenti, aut læſionis æuo ſempiterno paſſura, lætitia illa, quę conſtricta olim viſcera laxabit, & medullas permeabit ipſas, & ne cuncta percenſeam, illa reformata Dei digito glorificati corporis ſtructura, quæ vniuerſas mũdi opes, voluptates, honores negligendos euincit. Pro verbis illis, Donec veniat immutatio mea, Septuaginta Interpretes habent, Donec rurſus fiam: qui ſanè dicendi modus elegantiſſimus, & ad reſurrectionem ſignificandam appoſitiſſimus eſt; qui enim reſurgit rurſus fit. Eſt quoq. opportuniſſima trãslatio Symmachi aientis: ἕως ἂν ἔλθῃ ἡ ἁγία φύσις μου, donec veniat ſancta natiuitas mea. natalis quippe fauſtiſſimus eſt reſurrectio, qua ex anguſtijs ſepulchri corpus editur in lucem ſempiternam. Pro hac mercede militandum: expendendumq. ex Iobi ſententia, cunctis diebus arma exercenda, ne quis torpeſcat, vel pacem importunam ſibi confingat.

Vo-

Vocabis me,& ego reſpondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

PARAPHRASIS.

Tu, ſumme Deus, iubebis ego exciter, & ſtatim obtemperabo tibi: tu ſcilicet dextera, hoc eſt, potentia tua me iacentem eriges.

SCriptum eſt Ioannis. 5. Qui in monumentis ſunt audient vocem Filij Dei: vocem videlicet illam, quæ orbem vniuerſum imperioſe peruagabitur, cui mundus territus cedet; quæ, vt probabilis Theologorum opinio fert, erit ſenſibilis, & articulata. Huic ſe confeſtim reſponſurum Iobus fatetur, quo expeditam obedientiam, & bonæ conſcientiæ alacritatem ſignificat, qua erectus fidenter vocis terribilis ſonum excepturus ſit. Illud verò, Porriges dexteram, metaphora eſt ab homine, qui porrecto brachio alium decumbentem erigit, petita: dextera autem ipſa potentiam aptiſſimè notat, vt idem ſit dexteram porrigere, ac potenter auxiliari, fortiter adiuuare, robur indere. Ipſo etiam dexteram porrigentis habitu, diuinæ Maieſtatis ad opem propenſæ, ac ſeſe inclinantis ad hominem extollendum, dignatio ſignificatur. Poſſet ergo ſic Iobus loquens induci: Nunc ſanè iaceo, iacebitq. corpus tumulatum: at ſpes alit fatigatum non ſemper decubiturum: ſuſcitabis enim me, & ego alacer exiliam, tibiq; præſto ero, nō vltra vexādus, at ſolatijs diuinis affluenter gauiſurus.

Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parce peccatis meis.

PARAPHRASIS.

Mox ac ſuſcitabor, reuocabis ad calculos omnes actus meos, quos te numeraſſe mibi perſpectum eſt: at nunc aliquid de vltione hac, oro, remittas.

ELeganter Deum introducit hominis actus perſcrutantem, ac recenſentem, quaſi de ſingulis rationem exacturum. Omnino quippe exploratum eſt, ne cogitationem quidem vnam à vigilantiſsimo exploratore præteriri, quam non introſpiciat, & perpendat, quod Septuaginta Interpretes apertè notarunt in hæc verba: Non præteribit te vllum peccatorum meorum. Greſſus

ſus in hoc loco ſunt affectus, & actus, quibus animus hominis incedit, bonis quidem ad palmam, malis verò ad pœnam. Poſtulatum autem illud, Parce peccatis meis, & ad culpam, & ad pœnam litterali ſenſu pertinet. Aptè videlicet cohæret precatio hæc cum mentione Iudicij proximo verſu facta. Vocabis inquit me, ſuſcitabis me, & ego eueſtigio adero reſpōſurus: at cùm ego ſciā, te in numerato habere actus meos, vt ad trutinam ſingulos voces, oro parcas peccatis meis, quæ tempus anteuertens ſupplex deprecor. Si enim modò, vbi tempus indulgendi fluit, adeò acerbè diſcrucior, quid, rogo, de me fiet vbi tempus acceſſerit puniendi errata, quorum conuincar. Hæc explanatio culpam primùm obſeruat. Altera verò quæ præſentem afflictionem penſitat, ſic Iobum loquentem inducit: Recordor iudicij tui diſtrictiſsimi, vbi in lucem proferes actus omnes meos, quos enumeraſti, vt ſi malè egerim, ſine relaxatione me punias: at nunc alia ſubeſt ratio, neq; enim ad tribunal tuum eodē prorſus modo, ac in ſuprema vniuerſalis Iudicij hora ſiſtor; tempus veniæ profectò adeſt, ex ſuauiſsima diſpoſitione prouidentiæ tuæ. Ergo parce peccatis meis, hoc eſt, aliquid remitte de cruciatu, quem inferre videris pro culpis meis. Non ſilendum hic compertum fuiſſe Iobo, ſe culpas aliquas pro fragilitate humana admiſiſſe, ex genere earum, quas veniales appellamus: qua certè veritate poſita, licet aſſereret ſe innoxium cædi, quod attinet ad peccata lethalia, ſiue crimina, potuit conſiderare, quod planè verum fuit, ærumnis illis, quales neq; ſceleſtiſſimis hominibus accidere ſolent, pœnam ſe leuium culparum exoluere, vnde confidentia multa erigeretur ad preces pro acrioribus pœnis auertendis offerendas, quaſi in hæc verba precaretur: En, clementiſſime Deus, quam acerbè plector: profectò grauium peccatorum conſcientia non angor: leueſq; culpę non ſolent adeò ſeuerè puniri. Parce ergo peccatis meis, hoc eſt, dimitte me, remitte punitionē vel ſupplicium, quod ſumis de me. Et in hoc certè ſenſu, verba illa, Peccatis meis, pro pœnis accipienda, quas mitiores eſſe Iobus impenſè orat.

Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curaſti iniquitatem meam.

PARAFRASIS.

Verum eſt profectò, te velut incluſiſſe, ac obſignaſſe in loco tuto

peccata mea, dum in memoria fidiſſima illa ſeruas: & ſatis pu niſti culpam, quæ fortè obrepſit.

VArijs certè modis poeticè decurrentibus rigidum Dei iudicium Iobus ſignificat, quales ſunt, greſſus dinumerare, in ſacculo obſignare, vti ſolent aurei nummi, quorum apud mortales eſt accuratiſsima cuſtodia. Illud verò, Curaſti iniquitatem meam, bifariam exponitur, primùm curaſti, hoc eſt, curam geſsiſti, vt nihil impunitum remaneret; ſecundò curaſti, hoc eſt, medicinam adhibuiſti, pœnam ſcilicet, quę acre quidem, ſed ſaluberrimum remedium eſt, quo Deus mederi ſolet ijs, quos ab æterno cruciatu decreuit eripere. Dicit ergo Iobus: ſatis remedij applicuiſti, ne me tam grauiter amaris medicamentis exerceas.

Mons cadens defluit: & ſaxum transfertur de loco ſuo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur: & hominem ergo ſimiliter perdes.

PARAPHRASIS.

Non mirum, ſi calamitatem deprecer: Sicut enim montes tametſi firmi ventis, pluuijs, fulminibus, terræmotibus concidunt; ſicut lapides benè fixi vetuſtate exeſi reijciuntur e loco, vbi manſerant; ſicut ſaxum cauatur crebris aquæ guttis; ſicut deniq; terra quæ ad fluuiorum ripas iacet, curſu aquæ labentis abſumitur: ita & homo laboribus, & ærumnis proteritur.

RAtio Iobi in hunc modum contexitur: Quid agam? Cur non precer mitiorem pœnam, cum, videam hominem ita cædi, ac interire, quemadmodùm res rationis expertes, natura longè inferiores, atteruntur, & pereunt? Porrò, quod ad montes locò excidentes, ſaxa vetuſta alio tranſlata, lapides aquæ guttis cauatos, terram diluuio defloratam, atq; deletam ſpectat, ſuppetunt exempla peruia, ſiue recentia, ſiue ab antiquitate petita. Verba illa vltima, Et hominem ergo ſimiliter perdes, legi poſſunt cum interrogatione, & cum aſſertione, in ſenſum eundem recidente. Perdes, hoc eſt, deſtrues, conſumes, proteres, vel id genus alia. Vim habent aquæ excauantes lapidem, & alluuio paulatim terram

Digitized by Google

ram conſumens, quaſi Iobus dicat: Aqua molliter cadens, & ſenſim alluens, petras, terramq; deterit: Tu verò, ſumme Deus, vehementer inſtas, & fortiter hominem interimis.

Roboraſti eum paululum, vt in perpetuum tranſiret: immutabis faciem eius, & emittes eum.

PARAPHRASIS.

Breui firmitate ſtabiliſti hominem, in æternum abiturum: faciem eius mortis pallore mutas, & nunquàm reuerſurum ab hac vita dimittis.

PAululùm certè roboratur homo, cuius robur leuiſsimis de cauſis eneruatur, & languet: paululùm ſtabilitur, qui ſtatim labefactatur, & emoritur, perpetuò ab hac vita abfuturus. Facies priùs læta, pulchra, ſplendida, mortis aggreſſu pallet, ſquallet, obumbratur, & in aliam regionem hominis anima transmittitur. Si ergo hæc ita ſe habent, clementer age, inquit Iobus, remitte precor, ſumme Deus, acerbitatem cruciatus, qui ex tot alijs capitibus me grauiter punis.

Siue nobiles fuerint filij eius, ſiue ignobiles, non intelliget. Attamen caro eius, dum viuet dolebit, & anima illius ſuper ſemetipſo lugebit.

PARAPHRASIS.

Vbi homo è viuis exceſſerit neq; cognoſcet, neq; curabit, an liberi ingenuitatis prærogatiuis potiantur, an in conditionem vilem incurrant. Verùm antequàm defungatur, nequit non curare corpus male affectum, quod tam acerbo torquetur dolore, vt animus infælicem vitam lamentetur.

SEnſus Iobi eſt, quæ ad præſentem vitam pertinent, quantumuis chara, & amabilia, qualis eſt proles, longaq; poſteritas, à mortuis minimè curari, aut ſciri, cùm tamen è contrario, dum viuunt, nequeant non curare, quæ dolorem ingerunt, & ſtatum ærumnoſæ vitæ deflere: quaſi dicat, optabiliorem eſſe ex hoc capite mortem, quæ curis eximit hominem, quem calamitoſa hęc vita multiplici ſollicitudine diſcruciat. Poteſt autem ſic Iobi

N 2 mens

Digitized by Google

mens exprimi: Clemẽter accipe afflictum hominem, ſumme Deus: hominem inquam, qui paululùm roboratur, & mox abit minimè curam geſturus rerum, quas in hac mortali vita chariſsimas habuit: at interim dum viuit, quid mirum ſi de ſe ipſo ſollicitus, dolens, ac luctu extabeſcens indignationem, oret, remittas, vt de te, ac ſe ipſo ſerio cogitare, & omnia pietatis officia explere valeat? Ergo clementiam imploro. Annotandum hic, quod Iobus ait de mortuo, (Non intelliget) de naturali cognitione accipiẽdum; nam iuxta S. Tho. 1.p.q.89.art. 8. animæ ſeparatæ ſecundum naturalem cognitionem, neſciunt, quæ in hac vita aguntur, poſſunt tamen curam gerere viuentium, licet eorum ſtatum ignorent. Poſſunt quoq; quæ hic aguntur noſſe, per animas eò migrantes, per Angelos, per Dæmones, per Dei tandem reuelationem. Quocirca mens Iobi de proprijs animæ viribus accipienda, per quas neq; intelligit, neq; curat, eo ſcilicet modò, quo res diſtinctè cognitæ hac in vita curari ſolent, vt ſtatus diſcrimen expoſcit. Quòd verò beatorum animæ, nunc quæ hic geruntur agnoſcant, gratiæ diuinæ aſcribendum. Iobi tamen ætas hanc ſortem minimè nacta eſt.

CAP. XV.

RESPONDENS AVTEM ELIPHAZ Themanites dixit: Numquid ſapiens reſpondebit, quaſi in ventum loquens, & implebit ardore ſtomachum ſuum?

PARAPHRASIS.

Reſpondit Eliphaz rex Theman, Profectò tu Iob inſipiens es: non enim eſt viri ſapientis inania verba iactanter effutire, ac ira conflagrare.

HOC eſt ſecundum Eliphaz cum Iobo certamen, in quo Eliphaz oratione Iobi vehementer commotus, inſolentiæ, ac impietatis illum accuſat, ſuamq; opinionem quod ſcilicet Iobus pro criminibus torqueatur, confirmare adnititur. Siluit quamdiu Baldad, & Sophar diſputarunt, quod

Digitized by Google

quod eſt vrbanitatis argumentum : at indignatione ingraueſcente , vbi ſecundi congreſſus tempus acceſsit , acriter excanduit : dixitq́. aſſerto verò , ſed extra rem obtruſo , non eſſe viri ſapientis in ventum loqui, hoc eſt inanibus, vaniſq; verbis ventos verberare, verba futilia per ventos ſpargere, & implere ardore ſtomachum , hoc eſt ira animum, qui cogitationes ſubeuntes, eo modo quo ſtomachus traiectos cibos, concoquere ſolet . Pro verbo autẽ, Ardore, in Hebręo legitur Kadim, hoc eſt, Eurus, qui eſt ventus ab ortu flans , rapidus , præceps , indomitus , adeoq́; calidus, vt in nonnullis regionibus quaſi halitu flammeo fructus adurat : quocirca ſignificanter admodum ab interprete vulgato pro Kadim, Ardore verſum eſt , & in re præſenti, Implere ſtomachum ardore , perinde erit , ac implere animum indignatione rapida, indomita, qua poſtquam conflagrauit animus, verba ignita, & aculeata iaculatur.

Arguis verbis eum, qui non eſt æqualis tibi : & loqueris quod tibi non expedit . Quantum in te eſt, euacuaſti timorem : & tuliſti preces coram Deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blaſphemantium.

PARAPHRASIS.

Reprehendis Deum , cui tu par non es , & promis verba tibi exitioſa . Profectò , quod ad te attinet , abieciſti timorem Dei , & religioſum precandi morẽ: & impietas animo concepta erudijt , ac expediuit linguam , vt blaſphemos homines imiteris.

HÆc Eliphaz excandeſcentia referenda videtur ad verba multa ſuperius explanata, quibus Iobus ſuam innocentiam aſſeruit , & grauiorem culpis Dei vltionem conqueſtus , ſe fidenter cum Deo diſceptare velle protulit , aliaq; id genus , quæ homini ſenſum minimè capienti ſtomachum facere potuere . Iam verò verba illa , Quantum in te eſt, euacuaſti timorem , & tuliſti preces, non modò ſignificant, Iobum abieciſſe Dei reuerentiam , & ſuas abſtuliſſe preces , verùm pro virili ſua exemplo illo egiſſe, vt ex aliorum animis omnis Dei cultus , & precandi pietas excideret . Iniquitas autem dicitur docuiſſe, hoc eſt, iuſtruxiſſe os,

Digitized by Google

vt conceptas blaſphemias horrendis verbis depromeret, quaſi nequiret eas proferre, niſi ſub peſsimo illo internæ impietatis magiſteriò. Annotandum hic, quam ſiniſtrè Eliphaz verba Iobi viri pijſsimi interpretetur, quod ſanè vitium viros pleroſq; grauiſſimos frequentius, quàm dici poſsit, turpiter fœdat.

Condemnabit te os tuum, & non ego, & labia tua reſpondebunt tibi. Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus? Numquid conſilium Dei audiſti, & inferior te erit eius ſapientia?

PARAPHRASIS.

Non eſt opus extrinſecis argumentis, vt te refellam: verba quippe ipſa tua te inſolentiæ, ac impietatis conuincent. An tu es primus Adæ filius, qui ſapientia cæteris antecellas, aut certè aliquid ſublimius, quod Deus ante mundum formarit? An Dei conſilia intima penetraſti, & euiciſti te Deo ſapientiorem eſſe?

ACriter agit Eliphaz, qui Iobum arrogantiæ, ac impietatis inſimulat, & videtur ſibi proprijs ipſius verbis poſſe Iobum conuincere. Deum nimirum ad certamen laceſſere, ac querimonias multiplices in Deum efferre nihil videbatur aliud, quàm vel le Deum redarguere, quod profectò animus audire horruit. Iam verò, quod grauiter carperet amicos, quos dixit velle ſe oſtendere fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum, ac optare vt ſilerent, ægerrimè tulit Eliphaz, qui eò videtur alludere dum ait: Numquid primus homo tu natus es? quaſi Adæ primogenitus, illius ſapientiæ primus hæres, longiſſimaq. experientia prudens? Fortaſſe voluit Eliphaz, primum ipſum hominem Adam ſignificare, vt verbum, Natus, tantũdem ſit ac effectus, creatus. Quod vero ſubijcit, & ante colles, perinde eſt, ac, ante mundum, vt illud Sap. 8. Ante omnes colles ego parturiebar: eſt enim Synecdoche vbi pars mundi pro vniuerſo ipſo accipitur. Hæc Eliphaz congeſſit, vt animum Iobi opinione quidem ſua, inſolentem retunderet: quippe qui ferre non poſſet, Iobum grandia enunciare, videreturq. ſibi nihilò inferior ſapientia, vt æquum eſſet temperantius cum ipſo eiuſq; ſocijs agere. Porrò vitium hoc altè in mortales ſerpſit, vt ægrè ferant inferiores alijs

vi-

Digitized by Google

videri, aut exiſtimari. Vellicarant diſputatores hominem afflictum, & pati nequeunt ab eo mutuo corripi. Cæterùm affectus minùs hic vituperandus, vbi, & ipſi qui errant, Deo ſe obſequium præſtare cenſent. Pro verbis illis, Numquid conſilium Dei audiſti, LXX Interpretes reddunt, Numquid conſiliario te vſus eſt Deus? Quod ſenſum Eliphaz exaggerat.

Quid noſti, quod ignoremus? quid intelligis quod neſciamus? & ſenes, & antiqui ſunt in nobis multò vetuſtiores, quàm patres tui.

PARAPHRASIS.

Faſtu grandi magiſtrum agis: at ineptè: nihil enim nouæ ſapientiæ paraſti quod nos non adepti ſimus: habemus quippe ſenes, & ſcholarum noſtrarum magiſtros maioribus tuis antiquiores, à quibus edocti ſumus.

SCriptores aliqui ex his Eliphaz verbis concertant, an Eliphaz, vel eius ſocij eſſent natu maiores, quàm Iobus: ſed profectò nullum ex hoc textu argumentum ad alterutram partem confirmandam duci poteſt, cùm ſyncera interpretatio id ſolùm requirat, vt Eliphaz refellat Iobum, quaſi non debeat ſe diſputatoribus anteferre antiquæ ſapientiæ opinione, & incognito reconditarum ſententiarum ſenſu. Etſi enim Iobus eſſet natu maior, vt probabilior opinio fert, reſpondet tamen Eliphaz, apud ſuos eſſe ſenes ætate prouectiores, & auctores, ſiue magiſtros antiquiores, à quibus ipſe, & ſocij abſtruſa quælibet dogmata haurire potuerunt.

Numquid grande eſt, vt conſoletur te Deus; ſed verba tua praua hoc prohibent.

PARAPHRASIS.

Deum verbis procacibus laceſſis, ac ſi nihil ab eo, niſi ſupplicium expectes: at erras, non enim eſt difficile Deo clementiſſimo, miſereri tui, ſed tuus ſermo impius obſtat.

OBſeruauerat Eliphaz geſtus, & verba Iobi, qui viſus fuerat ei impatientiæ, ac deſperationis motibus grauiter concuſſus. Eſt animi deſperantis proprium furere, ac inuehi in eum, à quo

Digitized by Google

nihil iam boni ſperat, & à quo acerbè torquetur, vt è miſerrima damnatorum maledicta in Deum rabidè intorquentium conditione patet. Cùm ergo Eliphaz ſimile quiddam de Iobo ſuſpicaretur, admonet illum, deſiſtat à linguæ licentia, nam quod ad Dei facilitatem ſpectat, non eſt cur deſperet ſe à Deo benignè excipiendum, & in primæuum ſtatum reſtituendum. Profectò licèt alia ſuſpicetur peccata, nihil hic obijcit tam explicatè Eliphaz Iobo, quam verba praua, obiecturus turpia opera, ſi ea deprehendiſſet, quod ad integritatem Iobi commendandam pertinet.

Quid te eleuat cor tuum, & quaſi magna cogitans, attonitos habes oculos?

PARAPHRASIS.

Cur animo ſuperbis, & velut rerum grandium cogitationi intentus, habes oculos apertos, & in loco vno defixos?

CArpit Iobum, quòd animo extollatur, & cordis motibus, audaciæ, & impietatis plenis, ſe ſinat efferri: quodamq; diſputatorum tanquam humi iacentium deſpectu, ipſe quaſi altiora mente pertractans oculos attonitos, hoc eſt, apertos, & in locum aliquem directos, ac immotos habeat. Egrè quippe qui ſibi ſapientes videntur, ferunt ſiue concionentur, ſiue diſceptent, non audiri cum externis modeſtiæ, attentionis, æſtimationis ſignis; eoq; ipſo ſe deſpici conijciunt, quòd oculos aliò verſos, fixoſq; cernant. Et quidem tametſi Eliphaz Iobo ea de cauſa ſuccenſere non debuerit, res tamen ipſa notatu digna eſt, quæ ad ſcholarum diſciplinam facilè pertineat. Omnis videlicet motus, qui animum diſtractum indicet inter viros ſapientes, vitio vertitur, ille verò præſertim, qui præ ſe dicentis contemptum, aut modicam exiſtimationem fert: quales eſſe ſolent nutus, & alij motus oculorum, in quibus ineſt maior ad affectus ſignificandos proprietas, & energia.

Quid tumet contra Deum ſpiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuſcemodi ſermones?

PARAPHRASIS.

Quare aduerſus Deum gliſcit furor tuus, quo incitatus audes verba contumelioſa in Deum ipſum profundere?

Pro

PRo verbis illis Vulgati, Quid tumet contra Deũ ſpiritus tuus, LXX habent, Furorem erupiſti ante Dominũ: ex qua verſione patet ſpiritui furorem reſpondere. Profectò Eliphaz, & affectum ſuperbiæ, & intuitum, ac geſtum elationis, & verba blaſphemiæ accuſat, & afflicto ſtimulos multos infigit. Iam verò ſermones, quos carpit illis præſertim verſibus continentur, in quibus Iobus ſuam innocentiam, grauiorem culpa vltionem, deſiderium cum Deo diſceptandi, aliaq; eiuſmodi profert.

Quid eſt homo vt immaculatus ſit, & vt iuſtus appareat natus de muliere? Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis: & cœli non ſunt mundi in conſpectu eius. Quantò magis abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem?

PARAPHRASIS.

Adeone ſublimis res eſt homo vt nihil labis contrahat? quomodò inculpatus ſit, qui de muliere, peccati ſcilicet occaſione, natus eſt? En Angeli non fuerunt immobiles à bono, in quo creati ſunt: & orbes cæleſtes, quamuis incorruptibiles, Dei comparatione impuri cenſentur. Qui ergo fiet, vt homo in peccato natus, & propterea odio dignus, & ad conſequendum finem ſuum iners, quiq; peccatorum fæces, vti aquæ potum exhaurit, non ſit turpior, & ſceleratior?

IDem fere argumentum ſtruxit Eliphaz cap. 4. per illa verba quę ſe per reuelationem accepiſſe aſſeruit: Numquid homo Dei comparatione iuſtificabitur, aut factore ſuo purior erit vir? Ecce qui ſeruiunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit prauitatem: quanto magis hi, qui habitant domos luteas, &c. Neq; eſt cur anxie diſquiramus, an idem prorſus ex omni parte ſit argumentum, quaſi rudis, importunus, aut moleſtus diſputator videatur Eliphaz, ſi eandem argumentationem repetat: non enim hebetis ingenij ſignum eſt, idem argumentum, cui ſatisfactum non videatur, reſumere, præſertim cùm arctius premitur, vt patet ex comparatione duorum verſuum. In cap. quippe 4. ex caſu Angelorum intulit, Quantò magis qui habitant domos luteas, hoc

hoc eſt corpora terrena: hic vero ait, Quantò magis abominabilis,& inutilis homo,qui bibit quaſi aquam iniquitatem: quod ſanè fortiùs quiddam eſt, ad euincendum, ex natura abominabili ſeu vitiata,& ex facilitate peccandi potu aquæ notata, hominem non debere coram Deo iactare iuſtitiam. Et quidem,qui ſic argumentum vrget,neq; moleſtus,neq;importunus diſceptator appellandus,quippe, qui vim allatæ rationis altiùs penſitet, ac ſibi reſponderi deſideret. Iam verò,per ſanctos, hic Angelos intelligit, quorum pars mutata mente cecidit,pars autẽ,quæ cadere quoq; potuit,Dei gratia roborata,& conſtabilita eſt, vt gratiæ diuinæ, non verò naturæ Angelicæ firmitas illa, & permanſio æuo perpetuo procurſura tribuatur. Cœlos autem ipſos corporeos non mundos dixit, etſi enim puriſſima corpora ſint, Deo tamen comparata impura cenſentur, ad eum planè modum, quo flammula lucernæ,noctu pura,& ſplendida orto ſole,licet nihil ſuæ proprietatis amittat,liueſcit,ac velut obnubilatur. Homo verò iure abominabilis dicitur,qui naſcitur Deo exoſus,& ad peccata proprijs actibus committenda procliuis: ex quo planè perſpicitur, quam apte ſubdatur: Bibit quaſi aquam iniquitatem: quæ proiectæ cuiuſdã audaciæ,& contẽptus legis diuinę,ac incredibilis facilitatis elegans ſignificatio eſt. Sanè vinum pretio emitur,& nequit adeò largè bibi,natura id minimè ferente: at aqua è publicis fontibus, aut fluuijs gratis petitur, pro nihiloq; ducitur, & vſq; ad ſitim explendam hauritur. Sic profectò peccant homines, vt certent infinitam cupiditatem explere. Etenim quæ hic de homine vniuerſè protulit Eliphaz,peculiari directione in Iobum quamuis diſſentanea coniecit: eò quippe diſputationis pondus incubuit.

Oſtendam tibi, audi me; quod vidi, narrabo tibi. Sapientes confitentur, & non abſcondunt patres ſuos: quibus ſolis data eſt terra, & non tranſiuit alienus per eos.

PARAPHRASIS.

Iob audi,& propalabo tibi doctrinam veram,quam ego experientia compertam habeo:fateorq; me quoq; illam à maioribus accepiſſe, quos honoris gratia commemoro, ſapientum more, qui maiorum traditiones ingenue produnt, referentes doctrinam ad

ad eos, quibus a Deo credita fuit gubernatio terræ, quam rectè temperatam nullus hoſtis depopulatus eſt.

CVpit Eliphaz Iobum, cuius attonitos oculos contemplatus fuerat, ad attentionem excitare, quaſi aſſerta grauia depromprurus: aut fortaſſe veritus, ne Iobus obloqueretur, intexuit hæc verba exhortatoria, quod inter diſputandum ſolet accidere, eo precipuè tempore, quo quis ſelectum quid parat efferre. Ait verò, ſe, quæ vidit, hoc eſt experientia probata nouit, & quæ à ſenioribus, iuſtiſq; regnorum moderatoribus, & hoſtium propulſatoribus accepit, enunciaturum: quibus certè verbis, & ſibi auctoritatem conciliare, & Iobũ pungere incipit, qui terrã non ita rexiſſe videbatur, vt nihil aduerſum pateretur. Hoc nimirum ipſo, quòd eos allegat viros, per quorum regiones alienus non tranſiſſet, hoc eſt, quas hoſtis non vaſtaſſet, opinione quidem ſua, iuſtos reges, doctrinæ auctores inducit, Iobumque qui regno excidiſſet, iniuſtitiæ notat. Verùm reconditam doctrinam audiamus.

Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit: & numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius.

PARAPHRASIS.

Audiui à maioribus vniuerſam impij vitam, eſſe ipſam ſuperbiam: quod plane mirum eſt, cùm ei incertum ſit, quamdiu tyrannidem exercere poſſit.

INcipit Eliphaz graui magiſterio Iobum inſtruere, dicitq; rem compertam eſſe, hominem impium vniuerſæ vitæ tempore animo extolli, & intumeſcere: quod profectò ſtultitiæ extremę aſcribendum eſt, cùm neſciat ille, quouſq; tyrannica eius vita procurſura ſit. Cuius certè ſententiæ ratio ſubeſt, idonea: qualis enim amentia peior, quàm ſæuiſſima tyrannide inſontes vexare, & ipſorum bona abſq; modo diripere in theſauroſq; recondere ad multas annorum centurias, cùm numerus annorum tyrannidis in breuitate certa incertus ſit? Tyrannis quippe nequit eſſe diuturna à tot hoſtibus obſeſſa. Vbi annotandum, non dictum, numerus annorum vitæ, ſed tyrannidis: & quidem potuit vtrumq; dici, at Eliphaz ſignificare maluit vitæ incertitudinem ex violenta morte, quæ tyrannis dum peiùs ſæuiunt, ſolet accidere, quàm ex naturali interitu quantumuis veloci, ac inopinato, vt Iobum celeri

ſup-

ſupplicio, vt putabat, regno pulſum, mortiq; proximũ vellicaret. Pro verbis illis, Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, LXX Interpretes habent. Omnis vita impij in ſollicitudine, πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι, quæ ſanè verſio mirificè cohęret cum ſequenti verſu, quo tyranni ſollicitudo deſcribitur.

Sonitus terroris ſemper in auribus illius: & cùm pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Non credit, quòd reuerti poſſit de tenebris ad lucem, circumſpectans vndiq; gladium.

PARAPHRASIS.

Quicumq; ſtrepitus inſonuerit, terret impium ſuo capiti timentem: & licèt in pace fortaſſe agat, ſemper inſidiatores cogitat. Non ſibi perſuadet, poſſe ſe è locis obſcuris, in quos ſe abdit, in publicum tutò prodire. Omnia circumſpicit, dum infeſtos enſes vndiq; metuit.

ELeganter ſanè pingit Eliphaz hominem impium, qui tanquam infælix Cain, ad ſingulas penè horas interitum, conſcientia teſte, pertimeſcit. Eſt autem proprium conſcientiæ ſauciæ vltionem ſemper cogitare, quam commeruit, ac declinare nititur. Nihil autem frequentius, quàm ad ſtrepitum quemlibet expaueſcere, & iam iam lictores, ſeueri iudicis iuſſa expleturos, ſuſpicari. Profectò, dum per campos abit profugus, vbi omnia plana, neq; latebræ deprehenduntur vllæ, ſibi nequit fidere, ſed animo, viſuq; turbulento antra ſuſpicatur, & inter virgulta exigua inſidias ſibi cernere videtur. Quòd ſi, vt mos eſt, latebras ipſe petat (nam, qui malè agit, odit lucem) numquam credit, valere ſe tutò in lucem progredi, ſed mox, ac prodierit, à paratis excubitoribus capiendum, & necandum. Quocirca crebertimè omnia oculis perluſtrat, & loco vno quietus conſiſtere nequit, arbitratus, ſe vndiq; infeſtis enſibus, teliſue peti: atq; in hunc modum, calamitoſam, & anxiam vitam ducere cogitur. Hæc deſcriptio ad flagitioſos quoſq; vtiliter transfertur.

Cum ſe mouerit ad quærendum panem, nouit, quòd paratus ſit in manu eius tenebrarum dies.

PARA-

PARAPHRASIS.

Si è latebris impius neceſſitate compulſus exierit ad victum conquirendum, credit diem interitus inſtare, quaſi manibus, quas porrigit ad furta, mortem contracturus ſit.

MVltifariam verſus hic exponi ſolet: nam præter expoſitionem in paraphraſi notatam, poteſt motio illa ad quærendum panem, de mendicitate, in quam impius deuoluitur, intelligi: vbi anxietas coarctat impium, timentem, ne a quibus panem poſtulat, vulnus, aut necem accipiat. Poteſt quoq; motio illa ad opulentos, impioſq; tyrannos pertinere, qui cùm ſe mouent, hoc eſt, accedunt ad menſam, venenatum panem ſibi ſupponi verentur. Siue ergo diues, ſiue mendicus impius ſit, diem tenebrarum, hoc eſt, mortis, qua lux ei extinguitur, formidat, & ſurdo verbere cæditur. Illa verò verba, In manu eius, ſignificant in promptu eſſe mortem, vel certè metonymicè, in factis eius, impij ſcilicet, qui factis ſuis mortem accerſit. Vtraq; interpretatio ad rem appoſita eſt.

Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum, ſicut regem, qui præparatur ad prælium.

PARAPHRASIS.

Impius calamitate deterrebitur, & afflictione obſidebitur, vt rex qui coborte cingitur ad gerendum bellum.

QVòd clades, miſeria, ſiue ærumna impium formidine concutiat, certū omnino eſt: timet enim, & calamitatem ipſam, & alia grauiora mala, quæ ingruere ſolent. Quòd verò anguſtia, ſiue afflictio obſideat, circumſiſtat, circumdet eum, nemo eſt, qui ambigat: periculis quippe, ac doloribus mortis conſcientia impij paſſim circumdatur, & dum infæliciter viuit, & dum inſtat interitus. Quocirca ſimilitudo regis, qui paratur ad prælium, in eo poſita eſt, vt quemadmodum rex cohorte prætoria ſtipatur, ita impius ſcelerum conſcientia, & anguſtia circumdetur: at in hoc ipſo circuitu diſcrimen ſubeſt, quia rex cingitur ad tutelam, impius ad necem. LXX ſic habent: Anguſtia, & tribulatio ipſum comprimet, ſicut dux in prima acie decidens: ὥσπερ στρατηγὸς πρωτοστάτης πίπτων; quorum verborum ſenſus eſt, afflictio, & calamitas circumdabit impium, ſicut circumſiſtitur dux in primo exercitus ordi-

ordine cadens. Hoſtes quippe in ducem exercitus aduerſi acriùs conſpirant, & cadentem, vt nobilem prædam circumſiſtunt: qui ſanè ſenſus in rem noſtram apprimè conuenit, cum quo textus Vulgatæ editionis cohæret, ſi rex, qui præparatur ad prælium, conſideretur, non cùm præparatur, ſed cùm cadit, & ab hoſtibus accurrentibus obſidetur.

Tetendit enim aduerſus Deum manum ſuam, & contra Omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit aduerſùs eum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt.

PARAPHRASIS.

Incredibilis videtur audacia impij, qui more militis dexteram extollentis, contra Deum agere conſtituit, & vires, vt Omnipotenti repugnaret, confirmauit. Neq; id ſolùm, ſed maiore auſu, erecto collo, hoc eſt, apertis ſuperbiæ ſignis, Deum aggreſſus eſt, ſolaq; ſuperbia, velut indomita ceruice ſeſe communiens, prælium commiſit.

DVo hic audaciæ gradus exprimuntur, obſeruata ſimilitudine militum, ante conflictum brachia tollentium, enſes vibrantium, & coagmentatis viribus fortiter dimicare decernentium, qui eſt primus, & vbi inſonuit bellicum, erectis animis, atq; corporibus in hoſtem irrumpentium, qui eſt ſecundus. Et quidem huiuſcemodi impietas creberrima eſt: quis enim ignoret, innumeros peccatores, paſſim per occaſiones non oblatas modò, verùm & quæſitas, conſtipatis animæ viribus, impudentiſſimè ſtatuere, ſe nihil non facturos, vt aduerſùs candidiſſimam Dei legem, voluptatibus obſcœnis ſe immergant, alienas opes diripiant, innoxium ſanguinem fundant? Quem verò lateat, hos ipſos, ferarum ad prædam inſilientum ritu, Dei legem deliberatione tartarea proculcare, & quà poſſunt omnem pietatem abolere? Etenim ętas hæc noſtra tot producit exempla, vt facilè dictis Eliphaz fidem adſtruat: Vſitatiſſimus nimirum eſt auſus, licenter peccare ſtatuendi, quod eſt, aduerſùs Deum manum tendere, dataq; opera in Deum procaciter inſurgendi, quod eſt, currere aduerſùs Deum erecto collo, pinguiq; ceruice, hoc eſt, indomita, nempe, quæ præ pinguedine flecti nequeat. Et quidem habitus hic elegantiſſimè pictus in homine impio, priuata quædam infælicitas eſt: at in cœtibus

tibus

Digitized by Google

tibus, nimiùm politicis, aduerſùs Deum coniuratis, enorme quoddam monſtrum, & horrendùm ſuperbiæ ſpectaculum eſt; quod iram Dei patienter agentis irritat: timendumq; ne erumpens diuinæ indignationis flamma, florentes vrbes, aut regna depaſcat.

Operuit faciem eius craſſitudo: de lateribus eius aruina dependet.

PARAPHRASIS.

Impius adeò ſe dapibus ſaginat, vt faciem pinguedo deformet, & è lumbis eius adeps promineat, atq; ad eum modum animum ſuperbum, ac ſtupidum, obeſo corpore demerſum gerit.

VErum eſt profectò, impium hominem corpus lautè curare, atque fouere, vt ſæpe illud natura pulchrum excreſcente craſſitudine deformet, & faciei lineamenta velut obliteret, lateraq; ad proportionem à Deo compacta, enormiter laxet, vt in viſendum monſtrum euadat. Ea verò corporis farciendi cura, animus hebetatur, & à lege diuina, qua lex temperantiæ præſcribitur, vehementer abhorret. Rectè ſcriptum. Incraſſatus eſt dilectus (ſcilicet populus) & recalcitrauit (videlicet Deo.)

Habitabit in ciuitatibus deſolatis, & in domibus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ:

PARAPHRASIS.

E lautitia in extremam inopiam deturbabitur impius, & iudicum miniſtros fugiens ſe abdet, & in latebras vrbium euerſarum, domorumq; dirutarum, vbi in ruderum cumulos materia congeſta eſt.

VErſus hic multiplicem interpretationem admittit, illamq; minimè negligendam, quæ ait, impium è ſumma opulentia, & abuſu tyrannidis, æquo Dei iudicio, eò deuenire, vt inhabitet ciuitates ſuas, ab hoſtibus ſubuerſas, domoſq; collapſas, extincta gloria illa florentium vrbium, amplarumq; domorum, quas de direptis ſubditorum opibus conſtruxerat.

Non ditabitur, neq; perſeuerabit ſubſtantia eius: neq; mittet in terra radicem ſuam.

PARAPHRASIS.

Non diu locupletabitur impius, opeſq; ipſius citò euaneſcent: non erit inſtar arboris alte radices defigentis.

SOllicitè impius diuitias corradit, ſed cùm radices non agat, leui flatu diſſipatur. Non eſt tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, cuius folia minimè defluunt; ſed tanquam puluis, quem proijcit ventus à facie terræ. Porrò rem hanc exempla horrenda peruincunt, quale illud ſtulti diuitis, cui dictum: ſtulte hac nocte repetunt animam tuam à te.

Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma: & auferetur ſpiritu oris ſui.

PARAPHRASIS.

Non euadet aduerſam fortunam, & ignominiam: liberos eius, quos proſperare curat, ira Dei conſumet; ipſeq; de medio tolletur, id exigente ſpiritu, hoc eſt indignatione, quam ore, quaſi vomit, dum blaſphemias efflat in Deum.

TEnebræ hoc loco, calamitates ſignificant, quas impius nequit effugere. Rami notant ſobolem, liberoſuè impie educatos, & ditatos, qui ſunt, quaſi rami à parente, tanquàm à ſtipite prodeuntes, quo Eliphaz Iobum vellicat, cuius filios ira Dei corripuiſſe videbatur. Illud verò: Auferetur ſpiritu oris ſui, perinde eſt, ac plectetur, extinguetur, de medio tolletur, ſpiritu, hoc eſt propter ſpiritum, ſiue iram vehementer flantem, qua Deum procacibus verbis impetit: Hoc ſpiritu, mortem acerſit, quam Deus iniuria irritatus infert.

Non credet, fruſtra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus ſit.

PARAPHRASIS.

Errat gratis impius, dum non ſibi perſuadet egere ſe auxilio, vt à grauiſſimis malis liberetur.

Pretium

Digitized by Google

PRetiū,hoc loco eſt precatio, fauor, interceſſio,quibus gratia obtinetur,quemadmodum res vænales prétio comparantur. Senſus autem eſt, eò erroris, ac cæcitatis impium decurrere, vt non credat, hoc eſt, non animaduertat, non cogitet, ſe indigere ope aliqua, qua à captiuitate peccati, & pœnarum inde manantium redimatur. Quocirca ſtupidus, & amens,peccatorumq; funibus conſtrictus,non attollit mentem in Deum,non miteſcit, ſeſeq; Deo ſubijcit,vt à tot malis eripiatur.Profectò ſtupiditas hęc peccatoribus familiariſſima eſt, quos impietas hebetat, & a Deo longiſſimè diuertit.

Antequam dies eius impleantur, peribit, & rami eius areſcent.

PARAPHRASIS.

Priuſquàm impius ſeneſcat,interibit:& liberi eius ſub ætatis flore morientur.

DIes implentur,cùm expletur hominis ætas,quæ ſenio clauditur, ſeueroq; Dei iudicio impius non ſinitur dimidiare dies ſuos,ſed immaturus abripitur,ne peiùs noceat.Eius rami,hoc eſt liberi,vti ſuperius dictum eſt,Dei flamma,iraue areſient,neq;adoleſcere permittentur,præmaturæ mortis aggreſſu.

Lædetur quaſi vinea in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proijciens florem ſuum.

PARAPHRASIS.

Proles impÿ necabitur, vt ſolet vitis floreſcens pruina, ventoue noxio aduri,eritq; vt olea læſa,quæ defloreſcit.

BOtrus hic notat prolem immaturam, nam aliqui ex Hebræo vertunt,Omphacium,vulgò,Agreſta,idq; ſimilitudo, ſeu metaphora ipſa depoſcit,cùm Eliphaz agat de filijs impij celeri morte ſublatis. LXX ſic habent: Vindemietur, ſicut acreſta,ante horam. Metaphora verò oliuæ non ad floris eruptionem,ſed ad flores deciduos, quos olea proijcere dicitur, pertinet: quod ex verſione LXX Interpretum patet, ſic aientium: Decidat tanquam flos oliuę.Confert ſane hoc ad impij infœlicitatem amplificandā.

Digitized by Google

Congregatio enim hypocritæ ſterilis : & ignis deuorabit tabernacula eorum , qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem, & peperit iniquitatem,& vterus eius præparat dolos.

PARAPHRASIS.

Familia impij ſimulantis Dei cultum erit infœcunda : Deiq; ira demolietur amplas ædes peccatorum , qui muneribus corrumpuntur . Hic mos impij , vt animo primùm concipiat ſcelus , quo alijs dolorem inferat , mox partu inauſpicato malum exequatur : neq; propterea ceſſet , ſed animo ſemper cogitet , atq. pertractet mala, quæ fraudulenter perpetret .

CОngregatio hic ad ſobolem , totamq. familiam pertinere poteſt:nomen verò hypocritæ &peculiaris mentio corũ,qui munera libenter accipiunt,ad pungendum Iobum inducta videntur, quaſi Dei cultum ſimulaſſet,& corruptè adminiſtraſſet Remp.ſibi creditam . Iam verò conceptus, & partus peccati ſatis notus eſt : hic verò concipere dolorem,actiuè ſumendum, dolorem ſcilicet alijs inferendum,quem impius concipere animo , ſiue cogitare dicitur . Dum tamen poſt verba illa , Concepit dolorem , & peperit iniquitatem,ſubiungit Eliphaz,Vterus eius pręparat dolos , inexplebilem nocendi cupiditatem indicat, petita fœcundæ mulieris metaphora, quæ ſtatim à partu iterum concipit . Hæc Eliphaz, qui ſatis ornatè de impio dixit:at longe aberrauit , ratus ea,quæ prompſit,Iobo congruere , qui iuſtitiæ candore luculenter enituit . Hic vero lector paululùm ſubſiſtat , cogitetq; quid è ſententijs ab Eliphaz grauiter prolatis , Iobus immaniter afflictus haurire potuerit . Quid inquam ſenſerit animus ille patientiſſimus,qui aculeata verba, quæ Eliphaz longa oratione connexuit,velut tela in cor mœſtum intorta,conſtanter excepit.

CAP. XVI.

RESPONDENS AVTEM IOB DIxit : Audiui frequenter talia : Conſolatores oneroſi

Digitized by Google

roſi omnes vos eſtis. Nunquid habebunt finem verba ventoſa? aut aliquid tibi moleſtum eſt, ſi loquaris?

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus: ſæpe audiui, quæ tu tanquam rara protuliſti. Profectò vos pro ſolatio, mihi onus moleſtum peccati imponitis, cuius me ob meam vexationem coarguitis. An verba turgida ceſſabunt? An moleſtia afficeris Eliphaz, ſi ita loquaris? Credo equidem te non affici: ſecùs ego, qui pungor.

AMICOS in oppugnatores, per ſententiam erroneam mutatos, Iobus carpit, quod officio deſint: ſuamq́; puritatem, inter dicendum, hoc capite aſſerit. Prompſerat Eliphaz ſententias arbitratu ſuo reconditas, ſelectas, opportunas: cui Iobus reſpondet, minime raras eſſe quas ipſe crebrò audiſſet, ac ſi diceret, nō ſubeſſe cauſam gloriæ, tanquam arcana aliqua inexplorata detexiſſet. Statim verò conqueritur non fieri ſatis officio amicitiæ, quæ ſummo iure exigeret, amico ærumnoſo à viris potentibus conſolandi gratia profectis, aliquòd ſolatium afferri; qui è contrario onus graue proſtrato imponerent, crimina vitę anteactæ imputantes, quo nihil moleſtius, cum nihil eiuſmodi coſcientia ſuggereret. Qua propter, ceſſent, inquit, verba inflata, cum faſtu edita: Et tu Eliphaz, animaduerte ſtatus tui, ac mei diſcrimen: tibi quippe nihil moleſtiæ verba tua inferunt, mihi verò quàm maximam, qui tanquam ſpiculis acutiſſimis percellor. Annotandum hic acerrimè interdum ſauciari viros ſanctimonia vitæ inſignes, dum à viris ſapientibus, à quibus conſolationem requirunt, culpæ redarguuntur, quam ipſi accuratiſsimè vitare ſtuduere: ægrè quippe innoxia conſcientia fert importunas obiurgationes, eo præſertim tempore, quo multiplex vexatio, Deiq; derelictio ingraueſcit. Pro conſolatoribus onerofis, LXX habent, Conſolatores malorum, hoc eſt, Conſolatores mali, ſeu peſsimi, eſt enim vſitatus Hebraiſmus. Erga verba verò illa, Aut aliquid tibi moleſtum eſt, ſi loquaris; Annotandum obſeruaſſe Iobum facilitatem mordacis ſermonis in Eliphaz, & difficultatem audiendi in ſemetipſo, ne quis eiuſmodi affectus inter viros pios, ac ſapientes demiretur.

Digitized by Google

Poteram & ego ſimilia veſtri loqui : atq́; vtinam eſſet anima veſtra pro anima mea. Conſolarer, & ego vos ſermonibus: & mouerem caput meum ſuper vos: Roborarem vos ore meo, & mouerem labia mea, quaſi parcens vobis.

PARAPHRASIS.

Poſſem ego ad morem veſtrum, turgidè, ac mordaciter verba facere, ſed abſit; optabile tamen eſt, vt vice mutata, ego proſperè agerem, vos in ſterquilinio iaceretis. Tunc quippe blande vos ad ſolatium alloquerer, & capitis motu, ſigna doloris exhiberem: adderem leni ſermone vires, & loquerer indulgentiùs.

MOdus ille dicendi: Vtinam eſſet anima veſtra pro anima mea, perinde eſt, ac Vtinam eſſet ſtatus veſter, qui meus, vita veſtra, quæ mea. Vbi animaduertendum, viros perfectos, qualis Iobus fuit, minùs perfectis, non modò optare, verùm precari morbos, infamiam, aliaue temporalia mala, vt reſipiſcant, ſi in peccato iaceant, vel proficiant, ſi lentè incedant, vel nondum ſatis in ſchola virtutis miteſcant. Motus autẽ capitis, licet plerumq; ad irriſionem vſurpetur in Sacris, habet tamẽ multiplicem ſignificationem, nunc lætam, nunc triſtem, modò duram, modò ſuauem: Et hic quidem ad commiſerationem proculdubio ponitur, quod ipſe contexus euincit. Illud verò, Mouerem labia mea quaſi parcens vobis, idem eſt, ac loquerer indulgendo vobis: non vos impugnarem, non premerem, non diſceptarem, non vellicarem: nefas enim eſt addere afflictionem afflicto, liberale eſt, parcere proſtrato.

Sed quid agam? ſi locutus fuero, non quieſcet dolor meus: & ſi tacuero, non recedet à me.

PARAPHRASIS.

Quò me vertam? neq; ſermo neq; ſilentium dolorem meum lenit.

PRofectò Iobus loquens, dolorem minimè leniebat, cùm ſermo omnino deberet eſſe aſper, ob calumnias, & criminatio-

nes

nes diſputatorum, quas refellere cogebatur. Silens verò nihilò mitiorem, imò acerbiorem ferebat cruciatum, amaris cogitationibus exagitatus, & ingenti mæſtitiæ pondere oppreſſus. Etenim hic eſt ſtatus multorum, quos Deus grauiter exercet, qui loquendo mœrorem colligunt, ſilendo augent, animus grauatur, halitus velut intercluditur, pectus turget, totuſq. homo ſe exonerare auet: neſcit autem, quò ſe vertat, vereturq; nedum virus euomere tentat, peius venenum hauriat. Clementia hic opus eſt.

Nunc autem oppreſſit me dolor meus: & in nihilum redacti ſunt omnes actus mei. Rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me: & ſuſcitatur falſiloquus contra faciem meam, contradicens mihi.

PARAPHRASIS.

Væ mihi nam dolori immenſo ſuccubui, qui omnia membra conſumpſit; Gero doloris inſcriptum, cutem ſcilicet contractam: & ex hac ipſa calamitate arripit Eliphaz anſam me aperte criminandi, mihiq; acriter aduerſandi.

SEnſus Iobi eſt, grauiſſimè ſe opprimi, ita vt dolor carnem abſumpſerit: quod planè verum eſſe quotidiana experimenta peruincunt; Obeſum quippe corpus, ſucciq. plenum, paucorum dierum dolor, imò, & afflictio grauis corporalis doloris expers emaciat, cutemq. ac oſſa dumtaxat relinquere videtur. Hinc cutis, quæ tenſa prius carne explebatur, ſeſe contrahit, & rugas agens, effœtum corpus præmaturæ ſenectuti tradit. Hæc imago Iobi luctuoſa, & ad commiſerationem opportuna. Eliphaz verò, qui hic falſiloquus appellatur, quod falſa opinione nixus, in Iobum inueheretur, hoc ipſo calamitoſo aſpectu excitabatur, Satana vrgente, ad virum inſontem, criminationibus, verbiſq; aſperrimis lacerandum. Ille autem dicendi modus, Rugę meæ teſtimonium dicunt contra me, tantundem valet, ac rugæ teſtificantur me miſerum eſſe, cui decor, & ſanitas omnis, ac vigor ereptus fuerit: vel certe indicat, opinione Eliphaz, & aliorum concertatorum, rugas eſſe ſcriptum quoddam teſtimonium, quo illi abutuntur, ad ſuam ſententiam confirmandam.

Collegit furorem ſuum in me, & comminatus mihi

infremuit contra me dentibus ſuis : hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt.

PARAPHRASIS.

Eliphaz vires ſuas in vnum coegit, vt me furens inuaderet : & minas intentans frenduit, ſtrictiſq; dentibus ferociter inſonuit, toruis oculis me reſpexit.

MIra eſt diuerſitas ſenſuum erga ſuppoſitum huius, & aliquot verſuum ſequentium, an, qui dicitur furorem colligere, ſit Satan, an Eliphaz an dolor, an Deus ipſe. Omnia hic probabilia, verùm mihi cohærentior videtur ſenſus, qui ad Eliphaz, & proinde ad reliquos eiuſdem opinionis aſſertores pertinet. Appellarat illum falſiloquum, modò ſubdit, furorem collegiſſe, quem effunderet, comminatum fuiſſe, fremuiſſe, trucibus oculis intuitũ eſſe : quæ ſanè omnia veroſimillima ſunt, non modò, vbi diſputando animus excanduit, & quaſi blaſphemum concertatorem audiens, cohorruit, verum, & in leuiore certamine litterario, vbi plerumq; poſita rationum ſerie, voce, geſtu, ſibilo, excandeſcentia confligitur. Ergo minæ, fremitus, oculi terribiles acerrimum hoſtem euincunt, qui vt fidiſſimus amicus aceſſerat : eòq; magis geſtus hi, furoris indices, ſeſe prodiderunt, quò religioſius ſe pro Deo dimicare, grauiter ſeductus Eliphaz exiſtimauit. Pro terribilibus oculis, LXX habent, Aere oculorum, alij, Spiculis oculorum ἀκίσιν ὀφθαλμῶν. Aquila ſententiam ad numerum pluralem ſic expreſſit : Aduerſarij mei acuerunt oculos ſuos, vnuſquiſq; in me : quòd certe ad Eliphaz, & ſocios referendum videtur, qui Iobum, tanquam hominem furentem, ac blaſphemum toruè intuebantur: cui profectò ſenſui verba proxima congruunt.

Aperuerunt ſuper me ora ſua, & exprobrantes percuſſerunt maxillam meam : ſatiati ſunt pœnis meis.

PARAPHRASIS.

More venatorum, captam prædam circunſiſtentium Eliphaz, eiuſq; ſocij ore aperto hiarunt in me, peccata, quæ non admiſi, exprobrarunt, ac deſpexerunt me, vt contemni ſolent, quibus alapæ palàm impinguntur. Cruciatus meus, lauta eis eſca viſa eſt, qua ſaturati ſunt.

Dolor

Digitized by Google

DOlor acuit ingenium ſuggeritq; multiplicia ſenſa, oratoriè, ac poeticè decurrentia, quæ ad amplificationem plurimùm valent. Simile quiddam de Ieruſalem capta, extulit Ieremias in hæc verba: Aperuerunt ſuper te os ſuum, omnes inimici tui ſibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: deuorabimus, &c. Oris nimirum apertione, inexplebilis cupiditas exprimitur; vt mirum ſit, quàm vehementer Satan tres amicos Iobi affecerit, & ad inſontem infeſtandum afflauerit. Iam verò, quod ait: Percuſſerunt maxillam meam, incertum eſt, an ſimplici ſenſu, vt iacent verba, an tropicè accipiendum ſit; neq; rationes in vtramque partem deſunt. Ego propendeo in tropum, ad quod grauitate amicorum Iobi, & calamitate hominis tabefacti, quem cædere, vel attingere horror eſſet, inducor. Percuſſio ergo, maxillę erit grauis deſpectus verborum in faciem incurrentium, quibus tanquam alapis cæſa facies erubeſceret. Lector, quod malit, ſeligat poteſt quippe de alapis idem, quod de ſputis cenſeri, non enim defuere, qui faciem Iobi conſpuerent, vt ipſe diſertè ſcriptũ reliquit, quod extremę ignominię genus planè miror. Illa demum verba, Satiati ſunt pœnis meis, metaphoram continent, quaſi amicis, in hoſtes mutatis, pœna Iobi acerbiſſima lautiſſimum fuerit conuiuium, quo auidè, vſq. ad ſaturitatem explerentur.

Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

PARAPHRASIS.

In hoc fimetum, velut in carcerem, me doloris catenis vinctum detrūſit Deus, coram iniuſto cenſore, & potentiæ impiè diſceptantium expoſuit.

ELiphaz appellat iniquum, niſi forte ſingulare ſit pro plurali, vt LXX Interpretes habent ἀδίκων iniuſtorum: & in hunc modum verſus totus ad omnes ſimul diſputatores, quos impios vocat pertinebit. Iniquitas autem, & impietas, in aſſertione impia tuenda, & iniuſtè cum homine innoxio agendo poſita eſt. Vim habet ille dicendi modus, Concluſit me, ſic enim Deus electos compedire, ſeù vinçire ſolet in ęrumnarum carcere, ne libertate abutantur, & intereant. Illud verò, & manibus impiorum me tradidit, apertè indicat Iobum Chriſti figuram prętuliſſe, qui traditus eſt impiorum manibus, & iniquorum furori permiſſus.

Digitized by Google

Ego ille quondam opulentus, repentè contritus ſum: tenuit ceruicem meam, confregit me, & poſuit me ſibi, quaſi in ſignum.

PARAPHRASIS.

Ego Iobus olim potens, inopinatò in ærumnam deturbatus ſum; Deus tanquam luctator, apprehenſo collo me proſtrauit, proſtratum calcauit, calcatum, vti ſcopum ſibi poſuit, in quem dolorum tela contorqueret:

GRaphicè deſcribit caſum, & calamitatem, Deiq; indignationem, qualem Ieremias expreſſit in hæc verba: Tetendit arcum ſuum, & poſuit me, quaſi ſignum ad ſagittam. Significanter dictum, eſt, Repente contritus ſum, poſt illa verba, Quondam opulentus: Proſperitati quippe aduerſitas contigua pingitur, vt extrema duo, longè diſſita per vim coniuncta ſeſe multò luculentius prodant. Illa verò ceruicis, aut colli apprehenſio, ad luctam pertinet, in qua alter alterius collum complexus, illum primum in terram decutit, ſtatimq; peſſundat. Hoc lamentatur Iobus, quaſi dicat: Neſcio cur collum apprehenditur, vt ſubiugetur, quod nunquam riguit, aut Dei iugum excuſſit. Quod verò iuſtus ſit, quaſi ſcopus iaculorum Dei, benè eſt, qui de vulneribus ſalutem, nunquam interituram recipiet.

Circundedit me lanceis ſuis, conuulnerauit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terram viſcera mea.

PARAPHRASIS.

Infixit mihi ærumnarum ſpicula, vndiq; hærentia, ita vt, velut hiſpidus remanſerim; corpus meum ſauciauit, nec quicquam indulſit, vnde viſcera tabe colliquefacta in terram fluxere.

LAmentatur Iobus, ſe circundatum doloribus, & ærumnis, quę ſunt lanceæ, ſeu tela Dei: quod ad internas, ſimul, & externas afflictiones referendum. Illud verò, Conuulnerauit lumbos, ad corpus attinet, ex parte ſynecdochicè ſignificatum; ſimile quid-

dam

dam Ieremias luxit aiens: Miſit in renibus meis filias, hoc eſt ſagittas pharetræ ſuæ: renes quippe, ſicut, & lumbi, pro corpore toto ponuntur. Quod autem ait: Effudit viſcera mea, ad tabem fluentem pertinere poteſt. Pingit hic Deum fortiter tela vibrantem, & nihil de pœna remittentem.

Concidit me vulnere ſuper vulnus, irruit in me quaſi gigas.

PARAPHRASIS.

Loca ipſa primis iaculis ſaucia iteratis ictibus vulnerauit: nimirum inuaſit me more gigantis.

POetice variat orationis modos lugubres, ad cruciatuũ multitudinem, & acerbitatem exprimendam. Tam autem iteratio vulnerum, quàm alacritas gigantis ad conflictum accurrentis, ad mentem afflictiſsimi hominis repræſentandam appoſitiſſima eſt. Poſſet ſic Iobus induci loquens: Quænam carnificina eſt hæc? Quid ſibi vult hęc vulnerum geminatio? Iam mihi Deus lethalia vulnera principiò iuflixit: quorſum ergo vulnera ipſa vulnerat, cùm locus nouis vulneribus nullus pateat? Miror ſeueritatem hanc? ego quippe imbecillis homo ſum: & tamen Deus, quaſi cum potentiſsimo aliquo hoſte concertaret, gigantis habitu me adortus eſt, & validiſſimis ictibus trementem concuſſit.

Saccum conſui ſuper cutem meam: & operui cinere carnem meam. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.

PARAPHRASIS.

Cùm me cernerem à Deo grauiter vexari, extemplò me demiſi, meq; operui cilicio, & cinerem capiti inſperſi. Fleui adeò, vt facies turgeret, & viſus hebetaretur.

REfert hic Iobus, quæ egit, ſiue mox, vt triſtes nuncios accepit, ſiue in ſterquilinio vbi decubuit: vtrumq; enim probabili ratione aſſeritur. Saccus hic aſperam tunicam è tela rudiore ſignificat, quæ quidem veſtis, vnà cum cinere adſperſo, & copioſo lachrymárum imbre, animum demiſſum, & vſitatum pœnitentiæ

Digitized by Google

tiæ agendæ habitum notat: quod in Scriptura ſacra, adeò tritum eſt, vt cinis, cilicium, & lachrymæ, quædam pœnitentiæ, & humilitatis nota hieroglyphica ſit. Iam autem tumor in facie, & viſus hebetatio ex humiditate, quæ reſoluitur à cerebro, ac decurrit nimio fletu, effectus creberrimi ſunt.

Hæc paſſus ſum abſq; iniquitate manus meę, cùm haberem mundas ad Deum preces.

PARAPHRASIS.

Mala grauiſſima, quę recenſui abſq; culpa pertuli: quod ſanè credendum, cùm ſolerem puro corde Deo preces offerre.

EO lamentatur mœſtius, quò acerrimum cruciatum, cum innoxia vita comparatum, attentiùs contemplatur. Duo verò, non ad iactantiam, ſed ad diuinæ veritatis aſſertiorem commemorat, manus, hoc eſt opera, abſq; iniquitate, & preces mundas, ſub quibus omnem Dei cultum, religionemq; complectitur. Poteſt autem ſic exprimi Iobi ſenſus: Ecce qualia, quàm atrocia, fero ſupplicia, cùm explorata, quoad poſſum, conſcientia opera iuſta, cum religioſo Dei cultu me conciliaſſe comperiam. Profectò hinc vehemẽter dolor inualeſcit meus, quòd cruciatum peracerbum me non commeruiſſe credam. Neſcio, quouſq; pœnas de me ſumet Deus, quem equidem non irritaui.

Terra ne operias ſanguinem meum, neq; habeat locum in te latendi clamor meus. Ecce enim in cœlo teſtis meus, & conſcius meus in excelſis.

PARAPHRASIS.

Te compello terra, ego morior inſons: ne celes meum ſanguinem: eiuſq; vocem ne tuis cauitatibus excipias: ſed extollatur in Cœlum, vbi eſt Iudex bene conſcius innocentiæ meę, quæ validè oppugnatur.

VIdetur Iobus alludere ad ſanguinem Abel, cuius vox de terra ferebatur in cœlum, cùm per iniuriam fuiſſet fuſus in terram. Mens ergo Iobi ſic exprimenda: Nolo, terra, mox abſorbeat ſanguinem meum, tabemuè decurrentem: habet

quippe

quippe ſanguis innoxii hominis, licèt corruptus, ac fœtidus vocem ſuam, quę in cœlos effertur, & iudicis officium implorat. Nolo ergo; vox hæc ſanguinis mei terræ viſceribus condatur: nolo ſanguis meus, clamandi peritus pręfocetur in terra, ſed in cœlos celerrimo volatu penetret. Ibi enim habeo teſtem, hoc eſt, ſpectatorem perſpicaciſſimum animi mei, benè conſcium meorũ affectuum, quem in terra nefariè accuſatus appello. Profectò hęc Iobi verba mirum ægrè affecti animi ſignificatum produnt, quandoquidem res inanimes compellat, quas innocentiæ aſſertrices iuuocat. Verbis verò illis, Ecce in cœlo eſt teſtis meus, oſtendit vir planè fortiſsimus, ſpem inter procellas immotam, vti anchoram tutam, ac firmam, & (quod eſt mirabile) incedentem vſq; ad interiora velaminis. Ille autem dicendi modus, Terra, ne operias &c. apoſtrophem habet poeticam, eamq; ſanè pulcherrimam, energiaq; pleniſsimam, quaſi Iobus diceret: Ecce tot hoſtibus obſideor, & veritas inter mortales incognita, & proculcata iacet: admoneo ergo te, ò terra, ne mihi aduerſeris, interim dum terreni homines me falſò criminantur, & veritatis ſplendori, tetrum velum oppandunt. Porro viris iuſtis calumnias, & criminationes patientibus, appoſitiſsimum conſilium eſt, meminerint, ſe habere teſtem animi oculatum, beneq; conſcium rerum in cœlis, quo conſcientia tuta ſuſpirat, & vexatio clamorem intendit.

Verboſi amici mei: ad Deum ſtillat oculus meus.

PARAPHRASIS.

Animaduerto amicos meos ſuperfluè verba mihi infeſta profundere: nihil cum eis colloqui prodeſt, quo circa Deo lachrymas vim verborum habentes offeram.

NOn eſt boni Rhetoris ſtrictam orationis connexionem exquirere, dum affectus inualuit: quod ex tribus verſibus modò explanatis, quorum ſinguli ſeorſim ire videntur, perſpici poſſit. At optima connexio, quæ in homine afflicto cum affectu cohæret: oratioq; ipſa eo ornatior, quò ſenſui animi, grauiter anxij congruentior. Ille modus dicendi, Ad Deum ſtillat oculus meus, perinde eſt, ac Deum alloquitur oculus meus: per lachrymas videlicet, quæ verba efficaciſſima ſunt, vt credidit ille, qui dixit: Auribus percipe lachrymas meas: quæ niſi verba eſſent, auribus minime perciperentur. Hic ſermo viuus, & efficax, quo vtendum, vbi mortalium auxilia deſunt, aut verba nocent.

Atq;

Digitized by Google

Atq; vtinam ſic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega ſuo.

PARAPHRASIS.

Opto ſanè, dum ago cum Deo cauſam meam, ſic diiudicari, vt apud homines fieri conſueuit, dum alter cum altero litigat. Horum quippe iuſtitia, vel iniuſtitia, prolata ſententia promulgatur.

APpellarat Iobus Deum, ſuæ iuſtitiæ benè conſcium: & cum cerneret concertatores ſuos, conſcientię teſtes eſſe nequire, ſubiunxit cupere ſe, Deus ſententiam pronunciaret, eo planè modo, quo in hominum tribunalibus factitari ſolet, vbi demum lis dirimitur, & ſententia pro innocenti fertur, quæ vniuerſis Reipublicæ hominibus patefit. Hoc votum Iobi, cui Deus annuiſſe videtur: nam ſub finem libri, Deus ipſe pro Iobo grauiſſimè pronunciat, eiuſq; iuſtitiam commendat.

Ecce enim breues anni tranſeunt: & ſemitam, per quam non reuertar, ambulo.

PARAPHRASIS.

Deum appellaui conſcientia fretus, ſeriòq; id, vti homo morti proximus: vitæ quippe tempus breue, iam iam abſoluitur, & ego viam mortis tritam ingredior, vnde non remeabo.

FAmiliare eſt, viris præſertim pijs, ac ſapientibus, mortis hora imminente, grauiter, ſanctè, & appoſitè loqui, cum iam ſe coram iudice ſiſtendum cogitēt, nolintq; vllius culpæ rei peragi, quam in hac vita nequeant expiare. Quocirca, cùm Iobus mira de ſe prompſiſſet, quæ iniquis æſtimatoribus parùm probari nouit, ſubdit ſe non incolſultò illa protuliſſe, at ex præmeditatione, eaq; demum confirmare, eo ſenſu, & maturitate, quæ deceat virum pium, ſuæ ſalutis cupidum, qui mortis nuncio, iam vocatur ad tribunal, vbi ſit rerum, verborumq; rationem redditurus. Ambulo, inquit ſemitam, per quam non reuertar, hoc eſt, eò gradior, vnde non regrediar. Videtur autem Iobus hac ipſa oratione, velle Dei clementiam vrgere, maturet ei benefacere, quæ infinitæ bonitatis propenſio eſt: labi tempus, pauloq; pòſt non fore in hac

vita

Digitized by Google

vita Iobum,quem afflictum recreet,cui inſonti opituletur,ex quo diuinæ gloriæ inſignis fiet acceſſio.

CAP. XVII.

SPIRITVS MEVS ATTENVABITVR, dies mei breuiabuntur, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum. Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me, & pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me.

PARAPHRASIS.

Reſpirandi vis deficit, vitæq; tempus adeò feſtinat elabi, vt mox ſepeliendus ſim: lachrymaſq; exprimit peramaras cauſæ ſtatus, quia cùm non peccarim, quaſi peccator accuſor, & intereo. Quocirca precor te, ſumme Deus, me ab his moleſtiſsimis calumniatoribus eripias, & apud te innocentiæ aſſertorem ſtatuas. Tunc verò, nihil curo, ſi proteruus quilibet criminator mecum diſceptet.

DESCRIBIT hoc capite Iobus ſtatum calamitoſum, vitamq; iam deficientem, cui nulla ſalus inter mortales ſperanda ſit, obiterq́; ſuos impugnatores vellicat. Spiritus, inquit, meus attenuabitur, vt notet vim reſpirandi per momenta decreſcere, vnde palàm efficitur, vt vitę tempus modicum ſuperſit, ſtatimq; tumulandus ſit. Poteſt autem attenuatio ſpiritus, ad reſpirandi difficultatem, quam vocant dyſpnœam, vel aſthma referri, vel etiam ad extenuationem ſpirituum vitalium: at certè tot ſuberant in homine tabido mortis cauſæ, vt non multùm referat, hanc, illamuè diſquirere. Illud tamen afflictum vehementer angebat, quod non peccaſſet, & tanquam flagitioſiſsimus homo torqueretur, vt meritò dixerit, Oculũ in amaritudinibus morari, hoc eſt, diù flere, longum fletum euergere, fletum inquam amaritudine plenum, qui fortaſſe ſomnum abigebat, vt noctes fletu inſomnes ducens, rectè morari,

ſeu

Digitized by Google

ſeu cunctari, vel diutiùs amare flendo perſeuerare dictus ſit. Verba verò illa, Pone me iuxta te, &c. quã ſint animi afflicti propria, nemo non videt. Habet illa Dei expetita propinquitas pondus maximum ad animum roborandum, quod Theologi rerum internarum conſulti benè norunt. Euenire quippe ſolet, vt viri planè pijſsimi ariditate moleſtiſsima, grauiſsimiſq; Dei repulſis, ac tentationibus veluti fracti, videantur ſibi expoſiti iaculis acerrimorum hoſtium, à quibus mors peracerba inferenda ſit: qui tamen ſtatim ac Deus ſe adeſſe, proximè agere, fauere velle ſignificat, robur immenſum concipiunt, & cum tartaro vniuerſo ſe confligere poſſe perſentiunt. Merito ergo Iobus tetricè repulſus, orat, Pone me iuxta te, ac ſi dicat: Satis pugnatum eſt: ſatis grauiter me reieciſti, ex quo imbecillis effectus contabui: nunc igitur faue deiecto, fac tibi propinquem, tuoq; robore armer: nullumq; congreſſum formidabo.

Cor eorum longe feciſti à diſciplina: propterea non exaltabuntur.

PARAPHRASIS.

Amicorum meorum mentem à vera doctrina procul aberrare permiſiſti: quapropter non erit, cur ſapientiæ nomine glorientur:

ILlud, Lõgè feciſti à diſciplina, non actionem, ſed permiſsionem Dei ſignificat: Deus quippe homines non agit extra ſapientiæ ſcholam, ſed agi ſinit. Illud verò, Non exaltabuntur, perinde eſt, ac non gloriabuntur, non me cauſa vincent, non laudabuntur, vt ſapientiores me, quod certè rei exitu, luculentoq; Dei iudicio, ad calcem libri huius demonſtratum eſt.

Prædam pollicetur ſocijs, & oculi filiorum eius deficient.

PARAPHRASIS.

Ex hoc liquet amicos meos longe aberraſſe à diſciplina, quod de me malè locuti dixere: Iobus partem rapinæ promittit conſortibus, & tamen, ne filios ipſos ſuos, quorum ſpes periјt, fortunare potuit.

Mime-

MImeſis irriſoria eſt, quæ cum verſu præcedenti connectitur, interpoſito verbo, dixerunt. Inducuntur ergo amici, qui rapacitatem Iobo obijciebant, ſic loquẽtes: Prędam pollicetur ſocijs, hoc eſt: Iobus tyrannus, ciuiumq; direptor ſolebat ſuæ tyrannidis conſortibus prædæ partem polliceri, & tamen, tantùm abeſt, vt participes ditauerit, vt ne liberos quidem ſuos, quos oportebat primùm prædæ ſortem accipere, locupletare potuerit. Spes quippe illorum defecit. Oculi inquit filiorum, hoc eſt, ſpes, oculorum, intuitu notata: ſolent quippe, qui ſperant, creberrimè oculos in rem ſperatam, locumue, vnde prouentura bona ſperant, conijcere, ipſeq; intuitus, cum affectu directus ſpei, expectationiſq; ſymbolum eſt.

Poſuit me, quaſi in prouerbium vulgi, & exemplum ſum coram eis.

PARAPHRASIS.

Heù me! Deus me deriſui populi expoſuit, vt eſſem triſte miſerorum exemplar.

SImile quiddam prompſit Ieremias in hæc verba: Factus ſum in deriſum omni populo, canticum eorum tota die. Significat ergo Iobus extremam abiectionem, quæ ſolet accidere, cùm quis antea opulentiſſimus, ac nobiliſsimus, in prodigioſam inopiam, & ignominiam incidit. In prouerbium vulgi, tantundem valet, ac ſi Iobus ſic efferret: Eò me Deus abiecit, vt quando contingit, popularem aliquem velle ſignificare quempiam alium eſſe infœliciſsimum, hoc vtatur prouerbio: Eſt alter Iobus: quaſi ſuprema calamitas, nequeat vllo modo ſignificantiùs exprimi. Illud verò: Exemplum ſum coram eis, perinde eſt, ac ſi Iobus diceret. Profectò plebs me deridet eò ipſo, quòd ſi velit plebeius aliquis, alicui malum imprecari, dicit: Fias qualis Iobus. Ad hunc ferè ſenſum, prouerbium, & exemplum exponenda viſa ſunt, pro quibus LXX Interpretes fabulam, & riſum habent, quæ eodem recidere videntur. Annotandum hic, memoriæq; mandandum portentum hoc: quis enim non expendat, virum pręclariſsimum, regia dignitate inſignem repentino caſu eò deueniſſe, vt à plebe irrideretur, & in prouerbij occaſionem verteretur? Sic exerceri debuit, qui tam eximiè proſperandus erat.

Digitized by Google

Caligauit ab indignatione oculus meus: & membra mea, quaſi in nihilum redacta ſunt.

PARAPHRASIS.

Cernens mihi à populo illudi, patior iræ motus varios, quibus oculorum acies, ob multum ſanguinem, ſpiritumq́; eò confluentem hebetatur, totumq; corpus, ob immodicam commotionem, quam multo conatu reprimo, conflaceſcit, & velut conſumitur.

INdignationis nomine, aliqui dolorem, aut mœrorem intelligunt: at congruentius videtur, iram ſignificet, cuius effectus eſt oculorum obtuſio, & viſus extenuatio, totiuſq; corporis concuſſio, atq; defectio; Neq; obſtat, indignationem hanc non videri decere virum perfectum, atq; conſtantem: non enim laus virtutis in ira minimè ſentienda, ſed in coercenda poſita eſt: neq; viros planè dedecet is iræ ſtimulus, præſertim, cùm ex Dei permiſſu ſit copia Satanæ excitet bilem, ac vehemētiùs vrgeat: ſicut Apoſtolum non dedecuit ſtimulus carnis, quo acerrimè pungebatur. Alia quippe eſt ratio paſsionis indomitæ, alia excitatæ, & ad luctam commotæ. Quod verò Iobus ait, Membra mea, quaſi in nihilum redacta ſunt, validiſsimum luctatorem oſtendit, qui contentè repugnaret. Et quidem ſic vſu venit, vt è pertinaci reniſu, paſsionumq́; ſubiugatione, animo interim victore, corpus frangatur, & velut malleis contuſum concidat.

Stupebunt iuſti ſuper hoc: & innocens contra hypocritam ſuſcitabitur. Et tenebit iuſtus viam ſuam, & mundis manibus addet fortitudinem.

PARAPHRASIS.

Viri iuſti me iuſtum derideri, ac excruciari cernentes, ſanè mirabuntur: & inſons aduerſus impium de piorum ærumna inſoleſcentē excandeſcet: neq; propterea recedet à recta iuſtitiæ via: imò hinc magis roborabitur, vt puris, pijſq; operibus inſudet.

PRofectò antiqua, & grauis controuerſia hæc de piorum afflictione viros eximios torſit ſtupentes, qui fieret, vt cum pœna è culpa originem ducat, viri pij, ac inſontes plecterentur: quod Iobus hoc verſu confirmat. Quod verò addit, Innocens contra hypo-

hypocritam, hoc eſt impium bona ſimulantem, aut impietatem contegere ſtudentem, ſuſcitabitur, ſimile eſt ei, quod Dauid extulit: Dum ſuperbit impius, incenditur pauper. Impius nimirum ſe proſperatum contuens, pium deiectum, ærumnoſumq; deſpeciens, perſtat in errore, & ſortem ſuam potiorem pij ſorte cenſet: vnde inſolentia, & pietatis contemptio vires acquirunt. Quocirca pauper pius incenditur, ſiue, vt Iobus ait, ſuſcitatur, zelo inflammatur, & inſurgit aduerſus impium: & licèt à Deo acerbè tractetur, cauſam pietatis propugnat, & cum impijs valide confligit. Conſcientia ergo teſte, veram ſententiam tuetur, tenetq; iuſtus viam ſuam, hoc eſt, à cœpto iuſtitiæ curſu minime deſiſtit; quin potius addit fortitudinem mundis manibus, hoc eſt puris operibus, nam ſeipſum inculpate agentem roborat, atq; conſtabilit, vt tantò ipſe fiat pietate conſtantior, quãtò impius curat eſſe deterior. LXX Interpretes velut exhortando vertunt: Admiratio tenuit veraces, ſuper hoc: Iuſtus autem ſuper inimicum conſurgat: teneat autem fidelis viam ſuam, & purus manibus ſumat audaciam. Hæc illi, quaſi dicerent: Nemo iuſtus animo cadat, quantumuis à Deo videatur ſeuerè repelli, quin etiam pietate armetur, & in agmen impiorum alacer inſurgat: perſiſtat in bono cœpto, & fidenter congredi audeat. Pſal. 9.

Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum ſapientem.

PARAPHRASIS.

Cùm vera proferam, quid cunctamini me infeſtantes? Mutate ſententiam, accedite, rem penſitemus, patebitq; inter vos neminem à me ſapientem poſſe reperiri.

EXhortatur Iobus amicos, mutent animum deſiſtant à tuenda erronea ſententia, aitq; fidere ſe, ſi rem cogitent, nihil ſapientiæ apud eos inuentum iri. Alij exiſtimant his ipſis verbis Iobum, non admonere, hortariue ad reſipiſcẽtiam, ſed ad certamen, quaſi omnes laceſſat: Omnes vos conuertimini: hoc eſt, collatis viribus confertim mecum congredimini; venite, non enim vereor, refugioue conflictum: imò planè confido, euicturum me neminem è vobis eſſe ſapientem. Vtraq; expoſitio idonea, in altera pietas, in altera magnanimitas elucescit. Pro vltimis verbis LXX habent: Non enim inuenio in vobis veritatem: quaſi perinde ſit, non inuenire ſapientem, & non inuenire veracem.

Dies mei tranſierunt, cogitationes meæ diſſipatę ſunt torquentes cor meum, noctem verterunt in diem, & rurſum poſt tenebras ſpero lucem.

PARAPHRASIS.

Dies vitæ iam fluxerunt, ſubiereq; importunæ cogitationes in varia monſtra diſtractæ: quę me diſcruciant, vt noctes ducam inſomnes; noctiſq; tempore, quo quieſcendum eſſet, inquietus diem exoptem.

QVi grauiter affectus eſt, nequit longum ſermonem pertexere, quin doloris ſenſu recrudeſcente, gemitus, querimoniaſue reſumat: quod nunc Iobus euincit. Vix nimirum exhortatoria verba expleuerat, & mox ingraueſcens mœror animum, aliò abripuit, lugubreſq; modos ſuggeſsit, quibus ad leniendum dolorem, indulgendum fuit. Conqueritur ſe iam penè vita functum eſſe, patiq; cogitationum euagationem, ac in varia ſpectra diſsipationem, quæ inſomniam moleſtiſsimam efficit. Ille dicēdi modus, Cogitationes meæ diſsipatæ ſunt, perinde eſt, ac ſi Iobus ita lamentaretur: Vellem ego cogitationes meas omnes in rem aliquā iucundam intendere, quæ calamitatem eleuaret: at fruſtra id conor, inuituſq; motus multiplices, & imagines formidoloſas patior, à quibus nequeo vim imaginatricem auertere. Hę ſanè cogitationes cor laniant, & me perenni vigilia conſumunt. Duo ergo mala, quæ nemo, niſi expertus ſatis ponderet, coniunxit, inſomniam, & cogitationum fluctus. Cogebatur ſcilicet vigilare, vt oppugnaretur: ex quo efficitur, vt diem optaret, ſi fortè diurnis imaginibus nocturnas diſpelleret, minuſq; dirè torqueretur.

Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtraui lectulum meum. putredini dixi: Pater meus es, mater mea, & ſoror mea vermibus. Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea, & patientiam meam quis conſiderat?

PARAPHRASIS.

Quid ſpei mihi conſumpto iam ſuperſit? Profectò ſi expectem,

quod

quod reuera imminet, ſepulchrum eſt mihi pro domo, vbi clam locus, & quaſi lectus meæ quietis paratus eſt. Iam ego incipio habitatores illius domus blandè compellare, putredinem ſcilicet patrem, vermes matrem, ac ſorores, quippe qui alios ibi parentes, & conſanguineos non inueniam. Cùm ergo hæc ita ſe habeãt, nec poſſim aliud in hac mortali vita ſperare; quænam, eſt hæc expectatio, & pro recuperanda proſperitate tolerantia, quam vos, amici, conſideratis, & hortamini?

TEntarant tres amici Iobum de ſententia deducere, polliciti fore, ſi reſipiſceret, Deus vicem commiſeratus, quæ iratus ſuſtulerat, bona reponeret, quemadmodum ſuperiùs proprijs in locis oſtenſum eſt. At Iobus, qui ſe iam eò decurriſſe cerneret, vbi nulla ſalutis inſtaurandæ ſpes in præſidijs ineſſet humanis, ſciretq; miracula à Deo poſtulanda non eſſe, eò totus incumbit, quò ſe diuinæ prouidentiæ ordine agi conſiderat. Iam ergo ſanie defluente, vermibuſq; conſumptus, ſic amicos alloquitur: Vos me in amiſſæ proſperitatis reparandæ ſpem erigere adnitimini: ſed quorſum? Ego enim naturali ordine eò deueni, vt nequeam vlla mundi ope, arte vlla conualeſcere: à Deo verò miracula, quæ pollicemini, poſtulanda non ſunt, imò eius placitò aſſentiendum. Ipſe verò palàm oſtendit, velle me mox ex hac vita ſubducere. Quapropter tametſi verbis veſtris fiderem, nihil aliud mihi boni contingeret, quàm ſepulchrum, lectuluſq; in tenebricoſo loco paratus: ſtatim condar: ſaniuſq; conſilium eſt, cogitare proſperitatem, quam ſpondetis, non redituram, nón fore vltra conſanguineos, aut amicos vllos, qui mecum in amplis, & regijs aulis degant, ſed ſucceſſuram mihi putredinem pro parente, vermes pro matre, ac ſororibus: atq; idcirco ijs nominibus domus meæ habitatores, à quibus confeſtim excipiar, appello. Ne ergo ſuadeatis bona temporalia expectem, ac patienter agam: nam de me, quod attinet ad fluxa mundi bona, actum eſt. Affectus hic in rebus inclinatiſsimis, dolentium proprius eſt, vt oſtendit exul quidam in hæc verba.

Iam mihi fata liquet cœptos ſeruantia curſus,
Per ſibi conſuetas ſemper itura vias,
Obſeruare Deos, ne quid mihi cedat amicè.
Verbaq; fortunæ vix puto poſſe dari;
Eſt illi curæ me perdere, quæq; ſolebat
Eſſe leuis, conſtans, & benè certa nocet.

Infernus hic pro ſepulchro ponitur, vt ſæpe alibi in Scriptura ſacra. Neq; eſt curioſe diſquirendum, cur putredinem patrem, vermes matrem, ac ſorores appellarit: non enim his in rebus ſcrupuloſa illa proprietas, ſed proportio requirenda. Mens autem Iobi fuit eludere amicorum inania promiſſa, puta palatia, cognatos, amicos, famulos, & id genus alia: & ad rem hanc prompſit ſepulchrum pro aula regia, vermes, ac putredinem, pro parentibus, cognatis, amicis, alijſq; id genus ad proſperum ſtatum ſpectantibus.

In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea: putaſne ſaltem ibi erit requies?

PARAPHRASIS.

Quicquid in me cernitur, non iam in hac vita fortunandum, ſed in abditiſſimo ſepulchro reponendum. An, & illic à doloribus, & ærumnis requieſcam?

Confirmat quod de domo, lectuloq; protulit, ne ſuis impugnatoribus locus falſa promiſſa obtrudendi pateret: omninoq; profitetur, ſe citò humandum, atq; idcirco à promiſſis vanis temporalis fœlicitatis abſtinendum. Profundiſſimus infernus hic, iuxta communem ſcriptorum interpretationem ſepulchrum eſt, quod profundiſſimum, hoc eſt altum maximè, profundè admodum defoſſum dicitur. Subdit, autem interrogationem ad affectũ anxium exprimendum appoſitiſſimam: Putaſnè ſaltem ibi erit requies? hoc eſt, an creditis me ibi afflictione cariturum? Adeò quippe mihi familiaris, & velut natiuus dolor effectus eſt, vt ne à mortuo quidem corpore diuelli poſſe videatur.

CAP. XVIII.

RESPONDENS AVTEM BALDAD Suhites dixit: vſq; ad quem finem verba iactabitis? intelligite priùs, & ſic loquamur.

PARAPHRASIS.

Reſpondit Baldad Iobo, & Eliphaz, quorum prolixa, & inepta vi-

viſa fuerat oratio: Quouſq; tandem vana verba effutietis? videmini ſtatum controuerſiæ minimè aſſecuti, capite prius rem, & appoſite dicamus.

BAldad grauiter turgens inuehitur hoc capite in Iobum, quem impatientiæ, ac impietatis accuſat. Incipit vehementer, quaſi ventum diù conceptum, violenterq; retentum efflans, ipſaq; pluralis numeri ratione demonſtrat; ſe non in Iobum duntaxat excanduiſſe. Veroſimile autem eſt, illum ægrè tuliſſe longam Iobi, & Eliphaz orationem, Iobi quidem, quod impiè opinari, ac loqui videretur, Eliphaz verò, quòd Iobum minimè conuinceret, aut premeret. Et hæc certè ratio illum potuit commouere: ipſe tamen rationem profert alteram grauitatis, & indignationis plenam, dum ait: Intelligite priùs, & ſic loquamur: hoc eſt, nondum intellexiſtis controuerſiæ ſtatū, quod videtur planè mirabile; animaduertite, & expendite rem, & ordine ſeruato loquamur. Verba ergo iactari aſſeruit, quaſi ſola forent verba moleſte repetita, nec de rei momentis ratio vlla prorſus haberetur.

Quare reputati ſumus vt iumenta, & ſorduimus coram vobis?

PARAPHRASIS.

Profectò dum vos ſoli verba iactatis, omnes nos reliqui deſpicimur tanquam animantia rationis, ac ſermonis expertia, & à vobis viles, ſordidiq; homines cenſemur.

FAmiliare eſt ijs, qui, cū ingenio, & eloquētia ſibi pręſtare videātur, ſilere corā alijs loquētibus cogūtur, id ægerrimè ferre, dictitareq; ſe deſpici, negligi, deriſui haberi, iumēta putari, & id genus alia: ex quo affectus vehemens excandeſcentiæ plenus erumpit, & linguam ad verba contumelioſa licentiùs laxat. Hæc ad Iobum, & Eliphaz: nunc Iobum ſolum aggreditur.

Qui perdis animam tuam in furore tuo, nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco ſuo?

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Heus tu Iob, qui impie iraſcens vitam conſumis tuam, quid agis? Inſolenter profectò loqueris, dum deſperata vita, mortem cum immodica tui exiſtimatione accerſis: quaſi verò te intereunte terra a ſuis habitatoribus deſerenda, & ordo rerum, rupibus ab radice conuulſis, alioq; reiectis, perturbandus ſit.

SEnſus Baldad, qui relicto Eliphaz, Iobum pergit vrgere, eſt, nequiter illum agere, qui immoderato mortis deſiderio vitam conficiat: neq. verò multum referre, quòd Iobus vanè inſoleſcens defungatur: non propterea terram habitatore carituram, rerumq; commotionem prodigioſam, puta rupium conuulſionem ſucceſſuram, quaſi obiret eximius aliquis orbis terrarum moderator, ſine quo, neq; genus humanum propagari, neq; res quantumuis firmæ conſiſtere poſſent. Etenim non ſine faſtu videtur Baldad Iobi faſtum velle proculcare. At excanduerat.

Nonne lux impij extinguetur, nec ſplendebit flamma ignis eius? Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius, & lucerna, quę ſuper eum eſt, extinguetur.

PARAPHRASIS.

Quid mirum, ſi pereas, o Iob, ad extremam ærumnam deturbatus? ſane proſperitas impij euaneſcit, & ſplendor eius emoritur. Claritas illa, qua domus eius videbatur illuſtrari, obſcuratur, & lux emendicata deficit.

PErinde eſt, quod Baldad enunciat, ac ſi diceret: Videris Iob animam agere, & proſperitatem deſperare: qua ſanè in re tibi rependitur, quod commeruiſti. Impietati nimirum tuæ pœna redditur, vt quicquid illuſtre, aut ſplendidum mortalium oculis exhibuiſti, obtenebretur, & in hac ignominioſa obſcuritate intereas. Sic nempe à Deo conſtitutum eſt, vt lux impij extinguatur, neq; decet, vt tui gratia hic diuinæ prouidentiæ ordo mutetur. Non hic ſubtiliter exquirenda diſtinctio lucis, flammæ, ignis, lucernæ: poeticus quippe ſermo varijs nominibus ad eundem ſenſum concinnatis ornatur, & amplificatur. Non eſt autem extra

rem,

Digitized by Google

tem,vt lucerna vltimo loco poſita,peculiare quippiam notet,puta lucem emendicatam,hoc eſt,è varijs occaſionibus petitam, opibusq; ſubditorum,tanquam oleo nutritam: vt lucernæ ſignificatio, tyrannicæ direptioni, qua iniuſtus Princeps ſubditorum ſpolijs locuples,ac ſplendidus apparet,aptetur.

Arctabuntur greſſus virtutis eius, & præcipitabit eum conſilium ſuum. Immiſit enim in rete pedes ſuos,et in maculis eius ambulat.

PARAPHRASIS.

Conatus impij robore ſuo innixi retardabuntur, & ſuomet conſilio concidet: inopinus quippe ſe ſuis machinis irretiuit, & velut per retis plagas incedit.

SVbdit Baldad,vt Iobum pungat,fruſtra impium conari,quæ in mentem veniunt,cùm ad iuſtitiam Dei pertineat,conantem intercipere,ne quæ mala cogitarat,abſoluat. Arctare greſſus, eſt reprimere,cōpeſcere,prępedire,ſicut à cōtrario dilatare greſſus, eſt expedire, proſperare,conatum,progreſſumq; rerum benè cedentium adiuuare,promouere. Greſſus virtutis idem eſt, ac conatus robuſti,contenti,neruoſi. Iam verò conſilio ſuo præcipitari eleganter dicuntur,qui ſuo conatu, mortem, & calamitatem ſibi conflant,ſuo,vt aiunt,gladio iugulantur,vt Goliath, & Holofernes. Ille autem dicendi modus,Immiſit in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat,appoſitiſſimus eſt ad imprudentiam, qua impius mala ſibi conſciſcit ſignificandam. Multa molitur, quæ ſibi fœliciter ſucceſſura vaticinatur,& tamen per ea ipſa de medio tollitur,quòd in aulis Principum paſsim cernitur,vbi primores,mille modis gratiam inire ſatagunt, neq; rarò neci addicuntur ab ijs Principibus, quorum beneuolentiam captarunt. Hoc rete palatinum. Retia ſunt, & alia,per quæ ambitioſi,& voluptuarij rerum ignari,nunc ex altera plaga pedem efferentes, & in aliam inferentes incedunt, quibus deniq; implicati pereunt. Retia fuerunt Abſalonis capilli, quibus ſuſpenſus interijt.

Tenebitur planta illius laqueo,& exardeſcet contra eum ſitis.

PARAPHRASIS.

Poſtquam impius ſuis ſe retibus innexuit, pes eius manet tenaciter laqueo conſtrictus; tunc verò inexplebili ſiti ad eius opes latrones anhelant.

SIgnificat Baldad, æquo Dei iudicio, impium diuitem ipſis conatibus, & artibus ſuis, quibus ampliùs fortunari ſatagit, capi, captumq. teneri, ne quæ cogitauit, expleat: neq. hoc tantummodò, ſed tunc fures, alioſuè inuaſores incredibili auiditate, quæ hic appellatur ſitis exardeſcens, ad eius opes inhiare. Quod verò ſitis non ſit in hoc loco, quæ impium ipſum vexat, ſed qua alij æſtuant LXX interpretum verſione ſuadetur, quæ ſic habet κατισχύσει ἐπ' αὐτὸν διψῶντας Confortabit contra eum ſitientes. Pſal. 103. ſic imprecatus eſt Dauid. Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius.

Abſcondita eſt in terra pedica eius, et decipula illius ſuper ſemitam.

PARAPHRASIS.

Securè ſibi videtur incedere impius, & neſcit ſibi dolum lethalem clàm paratum, quemadmodum venatores in foueis, & medijs ſemitis abſconditè laqueos feris tendere ſolent.

NOtum eſt aucupes, ac venatores ita laqueos parare, vt ſimplicia animantia aliud agentia repentè ſtrangulentur, aut viua comprehendantur, aut deniq. in foueam ramorum ſuperiniectu, alioue artificio contectam incidant, vbi lanceis, aut venabulis ſauciata intereant, vel ſine nocumento capiantur. His ergo dicendi modis, quos Baldad quatuor verſibus expreſsit, idem ſignificat, impium ſcilicet varijs modis, vel à ſe excogitatis, vel ab alijs inuentis capi, & impietatis pœnas demum luere. Pedica ergo abſcondita referri poteſt ad prædonum inſidias, qui è latebris inopinum impium adoriuntur: Decipula vero ad ſimulatas pacis, vel familiaritatis artes, quibus illectus impius ab ijs, quibus cum verſabatur, quoſq; ſibi fidos amicos exiſtimabat, interficitur.

Vndiq;

Vndiq; terrebunt eum formidines; & inuoluent pedes eius.

PARAPHRASIS.

Timor, quacunq; aſpiciat, affliget impium, eiuſq; greſſum impediet.

EXploratum eſt, conſcientiam impij mille timoribus concuti, ſemperq́; grauia mala ſuſpicari; ipſoq́; metu nutare, ac præpediri ne elabatur, ne tam validè obſtacula ſuperet. Etſi enim timor fugam ſuggerat è locis quoq; tutis; fugit enim impius nemine perſequente, conſcientia tamen onerata peccato, cui ſuccubuit, fugere parantem pregrauat, & pedes, quaſi laqueis implicat, vel inuoluit: Vndiq; terretur, quia quocumq́; ſe vertat, inde inſidias pertimeſcit. Irrogauit iniuriam Deo immenſo, qui cùm vbiq; imperet, vndiq. par eſt, impius necem expectet. *Prou. 28.*

Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat coſtas illius.

PARAPHRASIS.

Impius, qui bene pinguis, ac vegetus ſe dapidus explebat, eò decurrit, vt robur eius fames abſumat, & coactis ieiunijs latera conflacceſcant.

ATtenuetur robur, inuadat coſtas, poteſt eſſe imprecandi, aut certè aſſerendi modus. Imprecatio erit, ſi ita enuncietur: Vtinam robur eius attenuetur, vis eneruetur, vigor langueat. Erit aſſertio cùm iuſtitiç laude in hunc modum: Aequum Dei Iudicium eſt, vt attenuetur fame robur, vigor, vis impij, & ieiunio eius latera deficiant. Ventris vacuitate, coſtæ quaſi pendent, totumq; corpus elanguet. Antitheſis eſt diuitum impiorum, qui quotidie epulantur ſplendidè, quos in penuriam depulſos extrema conſumit egeſtas.

Deuoret pulchritudinem cutis eius, conſumat brachia illius primogenita mors.

PA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Mors peccati (ſaui nempe parentis) partus primogenitus perdat pulchrum, beneq; curata cute nitidum impij corpus, & robur brachijs, lacertisue validis notatum abſumat.

RHetoricè excurrit, variatque perelegãtes orationis modos, quibus infęlix impij interitus deſcribitur, & amplificatur. Mors rectè dicitur partus peccati primogenitus: mox quippe ac homo peccauit, culpa mortem, quaſi genuit. Hæc ergo mors, cui hæreditas impij obtigit, auidè ipſum depaſcit impium, vti commeruit. Significat verò illa cutis pulchritudo ætatem florentem, in qua impius ſolet morte corripi, ne licentius peccet. Brachia quoque conſumuntur, quę robur impij notant, & in paſtum mortis meritò cedunt. Poteſt ſecundo, ſic exponi verſus, Vt mors primogenita dicatur vorare pulchritudinem impij, quæ nitet in cute, cum nihil ſolidum, ſtabile, internum habeat, quod pulchrum ſit: brachia vero illius conſumere dicatur, quia liberos, quibus velut brachijs ad malum porrectis impius abutitur, de medio tollit, ne impietas propagetur. Pro brachijs, Hebraicè, Badim, ideſt rami; ſunt enim filij, parentis tanquam ſtipitis rami.

Auellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius: & calcet ſuper eum, quaſi rex, interitus.

PARAPHRASIS.

Opes, in quibus impius ſperat, ab eius ædibus diripiantur, & eum iam inopem, ac ærumnoſum mors, vt rex victor peſſumdet.

FIducia diuitis impij, opulentia eſt, vt patet ex oraculo il-
Prou. 18. lo: Subſtantia diuitis vrbs fortitudinis eius. Hæc fiducia auellitur, hoc eſt violenter aufertur, altas quippe radices in animo impij agit, vt violenta euulſione opus ſit. Iam verò, poſtquam impius in egeſtatem prolapſus eſt, contabeſcit, & inermem interitus, quaſi rex ferus, & victor inuadit, vt vitam, animamq. diripiat, & inter ſpolia ſua recenſeat. Profectò Baldad eleganter impij cauſam deſcribit, tametſi, quod ad Iobum ſpectat, extra chorum ſaltet.

Habitent in tabernaculo illius ſocij eius, qui non eſt. Aſpergatur in tabernaculo eius ſulphur.

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Impij loco excidentis, ac intereuntis domum incolant vicini ad eam occupandam accurrentes, vti ad rem derelictam cuiuſdam olim domini, qui iam non exiſtit: & in diuinæ vltionis ſignum, domus conſpergatur ſulphure, vt igne flagret.

SOcios appellat Baldad, vicinos, habitatione coniunctos, contiguos, qui omnium primi, cladem impij intuētes præſto ſunt ad locum derelictum occupandum, vel inuadendum. At ne domus, in qua tot ſcelera patrata ſunt, perſtet, optat inſperſo ſulphure, quod facillimè ignem concipit, conflagrare, vt prodigio illo cæteri ab impietate deterreantur. Videtur alludere ad Sodomorum incendium, ſulphuris pluuia celerrimè excitatum, & in exemplum terroris vniuerſis mortalibus propoſitum. *Gen. 19.*

Deorſum radices eius ſiccentur: ſurſum autem atteratur meſſis eius.

PARAPHRASIS.

Nihil non pereat è rebus impij. Intereat quod latet, & quod eminet, vt ſit, velut ſeges maledicta, cuius radix areſcit, culmiq; ſucciduntur ad flammam.

MEtaphora hæc, & ex ſegete, & ex arbore peti poteſt, ſenſuſq; erit idem. Per radices autem intelligi poſſunt theſauri, quos impius recondit; per meſſem opes, quas diripit, & velut ex alienis ſatis demetit. Votum pium eſt: nec deſunt oracula conſentanea, quale illud: Sicut deuorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit; ſic radix eorum, quaſi fauilla erit, & germen eorum, vt puluis aſcendet. Abiecerunt enim legem Domini, &c. *Iſai. 5.*

Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis.

PARAPHRASIS.

Nulla fiat impij mentio in orbe terrarum, famaq; nulla ſuperſit, quæ in locis frequentibus decantetur.

PErſpectum eſt, memoriam impij, quæ ipſi poſſet honorifica eſſe, citò excidere; quod imprecatur Dauid. In generatione *Pſal. 18.*

Digitized by Google

tione vna deleatur nomen eius. Poteſt quoque eſſe alluſio ad morem funebrem decantandi in plateis (vbi corpora cremabantur) laudes virorum illuſtrium: quem certè honorem impio non deferri Baldad exoptat.

Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.

PARAPHRASIS.

Deus exturbabit impium è ſplendido ſtatu in obſcurum, & poſtea per interitum luctuoſum pellet eum ex orbe terrarum.

GRadus primus eſt depulſio è proſperitate in ærumnam, è ſtatu illuſtri in abiectum: Secundus ex hac vita in aliam, ne orbis terrarum impietatis contagio fœdetur. Ex orbe, ἀπὸ τῆς ὀικουμένης.

Non erit ſemen eius, neque progenies in populo ſuo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.

PARAPHRASIS.

Non viuent filij, nepoteſve impij, quos vltio Dei tollet e populo: neque è prædijs eius reſiduum quicquam ſupererit.

APta connexio eſt, vt ſi proles interit, cui opes coaceruatæ fuerant, opes ipſæ pereant, ne vlla extet impij memoria, vel dilapſæ proſperitatis monumentum. Pro ſecundo hemiſtichio. Septuaginta habent ἀλλ' ἐν τοῖς ἀυτοῦ ζήσονται ἕτεροι, Sed in rebus eius viuent alij: quod in eundem ſenſum Vulgati recidit: perinde enim eſt, nullas reliquias ſupereſſe in regionibus impij, ac in rebus eius viuere alios: pulſis quippe morte, aut ærumna impij liberis, aut amicis, inducuntur alij, rebuſq; potiuntur.

In die eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos inuadet horror.

PARAPHRASIS.

Cùm in ætate vltima narrata fuerit tragædia impij, dies ſcilicet calamitatis, & obitus eius, mirabuntur vehementer illius ſæculi

Digitized by Google

ſæculi homines : at primi, qui rem ipſam viderunt, prodigium horrebunt.

NOn dubium, quin caſus è proſperitate tanta in extremam inopiam, & ignominiam, & præſentes, & futuros homines commoueat, ſed vltimi, aut futuri aure portentum accipientes, mirari, aut obſtupeſcere, preſentes horrere dicuntur, quod maius quiddam eſt.

Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, & iſte locus eius, qui ignorat Deum.

PARAPHRASIS.

Huc deueniunt ampla domus impij : huc decidit ſtatus proſper eius, qui negligit ſcientiam Dei.

HÆc eſt acclamatio ſumma, qua Baldad ſermonem abſoluit, quaſi ad hunc modum hortetur Iobum: Intuere modò Iob, quem finem ſortiatur ſecunda fortuna impij, quàm funeſtè intereant omnia, quàm citò defloretur ſtatus florens, quàm ſit formidabilis impij ruina : & time capiti tuo, curaq; grande malum præcauere, antequàm Dei placandi tempus elabatur. Hæc altiùs contemplare, & reſipiſce. Annotandum hic, Baldad prompſiſſe plurima ſanè vtilia, quæ quandoq; contingere, multis euincitur exemplis: at nõ proinde credendũ ſemper accidere, nequis in re grauiſſima ſeducatur. Nimirum non ſemper impij in hac vita plectuntur, è faſtigio deturbantur, affliguntur, obſcurantur: permittuntur enim nonnulli ampliſſimis honoribus, opibus, voluptatibus ad finem vſq; vitæ mortalis perfrui, quod multis regum idolatrarum, & mahometanorum conſtat exemplis: at eos ſempiternus manet futuræ vitæ cruciatus ad criminum pondus, numerumq; rependendus, quemadmodum catholicę fidei lumine admonemur. Poſtquàm ergo Baldad è turgenti, ac onerato animo verba grauią protulit, ordine dicendi ſeruato, conticuit. At meliora, ſublimioraq; Iobi verba, atq; myſteria ſuccedunt, quæ altiore conſilio producta contemplemur.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XIX.

RESPONDENS AVTEM IOB, DIxit: Vſquequò affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus? En decies confunditis me, & non erubeſcitis opprimentes me.

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus: Quouſq; me diſcruciabitis, & verbis iactatis obtundetis? ſæpe me pudore afficitis, neq; pudet vos, me contumelioſis verbis obruere.

CONQVERITVR Iobus hoc capite, quòd diſputatores contentioſè, aſpereq; obloquantur: ſuam aſſerit iuſtitiam, & poſt lamenta varia, luculentiſſimè de iudicij die, ac reſurrectione corporum, ſe ipſum recreaturus eloquitur. Auſpicatur ergo vehementer, expoſtulans cum amicis, quòd verba inculcent, & animum afflictum diuexent. Numerus autem denarius pro incerto ponitur phraſi Scripturæ familiari, qualis illa Iacob. Mutauit mercedem meam decem vicibus, hoc eſt ſæpe. Vim habet ille dicendi modus: Atteritis me ſermonibus, hoc eſt delaſſatis, fatigatis: quod augetur per illa duo, cõfunditis, & opprimitis; vbi notandũ diſcrimen: nã atteritis ad quantitatem, confunditis, & opprimitis ad qualitatem ſpectant, primo verboſos, ſecundo dicendi modo contumelioſos indicat. Et quidem non ſilendum, quòd, qui nuncijs infauſtis, ſine vllis querimonijs mites aures præbuit, ægrè ferat verbis pungi. Nimirum amicorum in hoſtes euadentium verba diriſſima ſunt.

Gen. 31.

Nempe, etſi ignoraui, mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Si, vt mihi exprobratis, ignorantia laboro, mihi tantùm nocebo: neq; fas eſt, vos inde efferamini, & ex meis verbis, vel actibus anſam elationis arripientes, me culpæ anteactæ inſimuletis.

ILle modus dicendi, Etſi ignoraui, mecum erit &c. conceſſio eſt, figura nempe oratoribus familiaris, dum aduerſario concedunt aliquid, quod cauſæ minimè officiat: Status controuerſiæ inter Iobum, & amicos eſt, An ob anteactæ vitæ crimina plectatur. Et quidem licèt Iobus, ex quo diſceptatio cœpta fuit, multa ignorando, loquendo, vel altercando peccaſſet, non proinde cauſa caderet: non enim diſputatur, An inter dicendum ignorarit, errarit, lapſus verbo fuerit; ſed an peccarit ante calamitatem, quam ſuſtinet: quod cum ex præſentis diſputationis culpis non poſſit euinci, concedit, quod extra rem eſt, & quod nocere nequeat, quaſi ad hunc modum effaretur. Vos me acriter reprehenditis, & reum ex diſceptatione agitis: fateor ergo, eſto ita ſit, quid propterea obtinetis? Profectò non eſt cur erigamini, & de opprobrijs meis, hoc eſt ſceleribus, quæ mihi cum ignorantia imputatis, me corripere velitis. Huic expoſitioni minimè obſtat verſio Septuaginta Interpretum, quæ ſic habet: Eſto vtiq; in veritate ego erraui &c. nihil enim nouę, aut maioris difficultatis, quam Vulgatus prætendit, ſed vtrobique conceſsio oratoria eſt.

Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis ſuis me cinxerit.

PARAPHRASIS.

Sat fuerit vos hucuſq; mihi inſultaſſe: modò verò animaduertite, me à Deo affligi, ac pœna inæquali verberari, quam ſcilicet ego minimè commerui.

QVod attinet ad iudicium non æquum, idem ſenſus Iobi hic, & cap. 6. vbi dixit: Vtinam appenderentur peccata mea, &c. quaſi arena maris hęc grauior appareret. Et quidem, hæc inæqualitas vera eſt, ſiue è re ipſa expendatur, ſiue Iobus ex errore concertatorum argumentum ducere velit. Si enim res ſpectetur ipſa, Iobus ipſius Dei oraculo à iuſtitia commendatur,

Digitized by Google

tur,vnde neq; cruciatum adeò acerbum commeruit, atq. idcirco non eſt æqualitas inter culpam,& pœnam. Si verò ex amicorũ ſententia petatur argumentum,profectò dicere potuit Iobus,ſe non æquo iudicio affligi, acſi in hæc verba argumentaretur: Vos concertatores mei, aſſeritis pœnam, ſiue calamitatem ſemper patratis criminibus reſpondere:at ego eiuſmodi ſcelera non admiſi: ergo iudicium Dei in hac mea cauſa non eſt æquum. Quocirca ab erronea ſententia deſiſtite,ac intelligite, nõ ſemper homines cladibus infeſtari, quòd peccarint, ſed ſubeſſe rationes alias, ob quas grauiter exerceantur,quemadmodum ego cenſeo. Ille dicendi modus,Et flagellis ſuis me cinxerit,verbi Afflixerit, expoſitio eſt,ac de ærumnarũ flagellis accipi debet. Poſſunt flagella hic laquei,vel retia eſſe,quæ ex eadem materia cum flagellis conficiuntur,vt à venatoribus metaphora petatur, qui retibus,aut laqueis exitus ferarum cingunt, ac intercludunt: quaſi Iobus ad eum modũ,cruciatuum,vel dolorum retibus,laqueiſue, tanquam fera circumdatus,& captus fuerit.

Ecce clamabo vim patiens,& nemo audiet:vociferabor,& non eſt,qui iudicet.

PARAPHRASIS.

Quid agam? ſi clamem violenter oppreſſus, nemo commiſeratur. Si altiùs vocem tollam,& à vexatione appellem,non eſt iudex ſuperior,qui innoxium liberet.

Affectus vehemens eſt,quem dolor,& calamitas exacuit. Dicit ergo Iobus non eſt proportio inter hanc ſummam vexationem,& crimen,cuius conſcientia non pungor.Quid ergo agã, cum hac ipſa ratione torquear,& à meis impugnatoribus ex ſolo calamitatis capite criminoſus exiſtimer?Porrò ſi clamitem vi oppreſſus,nemo inter homines fauet:Si ad Deum vocem efferam, expoſtulemq; cum ipſo de illato ſupplicio,non eſt ſuperior alius iudex, qui ab eo me inſontem eripiat. Septuaginta Interpretes conciſè admodùm,ac obſcurè ſic vertunt:Ecce rideo opprobrio, non loquar,clamabo,& nuſquam iudicium: quę quidem verba ſic connectenda, explenda, & explananda, vt cohæreant. Ecce videor alijs ridere in medijs opprobrijs, quod ironicè dictum accipiendum, vt ſit ſenſus tantùm abeſt,vt rideam, vt potius lugeam, & ingemiſcam vim patiens. Quod verò ſubditur: Non

lo-

loquar, rếſpõdet illis verbis Vulgati, Et nemo audit, quaſi Iobus diceret: Non magis audiar, quàm ſi non loquerer. Secundum autem hemiſtichium, Clamabo, & nuſquam iudicium, eundem ſenſum planè reddit, quem verba illa: Vociferabor, & non eſt, qui iudicet.

Semitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum, & in calle meo tenebras poſuit.

PARAPHRASIS.

Detruſit me Deus in ærumnæ carcerem, & viam, ne euaderem, interclusit: offudit denſam vexationis caliginem, vt ne cernerem, quà poſſem elabi.

PErelegans deſcriptio eſt ærumnoſi hominis compediti, & in tenebricoſo loco decumbentis, vt non modò non poſſit effugere, ſed ne cernere quidem effugij viam, quod mœrorem exaggerat. Simile quiddam extulit Ieremias; Circumædificauit aduerſum me, vt non egrediar, aggrauauit compedem meum. *Thren. 3.* Concluſit vias meas lapidibus quadris, ſemitas meas ſubuertit. Dixerat autem: In tenebroſis collocauit me: quibus certè verbis totam Iobi ſententiam complexus eſt. Et quidem experimentis multis compertum eſt, viros ſanctimonia vitæ conſpicuos, eò interdum anxietatis adduci, vt in vincula coniecti ſibi videantur, neque vllam ſibi ſemitam patere animaduertant, quà poſſint euadere. Ex quo quidam ſubit agon animi in anguſtias compulſi, quem nemo ſatis nouit, niſi, qui perpetitur, cui à prudentibus ſpiritualium ægritudinum medicis leniter ſuccurrendum, ne prægrauatus animus oneri grauiſſimo ſuccumbat.

Spoliauit me gloria mea, & abſtulit coronam de capite meo. Deſtruxit me vndiq; & pereo, & quaſi euulſæ arbori abſtulit ſpem meam.

PARAPHRASIS.

Nominis mei claritatem Deus extinxit, & regia corona priuauit. Vndequaq; me ita labefactauit, vt calamitoſus inteream. Nihil ſpei reliquit, vt ſi arbor inauſpicata radicitus euellatur.

ſuccenſuit mihi : videor ei exoſus : me velut hoſtem cædit, alijſque ſimilibus.

Simul venerunt latrones eius, et fecerunt ſibi viam per me, et obſederunt in gyro tabernaculum meũ.

PARAPHRASIS.

Agminatim irruperunt in me prædones Dei, quos ſcilicet ipſe permiſit, Dæmones, Chaldæi, Sabæi, amici in hoſtes mutati, ipſiq; multiplices dolores, qui me, vt viam benè tritam proculcarunt facta prius obſidione, qua me, omniaque mea cinxerunt.

RHetoricus excurſus eſt varia translatione exornatus. Latrones Dei appellat Iobus, non modò proprios illos prædones chaldæos, & ſabæos, ſed dolores, & anxietates: illi externa bona, iſti interna, proſperam videlicet valetudinem, cibi appetentiam, ſomnum, animi quietem, lætitiam, ipſamque propemodum vitam eripuere. Dicuntur verò latrones Dei, hoc eſt, à Deo permiſſi, vel immiſſi. Septuaginta vertunt: Vnanimiter venerunt tentationes πειρατήρια eius ſuper me, quaſi facto impetu validè conſpirauerint in illum. Ille verò dicendi modus, Fecerunt ſibi viam per me, referri videtur ad militarem licentiam, quando ſcilicet milites alienas regiones inuadunt, & dirutis prædiorum, hortorumue muris, aut ſæpibus, viam ſibi faciunt per loca olim clauſa, & culta, omnemq́; amœnitatem, ac lętitiam demoliuntur. Obſidio autem tabernaculi nondum ſoluta fuerat, cùm Iobus hęc proferret: adhuc enim ſe vndiq; ab hoſtibus circumſiſti, & ad mortem vſq; infeſtari conqueritur.

Fratres meos longè fecit à me, & noti mei, quaſi alieni receſſerunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei, & qui me nouerant obliti ſunt mei. Inquilini domus meæ & ancillę meæ ſicut alienum habuerunt me, & quaſi peregrinus fui in oculis eorum.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Cognati mei,procul à me ſeiuncti ſunt, & qui mihi neceſſitudine coniuncti fuerant, tanquam incogniti me fugerunt. Qui mihi præſto eſſe ſolebant, me deſeruere, quiq; me ac omnia mea familiaritatis ergò explorata habuerant, me obliuioni tradiderunt. Qui domi mecum habitabant, vnà cum ancillis obſequio meo deſtinatis, ac ſi me nunquam noſſent, ſe mihi ſubtraxere, & velut extraneæ nationis hominem intuiti ſunt.

COnqueritur Iobus ſe ab omnibus prodigioſè derelictũ,quod eò durius viro pijſſimo,ac beneficentiſſimo viſum eſt,quò liberalior,& ad omne officium erga quoſlibet alios propenſior extiterat. Hic verò curioſè inquirendum non eſt nominum, quibus vtitur diſcrimen: neq; enim dolenti animo tam congruit hæc accurata expenſio, vel diſcretio,quàm plurium affectuum,& nominum eandem rem ſignificantium conglobatio,ac repetitio.Sat ergo fuerit, conſanguineos,neceſſarios, cohabitatores, ancillas diſcreuiſſe, vt anxiè non laboremus in exquirenda diſtinctione notorum, & eorum, qui Iobum nouerant,quæ nihil momenti habere videtur. Porrò in hac derelictione Iobus Chriſtum prætulit, quem mortiproximum noti deſeruerunt.

Seruum meum vocaui,& non reſpondit, ore proprio deprecabar illum.

PARAPHRASIS.

Ego paulò antea ſummæ venerationi habitus, eò deueni, vt famulos vocem, ac rogem,illiq; reſpondere contemnant.

BOnus calamitatis æſtimator Iobus eſt, meritòq; inter alia capita,ſeruorum, qui tempus ad obſequendum anteuertere deberent,inſolentiam recenſet. Quid enim ærumnoſius, quàm virum regia dignitate ſublimem,cui inſeruire paulò ante glorioſum ducebatur,eò delabi,vt famulos vocet, ac precetur, ipſiq; vel ſe non audire ſimulent,vel aperta impudentia rogantem reſponſo minimè dignentur? Porrò rem hanc viri ingenui ex opulentia in penuriam prolapſi non malè cenſebunt.

Ha-

Digitized by Google

Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei.

PARAPHRASIS.

Coniux quoq; mea graueolentiam oris ſuſtinere nolens cum horrore me reiecit: repulerunt etiam me filij è concubinis ſuſcepti, cùm eos blandè rogarem.

OMninò verum videtur halitu fœtido corporis tabeſcentis Iobum, cuilibet ad obſequium proprius accedenti, fuiſſe moleſtiſſimum: at fœtentem animam charitas vxoris, & fides ſuperare debuit, quæ lex connubij eſt. Filij quoq; debuere parenti obtemperare, præſertim cùm in extrema ærumna verſaretur, & quod eſt planè mirabile, rogaret. At patientia viri fortiſſimi ſic exploranda fuit. Annotandum hic, non fieri mentionem filiorum ex vxore præcipua ſuſceptorum: ij quippe omnes conuiuantes interierant: ſed aliorum, qui hæredes non erant, quos vxores aliæ, non domui præfectæ, ſed proli deſtinatæ, quas cõcubinas Scriptura vocat, ei genuerant: quemadmodum de Abraham, Iacob, & alijs eius ætatis, aut etiam poſterioris, viris ſanctiſſimis memoriæ proditum eſt: quod LXX. Interpretes apertè notarunt per hæc verba: Et inuocabam blanditijs υἱοὺς παλλακίδων μου filios concubinarum mearum. Porrò ſuam vexationem vehementer exaggerat: vbi obſeruandum illiberale ingenium filiorum, quos è concubinis ſuſceperat.

Stulti quoque deſpiciebant me, et cum ab eis receſſiſſem detrahebant mihi. Abominati ſunt me quondam conſiliarij mei: et quem maximè diligebam, auerſatus eſt me.

PARAPHRASIS.

Inſipientes homines me aſpernabantur, & licèt præſentes non adeò effrænatè agerent, abſentes tamen mihi obtrectabant. Ii etiam, quos ad conſilium, & Reipublicè adminiſtrationem adhibebam, me grauiter oderunt, ita vt, qui inter om-

bene firmum, ac vegetum extenuaret, atq; conficeret. Illud verò mirum, quòd labia non abſumpta fuerint: quod, licèt elephantiaſi, quæ vt nonnulli aiunt, reliqua carne abſumpta, tumentia labia relinquit, aſcribi poſſe videatur, altiore conſilio immunia conſtāt; quaſi Deus illa à morbo ſerpente, depaſcenteq; ſeruarit, vt Iobus in extrema calamitate verba formare, edereq; valeret. Poteſt autem vir ſanctus in hunc modum loquens induci: En ego olim validus, nitiduſq; emarcui, atq; contabui, carneq; confecta, anima, oſſibus, cuteq; conſiſto, vt ſpectaculum triſte miſericordibus animis exhibeam. Tanta profectò eſt clades hæc mea, vt diuino conſilio, labia illæſa relicta ſint, ad preces, & lamenta, & ad commiſerationem excitandam. Sic Iobus, cui apprime conſentit, quod ſubtexitur.

Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Quare perſequimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſaturamini?

PARAPHRASIS.

Vos ſaltem, qui acceſsiſtis amici, cernentes hoc ſpectaculum, quod ſaxa molliret, commiſeratione flectimini; potentia quippe ſua auerſa, velut manu, me Deus exercet. Cur ergo me excruciatis, & carnem abſumitis meam, ac ſi veſtrum foret me cædere, ſicut cædit Deus?

COmmiſerationem excitat Iobus, tangitq; amicos, qui cùm ex officio deberent illum ab alijs repulſum, ac exoſum ſolari, vehementer afflictum vrgebant, & aculeatis amarulentiſq; verbis mœrentem non ſecus afficiebant, quàm ſi corpus laniarent, carnemq; depaſcerent. Manus inquit Domini, hoc eſt, potentia, tetigit, afflixit, vulnerauit me, ac ſi diceret: Quid additis vulnus vulneri? Profectò, ſatis validum Dei brachium eſt, vt non egeat vobis adiutoribus ad tela vibranda, pectuſq; meum ſauciandum. Vos potiùs vulneribus deberetis mederi meis, dolorem lenire meum: nam augere, exacerbare, acuere, crudelitas immanis eſt. Rectè quidem; quod Dauid conqueſtus eſt, dum à Deo plexus, à ſuiſq; hoſtibus vexatus ait: Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt, & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt. *Pſal. 68.*

Profectò afflictis omnibus commune eſt, dum ab vno potentiſſimo cæduntur, velle ab alijs clementer accipi, vt ſenſit ille.

Parcite cærulei vos ſaltem numina ponti:
Infeſtumq; mihi, ſit ſatis eſſe Iouem.
Vos animam ſæuæ feſſam ſubducite morti:
Si modò qui perijt, non perijſſe poteſt.

Iobi autem oratio, inſigni pollet energia dum ſubdit: Quare perſequimini me ſicut Deus? hoc eſt, An vos Dei maieſtatem, & imperium, atque iudiciariam poteſtatem adepti eſtis? Sanè Dei proprium eſt, hoc modo homines, ſiue ſontes plectere, ſiue inſontes exercere, labores, morbos, dolores, mœrores immittere: cur ergo Dei munus vſurpatis, dum me tam immaniter affligitis, ac inſequimini? Porrò carne mea ſaturari videmini, dum illam moleſtiſsima vexatione decoquitis, atq; conſumitis. LXX Interpretes habent: Carnibus meis non ſatiamini? quod in eundem ſenſum redit: perindè enim eſt, ac Iobus diceret: Tam me auide impetitis, & morſus verborum mordacium infigitis, vt carne mea numquam expleri poſſe videamini.

Quis mihi tribuat, vt ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det, vt exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte ſculpantur in ſilice?

PARAPHRASIS.

Vtinam, quæ mox proferam verba deſcribantur; Annuat Deus, vt in libro, publico nempe inſtrumento, ad perpetuam rei memoriam conſignentur, non in materia fragili, quæ tinea rodatur, ſed in plumbo, vbi calamo ferreo incidantur, vel in ſilice, vbi ſcalpantur cælo.

MEritò Iobus, qui nihil in hac mortali vita ſolatij reſiduũ habet, quem omnes horrent, atq; diuexant, linguam, & labia relicta exercet, Theologica myſteria, ſanè grandia prompturus, quibus ſe ſoletur, ac recreet ipſum, & ſpe meliorum bonorum exhilaret. Et quidem, licèt hoc Iobi votum, ad vniuerſa eius verba hoc libro comprehenſa, referri queat, ſunt enim grauia, caſta, eruditionis, ac pietatis plena; minimè tamen ambi-

gendum,

Digitized by Google

gendum, quin peculiari ratione ad proxima verba pertineat, quibus,quaſi cœleſtibus oraculis,huius verſus præfatiunculam præmittere conſilium fuit. Poteſt autem Iobus ſic enuncians induci: Vos,amici, verba mea pro nihilo ducitis,aut certè aſpernamini: ego verò,tantùm abeſt, ea irriſu digna cenſeam; vt cupiam à fidiſſimo ſcriba in annales redigi, ac in libro,publico ſcilicet ſcripto notari,ac obſignari:neq; tamen ita excipi opto, vt in carta papyracea,vel tabella aliqua cerata, materiaue alia fragili,tineis,aut aquis,aduerſiſq;caſibus obnoxia conſignentur, ſed vt peritiſsimi artifices,calamo ferreo bene coaptato,ac exacuto in plumbeis tabulis ea incidãt, vel præduræ ſilici adacto inſtrumento,cælo videlicet,ſiue celte,ad poſteritatis memoriam inſculpant. Notum eſt olim vſum plumbi, quod diutiſsimè perdurat,ad ſcribẽdum fuiſſe familiariſsimum. Nomen autem Celte idèm eſt.quod cælum,inſtrumentum nempe ſcalptorium,quę quidem lectio, vt correctior in Biblijs Vaticanis Summi Pontificis auctorite editis, repoſita eſt. Iobus ergo primum optauit; librum, publicum ſcilicet ſcriptum, mox ſcripturam perpetuam, cui congruit plumbum, cuius calamus eſt ſtylus ferreus congruit quoque ſilex,cuius,quaſi calamus eſt cęlum,quod ſignificat celte,nomen videlicet indeclinabile,quod in plurimis exemplaribus legitur.Cupio inquit Iobus æternitati conſecrare, quæ profero.

Scio enim,quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum. Quem viſurus ſum ego ipſe,& oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

PARAPHRASIS.

Fide diuina credo Redemptorem meum Dei filium æterna vita pollere: meq; vniuerſalis iudicij die, quæ omnium erit vltima,ab eo ſuſcitandum,& cute hac ipſa mea, mox à vermibus exedenda,tunc miro modo reparata, & circumtenſa veſtiendum, ita vt reſumpto corpore cernam ipſum Redemptorem,

qui

Digitized by Google

cura, ſed die illa ſuprema excitanda: vt meritò boni conſulam carnis tabem, qui ad immortalitatem nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum: meritò patienter feram cutis diſciſsionem, qui rurſus cute ipſa, cum dulciſsimo ſplendore, vt corpus decet glorioſum, conueſtiendus ſum. Neq; male mecum agitur, ſi modò nihil, niſi fœtidum, abiectum, & mœſtum cernam, qui non oculis mentis dumtaxat Diuinitatem, ſed hiſce oculis corporeis corpus candidiſsimum, atq; pulcherrimum Dei, ac Redemptoris mei ſum deniq; viſurus. Hæc ſpes altas egit in animo meo radices: hac alor, & roboror ad mala vniuerſa conſtanter perferenda. LXX Interpretes ſatis appoſitè, ac ſignificanter partem huius ſententiæ ſic reddiderunt: Scio enim, quia æternus eſt, qui me reſoluturus eſt ſuper terram, ad reſuſcitandam cutem meam, quæ perpetitur hæc. Quæ ſanè verba ad erigendum animum mala ſuſtinentem plurimùm conferunt.

Quare ergo nunc dicitis: Perſequamur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor iniquitatum gladius eſt, & ſcitote eſſe iudicium.

PARAPHRASIS.

Cùm Redemptor, & iudex mortalium, in quo ſpem poſui, omnia diſcuſſurus ſit, quomodò in me conſpiratis aientes: Infeſtemus Iobum, & quem criminum minimè conuincimus, in verbis capiamus? Cauete gladium, vltionem ſcilicet Dei, qui ſcelera vindicat, & credite fore vniuerſale iudicium, vbi ratio à vobis exigenda eſt.

APtè nectuntur hæc verba cum præcedentibus: patetq; ex his ipſis, amicos Iobi in diſceptationis excurſu vehementer incenſos fuiſſe, quandoquidem inter ſe condixere, affligerent ipſum, & verba obſeruarent, ac reprehenderent, quippe qui opera turpia neutiquam reperirent. Familiare eſt inſontium infeſtatoribus verba obſeruare, an quid minùs expenſum excidat, quod illi arripiant, & in accuſationis argumentum peruertant. Sic impij de pio in Sapientia: Videamus ſi ſermones illius veri ſint. Sic ſacerdotes miſerunt curioſos ſcrutatores, vt caperent *cap. 2.*

IE-

IESVM in ſermone, cuius opera vituperare nequibant. Radix verbi eſt, initium in verbo, principium inſimulandi è verbo apprehenſum. Gladius, metonymicè eſt ſupplicium, quòd à diſputatoribus violentis præcaueri debere Iobus monet. Facies gladij, ipſa præſentia gladij, vel ſupplicij eſt. Concludit verò grauiter, perſanctè, efficaciter: Scitote eſſe iudicium; quaſi apertè diceret: Modo impunè obloquimini, ſed non impunè feretis; cùm ad iudicium euocati, cogemini rationem verborum reddere. Quocirca hortor vos, ferociam lenite, & futura proſpicientes, modò inculpatè agite, ac iudicij diuini tribunal pertimeſcite.

CAP. XX.

RESPONDENS AVTEM SOPHAR Naamathites dixit: Idcirco cogitationes meæ variæ ſuccedunt ſibi, & mens in diuerſa rapitur. Doctrinam, qua me arguis, audiam, & ſpiritus intelligentiæ meæ reſpondebit tibi.

PARAPHRASIS.

Dixit Sophar: Fateor, ob ea, quæ dixiſti, multiplices, ac variæ cogitationes mihi ſubeunt, quibus animus in ſenſa diuerſa diſsipatur. Grauem admonitionem, qua me corripis, attendam, & animo rerum conſcio reſpondebo.

TVMVIT Sophar occaſione ſermonis Iobi, quem hoc capite grauiter accipit dum impiorum proſperitatem nimium breuem, tragico exitu concludi decernit: quaſi Iobus ex eo numero fuerit, eiuſq; ſplendorem, & opulentiam breuem ingens calamitas ob impietatem celatam exceperit. Idcirco, inquit, hoc eſt, ob ea, quæ tu ipſe prompſiſti, grauibus vexor cogitatibus, quibus mens in varias partes diſtrahitur. Incertum eſt, quænam ſint hęc ſenſa, affectuſq; diuerſi, in quos mentem abripi Sophar enunciat. Audierat Iobum ſuam innocentiam aſſerentem, ac de Deo, vt ipſe putauit, indignè loquentem, illis præ-

ſertim

Digitized by Google

ſertim verbis cap.proximi:Saltem nunc intelligite,quia Deus nõ æquo iudicio aſſlixerit me. Et ex hoc ſanè aſſerto pro quo tuendo Iobus ſtrenuiſsimè decertabat,cogitauit hominem audacem, ac impium eſſe. In penultimis autem capitis eiuſdem verbis,Iobus conſtantiſsime in ſententia perſiſtens, oculos in Dei tribunal collimat,& de reſurrectione grauiſsimè pronunciat; ex quo Sophar commoueri potuit,ac perturbari, dubitareq; qui fieret, vt homo ærumna confectus, & tam validè oppugnatus, non modò de ſententia nihil remitteret,verùm ea mentis ſecuritate tueretur,vt ſolatio ſuo verteret affuturum deniq; iudicij diem,quo lætus iudicẽ Deum ſuſtineret,quod ſanè tutæ conſciẽtiæ neruoſum argumentum videbatur. Ecce cogitationes variæ, mentem diſtrahentes,quibus Sophar ſe infeſtari deprompſit. Et quidem, licèt(vt ſcriptores certè graues,D.Thomas,& Lyra ſentiunt)Sophar Iobo aſſenſit,quod attinet ad futurum iudicium, non tamen ceſsit in eo,quod ad controuerſiam vitæ præſentis ſpectat: imò perſtitit aſtruere,impios hic plecti,& tametſi aliquãdiu floreant, breui è ſtatu illo excidere,dedecore,ac infortunijs proteri. His ergo poſitis, Doctrinam inquit, ſeueram videlicet increpationem, qua me carpis, audiam, attendam, penſitabo, & ſpiritus intelligentiæ meæ reſpondebit tibi, hoc eſt, ego habens animum ſat intelligentem,faciam tibi ſatis, & tua dicta refellam.

Hoc ſcio à principio, ex quo poſitus eſt homo ſuper terram,quòd laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.

PARAPHRASIS.

Hoc mihi notum ab ipſo mundi primordio,quando, & homo creatus, & in terra conſtitutus fuit, proſperitatem impij breuem eſſe, eiuſq; lætitiam momento ferè vno conſiſtere.

LAudem impiorum appellat Sophar ſtatum florentem,honoribus, & opibus ornatum, à quo laus mortalium multa petitur. Hypocritam verò, hominem vocat impium, qui impietatem celat, ſeſeq; apparentis Dei cultus imagine conueſtit, quod ad Iobum dirigi videtur, quaſi pietatem ingenioſè ſimulaſſet, Deuſq; animum impium acerbo ſupplicio prodidiſſet. Sophar ſen-

Velut ſomnium auolans non inuenietur : Tranſiet ſicut viſio nocturna . Oculus, qui eum viderat,non videbit : neque vltra intuebitur eum locus ſuus .

PARAPHRASIS.

Proſperitas impij paulò poſt non ſubſiſtet, ſimilis videlicet delectabili ſomnio, quod celerrimè volat, viſiſque noctu apparentibus, quæ e veſtigio euaneſcunt . Qui florentem contemplati fuerant non amplius eum intuebuntur , eiuſque ampla domus illum non vltra recipiet .

PRæcedentis ſententiæ amplificatio eſt, qua Dauid olim vſus in hęc verba : Velut ſomnium ſurgentium Domine in ciuitate tua,imaginem ipſorum ad nihilum rediges . dixerat proximè : Quomodò facti ſunt in deſolationem ? ſubito defecerunt , perierunt propter iniquitatem ſuam . Sôphar ergo vtitur duplici ſimilitudine certè appoſitiſſima , ſomnij ſcilicet auolantis , & viſionis tranſeuntis . Et quidem,quod ad ſomnium ſpectat , non rarò contingit,vt vir inops,& ſordidus, ſe diuitem, illuſtremque ſomniet,vbi mirum eſt , quantam ex veſtimentis pretioſis , nummis aureis , domo ampla, dignitate excelſa,voluptatem capiat: cui omnia excidunt , ſi ſe in alterum latus dormiens vertat , vel ſtrepitu quouis euigilet . Viſa quoque nocturna ſolent lęta apparere,dum imagines eorum, quos quis impenſius amat , imaginatione finguntur,& ocyſſimè diſſipantur . Malè fulta eſt fœlicitas mortalium , qui nefariè ſibi claritatem conciliant , & opes iniuſtè contrahunt : nequit eſſe diuturna . Ille vero dicendi modus : Neque vltra intuebitur eum locus ſuus;perinde,ac non vltra redibit in ædes ſuas , vt cum faſtu incedere , bonorumque potiri cernatur . *Pſal.72.*

Filij eius atterentur egeſtate:& manus illius reddent ei dolorem ſuum .

PARAPHRASIS.

Liberi hominis impij conſumentur inopia:& actus eius reflectent in eum dolores , quos alijs intulit.

Recen-

RΕcenſet Sophar ſupplicia impij: è quibus vnum eſt, vt eius filij, quos bene nummatos relinquere cogitat, penuria ſumma conficiantur: alterum, vt actiones manibus ſignificatę, quæ iniquitatem (vt ait Regius Vates) concinnant, reddant ei dolorem ſuum; hoc eſt, ipſis actibus, per quos alijs dolores, aut necem machinabatur, conſciſcat ſibi mala ſimilia, vt pœnarum, & mortis egregius opifex.

Pſal. 57.

Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Cùm enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcondet illud ſub lingua ſua. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture ſuo.

PARAPHRASIS.

Se totum impius medullitus explet ſceleribus, quæ patrare cœpit in adoleſcentia, & cum eo ita vſque ad interitum perſeuerant, vt indiuiduo complexu cum eo in ſepulchro iacere dicantur. Subeſt autem ratio: nam cum voluptatem ceperit ex culpa, immoratur certe in ea, vt qui bolum edit dulcem, non illum ſtatim traijcit, ſed in ore retentum ad eliciendum ſaporem, lingua diu verſat, & contegit. Sic impius non depellit hærentia vitia, ſed in animo, & corpore ipſo diutiſsime ſeruat, & occulit.

VΕrba hæc, & de vitijs, & de vitiorum ſupplicio ſatis aptè intelligi poſſunt. Et quidem, quod ad vitia ſpectat, apertè in paraphraſi expoſitum eſt: Seruat quippe teſta diu, id, quo recens imbuta eſt. In ſepulchro autem peccata, ſeu vitia cum impio dormire aſſeruntur per hyperbolem: nam eouſque adhæſere, vt ne morte quidem ipſa videantur poſſe diuelli. Iam ergo, quod ad pœnam ſcelerum attinet, quotidianis liquet experimentis, vitia in adoleſcentia contracta, adeò viſceribus imprimi, vt ob fallacem voluptatem corpus oblectamentis aſſuetum ante computreſcat, quàm peccare deſiſtat: ex quo efficitur, vt oſſa, & medullæ ipſæ, quibus oſſa nutriuntur, grauiter afficiantur, totuſque impius pœnas luens, tabidus intereat. Corruptio ergo illa, quæ vitiorum pœna eſt, ſanè in puluere dormit, cum tumulo con-

conditur. Cætera, quæ in textu ſubſequuntur, perſeuerantiæ in adoleſcentiæ vitijs rationes ſunt, quæ eo modo ipſo, quo in paraphraſi à nobis expoſitæ ſunt, ad hanc interpretationem egregiè conferunt. LXX pro verbis illis, Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcentiæ eius, habent; Oſſa eius impleta ſunt νεότητος αὐτοῦ, iuuentute eius, quod in eundem ſenſum recidit.

Panis eius in vtero eius vertetur in fel aſpidum intrinſecus.

PARAPHRASIS.

Lautę dapes, quibus veſcitur è direptis aliorum bonis, peruertentur in amarorem felli aſpidis ſimillimum.

Panis, pro quouis cibo Scripturæ more ponitur, ſignificatq; Sophar fore, vt impius, cui lauta conuiuia dulceſcunt, poſteà cum pœnam dabit, amaritudine lethali, qualis in felle aſpidum ineſt, afficiatur. Simile quiddam legitur in Prouerbijs. Suauis eſt homini panis mendacij, poſtea os eius implebitur calculo. Prou.20.
Venenum aſpidum eſt maximè noxium.

Diuitias, quas deuorauit, euomet, et de ventre illius extrahet eas Deus.

PARAPHRASIS.

Reddet inuitus opes, quas iniquè congregauit, nam ex ipſius domo Deus illas pellet, alioque traÿciet.

Diuitias deuorare, hoc loco, eſt idem, ac coaceruare in locũ vnum, conuehere illas domum, in quam opes, tanquam in ventriculum dapes ingeruntur. Et quidem eleganter dicitur eas euomere, hoc eſt, cum dolore, concuſſioneq; reddere, petita ſcilicet metaphora à veneno hauſto, quod cum ventriculum vellicet, natura obluctatura malo, anxiè illud regerere connititur. Deus verò dicitur è ventre illas extrahere, ac ſi Sophar in hunc modum efferret: Si condiderit impius diuitias intra ſeipſum, vti cibum ingeſtum; Deus vltor illas extrahet, & quò impius nolit, transferet.

Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ.

PARAPHRASIS.

Quicquid dulcoris impius è prædis eliciat, planè ſeducitur, venenum quippe haurit, quale in capite aſpidis nocentiſsimum eſt, & viperam concipit, cuius lingua, dentibuſq; dirumpitur.

ELegans metaphora eſt ad exprimẽdũ infælicẽ exitũ impij, qui dũ peccat, putatq; ſe lac è mundi vberibus haurire, ſugit caput aſpidis. Aſpis oculis ſcintillantibus, atq; rubẽtibus caput attollit, & è dentibus, & lingua venenum exitiale inſpuit: Sic ſanè mundus erecto collo incedens, cuius voluptates impius auidiſſimè bibit. At non hoc animaduertit, donec pœnam luat. Vipera quoq; caput pernicioſiſſimũ habet, furenſq; libidine maris caput ori inditũ præcidit, datura pœnas in partu in quo proles illã diſcindit, vt ab antiquis ſcriptoribus traditum eſt. Sic impius nefaria libidine, malos ſcelerum fœtus concipiens, videtur ſibi fœcundus, proſper, fœlix: at ominoſa, quaſi parturitione interit.

Nõ videat riuulos fluminis, torrẽtes mellis, & butyri.

PARAPHRASIS.

Dignus impius, qui proſperitatem more riui affluentem, & rerum delectabilium copiam, inſtar fluenti mellis, ac butyri exuberantem minime poſſideat.

VIdere hoc loco poſitum, non pro ieiuno viſu, nam hic impio in alienis ædibus abundantiam intuenti, calamitatem auget, animumq; diſcruciat, ſed pro viſu delectabili, qualis is, qui cum poſſeſſu rerum ſociatur. Iam autem riui fluminum leniter decurrentes, & plantaria alluentes, fluenta item mellis, butyri, ſeu lactis, ad bonorum præſertim vtilium, ac delectabilium ſignifica tum metaphora peropportuna petuntur.

Luet, quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur: iuxta multitudinem adinuentionum ſuarum, ſic & ſuſtinebit.

PA-

PARAPHRASIS.

Dabit pœnas omnium ſcelerum, quæ perpetrauit: neq; verò ſolutio pœnæ finietur, cùm punitio ſit æterna futura, quæ ad pondus, numerumq; culparum impio infligetur.

VErum eſt ſanè, impium non eſſe ſoluendo: quocirca, licèt perenniter ferat cruciatum tartareum, nunquam debitum grande diſſoluit, cùm in culpa perpetuò iaceat, atq; idcirco in reatu ipſo infœliciter permanet. Verum eſt etiam, impium iuxta multitudinem, turpitudinemq; criminum pro iuſtitiæ proportione torquendum, vt quantùm culpa deformauit, tantùm iuſtitia reformet, & in regione vmbrę mortis, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, exerçeatur mirus, & harmonicus ordo iuſtitiæ.

Quoniam confringens nudauit pauperes: domum rapuit, & non ædificauit eam. Nec eſt ſatiatus venter eius: & cùm habuerit, quæ concupierat, poſſidere non poterit.

PARAPHRASIS.

Cauſa pœnæ ab impio luendæ ſubeſt, quia confractione, ſiue oppreſsione crudeli expoliauit inopes, domoſq; diripuit, quas non conſtruxerat; Neq; verò propterea bonis alienis ſaturatus eſt: cui æquo iudicio rependitur, vt poſtquam, quæ optauit bona corripuit, eorum potiri nequeat.

GRaphicè deſcribit, Sophar ingenium impij violentum, & prędæ auidiſſimũ. Cupiditas inexplebilis eſt, quæ ſeſe ad opes alienas, abſq; vlla meta iuſtitiæ, aut rationis exporrigit, quod creberrimis, & vulgatiſſimis conſtat exemplis. Iam verò compertum eſt, pleroſq; impios, auaritiæ addictiſsimos, poſtquàm terra, mariq; diuitias incredibili cum anxietate corraſerunt, eo tempore à morte ſuccidi, quo ſperauerant, se rebus iniuſtè conquiſitis fruituros. Sic abſq; laborum fructu, ſceleribus onerati rapiuntur ad flammam.

Non remanſit de cibo eius, & propterea nihil perma-

Digitized by Google

nebit de bonis eius. Cum ſatiatus fuerit, arctabitur, ęſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum.

PARAPHRASIS.

Ex alienis bonis impius ſplendidè epulatur, neq; fert, vt ad eleemoſynas ſuperſit quicquam e victu eius: quo circa Deo vlciſcente, nihil ex ipſius opibus reſiduum erit. Ipſe verò ex ingluuie, ac ſaturitate repletionem, & æſtum, ac dolorum impetum patietur.

NOta eſt impij diuitis epulonis hiſtoria, è cuius menſa nihil Lazarus impetrare potuit. Fruitus eſt diues bonis, ſeſe tantummodo explere cupiens, quippe qui, vt taurus indomitus ſaginabatur ad necem. Miſericordium opes largitione pia augeſcunt, diuitiæ impij auaritia contractæ, ac ſeruatę dilabuntur: propterea inquit Sophar: Nihil permanebit de bonis eius. Iam verò ſaturitas impij laſciuientis, & gliſcentis ad ſecurim eum coarctat, æſtum, anxietatemue animi, & corporis excitat, dolores, & afflictiones procreat, & præcocem mortem accerſit. Etenim, qui impatienter voracitatem exercuerunt, repentè à Deo in
Pſal. 77. caſtris Iſrael occiſi ſunt: Adhuc eſcæ eorum, erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos, & occidit pugines eorum &c. Aſcendit ira calcatura ſaturatos, & ſatis ad necem pingues interfecit.

Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris ſui, & pluat ſuper illum bellũ ſuum.

PARAPHRASIS.

Opto, impius expleat citò vota ſua, intemperantiæ plena, vt cùm ſat pinguis fuerit, Deus in illũ iaculetur telum exitiale vltionis ſuæ, & quaſi pluuiæ guttas, multiplicet in eum prælia.

NOn optat peccata, ſed diuinæ iuſtitiæ decorem: ſi enim impius corrigendus non ſit optandum ſanè confeſtim intereat, ne noceat. Sic Dauid: Conuertantur peccatores in infernum;
Pſal. 9. omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum. Ille dicendi modus: Impleatur venter eius, ad repletionem bonorum temporalium, non eſcarum ſolummodò referendum, vt cùm peccati menſuram

expleuerit, nectur. Illud verò: Pluat ſuper eum bellum ſuum, mirificè confert ad iram Dei amplificandam. Iræ profectò pluuia fuit, ex qua diluuium obruit orbem terrarum. Iræ pluuia, fuit, quæ infames Sodomorum vrbes abſumpſit. Ipſa quoq; frequens pluuia, quæ campos, vrbeſq; perfundit, & tonitruis, & fulminibus percrepat, ad rem, ac mentem Sopharis opportuna eſt.

Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.

PARAPHRASIS.

Deus de medio tollet impium, cui nullus patebit exitus, nam ſi arma cominus lædentia, puta gladios, lanceas effugiat, configetur ſagitta ex arcu æneo valide excuſſa.

NEmo vltionem Dei, quantumuis potens, & ſagax valet euadere. Impius certè ſeſe vndiq; munit, lorica conueſtit, clypeo obtegit, & enſes fortaſſe vitat, verum, quod nulla ignorat ætas, dum ſe ſubtrahit gladio, eadem, qua ſe proripit via, glande, vnde neſcit, iacta concidit, & infæliciter occumbit. Ille dicendi modus, Irruet in arcum æreum, perinde eſt, ac incidet in locum, vbi arcu, ſeu balliſta ærea eminus petitus intereat.

Eductus, & egrediens de vagina ſua, & fulgurans in amaritudine ſua: vadent, & venient ſuper eum horribiles.

PARAPHRASIS.

Enſis apparebit impio è vagina diſtrictus, & ſplendore terribili, quaſi fulgure quodam, amaram mortem oſtentans: homines feroces ibunt, ac redibunt, vt eum interimant.

SErmo eclipticus eſt, vbi aliquid addendum, nihilq; aptius, quàm enſis, qui dum è vagina eximitur, quaſi fulgurat, & mortis amaritudinem repræſentat. Illud verò, Vadent, & venient ſuper eum horribiles, ſuppoſito caret, addendumq; proculdubio, homines, hoſtes, aut eiuſmodi aliquid. Vndiq; obſidetur impius, quia Deum laceſſiuit.

Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius: de-

Digitized by Google

uorabit eum ignis, qui non ſuccenditur affligetur relictus in tabernaculo ſuo.

PARAPHRASIS.

Trater vitæ mortalis mala, manent impium tenebræ illæ abſtruſæ in tartaro, qui eſt locus occultus eius; vbi vretur igne perpetuo, qui non accenditur, & nutritur more ignis noſtri, vexabiturq; immaniter, reiectus in locum ſuum, quem peccando commeruit.

OMnes tenebræ tartarum obumbrare dicuntur, quia ſedes tenebrarum eſt, vbi omnis regnat obſcuritas: nam quæ alibi ingruunt tenebræ, velut extra regionem propriam vagãtur. Ignis vero tartareus dicitur deuorare, hoc eſt, exurere, torquere impium; neq; dicitur ſuccendi more ignis noſtri, cuius flamma in ſublime tollitur, dum flatu excitatur, mox remittit, iterum effertur, lignis paſcitur, & id genus alia, quibus inferorum ignis, qui mira prouidentia alitur minimè indiget. Impius ergo tenebris, & igne torquebitur, affligeturq; relictus in tabernaculo, domicilioue ſuo, vbi pœnas dabit ſempiternas.

Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra conſurget aduerſus eum. Apertum erit germen domus illius: detrahetur in die furoris Dei.

PARAPHRASIS.

Cœli, in quibus apparebunt horribilia ſigna, proximo iam vniuerſali iudicio, detegent impij prauitatem, dum territus fugiet, & areſcet: & orbis terrarum pugnabit pro Deo aduerſus illum, dum ſe creaturæ, ad vltionem eius commmotæ, velut armabunt. Patebit tunc, quam infœlix fuerit proles eius, vitiorum, & opum male partarum hæres. Deniq; detrudetur in tartarum die ſuprema, quæ vltioni Dei deſtinata eſt.

HÆc Sopharis verba, à nõnullis expoſitoribus de extremo iudicio, ab alijs de vltione Dei, quæ impijs in hac vita inferũtur intelliguntur. Nam, & in hoc ipſo ſæculo de cœlo interdum tanguntur opes impij, & in terra hoſtes inſurgunt, illumq; circumſiſtunt,

ſtunt,atq; diuexant;apparetq; tunc germinis, hoc eſt, fructus, copiæ, abundantiæ; vel etiam, germinis, ideſt, prolis infœlix conditio, triſtis exitus; ipſeq; impius detrahitur, deturbatur e ſtatu florenti à Deo irato,& vindictæ tela contorquente: eaq; dicitur dies furoris Dei. Vtraq; interpretatio congruit.

Hæc eſt pars hominis impij à Deo,& hæreditas verborum eius à Domino.

PARAPHRASIS.

Hæc eſt merces impij, & remuneratio, quam operibus eius Deus rependit.

EPiphonema eſt,quo Sophar ſermonem abſoluit;Hæc eſt pars, portiò,merces, fructus, impio reddenda à Deo, Hebraicè Elohim, à iudice. Hæreditas verborum,hoc eſt, operum, phraſi notiſſima: dicitur verò hæreditas operum, quæ rependitur operibus. Pro Domino LXX Interpretes habent, ſuperintendente, Græcè ἐπισκόπου, Epiſcopo. Poteſt etiam verti, viſitatore. Vtrũq; autem nomen appoſitè ſatis quadrat iudicio Dei, de quo mentio facta eſt. Veniet quippe vt ſpeculator,explorator,cenſor,viſitator vt omnia diſcutiat,& ſuo rem quamlibet loco reponat. Et ad hunc modum Sophar orationem explet,in qua profecto,non pauca ſelecta, & ſapienti viro digna effatus eſt:at quod ad Iobum attinet,quem pupugiſſe videtur, importunus, & prolixus ſermo fuit,cum Iobum impietas nulla, iniuſtitia nulla, intemperantia nulla,vitium nullum ex ijs,quæ ſunt obiecta fœdaſſet: quod a lectore ſæpius recolendum,nè malè connectat, & vt viro innoxio culpam impingi non debere animaduertat.

CAP. XXI.

RESPONDENS AVTEM IOB, DIxit: Audite quæſo ſermones meos,et agite pœnitentiam. Suſtinete me,et ego loquar,et poſt mea, ſi videbitur,verba ridete.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus: Attendite precor, quę dicam, & ab erronea opinione reſipiſcite. Ferte patienter me dicentem, & ſi libebit, poſteà mea dicta contemnite.

CVPIENS Iobus amicos ſuos ad meliorem mentem reducere, attentionem poſtulat. Agit verò de temporali impiorum fœlicitate, ſententiam firmaturus ſuam, nimirum, non ſemper impios in hac vita puniri, ſæpe autem pios cędi, & afflictari. Poſcit patienter audiri, admittitq; poſtea irrideri, ſi libeat: qui ſanè dicendi modus proprius eſt eorum, inter quos diſputatio efferbuit. Iam vero ſatis conſtat, acriter diſceptatum fuiſſe, vehementerque ſingulos, pro ſua quemque opinione, certaſſe.

Nunquid contra hominem diſputatio mea eſt, vt meritò non debeam contriſtari?

PARAPHRASIS.

An hæc diſceptatio mea fertur aduerſus hominem aliquem de re temporali litigantem, vt ſiue audiar, ſiue ſecus, pro nihilo ducam? profectò ita diſputo, vt de re diuina, de diuinæ prouidentiæ ratione agens, ægre feram, & iure mœream, niſi attente audiar.

VErſus hic plurimas admittit explanationes, quæ ab ſcriptoribus recenſentur: ſed quam in paraphraſi adduco, lenis eſt, optimeque cohæret. Et quidem verum eſt diſputationem hanc in Dei gloriam ceſſuram, ſi veritas eluceſcat, in reprehenſionem, ſi occulatur, & caligine offuſcetur. Eſt autem viri planè pij zelo veritatis vrgeri, moleſteq; ferre, in huiuſmodi occaſionibus negligi, vt ſurdis parietibus occinere videatur. Agitur quippe cauſa Dei.

Attendite me, et obſtupeſcite, et ſuperponite digitum ori veſtro.

PARAPHRASIS.

Cùm vera, & grauia dicturus ſim, aures attentas præbete, admiramini, & in ſilentij ſignum labia digitis attingite.

Ampli-

AMplificatio eſt attentionis poſtulatæ: poteſt quoque fiducia victoriæ eſſe, ac ſi Iobus diceret: Dixi audiretis me, poſtea irriſuri, ſi placeret: at attendite, expendite, quæ promam, tantumque, ſpero, aberit, vt irrideatis, vt potius miremini, vobiſq; ipſis ſilentium imperetis. Iam verò verba illa, Superponite digitum ori veſtro, vſitatiſſimum taciturnitatis ſignificatum exhibet.

Et ego, quando recordatus fuero pertimeſco, & concutit carnem meam tremor.

PARAPHRASIS.

Ne miremini, quòd dixerim, obſtupeſcite, & ſilete: ea enim prolaturus ſum, quæ dum recolo, ego ipſe formido, & contremiſco.

DE tremendis Dei iudicijs verba facturus præmittit, ſe hæc ipſa cogitantem tremore concuti, quod ſanè boni, æquique æſtimatoris argumentum eſt. Siue enim, quæ Deus in ſuprema illa vniuerſalis iudicij hora patrabit, ſiue, quæ decurrentium temporum ſerie in cauſis hominum agit, æquis bilancibus ponderentur, minimè dubium, quin animum vehementer afficiant, à culpa dimoueant, ad virtutis ſtudium extimulent, vireſq. animi ad res grandes altius capiendas, & penſitandas permoueant.

Quare ergo impij viuunt, ſubleuati ſunt, confortatique diuitijs? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conſpectu eorum.

PARAPHRASIS.

Cur impijs vita indulgetur? cur honorati, ac fortunati viuunt? cur longam poſteritatis ſeriem, liberorum, nepotum, conſanguineorum cernere ſinuntur?

HÆc ſanè quæſtio adeò grauis antiquis hominibus viſa eſt, vt & viros vitæ ſanctimonia clariſsimos torſerit, e quibus Dauid: Zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. Et Ieremias: Quare via impiorum proſperatur: bene eſt omnibus, qui præuaricantur, & iniquè agunt? &c. Hoc ergo idem proponit Iobus, vti rem planè mirabilem. Quod enim impius excrucietur, fœdetur, pudeſiat, pœna eſt culpæ conſentanea, quam nemo

Pſal. 72.
Cap. 12.

mo non perſpicit, ac boni conſulit: at quòd proſperetur, floreat, ſplendeat, porrò neque eius meritis cōgruit, neque rei proportio facile ex alijs capitibus ſeipſam prodit. A contrario verò, quòd vir pius fama clareſcat, ditetur, honoretur, mirificè conſonat; debetur enim honor virtuti, omniſq; opulentia, rectè collocatur in homine, qui ea ad honeſtum vſurus ſit: quòd verò is affligetur, vilipendatur, diripiatur, ſaucietur, neque ipſius meritis conſentit, neque rei ratio idonea paſſim à quouis homine inuenitur. Quicquid autem de rerum proportione mortales cogitauerint, è quibus nonnulli pios afflictos, impios proſperatos intuentes, Dei prouidentiam negare auſi ſunt; profectò veriſſimum omni ætate fuit pios plerunque affligi, impios plerumque ſecundis euentibus gaudere. Quod certè, cùm in dubium, niſi ab ignaris reuocari nequeat, hoc ipſo propoſito Iobus amicos ſuos vehementer vrget, vt credant, neque ex afflictione impietatis, neque ex proſperitate pietatis argumentum duci poſſe, quæ eſt ipſa inter eos agitata controuerſia. Quocirca ſic Iobus agere credendus eſt: Vos concertatores mei grauiter, ac turgidè pronunciaſtis vexationem meam admiſſi criminis indicium eſſe, quo in aſſerto perſiſtitis. Si ergo ita ſe res habet, per argumentum à contrario, ſecundus, ac florens ſtatus pietatis indicium erit. Quomodò ergo impij proſperè viuunt, læti, validi, locupletes, liberorum, cognatorum, amicorum agminibus ſepti? Profectò ex hoc ſtatu, quo nihil à mortalibus beatius in hac vita contingere poſſe iudicatur, ſententia veſtra aſtruendum eſt, eos homines pios eſſe. At omnino exploratum eſt, impiè pleroſque ex illis agere, intemperantiæ ſeruire, prædis inhiare. Patet ergo vos extra veritatis orbitam euagari, ac enormiter in re maximè ſeria, diuinæ videlicet prouidentiæ opinione, ſeduci.

Domus eorum ſecuræ ſunt, & pacatæ, & non eſt virga Dei ſuper illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, et non eſt priuata fœtu ſuo.

PARAPHRASIS.

Ampla domicilia impiorum bene firma, & tranquilla crebrò perſtant, neque a Deo caſtigantur. Eorum armenta non ſunt ſterilia: boues, ſeu vaccæ concipiunt, nec abortum faciunt, ſed fauſte fœtum excludunt.

Virga

Digitized by Google

VIrga Dei, flagellum, vltionem, punitionem frequenti vſu Scripturæ ſignificat. Bos hic à nonnullis pro maſculo accipitur, qui ſcilicet nō ſit exectus, ac domitus, vt à vacca ſecernatur, præſertim, cùm in Hebręo Bos ſit generis maſculini: ſed Septuaginta pro boue fœmina acceperunt; neque multùm refert hoc ſexus diſcrimen: non enim hic tam generis diſtinctio, quàm proſperitatis deſcriptio expendenda eſt. Bos ergo, & vacca fœminam eius generis ſignificant, cuius fœcunditas ſat exprimitur, ſi bene concipiat, non abortiat, faciliter pariat, & fœtum editum nutriat: qui certè quatuor gradus in textu tanguntur. Porrò impij, quorum boues craſſæ, ac fœcundæ ſunt (armenta, videlicet, omnia per ſynecdochem numeri) quique Dei virga minimè corripiũtur, ij ſunt, de quibus pſaltes regius dixit: In labore hominum nō ſunt: & cum hominibus non flagellabuntur: hoc eſt, Non exercentur laboribus hominum, ſed tanquam pinguia animantia nutriuntur ad necem. *Pſal. 72.*

Egrediuntur, quaſi greges, paruuli eorum, et infantes eorum exultant luſibus. Tenent tympanum, et citharam, et gaudent ad ſonitum organi.

PARAPHRASIS.

Impiorum ſoboles numeroſa more agnorum exultantium læta procedit, puelliq; minores impie educati intemperanter ludentes exhilarantur. Docentur tympani ac citharæ pulſum, & ad organi ſonos, modosve parum caſte tripudiant.

VErba hæc periphraſim continent vitæ liberioris, Dei timore minimè coercitæ, ac intemperantię aſſuetæ, parumq; pudicę educationis, qua impij liberis ſuis indulgent, quos laſciuire, ac vaniſsimis motibus abuti ſinunt. Hiſce autem tribus muſicorum inſtrumentorum nominibus, alia omnia Iobus complexus eſt. Ineſt autem vitium, non ſanè in muſicæ, inſtrumentorumque exercitio, ſed in abuſu ad res amatorias, motus incompoſitos, & impudentiam, quæ ætati tenellæ altiùs imprimuntur. Tympanum circulo ligneo, membranaq; tenſa conſtat, manuumque pulſu ſonum reddit: Cithara in figuram deltę Δ, litteræ græcæ, chordis religatis, ac tenſis fabrefiebat. Organi qualis figura fuerit, inexploratum eſt.

Ducunt

Ducunt in bonis dies ſuos, et in puncto ad inferna deſcendunt.

PARAPHRASIS.

Tam impij parentes, quàm eorum liberi ſolent vitam proſperam læti ad vltimam vſq; metam interdum degere, & momento pene vno morte corripi, ac in tartarum detrudi.

VIm prodit inſignem punctum illud tremendum. Solent quippe impij futuræ vitæ ſupplicia, præmiaq; non magis meminiſſe, quàm ſi nunquam ex hac vita, quam impenſiſſimè amant, eſſent migraturi. Nihil de placando Deo, de culpis expiandis, de animo ad conflictum mortis virtutibus veris armando cogitant. Interim verò, dum conuiuijs, & luſibus licenter indulgent; horrendo Dei iudicio corripiuntur: neq; indulgetur tempus ad res componendas, vitamue corrigendam, quod nulla non nouit ætas. Nomen Hebraicum Schol, quod inferno reſpondet, licet pro ſepulchro ſępe accipiatur, congruentius eſt, vt hic tartarum ſignificet, cum ſub eius nominis amplitudine ſubterraneam ſtationem, non modò cadauerum, ſed animarum ſontium complectamur. Poteſt autem vtrumq; hoc loco ſignificatum habere, vt notet locum cadauerum, & animarum in tartarum deſcēdentiū.

Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quis eſt Omnipotens, vt ſeruiamus ei? et quid nobis prodeſt, ſi orauerimus illum? Verumtamen, quia non ſunt in manu eorum bona ſua, conſiliū impiorū longe ſit à me.

PARAPHRASIS.

Impij audaciter repulere Deum aientes: Procul eſto à nobis; nolumus quippe te præceptorum tuorum ſcientiam docentem, audire. Dixerunt etiam: Ecquis eſt Deus, qui appellatur omnipotens, vt ei cultum afferamus? Quid boni præſtabit, ſi eum precemur? Hæc eſt ſententia impiorum, bona huius vitæ præponentium Deo. At cum ego ſciam, bona illa non eſſe in ipſo-

Digitized by Google

ipſorum poteſtate, ſed ab eis violenter auferenda, ſaltem cùm interierint; abſit vt eorum conſilium probem.

EXprimit Iobus affectus impiorum, per mimeſim. Et quidem, præter creberrimam diuinarum inſpirationum repulſam, eò prorumpere audaciæ ſolent, vt disertis verbis Deum reſpuant, ſeq; illum, neq; noſſe, neq; colere velle horrendis blaſphemijs enuncient. Porrò Pharao ſic Moyſi, & Aaroni reſpondit: Quis eſt Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Iſrael? Neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam. Mirum eſt autem, quot Pharaones mundus ediderit. Quid, aiunt impij, nobis prodeſt, ſi orauerimus illum? Cui ſimile Illud Malachiæ: Dixiſtis: Vanus eſt, qui ſeruit Deo. Et quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus triſtes coram Domino exercituũ? Etenim pleriq; hoc idem opinari videntur, dum à pijs exercitijs, velut ſterilibus abhorrent, & ad ſæcularia negotia, ſpe lucri illecti auidiſſimè conuolant. Subiungit Iobus: Non ſunt in manu eorum bona ſua, hoc eſt; ipſa bona, quæ incredibili cupiditate coaceruarunt, & quibus ad luxum abutuntur, non ſunt in eorum poteſtate, cùm pauiò pòſt ad necem vocandi, & per ſummam vim ab opibus ſuis auellendi ſint. Abſit ergo, vt eorum conſilijs acquieſcam, ſpemq; in bonis fluxis reponam, quam in æternis bonis, ac ſolatijs collocare poſſum. Omnia horribilia ſcelera, quibus impij fœdantur, à repulſa Dei, qua ſcilicet ipſi Deum reijciunt vias eius, hoc eſt præcepta, quibus itur in cœleſtem patriam, execrati, orta videntur. Sanè graue malum eſt, ſalutis auctorem caſta conſilia ſuggerentem reſpuere. Exod. 5. Cap. 3.

Quoties lucerna impiorum extinguetur: & ſuperueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris ſui?

PARAPHRASIS.

Sæpe, in hac etiam vita, proſperitas impiorum delebitur, quæ vt lucerna oleo, ita temporali opulentia nutritur. Poſteà verò malorum diluuio in interitu obruentur: & Deus dolores, & cruciatus tartareos, iræ ſuæ indices, pro cuiuſq; impij nequitia partietur.

ASſeuerat Iobus impios pleroſq; ad finem vſq; vitæ in hac temporaria fœlicitate perdurare, ſtatimq; momento abripi ad

RECenſet Sophar ſupplicia impij: è quibus vnum eſt, vt eius filij, quos bene nummatos relinquere cogitat, penuria ſumma conficiantur: alterum, vt actiones manibus ſignificatę, quæ iniquitatem (vt ait Regius Vates) concinnant, reddant ei dolorem ſuum; hoc eſt, ipſis actibus, per quos alijs dolores, aut necem machinabatur, conſciſcat ſibi mala ſimilia, vt pœnarum, & mortis egregius opifex.

Pſal. 57.

Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Cùm enim dulce fuerit in ore eius malum, abſcondet illud ſub lingua ſua. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture ſuo.

PARAPHRASIS.

Se totum impius medullitus explet ſceleribus, quæ patrare cœpit in adoleſcentia, & cum eo ita vſque ad interitum perſeuerant, vt indiuiduo complexu cum eo in ſepulchro iacere dicantur. Subeſt autem ratio: nam cum voluptatem ceperit ex culpa, immoratur certe in ea, vt qui bolum edit dulcem, non illum ſtatim traijcit, ſed in ore retentum ad eliciendum ſaporem, lingua diu verſat, & contegit. Sic impius non depellit hærentia vitia, ſed in animo, & corpore ipſo diutiſsime ſeruat, & occulit.

VErba hæc, & de vitijs, & de vitiorum ſupplicio ſatis aptè intelligi poſſunt. Et quidem, quod ad vitia ſpectat, apertè in paraphraſi expoſitum eſt: Seruat quippe teſta diu, id, quo recens imbuta eſt. In ſepulchro autem peccata, ſeu vitia cum impio dormire aſſeruntur per hyperbolem: nam eouſque adhæſere, vt ne morte quidem ipſa videantur poſſe diuelli. Iam ergo, quod ad pœnam ſcelerum attinet, quotidianis liquet experimentis, vitia in adoleſcentia contracta, adeò viſceribus imprimi, vt ob fallacem voluptatem corpus oblectamentis aſſuetum ante computreſcat, quàm peccare deſiſtat: ex quo efficitur, vt oſſa, & medullæ ipſæ, quibus oſſa nutriuntur, grauiter afficiantur, totuſque impius pœnas luens, tabidus intereat.. Corruptio ergo illa, quæ vitiorum pœna eſt, ſanè in puluere dormit, cum tumulo

con-

Digitized by Google

conditur. Cætera, quæ in textu ſubſequuntur, perſeuerantiæ in adoleſcentiæ vitijs rationes ſunt, quæ eo modo ipſo, quo in paraphraſi à nobis expoſitæ ſunt, ad hanc interpretationem egregiè conferunt. LXX pro verbis illis, Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcentiæ eius, habent; Oſſa eius impleta ſunt νεότητος αὐτοῦ, iuuentute eius, quod in eundem ſenſum recidit.

Panis eius in vtero eius vertetur in fel aſpidum intrinſecus.

PARAPHRASIS.

Lautę dapes, quibus veſcitur è direptis aliorum bonis, peruertentur in amarorem felli aſpidis ſimillimum.

Panis, pro quouis cibo Scripturæ more ponitur, ſignificatq; Sophar fore, vt impius, cui lauta conuiuia dulceſcunt, poſteà cum pœnam dabit, amaritudine lethali, qualis in felle aſpidum ineſt, afficiatur. Simile quiddam legitur in Prouerbijs. Suauis eſt homini panis mendacij, poſtea os eius implebitur calculo. Venenum aſpidum eſt maximè noxium. *Prou. 20.*

Diuitias, quas deuorauit, euomet, et de ventre illius extrahet eas Deus.

PARAPHRASIS.

Reddet inuitus opes, quas iniquè congregauit, nam ex ipſius domo Deus illas pellet, alioque trayciet.

Diuitias deuorare, hoc loco, eſt idem, ac coaceruare in locũ vnum, conuehere illas domum, in quam opes, tanquam in ventriculum dapes ingeruntur. Et quidem eleganter dicitur eas euomere, hoc eſt, cum dolore, concuſſioneq; reddere, petita ſcilicet metaphora à veneno hauſto, quod cum ventriculum vellicet, natura obluctatura malo, anxiè illud regerere connititur. Deus verò dicitur è ventre illas extrahere, ac ſi Sophar in hunc modum efferret: Si condiderit impius diuitias intra ſeipſum, vti cibum ingeſtum; Deus vltor illas extrahet, & quò impius nolit, transferet.

Digitized by Google

Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ.

PARAPHRASIS.

Quicquid dulcoris impius è prædis eliciat, planè ſeducitur, venenum quippe haurit, quale in capite aſpidis nocentiſsimum eſt, & viperam concipit, cuius lingua, dentibuſq; dirumpitur.

ELegans metaphora eſt ad exprimēdū infælicē exitū impij, qui dū peccat, putatq; ſe lac è mundi vberibus haurire, ſugit caput aſpidis. Aſpis oculis ſcintillantibus, atq; rubētibus caput attollit, & è dentibus, & lingua venenum exitiale inſpuit: Sic ſanè mundus erecto collo incedens, cuius voluptates impius auidiſſimè bibit. At non hoc animaduertit, donec pœnam luat. Vipera quoq; caput pernicioſiſſimū habet, furenſq; libidine maris caput ori inditū præcidit, datura pœnas in partu in quo proles illā diſcindit, vt ab antiquis ſcriptoribus traditum eſt. Sic impius nefaria libidine, malos ſcelerum fœtus concipiens, videtur ſibi fœcundus, proſper, fœlix: at ominoſa, quaſi parturitione interit.

Nō videat riuulos fluminis, torrētes mellis, & butyri.

PARAPHRASIS.

Dignus impius, qui proſperitatem more riui affluentem, & rerum delectabilium copiam, inſtar fluenti mellis, ac butyri exuberantem minime poſſideat.

VIdere hoc loco poſitum, non pro ieiuno viſu, nam hic impio in alienis ædibus abundantiam intuenti, calamitatem auget, animumq; diſcruciat, ſed pro viſu delectabili, qualis is, qui cum poſſeſſu rerum ſociatur. Iam autem riui fluminum leniter decurrentes, & plantaria alluentes, fluenta item mellis, butyri, ſeu lactis, ad bonorum præſertim vtilium, ac delectabilium ſignifica tum metaphora peropportuna petuntur.

Luet, quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur: iuxta multitudinem adinuentionum ſuarum, ſic & ſuſtinebit.

PA-

PARAPHRASIS.

Dabit pœnas omnium ſcelerum, quæ perpetrauit: neq; verò ſolutio pœnæ finietur, cùm punitio ſit æterna futura, quæ ad pondus, numerumq; culparum impio infligetur.

VErum eſt ſanè, impium non eſſe ſoluendo: quocirca, licèt perenniter ferat cruciatum tartareum, nunquam debitum grande diſſoluit, cùm in culpa perpetuò iaceat, atq; idcirco in reatu ipſo infœliciter permanet. Verum eſt etiam, impium iuxta multitudinem, turpitudinemq; criminum pro iuſtitiæ proportione torquendum, vt quantùm culpa deformauit, tantùm iuſtitia reformet, & in regione vmbræ mortis, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, exerceatur mirus, & harmonicus ordo iuſtitiæ.

Quoniam confringens nudauit pauperes: domum rapuit, & non ædificauit eam. Nec eſt ſatiatus venter eius: & cùm habuerit, quæ concupierat, poſſidere non poterit.

PARAPHRASIS.

Cauſa pœnæ ab impio luendæ ſubeſt, quia confractione, ſiue oppreſsione crudeli expoliauit inopes, domoſq; diripuit, quas non conſtruxerat; Neq; verò propterea bonis alienis ſaturatus eſt: cui æquo iudicio rependitur, vt poſtquam, quæ optauit bona corripuit, eorum potiri nequeat.

GRaphicè deſcribit, Sophar ingenium impij violentum, & prędæ auidiſſimũ. Cupiditas inexplebilis eſt, quæ ſeſe ad opes alienas, abſq; vlla meta iuſtitiæ, aut rationis exporrigit, quod crebërrimis, & vulgatiſſimis conſtat exemplis. Iam verò compertum eſt, pleroſq; impios, auaritiæ addictiſsimos, poſtquàm terra, mariq; diuitias incredibili cum anxietate corraſerunt, eo tempore à morte ſuccidi, quo ſperauerant, se rebus iniuſtè conquiſitis fruituros. Sic abſq; laborum fructu, ſceleribus onerati rapiuntur ad flammam.

Non remanſit de cibo eius, & propterea nihil perma-

nebit de bonis eius. Cum ſatiatus fuerit, arctabitur, æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum.

PARAPHRASIS.

Ex alienis bonis impius ſplendidè epulatur, neq; fert, vt ad eleemoſynas ſuperſit quicquam e victu eius: quo circa Deo vlciſcente, nihil ex ipſius opibus reſiduum erit. Ipſe verò ex ingluuie, ac ſaturitate repletionem, & æſtum, ac dolorum impetum patietur.

NOta eſt impij diuitis epulonis hiſtoria, è cuius menſa nihil Lazarus impetrare potuit. Fruitus eſt diues bonis, ſeſe tantummodo explere cupiens, quippe qui, vt taurus indomitus ſaginabatur ad necem. Miſericordium opes largitione pia augeſcunt, diuitiæ impij auaritia contractæ, ac ſeruatę dilabuntur: propterea inquit Sophar: Nihil permanebit de bonis eius. Iam verò ſaturitas impij laſciuientis, & gliſcentis ad ſecurim eum coarctat, æſtum, anxietatemue animi, & corporis excitat, dolores, & afflictiones procreat, & præcocem mortem accerſit. Etenim, qui impatienter voracitatem exercuerunt, repentè à Deo in
Pſal. 77. caſtris Iſrael occiſi ſunt: Adhuc eſcæ eorum, erant in ore ipſorum, & irà Dei aſcendit ſuper eos, & occidit pingues eorum &c. Aſcendit ira calcatura ſaturatos, & ſatis ad necem pingues interfecit.

Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris ſui, & pluat ſuper illum bellũ ſuum.

PARAPHRASIS.

Opto, impius expleat citò vota ſua, intemperantiæ plena, vt cùm ſat pinguis fuerit, Deus in illũ iaculetur telum exitiale vltionis ſuæ, & quaſi pluuiæ guttas, multiplicet in eum prælia.

NOn optat peccata, ſed diuinæ iuſtitiæ decorem: ſi enim impius corrigendus non ſit optandum ſanè confeſtim intereat, ne noceat. Sic Dauid: Conuertantur peccatores in infernum;
Pſal. 9. omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum. Ille dicendi modus: Impleatur venter eius, ad repletionem bonorum temporalium, non eſcarum ſolummodò referendum, vt cùm peccati menſuram

ex-

Digitized by Google

expleuerit, necetur. Illud verò: Pluat ſuper eum bellum ſuum, mirificè confert ad iram Dei amplificandam. Iræ profectò pluuia fuit, ex qua diluuium obruit orbem terrarum. Iræ pluuia, fuit, quæ infames Sodomorum vrbes abſumpſit. Ipſa quoq; frequens pluuia, quæ campos, vrbeſq; perfundit, & tonitruis, & fulminibus percrepat, ad rem, ac mentem Sopharis opportuna eſt.

Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.

PARAPHRASIS.

Deus de medio tollet impium, cui nullus patebit exitus, nam ſi arma cominus lædentia, puta gladios, lanceas effugiat, configetur ſagitta ex arcu æneo validè excuſſa.

NEmo vltionem Dei, quantumuis potens, & ſagax valet euadere. Impius certè ſeſe vndiq; munit, lorica conueſtit, clypeo obtegit, & enſes fortaſſe vitat, verum, quod nulla ignorat ætas, dum ſe ſubtrahit gladio, eadem, qua ſe proripit via, glande, vnde neſcit, iacta concidit, & infæliciter occumbit. Ille dicendi modus, Irruet in arcum æreum, perinde eſt, ac incidet in locum, vbi arcu, ſeu balliſta ærea eminus petitus intereat.

Eductus, & egrediens de vagina ſua, & fulgurans in amaritudine ſua: vadent, & venient ſuper eum horribiles.

PARAPHRASIS.

Enſis apparebit impio è vagina diſtrictus, & ſplendore terribili, quaſi fulgure quodam, amaram mortem oſtentans: homines feroces ibunt, ac redibunt, vt eum interimant.

SErmo eclipticus eſt, vbi aliquid addendum, nihilq; aptius, quàm enſis, qui dum è vagina eximitur, quaſi fulgurat, & mortis amaritudinem repræſentat. Illud verò, Vadent, & venient ſuper eum horribiles, ſuppoſito caret, addendumq; proculdubio, homines, hoſtes, aut eiuſmodi aliquid. Vndiq; obſidetur impius, quia Deum laceſſiuit.

Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius: de-

Digitized by Google

uorabit eum ignis, qui non ſuccenditur affligetur relictus in tabernaculo ſuo.

PARAPHRASIS.

Præter vitæ mortalis mala, manent impium tenebræ illæ abſtruſæ in tartaro, qui eſt locus occultus eius; vbi vretur igne perpetuo, qui non accenditur, & nutritur more ignis noſtri, vexabiturq; immaniter, reiectus in locum ſuum, quem peccando commeruit.

OMnes tenebræ tartarum obumbrare dicuntur, quia ſedes tenebrarum eſt, vbi omnis regnat obſcuritas: nam quæ alibi ingruunt tenebræ, velut extra regionem propriam vagãtur. Ignis vero tartareus dicitur deuorare, hoc eſt, exurere, torquere impium; neq; dicitur ſuccendi more ignis noſtri, cuius flamma in ſublime tollitur, dum flatu excitatur, mox remittit, iterum effertur, lignis paſcitur, & id genus alia, quibus inferorum ignis, qui mira prouidentia alitur minimè indiget. Impius ergo tenebris, & igne torquebitur, affligeturq; relictus in tabernaculo, domicilioue ſuo, vbi pœnas dabit ſempiternas.

Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra conſurget aduerſus eum. Apertum erit germen domus illius: detrahetur in die furoris Dei.

PARAPHRASIS.

Cæli, in quibus apparebunt horribilia ſigna, proximo iam vniuerſali iudicio, detegent impij prauitatem, dum territus fugiet, & areſcet: & orbis terrarum pugnabit pro Deo aduerſus illum, dum ſe creaturæ, ad vltion em eius commotæ, velut armabunt. Patebit tunc, quam infœlix fuerit proles eius, vitiorum, & opum male partarum hæres. Deniq; detrudetur in tartarum die ſuprema, quæ vltioni Dei deſtinata eſt.

HÆc Sopharis verba, à nõnullis expoſitoribus de extremo iudicio, ab alijs de vltione Dei, quæ impijs in hac vita inferũtur intelliguntur. Nam, & in hoc ipſo ſæculo de cœlo interdum tanguntur opes impij, & in terra hoſtes inſurgunt, illumq; circumſiſtunt,

ſtunt,atq; diuexant;apparetq; tunc germinis,hoc eſt,fructus,copiæ,abundantiæ;vel etiam, germinis, ideſt, prolis infœlix conditio, triſtis exitus; ipſeq; impius detrahitur, deturbatur e ſtatu florenti à Deo irato,& vindictæ tela contorquente: eaq; dicitur dies furoris Dei. Vtraq; interpretatio congruit.

Hæc eſt pars hominis impij à Deo,& hæreditas verborum eius à Domino.

PARAPHRASIS.

Hæc eſt merces impij, & remuneratio, quam operibus eius Deus rependit.

EPiphonema eſt,quo Sophar ſermonem abſoluit;Hæc eſt pars, portiò,merces, fructus, impio reddenda à Deo, Hebraicè Elohim,à iudice. Hæreditas verborum,hoc eſt, operum, phraſis notiſſima: dicitur verò hæreditas operum, quæ rependitur operibus. Pro Domino LXX Interpretes habent, ſuperintendente, Græcè ἐπισκόπου, Epiſcopo.Poteſt etiam verti, viſitatore. Vtrũq; autem nomen appoſitè ſatis quadrat iudicio Dei, de quo mentio facta eſt. Veniet quippe vt ſpeculator,explorator,cenſor,viſitator vt omnia diſcutiat,& ſuo rem quamlibet loco reponat. Et ad hunc modum Sophar orationem explet,in qua profecto,non pauca ſelecta, & ſapienti viro digna effatus eſt:at quod ad Iobum attinet,quem pupugiſſe videtur, importunus, & prolixus ſermo fuit,cum Iobum impietas nulla, iniuſtitia nulla, intemperantia nulla,vitium nullum ex ijs,quæ ſunt obiecta fœdaſſet: quod a lectore ſæpius recolendum,nè malè connectat, & vt, viro innoxio culpam impingi non debere animaduertat.

CAP. XXI.

RESPONDENS AVTEM IOB, DIxit: Audite quæſo ſermones meos,et agite pœnitentiam. Suſtinete me,et ego loquar,et poſt mea, ſi videbitur,verba ridete.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus: Attendite precor, quę dicam, & ab erronea opinione reſipiſcite. Ferte patienter me dicentem, & ſi libebit, poſteà mea dicta contemnite.

CVPIENS Iobus amicos ſuos ad meliorem mentem reducere, attentionem poſtulat. Agit verò de temporali impiorum fœlicitate, ſententiam firmaturus ſuam, nimirum, non ſemper impios in hac vita puniri, ſæpe autem pios cędi, & afflictari. Poſcit patienter audiri, admittitq; poſtea irrideri, ſi libeat: qui ſanè dicendi modus proprius eſt eorum, inter quos diſputatio efferbuit. Iam vero ſatis conſtat, acriter diſceptatum fuiſſe, vehementerque ſingulos, pro ſua quemque opinione, certaſſe.

Nunquid contra hominem diſputatio mea eſt, vt meritò non debeam contriſtari?

PARAPHRASIS.

An hæc diſceptatio mea fertur aduerſus hominem aliquem de re temporali litigantem, vt ſiue audiar, ſiue ſecus, pro nihilo ducam? profectò ita diſputo, vt de re diuina, de diuinæ prouidentiæ ratione agens, ægre feram, & iure mœream, niſi attente audiar.

VErſus hic plurimas admittit explanationes, quæ ab ſcriptoribus recenſentur: ſed quam in paraphraſi adduco, lenis eſt, optimeque cohæret. Et quidem verum eſt diſputationem hanc in Dei gloriam ceſſuram, ſi veritas elucescat, in reprehenſionem, ſi occulatur, & caligine offuſcetur. Eſt autem viri planè pij zelo veritatis vrgeri, moleſteq; ferre, in huiuſmodi occaſionibus negligi, vt ſurdis parietibus occinere videatur. Agitur quippe cauſa Dei.

Attendite me, et obſtupeſcite, et ſuperponite digitum ori veſtro.

PARAPHRASIS.

Cùm vera, & grauia dicturus ſim, aures attentas præbete, admiramini, & in ſilentij ſignum labia digitis attingite.

Ampli-

AMplificatio eſt attentionis poſtulatæ: poteſt quoque fiducia victoriæ eſſe, ac ſi Iobus diceret: Dixi audiretis me, poſtea irriſuri, ſi placeret: at attendite, expendite, quæ promam, tantumque, ſpero, aberit, vt irrideatis, vt potius miremini, vobiſq; ipſis ſilentium imperetis. Iam verò verba illa, Superponite digitum ori veſtro, vſitatiſſimum taciturnitatis ſignificatum exhibet.

Et ego, quando recordatus fuero pertimeſco, & concutit carnem meam tremor.

PARAPHRASIS.

Ne miremini, quòd dixerim, obſtupeſcite, & ſilete: ea enim prolaturus ſum, quæ dum recolo, ego ipſe formido, & contremiſco.

DE tremendis Dei iudicijs verba facturus præmittit, ſe hæc ipſa cogitantem tremore concuti, quod ſanè boni, æquique æſtimatoris argumentum eſt. Siue enim, quæ Deus in ſuprema illa vniuerſalis iudicij hora patrabit, ſiue, quę decurrentium temporum ſerie in cauſis hominum agit, æquis bilancibus ponderentur, minimè dubium, quin animum vehementer afficiant, à culpa dimoueant, ad virtutis ſtudium extimulent, vireſq. animi ad res grandes altius capiendas, & penſitandas permoueant.

Quare ergo impij viuunt, ſubleuati ſunt, confortatique diuitijs? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conſpectu eorum.

PARAPHRASIS.

Cur impijs vita indulgetur? cur honorati, ac fortunati viuunt? cur longam poſteritatis ſeriem, liberorum, nepotum, conſanguineorum cernere ſinuntur?

HÆc ſanè quæſtio adeò grauis antiquis hominibus viſa eſt, vt & viros vitæ ſanctimonia clariſsimos torſerit, e quibus Dauid: Zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. Et Iere- *Pſal. 72.*
mias: Quare via impiorum proſperatur: bene eſt omnibus, *Cap. 12.*
qui præuaricantur, & iniquè agunt? &c. Hoc ergo idem proponit Iobus, vti rem planè mirabilem. Quod enim impius excrucietur, fœdetur, pudefiat, pœna eſt culpæ conſentanea, quam nemo

Digitized by Google

mo non perſpicit, ac boni conſulit: at quòd proſperetur, floreat, ſplendeat, porrò neque eius meritis cõgruit, neque rei proportio facile ex alijs capitibus ſeipſam prodit. A contrario verò, quòd vir pius fama clareſcat, ditetur, honoretur, mirificè conſonat; debetur enim honor virtuti, omniſq; opulentia, rectè collocatur in homine, qui ea ad honeſtum vſurus ſit: quòd verò is affligetur, vilipendatur, diripiatur, ſaucietur, neque ipſius meritis conſentit, neque rei ratio idonea paſſim à quouis homine inuenitur. Quicquid autem de rerum proportione mortales cogitauerint, è quibus nonnulli pios afflictos, impios proſperatos intuentes, Dei prouidentiam negare auſi ſunt; profectò veriſſimum omni ætate fuit pios plerunque affligi, impios plerumque ſecundis euentibus gaudere. Quod certè, cùm in dubium, niſi ab ignaris reuocari nequeat, hoc ipſo propoſito Iobus amicos ſuos vehementer vrget, vt credant, neque ex afflictione impietatis, neque ex proſperitate pietatis argumentum duci poſſe, quæ eſt ipſa inter eos agitata controuerſia. Quocirca ſic Iobus agere credendus eſt: Vos concertatores mei grauiter, ac turgidè pronunciaſtis vexationem meam admiſſi criminis indicium eſſe, quo in aſſerto perſiſtitis. Si ergo ita ſe res habet, per argumentum à contrario, ſecundus, ac florens ſtatus pietatis indicium erit. Quomodò ergo impij proſperè viuunt, læti, validi, locupletes, liberorum, cognatorum, amicorum agminibus ſepti? Profectò ex hoc ſtatu, quo nihil à mortalibus beatius in hac vita contingere poſſe iudicatur, ſententia veſtra aſtruendum eſt, eos homines pios eſſe. At omnino exploratum eſt, impiè pleroſque ex illis agere, intemperantiæ ſeruire, prædis inhiare. Patet ergo vos extra veritatis orbitam euagari, ac enormiter in re maximè ſeria, diuinæ videlicet prouidentiæ opinione, ſeduci.

Domus eorum ſecuræ ſunt, & pacatæ, & non eſt virga Dei ſuper illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, et non eſt priuata fœtu ſuo.

PARAPHRASIS.

Ampla domicilia impiorum bene firma, & tranquilla crebrò perſiſtant, neque a Deo caſtigantur. Eorum armenta non ſunt ſterilia: boues, ſeu vaccæ concipiunt, nec abortum faciunt, ſed fauſte fœtum excludunt.

Virga

Digitized by Google

VIrga Dei, flagellum, vltionem, punitionem frequenti vſu Scripturæ ſignificat. Bos hic à nonnullis pro maſculo accipitur, qui ſcilicet nō ſit exectus, ac domitus, vt à vacca ſecernatur, præſertim, cùm in Hebręo Bos ſit generis maſculini: ſed Septuaginta pro boue fœmina acceperunt; neque multùm refert hoc ſexus diſcrimen: non enim hic tam generis diſtinctio, quàm proſperitatis deſcriptio expendenda eſt. Bos ergo, & vacca fœminam eius generis ſignificant, cuius fœcunditas ſat exprimitur, ſi bene concipiat, non abortiat, faciliter pariat, & fœtum editum nutriat: qui certè quatuor gradus in textu tanguntur. Porrò impij, quorum boues craſſæ, ac fœcundæ ſunt (armenta, videlicet, omnia per ſynecdochem numeri) quique Dei virga minimè corripiūtur, ij ſunt, de quibus pſaltes regius dixit: In labore hominum nō ſunt: & cum hominibus non flagellabuntur: hoc eſt, Non exercentur laboribus hominum, ſed tanquam pinguia animantia nutriuntur ad necem. *Pſal. 72.*

Egrediuntur, quaſi greges, paruuli eorum, et infantes eorum exultant luſibus. Tenent tympanum, et citharam, et gaudent ad ſonitum organi.

PARAPHRASIS.

Impiorum ſoboles numeroſa more agnorum exultantium læta procedit, puelliq; minores impie educati intemperanter ludentes exhilarantur. Docentur tympani ac citharæ pulſum, & ad organi ſonos, modoſve parum caſte tripudiant.

VErba hæc periphraſim continent vitæ liberioris, Dei timore minimè coercitæ, ac intemperantię aſſuetæ, parumq; pudicę educationis, qua impij liberis ſuis indulgent, quos laſciuire, ac vaniſsimis motibus abuti ſinunt. Hiſce autem tribus muſicorum inſtrumentorum nominibus, alia omnia Iobus complexus eſt. Ineſt autem vitium, non ſanè in muſicæ, inſtrumentorumque exercitio, ſed in abuſu ad res amatorias, motus incompoſitos, & impudentiam, quæ ætati tenellæ altiùs imprimuntur. Tympanum circulo ligneo, membranaq; tenſa conſtat, manuumque pulſu ſonum reddit: Cithara in figuram deltę Δ, litteræ græcæ, chordis religatis, ac tenſis fabrefiebat. Organi qualis figura fuerit, inexploratum eſt.

Ducunt

Digitized by Google

ipſorum poteſtate, ſed ab eis violenter auferenda, ſaltem cùm interierint; abſit vt eorum conſilium probem.

EXprimit Iobus affectus impiorum, per mimeſim. Et quidem, præter creberrimam diuinarum inſpirationum repulſam, eò prorumpere audaciæ ſolent, vt diſertis verbis Deum reſpuant, ſeq; illum, neq; noſſe, neq; colere velle horrendis blaſphemijs enuncient. Porrò Pharao ſic Moyſi, & Aaroni reſpondit: Quis eſt Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Iſrael? Neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam. Mirum eſt autem, quot Pharaones mundus ediderit. Quid, aiunt impij, nobis prodeſt, ſi orauerimus illum? Cui ſimile Illud Malachiæ: Dixiſtis: Vanus eſt, qui ſeruit Deo. Et quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus triſtes coram Domino exercituũ? Etenim pleriq; hoc idem opinari videntur, dum à pijs exercitijs, velut ſterilibus abhorrent, & ad ſæcularia negotia, ſpe lucri illecti auidiſſimè conuolant. Subiungit Iobus: Non ſunt in manu eorum bona ſua, hoc eſt; ipſa bona, quæ incredibili cupiditate coaceruarunt, & quibus ad luxum abutuntur, non ſunt in eorum poteſtate, cùm paulò pòſt ad necem vocandi, & per ſummam vim ab opibus ſuis auellendi ſint. Abſit ergo, vt eorum conſilijs acquieſcam, ſpemq; in bonis fluxis reponam, quam in æternis bonis, ac ſolatijs collocare poſſum. Omnia horribilia ſcelera, quibus impij fœdantur, à repulſa Dei, qua ſcilicet ipſi Deum reijciunt vias eius, hoc eſt præcepta, quibus itur in cœleſtem patriam, execrati, orta videntur. Sanè graue malum eſt, ſalutis auctorem caſta conſilia ſuggerentem reſpuere.

Exod. 5.

Cap. 3.

Quoties lucerna impiorum extinguetur: & ſuperueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris ſui?

PARAPHRASIS.

Sæpe, in hac etiam vita, proſperitas impiorum delebitur, quæ vt lucerna oleo, ita temporali opulentia nutritur. Poſteà verò malorum diluuio in interitu obruentur: & Deus dolores, & cruciatus tartareos, iræ ſuæ indices, pro cuiuſq; impij nequitia partietur.

ASſeuerat Iobus impios pleroſq; ad finem vſq; vitæ in hac temporaria fœlicitate perdurare, ſtatimq; momento abripi

ad

ad flammam. Ne verò quis exiſtimaret, opinari eum, proſperitatem impiorum ſemper ad finem vitæ procurrere, quaſi permittendũ ſemper eſſet ſceleratis proſperè hic agere, qui ſempiterno cruciatu torquendi forent: ſubdit hic, quod reuera exiſtimauit, & in omni ætate crebris experimentis teſtatum eſt, florentem videlicet impiorum ſtatum ſæpè concidere, ſæpe apparentem ſplendorem extingui. Appellat verò lucernam, ſtatum ſecundæ fortunæ, qui paſcitur affluentia bonorum temporalium, vt lucerna oleo: ac proinde opibus ſublatis, claritas illa vana emoritur. Etenim, non ideò, quia emoritur in hac mortali vita, impietatis pœna perſoluitur; ſed ſuperuenit alluuio illa triſtis interitus, quo mergitur impius, & pręfocatur, detruditurq; in tartareum carcerem, vbi cruciatus à Deo irato diuiſos, hoc eſt, ad proportionem culpæ partitos feret.

Erunt ſicut paleæ ante faciem venti, & ſicut fauilla, quam turbo diſpergit. Deus ſeruabit filijs illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc ſciet.

PARAPHRASIS.

Non valebunt impij Deo magis reſiſtere, quam leuiſſima paleæ ventis, aut fauilla turbinibus. Deus filijs eorum perperam educatis, cruciatum pœnæ parentum ſimilem, infliget. Et cùm Deus ipſe rependerit pœnam impio, quam neq; cogitabat, neq; noſſe volebat, tunc ſanè illam experiendo, ac patiendo pernoſcet.

Pergit Iobus impiorum calamitates deſcribere. Notat inconſtantiam, paleæ, ac fauillę diſperſę ſimilitudine, vt & Dauid: *Pſal. 1.* Tanquam puluis, quem proijcit ventus à facie terræ. Profectò, cum flagitioſi homines Deo, proprio ſcilicet creaturarum firmamento non hæreant, in leuitatem quandam, & inſtabilitatem ærumnoſiſſimam degenerant: atq, idcirco, quicquid bonorum tẽporalium coagmentant, nulla firmitate ſubnititur, ſed facillimè concidit, labefactatur, diſſipatur. Quòd vero Deus, velut in theſauro iræ, ſeruet dolores impij, infligendos liberis eius, ſimilitudo impietatis in illos deriuatæ, quaſi lactis ſuctu conceptæ, ac imitatione auctæ, palàm exigit. Illud autem, Cùm reddiderit, tunc ſciet, tantundem valet, ac Iobus diceret: Impius, neq; medita-

dita-

Digitized by Google

ditatur,neq; formidat pœnam,totus cogitationibus, & affectibus vitę præſentis immerſus; videtur ſibi ſemper fortunandus, atq; ideò neq; liberis ſuis,neq; ſibi timet. At,qui modo,quaſi temulentus non pertimeſcit, ad pœnæ ſenſum euigilabit,& cum Deus ſtimulum infigere cœperit,ſciet quid egerit,quàm grauiter aberrarit. Omnino verum eſt,plurimos flagitioſos homines eò amentię progredi,vt minas pœnæ ſpernant, obtuſoq; animo nihil formident,donec ictu mortis,aut acerba calamitate tangantur.

Videbunt oculi eius interfectionem ſuam,& de furore Omnipotentis bibet.

PARAPHRASIS.

Hebes nunc viſus impij eſt: at cùm interierit, oculos acuet, cernetq́; inuitus mortem ſuam, & in tartaro hauriet amaram potionem vltionis potentiſſimi Dei.

VIſio hæc non ad corporis mortem tantùm, in qua peccator nebulas oculorum diſpellit, ſed ad ſempiternum quoq́; interitum pertinet. Cogetur quippe impius ſpectare mortem illam, quam cernere nollet,acerbiſſimoq́; dolore traiectus,videbit,atq; tabeſcet. Phraſis hæc, Bibet de furore omnipotentis Dei ſimillima eſt illi, qua Ioannes in Apocalypſi vtitur: Hic bibet de vino iræ Dei:vbi de tartareo cruciatu verba fiunt. Appellatur autem Deus hoc loco Omnipotens,quod validè, potenter, cum indignatione tormenta inferat. *Cap.14.*

Quid enim ad eum pertinet de domo ſua poſt ſe, & ſi numerus menſium eius dimidietur?

PARAPHRASIS:

Mortem impius ſuam in tartaro feret,neq; domus in hac vita relictæ particeps erit amplius. Nam quid ad eum defunctum deriuatur è bonis domus? Si verò ipſe, breui curſu vitæ quaſi dimidiato,intereat,quid ſecum exportabit?

PRæmiſerat Iobus,impium viſurum interfectionem horrendã, tunc ſcilicet,cùm auellitur ex hac vita,bene perſpecturum, quid mali ſuiſmet conatibus ſibi conſciuiſſet: nunc verò ſubdit: Quid enim ad eum pertinet,hoc eſt,perlabitur, deriuatur, perma

nat

nat de domo ſua,de opibus,& viribus ſuis dilapſis, quaſi diceret: An poterit ſe amiſſis diuitijs redimere ? An inde capiet vllum emolumentum , aut ſolatium ? minimè . Quid verò ſi numerus menſium impij dimidietur ? hoc eſt,quid ei boni continget , ſi feſtinata morte e medio tollatur ? quaſi diceret : Animaduertat hoc impius:ſiue enim longam vitam duxerit,ſiue pręmaturè obierit , nihil de bonis ſecum efferet ſuis , aut vllum ei ſupererit ſolatij genus .

Numquid Deum docebit quiſpiam ſcientiam , qui excelſos iudicat ?

PARAPHRASIS.

An Deus caret ſapientia , egetve magiſtro vllo,à quo doceatur , quomodò cum creaturis ſuis pijs,aut impijs agere debeat? Profectò non indiget,cùm ipſe,eos,qui inter creaturas ſublimiores ſunt,dijudicet,atque gubernet .

AGit de impiorum punitione : ſenſuſque Iobi eſt : Noſſe Deum optimè, ac perfectiſſimè quemadmodum cum potentiſſimis creaturis agere debeat, vt ex hoc euincat, ad Dei prouidentiam pertinere,impios, quantumuis florentes, ſublimes , glorioſos ad iudicium accerſire ſuum,temporaque diſcernere: & vbi expedit, ſententiam ferre,illos interimere,æterno patibulo addicere, omniaque peruidere,vt infinitam ſapientiam , atque inuictiſſimam eius potentiam decet .

Iſte moritur robuſtus , & ſanus, diues, & fœlix . Viſcera eius plena ſunt adipe , & medullis oſſa illius irrigantur: alius verò moritur in amaritudine animę abſque vllis opibus : Et tamen ſimul in puluere dormient,& vermes operient eos .

PARAPHRASIS.

En indifferens mortalium conditio: alius vegetus,& fortunatus , viſceribus adipoſis præpinguis , oſſibuſq; medulla plenis validus,à morte corripitur:alius animi afflictione gracilis,inopiaque conſumptus migrat è vita . Et tamen æquali ſorte in ſepulchro

Digitized by Google

pulchro iacent, & vermibus exeduntur. Quid ergo de his hominibus cenſetis?

HOc argumento videtur Iobus duo euincere: alterum de æquali ſorte, quæ in interitu, quod ad corpus attinet, pijs æquè, ac impijs obtingit, cum quo nectenda eſt indifferens quoq; ſors bonorum temporalium, quibus ſontes, ac inſontes nunc affluunt, nunc etiam carent, quemadmodum hoc ipſo capite, de ſontibus, qui ducunt in bonis dies ſuos, oſtendit: alterum, quod euincit eſt, neceſſario aſſerendum, aliquod præmium pijs afflictis, & ſupplicium impijs proſperatis poſt hanc vitam mortalem à Deo fuiſſe decretum. Quocirca hoc allato textu comparat concertatorum animos ad ea, quæ mox prompturus eſt, vt ex obſeruatione rerum in hac vita promiſcuè pijs, ac impijs ſuccedentium, recedant ab opinione erronea, qua ſibi perſuaſere, impios ſemper in hoc ſæculo afflictari, pios ſecundis rebus potiri. Ille modus dicendi: Oſſa medullis irrigantur, perinde valet, ac abundè medullis explentur, ac nutriuntur. Cætera patent.

Certe noui cogitationes veſtras, & ſententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi eſt domus principis? & vbi tabernacula impiorum?

PARAPHRASIS.

Profectò calleo mentem, & opinionem veſtram erroneam in me directam. Quando enim longo ſermone diſputatis, aſſerentes, impios ſemper in hac vita plecti, & quaſi rogantes, vbi ſit ampla domus iniqui principis, ædificiaq; operoſa impiorum; noui inquam, vos hæc omnia tela in me intorquere, ac ſi ego princeps fuerim impius, & ob crimina loco exciderim.

ARgutè carpit concertatores, qui eos ſat exploratos habet, aitq; ſe non in vtramque aurem dormire, cum diſceptatur, ſed & ſententias prolatas, & animum dicentium introſpicere: benèq; noſſe, quicquid de impiorum malis grauiter, ac tumidè enunciarunt, perinde fuiſſe, ac ſi nominatim ipſum inuecti ſemper fuiſſent. Poteſt textus ſic luculentiùs exponi, vt tantundem ſit, Vbi eſt domus principis, ac, Vbi eſt domus Iobi? Vbi tabernacula impiorum, ac, Vbi domicilia filiorum Iobi? Et quidem reſponſio hæc homine perſpicaci digna fuit. At pergit amicos reuincere.

nebit de bonis eius. Cum ſatiatus fuerit, arctabitur, æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum.

PARAPHRASIS.

Ex alienis bonis impius ſplendidè epulatur, neq; fert, vt ad eleemoſynas ſuperſit quicquam e victu eius: quo circa Deo vlciſcente, nihil ex ipſius opibus reſiduum erit. Ipſe verò ex ingluuie, ac ſaturitate repletionem, & æſtum, ac dolorum impetum patietur.

NOta eſt impij diuitis epulonis hiſtoria, è cuius menſa nihil Lazarus impetrare potuit. Fruitus eſt diues bonis, ſeſe tantummodo explere cupiens, quippe qui, vt taurus indomitus ſaginabatur ad necem. Miſericordium opes largitione pia augeſcunt, diuitiæ impij auaritia contractæ, ac ſeruatę dilabuntur: propterea inquit Sophar: Nihil permanebit de bonis eius. Iam verò ſaturitas impij laſciuientis, & gliſcentis ad ſecurim eum coarctat, æſtum, anxietatemue animi, & corporis excitat, dolores, & afflictiones procreat, & præcocem mortem accerſit. Etenim, qui impatienter voracitatem exercuerunt, repentè à Deo in
Pſal. 77. caſtris Iſrael occiſi ſunt: Adhuc eſcæ eorum, erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos, & occidit pugines eorum &c. Aſcendit ira calcatura ſaturatos, & ſatis ad necem pingues interfecit.

Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris ſui, & pluat ſuper illum bellū ſuum.

PARAPHRASIS.

Opto, impius expleat citò vota ſua, intemperantiæ plena, vt cùm ſat pinguis fuerit, Deus in illū iaculetur telum exitiale vltionis ſuæ, & quaſi pluuiæ guttas, multiplicet in eum prælia.

NOn optat peccata, ſed diuinæ iuſtitiæ decorem: ſi enim impius corrigendus non ſit optandum ſanè confeſtim intereat, ne noceat. Sic Dauid: Conuertantur peccatores in infernum;
Pſal. 9. omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum. Ille dicendi modus: Impleatur venter eius, ad repletionem bonorum temporalium, non eſcarum ſolummodò referendum, vt cùm peccati menſuram

ex-

Digitized by Google

expleuerit, necetur. Illud verò: Pluat ſuper eum bellum ſuum, mirificè confert ad iram Dei amplificandam. Iræ profectò pluuia fuit, ex qua diluuium obruit orbem terrarum. Iræ pluuia, fuit, quæ infames Sodomorum vrbes abſumpſit. Ipſi quoq; frequens pluuia, quæ campos, vrbeſq; perfundit, & tonitruis, & fulminibus percrepat, ad rem, ac mentem Sopharis opportuna eſt.

Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.

PARAPHRASIS.

Deus de medio tollet impium, cui nullus patebit exitus, nam ſi arma cominus lædentia, puta gladios, lanceas effugiat, conſigetur ſagitta ex arcu æneo valide excuſſa.

NEmo vltionem Dei, quantumuis potens, & ſagax valet euadere. Impius certè ſeſe vndiq; munit, lorica conueſtit, clypeo obtegit, & enſes fortaſſe vitat, verum, quod nulla ignorat ætas, dum ſe ſubtrahit gladio, eadem, qua ſe proripit via, glande, vnde neſcit, iacta concidit, & infæliciter occumbit. Ille dicendi modus, Irruet in arcum æreum, perinde eſt, ac incidet in locum, vbi arcu, ſeu balliſta ærea eminus petitus intereat.

Eductus, & egrediens de vagina ſua, & fulgurans in amaritudine ſua: vadent, & venient ſuper eum horribiles.

PARAPHRASIS.

Enſis apparebit impio è vagina diſtrictus, & ſplendore terribili, quaſi fulgure quodam, amaram mortem oſtentans: homines feroces ibunt, ac redibunt, vt eum interimant.

SErmo eclipticus eſt, vbi aliquid addendum, nihilq; aptius, quàm enſis, qui dum è vagina eximitur, quaſi fulgurat, & mortis amaritudinem repræſentat. Illud verò, Vadent, & venient ſuper eum horribiles, ſuppoſito caret, addendumq; proculdubio, homines, hoſtes, aut eiuſmodi aliquid. Vndiq; obſidetur impius, quia Deum laceſſiuit.

Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius: de-

Digitized by Google

uorabit eum ignis, qui non ſuccenditur affligetur relictus in tabernaculo ſuo.

PARAPHRASIS.

Prater vitæ mortalis mala, manent impium tenebræ illæ abſtruſæ in tartaro, qui eſt locus occultus eius; vbi vretur igne perpetuo, qui non accenditur, & nutritur more ignis noſtri, vexabiturq; immaniter, reiectus in locum ſuum, quem peccando commeruit.

OMnes tenebræ tartarum obumbrare dicuntur, quia ſedes tenebrarum eſt, vbi omnis regnat obſcuritas: nam quæ alibi ingruunt tenebræ, velut extra regionem propriam vagãtur. Ignis verò tartareus dicitur deuorare, hoc eſt, exurere, torquere impium; neq; dicitur ſuccendi more ignis noſtri, cuius flamma in ſublime tollitur, dum flatu excitatur, mox remittit, iterum effertur, lignis paſcitur, & id genus alia, quibus inferorum ignis, qui mira prouidentia alitur minimè indiget. Impius ergo tenebris, & igne torquebitur, affligeturq; relictus in tabernaculo, domicilioue ſuo, vbi pœnas dabit ſempiternas.

Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra conſurget aduerſus eum. Apertum erit germen domus illius: detrahetur in die furoris Dei.

PARAPHRASIS.

Cæli, in quibus apparebunt horribilia ſigna, proximo iam vniuerſali iudicio, detegent impÿ prauitatem, dum territus fugiet, & areſcet: & orbis terrarum pugnabit pro Deo aduerſus illum, dum ſe creaturæ, ad vltion em eius commmotæ, velut armabunt. Patebit tunc, quam infœlix fuerit proles eius, vitiorum, & opum male partarum hæres. Deniq; detrudetur in tartarum die ſuprema, quæ vltioni Dei deſtinata eſt.

HÆc Sopharis verba, à nõnullis expoſitoribus de extremo iudicio, ab alijs de vltione Dei, quæ impijs in hac vita inferũtur intelliguntur. Nam, & in hoc ipſo ſæculo de cœlo interdum tanguntur opes impij, & in terra hoſtes inſurgunt, illumq; circumſiſtunt,

Digitized by Google

ſtunt,atq; diuexant,apparetq; tunc germinis, hoc eſt, fructus, copiæ, abundantiæ; vel etiam, germinis, ideſt, prolis infœlix conditio, triſtis exitus; ipſeq; impius detrahitur, deturbatur e ſtatu florenti à Deo irato, & vindictæ tela contorquente: eaq; dicitur dies furoris Dei. Vtraq; interpretatio congruit.

Hæc eſt pars hominis impij à Deo,& hæreditas verborum eius à Domino.

PARAPHRASIS.

Hæc eſt merces impÿ, & remuneratio, quam operibus eius Deus rependit.

EPiphonema eſt, quo Sophar ſermonem abſoluit; Hæc eſt pars, portiò, merces, fructus, impio reddenda à Deo, Hebraicè Elohim, à iudice. Hæreditas verborum, hoc eſt, operum, phraſis notiſſima: dicitur verò hæreditas operum, quæ rependitur operibus. Pro Domino LXX Interpretes habent, ſuperintendente, Græcè ἐπισκόπου, Epiſcopo. Poteſt etiam verti, viſitatore. Vtrūq; autem nomen appoſitè ſatis quadrat iudicio Dei, de quo mentio facta eſt. Veniet quippe vt ſpeculator, explorator, cenſor, viſitator vt omnia diſcutiat, & ſuo rem quamlibet loco reponat. Et ad hunc modum Sophar orationem explet, in qua profectò, non pauca ſelecta, & ſapienti viro digna effatus eſt: at quod ad Iobum attinet, quem pupugiſſe videtur, importunus, & prolixus ſermo fuit, cum Iobum impietas nulla, iniuſtitia nulla, intemperantia nulla, vitium nullum ex ijs, quæ ſunt obiecta fœdaſſet: quod a lectore ſæpius recolendum, nè malè connectat, & vt viro innoxio culpam impingi non debere animaduertat.

CAP. XXI.

RESPONDENS AVTEM IOB, DIxit: Audite quæſo ſermones meos, et agite pœnitentiam. Suſtinete me, et ego loquar, et poſt mea, ſi videbitur, verba ridete.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus: Attendite precor, quę dicam, & ab erronea opinione reſipiſcite. Ferte patienter me dicentem, & ſi libebit, poſteà mea dicta contemnite.

CVPIENS Iobus amicos ſuos ad meliorem mentem reducere, attentionem poſtulat. Agit verò de temporali impiorum fœlicitate, ſententiam firmaturus ſuam, nimirum, non ſemper impios in hac vita puniri, ſæpe autem pios cędi, & afflictari. Poſcit patienter audiri, admittitq; poſtea irrideri, ſi libeat: qui ſanè dicendi modus proprius eſt eorum, inter quos diſputatio efferbuit. Iam vero ſatis conſtat, acriter diſceptatum fuiſſe, vehementerque ſingulos, pro ſua quemque opinione, certaſſe.

Nunquid contra hominem diſputatio mea eſt, vt meritò non debeam contriſtari?

PARAPHRASIS.

An hæc diſceptatio mea fertur aduerſus hominem aliquem de re temporali litigantem, vt ſiue audiar, ſiue ſecus, pro nihilo ducam? profectò ita diſputo, vt de re diuina, de diuinæ prouidentiæ ratione agens, ægre feram, & iure mœream, niſi attente audiar.

VErſus hic plurimas admittit explanationes, quæ ab ſcriptoribus recenſentur: ſed quam in paraphraſi adduco, lenis eſt, optimeque cohæret. Et quidem verum eſt diſputationem hanc in Dei gloriam ceſſuram, ſi veritas eluceſcat, in reprehenſionem, ſi occulatur, & caligine offuſcetur. Eſt autem viri planè pij zelo veritatis vrgeri, moleſteq; ferre, in huiuſmodi occaſionibus negligi, vt ſurdis parietibus occinere videatur. Agitur quippe cauſa Dei.

Attendite me, et obſtupeſcite, et ſuperponite digitum ori veſtro.

PARAPHRASIS.

Cùm vera, & grauia dicturus ſim, aures attentas præbete, admiramini, & in ſilentij ſignum labia digitis attingite.

AMplificatio eſt attentionis poſtulatæ: poteſt quoque fiducia victoriæ eſſe, ac ſi Iobus diceret: Dixi audiretis me, poſtea irriſuri, ſi placeret: at attendite, expendite, quæ promam, tantumque, ſpero, aberit, vt irrideatis, vt potius miremini, vobiſq; ipſis ſilentium imperetis. Iam verò verba illa, Superponite digitum ori veſtro, vſitatiſſimum taciturnitatis ſignificatum exhibet.

Et ego, quando recordatus fuero pertimeſco, & concutit carnem meam tremor.

PARAPHRASIS.

Ne miremini, quòd dixerim, obſtupeſcite, & ſilete: ea enim prolaturus ſum, quæ dum recolo, ego ipſe formido, & contremiſco.

DE tremendis Dei iudicijs verba facturus præmittit, ſe hæc ipſa cogitantem tremore concuti, quod ſanè boni, æquique æſtimatoris argumentum eſt. Siue enim, quæ Deus in ſuprema illa vniuerſalis iudicij hora patrabit, ſiue, quę decurrentium temporum ſerie in cauſis hominum agit, æquis bilancibus ponderentur, minimè dubium, quin animum vehementer afficiant, à culpa dimoueant, ad virtutis ſtudium extimulent, vireſq. animi ad res grandes altius capiendas, & penſitandas permoueant.

Quare ergo impij viuunt, ſubleuati ſunt, confortatique diuitijs? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conſpectu eorum.

PARAPHRASIS.

Cur impijs vita indulgetur? cur honorati, ac fortunati viuunt? cur longam poſteritatis ſeriem, liberorum, nepotum, conſanguineorum cernere ſinuntur?

HÆc ſanè quæſtio adeò grauis antiquis hominibus viſa eſt, vt & viros vitæ ſanctimonia clariſsimos torſerit, e quibus Dauid: Zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. Et Ieremias: Quare via impiorum proſperatur: bene eſt omnibus, qui præuaricantur, & iniquè agunt? &c. Hoc ergo idem proponit Iobus, vti rem planè mirabilem. Quod enim impius excrucietur, fœdetur, pudeſiat, pœna eſt culpæ conſentanea, quam nemo

Pſal. 72.
Cap. 12.

mo non perſpicit, ac boni conſulit: at quòd proſperetur, floreat, ſplendeat, porrò neque eius meritis cōgruit, neque rei proportio facile ex alijs capitibus ſeipſam prodit. A contrario verò, quòd vir pius fama clareſcat, ditetur, honoretur, mirificè conſonat; debetur enim honor virtuti, omniſq; opulentia, rectè collocatur in homine, qui ea ad honeſtum vſurus ſit: quòd verò is affligetur, vilipendatur, diripiatur, ſaucietur, neque ipſius meritis conſentit, neque rei ratio idonea paſſim à quouis homine inuenitur. Quicquid autem de rerum proportione mortales cogitauerint, è quibus nonnulli pios afflictos, impios proſperatos intuentes, Dei prouidentiam negare auſi ſunt; profectò veriſsimum omni ætate fuit pios plerunque affligi, impios plerumque ſecundis euentibus gaudere. Quod certè, cùm in dubium, niſi ab ignaris reuocari nequeat, hoc ipſo propoſito Iobus amicos ſuos vehementer vrget, vt credant, neque ex afflictione impietatis, neque ex proſperitate pietatis argumentum duci poſſe, quæ eſt ipſa inter eos agitata controuerſia. Quocirca ſic Iobus agere credendus eſt: Vos concertatores mei grauiter, ac turgidè pronunciaſtis vexationem meam admiſſi criminis indicium eſſe, quo in aſſerto perſiſtitis. Si ergo ita ſe res habet, per argumentum à contrario, ſecundus, ac florens ſtatus pietatis indicium erit. Quomodò ergo impij proſperè viuunt, læti, validi, locupletes, liberorum, cognatorum, amicorum agminibus ſepti? Profectò ex hoc ſtatu, quo nihil à mortalibus beatius in hac vita contingere poſſe iudicatur, ſententia veſtra aſtruendum eſt, eos homines pios eſſe. At omnino exploratum eſt, impiè pleroſque ex illis agere, intemperantiæ ſeruire, prædis inhiare. Patet ergo vos extra veritatis orbitam euagari, ac enormiter in re maximè ſeria, diuinæ videlicet prouidentiæ opinione, ſeduci.

Domus eorum ſecuræ ſunt, & pacatæ, & non eſt virga Dei ſuper illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, et non eſt priuata fœtu ſuo.

PARAPHRASIS.

Ampla domicilia impiorum bene firma, & tranquilla crebrò perſtant, neque a Deo caſtigantur. Eorum armenta non ſunt ſterilia: boues, ſeu vaccæ concipiunt, nec abortum faciunt, ſed fauſte fœtum excludunt.

Virga

VIrga Dei, flagellum, vltionem, punitionem frequenti vſu Scripturæ ſignificat. Bos hic à nonnullis pro maſculo accipitur, qui ſcilicet nō ſit exectus, ac domitus, vt à vacca ſecernatur, præſertim, cùm in Hebręo Bos ſit generis maſculini: ſed Septuaginta pro boue fœminæ acceperunt; neque multùm refert hoc ſexus diſcrimen: non enim hic tam generis diſtinctio, quàm proſperitatis deſcriptio expendenda eſt. Bos ergo, & vacca fœminam eius generis ſignificant, cuius fœcunditas ſat exprimitur, ſi bene concipiat, non abortiat, faciliter pariat, & fœtum editum nutriat: qui certè quatuor gradus in textu tanguntur. Porrò impij, quorum boues craſſæ, ac fœcundæ ſunt (armenta, videlicet, omnia per ſynecdochem numeri) quique Dei virga minimè corripiũtur, ij ſunt, de quibus pſaltes regius dixit: In labore hominum nō ſunt: & cum hominibus non flagellabuntur: hoc eſt, Non exercentur laboribus hominum, ſed tanquam pinguia animantia nutriuntur ad necem. *Pſal. 72.*

Egrediuntur, quaſi greges, paruuli eorum, et infantes eorum exultant luſibus. Tenent tympanum, et citharam, et gaudent ad ſonitum organi.

PARAPHRASIS.

Impiorum ſoboles numeroſa more agnorum exultantium læta procedit, puelliq; minores impie educati intemperanter ludentes exhilarantur. Docentur tympani ac citharæ pulſum, & ad organi ſonos, modosve parum caſte tripudiant.

VErba hæc periphraſim continent vitæ liberioris, Dei timore minimè coercitæ, ac intemperantię aſſuetæ, parumq; pudicę educationis, qua impij liberis ſuis indulgent, quos laſciuire, ac vaniſsimis motibus abuti ſinunt. Hiſce autem tribus muſicorum inſtrumentorum nominibus, alia omnia Iobus complexus eſt. Ineſt autem vitium, non ſanè in muſicæ, inſtrumentorumque exercitio, ſed in abuſu ad res amatorias, motus incompoſitos, & impudentiam, quæ ætati tenellæ altiùs imprimuntur. Tympanum circulo ligneo, membranaq; tenſa conſtat, manuumque pulſu ſonum reddit: Cithara in figuram deltę Δ, litteræ græcæ, chordis religatis, ac tenſis fabrefiebat. Organi qualis figura fuerit, inexploratum eſt.

Ducunt

Digitized by Google

ipſorum poteſtate, ſed ab eis violenter auferenda, ſaltem cùm interierint; abſit vt eorum conſilium probem.

EXprimit Iobus affectus impiorum, per mimeſim. Et quidem, præter creberrimam diuinarum inſpirationum repulſam, eò prorumpere audaciæ ſolent, vt diſertis verbis Deum reſpuant, ſeq; illum, neq; noſſe, neq; colere velle horrendis blaſphemijs enunciént. Porrò Pharao ſic Moyſi, & Aaroni reſpondit: Quis eſt Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Iſrael? Neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam. Exod. 5. Mirum eſt autem, quot Pharaones mundus ediderit. Quid, aiunt impij, nobis prodeſt, ſi orauerimus illum? Cui ſimile Illud Malachiæ: Dixiſtis: Vanus eſt, qui ſeruit Deo. Cap. 3. Et quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus triſtes coram Domino exercituũ? Etenim pleriq; hoc idem opinari videntur, dum à pijs exercitijs, velut ſterilibus abhorrent, & ad ſæcularia negotia, ſpe lucri illecti auidiſſimè conuolant. Subiungit Iobus: Non ſunt in manu eorum bona ſua, hoc eſt; ipſa bona, quæ incredibili cupiditate coaceruarunt, & quibus ad luxum abutuntur, non ſunt in eorum poteſtate, cùm pauiò pòſt ad necem vocandi, & per ſummam vim ab opibus ſuis auellendi ſint. Abſit ergo, vt eorum conſilijs acquieſcam, ſpemq; in bonis fluxis reponam, quam in æternis bonis, ac ſolatijs collocare poſſum. Omnia horribilia ſcelera, quibus impij fœdantur, à repulſa Deì, qua ſcilicet ipſi Deum reijciunt vias eius, hoc eſt præcepta, quibus itur in cœleſtem patriam, execrati, orta videntur. Sanè graue malum eſt, ſalutis auctorem caſta conſilia ſuggerentem reſpuere.

Quoties lucerna impiorum extinguetur: & ſuperueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris ſui?

PARAPHRASIS.

Sæpe, in hac etiam vita, proſperitas impiorum delebitur, quæ vt lucerna oleo, ita temporali opulentia nutritur. Poſteà verò malorum diluuio in interitu obruentur: & Deus dolores, & cruciatus tartareos, iræ ſuæ indices, pro cuiuſq; impij nequitia partietur.

ASſeuerat Iobus impios pleroſq; ad finem vſq; vitæ in hac temporaria fœlicitate perdurare, ſtatimq; momento abripi ad

ditatur,neq; formidat pœnam,totus cogitationibus, & affectibus vitę præſentis immerſus; videtur ſibi ſemper fortunandus, atq; ideò neq; liberis ſuis,neq; ſibi timet. At,qui modo,quaſi temulentus non pertimeſcit, ad pœnæ ſenſum euigilabit,& cum Deus ſtimulum infigere cœperit,ſciet quid egerit,quàm grauiter aberrarit. Omnino verum eſt,plurimos flagitioſos homines eò amentię progredi,vt minas pœnæ ſpernant, obtuſoq; animo nihil formident,donec ictu mortis,aut acerba calamitate tangantur.

Videbunt oculi eius interfectionem ſuam,& de furore Omnipotentis bibet.

PARAPHRASIS.

Hebes nunc viſus impij eſt: at cùm interierit, oculos acuet, cernetq; inuitus mortem ſuam, & in tartaro hauriet amaram potionem vltionis potentiſſimi Dei.

VIſio hæc non ad corporis mortem tantùm, in qua peccator nebulas oculorum diſpellit, ſed ad ſempiternum quoq; interitum pertinet. Cogetur quippe impius ſpectare mortem illam, quam cernere nollet,acerbiſſimoq; dolore traiectus,videbit,atq; tabeſcet. Phraſis hæc, Bibet de furore omnipotentis Dei ſimillima eſt illi, qua Ioannes in Apocalypſi vtitur: Hic bibet de vino iræ Dei:vbi de tartareo cruciatu verba fiunt. Appellatur autem Deus hoc loco Omnipotens,quod validè, potenter, cum indignatione tormenta inferat. Cap. 14.

Quid enim ad eum pertinet de domo ſua poſt ſe, & ſi numerus menſium eius dimidietur?

PARAPHRASIS:

Mortem impius ſuam in tartaro feret,neq; domus in hac vita relictæ particeps erit amplius. Nam quid ad eum defunctum deriuatur è bonis domus? Si verò ipſe, breui curſu vitæ quaſi dimidiato,intereat,quid ſecum exportabit?

PRæmiſerat Iobus,impium viſurum interfectionem horrendā, tunc ſcilicet,cùm auellitur ex hac vita,bene perſpecturum, quid mali ſuiſmet conatibus ſibi conſciuiſſet: nunc verò ſubdit: Quid enim ad eum pertinet,hoc eſt,perlabitur, deriuatur, perma

nat

pulchro iacent, & vermibus exeduntur. Quid ergo de his hominibus cenſetis?

HOc argumento videtur Iobus duo euincere: alterum de æquali ſorte, quæ in interitu, quod ad corpus attinet, pijs æquè, ac impijs obtingit, cum quo nectenda eſt indifferens quoq; ſors bonorum temporalium, quibus ſontes, ac inſontes nunc affluunt, nunc etiam carent, quemadmodum hoc ipſo capite, de ſontibus, qui ducunt in bonis dies ſuos, oſtendit: alterum, quod euincit eſt, neceſſario aſſerendum, aliquod præmium pijs afflictis, & ſupplicium impijs proſperatis poſt hanc vitam mortalem à Deo fuiſſe decretum. Quocirca hoc allato textu comparat concertatorum animos ad ea, quæ mox prompturus eſt, vt ex obſeruatione rerum in hac vita promiſcuè pijs, ac impijs ſuccedentium, recedant ab opinione erronea, qua ſibi perſuaſere, impios ſemper in hoc ſæculo affligtari, pios ſecundis rebus potiri. Ille modus dicendi: Oſſa medullis irrigantur, perinde valet, ac abundè medullis explentur, ac nutriuntur. Cætera patent.

Certe noui cogitationes veſtras, & ſententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi eſt domus principis? & vbi tabernacula impiorum?

PARAPHRASIS.

Profectò calleo mentem, & opinionem veſtram erroneam in me directam. Quando enim longo ſermone diſputatis, aſſerentes, impios ſemper in hac vita plecti, & quaſi rogantes, vbi ſit ampla domus iniqui principis, ædificiaq; operoſa impiorum; noui inquam, vos hæc omnia tela in me intorquere, ac ſi ego princeps fuerim impius, & ob crimina loco exciderim.

ARgutè carpit concertatores, qui eos ſat exploratos habet, aitq; ſe non in vtramque aurem dormire, cum diſceptatur, ſed & ſententias prolatas, & animum dicentium introſpicere: benèq; noſſe, quicquid de impiorum malis grauiter, ac tumidè enunciarunt, perinde fuiſſe, ac ſi nominatim ipſum inuecti ſemper fuiſſent. Poteſt textus ſic luculentiùs exponi, vt tantundem ſit, Vbi eſt domus principis, ac, Vbi eſt domus Iobi? Vbi tabernacula impiorum, ac, Vbi domicilia filiorum Iobi? Et quidem reſponſio hæc homine perſpicaci digna fuit. At pergit amicos reuincere.

Interrogate quemlibet de viatoribus,et hæc eadem illum intelligere cognoſcetis: Quia in diem perditionis ſeruatur malus,et ad diẽ furoris ducetur.

PARAPHRASIS.

An pertinaciter rem compertiſsimam inficiemini? Sciſcitamini à quouis ignaro viatore, qui proculdubio aſſeret ſententiam meam: quòd ſcilicet aduerſitas non ſit argumentum culpæ, ſicut neq; proſperitas iuſtitiæ;cùm impius,ſæpe,vti dixi,ducens in bonis vitam,quaſi taurus pinguis ſeruetur ad necem illi inferendam decreta die interitus,qua licèt obluctans pertrahetur ad ſubeundam gliſcentem iram Dei.

MEns Iobi eſt, rem fuiſſe vulgatiſſimam, vtpote naturali lumini maximè conſentaneam, impios in hac vita florentes ſeruari ad pœnam in futura vita perferendam: ex quo palam efficitur,notum quoq; fuiſſe,non ſemper flagitioſis hominibus in hac vita pœnam irrogari,ac proinde nemini, quantumuis calamitoſo exprobrari poſſe crimina,ex hoc dumtaxat præſentis ærumnæ capite,à quo & nequiſſimi peccatores plerumq; eximerentur. Pro verbis illis: Quia in diem perditionis ſeruatur malus, LXX Interpretes habent: Quoniam in diem perditionis ſublimatur malignus. Subleuatur quippe, vt validè elidatur, ſicut qui vas fictile in ſublime vtraq; manu effert, ſaxoq; fortiter allidit. Dies perditionis, dieſq; furoris, interitus dies eſt, quo impius ab irato Deo ſempiterno anathematiſmo repellitur. Pro verbo, Ducetur,LXX habent,Adducentur. Polychronius, & Anaſtaſius vertunt in ſingulari, Adducetur ἀπαχθήσεται,quod cũ Vulgato cohæret,& ſignificatũ auget:abducitur quippe impius, quò nollet.

Quis arguet coram eo viam eius? et quæ fecit, quis reddet illi?Ipſe ad ſepulchra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit.

PARAPHRASIS.

Pertinuit ad Dei prouidentiam futuræ vitæ ſupplicia impio decernere: nam cùm in hac vita ſæpe diues, & potens vſq; ad in-

Digitized by Google

interitum floreat, nemo valet illum redarguere, nemo valet ei, pro impietate pœnam rependere. Benè ergo eſt, vt ſepulchro condatur, vbi corpus exanime iaceat, anima verò inter ſontes mortuos, pœnas acerrimas luens, infœliciter viuat, ſiue vigilet.

PRofectò verum, ac vulgatum eſt, impiorum hominum mores, dùm opibus, ac potentia excellunt, vix ab vllo pio admonitore carpi. Obſtat quippe animus impatiens, nullo timoris Dei fræno cohibitus, omnia ſibi licere ratus. Quod ſi à nemine corripitur, à quo plectetur? At non in ſempiternum inſoleſcet: accedet nimirum funeris dies; corpus humabitur, à vermibus auidè exceptum; animaq; malè conſcia nulla vnquam requie gauiſura, ad ferendos immaniſſimos cruciatus euigilabit. Poteſt illud, Ad ſepulchra ducetur, ad funebrem pompam, numeroſum comitatum, & apparatum ſuperbum pertinere: at quid proſit honor ille impenſus corpori, cuius anima iam pœnas horrendas luit, quòdq; ſuprema die ad flammam excitabitur? Rectè dictum, In congerie mortuorum, quaſi dicas, in aceruo animarum agglomeratarum, vt confuſio illa tartarea, ordinis expers, horroriſq; plena notetur.

Dulcis fuit glareis Cocyti, et poſt ſe omnem hominem trahet, et ante ſe innumerabiles.

PARAPHRASIS.

Sanè impius tartaro exceptus, placet ſontibus, qui in Cocytum, paludem ſcilicet inferorum, quaſi lapides merguntur: Hunc ante, & poſt interitum, omnes mortales comitantur, quod ad corporis mortem attinet.

COcytus poetico figmento, inferorum palus exiſtimabatur, in quam animæ mergerentur, vbi, & lamenta, & vlulatus ederent mœſtiſſimos, iuxta nomen ipſum, Cocytus, quod luctum ſignificat. Glarea eſt terra lapilloſa, qualis in fluuiorum ripis, mariſuè littoribus iacet. Dum ergo Iobus ait, impium eſſe dulcē glareis Cocyti idē agit, ac ſi diceret; placere illi regioni infernæ, quæ figurate glarea Cocyti appellatur. Sicut enim cuiq; rei dulcis eſt, hoc eſt placet, cōgruit, cōſentanea eſt res alia, quæ cū ipſa proportionem habet, vt lapis centro, ita ſontium animæ regioni inferorum congruunt, dulceſcunt, quadrant, ob proportionem

Digitized by Google

culpæ,ac pœnæ: locus quippe, ac ſedes propria animę, peccati pondere grauatę, tartarus eſt. Glareæ quoq; iuxta poetarum commenta, eructabantur à fluuio quodam infero, cui nomen Achero,in Cocytum,quas ſanè glareas, animas defunctorum eſſe fingebant. Et quidem Iobus commentis benè vtens, dum ait impium dulceſcere glareis, perinde agit, ac ſi, impium, dum in tartarum detruditur, cæteris impijs gratum eſſe proferret. Licèt enim nihil in ea regione ſuaue,dulceuè ſit,minimè tamen negandum, damnatos alios alijs placere ex eo capite,quo Deum offenderunt, in quam certè ſuperbiam animi damnatorum vehementer conſpirant. Quod verò ſubtexitur, Et poſt ſe omnem hominem trahet,& ante ſe innumerabiles,idem eſt,ac omnes anteceſſores,& ſucceſſores morientur,quemadmodum ipſe interijt, quod ad corporis ſortem ſpectat. Quo ſanè ſenſu Iobus hoc argumentum contexere cenſendus eſt: En,impius in tartaream paludem demergitur,& quod ad corpus attinet, eiuſdem conditionis eſt cum pijs hominibus,omnia enim corpora ſepeliuntur.Neceſſe ergo eſt vt ſi impius ad mortem vſq; proſperatur, vti ſæpe contingit,& pius inops, & inglorius humatur,ſuperſit alia vita, vbi pius remuneretur,quemadmodum impius excruciatur. Quapropter nihil inſiſtendum argumentis ex aduerſa, proſperaue huius vitæ fortuna petitis,qua certe in re latè palantes ab ſcopo veritatis aberratis.

Quomodò igitur conſolamini me fruſtra,cum reſponſio veſtra repugnare oſtenſa ſit veritati?

PARAPHRASIS.

Quorſum ergo nequicquàm me ſolari adnitimini pollicentes proſperitatem,ſi reſipiſcam, cùm euicerim, aſſerta veſtra veritati eſſe diſſentanea.

EX Iobi argumentis,quibus aſtruxit, pios æquè, ac impios ęrumnis in hac mortali vita affictari,palàm efficitur,ineptum ſolatij genus eſſe,ſi quis viro afflicto,quem cenſet impium,pœnitentiam agere ſuadeat,promittens,ſi in Dei gratiam redeat,fore, vt ſecundæ res ad votum ſuccedant,opes,honores,commoda circumfluant. Ineptum certè ſolatij genus,nam res planè incerta eſt: neq; enim ex reditu in Dei beneuolentiam efficitur, vt qui pius eſt, fortunetur,honoretur,bene valeat,cęteriſq; fluxis mortalis vitæ bonis affluat, cùm pateat, pleroſq; viros pijſſimos

ærumnis conſumptos interire, è contrarioq́; pleroſq́; improbos florentes, vegetos, lætos ad mortem vſq; perdurare: prętcrquam quòd perſpicuum eſt, conſolationem minimè appoſitam eſſe, polliceri homini ærumnoſo proſperitatem, ſi reſipiſcat, cùm ex genere ſuo ea proſperitas reſipiſcentiæ, vitæq́; defæcatę argumentum non ſit. Cùm ergo Eliphaz, Baldad, Sophar Iobi conſtantiſſimum animum grandibus pollicitis temporarijs tentaſſent, aptè conclu dit aiens: Quomodo igitur conſolamini me fruſtra, vel (vt LXX habent) inaniter? Incaſſum videlicet argumenta conglobarunt, cùm finis intentus, qua ratione ipſi aſſerebant, neq; ſemper obtineretur, neq; ſi fortuitò obtineretur, veræ ſententiæ congrueret. Atq; idcirco ſubiungit: Cùm reſponſio veſtra repugnare oſtenſa ſit veritati: veræ ſcilicet ſententiæ, quæ habet, pios, & impios in hac vita paſſim affligi, neq; ex opibus, vel inopia, firma vitij, aut virtutis argumenta produci: ſupereſſeq; proinde vitam aliam, vbi boni præmijs cumulandi, improbi commeritis pœnis æuo ſem piterno torquendi ſint. Atq; in hunc modum Iobus ſiluit, quem redintegrato prælio Eliphaz adortus eſt.

CAP. XXII.

RESPONDENS AVTEM ELIPHAZ Themanites, dixit. Numquid Deo poteſt comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit ſcientiæ? quid prodeſt Deo, ſi iuſtus fueris? aut quid ei confers, ſi immaculata fuerit vita tua?

PARAPHRASIS.

Reſpondit Eliphaz: Videris o Iob, ex ſapientia, & iuſtitia, quam iactas, velle Deum reuincere, quod planè temerarium eſt; Homo quippe, quantumuis ſcientia prouectus, cum Deo componi nequit, & ad eundem modum, quantumuis iuſtus. Tu verò adeò tumes, ac ſi Deo aliquod emolumentum ex tua iuſtitia accederet, aliquidue boni, quo careret, vitæ integritate illi conferres.

ELIPHAZ punctus Iobi oratione tertiùm iam congreditur, & apertè(quod hucuſq; ſuppreſſe) crimina obijcit,atq; ad pœnitentiam hortatur. Optarat Iobus,cum Deo diſceptare,ſuamq́; innocentiam,non gloriæ ambitu,ſed veritatis ſtudio aſſeuerat: quod Eliphaz ſiniſtrè interpretatus,velut hominem ſcientiæ opinione, & inculpatæ vitæ exiſtimatione turgentem, valide aggreditur. Poteſt autem ſic induci: Quò ferris Iob? qualis hic ſcientiæ, ac iuſtitiæ faſtus? Tu certè ex duobus his capitibus Deum tanquam æqualem quendam hominem impetiſti. Neſcis infinitam eſſe Dei ſapientiam, neminemq́; vel ſcientia excultiſſimum cum eo poſſe conferri? Neſcis iuſtitiam mortalium inutile quiddam,ſterile, ac ſordidum eſſe,ſi cum diuino candore comparetur? Cur ergo ita iuſtitiam iactas, ac ſi Deus tua integritate indigeret, deberetq́; te inſoleſcentem patienter ferre,ſpe lucri, quod è tuo commercio pararet? Non hic immorandũ in exquirendo,ſeligendoue vno,vel altero verbo,ex quo Eliphaz iudicare potuerit, Iobum audere ſe ipſum cum Deo componere, & ſcientiam, iuſtitiamq; ſuam Deo obtrudere. Eo quippe ipſo,quòd ſe innoxium excruciari,velleq́; cum Deo diſputare prompſerit, Dei tribunal appellarit, amicos carpſerit,potuit iniquus interpres opinari, ea aſſerta eſſe hominis audacis,ſapientiam,& iuſtitiam ita venditantis,ſibiq; fidentis,vt cum Deo ipſo ſe compararet, diuinam prouidentiam reprehenderet,videreturq; ſibi ſapientior Deo, vt qui noſſet res prudentiùs temperare,& iuſtior,vt qui ſine noxa cæderetur à Deo iniuſtè pœnam infligente. At enormiter Eliphaz prauo interpretamento aberrat. Iobus verò dum conſcientiam potiùs,quam ſcientiam aſſerit ſuam,& iuſtitiam commendat, confert ſanè multum laudis,& gloriæ in Deum, qui acceſsione illa apud mortales clareſcit: & vniuerſè iuſtorum opera eximia,quaſi annui redditus ſunt,quos Deus in theſauris reponit.

Numquid timens arguet te,& veniet tecum in iudicium, & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

PARAPHRASIS.

Adeò inſolenter cum Deo agis,ac ſi tempus anteuertens te Deus reprehenderet,veritus ne à te alicuius erroris conuinceretur,

&

Digitized by Google

& quaſi timeret ne ad ſuperioris iudicis tribunal pertraheretur. Profectò non ideò te redarguit: quid enim ille timeat? ſed punit te ob ſcelera innumera, quæ patraſti.

SAgacis, ac iniqui rei eſt, quem actorem ſuum fore timet, antequam lis intendatur, obiecto aliquo crimine infirmare, vel certè potentia opprimere, ne, ſi imparatus vocetur in iudicium, reus peragatur. Hoc Eliphaz ſignificat hoc textu, quaſi expreſſius in hæc verba dixiſſet: Tu ſanè Iob, conquereris te iniuſtè torqueri, cùm innoxiè vixeris, aiſq; pios æquè ac impios à Deo vexari, atq; conſumi: ac per hoc intumeſcis, Deum in iudicium prouocas, & tibi cauſæ victoriam polliceris, quod certè, blaſphemiæ genus eſt. Perinde quippe agis, ac ſi palàm diceres, Deum anteuertiſſe tempus, vt te argueret, accuſaret, opprimeret, quaſi metuens, ne litem illi coram iudice ſuperiore intenderes, illeq; cauſa caderet, vt violentus piorum oppreſſor. Longè deliras: non enim propterea te Deus coarguit, grauiterque percellit, ſed quia peſſimè affectus es, & plurimis ſceleribus fœdatus. Age ergo, hoc altè perpende.

Abſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa, & nudos ſpoliaſti veſtibus. Aquam laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem. In fortitudine brachij tui poſſidebas terram, & potentiſſimus obtinebas eam. Viduas dimiſiſti vacuas, & lacertos pupillorum comminuiſti Propterea circundatus es laqueis, & conturbat te formido ſubita.

PARAPHRASIS.

Quid quæris, cur ita tabeſcas? en cauſas. A fratribus, quibus egentibus multa largiri debueras, cùm quid eis mutuò dares, pignus crudeliter requiſiſti: & quos pignoribus ablatis nudaueras, quæſita mox occaſione, exuiſti veſtimentis ipſis in pignora ſecunda detractis. Quin neq; aquam fatigatis, neq; panem famelicis præbuiſti. Terram vero alienam vi, & potentia neſariè occupaſti: Viduas omni ſolatio deſtitutas repuli-

ſti, ac vires orphanorum eneruaſti. His ergo de cauſis calamitatum vinculis obſtringeris, & repentina Dei vltione attritus es.

CONqueſtus fuerat Iobus, quòd tres amici, tametſi de impiorum vindicta vniuerſè verba facerent, ſententias aculeatas in ipſum afflictum, ſuppreſſo nomine, collimarent. Eliphaz verò id indigne ferens, ne Iobus exiſtimet, eam nominis ſuppreſſionem, ex ſui obſeruantia profectam, neque amicos, viros ſcilicet graues, & fortes, audere, quæ vera cenſent, palam enunciare, inuehitur modo acerrimè, ac explicatè admodùm in ipſum Iobum, & crimina, quæ animo contexerat, & pertractauerat, exprobrat. Et quidem crimina tetra eſſent, Principe indigniſſima, quæ deberent coram reprehendi: at à Iobo longiſſimè abfuit, eiuſmodi culpas admittere, nihilq; antiquius, quàm contrarijs eximiarum virtutum actibus ſe perficere ipſum, domum, ac familiam inſtruere ſuam, & Rempublicam vniuerſam clariſſimis pietatis, iuſtitię, ac miſericordię exemplis illuſtrare. Patebit hoc ex cap. 29. explanatione, vbi mira eiuſmodi opera recenſuit, quorum expenſio obiectorum criminum confutatio erit, vt opus non ſit, in huius textus penſitatione cunctari. Laqueos appellauit Eliphaz, cruciatus, dolores, anxietates, infamiam, oĩa denique mala, quibus Iobus, vt mæſtiſsimo carcere conſtrictus fuit. Pro verbis verò illis, Conturbat te formido ſubita, LXX interpretes habent: Solicitauit te bellum inſigne: non enim vna, vel altera afflictione infeſtatus fuit Iobus, ſed exercitu quodam malorum benè inſtructo, & coniurato obſeſſus, bellum graue diu ſuſtinuit, quod tanti viri patientiam, fortitudinemq; commendat.

Et putabas te tenebras non viſurum, & impetu aquarum inundantium non oppreſſum iri.

PARAPHRASIS.

Miror, quòd cùm tetra piacula perpetraris, exiſtimares te à Deo irato non obſcurandum, & pœnarum grauium irruptione non obterendum?

RHetoricè agit Eliphaz, ignominiam appellat tenebras, vt claritatem nominis Iobi obnubilatam notet. Impetum aquarum, pœnas nuncupat, iuxta illud. Quoniam intrauerant

aquæ

Digitized by Google

aquæ vſq; ad animam meam. LXX interpretes abſq; interroga- *Pſal. 68.*
tione legunt: τὸ φῶς σοὶ σκότος ἀπέβη κοιμηθέντα δὲ ὕδωρ σε ἐκάλυψε Lumen tibi in tenebras abijt, & dormientem te aqua operuit: quaſi malorum inundatio ſopitum incuria Iobum offenderit, obrutuſq; emergere nequiuerit. At Iobus non obdormijt, ſed vigilans, & rerum præſagio cautus Deum coluit, ſeſeq; ad prælium comparauit, vt e capite 3. liquet: Timor, quem timebam euenit mihi &c. Hæc iuſtorum vigilia eſt.

An non cogitas, quod Deus excelſior cælo ſit, & ſuper ſtellarum verticem ſublimetur? & dicis: Quid enim nouit Deus? & quaſi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec noſtra conſiderat, & circa cardines cæli perambulat?

PARAPHRASIS.

Quænam eſt hæc tua dementia? nonne conſiderabis Deum ſublimiſſimum cæleſtes orbes, ipſaq; firmamenti ſydera ſupergredi, omniaq; è loco illo excelſo conſpicari? & tamen dicere audes: Ecquid rerum noſtrarum cognouit Deus? qui dubium, ac incertum fert iudicium, ſimilis ei, qui hallucinans offuſa nebula res ægrè diſcernit. Oppanduntur quippe nubes, in quibus latitat, quæ viſum adimunt, atq; idcirco res noſtras minimè curans cælorum polos, vbi ſat illi negotij eſt, pererrat.

VRget Iobum Eliphaz, non ex ijs tantùm, quæ protulit, ſiniſtrè tamen acceptis, verùm etiam ex ijs, quæ leui ſuſpicione illi affingit. Non enim Iobus vnquam verba illa extulit: Quid enim nouit Deus, & alia quæ hoc textu connectuntur: at Eliphaz imputat cogitationes has impias Iobo, quas in reprehenſionis argumentum vertit, ac ſi in hunc modum effaretur: Noui, ego impias cogitationes tuas indignanti animo ſubeuntes. Profectò tu non conſideras Deum eſſe cælis, ſyderibuſq; altiorem, qui è ſublimi loco, vt ſummus imperator, omnia circumſpicit, & moderatur: Quin etiam eò amentiæ te proripis, vt intra te ipſum dicas: Ecquid ſcientię in Deo ineſt? caligat certè, dum incerta iudicia fert: nubibus quaſi tentorio clauditur, vnde quæ in orbe terrarum geruntur, minimè conſiderat: ſed cælorum polos

cir-

circuit, corpora illa ingentia è fixo puncto connecturus, ſatis ea molitione occupatus, cæterorũ oblitus. Hęc nefariè cogitas, Iob, quæ animus audire formidat. Ecce, quòuſq; Eliphaz indignatus ineptiuit. Culpa acriter diſputantium, animòq; ægro rationum pondus parùm expendentium eſt, concertatoribus, quę numquam in mentem venerunt, obijcere, & inſolenter excandeſcere. Non hic aſtronomicè diſquirendum, quid Eliphaz per vertices ſtellarum ſignificarit, tanquam neceſſe ſit, eos vertices cælo ſublimiores inuenire, ne oratio parùm elaborata videatur; quaſi qui pręmiſit Deum cælo excelſiorem, non debuerit ſubdere, quod minus excelſum eſt, vertices inquam ſtellarum infra cælum ſupremum lucentium, quibus, palam eſt, Deum altiorem eſſe, qui cælos omnes excedit: non inquam hoc premendum, cum ea periphraſi nihil Eliphaz exprimere voluerit aliud, quàm Deum ſublimiorem eſſe vniuerſis cælorum orbibus, ſummiſq; ſyderibus. LXX interpretes breuius rem expedierunt aientes: Non ne is, qui excelſa habitat, aſpicit? Iam verò impiæ, craſſæque cogitationes caliginis, & nubium Iobo afflictæ, & greſſus illi Dei cæli polos, quos cardines vocamus obambulantis, inferioraq; hæc noſtra minimè curantis, commenta ſunt viro pijſsimo, ac ſapientiſſimo indigniſſima, quæ ſatis ipſe confutauit, dum Dei ſapientiam, & potentiam capite pręſertim nono multis præconijs extulit. En vir iuſtus, & innoxius quaſi blaſphemus carpitur: quis mortalium iudicijs fidem commodet.

Numquid ſemitam ſæculorum cuſtodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui? qui ſublati ſunt ante tempus ſuum, & fluuius ſubuertit fundamẽtum eorũ.

PARAPHRASIS.

An tu proterue, omnino vis terere viam, genus inquam vitæ, quod ab antiquis temporibus exercuerunt impij, de diuina prouidentia malè opinantes? Cur audacter imitaris eos, qui prææmatura morte correpti ſunt, quorum opes impetus iræ Dei, exundanti flumini ſimillimus, abſtulit?

SEmita ſæculorum multifariam exponitur, puta vt ſit inſtitutum vitæ hominum huic ſæculo addictorum, vel mors, quæ apellatur alibi via vniuerſæ carnis, quæ ab omnibus Adæ poſteris carpitur, vel opinio ſiniſtra de diuina prouidentia, quæ antiquis

tiquis

Digitized by Google

tiquis hominibus alta Dei ignoratione laborantibus inſedit. Illud verò, Fluuius ſubuertit fundamenta eorum, non ineptè refertur ad homines impios, quos diluuium obruit, quamuis is ſenſus minimè neceſſarius ſit. Impiorum fundamenta dicuntur, vrbes, opes, auxilia, commoda mortalium, quibus ipſi innituntur, vero ſcilicet Dei fundamento, ac firmamento minime innixi: ex quo efficitur, vt facilè quouis impetu euertantur, Non ſic ſponſa, quæ aſcendit innixa ſuper dilectum ſuum.

Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quaſi nihil poſſet facere Omnipotens, æſtimabant eum, cùm ille impleſſet domos eorum bonis; quorum ſententia procul ſit à me.

PARAPHRASIS.

Profectò imitaris mores impiorum, qui Deum repulere aientes: Abſiſte procul: quique Deum flocci fecerunt, ac ſi nulla potentia polleret: cùm tamen illos Deus ipſe clemens proſperaſſet. Quorum error, abſit, vt mihi probetur.

EXplicat Eliphaz ſemitam ſæculorum, mores, ſcilicet, vitæue genus, quod impijs placuit, quorum error enormis fuit, Deũ aſpernari, pias inſpirationes reſpuere, ſi quid ſecundè accidiſſet, non diuinæ prouidentiæ, ſed induſtriæ propriæ adſcribere. Hos vltio Dei conſumpſit: propterea que Eliphaz ſubdit: Quorum ſententia procul ſit à me. Obſeruandum hic illud, Recede à nobis, quo diuina bonitas, impiorumque duritia ſe ſe prodit. Sanè non recedit, niſi qui acceſſerat, quò pateat, clementiſſimum Deũ ad ſceleratorum mentes crebrò accedere, quandoquidem tam frequenter abigitur, atque ideò recedit. Obſeruanda etiam diuinę liberalitatis magnitudo, quę bonis explet impiorum domos, vt eos ad grati animi ſignificationem permulceat. Verùm proteruia, & impudentia animorum tam validè reluctantium pręſertim expendenda, & carbone notanda eſt.

Videbunt iuſti, & lætabuntur, & innocens ſubſanabit eos?

PARAPHRASIS.

Pij intuentes interitum impiorum, intimè gaudebunt, & ſontes inſons irridebit.

IVſtus lætatur, cùm videt vindictam, non certè, quod interitu impiorum gaudeat, ſed quod laus diuinæ iuſtitiæ clareſcat, quod inſontes à tyrannorum impetu liberentur, quod Deus proterat hoſtes ſuos, quòd cultus Dei, quem impij delere conantur,
Pſal. 106. amplificetur. Rectè ſcriptum: Videbunt iuſti, & lætabuntur; & omnis iniquitas oppilabit os ſuum. Deo nimirum impios plectente, pij recreantur, roborantur, ad perſequendam religionis viam inflammantur: impij vero ſuperſtites, attoniti, & exterriti conticeſcunt, neque tam licenter graſſantur. Illud verò, Innocens ſubſannabit eos, ad victoriam pietatis pertinet; vt qui piè vixit victis impijs inſultet, & ſe nefariè habitum deriſui demonſtret, quod in ſupremo, ac vniuerſali iudicio eluceſcet.

Nonne ſuccisa eſt erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis? Acquieſce igitur ei, & habeto pacem: & per hæc habebis fructus optimos. Suſcipe ex ore illius legem, & pone ſermones eius in corde tuo.

PARAPHRASIS.

An non conſideras fractam à Deo ſuperbiam impiorum, eorumq; filios diuinæ indignationis flamma conſumptos? Ergo ſubdere, & reconciliare Deo, vnde insignem bonorum prouentum recipies. Audi, & exple illius legem, quam violaſti, & in medio corde diuina præcepta reconde.

VErba illa, Deuorauit ignis, ad ſodomiticum incendium referri nonnullis ſcriptoribus videntur: at non ſubeſt eiuſmodi interpretationis neceſſitas, cùm hic de impijs vniuerſe agatur, quorum ſuperbia frangitur, quorumque liberi, & reliqua bona vltione Dei tacta concidunt. Ex hac ergo punitione ducit argumentum Eliphaz, vt pœnitentiam Iobo perſuadeat, verbaque appoſitè promit. Acquieſce igitur, inquit, ac ſi ad hunc modum hortaretur: Satis Deo repugnaſti: ſatis proteruè reluctatus es:

Ergo

Digitized by Google

Ergo miteſce,& qui amore flecti minimè videris,timore ſaltem vindictæ acquieſce Deo. Et habeto pacem, quæ ex inſtaurata Dei beneuolentia, & propitiatione cooritur. Hinc exiſtent fructus optimi,hoc eſt,ſtatus florens, & omnium bonorum vbertas. Pondus habent verba illa, Pone ſermones eius in corde tuo,quaſi proprius ſermonum, & præceptorum diuinorum locus ſit cor, arca nimirum theſauro digna.

Si reuerſus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

PARAPHRASIS.

Reſipiſce Iob, & ad Deum potentiſsimum conuertere, & qui deſtructus es,reparaberis,procùlque arcebis ab inſtaurato domicilio tuo culpam,& ſubnexam ei pœnam.

SVb ea voce, Ædificaberis,proſperitatem omnem temporalem Eliphaz complexus eſt: hęc enim eſt pollicitatio repetita, ſi Iobus ad meliorem,vt opinabatur, mentem rediret. Illud vero, Et longè facies iniquitatem, ad culpam, & pœnam pertinere videtur, quaſi Eliphaz diceret: Ne cadas animo Iob, erigere,& Deum pœnitentia placa,fiesq; vigilantior,vt in poſterũ a te familiaq́ue tua ſcelus omne depellas,& proindè pænam,quæ culpæ rependitur, longè propulſes. Etenim ſi Eliphaz de interno ædificio dumtaxat loqueretur, & cum ſcelerato aliquo homine verba faceret,ad rem dixiſſet,Ædificaberis: ſtructura quippe interna ſanè pulcherrima, Deiq; in habitationi deſtinata peccato euertitur,pœnitentia inſtauratur,miròque opificio ſapientiſsimi Architecti conſurgit.

Dabit pro terra ſilicem,& pro ſilice torrentes aureos.

PARAPHRASIS.

Ita te Deus proſperabit,vt pro infirma,& quaſi terrea fælicitate prima,ſecundam vt firmiſſimam petram,ſtabiliorem conferat,copiamq; auri tantam largiatur, vt eo pro lapidibus vti poſſis.

SEnſus Eliphaz eſt,fore,ſi Iobus agat pœnitentiam, vt domus firmior quam antea reſtituatur. Antea quippe,opinione Eliphaz, domus in terra molli, arenave facile conſtructa, quouis impetu

impetu euerti potuit, quia proſperitas pietatis firmitate caruit; at nunc pollicetur, domum in ſilice exciſa fundandam, hoc eſt, ſtatum florentem pietate ſtabiliendum. Illud verò, Pro ſilice torrentes aureos, vel vt habetur in Græco Torrentes Ophir, terræ nempe auriferę (vnde dictum aurum obrizum, quod eſt aurum puriſſimum) idem eſt, ac tantam tibi Deus auri copiam largietur, vt poſſis auro pro lapidibus vti. Ergo ſtatus firmus pro infirmo, aurum quaſi lapides promittitur.

Eritque Omnipotens contra hoſtes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.

PARAPHRASIS.

Deus potentiſſimus tuos fugabit inimicos, & multa argenti copia ditaberis.

ALiqui vertunt ex Hebræo, Erit Omnipotens ſilex, hoc eſt, munimentum tuum. Benè quippe tutus ab hoſtibus erit is, cuius munimentum, aut robur Deus eſt. Quod verò additur, Argentum coaceruabitur tibi, LXX ſic exprimunt: Purum reddet te, tanquam argentum examinatum igni. Profectò puritas hæc ſimilis argento expurgato, pretioſiſſimus theſaurus eſt, quo iuſtus homo diteſcit. Siuè ergo argentum proprium cum Vulgato, ſiue metaphoricum cum LXX Interpretibus intelligamus ſic textus exponendus: Deus arcebit inimicos tuos; quocirca argentum tuum benè tutum erit.

Tunc ſuper Omnipotentem delicijs afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes. Decernes rem, & veniet tibi, & in vijs tuis ſplendebit lumen.

PARAPHRASIS.

Si reſipueris, o Iob, conſcientia, quæ modò torquetur, intimè lætabitur: & qui demiſſo capite ob ærumnam prægrauantem iaces, noua fiducia caput attolles intuiturus cęlum, vbi Dei ſedes eſt. Ipſum verò Deum præſentiſſimum ſenties; ſtatim quippe, ac oraueris, aderit, votumq; pro re impetranda conceptum lætus exolues. Quin etiam adeò tibi opitulabitur, vt

quic-

Digitized by Google

quicquid agere conſtituas ex ſententia ſuccedat, & opera tua ſemper proſperata clareſcant.

MIra pollicetur Eliphaz, quæ licet importunè obtrudãtur Iobo, non dubiũ quin ad alios fructuoſè deriuentur. Tunc ait, ſuper Omnipotentem delicijs afflues. Sanè qui è peccati lethargo, in quo iacet conſopitus, excitatur, & Deum placat, bono conſcientiæ teſtimonio, è perenni Dei fonte quaſi riuum lætitiæ intimos animæ receſſus perlabentem interdum excipit, & caſtis delicijs affluit, quas cum bonis mundi vniuerſis minimè commutaret. Cui ſanè rei fidem adſtruit mutatus animus plurium, qui experientia didicerunt ſe, poſtquam confeſſione ſacra virus peccati euomuere, percipere neſcio quid, intimum, ſublime, caſtum, lene, ſuaue, quod tametſi exprimere neſciant, benè tamen animaduertunt, cæleſte quiddam eſſe, quod vanis mortalium gaudijs præponendum ſit. Ex quo efficitur, quod ſubditur. Et eleuabis ad Deum faciem tuam. Eminet in facie quoddã conſcientiæ indicium, quod non a Deo tantum ãnimorum inſpectore cernitur, ſed à viris quoq; rerum internarum conſultis prudenti coniectura deprehenditur. Conſcientia inculpata faciem ſerenam hiralem, nitidam creat: fœdata vero ſquallentem, obſcuram, deiectam. Hanc non audet peccator in Deum ſubleuare, quem prodit; illam iuſtus confidentia multa erigit, & gaudet. Deterſa ergo culpæ fœditate, ait Eliphaz, eleuabis faciem. Senſus hic noſter verſione Septuaginta Interpretum confirmatur: aiunt enim: Fiducialiter ages coram Domino inſpiciens cælum hilariter. Erectus ergo animus, qui Dei gratiam iniuit fidenter precatur, cui concinit quod ſubiungitur: Tunc rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes, pro beneficijs videlicet obtentis. Decernes rem, & veniet tibi hoc eſt, omnia, quæ efficere conſtitueris, ad votum cedent: & in vijs tuis proſperitatis ſplendor apparebit: Omnia quæcumque facies ſemper proſperabuntur, quæ ampla validè pollicitatio eſt. *Pſal. 1.*

Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos, ipſe ſaluabitur. Saluabitur innocens, ſaluabitur autem in munditia manuum ſuarum.

PARAPHRASIS.

Dei conſilium eſt, vt, qui ſe demittit ipſum, gloria illuſtretur, qui-

que

quæ in ſignum mitis animi oculos humi defixos gerit, a malis liberetur. At hæc liberatio continget viro innoxio, qui propter operum puritatem ab ærumna ſoſpes euadet.

HOc Eliphaz pronunciatum Euangelicum eſt, ſi rectè explanetur, nec ad prolatoris mentem coarctetur. Spondet quippe ille gloriam temporalem ab ignominia, ſalutem item temporariam a lethali, ac deſperato morbo, quæ nulla certitudine fulciuntur, tametſi quis ſeſe demittat, inculpateq; vitam ducat. Verum in Euangelico ſenſu, plenè verum eſt, congruitq; illi aſſerto: Omnis, qui ſe humiliat, exaltabitur. Habitus ille demiſſorum oculorum apertum humilitatis ſignificatum habet, vt patet ex publicano illo, qui non audebat oculos ſubleuare, quique ſalutem ſubmiſſo animo veram, hoc eſt, iuſtitiam adeptus eſt. Munditia verò manuum, quam Eliphaz ad ſalutem requirit, ſenſu noſtro veriùs repoſcitur, vt opera cũ fide ad ſalutem animi coaleſcant. Poteſt quoque ſententia Eliphaz non ad proſperitatem, & ſalutem temporalem modò, verum, & ad æternam pertinere, iuxta placitum ſcriptorum, qui de futuræ vitę premijs, ac ſupplicijs amicos Iobi rectè ſenſiſſe cenſuerunt. Sic Eliphaz ad reſipiſcentiam, Iobum hortatus eſt, qui acerbam, mordacemq, orationem leni finè concluſit, vt animum, quem exaſperauerat, vltimi ſermonis ſuauitate deliniret.

CAP. XXIII.

RESPONDENS AVTEM IOB, AIT: Nunc quoq; in amaritudine eſt ſermo meus: & manus plagę meæ aggrauata eſt ſuper gemitum meum.

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus: Nequeo à triſti oratione deſiſtere, vt & modò, ſicut hucuſq; verba luctuoſa non proferam: animaduerto enim vim calamitatis meæ adeò excreuiſſe, vt nullis gemitibus, aut lamentis eam poſſim æquare.

ANI-

Digitized by Google

ANIMADVERTENS Iobus ſe apud cenſores parum æquos dixiſſe, qui prauis interpretationibus verba caſta corrumperent, profitetur, optare ſe ad Dei iudicium tandem perduci, quod licèt vereatur, teſtimonio tamen bonæ conſcientiæ erigitur, & benè demum ſperat. Nunc, inquit, quoq; in amaritudine eſt ſermo meus, quaſi planiùs ſic efferret: Satis multa exprompſi, generoſeq; decertaui pro veritate tuenda, dediq; operã, vt hiſce actibus dolorem, ac mœrorem efflarem meum: at res non ceſſit ex voto: turgeo adhuc quadã mœſtitiæ collectione, qua meus animus prægrauatur triſtitia velut prægnans, cupioq; propterea modum inire aliquem doloris leniendi, puta triſtem ſermonem pertexere, quo aſtrictus relaxetur animus. Et quidem rationi conſonum eſt, eiuſmodi oratione vti, cum ſciam vulnus meum nullis verbis ſatis exprimi poſſe. Pro verbis illis, Manus plagæ meæ &c. LXX Interpretes habent, Manus eius (ſcilicet Dei) grauis facta eſt ſuper gemitum meum. Senſus eſt idem, ſed apertior.

Quis mihi tribuat, vt cognoſcam, & inueniam illum, & veniam vſque ad ſolium eius? Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus: vt ſciam verba, quæ mihi reſpondeat, & intelligam quid loquatur mihi.

PARAPHRASIS.

Vtinam videam, accedamq; ad Deum, ſiſtarq; coram tribunali eius? vt diſponam recto ordine coram ipſo cauſæ meæ defenſionem, libereq; ac pleno, vt aiunt, ore argumenta increpatoria aduerſus criminatores meos producam: videamq; quid demũ iudex pronunciet, quomodo mihi afflicto reſpõdeat.

PErſiſtit eodem tenore Iobus in cauſæ aſſertione, appellatione, querimonijs: neq; enim animus conſtans, & benè ſui conſcius de ſua generoſitate remiſit, tametſi validè, ac pertinaciter tentaretur. Ponere hic, eſt idem, ac diſponere, digerere, ordinare. Increpationes hoc eſt reprehenſiones non in Deum, ſed coram Deo, contra calumniatores. Affectus Iobi eſt, vt à Deo audiatur, & iudicetur, qui ab hominibus iniuſtè opprimitur. Quic-

quid autem verborum cum Deo miſcere optat, non ad contentionem, ſed ad veritatis indagationem pertinet, quemadmodum ſolet diſcipulus cum præceptore diſceptans, vt ab eo verum ediſcat: quod ſanè pium, ac modeſtum eſt.

Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis ſuæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, & perueniat ad victoriam iudicium meum.

PARAPHRASIS.

Spero equidem, me cauſam coram Deo obtenturum: at precor ne infinita potentia ſua vtatur, vt mecum diſceptet, ne immenſa magnitudine ſua me opprimat. Agat mecum ex æquo dumtaxat, quod inter litigatores obſeruare decreuit, & in hunc modum precor in iudicio vincam criminatores meos.

MEns Iobi eſt, optare ſe, cum Deo reiectis hominum iudicijs, de ſua cauſa demum agere: at vereri ſe infinitam Dei potentiam, & maieſtatem: precariq; proinde, attemperet ſe Deus imbecillitati hominis, proponatq; quod ęquum eſt: quo certè obtento, orat pronuncietur victor non aduerſus Deum, ſed contra ſuos calumniatores, quod firmiter ſperat. Cuius profectò ſpei ratio hinc eruitur, quòd Deus, cùm ſit ipſamet veritas, veram ſententiam probet, neceſſe eſt, ſi lis tandem ab eo dirimenda ſit. Nonnulli legunt aſſeueranter, Et perueniet ad victoriam iudiciũ meum, quod in eundem ſenſum recidit. Annotandum hic, quàm ſit proprius iuſtorum affectus ille, qui ſpe, ac timore miſcetur. Sperat firmiſſimè ſe fore victorem apud Deum, quem appellat; & tamen veretur ne coram excelſiſſima Dei maieſtate concidat oppreſſus. Longè quippe alia ratio cum Deo agendi, quàm cum mortalibus, quantumuis conſcientia nihil ſibi conſciat.

Si ad orientem iero non apparet: ſi ad occidentem, non intelligam eum. Si ad ſiniſtram quid agam? Non apprehendam eum: ſi me vertam ad dexteram, non videbo illum.

PA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Opto manifeſtum aliquod iudicium exerceri a Deo, quo me victorem pronunciet: at quocumque me verto, non cerno iudicem meum. Si partem orientalem mundi anterioremue petam, non ſe manifeſtat; ſi occidentalem, poſterioremue non intuebor eum; ſi aquilonarem, vel ſiniſtram non illum tenebo; ſi auſtralem, ſeu dexteram non ſe videri ſinet.

SEntentia Iobi hæc eſt: Noui ego Deum eſſe immenſum, poſſeq; vbiq; iudicium exercere. At, ſi non adeſt votis meis nihil obtineo. Ego ſanè omnes mundi regiones circumſpicio, ſi forte roganti ferat opem. Verùm in quamcumque mundi partem conuertar, quaſi apprehenſurus eum vbiq; exiſtentem, parum proficio ad rem meam: neq; enim intelligo, videoue illum eo modo, quo cupio, vt criminatores meos reuincam. Nimirum ad victoriam hanc apertè iudicium celebrari deberet. Pars orientalis, in quam primum a luce vocamur, & præuenimur, anterior appellatur, quo principio poſito, liquet occidentalem eſſe poſteriorem, aquilonarem ſiniſtram, auſtralem dextram. Periphraſis eſt mundi, & conqueſtio Iobi auxilium poſtulantis, neq; inuenientis.

Ipſe verò ſcit viam meam, & probauit me quaſi aurum, quòd per ignem tranſit. Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus, viam eius cuſtodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non receſſi, & in ſinu meo abſcondi verba oris eius.

PARAPHRASIS.

Nullibi ſolatium inuenio, quamdiù a me, qua ratione expeto, non reperitur Deus, qui ſat nouit vitam inculpatam meam, quiq; me calamitatis igne, velut aurum incenſum explorauit. Nouit profectò me veſtigijs præceptorum ſuorum inhæſiſſe, legem eius ita obſeruaſſe, vt ab ea non deflecterem. Quæ ipſe imperauit, non prætermiſi, & in loco intimo, ac digniſſimo animi mei verba eius repoſui.

EXprimit rationem, ob quam Deum inuenire, iudicioq; manifeſto ab eo explorari percupiat. Conſcientia quippe ſuggerit:

ſe a Deo probari, qui vitam exacte nouerit, quam viam appellat, & qui non in proſpero ſtatu ſolummodò, ſed in acerbiſsima calamitate ipſius fidem perſpectam habeat. Probauit, inquit, me quaſi aurum, quod per ignem tranſit, puritatem ſuam, & perfectionem igne concepto prodit: quod iuſtorum eſt proprium, qui nitorem, ac puritatem vitæ, perfectionemq; virtutis in fornace vexationis luculentius exhibent. Iam vero, veſtigia, via, mandata, verba pro eodem ponuntur, pro lege ſcilicet Dei, cuius pręcepta, velut veſtigia ſunt, quæ Deus impreſſa reliquit, vt qui eis inſiſteret, in Deum tandem ipſum rectà duceretur. Hæc eſt ipſamet via, qua itur in patriam cæleſtem. Iam verò mandata, & verba expoſitione noua hoc loco non indigent. Illud potius perpendendum, quam religioſe Iobus Deum coluerit, cuius legem intimo animi receſſu, ſiue ſinu ſemper excepit.

Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere poteſt cogitationem eius: & anima eius, quodcumq; voluit, hoc fecit. Cùm expleuerit in me voluntatem ſuàm, & alia multa ſimilia præſto ſunt ei.

PARAPHRASIS.

Ratio, cur legem Dei adeo exactè obſeruauerim, eſt, quia ipſe ſolus eſt iudex ſupremus, qui ſi decreuerit punire ſontem, nullus ſuperior eſt, qui ab hoc propoſito poſsit eum dimouere omnino enim exequitur, quod ſemel conſtituit. Et quidem poſtquam in mea calamitate, quicquid ſtatuit, egerit, is eſt, qui abſque culpa multas clades perſimiles, quas in promptu habet, mihi poſsit inferre.

DVas profert Iobus rationes, ob quas Dei legem obſeruauerit. Altera eſt, Deum ſolum eſſe iudicem ſupremum, cuius ſententiam mutare, lenire, differre nulla creatura, nullusùe iudex ſuperior queat: eſſeque è re hominis, potētiſſimùm, ac ſummum rerū dñm minime irritare. Altera eſt, Deū pro ſua omnipotētia, vniuerſaliq; rerū dominio cū eſſe, qui poſsit rebus creatis vti, vt placuerit, ac proindę ſine iniuſtitia vlla valere quēlibet hominē affligere, tametſi nihil culpæ cōmiſerit. Quod Iobus illis verbis indicauit: Cum expleuerit in me volūtatem ſuā, & alia multa ſimilia præſto ſunt ei: hoc eſt: Poſtquàm me innoxiū cęcidit, vt placuit ſuppetūt ei modi plures perſimiles me affligendi, licet nihil peccem.

deni. Ex quo efficitur, vt timendus, colenduſq; ſit, eiuſque lex ſine inſigni audaciæ nota, à nemine violari queat. Si enim innocentem ſic plectit, quid pœnæ impius non feret? ſi in viridi humore diuinæ gratiæ ligno hæc fiunt, in arido quid fiet? Et quidem è duabus his rationibus, prima perſpicua eſt: patet quippe à Deo iudice ſupremo ad nullum tribunal appellari poſſe, ſententiamq; ab eo latam infirmari, immutari, leniri, prorogari non valere. Secunda verò ratio ex eo liquet, quod homo quãtumuis innocens poteſt à Deo excruciari alijs de cauſis, ita vt licèt prætexatur innocentia, ſubſint alia capita, ob quæ iuſtis de cauſis inſons grauiter tractetur, puta, vt ſpectetur in calamitatis igne virtus, vt Dei gratia eluceſcat, vt alijs patientiæ conſtent exempla, vt augeãtur merita, vt reddatur cumulatior merces ſempiterna. Quibus ſanè de cauſis potuiſſet Deus Iobum iu ſtatum fælicem reſtitutum, redintegrato certamine Satanæ iterum permittere: quod attente ponderandum.

Et idcirco à facie eius turbatus ſum; & conſiderans eum, timore ſollicitor.

PARAPHRASIS.

Propter rationes allatas tantæ maieſtatis magnitudine perturbor, quam dum contemplor, timore concutior.

NOn agit de conſcientiæ malè conſciæ metu, ſed de Diuinæ Maieſtatis timore, quo & innoxij tanguntur tantò certè caſtiùs, quantò à culpa longinquius.

Deus molliuit cor meum, & Omnipotens conturbauit me. Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

PARAPHRASIS.

Fateor me timere Deum, non ſanè quod effœminatus, aut mollis, ſed quòd à Deo, qui me terruit, experiẽtia malorũ mollitus eruditusq; ſim: Timeo ſane Diuinam Maieſtatem, quòd fortis animi eſt: nam quod ad inſtantes ærumnas attinet, non ego illarum cauſa concidi, vultumue timidus obtexi.

VIr fortis,neq, audax,neq; timidus eſt ſed vbi expedit, erigit animum, & audet,vel mutato conſilio, vt ſapientem plerumq; decet,pericula timet, quæ adoriri, temeritas foret. Ergo audacia,& timor vitio vertuntur, ſi conſilium deſit,laudi tribuuntur,ſi adſit. Iobus igitur, ſe religioſo conſilio, timore Dei affici faſſus eſt:ne verò quis animo conſtanti notam inureret,ſubdit,ſe non perijſſe,concidiſſe, exanimatum eſſe ob tenebras, hoc eſt,calamitates imminentes,ſeu præſentes, neq; in ſignũ degeneris animi faciem velaſſe. Deus,inquit,molliuit cor meum, quaſi diceret: Deus animum meum timere docuit, ærumnis erudijt; ducta videlicet pulcherrima ſimilitudine à ferro, quod in fornace mulcetur,ſiue mollitur. Sic videlicit cor hominis proſperitati aſſuetum, dum tentationis igne ſuccenditur, miteſcit, lenitur, mollitur. Et quidem,cùm Iobus Deum ſemper timuiſſet, peculiare quippiam obſeruaſſe videtur, quod ad cor emolliendum pertineret,quod fortaſſe ſignificauit per adiuncta verba, Omnipotens conturbauit me: nam,& qui piè timet, ſed abſque malorum tolerantia conſiſtit, ſtatim vt à Deo per immiſſas calamitates tangitur,ac perturbatur,de illa integra, tutaq;cordis affectione multum remittit; quæ certè remiſſio ſatis aptè mollitio appelletur. Magnanimitas Iobi, & in paſſionibus regendis ars mira hoc loco proponitur, meritoq; commendatur.

CAP. XXIV.

AB OMNIPOTENTE NON SVNT abſcondita tempora; qui autem nouerunt eum,ignorant dies illius.

PARAPHRASIS.

Deus perfectè nouit omnia tempora,& quæ in ijs vbique geruntur: at non ita è contrario: nam qui è mortalibus eum cognoſcunt,neſciunt,quid æternitatis ſuæ die decreuerit.

OBIECERAT Eliphaz Iobo tetrum crimen, per illa verba, Et dicis: quid enim nouit Deus? & quaſi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec noſtra conſiderat,&c. Hoc Iobus elidit, aitq; Deum omnia perui-

peruidere, ac moderari, at non eo ſenſu, quem concertatores tuentur, ſed alio longè diuerſo, quandoquidem impios in hac vita ſæpe graſſari, neque puniri videmus, quod in hoc capite elegãter amplificat. Quod ergo Iobus ait, Ab Omnipotente non ſunt abſcondita tempora, perinde eſt, ac diceret: Non eſt, cur mihi diuinæ prouidentię reprehenſionem impingatis, quaſi cenſeam ego, res noſtras à Deo minime curari. Profectò mihi exploratum eſt, nihil ex ijs, quæ quouis tẽpore aguntur, Deum latere poſſe, qui tẽpora omnia pręterita, pręſentia, futura, perſpicaciſſimè intuetur. At deberetis animaduertere longè alia via mortaliũ mẽtes incedere, quod enim de diuinis conſilijs nouerunt, exiguum eſt; plurima ignorant, quę abſcondita ſunt apud Deum, & ſignata in theſauris eius. Ignorant dies illius, hoc eſt, æternitatem eius, in qua plurima diſpoſuit, quæ mortales non aſſequuntur. Quapropter, par eſſet, modeſtiùs ageretis, neq; ad certum aliquem modum Dei prouidentiam arctaretis, ac ſi nequiret, aut neſciret ille, modis alijs cum hominibus agere, ſalutemq́; illorum procurare. Hæc Iobi mens, quæ eò tendit, vt amici conſiderent, non ſemper flagitioſos homines compeſci, ſed plerumque impune excurrere, pędiſq; ſitim explere.

Alij terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos. Aſinum pupillorum abegerunt, & abſtulerunt pro pignore bouem viduæ. Subuerterunt pauperum viam, & oppreſſerunt pariter manſuetos terræ.

PARAPHRASIS.

En, quo pacto impij agere ſinuntur. Aliqui ex eo numero infami, agrorum terminos, ſepeſue diruunt, vt furentur, pecora abigunt, & vt propria paſcunt, atq; depaſcunt. Pupillorum, quibus ex commiſeratione parcendum eſſet, iumenta diripiunt, bouemque viduæ, quo vno alebatur, in pignus, pro modica debito auferunt. Inopes iter facientes ex inſidijs aggreſſi intercipiunt, & infimæ conditionis innoxios, miteſq; homines nefariè proculcant.

Recenſet Iobus agmen inuiſum ſceleſtorum hominum, qui impunè palantes, non modò non affliguntur, ſed lautè quoque

ex prædis viuunt: vt per hoc efficiat, non ſe ſceleris inſimulandum, quòd male patiatur, cum alij plurimi, quos patet eſſe flagitioſos, minimè pœnas commeritas ferant. Perſpicua, ſatiſque viſitata ſunt crimina hęc, quæ Iobus commemorat, vt in eorum expoſitione cunctandum non ſit. Illud vero annotandum, pro verbis illis, Subuertunt pauperum viam. LXX ſic habere: Diuertere fecerunt impotentes à via iuſta, quod eſt immane piaculum, quando videlicet impij potentes minis, vexationibus, ictibus abiectos homines iuſtos legem Dei violare, ac proinde diuertere à via iuſta compellunt. Non deſiderantur recentia huius ſceleris exempla, quæ Deus auertat.

Alij quaſi onagri in deſerto egrediuntur ad opus ſuum: Vigilantes ad prædam præparant panem liberis. Agrum non ſuum demetunt: & vineam eius, quem vi oppreſſerint, vindemiant.

PARAPHRASIS.

Sunt, & impij alij, qui aſellorum ſylueſtrium per deſerta loca errantium more, prodeunt in ſolitudinem excubantes ad prædam, ex qua ſe, ſuoſq; liberos alunt. Segetem alienam, & vineam hominis oppreſſi violenta meſſione, ac vindemia diripiunt.

PErgit Iobus gentem impiam in medium producere, cuius pars onagris plenè ſimilis videtur fuga laboris, expeditione, ſeu pernicitate ad paſtum, feritateq; natiua. Sunt enim pleriq; eiuſmodi, qui otio, ac prædæ deditiſsimi, tanquam onagri, in locis deſertis vigilanter agunt, & viatores deprędantes, infamem victum familiæ comparant. Hi ſunt, qui aliena ſata, & vineta corripiunt, proprioſq; dominos vi oppreſſos à ſuis agris, ac vineis procul arcent.

Nudos dimittunt homines indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore: quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.

PA-

PARAPHRASIS.

Profectò adeò ſæuiunt impij, vt homines inopes proprijs veſtimentis expolient, vt nudi frigori exponantur, pluuijs perfundantur, antraq; ſubeant, vbi concauis ſaxis, quibus velut amplexu quodam iunguntur, ſe ipſos obtegant.

PAtent, quæ hic Iobus promit; ex præda nimirum efficitur, vt inopes hyeme nudi ventis, frigori, imbribus, ad dirum interitum expoſiti, ſe in ſpeluncas abdant, lapides complecti dicantur, hoc eſt, lapidibus ſe ſe adiungere, cauis ſaxis ſe ſe contegere, ad iniurias temporis declinandas. Ex hoc genere expoliati agminis fuere ſucceſſu ætatũ ij, quos Apoſtolus ait in ſolitudinibus errаſſe, in montibus, & ſpeluncis, & cauernis terræ. Bona certè ſors vt nudentur corpora, quę candidiſſima gloriæ veſtis amiciet. *Hebr.* 11.

Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem ſpoliauerunt: Nudis, & incedentibus abſq; veſtitu, & eſurientibus tulerunt ſpicas.

PARAPHRASIS.

Pupillos vt inermes, plebeios, vt imbelles, violenter aggreſsi prædas egerunt: & ijs, quibus detraxere veſtes, ad ſpicilegium præ fame cõfugientibus, ſpicarum manipulos eripuerũt.

ELeganter impiorum crudelitatem repræſentat, cuius duo gradus hic ponuntur, quorum alter ablatione ſpicarum cõſtat. Et quod feritatis genus immanius, quàm impotentes deprædari, nudoſq; & familicos ad ſpicas colligendas accurrentes non arcere modò, ſed collectos faſces eripere? Plurima ex his, quæ hoc capite à Iobo recenſentur, in tyrannos, alioſue potentes, qui vectigalibus iniquis, & alijs iniuſtis modis piorum inopumue bona corripiunt, egregiè quadrant.

Inter aceruos eorum meridiati ſunt, qui calcatis torcularibus ſitiunt.

PARAPHRASIS.

Ea eſt impiorum ſæuitia, vt meridie veſcantur, ac ſedeant in-

media congerie rerum, quas eripuerunt inopibus, mitibuſq; operarijs, qui æſtuant, ſitiq; vexantur, dum in alienis torcularibus vuas mercede conducti premunt.

CRudelitatis, & malitiæ amplificatio eſt: eò ſcilicet impios prorumpere, vt ab egentibus, quales ij, qui in torcularibus calore, ac ſiti anguntur, exigua illa, multóq; ſudore parta bona, quæ ad familiam alendam contraxerunt, ſurripiant: & inter cumulos prædæ meridie prandeant, & quieſcant, voluptatemq; barbaram ex aſpectu ſpoliorum capiant. Videtur Iobus alludere ad impios in tentorijs degentes, qui inter prædas eò conuectas ſua cõuiuia celebrabant: Meridiari dixit, hoc eſt, cibũ meridianũ ſumere. Plurima huius generis ętas noſtra intuetur.

De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patietur.

PARAPHRASIS.

Inuadunt vrbes impij, quorum improuiſa irruptione ciues ingemiſcunt: ij verò, quos interficiunt, contentè vociferantur. Et profectò impij, licet modo non plectantur, non impunè ferẽt.

NOtius eſt, quàm vt argumentis aſtruendum ſit, viros impios in vrbes, oppidauè coniuratos irrũpere, gemitus, & clamores inter vulnera excitari: neque Deum cæcum, aut ſurdum eſſe, qui clamores non audiat, vel ſaucios non cernat. Quod cùm ita ſit, & tamen viuere, lætari, diteſcere impij permittantur, neceſſe profectò eſt, opinionem amicorum Iobi aientium ſemper impios in hac vita puniri, veritati diſſentaneam eſſe. Neceſſe item eſt, cùm Deus non ſinat impunita ſcelera, vt lumen quòq; naturę oſtendit, ſupereſſe vitam aliam, vbi ſontes torqueantur, ac proinde aberrare eos, qui diuinam prouidentiam ita coarctant, vt in hac mortali vita, bonos proſperet, impios peſſumdet, quaſi deſint ſapientiſſimo Deo rationes aliæ ad mortalium animos gubernandos, præmijs, ſupplicijſue afficiendos.

Ipſi fuerunt rebelles lumini; neſcierunt vias eius, nec reuerſi ſunt per ſemitas eius.

PARAPHRASIS.

Deus, iure quidem ſuo, non patietur impios impune ſemper excurrere, quia reluctantur lumini naturali, aut certè etiam ſupernaturali, quo ipſe Deus eorum mentes illuſtrat. Diuina præcepta, quæ ſunt ſalutis via, affectatè ignorant, neque flectuntur tandem, vt à ſcelerum diuerticulis per legis diuinæ vias in Dei gratiam reuertantur.

NOtat hic Iobus proteruiam rebellium impiorum Deo obluctantium, affectatamq; diuinę legis ignorationem, & animum obduratum, Deo reconciliari abnuentem. Notat etiam diuinæ bonitatis magnitudinem, quæ lumen rebellibus quoq; non interdicit, ſed iteratis illuſtrationibus inſtruit, hortatur, allicit, terret, emollit, ne quid impij cauſari poſſint, qua hora in tartarum detrudentur.

Mane primo conſurgit homicida, interfecit egenum, & pauperem, per noctem verò erit, quaſi fur.

PARAPHRASIS.

Matutino crepuſculo impius homicida lecto exilit, vias obſidet, inopem viatorem, ob qualemcumq; prædam, interimit: extincta verò diurna luce, qua impeditur, noctu fertur ad furta.

OBſeruat mores, vitiaue impiorum varia: è quibus illud ſane peſſimum, vt appetente aurora, ſub lucem, quando viatores itineri ſe committunt, inuadant iterfacientes, atq; diripiant, & cædant: Interdiu ſe ſubtrahant lucis odio, vindictęq; formidine, nocte vero cuncta obumbrante ad furta proſiliant. Quod perinde eſt, ac ſi Iobus diceret; Dies interrumpit ſcelera: nam quod ad impiorum votum attinet, ſemper cędibus, ac rapinis inſiſterent. Et tamen non ſtatim Dei vltione corripiuntur. Profectò verum eſt, eam eſſe peccandi libidinem, vt niſi iudicum vindictam formidarent, luceq; diei impedirentur, pleriq; flagitioſi homines nihil aliud cogitarent, aut molirentur, quam teterrima crimina, quorum voluptate capiuntur.

Oculus adulteri obſeruat caliginem, dicens: Non videbit me oculus: & operiet vultum ſuum. Perfo-

dit in tenebris domos, ſicut in die condixerant ſibi, & ignorauerunt lucem. Si ſubitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant.

P A R A P H R A S I S.

Adulter crepuſculum veſpertinum captat, vt atq; à nemine cerni: neq; tenebris ſatis fidens, faciem obtegit, ne forte dignoſcatur, Perrumpit auerſam domus partem; quemadmodum cum adultera ipſa die pepigit. Nimirum vterque odit lucem. Vacant ergo voluptati: Et, ſi dilucesſcere mox cœperit, aurora ipſa videtur eis ipſa mortis imago: tã cupide quippe illi verſãtur in tenebris, quàm homines alij luce meridiana fruuntur.

MOres adulteri, quod eſt aliud impiorum genus, pulchrè Iobus deſcribit: adeoque res peruulgata, & exemplis multis confirmata eſt, vt ſine prolixa penſitatione textus hic paſſim intelligatur. Perfoſſio ergo domus licèt furibus, adulteris, homicidiſque communis ſit, orationis connexio exigit, vt adulteris potius, quàm impijs alijs hoc loco adaptetur. Conſtat autem ab eiuſmodi hominibus tenebras obſeruari, rem ex cõdicto fieri, lucem exoſam eſſe, ac id genus alia, quæ vtinam non ita vulgò nota, & expenſa forent. Simile quiddam in vniuerſis peccatoribus deprehenditur, dum Chriſtum, veram lucem effugiunt, ne arguantur opera ipſorum. Nimirum anima, quę Chriſto ſponſo fidem temerat, adultera eſt.

Leuis eſt ſuper faciem aquæ: maledicta ſit pars eius in terra, neque ambulet per viam vinearum:

P A R A P H R A S I S.

Impius celerior eſt ad fugam, quàm aquæ ſeperficies, quæ quolibet flatu abripitur, ad motum. Precor, ſterilis fiat eius hæreditas, ita, vt præ mœſtitia non incedat per vinearum vias, quòd eas ſibi infructuoſas animaduertat.

HIc redit ad genus, agitq; Iobus vniuerſe de inconſtantia impij, quem fugaciſſimum eſſe, nemo eſt, qui apertè non videat.

deat. Similitudo vero a ſuperficie aquę petita ſatis appoſita eſt, cum quolibet flatu pars illa extima, quò fert impetus venti, abripiatur. Incipit autem illi malum imprecari, optans, hæreditatem, quæ pars apellatur, ſterilitate damnari, adeò, vt non incedat infęlix impius per vias vinearum, è quibus prouentum expectabat. Non ambulet, inquit: hoc eſt, non accidat illi ſors hominum, qui animi gratia vineas, & prædia feracia frequenter inuiſunt: ſed prænoſcens prædia ſua ſterilia fore non eo commeet, vias illas alijs tritas, & iucundas exoſas habeat. Vineæ hic pro quouis rure, ſpecies pro genere.

Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium, & vſque ad inferos peccatum illius.

PARAPHRASIS.

Impius non in hac vita dumtaxat affligetur; ſed in tartaro, ad quem vſque illius crimen perdurat, à ſummo frigore, ad ſummum calorem tormentis addictus transferatur.

GRauis eſt controuerſia, an damnati, non calore tantùm, ſed frigore torqueantur: verùm communis ſententia aſſerit planè ita fore: quod & ex hoc loco Iobi confirmari poteſt, quamuis à multis interpretibus, de alijs impij ſupplicijs accipiatur. Quale verò, quam tremendum, quàm intenſum tormētum id futurum ſit, exprimi nequit. Horret animus id cogitare.

Obliuiſcatur illius miſericordia: dulcedo illius vermes; non ſit in recordatione, ſed conteratur, quaſi lignum infructuoſum.

PARAPHRASIS.

Nemo miſericors impij recordetur: omnis eius voluptas conuertatur in vermes: deleatur ex omnium memoria: & velut aridum lignum excidatur, ac in ignem proijciatur.

PRoximè Iobus imprecatus eſt tartareos cruciatus, vbi Dei iuſtitia, & vindicta exercebitur: proptereaque ſubnectit: Obliuiſcatur illius miſericordia: quod licèt vniuerſe proferatur, ſingulari tamen ratione ad repulſam Dei tradentis impium obliuioni pertinet: vt ſicut in memoria æterna erit iuſtus, qui ſeſe ab didit;

Digitized by Google

didit;neque mortalium gloriam aucupatus eſt; ita impius, qui hominũ laudes coemere geſtijt, ſẽpiterna obliuione tumuletur. Eius dulcedo,hoc eſt,quidquid ſuaue, voluptuoſũq; exquiſiuit, ſit materia vermium, cedat,vertatur in vermes. Non ſit in recordatione,hoc eſt,expungatur è memoria hominum, qui nomen ſuum immortalitati conſecrare expetiuit. Conteratur quaſi lignum infructuoſum, hoc eſt impacta mortis ſecuri cædatur, vti arbor ſterilis,ignique tradatur. Pro verbis illis, Obliuiſcatur eius miſericordia, LXX habent ἀποδοθείη δὲ αὐτῷ ἃ ἔπραξεν, Retribuantur autem ei,quæ fecit. Et ſcilicet,ſicut ipſe inopum oblitus eſt,ita Deus,& viri miſericordes eius non memineri nt. Pro ligno infructuoſo LXX reddunt,Lignum inſanabile, quaſi impius ſanitatem,ſalutemue reſpuat,fruſtraq, moneatur,quemadmodum ſterilis arbor, quę aruit,incaſſum coleretur. Etenim patienter fert Deus, ac tempus indulget: at vbi experientia conſtat, impium indulgentia ad malum abuti,graui Dei iraſcentis imperio ſucciditur,& tormentis tartareis excruciatur.

Pauit enim ſterilem, quæ non parit, & viduę bene non fecit.

PARAPHRASIS.

Impius merito excruciatur, qui alit ſterilia ſcorta, non prolis, ſed obſcenæ voluptatis gratia: & viduarum neutiquam miſeretur.

HIc exprimitur impij turpitudo, qui veneri indulgens lupas nutrit: eas verò,quas commiſerari deberet, dire repellit, viduas inquam,quæ cum ab omnibus derelictæ ſint, animum ad beneficentiam commouere deberent. Etenim ſcelus hoc vehementer inualuit.

Detraxit fortes in fortitudine ſua: & cùm ſteterit, non credet vitæ ſuæ.

PARAPHRASIS.

Non plebem tantum impius infeſtat, ſed patritios, ac potentes vi facta deturbat, ex quo efficitur, vt cùm omnes vexet, omneſq; timeat, interim dum præualet, non credat ſe in tutò conſtitutũ.

Im-

IMpius, qui tyrannicè alios adoritur, tametſi prçualeat, floreat; arce, muriſq; obſepiatur æneis, non credit vitæ ſuæ, quam tot periculis cernit obnoxiam. Omnibus eſt exoſus, omnium iram excitauit: quid ergo non timeat? Meritò formidat: & inopinatæ tyrannorum neces timorem exaggerant.

Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in ſuperbiam: oculi autem eius ſunt in vijs illius.

PARAPHRASIS.

Clemens Deus impio ad reſipiſcentiam tempus indulget, quo fit ille deterior, & arrogantior: at non impune feret, cùm Deus ipſe obſeruet praua opera illius, de quo pœnam deniq; ſumet.

BOnitas diuina commendatur, quæ impios non è veſtigio aufert, ſed tempus ad pœnitentiam concedit. At quid hoc proſit proteruis, qui quò longius viuunt, eò ſibi acriorem in tartaro cruciatum conſciſunt? Oculi nimirum Dei contemplantur vias, hoc eſt, actus illorum. Ergò ſic Deus miſeretur, vt exploret, an quis clementia abutatur, exigatq; pœnas, quas impius commeruit: quod ſanè tremendum eſt.

Eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent, & humiliabuntur, ſicut omnia, & auferentur; & ſicut ſummitates ſpicarum conterentur.

PARAPHRASIS.

Impij breui florent, mox concidunt, obſcurantur, & intereunt; ſicut & res omnes caducæ: præciduntur, vbi ſatis creuerunt, tanquam ſpicæ è culmis ad trituram.

VEritas hæc, quam Iobus enunciat, plurimis Scripturæ ſacræ locis frequenter lectitatis congruit, & per ſe ſatis perſpicua eſt. Ecquis enim non videat, in breui humanæ vitæ curriculo fęlicitatem impij longam eſſe nequire? Illud verò, Sicut ſummitates ſpicarum conterentur, duo ſupplicia indicat, vnum, quod eſt reſectio ſpicæ à culmo, alterum, quod eſt tritura: primo interitus impij, quo anima falce mortis præciditur, hoc eſt, ſeparatur à corpore, ſecundo tartareus cruciatus, quo anima proteritur, ſiue torquetur, reſpondet.

Quod ſi non eſt ita, quis me poteſt arguere eſſe mentitum, & ponere ante Deum verba mea.

PARAPHRASIS.

Si quod aſſerui non ita ſe habet, eſt ne veſtrum aliquis, qui me poſſit conuincere mendacij, & proponere Deo, vt falſa, verba, quæ prompſi.

SErmonis concluſio eſt. Probauit Iobus impios mira cum impunitate vitam ſceleratam degere, ac proinde non debere criminis accuſari, quod in ſtatu florenti non perduraſſet. Neque enim ſtatus proſper iuſtitiæ argumentum eſt: vnde neque aduerſitas iniuſtitiam arguit. Quod ſi ita non eſt, ait Iobus, quis me reum mendacem coram Deo peraget? quod ad plurimam iuſtitię, ac veritatis fiduciam proculdubio attinet. Ac in hæc verba Iobus ceſſat.

CAP. XXV.

RESPONDENS AVTEM BALDAD Suhites, dixit: Poteſtas, & terror apud eum eſt, qui facit concordiam in ſublimibus ſuis.

PARAPHRASIS.

Reſpondit Baldad: quid audes Deum appellare, neque times eum, qui potentiſſimus cùm ſit, omnes maieſtate ſua deterret: quique cælos inhabitat, quos mira concordia temperat?

BALDAD iterum Dei potentiam, altitudinem, ſapientiam expendit vt Iobum comprimat, ne diuinam Maieſtatem appellet, ſuamue coram Iudice tanto innocentiam iactet. Auſpicatur ergo à potentia, & timore, quem incutit, aiens: Poteſtas, & terror, hoc eſt, cauſa terroris apud Deum eſt, qui facit concordiam in ſublimibus ſuis, hoc eſt, qui corpora illa ſublimia, cæleſtiaq́; mira-

Digitized by Google

mirabili concinnitate diſponit, ordine miro mouet, vt à præſcripto ne latum quidem vnguem, vaſtiſſimi orbes diſcrepent. Et quidem, qui primi mobilis, firmamenti, planetarum, qui contrario motu cientur, ordinem in proprijs conuerſionibus, quas motus raptus neque retardat, neque accelerat, attentè contemplatur, facilè miratur concordiam illam, diuina potentia, ſapientiaque dignam, cernitque Maieſtatem, quæ immania corpora regit, & quò vult, ſine vllo negotio, vertit, eſſe timendam, vt merito dicatur terror eſſe apud eum, qui facit concordiam in ſublimibus ſuis. Rectè quidem: at hoc, quid ad Iobi cauſam, qui Deum caſto timore ſemper veneratus eſt? Concordia hæc orbium cæleſtium ad ſuperioris hominis partem mirificè temperatam, quam Theologi Myſtici cælum appellant, aptè traducitur: admirabilis quippe concordia eſt, dum intellectus, & voluntas æterna Dei lege reguntur, & à diuinis præſcriptionibus non exorbitant: quod probè norunt, qui res arcanas rimantur, & ſpiritualem hominis ſtructuram introſpicere aſſueſcunt.

Numquid eſt numerus militum eius? & ſuper quem non ſurget lumen illius?

PARAPHRASIS.

Deberes profectò Deo cedere, ob potentiam, quam bene repræſentat innumerabilis Angelorum exercitus, eius obſequio deſtinatus, & ob ſapientiam, quæ inde ſe prodit, quòd vniuerſas creaturas lux eius illuminat.

Milites Dei appellantur Angeli ad eius imperata expeditiſſimi per quos ſtrages horrendas impijs ſolet inferre, vt multis Scripturæ ſacræ conſtat exemplis. Hoc ad potentiam. Lumen vero Dei dicitur ſurgere ſuper omnia, lux videlicet increata, quę eſt ipſe Deus omnia creata intuitu perſpicaciſsimo luſtrans, circumſpectans, introſpiciens. Poteſt quoque lumen creatum intelligi, quod à fonte lucis increatæ deriuatur in creaturas, quod eſt velut ſigillum, ſignumue Dei, iuxta illud; Signatum eſt *Pſal. 4.*
ſuper nos lumen vultus tui Domine. Senſus ergo Baldad eſt: Adeone intumeſcis o Iob, vt velis cum Deo congredi? An vires, & ſapientiam parem adeptus es? Profectò neque ita validus, neque tot militibus cinctus es, vt queas cum potentiſsimo Deo concertare, neque vero ita ſapiens es, vt lumen, quo illu-

ſtrantur vniuerſa, tu ſolus exæques. Quid igitur inſoleſcis?

Numquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo? aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiam non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius, quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?

PARAPHRASIS.

An tu Iob, homo cùm ſis, iuſtus coram Deo apparere poſſis? an purus videaris ex impuro ventre mulieris ortus? luna candida, & pulchra cùm ſit, & ſtellæ, quæ munditie nitent, ſplendore, ac puritate carent, ſi cum Deo comparentur. quomodò ergo non impurior erit, ſi cum Deo componatur homo, qui eſt, ipſamet corruptio, vermiumque materia?

DVcit argumentum Baldad ex hominis vilitate, ac immunditia, quippe qui, quod ad corpus attinet, ex impura materia concretus ſit, quæ pondere ſuo illum ad peccatum impellit. Fortaſſe etiam ad Heuam alludit communem parentem,, peccatique occaſionem, vt ex eo capite homo male audiat, quod è muliere natus ſit. Quod verò ad lunam, & ſtellas pertinet, perſpicuum eſt eas cum diuina luce comparatas obſcurari, immundaſq; videri: nam & ſol corporeus eis, mox ac ortus eſt, quaſi velum quoddam oppandit. vt mortalium oculis minimè affulgeant. Ex his Baldad ſtruit argumentum ad Iobum redarguendum, quem opinatur cum Deo congredi, velut cum æquali aliquo, optaſſe: cùm tamen ille nihil eiuſmodi animo concepiſſet, imò noſſet, fatereturque quicquid excelſum, ſanctum, purum de Diuina Maieſtate religio caſta requirit.

CAP. XXVI.

RESPONDENS AVTEM IOB, DIxit; Cuius adiutor es? numquid imbecillis? & ſuſtentas brachium eius, qui non eſt fortis? Cui de-

Digitized by Google

diſti conſilium? forſitan illi, qui non habet ſapientiam, & prudentiam tuam oſtendiſti plurimam. Quem docere voluiſti? nonne eum, qui fecit ſpiramentum?

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus: Cur ita loqueris Baldad? Profectò dum non expendis veram ſententiam, ſed vehementer Dei potentiam mihi obÿcis, videris me ante congreſſum velle terrere, ac diffidere Deo, ſi cum eo congrediar: atque adeò illum, quod ad rem attinet ipſam, quaſi debilem velle adiuuare, dextramque imbellem ad luctam fulcire. Videris etiam ei tanquam inſipienti conſilium darè inſignis oſtentatione prudentiæ, erudireque ipſum, qui creauit hominis animum.

CERNENS Iobus Baldad egiſſe tenuiter de diuina potentia, & ſapientia, pungit ipſum, & eas perfectiones diuinas eloquentiùs amplificat. Senſus Iobi arguto diſputatore planè dignus eſt. Cùm enim Baldad poteſtatem, ac terrorem Dei obiecisſet Iobo, ex quo deduxit, non debere, poſſeue hominem comparatione Dei iuſtum appellari, perinde egit, ac ſi relicto ſtatu controuerſiæ, nihil de rationum pondere, ac efficacitate cogitans, propoſito metu Iobum à certamine ſe diuertere velle aſſeruiſſet: quod nihil eſt aliud, quàm ita extollere Dei potentiam, vt Deo ſe diffidere oſtendat, ſi ad certamen iuſtitię deſcendatur. Ipſe etiam dicendi modus, quo Iobum perterrefacere Baldad enixus eſt, nihil videtur aliud, quàm quædam Dei importuna defenſio, aut propugnatio, quaſi egeret Deus eiuſmodi adiutorio, eſſetque iners, aut parùm bellicoſus aliquis homo, cui gratũ foret, ita ſuos hoſtes per nuntios timore incuſſo terrere, vt cũ eis prælium nũquam iniret. Ipſe denique agendi modus, ratio quędam conſulendi Deo fuit, ac ſi deberet Deus idipſum inire conſilium, quod ſelegit Baldad, vt ſcilicet Iobum timore compeſceret, neque ad litem dirimendam ad tribunal ſuum ſiſti permitteret. Et quidem textus ita à Iobo luculentiùs poſſet exponi: Cuius adiutor es Baldad? ſuſcepiſti quippe Dei patrocinium, ac ſi careret ille viribus. Porrò ita eum defendere adniteris, ac

ſi ignauus miles foret, gracileſque, ac exangues lacertos ad luctā habe ret. Cui dediſti conſilium? oſtendendo ſcilicet ei, quo pacto mecum agere debeat, iactans prudentiam raram, quæ in eo à te ponitur, vt timore opprimar, neque ad cauſæ diſcuſſionem admittar, tanquam eo ipſo Deus à me vincendus eſſet? Quem docere voluiſti? An Deus nō creauit animum hominis, quando in eum inſpirauit ſpiraculum vitæ ſpiramentum, aut ſpiritum, vbi mentem illuſtrauit, & ſapi ētia mira perfecit? Quid ergo moliris? Deeritne ſapientia, & conſilium ei, qui noſtrę ſapientię auctor eſt? Porrò multos vltron eos conſiliarios Baldad ſimiles ętas noſtra intuetur; quibus verba Iobi apprimè congruunt.

Ecce gigantes gemunt ſub aquis, & qui habitant cum eis.

PARAPHRASIS.

Summa eſt potentia Dei, à quo ſtaturæ immanis homines, tempore diluuij aquis obtruti ſunt; vbi ipſi quantumuis proceri cum alijs terrarum orbis habitatoribus gementes interierunt.

MEmoriæ proditum eſt, Geneſeos cap. 6. fuiſſe gigantes eo tēpore, quo Deus peccatorum colluuie irritatus, immiſit aquas, quæ terram eluerent. Vbi oportuit immania illa monſtra cum cæteris mortalibus, aquis operiri, & pœnas luere flagitiorum. Hanc tangit Iobus hiſtoriam ad Dei potentiam prædicandam, cui nemo quantumuis validus, fortis, ferus valet obniti. Etenim in arcano ſenſu mundi proceres ſub ſæculi huius fluctibus grauati ingemiſcunt, quos neque potentia, neque opulentia, neque nobilitas ab anxietate, & interitu eximere valent. Vtinam hoc Principes parùm pij, qui in monſtra horrenda degenerant, animaduertant, vt à gemitu, & interitu vindicentur.

Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt operimentum perditioni.

PARAPHRASIS.

Profundus quilibet inferorum lacus, apertus eſt Deo omnia abſtruſa penetranti, ipſique tartaro nullum velum obtenditur, quo Dei conſpectui ſubducatur.

Subti-

SVbtiliſſimus, ac perſpicaciſſimus Dei viſus eſt, neque terræ obiectu, tenebrarumue obductu diuinę cognitioni quicquam adimitur: ex quo liquet, quam mira ſit Dei ſapientia ſubterraneas illas cauitates peruidentis, vt nihil prorſus ei celari queat. Commodè traducitur hic verſus in arcano ſenſu, ad intimos impiorum ſinus, vbi flagitia meditantur, ſuaque turpia vota recondunt. Perditio hic idem, quod tartarus, locus videlicet genti perditæ deſtinatus. Infernus vero quemlibet inferorum locum, ſinumue ſignificat.

Qui extendit aquilonem ſuper vacuum, & appendit terram ſuper nihilum.

PARAPHRASIS.

Ex hoc diuina potentia, ſapientiaque inſigniter clareſcunt, quòd aquilonarem cæli partem, quaſi papilionem quendam tetenderit ſuper ſpatium hoc, quod inter cælum, ac terram patet; quod intuentibus vacuum eſſe videtur: & quòd vaſtam terrarum orbis molem nullo alio fundamento nitentem, tanquam ſuſpenſam teneat.

AQuilonem vocat partem cæli ad polum arcticum circumtenſam, & ſynecdochice cælum totum, quod mirabili Dei opificio, vti tentorium concameratum à Deo conditum fuit. Super vacuum autem dicit cælum extenſum, hoc eſt, ſuper elementa, quę mortalium oculis, communi loquendi more, vacuitatem quandam, repræſentant. Vulgò quippe cubiculũ vacuum dictitamus, tametſi aere ſit plenum, ſi rebus alijs craſſioribus minimè occupetur. Terra verò quę fundata eſt ſuper ſtabilitatem ſuam, miro certè modo librata, & firmiſſimis diuinæ potentiæ, ac ſapientiæ columnis innixa conſiſtit: vt appoſitè Iobus aquilonis extenſionem, & terrę ſuſpenſionem, vt potentiæ, ac ſapientiæ infinitæ argumenta produxerit. Horum conſideratio viris contemplationis ſtudio deditis plurimùm ſolet prodeſſe.

Qui ligat aquas in nubibus ſuis, vt non erumpant pariter deorſum.

PARAPHRASIS.

Continet Deus in nubibus aquas, è vaporibus denſatas, tanquàm

in ſtillatorio vaſe, vt guttatim decidant, neque vno impetu terram obruant.

BOnus diuinorum operum æſtimator Iobus, qui ea, quæ nobis, vt quotidiana vileſcunt, expendens, atq; cõtemplans, ad perfectiones diuinas ſibi gradum conſtruit. Et quidem mirum eſt, quomodò vapores calore in altum elati, à Deo ligentur, hoc eſt, denſentur, ſtringantur, & in leuiſſimis nubium vehiculis huc illucq́ue agantur. Paulatim concreſcunt regionis illius frigore, ac ſenſim guttę deſtillant, quamuis in reſolutione nubium, motu, ſeu raptu, alijſq; meteoricis pluuiæ obſeruationibus, varia ſint celeritatis, tarditatiſque diſcrimina. Oportuit autem, vt aquę non erumperent pariter deorſum, ne omnia delerent, ſed veluti cribro excernerentur, terram molliter humectarent, longoq́ue ſtillicidio perfunderent. Verſus hic elaganter aptatur doctrinæ ſpirituali, quam in viris perfectis Deus, tanquam in nubibus congregat. Vbi conſilium eſt, non ſtatim copiam immodicã euergere, ſed pro captu aliorũ, ſenſim, & quaſi per guttas inſtillare.

Qui tenet vultum ſolij ſui, & expandit ſuper illud nebulam ſuam.

PARAPHRASIS.

Obtegit Deus faciem cæli, quod eſt eius ſubſellium, dum nebulam mortalium oculis offundit.

TEnere vultum perinde eſt, ac continere faciem, ne videatur: ſolium verò, ſiue ſedes Dei cælum eſt. Dicitur autem Deus expandere ſuper illud nebulam quaſi dicas, velum throno oppandere. Nebula ex illis velut reliquijs vaporum, quæ in aquas cogi minimè potuerunt, generatur, cæliq́; conſpectum adimit. In arcano ſermone plerumq́; Deus nebulas moleſtiſſimas offundit cultorum ſuorum oculis, ne cæli ſerenitatem aſpiciant; ſed in caliginoſo exilio verſantes triſtia multa perferant, quippe qui candidiſsima Dei luce fruituri ſunt. *Iſai. 66.*

Terminum circumdedit aquis, vſque dum finiatur lux, & tenebræ.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Præfixit littora marinis aquis, imperans ne in terram ſeſe effunderent, donec ſucceſſu dierum, ac noctium expleto, terram demum operiant.

PAtres antiqui miraculo vertunt, quòd aqua maris terram minimè obruat, cum ſit altior, & quoddam terræ quaſi veſtimentum. Dei tamen imperio, aqua in vaſtiſsimam cauitatem Oceani, ac mediterranei maris confluere iuſſa, commodam habitationi hominum partem orbis reliquit: refluxura videlicet ad ſæculi huius finem in locum ſuum, orbemq́ue terrarum opertura: quod his verbis Iobus ſignificat: Vſque dum finiatur lux, & tenebræ, hoc eſt, viciſsitudo diei, ac noctis. Vſque ad illum nempe terminum Deus mira potentia, & ſapientia congregat ſicut in vtre aquas maris, & ponit in theſauris abyſſos. Arcanè autem hoc perſæpe efficit, dum ingentes paſſionum, ac tentationum fluctus compeſcit, & velut in locum profundiſsimum detrudit, vt animus tranquille interdum corporis terram inhabitet, vel fatigatus reſpiret.

Columnæ cæli contremiſcũt, & pauent ad nutũ eius.

PARAPHRASIS.

Angeli qui regunt cęlos, profundiſſima veneratione colunt Deum: caſtoq́ue timore illi ad nutum obtemperant.

COlumnas cæli Angelos orbium cæleſtium motores appellat: neque obſtat impoſita columnis ædificia quieſcere, ab Angelis verò ſupremnm illud Dei opificium cieri: non enim in poſitu, figura, vel quiete, ſed in virtute ſimilitudo conſiſtit: atque adeo ſicut columna eſt ædificij virtus, firmamentum, robur, ita Angelus cæli virtus, vis, firmamentum, roburue appellatur. Tremor autem, ac pauor, nihil pœnæ, ſed reuerentiæ, caſtiq́ue timoris plurimum ſignificat. Nutus verò expeditionem ad obediendum imperatis celerrimam, facillimamq́ue demonſtrat. Et quidem ex hoc capite Dei potentia, & ſapientia ſummoperè in admiratione habenda.

In fortitudine illius repentè maria congregata ſunt: & prudentia eius percuſſit ſuperbum.

PARAPHRASIS.

Dei potentia, cùm aqua olim terram operiret, imperio grandi mare quantocyùs in vnam cauitatem compulit: eiuſque ſapientia tumultuantis aquæ impetum iuſſione ſua, velut telo fatali perculit.

FOrtitudo potentiam, prudentia ſapientiam ſignificat, in quibus extollendis eloquentiam expromit ſuam. Ergo ſtatim ac Deus aquas exundantes in locum vnum confluere iuſsit, repentè, confeſtim, paruerunt, quemadmodum in deſcribenda mundi creatione, ac rerum diſtinctione Moſes prodidit. Dicitur autem prudentia, ſapientiauè Dei, hoc eſt, ipſe Deus ſapiens percuſsiſſe ſuperbum, ſiue inquietum, elatum, tumidum vorticibus, & fluctibus mare: quia ſapientiſsime illud coercuit, atque ab hominum habitatione diſcreuit. Superbi ergo epitheton maris ferociam, tumoremque deſignat. Subeſt & altera ſecundi hemiſtichij interpretatio ſatis certe grauis, ac pia, iuxta quam Dei ſapientia dicitur percuſsiſſe ſuperbum, ideſt, Luciferum, quem vltionis diuinæ telo ſauciauit, & è cæli faſtigio imperioſe deturbauit.

Gen. 1.

Spiritus eius ornauit cælos, & obſtetricante manu eius eductus eſt coluber tortuoſus.

PARAPHRASIS.

Deus qui puriſſimus ſpiritus eſt, cæleſtes orbes clariſsimis ſyderibus decorauit: & ab illo electorum domicilio, more obſtetricis fœtum mortuum extrahentis, Dæmonem angui ſe in ſpiras torquenti ſimilem expulit.

COmpertum eſt, Deum exornaſſe cæleſtia corpora, vt Moſes ſcriptum reliquit. Certum quoque colubrum tortuoſum Luciferum, ſerpenti ſcilicet calliditate ſimillimum è cælo à Deo pulſum. Similitudo autem obſtetricis eò ſpectat, vt ſicut illa fœtum emortuum à corpore matris eximit abſq; læſione matris; ita manu, hoc eſt, potentia Dei vrgente, è bonorum Angelorum corpore myſtico, ſiue cœtu hierarchico, ſine vlla electæ ſocietatis illius offenſione, Diabolus extractus, atque depulſus fuerit. Huc facit verſio LXX Interpretum, quæ ſic habet: Præcepto autem peremit draconē deſertorem: qua certè periphraſi, diaboli mores, & defectionem à Dei caſtris expreſſerunt.

Gen. 1.

Ecce hæc ex parte dicta ſunt viarum eius: & cum vix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri.

PARAPHRASIS.

En, prompſi nonnihil ex vijs, hoc eſt, operibus diuinæ ſapientiæ, atq; potentiæ: at cùm ægrè tenuem notionem diuinæ inſpirationis acceperimus, ecquis valebit infinitam Dei magnitudinem pernoſcere?

ELoquentius, & copioſius multò, quàm Baldad, Iobus de diuinis vijs, operibus nempe, quibus ad Deum dirigimur, diſſeruit. Quocirca, vt turgentem comprimeret, ſubiungit: En, quam multa, excelſa, varia, mirabilia protuli, quæ tu æquare minimè potuiſti: & tamen mihi videor prope nihil attigiſſe ex ijs, quæ de potentiæ, ac ſapientiæ diuinæ magnitudine poſſent efferri. Quid ergo moliris, dum mihi potentiæ terrorem intentas? Noui & ego vim potentiſſimi Dei: at non propterea conflacceſco, refugioue congreſſum, tractatumque cauſæ, cuius diremptio, diuinæ veritatis aſſertio proculdubio futura eſt. Iam vero ſimilitudo ſtillæ, ac tonitrui, ſiue comparatio in eo ſita videtur, vt paruam ſtillam ſermonis, appellet ſermonem ſubmiſſũ, tenuemue ſibilum, tonitruum verò, vti res eſt, crepitum illum immanem, qui editur nube prærupta. Ergo, vt crepitus terribilis ſonum tenuem excedit, ſic maxima illa quæ de Deo enunciari poſſent, porrò ſuperant ea exigua, quæ nos aſſequimur, vel proferimus. Verbum illud, Intueri, poſitum pro audire, vt orationis ſeries, & tonitrui metaphora non viſui, ſed auditui aptata repoſcit. Annotandum hic, quàm ſublimem Dei notitiam Iobus diuinarũ operum contemplationi deditus pepererat: qui nihil adeò excelſum, mirabile, grande, ſe proferre poſſe exiſtimauit, quod cum ijs, quæ promi à mortalibus nequeunt, conferri valeret. Celſitudo quippe humana cogitando æquatur, aut exceditur: diuina verò, quò altiùs attingitur, eò ſubliniorem altitudinem, profundioremque abyſſum oſtentat, vbi ſapientes merguntur, & pre admiratione ſumma, tandem obſtupeſcunt. Vtinam hęc Iobi ſtilla nobis obtingat, quæ nos ad penitiorem Dei cognitionem, amoremque permulceat.

CAP.

CAP. XXVII.

ADDIDIT QVOQVE IOB ASSVmens parabolam ſuam, & dixit: Viuit Deus, qui abſtulit iudicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam; quia donec ſupereſt halitus in me, & ſpiritus Dei in naribus meis,non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.

PARAPHRASIS.

Cernens Iobus concertatores ſuos nihil obloqui,adiunxit multa, parabolam, hoc eſt,cœptum ſermonem ſapientia plenum pertexens, dixitque: Deum viuum,qui me in iudicio à pœna non abſoluit.Omnipotentemque, qui meum animum afflixit, conteſtor,me ità ſemper acturum,vt donec in ſignum vitæ reſpiro, nihil loquar iniquum,nihil non verũ linguæ permittã.

ANIMADVERTIT Iobus amicos languere ſuos, ipſeque ex concertantium more, eò magis inualuit,aſſumens parabolam, hoc eſt, vtens ſermone ſapientiæ luminibus ornato:nõ enim id tantum in ſacris appellatur parabola, quod per ſimilitudinem profertur, vel à familiari loquendi more remouetur, ſed, & quod ſapienter producitur. Ergo Iobus factus vegetior in ſuæ ſententiæ,ſiue innocentiæ confirmationem, & in ſupplicij impiorum extremi aſſertionem incumbit. Valide autem auſpicatur iureiurando teſtatus, ſe, dum vixerit,pro veritate certaturum. Illud vero,Qui abſtulit iudicium meum,perinde eſt,ac qui non conceſſit mihi iudicium, quod optaui, vbi abſoluerer innoxius. Illud autem,Qui ad amaritudinem adduxit animam meam,idem eſt,ac qui me amara vexatione afflictauit. Quod poſtea ſubditur, Donec ſupereſt halitus, & ſpiritus Dei,hoc eſt à Deo, in-

na-

Digitized by Google

naribus,tantumdem eſt, ac, donec flatu per nares inſpirato, ac expirato, viuo. Non loqui denique iniquitatem, ac meditari mendacium,periphraſis eſt aſſeuerātis nihil ſe non ęquum, verumq; prolaturùm. Lingua tamen dicitur meditari, hoc eſt, cum attentione animi efferre mendacium, vt ſermo animi,oriſq; notetur. Strenuus athleta Iobus, qui, quo tempore moleſtiſſima ſaltem impugnatione delaſſatus concidere debuiſſe videtur, fortiùs inſurgit,& generoſiùs concertat.

Abſit à me, vt iuſtos vos eſſe iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iuſtificationem meam quam cœpi tenere, non deſeram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

PARAPHRASIS.

Auertat Deus, vt vos iuſtè agere cenſeam, ſanè quamdiu viuam, non deſiſtam à meæ vitæ puritate tuenda. Sanctimoniam vitæ, quam à primis annis firmiter apprehendi, non abijciã, imò tenacius amplectar. Cùm enim in totius vitę decurſu criminis vllius, culpæue grauis me conſcientia non arguat,nolo nunc deſerta veritate fœdari.

MIrificè ſe prodit Iobi magnanimitas,& inculpatę conſcientiæ energia ad ſolatium in rebus turbulentis opportuniſſima. Ventum eſt eò,vt Iobus diſſentiat,vel aſſentiatur ſuis concertatoribus grauiter aberrantibus in ratione diuinæ prouidentiæ aſſerenda. Et quidem aſſenſus tetrum piaculum foret,diſſenſus vero egregius virtutis actus, ad quem profectò exercendum in prolixa controuerſia,opus fuit,Iobus ſuam commendaret iuſtitiam, diceretque ſe abſque culpa cædi. Hoc idem modo apertiſſimè, ſi vſpiam, enunciat, quaſi ad hunc modum effaretur: Poſtquàm in arenam deſcenſum eſt, eò que controuerſia procurrit, vt ſi in aſſertione meę innocentiæ cœpta perſiſtam,culpa vacem,ſecùs grauiter peccem; profiteor me procul abſiſtere à veſtro ſenſu,longèque abeſſe, vt vos iuſtos exiſtimem. A teneris annis caſtum Dei timorem didici, nolo ab innocentia mea recedere. Iuſtitiam colui, nolo illam deſerere, conſcientiamque meã nullo ſcelere ſauciam,lethaliter vulnerare. Quod quidem mihi

con-

contingeret, ſi erroneę veſtræ ſententiæ cederem, qua aſſeueratis, hanc eſſe diuinæ prouidentiæ æquitatē, vt ſemper in hac vita iuſtos proſperet, iniuſtos ærumnis vexet, atq; proculcet. Abſit vt id ſentiā, cum conſtet, vti iam oſtēdi, homicidas & prædones plerūq; vſq; ad interitū florere, contra verò pios permultos continenter affligi. Hoc potius aſtruam, ſupereſſe vitam aliam, vbi Deus pro tribunali ſedens pijs amplam mercedem, impijs horrendum cruciatum iuſtitię lege rependat. Obſeruandum hic non eſſe extra Sanctorum diſciplinam, vt quis vir pius ſe laudet ipſum, cùm id Dei gloria, proximorumue ſalus exquirit. Sic Io-
2 Cor. 12 bus hic, ſic Paulus ad Corinthios, vbi dum ſe cum alijs Chriſti miniſtris componit, non parem tantum, ſed maiorem profert per illa verba: Vt minùs ſapiens dico, Plus ego: præterquam quod capite proximo; reuelationes commemorat. Oportuit quippe à
C. 13. pſeudoapoſtolis ſe diſcerneret, vt & neceſſe fuit, Iobus ſe ab erroneis diuinæ prouidentiæ aſſertoribus diſcriminaret. Obſeruandum etiam laudem hanc ſui maximam, quæ à Iobo promitur in hæc verba, Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea, de lethali peccato, quod crimen, flagitium, ſcelus appellari ſolet, intelligi debere: Quod Interpretes LXX expreſſerunt in hunc modum: Neque enim conſcius ſum mihi commiſiſſe abſurda, vel vt alij transferunt, ſcelera. Culpas nimirum leues admiſit, quarum idoneus æſtimator, & expiator ſedulus fuit.

Sit vt impius inimicus meus: & aduerſarius meus quaſi iniquus.

PARAPHRASIS.

Qui mihi in aſſertione veritatis ſe vt hoſtem opponit, puniatur vt impius, & qui mihi obluctatur, plectatur, vt iniuſtus: quod enim tueor, pium, ac iuſtum eſt.

IMprecatur vltionem ijs, qui obſtiterint ſancta, veraque tuenti. Poteſt quoque morum propriorum expreſſio eſſe ad vitæ integritatē, quam prædicauit, aſſerendam, quaſi hoc modo proferret: ego ſemper pietatem, & iuſtitiam colui, decreuique pios, ac iuſtos habere amicos, quos amem, venerer, exornem: ex quo efficitur, vt nemo a me inimicus exiſtimetur, niſi qui agit vt impius, nemo aduerſarius ſit, niſi qui agit vt iniuſtus. Vtraque expoſitio idonea, ſed prima cohærentior.

Quæ

Digitized by Google

Quæ eſt enim ſpes hypocritæ, ſi auarè rapiat, & non liberet Deus animam eius? Numquid Deus audiet clamorem eius, cùm venerit ſuper eum anguſtia? Aut poterit in Omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore?

PARAPHRASIS.

Ego ſemper colui Deum conſiderans, nihil prodeſſe bona, in quibus ſpem impius collocat: Ecquid enim proficit, ſi multa cupidè furetur, animæ verò ſuæ, quam Deus non liberat, detrimentum patiatur? An Deus ſuſpiranti parcet, cùm irruerit in eum calamitas? An, qui Deum *potentiſſimum repulit, ab eo in anguſtia recreabitur? An qui* Deum *odit comparatus eſt, vt illum, inter frequentia pericula ſemper orare, ac exorare poſſit? minimè quidem.*

PRoducit Iobus appoſitas rationes, ob quas Deum coluerit, è damnis petitas impij, quem, quòd cùm infælix ſit, ſe fęlicem ſimulat, hypocritam appellat. Poteſt autem ſic concipi ſeipſum exponens: Fateor me ſemper Deum timuiſſe, vitæque puritatem, ac ſynceritatem eſſe ſectatum. Cùm enim perſpicerem impiorum peccata, quibus opes alienas diripiunt, nihil ſolidi habere, imò fragil iſsimo fundamento ſubniti, malui ſerias virtutes parare, & Dei timore tanquam inconcuſſo firmamento ſtabiliri. Floret apparenter impius, & id ſanè breui: at mox accerſitur ad Dei tribunal, vbi prædarum luit pœnas, dum ęquiſsimus Deus non liberat, hoc eſt, damnat, perdit in gehennam eius animam. Quod ſi ante tartari ſupplicium, obſidetur anguſtia vlla, clamitat ſceleſtus, & parum ſponte precatur Deum, à quo non eſt opem obtenturus. Gerit animum impietate efferatum, qui dum criminis illecebra capitur, ac irretitur, nequit Dei lege puriſſima delectari. Atque ex hoc ipſo, nō eſt ita affectus animo, vt Deum in crebertimis huius vitæ diſcriminibus, vti decet, precari, & ad depellenda mala exorare valeat. Cum ergo tot, tamque immania damna impium obruant, prudenter egi mea detrimenta præcauens, dum in Dei cultum ſtudioſiſſimè incubui. Spem hypocritæ poſuit, pro rebus ſperatis, quæ Scripturæ phraſis familiariſſima eſt. Profectò

ſectò Iobi rationes ſolidiſsimæ ſunt, quas vtinam mundi proceres dignè perpenderent.

Docebo vos per manum Dei, quæ Omnipotens habeat, nec abſcondam.

PARAPHRASIS.

Oſtendam vobis excitatus virtute Dei, quæ potentiſsimus ipſe Deus in impios decreuit. Nolo celare conſilium.

VIdetur quoddam orationis grauiſsimę quaſi exordium, quod Iobus dicendis prætexit, ad attentionem poſcendam rerũ maximarum captui neceſſariam. Per manum, inquit, Dei, hoc eſt, per uim, virtutem, poteſtatem Dei, qua moueor ad hanc doctrinam tradendam. Graue ſanè verbum, Docebo. Mitius LXX Interpretes, Annunciabo: vtrumque autem inſtructionem ſignificat, qua concertatores egent; bonique conſulenda Iobi oratio, licèt grauis, & magiſterij auctoritatem exhibens.

Ecce vos omnes noſtis, & quid ſine cauſa vana loquimini.

PARAPHRASIS.

Scitis profectò, quæ de prouidentia diuina profero, gratiſque, ac fruſtra in alijs mihi obloquimini.

PLeraque amici, & Iobus ipſe ſimillima, vel eadem protulere, de diuinæ potentię, ac ſapientiæ operibus, ac de impiorum punitione, quæ nota eſſe ſuis concertatoribus ait: quæ, niſi ab eis cum alijs prauis dogmatibus confunderentur, controuerſiæ ratio ceſſaret. Quocirca delinit eos dicens: Exploratum eſt mihi, noſſe vos, quæ depromo: quo ſanè dicendi modo, temperat acrimoniam verſus præcedentis, quo vt magiſter, velle ſe docere aſſeruerat, quaſi modò ſubderet: Dixi: Docebo vos: At quid opus ſit, docere doctos, rerumque conſultos? Illud vero: Et quid ſinè cauſa vana loquimini, perinde eſt, ac, Quorſum mihi obloquimini gratis, ac vanè, hoc eſt ſine cauſa, & fructu: cùm enim in plurimis aſſertis minime diſcrepemus: omnes quippe diuinam potentiam, ſapientiamque laudauimus, impiorum infælicitatem faſſi ſumus: cur in alijs, quę veritati conſentanea pro-

duco,

Digitized by Google

duco, mihi obluctamini? Profectò id gratis, nihil enim cauſæ ſubeſt: & vanè cum incaſſum mihi dogma erroneum perſuadere nitamini.

Hæc eſt pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotẽte ſuſcipient; ſi multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non ſaturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, ſepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.

PARAPHRASIS.

En, qualis eſt ſors impij, quale patrimonium prædonum, quod Deus illis iuſtè rependit. Si liberos multos ſuſcipiant, necabuntur, & nepotes famelici vacillabunt. Si qui verò ex ea ſtirpe remanſerint, morte calamitoſa tumulabuntur, neq; vxores eorum, inſtantibus ſibi malis ſat afflictæ, atque diſtractæ defunctos lugebunt.

HÆc ſatis in ſuperioribus explanata, vbi ſermo incidit de impiorum ſupplicijs: quibus ſimilia cecinit Pſaltes regius, quale illud: Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, aliaque minimè pauca. Et quidem cùm in huiuſmodi aſſerta, & Iobus, & eius amici cõſpirent, quos ſimilia proferentes expoſuimus, quicquid hic reticetur, è ſuperioribus petendum. Vnum dumtaxat obſeruandum, ſepeliri in interitu, idem eſſe, ac ſepeliri prodigioſo, raro, inſolito mortis genere, alioquin non eſſet impijs pœna, intereuntes ſepeliri, qui deberent ſepultura carere. *Pſal. 108*

Si comportauerit quaſi terram, argentum, & ſicut lutum, præparauerit veſtimenta: præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis, & argentum innocens diuidet.

PARAPHRASIS.

Tametſi impius pecuniam, quaſi terræ cumulos, pretioſas veſtes, tanquàm vile cœnum coaceruet, non ſibi deſudabit, ſed pio, qui veſtimentis illis induetur, & pecuniam liberaliter, pieque diſtribuet.

Ampli-

Digitized by Google

AMplificatio eſt fælicitatis nimium breuis, & erroris, quo ſe-
ducitur impius, iniuſtè opes contrahens: qui in caput labo-
rat ſuum, quandoquidem iudicio diuino ſæpe ſuis laboribus mi-
nimè fruitur, ſed in vſum piorum transferri conſpicit, vt malè
parta benè impendantur. Sic Deus diuitias impiorum regum
Chanaan ad impios Hebræos tranſtulit, ſicut ſcriptum eſt: Et de-
Pſal. 104. dit illis regiones gentium, & labores populorum poſſederunt: vt
cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius requirant. Hæc
Iobi ſententia, qua impiorum bona pijs attribuit, in vita impio-
rum interdum, quandoque verò in interitu vera eſt: at non vni-
uerſè accipienda: neque enim mens eſt, aſſerere opes ab impijs
congeſtas ad pios ſemper deuolui.

Aedificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos, fecit vmbraculum.

PARAPHRASIS.

Sollicitè impius domum conſtruit, & inſtruit: at tineæ labor eſt, quæ à veſte, in qua moratur, leui pulſu excutitur. Cuſtodis vinearum labor eſt: tumultuarium quippe ad paucos dies parat tugurium, quod citò ſoluitur, ac diſſipatur.

DVm veſtimenta excutiuntur, tineolæ loco excidunt, quæ lectum ibi mollem ſibi coaptauerant. Sic impium molliter domi quieſcentem vltio Dei validè elidit, locoq; depellit. Cogitat ille, è marmoribus expolitis, & firma ſtructura commiſſis domum in æua ſtabiliri: at tugurium eſt ramis, ac ceſpite contextum, quod nimbis, ventis, ferarum impetu diſijcitur, vel ſponte diſſoluitur. Vmbraculum eſt, quaſi ad captandum ab æſtu vitæ huius modicum refrigerium: at nihil ibi, niſi vmbra, qua deluditur impius, vera bona ſe poſſidere ratus. Vmbraculum non domini, ſed cuſtodis eſt, qui qualiacumque bona ſeruat alijs, non ſibi: nam proximo verſu ſcriptum eſt: Iuſtus veſtietur illis, & argentum innocens diuidet. Pro verbis illis ſicut vmbraculum Septuaginta Interpretes habent, ſicut aranea ὥσπερ ἀράχνη, qua ſimilitudine ſenſus augetur.

Diues, cùm dormierit, nihil ſecum auferet, aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Impius locuples, cum interierit, nihil ſecum exportabit: conuertet oculos ad bona, in quibus ſperauerat, & nihil in eis præſidij inueniet.

EXploratum eſt, omnia impij bona ab eo inuito relinquenda, ſicut ſcriptum eſt: Quoniam cum interierit, non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius. Modus ille dicendi, Aperiet oculos ſuos, ad anxietatem impij obeuntis exprimendam plurimum confert. Tunc quippe, cum à bonis, quæ cordi adhæſerant, diſcendendum ſit, neque ſpes ſubſit meliorum bonorum, præſentia exacutis obtutibus circumſpectat, & in rebus charioribus oculos figit; ſi forte aliquid ſolatij hauriat, quicquam auxilij recipiat. Verùm nequicquam. *Pſal. 38.*

Apprehendet eum, quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas. Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco ſuo.

PARAPHRASIS.

Omnium bonorum penuria, velut alluuio quædam inopinata obruet impium vita functum, & in æternarum tenebrarum nocte, procella dolorum demergetur. In lacum ſcilicet inferorum propellet eum mors, quæ inſtar venti calidi non vitalem humorem tantùm, ſed ſpem quoque omnem abſumit: mors inquam vehemens, ac propera, quæ illum ceu ventus contortus, rapiduſque corripiet.

EXtrema planè inopia eſt, quæ damnatum impium, vt maris aqua circumfluit, operitque ne reſpiret. Tempeſtas immanis eſt, quæ infælicem abſorbet. Quę rogo penuria conferri queat cum illa, quam diues Epulo fatetur, dum vel guttam quidem aquę vnam altis gemitibus poſtulat? Quæ tempeſtas illa vndantis tartari, qui pœnarum fluctibus horribiliùs multò, quàm Oceanus ventis indomitis agitatur? Quàm tetra nox impij, qui vſque *Lucæ 16.*

Pſal. 48. in æternum non videbit lumen? Mors impij appellatur ventus vrens, quia ſpem ſiccat omnem, non corporis humorem tantummodò: turbo verò dicitur ob celeritatem, ac vehementiam, qualem ventus fert contortus, ac rapidus, qui arbores, ſaxaque benè fixa conuellit.

Et mittet ſuper eum, & non parcet: & de manu eius fugiens fugiet.

PARAPHRASIS.

Deus vltor iaculabitur in impium iræ ſuæ tela, neque ampliùs miſerebitur: & tamen ille iam comprehenſus à potentia Dei ferientis enixè conabitur effugere.

VErſus hic ſuppoſito carens ad Deum referendus in hemiſtichio primo, ad impium in ſecundo. Certum quippe, Deum in damnatum impium perpetuò iacula ſuæ iuſtitiæ vibraturum, neque iam de pœna quicquam remiſſurum. Certum item, impium mala tremenda ferentem, & contra pondus nitentem, ſemper, quoad per ipſum fieri poſſit, enixurum ſe Deo ſaucianti ſubducere, & ictus declinare. At fuga affectus, non effectus erit, quo nihil mœſtius cogitari poſſe videtur.

Stringet ſuper eum manus ſuas, & ſibilabit ſuper illum, intuens locum eius.

PARAPHRASIS.

Deus ſuperbiæ domitor, de impio proſtrato triumphum aget, manibus (vt more noſtro dicam) plaudet, ſibiloque irridebit, contemplans profundum ſupplicij locum, in quem illum protruſit.

DEſcribitur hoc verſu anthropopathôs, victoria Dei de impio qui olim, vt in hoc ipſo libro legitur, cucurrit aduerſus
c. 15 Deum erecto collo. Sic videlicet victores peracto prælio, manibus comploſis lætitiam, ſibilis victæ gentis deriſum ſignificant, grauiterque ac excelſe, & cum voluptate intuentur cæſa corpora, gentemque victam, & vinculis ad triumphum obligatam.

Digitized by Google

LXX ſic habent: Plaudet ſuper eos manibus ſuis; & exſibilabit eum de loco ſuo, hoc eſt, cum irriſione, ſibiloue pellet impium de ſancto loco, ipſius videlicet Dei: quod cum ſenſu Vulgati facilè cohæret. Nimirum Deum à ſe cum deriſu repellere, & pulſum à ſe cum deriſu deſpicere ad rem noſtram propè idem eſt, loci, à quo impius reijcitur, & in quem proijcitur obſeruato diſcrimine, vel ſucceſſu, in quo eſt mira proportio, atque connexio. Etenim quis hunc Dei deſpectum non formidet?

CAP. XXVIII.

HABET ARGENTVM VENARVM ſuarum principia, & auro locus eſt, in quo conflatur.

PARAPHRASIS.

Inuenitur locus, vnde argentum venis multis diſtinctum, ac per terram ſerpens prouenit: locus item, in quo auri grana ipſo naturæ opificio concreſcunt.

PErgit Iobus diuinæ ſapientiæ, ac potentiæ opera recenſere, additurus mox hoc ipſo capite ſapientiæ tractatum, in qua piorum diuitias ponendas eſſe, compertum eſt, vt pateat quantò ſit piorum, quàm impiorum ſors fælicior. Præmittit vero nonnulla pretioſa, & mirabilia, vt gradum ſibi faciat ad ſapientiæ contemplationem, quæ ſublimiſſima eſt. Videtur autem amicos ſuos elegāti, & vario rerum excurſu velle mulcere ad veræ ſapientię ſtudium perſuadendum. Tangit argentum, & aurum, quorū alterū in modum arboris terræ viſceribus infuſæ, è primordio vno in ramos ſpargitur, qui ſunt ſimiles venis in varias corporis partes à natura diductis. Alterū, ſcilicet aurum, locum habet ſuum ætati noſtræ, ſi vnquam, notiſſimum in orbe præſertim nouo, vbi non modò in glebas terrę permixtas coit, verùm alicubi purum, defæcatumque in grana creſcit, quę aurum aliud natura priùs fæculentum, ſed arte purgatum, atque conflatum puritate quidem æquant, quod eſt planè mirabile. Et quidem cohærens

rens eſt explicatio de auro tam à natura puro, conflato, defæcato, quàm de artis cõflatoriæ opere, vt oratio de mirabilibus Dei operibus vario tenore procurrat.

Ferrum de terra tollitur: & lapis ſolutus calore in æs vertitur.

PARAPHRASIS.

Sunt ferri fodinæ, è quibus eruitur materia illa rudis, quæ poſteà arte compingitur, & formatur in ferrum. Eſt & locus arte coaptatus, vbi prædura materia inſtar lapidis à natura genita, igne reſoluitur, ſeparatiſque fæcibus, in æs funditur.

VErſus hic, vt & præcedens præfigitur, vti gradus ad ſublimiora. Lucet autem in vtroque tam naturæ, quàm artis officium, quod eſt obſeruatione dignum. Hinc patet artem eruendi, purgandi, fundendi metalla antiquiſſimam eſſe. In arcano ſermone ferrum de terra tollitur, quando ex molli, ac imbecilli homine, Dei gratia fit vir ad virtutis arduitatem ſuperandam robuſtus. Lapis calore ſolutus in æs vertitur, quando ex duritie cordis lapidea, Spiritus ſancti ardore liqueſcẽs, fæcibus culpæ ſecretis, atque reiectis, nouo Dei robore ad labores duratur, atque fulcitur.

Tempus poſuit tenebris: & vniuerſorum finem ipſe conſiderat: lapidem quoque caliginis, & vmbram mortis.

PARAPHRASIS.

Deus metas præfixit nocti, vt ſuccedente die homines rerum cognitioni vacarent: at ipſe quouis tempore omnium creaturarum terminos conſiderat, ita, vt eum minimè lateat ſaxum quoduis profundiſſimis cauernis ſinuoſum, vbi obſcuritas, & mortis ſimilitudo deliteſcit.

DIxerat Iobus metalla è terra erui, modoque ſubiungit, Deũ tenebris poſuiſſe terminum, metam, ſiue vt Græci aiunt τάξιν ordinem, vt ſcilicet alternè ſuccedant dies, ac nox; quaſi vellicet mortales, qui auri fame tenebras abſque termino quærunt

dum

dum dies, ac menſes totos, in imis terræ cauitatibus, metalli venas lucem ſolis negligentes exquirunt. At ſubdit, Vniuerſorum finem ipſe conſiderat, hoc eſt, non præfixit metas tenebris Deus, quod obſtent ei, quò minus res abſtruſiſſimas vſque ad vltimos earum terminos pernoſcat: hominum quippe gratia id ſapientiſſimè diſpoſuit; nam quod ad ſe pertinet, perſpicaciſſime intuetur terrę viſcera, lapideſque ſinuoſos, ac proinde caliginoſos, & quadam mortis imagine horrendos. Poſſunt quoque hi lapides caliginis, eſſe metalla, lapilliue pretioſi, qui è locis obſcuris, & abſtruſis effodiuntur, quos homines in terræ viſcera ſe inſinuantes multo labore perquirunt, cùm Deus illos nullo negotio exploratos habeat.

Diuidit torrens à populo peregrinante, eos, quos oblitus eſt pes egentis hominis, & inuios.

PARAPHRASIS.

Contingit interdum, vt aquarum rapidè currentium amnis intercludat regionis alicuius viam, ſeparetque à viatoribus, ſiue peregrinantibus paucos regionis illius homines deuios, in quorum habitacula nemo vmquam, vel è pauperibus ſtipem corrogantibus, otioſis nempe locorum inuiorum ambulatoribus, pedem intulit.

VErſus hic in hebraico, & græco textu obſcuriſſimus eſt: Vulgata verò editio leniter decurrit, tranſpoſitiſque verbis, atque connexis facilem reddit ſenſum, ad hunc modum: Torrens diuidit eos, quos oblitus eſt pes egentis hominis, eos inquā inuios diuidit torrens à populo peregrinante. Ita nimirum ſolent fluuij loca aliqua cingere, vt à tranſeuntium nemine peranlentur, ipſique indigenæ paruo contenti, anguſtæ regionis cultura parcum ſibi parantes victum externa commercia minimè requirant. Ad hos, ne inopes quidem homines omnia obambulantes, quique per otium ad oppida quæque deuia conquirendi victus cauſa diuertunt, accedere ait, vt locorum ſitum inacceſſum indicet. Indigi nempe, non vias militares tantùm, ſed ſemitas explorant, quippe quibus nihil eſt itineris certi, aut commercij, quo in oppida numeroſa feſtini commeant.

Terra de qua oriebatur panis in loco ſuo, igni ſubuerſa eſt.

PARAPHRASIS.

Agri, qui prius ſegetem multam triticeam reddebant, erumpente igne ſubuertuntur, ac ſteriles euadunt.

SOlet hoc accidere, dum terræ ſubſunt cauitates, vbi prouenit ſulphur, quod vento intus luctante ſuccenſum à terra repente dehiſcente vomitur, ſiue eructatur: quod certè prodigioſum eſt. Arcanè anima, quæ prius veris virtutibus ſolida fructum reddebat, intus euaneſcens, & vacua, vento ſuperbię ignem iræ accendente, concutitur, atque funditus euertitur; quod mœſtiſsima ætatis huius, in ipſis monaſticis cœtibus, exẽpla demonſtrãt.

Locus ſapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.

PARAPHRASIS.

Eſt locus ſapphiri, hoc eſt, vbi ſapphirus prouenit, quaſi lapides, qui certè locus glebulas aureas progignit.

SApphirus gemmarum præſtantiſſima, aureis punctis collucẽs, colore cælo ſereno ſimillima, atque pulcherrima eſt, neque niſi in terra, quæ ſit auriferax, inuenitur: quocirca rectè adiungitur, Glebæ illius, ſcilicet loci, vbi ſapphiri generantur, aurum, quod nempe in glebulas concreſcit. In arcano ſermone ſapphirus cæleſtia deſideria ſignificat. Locus autem, hoc eſt, animus, vbi ea deſideria generantur auri, hoc eſt, ſapientię, ſpiritualiumq; diuitiarum ferax eſt.

Semitam ignorauit auis, nec intuitus eſt eam oculus vulturis.

PARAPHRASIS.

Ad locum ſapphiri volucres non feruntur, adeò vt, ne vultur quidem perſpicaci viſu pollens illum conſpicetur.

ITa Deus naturæ vim locis attemperauit, vt alia ſint animantibus ſalubria, paſtuique percommoda, alia noxia, & arentia: illa frequentantur ab animantibus, hæc longè fugiuntur: atque

adeo,

adeò, cùm regiones auri, gemmarumque feraces, frequenter ſulphureæ ſint, vaporeſque noxios auibus exhalent, neque paſtum producant, rectè Iobus ait, ſemitam ſapphiri, & à volucribus ignorari, & acie vulturis minimè diſcerni. Arcanè, qui more volucrum famelicarum ad paſtum inhiantium, ad terræ delicias anhelant, ignorant loca deſerta, vbi à ſolitarijs contemplatoribus aurum ſapientiæ, & ſapphirus cæleſtium deſideriorum inuenitur.

Non calcauerunt eam filij inſtitorum, nec pertranſijt per eam leæna.

PARAPHRASIS.

Semitam ſapphiri non terunt mercatorum liberi quantumuis auidi: neque leæna quantumuis prædæ cupida.

Satis rem abſtruſam exaggerat, quàm ſcilicet inſtitores (quibus nihil inacceſſum vrgente auaritia, vel imperuium) non agnoſcant. Horum videlicet oculi vulturis acie perſpicaciores ſunt. Quibus aptè leæna prædæ cupidiſſima coniungitur, quam per ſapphiri ſemitam non irrumpere Iobus ait, vt locum volucribus, reptilibus, hominibus incognitum innuat. Verſus hic cum præcedenti arcanè notat locum ſapphiri, vbi cœleſtia deſideria coaleſcunt, prudentibus mundi, qui ſunt vultures viſu perſpicaces, auaris, qui ſunt inſtitores, ſanguinarijs, ſiue immitibus, qui ſunt leænæ ſiue leones, eſſe inexploratum.

Ad ſilicem extendit manum ſuam, ſubuertit à radicibus montes. In petris riuos excidit, & omne pretioſum vidit oculus eius. Profunda quoque fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita in lucem produxit.

PARAPHRASIS.

Deus omnia quantumuis abſtruſa nouit: quocirca potentiam ſuam cum ſapientia ſimul exercet, ſiliceos montes à fundamentis conuellens; vt ea, quæ ibi latent, mortalibus aperiat. Nunc in ſaxis duriſsimis ſulcos ducit aquarum, vſui hominum per concaua incognita fluentium: vbi quicquid pretioſum latet,

Digitized by Google

intuetur. Imas quoque arenas fluminum cernit, & inde gemmas, margaritaſque abſconditas educit.

HIs verſibus Iobus Dei ſapientiam, potentiamque commendat, & hominum ignorantiæ, impotentiæque longiſſimè antecellere demonſtrat. Nunc montes è ſilice prædura firmiter ſedentes terræmotu concutit, & quò nequibant homines penetrare, viam aperit, vt multa naturæ mirabilia cognoſcant, pretioſa multa perquirant. Nunc cernens loca aquis deſtituta, per media ſaxa, quod homines ne ſuſpicari quidem poſſent, rimas agit, & aquam multis diuortijs ducit, terraſque fœcundat, ſimulque pretioſa metalla detegit. Nunc imos fluminum alueos nudat, vt gemmas reuelet, vel certè homines inſtruit, vt ſe in profunda demergant, margaritaſque ſcrutentur, ac in lucem proferant. Hac Iobus, qui poſtquam excurſu longo, multa cælorum, elementorumque mirabilia produxit, à quibus Dei potentiam, ſapientiamque laudauit, aſcendit ad ſapientiæ tractatum, è quo diuinæ laudis argumenta petuntur.

Sapientia verò vbi inuenitur? & quis eſt locus intelligentiæ?

PARAPHRASIS.

Protuli multa inuẽtu difficilia, quæ cum naturalia ſint, nequeunt à mortalibus reperiri. Quid ergo de ſecretis diuinæ ſapientiæ, quam Deus in theſauris ſuis occultauit, dicam? Vbi, rogo, prouenit? Vbi locus natalis eius?

VRget hoc verſu Iobus amicos ſuos, ad excelſarum rerum cogitationem, & amorem. Effert diuina oracula viris ſapientibus digna. Poteſt autem ſic ſenſus exprimi: Plurima dixi, quæ ſi mortales haberent explorata, mirificè ſibi ſapere viderentur: plurima exprompſi, quæ ſi homines inuenirent, ſe beatos cenſerent, mirabilem quippe ſcientiam cum theſauris pretioſiſſimis conciliarent. At quid hæc omnia proſint, ſi vera Dei ſapientia deſit? Huc vos appello. Adeſte animis, inquirite, vbi lateat infinitus cæleſtis ſapientiæ theſaurus, quo nihil in terris pretioſius, dulcius, amabilius. Sapientia, & intelligentia hoc loco idem ſignificant.

Ne-

Neſcit homo pretium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium.

PARAPHRASIS.

Ignari mortales minime norunt æſtimare Dei *ſapientiam, quia non reperitur in ijs, qui molliter viuunt.*

SApientia Dei, capitalis vitæ mollis, ac voluptuoſæ inimica eſt: neque enim ſubtilis eius ſapor ab ijs, qui corpori indulgent, ſenſumque voluptatibus obtundunt, percipi valet. Ex quo efficitur, vt cum nemo ex hominum genere culpa vitiato, per vires proprias norit ſapientiæ pretium, multò illi à vera eius cognitione, poſſeſuque longiùs abſint, qui ſuauiter, hoc eſt, molliter, voluptuoſeque vitam mortalem ducunt.

Abyſſus dicit: Non eſt in me: Et mare loquitur: Non eſt mecum.

PARAPHRASIS.

Profunditas impenetrabilis Oceani clamare videtur, ſapientiam inter pretioſa illa, quæ aquis celantur, non inueniri. Atque ad eundem modum cætera maria id palam fateri videntur.

PRoduxit in ſuperioribus Iobus pretioſa plurima, è quibus pars non exigua ſub aquis prouenit. Huc ergo facit, quod ait: Abyſſus dicit: Non eſt in me &c. Proſopopœia eſt, qua rebus rationis prorſus expertibus ſermo tribuitur. Iobus ergo ſic animo concipiendus: Ne exiſtimetis ſapientiam, de qua dicere adorno, ex eo eſſe rerum pretioſarum genere, quæ ſub aquis naſcuntur, & à mortalibus ingenioſè extrahuntur. Profectò non ita: etſi enim gemmas omnes, quotquot mare nutrit, ex imis arenis in aceruos cōgeratis, nihil proinde ſapientiæ perquiretis.

Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius.

PARAPHRASIS.

Aurum puriſſimum non æquabitur ei, multoque minùs argentum quantumuis defæcatum, cũ quo illa minime cõmutabitur.

Omnino

OMnino perſpectum eſt neque argentum, neque aurum obrizum, hoc eſt, purum, excoctum, cum ſapientia cæleſti poſſe conferri: at mortales ſapientiam negligunt, aurum, & argentum, velut idola colunt.

Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi ſardonycho pretioſiſſimo, vel ſapphiro.

PARAPHRASIS.

Indici lapilli pretioſi varie, ac pulcherrime colorati, atque inter eos ſardonyx præſtantiſsima, & ſapphirus lectiſsima non poſſunt cum ſapientia componi.

COlores dixit pro rebus coloratis, tinctos, pro coloribus varijs. Sardonyx lapillus nobiliſſimus vngui humano colore ſimilis, ſed flaueſcens, ac rubens. Sapphirus pretioſiſsima eſt, de qua ſuperiùs dictum. At hæc omnia nihili facienda, ſi de ſapientiæ dignitate agatur.

Non adæquabitur ei aurum, vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vaſa auri. Excelſa, & eminentia non memorabuntur comparatione eius: trahitur autem ſapientia de occultis.

PARAPHRASIS.

Nequit aurum, vti dictum eſt, cum ſapientia comparari, neque verò cryſtallus, quę cælo ſimillima videtur: idemque de vaſis aureis artificioſe cælatis aſſerendum. Quin etiam grandia, & rara quæque non ſunt in memoriam inducenda, vt componantur cum dignitate ſapientiæ, quæ à reconditis Dei theſauris depromitur.

AMplificatio pretij ineſtimabilis eſt: neque curioſe diſquirendum, cur vitrum auro adiunxerit. Fortaſſe materia illa, ſub qua cryſtallum, aliaſque gemmas pellucidas complectitur, eo tempore, pretioſiſsima fuit, vt auro meritò ſocietur. Trahitur ſapientia de occultis, hoc eſt à Dei theſauris, qui huius mundi mercatores latent.

Non

Non adæquabitur ei topazius de Aethiopia, nec tincturæ mundiſſimæ componetur.

PARAPHRASIS.

Multò eſt inferior topazius Aethiopica, licet in eo genere perfectiſsima; inferiores quoque telæ ſericæ viuis coloribus infectæ.

AEthiopia de qua hic mentio fit, videtur eſſe orientalis illa Aethiopia, quæ ſub Aegypto eſt, propeque illa, quæ Abyſſina appellatur. Topazius lucet aureo quodam fulgore, cum virore quodam porraceo diluto. Ab alijs lapis praſius, hoc eſt, porraceus nuncupatur. Gemma prænobilis eſt. Per tincturas mundiſſimas alij telas, alij aurum fulgentiſſimum, mundiſsimumque intelligunt: conſtat autem ea omnia ſapientię pretio, ac ſplendori adæquari minimè poſſe.

Vnde ergo ſapientia venit? & quis eſt locus intelligentiæ? Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium, volucres quoque cæli latet. Perditio, & mors dixerunt: auribus noſtris audiuimus famam eius.

PARAPHRASIS.

Sapientia, quæ gemmis omnibus pretioſior eſt, vnde ducit origiginem? vbi naſcitur? Et hominibus, & Angelis incognita eſt, niſi Dei *munere innoteſcat. Tartarus tamen, & Interitus ibi regnans, dixere, ſe ſapientiæ famam audiſſe.*

THeologicum eſt, quod nunc Iobus profert, quod celſitudine rei propoſita, ad attentionem animos excitat. Dicit ſapientiam, quæ in veris virtutibus, Deique cognitione ſupernaturali conſiſtit, neque hominibus, neque Angelis, quos cœli volucres metaphoricè appellat, notam eſſe, quod plane verum eſt, ſi naturalis dumtaxat eorum vis ſpectetur. Subiungit verò, perditioni, & morti, hoc eſt, inferno, vbi perditi homines torquentur, & morti, hoc eſt, mortuis damnatis, qui pœnas luunt, contigiſſe, non ſanè vt poſſiderent, vt ſaperent, vt illi adhærerent, ſed vt famam auribus perciperent. Norunt quippe infęlices illi ſontes ſe fuiſſe damnatos, quia ſapientiæ Dei minimè ſtuduere: quod nihil eſt aliud, quàm ſapientiæ famam velut aure, ſiue per auditum noſſe,

vt

Digitized by Google

vt diſcriminentur ab electis,qui & audierunt, & ſtrictiſsimo amplexu tenuerunt. Perditio,& mors hoc loco idem ferè ſignificant, tartarum nimirum,& ſontes; locum continentem, & contentos.

Deus intelligit viam eius, & ipſe nouit locum illius.

PARAPHRASIS.

Deus nouit legem, quæ eſt via ſapientiæ,locumque è quo ipſa naſcitur, qui eſt ipſemet Deus.

DEus ex ſe pernoſcit viam, quæ creaturas ad ſapientiæ amplexum perducit: creaturæ verò minimè,niſi ex Dei beneficentia,& largitate. Via ſapientiæ lex diuina eſt, ſiue ipſius legis diſciplina,quod Sapientia ipſa ſic teſtatur: Beati, qui cuſtodiunt
Prou 8. vias meas. Audite diſciplinam,& eſtote ſapientes: quaſi diceret: Carpite viam,& acquirite me. Locus ſapientiç Deus eſt, ſicut ip
Eccleſ.24. ſa docet: Ego ex ore altiſſimi prodiui. Ergo & viam,& locum noſſe,Dei eſt à natura, cæterorum à gratia. Locus ſapientiæ dicitur Deus,vel ſapientiæ increatç, quæ in eo ineſt formaliter, vt ſchola loquitur,vel creatæ, quæ in eo non ineſt, ſed ab eo genus ducit, ac efficitur.

Ipſe enim fines mundi intuetur: & omnia quæ ſub cęlo ſunt,reſpicit. Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in menſura.

PARAPHRASIS.

Deus mundum circumſpicit vniuerſum, omnia ſub cælis exiſtentia per ſapientiam contemplatur,& moderatur ſuam. Ipſe ventis propenſionem in varia loca indidit, & aquas in nubibus ſuſpendit ea menſura,quæ nec terram obruat,ſatiſq; humectet.

DIxerat Deum noſſe viam ſapiētiæ,quod hinc euincitur, quod cum Deus omnia moderetur, & creaturas in numero,pondere, ac menſura condiderit,neceſſe eſt, eum non modo viam ſapientiæ agnoſcere,ſed infinita ſapientia excellere. Pondus ventorum eſt naturalis propenſio,vt ferantur,quo Dei ſapientia decreuit: appenſio aquarum,eſt illa ſuſpenſio in nubibus, de qua ſuperius egimus, quæ ex diuinç ſapientiæ prçſcripto certa menſura definitur, ne nimius aquarum impetus terram deleat, vel parcitas aquæ animantibus,plantiſque noceat. Neque mirum ſi,vt ſapien-

pientiam Dei ſupernaturalem aſtruat, gubernationem mundi, & nonnullos effectus naturales inducat: primo quippe è duobus his verſibus, omnia, quæ ſub cælo ſunt, Deum reſpicere aſſeruit, vbi ſupernaturales effectus plurimos complexus eſt. Quod verò mox addat, Qui fecit ventis pondus &c. perinde eſt, ac ſi eundem eſſe ſupernaturalium, ac naturalium effectuum auctorem diſertè fateatur, vt ex omni capite illum ſapientiſſimum eſſe peruincat, quod è proximo verſu confirmatur. Arcanè Deus vento, hoc eſt, ſpiritui facit pondus, afflans hominis animum, vt à ſpiritu agatur, quò decet: aquas appendit in menſura, dum ſitienti, arentiq; animæ ſtillicidia quædam diuinę ſuauitatis immittit, ea proportione, quę arentem recreet, nec perfundat.

Quando ponebat pluuijs legem, & viam procellis ſonantibus: Tunc vidit illam, & enarrauit, & præparauit, & inueſtigauit.

PARAPHRASIS.

In ipſa creatione rerum, quando pluuialibus aquis, ne, niſi certis temporibus defluerent, & aquis maris ſonitu terribili æſtuantibus ne terminos excederent, imperabat, contemplatus eſt in ſe ipſo ſapientiam, qua omnia condidit: quam cum Angelis primum communicauit: cui mox in hominum animis parauit idoneum locum, ac demum indagare conſtituit, an ſapientiæ firmiter adhæſiſſent.

ANgelis dicitur enarraſſe, hoc eſt, expoſuiſſe, manifeſtaſſe, contuliſſe, cum eos creauit, & diuinę ſapientiæ, gratiæque conſortes effecit. In hominibus præparauit ei locum, dum Adam ſapientiæ lumine illuſtrauit, vel ſapientiam ipſam præparauit, hoc eſt, aptauit, attemperauit homini. Vel certè omnia in ſapientia præparauit, dum res vniuerſas attingens à fine vſque ad finem, fortiter, ſuauiterque diſpoſuit. Vterque ſenſus congruit. Denique inueſtigauit, hoc eſt, requiſiuit, an ſapientia benè vſi fuiſſent, quod ad Dei decretum referendum: nam in creatione vt & ab æterno ſic inueſtigare, explorare, examinare conſtituit: pauloque poſt inueſtigatio hęc in Angelis, & poſtmodùm in paradiſo terreſtri in hominibus exercita: inſipientesque morte damnati, ſapientes ſeruati, & ampliſſima remuneratione aucti.

Vbi annotandum, ſapientiam ſic erogari, vt ſimul agatur de ratione exigenda.

Et dixit homini: Ecce timor Domini ipſa eſt ſapientia, & recedere à malo intelligentia.

PARAPHRASIS.

Inſpirauit Deus homini recens creato notitiam, qua cognouit veram ſapientiam in caſto Diuinæ Maieſtatis timore, ac fuga peccati conſiſtere:

ERudijt Deus hominem in creatione; prænoſcens eum immoderata ſapientiæ appetentia vexandum, & à Dæmone vt quaſi Deus tentaret, ſciret bonum, & malum, vrgendum: ac ſi ad hunc modum illum præmoneret: Caue, nequis te ſeducat, vt efferaris animo cupiens euadere ſapiens: en, inſtruo te, hortorque conſideres, ſapientiam, quæ te decet, ac proderit, eſſe timorem meum, quo, vti diſcipulus mihi docenti acquieſcas, & receſſum à culpa, ne mihi vmquam reluctari audeas. Non hic preſſe quærendum, an Iobus propriam ſapientiam ſcholaſtico more definire, deſcribereue voluerit: neque enim id ætas illa, vel locus iſte depoſcit: ſed graui, ſanctoque ſenſu verba accipienda, qui & apud ætatis noſtræ ſapientes, pioſque creberrimus eſt, vt, timorem Dei, mortis meditationem, rerum cæleſtium ſtudium, contemptum mundi, & id genus alia, quæ hominem Deo ſapientiæ auctori conciliant, veram ſapientiam dictitare aſſueſcant. LXX interpretes pro verbis illis, Ecce timor Domini, habent, Ecce cultus Dei: quicquid enim ad Dei cultum pertinet, in hac pia ſapientiæ notione ponendum.

CAP. XXIX.

ADDIDIT QVOQVE IOB, ASSVmens parabolam ſuam, & dixit: Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundùm dies, quibus Deus cuſtodiebat me?

PA-

PARAPHRASIS.

Iterum Iobus ſermonem grauem, ſanctumque reſumit, aitque.
Vtinam florerem, ſicut olim, quando ſub tutela Dei *eram.*

IOBI amici ſilent: ipſe vero ita ſermonem producit, vt eis, ſi velint, locum dicendi permittat. Verùm animaduertens eos nihil promere, rurſus dicere incipit, commemoratque priſtinã felicitatem, cuius deſiderium exprimit. Deſiderium inquam partis inferioris benè valere, florereque cupientis, aut etiam ſuperioris actu deliberato id optantis ad Dei gloriam amplificandam, promulgata recta de ratione diuinæ prouidentiæ doctrina, quæ ex ipſius calamitate fuerat oppugnata. Oratio ad commiſerationem valet plurimum, quam ſic exorditur: Quis mihi tribuat &c. hoc eſt, Vtinam reſtituerer in ſtatum florentem, in quo Deus me tuebatur, & ad mei cuſtodiam velut excubabat; repulit me, afflixit, tabefecit, ignominia obnupſit, ac penè conſumpſit, neque mei videtur meminiſſe velle. Væ mihi, quam longè ſtatus hic ab illo diſſitus eſt, quàm procul me reiecit Deus. Hæc Dei cuſtodia, quam Iobus memorat, ea fuit, quam ęgerrimè tulit Satan dicens: Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius &c. Deus nimirum ipſe, nõ Angeli modò, in hominis bonum intentiſſimùs, vallat, ambit, circundat illum, tanquam murus æneus, qui non valet perrumpi. Cuſtodia ergo hæc, quæ animam, corpus, bona temporaria complectitur, à Iobo expetita eſt, doletq; quòd rem pretioſiſſimã amiſerit. Neq; obſtat, quòd toties mortem optarit, aut certè optet: animus quippe grauiter affectus nunc in hæc, nunc in illa vota contraria abripitur, quod ad interpretandos affectus dolentium, ſummopere obſeruandum: neque importuna connexio verborum, inter optata diſcrepantia, ſcrupuloſo exponendi genere, exquirenda. Hic annotandum, caput hoc animis internam deſolationem, Deique repulſam patientibus eſſe appoſitiſſimum, ac dulciſſimis querimonijs plenum, & vt ab hoc verſu ducamus exordium, ſatis frequenter viri rerum cæleſtium ſtudio addictiſſimi, quos Deus olim ſuauiſſimis inſpirationibus, ac blãdimentis demulcebat, cernẽtes ſe in derelictionem, anxietatem, ariditatem, tenebras interiores à Deo àd experimentum depulſos huiuſmodi verbis vti ſolent: Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundum dies, quibus Deus cuſtodiebat me?

Profectò grauiter me Deus repulit: imperioſè reiecit me. Lactabat me olim, ac in delicijs habebat: modò verò, poſtquam me ablactauit, videtur oblitus mei. Gaudebam ego tutela eius ac proſperabar: nunc tamen à cuſtodia illa procul actus, ac derelictus extabeſco. Hæc iuſtorum lamenta boni conſulenda: neque arctandus animus, ne dolorem exhalet.

Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris?

PARAPHRASIS.

Vtinam res ſuccederent, vt quondam, cùm fauor, ac lumen Dei affulgebat mihi: vt inter calamitates, ac perplexitates caliginoſę huius vitæ inoffenſus incederem!

LVcerna Dei, lumen, inſtructio, fauor diuinus eſt, ſuper caput, hoc eſt, vitam Iobi, vt cælitus adiutus, illuſtratuſque omnia circumſpectaret, atque prouideret, rectiſque conſilijs, tenebras diſcuteret, hoc eſt, ærumnas, labores, difficultates ſuperaret. Ex quo effici videtur, Iobum, etiamdum proſperaretur, non caruiſſe laborum exercitio, quod proprium iuſtorum in hoc exilio eſt: ne quis inopinus affingat Iobo fælicitatem quandam cuiuſuis aduerſitatis expertem, quod huius mortalis vitæ conditio minimè fert. In arcano verò ſenſu planè ſuauis eſt conqueſtio hæc. Hei mihi, ait Iobus derelictus, quàm infælix ſum? Olim lucerna Déi, claritas, & formoſa valde lux illuſtrabat me, ac exhilarabat, vt occurrentia mala conſtanter ferrem, aut certè generoſius aſpernarer: at nunc denſa caligine obducor, nihil diſcerno, & mœrore confectus oculis captus mihi videor.

Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ, quando ſecretò Deus erat in tabernaculo meo? quando erat Omnipotens mecũ, & in circuitu meo pueri mei?

PARAPHRASIS.

Viuere opto, quemadmodum in adoleſcentia vixi, ſecreta Dei domum meam inhabitantis neceſſitudinę vſus: ac in ætatis proceſſu, quando potentiſsimus Deus me proſperabat, & liberorum, ac famulorum corona cingebat.

ILle dicendi modus, Quando ſecreto Deus erat in tabernaculo meo, ſignificat ſecretum agendi cum Deo morem, ita vt Iobus Dei præſentiam ſentiens, puta dum clauſus orabat, & meditabatur, animaduerteret Deum ſibi eſſe propitium, ex quo ad ipſius cultum ardentiùs inflammaretur: quod profectò in ætate adoleſcentiæ, quæ vix fręni patiens eſſe ſolet, ſæculo præſertim illo inculto, mirabile eſt. Pro verbis his, Quando ſecretò Deus erat in tabernaculo meo, LXX ſic habent: Cum Deus ἐπισκοπὴν viſitationem faciebat domus meę: quod curam ſanè miram Dei res Iobi cicumſpicientis, & fortunātis ſignificat, vt mala arceret, bona ſeruaret, augeret. Quod vero ſubditur, Quando Omnipotens erat mecum &c. ad ætatis proceſſum pertinet, vxore ducta, liberis procreatis, numeroſo famulitio delecto, quibus omnibus euentu ſecundo florentibus, Omnipotens cum Iobo fuiſſe, hoc eſt, fauiſſe, opem tuliſſe, roboraſſe, ſecundaſſe aſſeritur. Quæ certè omnia, dum à Deo repulſus, filijs, famulis, opibus expoliatus, recenſet, triſtia porrò canit. Arcane verò, qui ſecreta Dei familiaritate fruitus, in derelictionem, hominumque auerſionem incidit, dici nequit, quàm acerbè diſcrucietur: cuius affectus in hæc verba reprę ſentari poſſunt: Quis det, vt in ſtatum reponar illum, quo Deus ſecretò morabatur in animo meo? Quando ſcilicet, ſtatim ac me abdebam, clauſoque oſtio intentus orabam, videbar mihi Dei facilitatem experiri, ſuauiſſimaque ipſius præſentia roborari? Quomodo euanuit neceſſitudo illa, opibus, ac regnis pretioſior? Heu, quàm infeliciter langueò, poſtquam ſe Deus mihi ſubtraxit, & quaſi ex amœniſſimo paradiſo, vbi fructu cęleſti alebar, ad ſteriles Libyę arenas prędonibus expoſitum, ac tabeſcentem ablegauit.

Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei?

PARAPHRASIS.

Rediret opto, proſperitas illa rerum abundè affluentium, cum tanta eſſet butyri exuberantia, vt pedes eo abluere poſſem, tanta olei copia, vt è ſaxoſis locis, riui olei ſcaturire viderentur.

PEriphraſis vbertatis eſt, lauare pedes butyro, qualis illa Iacob in benedictione Iudæ, Lauabit in vino ſtolam ſuam. Quod verò additur, Petra fundebat riuos olei, perinde eſt, ac ſi Iobus Gen. 49.

diceret. Petricoſi montes, velut ad nutum oliuarum feraciſſimi, eam fructus abundantiam protulere, vt non tam hydrias, vtreſue olei exprimerem, quam riuos largè fluentes acciperem, quod fauenti tunc Deo aſcribendum. Subnotat à contrario, omnia ſibi nunc ſterilia, quaſi terra nihil iam ſuaue Iobo pareret, vt queſtus eſt ille.

Triſtia deformes pariunt abſinthia campi,
Terraq; de fructu quàm ſit amara docet.

Poteſt autē Iobi ſenſus ita reddi: Dolendū eſt, in quantā ego calamitatē inciderim, qui olim lacte, ac oleo, cæteriſq; bonis affluebam quaſi terra ad nutū mihi ſeruiret. Profectò nūc pro riuis lactis, & olei, cerno ex hoc meo corpore tabido, ac vlceribus exeſo riuos tabis effluere. Arcanè autem ſic iuſtus à Deo repulſus eloquitur: Hei mihi, quam videor mihi mutatus ab illo, qui quondam fui? Recordor ego, puro diuinę conſolationis balſamo me ſolitum fuiſſe adeò copioſè perfundi, vt non mens tantum, ſed corpus quoque, vſque ad ipſos, vt ita dicam, pedes cæleſti voluptate afficeretur. Tunc ſanè petra, hoc eſt, aſpera, duraque virtutis diſciplina fundebat mihi riuos olei, adeò vt ex ipſis vitæ auſterioris exercitijs, ieiunijs, verberibus, vigilijs delicias caſtas elicerem. Nunc verò verſa eſt in luctum lætitia, nihilque niſi mœſtum, durum, aculeatumque ſuccedit. Precor ergo, qui videor obijſſe, renaſcar. Et hic profectò ſenſus arcanus mirificè Iobo ipſi congruit, quem interna deſolatio immaniter diuexauit: at & alijs Iobo ſimillimis conſentit.

Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedrā mihi? Videbant me iuuenes, & abſcondebantur, & ſenes aſſurgentes ſtabant? Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo. Vocem ſuam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat.

PARAPHRASIS.

Vellem eſſe, qualis fui, dum è regijs ædibus prodirem ad ius dicendum in vrbis porta, vbi iudicium exerceri conſueuit: quando ſcilicet in area eò deſtinata ſubſellium mihi inſtruebatur,

vt

vt ex eo populum iudicarem, atque docerem. Tunc ſanè, qui aderant iuniores, conſpectum meum ferre non valentes, præ reuerentia ſe inde proripiebant: ſenes verò aſſurgebant mihi, præ obſeruantia ſtare coram me ſoliti. Optimates cœptum intermittebant ſermonem, aliȷque alios, digito labȷs impoſito, ſilentȷ admonebant. Militum ductores mox ſupprimebant vocem, cum lingua venerationis ergò velut obſtupeſceret.

PEriphraſis eſt pulcherrima, & ad regiam maieſtatem deſcribendam opportuniſſima. Cathedra, ſiue ſedes iudiciaria parata, atque inſtructa, proceſſus ex aula, cum comitatu videlicet idoneo, adoleſcentium fuga, ſiue abſconſio, ſenum aſſurgentium, & ſtantium veneratio, optimatum, ducumque ſilentium, ſigna ſummæ apud ciues auctoritatis, prudentiæ, ac iuſtitiæ ſatis luculenta ſunt, quæ nemo queat inficiari. Hæc ergo cum aduerſo ſtatu comparata, atque perpenſa dolorem exacerbant, vt merito Iobus dicere valeat: En ego, qui auctoritate ſumma valui, quò decuſſus ſum: pro cathedra ſterquilinium, pro comitatu vermes, pro reuerentia iuniorum, contemptus, pro ſenum honore, deriſio, pro Principum, ac ducum ſilentio, calumniæ, & criminationes, pro lętitia ſupremus mœror. Et hæc quidem in arcanum ſenſum facilè traduci poſſunt, aptarique viris grauibus vitæ ſanctimonia inſignibus, quos Deus à ſua conſuetudine repellit, & in hominum deriſum inglorios tradit, vt grauiſſimis pręlijs examinati ampliſſima corona remunerentur. Obſeruandum hic, quam vrbanè gens illa Auſitis ageret, quæ iuuenes verecundos, ſenes obſeruantiæ conſcios, optimates, ac duces comiter ſilere, maioribuſq; cedere aſſuetos nacta eſt. Fortaſſe pars magna cultus illius Iobo tribuenda: non origo, ſed expolitio, quam ætas noſtra æmuletur.

Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi. Eò quòd liberaſſem pauperem vociferantem, & cui non eſſet adiutor. Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ conſolatus ſum.

PARAPHRASIS.

Fama rerum mearum regiones multas peruagata fuit, adeò, vt,

qui auditu eas acciperent, me beatum prædicarent, multoque magis teſtes oculati encomium augerent. Quod inter alia, inde ortum videtur, quòd inopes, & orphanos elatis vocibus opem implorantes in libertatem aſſeruiſſem. Et quidem id familiare fuit, vt, qui calamitate, aut violentia interirēt, à me liberaliter auditi mihi bene precarentur, viduæque, quibus re nulla deeram, à me ſolatium haurirent.

NOminis claritatem antiquam Iobus commemorat, non vanè conflatam, ſed ab egregijs virtutũ, miſericordiæ præſertim, ac iuſtitiæ actibus exortam, quod & ex his verſibus, & alijs mox explanandis apertè perſpicitur. Boni quippe Principis eſt, eiuſmodi operibus nomen parare, ac amplificare ſuum, quæ animos ſubditorum concilient, quos in Principe ipſo ſpem firmiter collocare decet, affuturum ſibi, ſi quid aduerſitatis ingruat. Profectò benè Reſpublica temperatur, vbi potentiores, ac inſolentiores comprimuntur, & indigi ita ſubleuantur, vt Principi ex animo fauſta precentur, & velut parentem, ac tutelarem ſuum intueantur. Ergo Iobus fama clarus apud exteros, auditu res geſtas accipientes, & apud ſuos res ipſas ſpectantes: qui acclamationes popularium audiuit è clementię actibus exortas. Illud, Benedictio perituri, tantundem eſt, ac laus, fælicitatis precatio, eius, qui, niſi à me fuiſſet ereptus, omnino periturus erat. Pro verbis illis, Cor viduæ conſolatus ſum, LXX habent: Os viduæ benedixit me. Aliqui ex Hebręo vertunt, Cor viduæ canere feci. Omnia pręſentiſsimum Iobi in viduas auxilium commendant. Et verò, ex his omnibus argumenta doloris producit, qui à nemine ſubleuetur, & contumelijs exagitatus intereat.

Iuſtitia indutus ſum, et veſtiui me, ſicut veſtimento, & diademate, iudicio meo.

PARAPHRASIS.

Non ſuperbe trabeatus, ſed iuſtitiæ operum veſtimentis ornatus inceſsi, neque id leuiter, ſed accurate, vt iudicium, quod ex æquo exercui, cum ius dicerem, mihi amictus, & regia corona foret.

PRetioſiſsimus profectò hic ornatus eſt, in quo non mollis animus opere phrygionico delectatus, ſed virilis fortitudo luxus con-

contemptrix, & virtutũ ornamentis capta ſe prodit. Ex hoc locó cenſendum, Iobum in iure dicendo fuiſſe iuſtiſſimum, vt regio diademate ſe rem indignam committere arbitraretur, ſi ius violaret. Ius dixit, nam is perantiquus regum mos fuit.

Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & cauſam, quam neſciebam, diligentiſsimè inueſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.

PARAPHRASIS.

Neque miſericordiæ, neque iuſtitiæ neglector fui: nam quod ad miſerendum attinet, cæcis, & claudis benignè opitulatus, eis fui pro oculis, & pedibus, ac vniuersè in omnes inopes paternam prouidentiam exercui. Quòd verò ad iuſtitiam pertinet, mos mihi fuit, antequàm pronuntiarem, cauſam exactè diſcutere, ſi quid neſcirem, maturè, ac perquam ſedulò explorare, ne iniuſtam ſententiam ferrem. Quod ſi inermem, auxilioque deſtitutum ab iniquo vexatore opprimi noſſem, conſueui vim afferentem imperiosè coercere, ac velut è leonis faucibus prædam eripere.

SAtis luculenter Iobus ſua ſenſa profert, miramq; vitæ integritatem deſcribit, quam vtinam vniuerſi iudices chriſtiani æmularentur. Obſeruandum hic, Principem ita Reipublicæ caput eſſe debere, vt & oculus cæcorum, & pes debilium plerumque fiat: mirificè quippe hęc officia dignitati ſupremæ congruunt, cùm inter mortales onus Reipublicę adminiſtrandæ ita Principi imponatur, vt pondus geſtare, non excutere, ac proculcare debeat. Fuit Iobus non ſolùm cauſarum delatarum ſedulus, & perſpicax cognitor, ſed malorum, ſi fortè in Rempublicam obrepſiſſent, perquiſitor; quod illis verbis indicaſſe videtur: Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam; hoc eſt, perluſtrabam vrbem, & ſciſcitabar an cauſa ſubeſſet aliqua, quæ iudiciaria diſcuſſione indigeret. Elegans eſt metaphora illa: Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prędam: ſunt nimirum in Republica leones, vrſi, aliæq; feræ, ſunt oues, agni, aliaq; mitia, ac ſimplicia animantia, quæ cedunt in violentorum prædas, quas auferre, eripere, vindicare iuſti Principis eſt.

Dicebamque: In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.

PARAPHRASIS.

Cùm florerem, dicere ſolebam, me in commoditate domus, in qua tanquam auis in nido bene coaptato quieſcebam, tranquille moriturum, ſed ante obitum, diutiſſime, more palmæ per annos plurimos creſcentis victurum.

HÆc profitetur Iobus ſe cogitaſſe, dum res proſperè cederent: nunc verò dolens fatetur, ſe votis contraria paſſum, qualia tulit ille miſer, qui ſic ſcripſit:

Sic animo quondam non diuinante futura,
Optabam placide viuere poſſe ſenex:
Fata repugnarunt: quæ cùm mihi tempora prima
Mollia præbuerint, poſteriora grauant.

Pro verbis illis ſicut palma, aliqui vertunt, ſicut Phœnix φοῖνιξ, auis ſcilicet illa, quę ſymbolum diuturnitatis eſt, nam ab alijs, quingentos, ab alijs ſexcentos, & amplius annos vitam protendere dicitur. Congruit niduli mentio, in quo Iobus ſe obiturum aiebat, quia Phœnix, poſt longiſſimæ vitæ decurſum, nidum ex odoratis lignis ſurculisve conſtruere, ſeque ibi ſponte concremare, vt è cineribus renaſcatur, aſſeritur, quod à ſcriptoribus multis celebratum eſt.

Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros morabitur in meſſione mea. Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur.

PARAPHRASIS.

Dicere ſolebam adhuc proſper, eſſe me perſimilem arbori, cuius radices expanſæ iuxta decurrentes aquas, vitam longam hauſiſſent: fore item vt ſicut ros confert ad meſſionis tempus ne grana è ſpicis, nimia ariditate diſſiliant, ita mihi fauor diuinus adeſſet, ne proſperitas mea, ante horam, qua velut mortis falce demeterer, inareſcens diſſiparetur. Pollicebar quoque mihi gloriam perenniter amplificandam, & robur arcu notatum ſemper augendum.

Multiplex

MVltiplex metaphora perelegans eſt: videturq́; radix, de qua in hoc verſu fit ſermo, eſſe palmæ illius, de qua proximo verſu ſcriptum eſt, quæ videbatur longiſſimè duratura. Ros verò ille ad peritiam rei ruſticè pertinet, ne nimia ſiccitas expectetur, vt ſpicæ vix falce attactæ grana excutiant: ſed optetur ros matutinus, ac veſpertinus qui ſegetes humectet, vt ſine detrimento ſectionem ferant. Senſus Iobi eſt, cogitaſſe ſe ita fore, vt ad mortē vſque pro mortalis vitæ conditione fortunatiſſimus eſſet, ac in morte quoque ipſa, nihil ei è cęlo deeſſet, quod ad ſecundos euentus expeti poſſet. Quod autem ait, Arcus meus inſtaurabitur, perinde eſt, ac robur armis, puta arcu, & ſagittis, notatum, augebitur, confirmabitur, conſtabilietur. In arcano ſenſu, exploratū eſt, eam interdum cęleſtis vbertatis copiam affluere, id robur adeſſe, vt videatur ſibi iuſtus diutiſſimè in eo ſenſu perſeueraturus, quaſi vſurpet illud, Non mouebor in æternum. At inopinata derelictio, & vexatio rei veritatem euincunt. Annotandum hic nō obſtare has Iobi pollicitationes timori illi, quem capite tertio expreſſit in hæc verba: Timor, quem timebam euenit mihi, & quod verebar accidit. Timuit nempe quod accidit: at ſimul ſperare, ac ſibi læta promittere potuit.

Qui me audiebant, expectabant ſententiam, & intenti tacebant ad conſilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & ſuper illos ſtillabat eloquium meum. Expectabant me ſicut pluuiam, & os ſuum aperiebant, quaſi ad imbrem ſerotinum.

PARAPHRASIS.

Ea erat doctrinæ meæ opinio, vt auditores impenſe cuperent noſſe, quid de rebus ſentirem, tacitique ſine reniſu conſilia mea exciperent. Cumque verbis meis tanquàm iuſta trutina perpenſis adiungere nihil auderent, mirifice illa, vt roris guttas cælo delapſas accipiebant. Mos erat, me dicturum, quaſi terra pluuiam, cùm æſtu dehiſcit, expectare: ea verò, quæ dicebam hora, oribus apertis, velut imbrem ad finem anni vſualis ad fruges maturandas cadentem haurire.

RHetorica, & poetica ſimul amplificatio eſt famæ, quæ de Iobi ſapientia percrebuerat. Circumſtantiæ expenſione dignæ

Y 4 ſunt

Digitized by Google

ſunt, auida expectatio, ſilentium auditorum, aſſenſus conſilijs præſtitus, verborum, quibus nihil addebatur, æſtimatio. Metaphorę à rore, pluuia, imbre peropportunæ ſunt, ad animos ſitientes, doctrinæque cupidiſsimos ſignificandos. Imber ſerotinus eſt, qui ad finem anni agricolarum more computati, decidit, ad fruges maturandas, vt laboris totius fructus obtineatur. Iobus ergo ſapientiæ, ac eloquentiæ famam commemorat, quaſi conqueratur, eo ſe fuiſſe deiectum, vt à nemine patienter audiatur, à nemine ipſius conſilia probentur. Congruit claris doctoribus, & concionatoribus, quos Deus, poſtquàm ſatis claruerunt, ad ſalutem exercere, ac neglectui exponere ſolet, vt merita maiora perquirant.

Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.

PARAPHRASIS.

Ridebam interdum, vt grauitatem hilaritate temperarem, & quos auctoritate in officio continebam, benignitate permulcerē: & tamen non credebant ſpectatores me ſeriò ridere, tantam illis venerationem maieſtas incuſſerat. Atque ita lux, ſiue benignitas vultus, contemptum minime inducebat.

Significanter admodùm regiam maieſtatem repræſentat. Ille dicendi modus, Lux vultus mei non cadebat in terram, indicat, hilaritatem vultus non induxiſſe in animos populi modicam exiſtimationem, quam familiaris riſus ſolet ingenerare. Senſus ergo erit, non cadebat in terram, hoc eſt, hilaritas mea, vultus meus placidus, benignus, beneuolus non degenerabat in vilitatem, vt propterea ſpernerer. Alij exiſtimant ſenſum eſſe, non cadebat in terram, hoc eſt, non concidebat, non obſcurabatur vultus, non apparebat deiectus, turbulentus, triſtis, quod ad populi gubernationem, & conciliandos ſibi animos, opportuniſsimum erat. Aſpectus videlicet Principum beneuolus animos, quò velit, inflectit.

Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus: Cumque ſederem quaſi rex, circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.

PARAPHRASIS.

Cùm ad conſeſſum optimatum accederem, prima mihi deferebatur

Digitized by Google

tur ſedes: Vbi licet, vt verus Princeps, præſiderem, primoribus, quaſi lecto agmine cinctus, maieſtatem facilitate temperabam, verumque afflictorum conſolatorem meipſum exhibebam.

ILlud, Quaſi rex, non eleuat vim, ac ſi Iobus non fuerit verus rex, ſed aliquid regi ſimile: modus quippe ille familiaris eſt, iuxta quem dicitur Chriſtus, habitu inuentus vt homo, hoc eſt, verus homo. Et quidem ex hoc capite liquet, Iobum geſsiſſe magiſtratum ſupremum, quocumque nomine vocetur. Quod verò ait, Eram tamen mœrentium conſolator, tantundem eſt, ac, Ita me gerebam, vt dignitatis ſublimitas nullā inopum, afflictorum, lugentium obliuionem induceret. Quocirca vehementer dolet, ſe mœrentem, ac penè morientem à nemine humaniter accipi, quod eſt expenſione dignum, & animum grauiter afficit.

CAP. XXX.

NVNC AVTEM DERIDENT ME IVNIOres tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei: quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipſa putabantur indigni.

PARAPHRASIS.

Ego, qui quondam florui, & ſummis honoribus cultus fui, modò irrideor à minoribus natu, quorum primos indignos ducebam, quos cum meorum gregum canibus compararem: quorum opera adeò mihi inutilia videbantur, vt eos vita dignos minimè cenſerem.

DEſcripſit capite proximo ſtatum proſperūm, modò aduerſum: aitque ſe haberi neglectui, atque deludi ab ijs, qui abiectiſſimi eſſent, quorum patres, hoc eſt, primos antiquo dicendi more, non æquauit canibus, quos gregū cuſtodiæ deſtinarat. Virtutem manuum, pro operibus poſuit, quæ nullius erant pretij: cætera patent. Obſeruandum tamen, Iobum non hæc ex faſtu, & aliorum deſpectu protuliſſe, qui ſanè mitiſſimus fuit: ſed rei genus

nus, vulgari dicendi more ad rem appoſitiſſimo ſignificaſſe. Potuit videlicet abſque vlla culpa promere, ſe olim non fuiſſe dignatum inutiles homines cum canibus ſibi vtilioribus conferre: atque adeò, exiſtimaſſe illos vita indignos; qui nulli vſui eſſe viderentur, ſolummodò numerum mortalium augerent, terramq; inutili pondere onerarent.

Egeſtate & fame ſteriles, qui rodebant in ſolitudine, ſquallentes calamitate, & miſeria. Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum.

PARAPHRASIS.

Ii à quibus derideor, erant homines abiecti, inopia, & inedia conſumpti, qui in deſertis locis radices plantarum corrodebant, languidi, ac ſordidi deſolatione, ac ęrumnis deformati: quorum victus erant herbæ, arborum cortices, ac iuniperi præſertim radix.

Mirum videtur, quod radicem iuniperi eſculentum faciat Iobus: at fortaſſe id apud inopes Arabes. Inter herbas, quas depaſcebant iſti deriſores à LXX Interpretibus ponitur ἄλιμα alima, herba ſcilicet quædam, quę comedentem citò explet, atque ſaturat.

Qui de conuallibus iſta rapientes, cùm ſingula reperiſſent, ad ea cum clamore currebant. In deſertis habitabant torrentiũ, &in cauernis terræ, vel ſuper glaream. Qui inter huiuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub ſentibus delicias computabant.

PARAPHRASIS.

Ex hoc liquet conditio deriſorum meorum, quòd præ fame in valles in montium medio iacentes irrumpebant, vt viliſſima eſculenta diriperent, & quaſi lautas eſcas inueniſſent, ad eorum ſingula reperta clamitantes conuolabant. Quid, quòd in deſerto, quà torrentes decurrunt, vel in antris, vel certè in are-

na

Digitized by Google

na ripis proxima ſub dio morabantur, & inter hæc ipſa hilares, tuguria ſpinis, vepribuſue contexta, voluptuoſum domicilium exiſtimabant?

MIrificè rem amplificat rhetoricis, ac poeticis excurſibus, qui diſertum virum facilè demonſtrant. Et quidem paſsim ſuppetunt extremæ inopiæ luctuoſa exempla, quibus quotidie diſcimus, quicquid hic Iobus olim obſeruauit, planè verum eſſe.

Filij ſtultorum, & ignobilium, & in terra penitùs non parentes. Nunc in eorum canticum verſus ſum, & factus ſum eis in prouerbium. Abominantur me, & longe fugiunt à me, & faciem meam conſpuere non verentur.

PARAPHRASIS.

Hi quos extremè inopes deſcripſi, homines ſunt natalium obſcuritate infames, vtpote filij hominum inſipientium, & vilium, nihil prorſus claritatis exhibentes. Et tamen de me irriſoria carmina edunt, & in exemplum contemptus vſurpant. Grauiter me oderunt, proculque refugiunt, & quod eſt ignominiæ plenum faciem ipſam meam impudenter conſpuunt.

PRofectò viri iuſtiſsimi deſpectus non videtur vlterius valuiſſe procurrere. Verſus fuit in canticum, vt de ipſius calamitate inepta carmina vulgò iactarētur. Factus fuit in prouerbium hoc eſt, calamitatis exemplum, ad imprecationes, vel hyperboles, vt cui malum vulgares homines imprecarentur, dictitarent, Cōtingat tibi Iobi calamitas: vel cum ærumnoſiſsimum aliquem deſcribere vellent, dicerent, Eſt Iobo ærumnoſior. Quod verò de facie ſputis deturpata ſubiungitur, vt iacet, accipiendum eſt. Verè ſcilicet petulantes homines in Iobi faciem inſpuerunt: neque ſub eſt ratio efficax, aut valde neruoſa ad rem in hyperbolen, aut metaphoram detorquendam. Ex his liquet, Iobum Chriſti figuram prætuliſſe, qui deriſus, & conſputus fuit.

Pharetram enim ſuam aperuit, & afflixit me, & frænum poſuit in os meum.

PA-

PARAPHRASIS.

Deus tot me calamitatibus affligens, quaſi ſcopum ſibi propoſuit, in quem malorum ſagittas velut e pharethra depromptas iacularetur. Sane quaſi equum ferocientem fræno in os impacto coercuit.

ELegans tranſlatio eſt, qua pingitur Deus pharetram geſtans, aperiens, ſagittas promens, arcui adaptans, & excutiens. Pingitur etiam, vt validus equorum domitor, frænum indens, adſtringens; vt ea ratione calamitas, qua homo ſubiugatur, fręno notetur: quemadmodum pharetra ſignificatur diuina prouidentia, è qua ſagittæ calamitatum promuntur, quæ in homines collimantur, ac in finem diuinæ gloriæ tandem diriguntur. Non abs re Iobus vſurparet illud cuiuſdam afflicti, qui ſibi viuere videbatur, vt nouis ſemper malis premeretur.

Viuimus, vt numquam ſenſu careamus amaro,
Et grauior longa ſit mea pœna mora.
Sic inconſumptum Tityj, ſemperque renaſcens
Non perit, vt poſſit ſæpe perire iecur.

Iobus redintegratis prælijs ſemper infeſtatur, & creberrimis malis vrgetur. Poteſt autem ſic loquens induci. Deus in me iacula vibrat, me fræno compeſcit: doleoque vehementer; nam neque hoſtis eius ſagittis petendus ſum, neque indomitus equus, qui validè domari debeam. Semper illum colui: ſemper iubenti obtemperaui.

Ad dexteram orientis calamitatis meæ illico ſurrexerunt: pedes meos ſubuerterunt, & oppreſſerunt, quaſi fluctibus ſemitis ſuis.

PARAPHRASIS.

Quaſi ad latus dextrum naſcentis ærumnę meę, ſtatim mei aduerſarÿ aſtiterunt; pedes ad lapſum impulere, ſibique per me calcatum ſemita, ſeu via facta me malorum velut vndis obruerunt.

NOtat expeditionem aduerſariorum ad nocendum: qui mox ac Iobum à Deo percuſſum videre, auxere cruciatum, quaſi oriens, ſiue incipiens calamitas, vir aliquis eſſet, cuius dex-

trum

trum latus cohors aduerſariorum Iobi cingeret, vt facto impetu illum proſternerent, Quocirca appoſitè ſubdit, Pedes meos ſubuerterunt, & oppreſſerunt ſemitis ſuis, per medium nempe Iobum proſtratum factis: quas fluctibus ſimiles ait, ob multitudinem, ac impetum malorum per eas ſemitas apertas ingruentium. Interpretes multi ſic legunt: Ad dexteram orientis calamitates meæ: quaſi à meridionali parte, quæ eſt dextera pars hemiſphærij noſtri, cuius pars anterior eſt oriens, Iobi calamitates inceperint: quod ad prædas illas armentorum à Sabæis ad meridiem habitantibus factas pertinere videtur.

Diſſipauerunt itinera mea, inſidiati ſunt mihi, & præualuerunt, & non fuit, qui ferret auxilium. Quaſi rupto muro, & aperta ianua irruerunt ſuper me, & ad meas miſerias deuoluti ſunt.

PARAPHRASIS.

Hoſtes mei interceperunt me iter facientem: ex inſidijs me adorti proſtrauere me, neque fuit, qui cadenti adeſſet. Quemadmodum milites in obſidione, diruto muro, portiſque conuulſis, irrumpunt in vrbis prædam, ita inimici mei ad mea damna impreſſionem fecerunt.

PEtit metaphoras multiplices nunc à latronibus clam inſidiantibus, mox palàm aggredientibus, nunc à militibus, muro euerſo, portiſue captæ vrbis effractis, ad prędam diripiendam validè ſe proripientibus, quod & ad primos prædonũ Sabæorum, & Chaldæorum inſultus, & ad Satanæ, domum, vbi Iobi liberi veſcebantur, concutientis impetum, & ad poſteriores hoſtes, ac irriſores, demumque ad ipſas calamitates, dolores, angores, mœrores pertinet. Rhetorica quippe afflictionis ſummæ deſcriptio eſt. Diſſipare itinera, perinde eſt, ac gradientem inuadere, ac præpedire, ne vlterius iter faciat, quod ad proſperitatis iter interceptum attinet. Cætera patent. In arcano ſenſu, animum fæliciter gradientem, hilarem, vegetum ſolet Deus hoſtibus agminatim irruentibus ad examen exponere: in quem illi alacres, quaſi patefactis obſeſſæ vrbis portis inſiliunt.

Redactus ſum in nihilum, & abſtulit, quaſi ventus deſide-

ſiderium meum : & velut nubes pertranſijt ſalus mea.

PARAPHRASIS.

Videor prorſus defeciſſe, quia quicquid optabile habui tanquam rapido vento, à te Deus abreptum eſt: proſperitaſque mea, vt nubes celerrimè diſſipata euanuit.

SVppoſitum verbi, Abſtulit, Deus eſt, cui tribuitur ablatio bonorum temporalium, vt permiſſori, ac prauarum actionum, quæ à peccatoribus exercentur, directori. Dirigit enim malos conatus in bonum finem, vt ſalus afflictorum conſtet, gloriaque diuina ſplendidiùs amplificetur, vt ex hac Iobi hiſtoria perſpici poteſt.

Nunc autem in memetipſo marceſcit anima mea, & poſſident me dies afflictionis.

PARAPHRASIS.

Incredibili modò defectione langueo, & mœſtiſſimis diebus hiſce conſumor.

VErbum, Marceſcit, defectionem, lethalemque languorem ſignificat: dies verò afflictionis, hoc eſt, mœſtiſſimi, dicuntur languentem poſſidere, quaſi Iobus totus à doloris, ac mœroris magnitudine poſſeſſus, dominatuique afflictionum traditus fuerit. Dicere poſſet illud:

Me quoque debilitat ſeries immenſa laborum,
Ante meum tempus cogit & eſſe ſenem.
Otia corpus alunt, animus quoque paſcitur illis,
Immodicus contrà carpit vtrumque labor.

Nocte os meum perforatur doloribus, & qui me comedunt, non dormiunt. In multitudine eorum conſumitur veſtimentum meum, & quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me. Comparatus ſum luto, & aſſimilatus ſum fauillæ, & cineri.

PA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Noctu, dum alij quieſcunt, dolores ſubtiliſsimi oſſa mea peruadunt, & vermes ex pure geniti vigilant, vt me depaſcant. Horum numerus innumerabilis dilacerat cutem meam, turmatimque illi aſcendentes, ac ſe velut orificium veſtis, quo collum cingitur, agglomerantes me coarctant. Profectò in extremam vilitatem deueni, vt meritò cum cœno proculcato, fauilla, cinereque in ſterquilinia reiecto comparer.

DOlores notat acerrimos, qui oſſa perforare, terebrare, penetrarę dicuntur, quia vſque ad medullas ſeſe ſubtiliter ingerunt. Conqueritur Iobus, ſe dilacerari, atque depaſci à vermibus ex purulenta materia genitis, quibus ſcatebat, quod ſanè lugendum ſpectaculum eſt. Veſtimentum ſuum ab alijs intelligitur, cutis, quæ certè metaphora mihi non diſplicet: ab alijs proprium veſtimentum, quod ſanie, ac vermium diſcurſibus tabefactum videretur. Quod verò ſubditur, Quaſi capitio tunicæ, perinde eſt, ac ſi diceretur, Vermes gregatim ad collum conglobatos fauces cinxiſſe, ad eum modum, quo ſupernum tunicæ orificium, quod hic capitium appellatur, collum ambit, quod profectò horrorem incutit. Ex hoc autem efficit, ſe contemptui expoſitum maximo, ac ſi luti, cineriſque proiecti congeries foret. Obſeruent hic, qui delicatè viuunt, quo decurrerit vir clariſſimus, quid ſentiret, qui corpus regio more olim cultum, saniè reſolutum, vermibus exeſum, fœtidum, horrendè deformatum, dire doloribus traiectum, & grauiſſimis tentationibus, angoribus, mœroribus infeſtatum in loco abiectiſſimo, ludibrio habitum cerneret. Etenim ex hoc cinere, vt Phœnix, renaſci debuit.

Clamo ad te, & non exaudis me: ſto & non reſpicis me. Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduerſaris mihi.

PARAPHRASIS.

Accedit ad malorum cumulum, quòd te, ſumme Deus, imploro, & & inclamo, neque exoro: aſſiſto vt famulus obtemperaturus quàm poſſum exactè tibi, nec dignaris me ſaltem intueri. Profectò,

jectò, qui olim mihi longe propitiabaris, immiſericors nunc videris, qui auerſa manu dure me cædis.

HIc conqueſtionis modus planè amatorius eſt, à conſcientiæ puritate genitus. Sto, inquit, vt famuler ſcilicet tibi: Stare quippe habitus famuli ad opus expediti eſt, ſicut patet ex illo
1.Reg.16. Saul: Stet Dauid in conſpectu meo. Et mirum, inquit Iobus, quòd famulum fidum tibi obſequi paratum, tibique aſſiſtentem, nolis ſaltem inſpicere. Illud verò, Mutatus es mihi in crudelem, alludit ad tempus anteactum, quando cuncta ſecundè cedebant. Tunc manus lenis, blanda, propitia, nunc aſpera, dura, auerſa. Verba hæc Iobi, animis pijs grauiter affectis, æſtuantibus, in agone laborum anxijs mirificè congruunt: neque ſeuerè cenſenda.

Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me validè.

PARAPHRASIS.

Me tanquam vas fictile vtraque manu in ſublime extuliſti, ac neruoſe terræ illiſum attriuiſti.

ELegans metaphora eſt, petita ab ijs, qui vaſa figulina, ſeu vitrea in altum ſubleuant, vt illiſa lapidi minutatim cōterant: quaſi Deus ſic Iobum in ſublimitatem proſperitatis extuliſſet, vt inde validius exturbaret, totumque protereret. Dauid hac phra-
Pſal.101. ſi vſus: Eleuans alliſiſti me.

Scio, quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti. Verumtamen non ad conſumptionem eorum emittis manum tuam: et ſi corruerint, ipſe ſaluabis.

PARAPHRASIS.

Ita te geris erga me, vt omnino credam, me citò è vita te iubente migraturum in ſepulchrum, quod eſt commune mortalium domicilium. At eſt diſcrimen inſigne, quòd alios non adeò cædis, vt conſumas, imò, ſi incidant in aduerſitates, ſaluos, ſoſpitesq; facis: me verò grauius plectis.

Ido-

Digitized by Google

IDoneus calamitatis expenſor Iobus, qui animaduertens, quã acerbè à Deo tractaretur, ait: Scio quia morti trades me, hoc eſt, tam validè me ex alto eliſiſti, vt proculdubiò mihi perſuaſerim, velle te ſepulchro me inferre, vbi omnes viuentes tandem reconduntur. At nequeo non lugere ſortem meam, quia licet omnes mortales tumulandi ſimus, nemo tamen eſt, in quem mittas manum, hoc eſt, cædas, affligas, vexes, vſque ad conſumptionem, vt percellis me. Quin potius alios leuiter tactos ſoſpitas, & cadentes ſubleuas; quod planè miror: neque enim ego mortalium omnium peſſimus, ac proteruiſſimus ſum.

Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præſtolabar lucem, & eruperunt tenebræ. Interiora mea efferbuerunt abſq; vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.

PARAPHRASIS.

Sane vt crudelis torqueor, cùm tamen mihi familiare olim fuerit ex afflictorum commiſeratione intima, vim lachrymarum effundere, & inopum ex animo miſereri. Quæ certe opera longæua proſperitatis expectationem excitarunt: at pro bonis ſperatis inſperata mala ingruerunt, pro luce fælicitatis auctæ, calamitatum obſcuritas incubuit. Quid dicam? ſentio viſcera mea, cor inprimis immoderata agitatione concuti, ac ſine quiete vlla æſtuare: nimirum tempus luctuoſum, ac ærumnoſum inopinato mihi contigit.

HOc ſtruit argumentum Iobus: Ego miſericordia excellui, ſenſu videlicet alienæ miſeriç, lachrymis eius teſtibus, operibus, vt aſſertoribus. Ex quo pollicebar mihi prælongam vitæ proſperitatem, cùm videretur rationi conſentaneum, opibus affluere eum, qui tam beneficus, ac munificus eſſet; diù fortunari, ac honorari eum, qui nihil niſi pium, & Reipublicæ ſalutare meditaretur: at longe alia patior, quàm ſperaueram, pro diuitijs inopia, pro luculẽta gloria ſucceſſit obſcuriſſima ignominia. Quid, quòd & viſcera æſtuant immodico, ac noxio calore concitata, cor abſque inducijs vllis palpitat, atque ſubſultat, tempuſque ærumno-

ſiſſimum contra votum occurrit; poſſet vir iuſtiſſimus vſurpare illud:

Leniter ex merito quicquid patiare ferendum:
Quæ venit indignè pœna, dolenda venit.

Annotandum, pleroſque pijſsimos Dei cultores, tunc præſertim, cùm religioſius agunt, & eximia pietatis opera exercent, vt merito ſibi videantur peculiare aliquod diuinæ beneuolentiæ ſignum expectare, grauiùs premi, ac in triſtiorem animi ariditatem, & deſolationem incidere.

Mœrens incedebam ſine furore, conſurgens, in turba clamabam. Frater fui draconum, et ſocius ſtruthionum.

PARAPHRASIS.

Tot, tantiſque malis ſaucius mœrere in hac mea vexatione abſque ira ſolitus ſum: deficiunt quippe vires, vt iam ira, paſsio nempe acuta, & acris excitetur. At interdum recrudeſcente dolore ex accubitu ſurrexi, & in frequentia populi me ſpectantis vocem mitis extuli, vt dolorem lenirem. Neque mirum, nam conſanguinei mei, vt ſerpentes ſibilarunt in me, & ſocij, ſiue amici ita me dereliquerunt, vt ſtruthiones oua ſua deſerere ſolent.

DEſcribit hic Iobus miſerrimum ſpectaculum, ſe videlicet ſolitum mœrore concidere, ac ſine furore, hoc eſt, ira vehementi, iam viribus exhauſtis, per loca vicina incedere. Eò nimirum mœſtitia quandoque hominem adducit, vt cùm defectione ſumma iræ acrimonia conciliari nequeat. Fert ergo iniurias laſſus, ac extremè defatigatus, & mœret, neque aduerſus contumclioſos excandeſcit. Ait nihilò ſeciùs, ſe ſurrexiſſe, ac interdum in turba, ſiue coram frequenti populo clamaſſe: quod leniter, & ad commiſerationem appoſitè factum credi debet. Et quidem iure vocem intermorientem efferebat, qui fratres, hoc eſt, cognatos ſimiles draconibus, amicos ſimiles ſtruthiocamelis habuit. Cognati verbis, quaſi ſerpentes ſibilo, horrorem incutiebant, & virulenta dicta euomebant. Socij, vt ſtruthio oua ſua à quouis eò accedente proculcanda, ſeu diripienda, in arena deſerit, ita Iobum, quem fouere, ac ſolari deberent, dereliquerunt. Alij ideò cenſent Iobum ſe draconum, ac ſtruthionum fratrem appellaſſe,

quòd

quòd ea animantia triſtes voces edant, quales Iobus immenſo malorum pondere degrauatus promebat.

Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ caumate. Verſa eſt in luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium.

PARAPHRASIS.

En cutis nigreſcit, ſqualletque in grauiſsimarum affectionum ſignum, & ipſa oſſa nimio ſiccantur ardore. Profectò lætitia in mœrorem, & ſonus gratus, ac ſuauis in fletum, ac lamenta verſus eſt.

SPlendor vultus obſcuratus fuerat malis immenſis: oſſiumque medullas febris ardentiſſima penè depauerat: eo quippe modo oſſa inareſcunt. Cauma vox græca, æſtum, ardorem ſignificat. Aliqui Græci ſic legunt: ὀςᾶμν σωνεφρύγη, oſſa mea ſunt confrixa, calore videlicet noxio, ac feruentiſsimo. Cithara, & organum pro lætitia, & feſtiuis exercitijs animo lęto congruentibus ponuntur. Organi tamen nomen à nõnullis pro tibia, ſeu fiſtula, quæ inflata perſonat, accipitur. Neque abſonat, quòd inſtrumenta hęc muſica propriè accepta Iobo tribuantur, qui eis piè admodùm vti potuit. Si enim in templis ad cultum Diuinæ Maieſtatis egregiè conferunt, cur in aulam pijſsimi Principis piè, caſtèque non admitterentur? Luget ergo ſortem aduerſam, quaſi diceret: Iam de me actum eſt: omnia lęta, ſuauia, delectabilia euanuerunt, pro quibus, luctus, fletuſque ſuccreuit.

CAP. XXXI.

PEPIGI FOEDVS CVM OCVLIS MEIS, VT ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus deſuper, et hereditatem Omnipotens de excelſis?

PARAPHRASIS.

Imperaui ſeriò meis oculis, ne virginem quantumuis forma præ-

 ſtan-

ſtantem aſpicerent, vnde aliqua obreperet impudica cogitatio: cum noſſem hoc ipſo, quòd forma ſeducerer, nullam mei partem in Dei omnipotentis quaſi peculium, ſiue hæreditatem ceſſuram.

POSTQVAM ſuas recenſuit Iobus calamitates, ſubdit eximiorum operum catalogum, quo euincat, ſe non ob anteacta crimina in ærumnas incidiſſe. Ducit autem exordium ab exactiſſimo, ac planè mirabili caſtimoniæ cultu. Sic enim pepigerat, hoc eſt, velut ex pacto cum oculis inito decreuerat, ſanctè conſtituerat, firmiter ſpoponderat, ſe non obſcœnos dumtaxat actus vitaturum, ſed ne licitum aſpectū, cui mali quicquam poſſet accedere, ſibi permiſſurum. Sancit autem fœdus cum oculis, ne cogitet: quia incautus corporeæ pulchritudinis intuitus turpium cogitationum, ac motuum ſeminarium eſt. Ergo ſignificantius dixit: Pepigi fœdus, ne cogitarem, quam ſi dixiſſet, Pepigi fœdus, ne intuerer: vt per hoc ipſum pateat, appoſitum eſſe ad colendam caſtitatem conſilium, oculos cohibere, quod eſt, primos orſus mali ſuauiter ſerpentis præcidere. Ratio vero, cur de virgine potiùs, quàm de muliere dixerit, peruia eſt, cùm virginea pulchritudo adhuc intacta magis ſplendeat, & peculiarem vim oculos capiendi prodat. Simile quiddam cernitur in roſa, quæ adhuc decerpta non eſt, cuius rubor viuacior, fragrantia ſuauior, aſpectus iucundior. At quid Iobum præſertim impulit, ne rem oculos allicientem intueri vellet? Quam enim, inquit, partem haberet in me Deus, &c. hoc eſt, quæ pars mei cederet in ſelectum peculium, & velut hæreditatem Dei? Deut 30. Pars enim Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Nimirum pars maxima generis humani cedit in prędas Dæmonis: at & clementiſſimus Deus ſibi partem lectiſsimam adoptat, ad quam Iobus pertinere impensè optauit, à qua excidere timuit. Septuaginta Interpretes pro verbis illis, Pepigi fœdus cum oculis meis, reddunt, Teſtamentum διαθήκην, poſui oculis meis: quo ſignificant, non quoduis pactum, ſed firmiſſimum, quale videlicet eſt teſtamentum, quod morte confirmatur: quod enim ad rem hanc ſpectat, Iobus tam firmiter eam conſtituit, ac ſi oculos morte clauſiſſet.

Numquid non perditio eſt iniquo, et alienatio oper-

ran-

Digitized by Google

rantibus iniuſtitiam? Nonne ipſe conſiderat vias meas, et cunctos greſſus meos dinumerat?

PARAPHRASIS.

Pepigi caſtimoniæ fœdus, quia noui exitium peccatori, & repulſam Dei paratam. Nimirum ipſe Deus obſeruat actiones meas, meoſque affectus, ad rationem exigendam, enumerat.

PRæter rationem proximo verſu allatam, qua ſe ad caſtitatis cultum promoueri Iobus aſſeruit, ſubtexit alteram à formidine pœnæ petitam: perditio enim exitium, interitumùe ſignificat, alienatio, auerſionem, repulſam, ſiue ſeparationem à Deo notat. Vias pro actionibus, greſſus pro affectibus, quibus ad Deum accedimus, vel recedimus, poſuit. Tremendum eſt illud: Vias conſiderat, greſſus dinumerat: ad calculos quippe omnia reuocanda, vt quiſque premium, pœnamue recipiat. Ex hoc liquet, non eſſe diſſentaneum viris ſanctiſsimis, pœnam formidare, & à culpa ea de cauſa vigilantiùs abſtinere.

Si ambulaui in vanitate, et feſtinauit in dolo pes meus: appendat me in ſtatera iuſta, et ſciat Deus ſimplicitatem meam.

PARAPHRASIS.

Ego certè non egi mendaciter, neque ad alios decipiendos ſubdolè properaui: quod vt liqueat, ponderet, precor, æquus Deus me totum, & propalet meam ſynceritatem.

VAnitas hic, pro fallaci, infidoque agendi more, vbi quis vanè exteriùs exhibet, quod verè animo non gerit. Illud verò: Si feſtinauit in dolo pes, vani propoſiti executionem feſtinatã excludit. Iã autẽ appenſio in trutina iuſta, purgatiſsimæ conſciẽtiæ fiduciam arguit. Denique, Sciat Deus, perinde eſt, ac ſcire faciat: optauit nempe iudiciũ, quod vniuerſis hominibus innoteſceret, vt vera de prouidentia Dei ſententia conſtaret. Ille dicendi modus, Si ambulaui, Si feſtinauit pes, Appendat me Deus, tantumdem valet, ac, Appendat me Deus, vt liqueat, an ambulauerim, feſtinauerit pes &c.

Si declinauit greſſus meus de via, et ſi ſecutum eſt oculos meos cor meum, et ſi manibus meis adhæſit macula: Seram, et alius comedat, et progenies mea eradicetur.

PARAPHRASIS.

Si a iuſtitiæ via deflexi, & intuens alienas opes, eas deſideraui; ſi munera accipiens manus fœdaui meas: ſegetes meas alieni demetant, eiſque fruantur, & proles mea prorſus intereat.

PLures hic egregios virtutum Principi congruentium actus commemorat. Primus, non receſsiſſe ab eo, quod iuſtum eſſet, quę eſt via recta. Secundus, non optaſſe aliorum bona, quæ tyranni mox ac inſpiciunt, non cupiunt modò, ſed occupant. Tertius, non accepiſſe munera, quæ manus Principũ, ac iudicũ inficiunt. LXX ſic habent: Si in manibus meis tetigi dona: ex quo efficitur, vt idem ſit, adhærere maculã manibus, & manibus attingere dona. Hi actus. Quòd ſi non ita ſit, imprecatur ſibi, vt, ſi agros ſerat, alij (non ipſe) fructu veſcantur, & liberi, ſi quos fortè ſuſciperet, de medio tollantur, quaſi liberorum gratia, à tyrannis opes alienæ diripi ſoleant. Non hic cunctandum, quaſi Iobus filijs orbatus ineptè ſibi eorum extinctionem imprecetur: nam & alijs bonis expoliatus, ſegetum furta inter imprecationes recenſet: optandi quippe modus eſt, qui nihil, niſi affectum requirit: potuitq; cupere mala ſibi inferri, ſi ſtatus id ferret: præterquam quòd, vt ſuperiùs aſſertum eſt, filios ex alijs vxoribus, quæ concubinæ appellabantur, ſuſceperat, quos mors illa infauſta non ſuſtulerat.

Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, et ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum: ſcortum alterius ſit vxor mea, et ſuper illam incuruentur alij. Hoc enim nefas eſt, et iniquitas maxima: ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, et omnia eradicans genimina.

PARAPHRASIS.

Si adamaui coniugatam, & eius cauſa, clam tempus obſeruaui,

iuxta

iuxta amici alicuius mei ianuam, id mihi mali contingat vt coniuge mea, quaſi ſcorto, abutantur alij. Graue quippe ſcelus eſt hoc: flamma eſt, quæ vſque ad conſumptionem omnia depaſcit, omnem prolem legitimam aufert.

DEcipi cor ſuper muliere, eleganter, ac Theologicè dicitur: fallax quippe gratia, & vana corporis pulchritudo, quæ aliud videtur eſſe, quàm ſit, incautos animos ſeducit, & quæ non eſt reddītura, pollicetur. Inſidiari ad oſtium adulteræ, familiaris abuſus intemperantium eſt, vt optatis fruantur, vel etiam, vt homicidium adulterio permiſceant. Huic verò tetro crimini pœna, quam ſibi Iobus imprecatur, iuſta proportione reſpondet: vt coniux illius, qui alienam deturpat vxorem, ſimili dedecore fœdetur. Sic vxores Dauid, qui cum Vriæ coniuge adulterium perpetrarat, ab ipſo eius filio Abſalone pollutæ fuerunt. Dauid occulte, Abſalon palam egit. Sic Iobus, ſi quid clam peccaſſet in hoc genere, publicam ignominiam ſibi poſcit impingi, vt ſcilicet eius cõiunx ſit ſcortum alterius, quod ſane publicam impudentiam olet. Crimen hoc ignis voraciſſimus appellatur, nam opes, valetudinem, corporiſque vitam abſumit, quod tremendis conſtat exemplis, vt interitum animæ, quod malorum caput eſt, ſileamus. Hic ipſe ignis eradicare dicitur genimina, quia prolem aufert legitimam, pro qua adulterinam ingenti damno, piaculoque ſupponit.

Si contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo, & ancilla mea, cum diſceptarent aduerſum me. Quid enim faciam, cum ſurrexerit ad iudicandum Deus? & cum quæſierit, quid reſpondebo illi? Numquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus eſt, & formauit me in vulua vnus?

PARAPHRASIS.

Profectò ſi quid ambiguum, litigioſumue occurrit, in quo famuli deciſionem iudiciariam quærerent, non eos imperioſe reieci, ſed ad iudicem alium ego ipſe ſupremus regionis iudex rem totam remiſi. Cogitabam enim, & me ad Dei iudicium vocandum, neque occurebat, quid agerem, quidue Deo interro-

ganti reſponderem, ſi domeſticos meos deſpexiſſem, quos ab ipſo Deo creatos, & è ſimili materia in aluo materna compactos benè noſſem.

REm hic piiſſimo, ac mitiſſimo Principe dignam Iobus commemorat, quę vniuerſorum Principum animis adhęrere deberet: noluiſſe videlicet ſe res, quas famuli ancillæue controuertendas cenſerent, puta operarum mercedem, vel rerum aliarum pretia, pro ſumma poteſtate decernere, ſed aliorum iudicum arbitrio ambigua decidi: qui ſane mos ingenuus eſt, omniique iniuſtitiæ ſuſpicione facilè caret. Poteſt quoque iudicium hoc loco, ſine forenſi ſtrepitu accipi, vt dicatur Iobus non contempſiſſe ſubire iudicium, hoc eſt, in rebus agendis non aſpernatum fuiſſe famulos, ita vt quicquid ipſe promeret, vt lex immota conſtaret: ſed rationes illorum leniter audiſſe, ac ex æquo, res incidentes, iudicio quodam domeſtico ſuauitate temperato deciſiſſe. Huc facit quod Apoſtolus monet: Domini, quod iuſtum eſt, & æquum ſeruis præſtate, ſcientes quòd & vos Dominum habetis in cælo. Cui certè monito cõgruit ratio à Iobo ſubiecta: Quid enim faciam, cùm ſurrexerit ad iudicandum Deus &c. Etenim grandes animos Maieſtas Dei iudicantis cogitata coercet. *Coloſſ. 4.*

Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci: Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea (quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meę egreſſa eſt mecum:) Si deſpexi pereuntem, eò quod non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem: Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt: Si leuaui ſuper pupillum manum meã, etiam cùm viderem me in porta ſuperiorem; humerus meus a iunctura ſua cadat, & brachium meum cum oſſibus confringatur.

PARAPHRASIS.

Si pauperibus, ad votum, non ſuccurri, & viduam me intuentem

cum rubore, ante largitionem, remoratus fui: Si cœnas meas ſine pupillis conuiuis celebraui ego, cui à primis annis miſericordia, velut ſimul nata, hæſit, mecumque coaluit: Si nudum aliàs periturum ſine veſtimento, cum deſpectu reieci, imò ſi non ſtatim obtexi, ita vt eius membra pannis è lana mearum ouium textis operta, ipſum ad benè mihi precandum premouerint: Si velut elata manu minatus ſum orphano, tametſi me in iudicio quod in vrbis porta celebrari conſueuit, cauſa præualere cernerem: Deus mihi adeò male vertat, vt humero, ſuperioreue brachij parte loco diuulſa, os etiam ipſum, vnà cum tota brachij ſtructura perrumpatur.

SEptem verſus, ante quorum vltimum, ſenſus nõ expletur, connectere, ac ſimul exponere, operæpretium viſum eſt. Enumerat Iobus eximios virtutum actus, quorum catalogus hic eſt: Primus, indigis non abnegaſſe, quod vellent, hoc eſt, non eos ſeuerè à ianuis inanes repuliſſe. Secundus, viduas non retardaſſe, quod eſt genus nobilioris eleemoſynæ, quãdo mulieres neque ſine rubore poſcunt, neque ſine diſcrimine expectant: quibus confeſtim, ac pudicè erogare, conſilium ſaluberrimum eſt. Tertius nõ pranſum fuiſſe ſolum, quod bifariam exponitur: vel enim è menſa partes pupillis mittebat, vel etiam inuitabat, vt deſolatos ſolaretur, & aleret. Quartus, qui iugem bonorum operum tenorem prodit, à prima ætate miſericordiam coluiſſe, quæ vt partus vterinus cum eo ſimul fuſa videretur, quod & ad indolem, & ad educationem referendum eſt. Diſcunt quippe, & velut lactis ſuctu concipiunt miſericordiam, qui parentes pios, ac beneficos ſortiti ſunt. Quintus, non abieciſſe cum contemptu inopem pereuntem, quod nudus foret: imò eueſtigiò illum conueſtiſſe, & ad ſuas laudes obtectum, ac recreatum impuliſſe. Sextus, non leuaſſe manum, hoc eſt, non terruiſſe minis, aut plagis afflixiſſe pupillos, quibus cum fortè litigaret, licèt iure ipſe potior eſſet, at eos leniter accepiſſe; ac perhumaniter fauiſſe. Denique niſi hęc ita ſe habeant, humeri prodigioſam à corpore diuiſionem, totiuſque brachij attritionem ſibi imprecatur. Etenim multa hic Iobus encomia complexus eſt, quæ perpauci Chriſtiani promerentur: mirumque certè, hominem in regione Auſitide commorantem anteuerſo tempore, non ſecus Euangelica cõſilia expleſſe, quàm ſi è Chriſti ore illa præſens accepiſſet.

Digitized by Google

Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum,& pondus eius ferre non potui.

PARAPHRASIS.

Dei timor ad bona, quæ recenſeo, me permouit: nimirum Deus, velut mare quoddam vndis æſtuans, mihi nauiganti ſemper incumbere viſus eſt, cuius indignationem, vltionemque numquam ſuſtinere valui.

IDonea ratio à Principibus ſemper recolenda, vt Dei timore coerciti nihil iniuſtum, nihil violentum attentent. Eſt autem pulcherrima translatio à tumentibus vndis petita, cuius peritiſſimi ſunt nautæ,& vectores,qui ſæuas procellas paſſi ſunt. Profectò,ſi dum nauis ſecundis acta ventis Oceanum legit, indomitis flatibus repentè coortis pulſetur,vndæ frementes turgeſcant,nauis hinc inde verberetur,ac penè dehiſcat,nunc in ſublimè elata, nunc ad imas propemodum arenas delapſa vacillet; nemo quantumuis ferox eſt,qui non pertimeſcat,fateaturque, ſe tantæ procellæ pondus ferre non poſſe. Pondus Dei, ſiue onus, indignatio, vltio,quæ,vel cogitata,Iobo intolerabilis viſa eſt.

Si putaui aurum robur meum,& obrizo dixi:Fiducia mea:Si lætatus ſum ſuper multis diuitijs meis,quia plurima reperit manus mea.

PARAPHRASIS.

Ego certe licet fortunatiſſimus, numquam credidi meam in auro poſitam fortitudinem,vel dixi,aurum purum eſſe ſpem meam. Numquam vane gauiſus ſum,domum opibus affluentem,plurimaque bona induſtria mea parta circumſpectans.

ILle dicendi modus,Si putaui,Si lætatus ſum, in ſimplicem negationem reſoluitur, quod pro verſibus ſubiectis notandum. Profert autem hic Iobus diuitiarum, modicam æſtimationem, quæ ingenuum deceret animum. Dici nequit, quàm ſit difficile opes affluere,nec amari. Experientia ipſa planè conſtat,rem eſſe proculdubio raram, vt oracula vtriuſque teſtamenti plurima ſileamus,quæ eximię virtuti vertunt,diuitijs animum non hærere. Sanè difficillimum eſt,opulentum hominem in regnum cælorum

aſcen-

aſcendere, qui cùm materiam illam reſinoſam ſemper manibus Marc.10
verſet, animo pertractet, ſtrictè ſibi eam apprimit, ſe onerat, vt pondere nimio prægrauatus aſſequi nequeat eum, qui inops eſſe maluit, & exultauit vt gigas ad currendam viam. Verba illa, Si obrizo dixi: Fiducia mea; blandimentum quoddam præ ſe ferunt, & quandam velut adorationem auri, quam ægrè fert Deus, in quo ſpes omnis reponenda eſt. Ille verò dicendi modus: Quia multa reperit manus mea, ad induſtriam pertinet, qua Iobus pręter ea, quæ ſponte prouenicbant, opes auxit, vt munificentius largiretur. Significat ergo vir pijſsimus, ſe, cũ diuitias copioſiſſimas intueretur, non ſolitum animum defigere, vel voluptatem inde capere, ſed aſpernari, & ad veras, ac immortales opes animum generoſum attollere.

Si vidi ſolem, cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè: & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo: quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum.

PARAPHRASIS.

Numquam ſolem ſplendentem, candentemque lunam vti vera numina intuitus ſum, cum interna ea animi voluptate, externoque oſculandi manus ritu, quem idololatræ vſurpant. ſcelus quippe peſſimum, & ſublimiſſimæ Dei maieſtatis abnegatio eſt.

TEſtatur ſe ab errore Idololatriæ longiſsimè abſuiſſe. Abuſus ethnicorum fuit, ſolem ſereno cœlo ſplendentem, lunamque ſuda nocte càndentem, quaſi veros intueri deos, à quibus bona ſperarent, atque ideò, dum eos lucentes, & quaſi benigno vultu propitios cernerent, lætari animo, & vt religionem teſtatam facerent, manum radijs eorum tactam oſculari. Periphraſis eſt adorationis ethnicæ, quam Iobus odio ſummo deteſtatus eſt, quippe qui teterrimum piaculum, & altiſsimi Dei abnegationem duceret. Cur autem poſuerit in ethnico cultu illam lætitiam internam, ratio in promptu eſt, quòd, dum quis eum, à quo bona expectat, læto vultu velut arridentem videt, ſanè lętatur ipſe, voluptaſque ex aſpectu concepta introrſum perlabitur. Ritus verò manum

manum oſculandi perantiquus eſt. In ſacris autem expreſſè no-
3.Reg.19. tatur: Genua, quæ non ſint incuruata ante Baal, & omne os, quod non adorauit eum, oſculans manum. Rectè dictum: Negatio cõtra Deum altiſsimum: non enim aſſeri poteſt Deus alius, ſine veri Dei negatione, cùm nequeant plures dij eſſe, neque verò, niſi per errorem, intelligi. Neque obſtat prædictæ grauiſſimorum Patrum expoſitioni, quòd dum Iobus actus virtutum exi-
Omnes ferè latini. mios recenſet, non debeat animum ab ſcelere idololatriæ immunem, quaſi rem grandem producere: non enim tam expenditur abſtinentia ab eo piaculo, quam immane illius odium cum ſumma Dei veneratione, latriæque adoratione coniunctum. Neque verò obſtat, non videri ad rem, tenoremque orationis leniter decurrentis, quòd Iobus ſe purget ipſum ab eo crimine, quod ei neque obiectum eſt, neque obijci potuit. Nam præterquàm quòd obijci potuit, quemadmodum alia impia falſò ei affiſta ſunt, ſatis ad rem hominis vitæ integritatem commendantis eſt, ſummam ab idololatria auerſionem, ac proinde ſummam religionem, virtutum moralium præclariſſimam ſibi cordi fuiſſe, aſſerere.

Si gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat, & exultaui quòd inueniſſet eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.

PARAPHRASIS.

Non commiſi, vt calamitate meorum inimicorum lætarer, quibus aduerſa contigerant: neque permiſi ori meo, vt male de illis cum peccati conſcientia, loqueretur: neque verò optaui, vel petij à Deo malum male precans illis.

INueniſſet eum malum, perinde eſt, ac veniſſet in illum malum. Dare guttur ad peccandum, Hebraiſmus eſt, pro peccare gutture, ſiue ore, ſiue lingua, quę ſunt formandę vocis inſtrumenta. Expeterem, ponitur, pro peterem, poſtularem. Poteſt ſic textus conſtrui, & expleri: Non dedi ad peccandum guttur meum, ita vt peterem à Deo malum inimico, maledicens animam eius. Iam vero maledictio hæc, imprecatio mali eſt, quod à Deo inferri oſoribus ſuis Iobus minimè popoſcit.

Si

Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus eius, vt ſaturemur? Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit.

PARAPHRASIS.

Certe mos fuit famulis meis immenſo mei amore flagrantibus, meæ munificentiæ aſſuetis dicere: Vtinam detur nobis, ſemper Iobi carnibus, cibiſque expleri, ne aliorum dominorum parcitate extenuemur. Neque ſolos paui abunde domeſticos, ſed viatores, ac exteros, quos ianuis beneuole apertis excepi, largeque refeci.

VErba illa: Si non dixerunt, ſimplicem affirmationem continent: quaſi dicat: Dixerunt, dicere conſueuerunt, aſſeruerunt. Multiplex eſt interpretatio verſus huius, ſi non dixerunt viri tabernaculi mei, &c. Ab alijs tribuitur iræ famulos incitanti ad vorandam Iobi carnem, quòd obſequia ab eis accurata requireret. Ab alijs aſcribitur amori ardentiſsimo, quo famuli vellent, ſi fieri poſſet, Iobi non modò animum, ſed corpus, carnemve ipſam intra viſcera cōdere, quod eſt eius carnibus ſaturari. Et quidem ſecundus hic exponendi modus, congruentior eſt, nam primus friget, cùm Iobus catalogum virtutum, ac rerum amabilium recenſeat, cui cohærentior eſt ſecunda explanatio. At ea quæ in paraphraſi ponitur, ſatis germana videtur. Cum enim Iobus famulitium omne abundè paſceret, ac liberaliter tractaret, profectò optauit apud benignum, ac liberalem dominum perſeuerare, ne moroſum alium herum, & auarum incurreret. Poſſunt autem viri illi domeſtici ſic agentes concipi. Nos ingenuum, ac munificum dominum nacti ſumus, cuius menſa abundè paſcimur. Vtinam ergo detur nobis, eius cibis, carnibusve large veſci, quod eſt ſaturari, vt bonis, quæ adepti ſumus, perſeueranter fruamur. Notatur hic Iobi largitas, quæ ad famulos ſibi conciliandos plurimùm valuit: ſimilisq; laus à peregrinis, viatoribuſque ſuccreuit.

Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & celaui in ſinu meo iniquitatem meam.

PARAPHRASIS.

Non ſtudui peccata occulere tanquàm homo, filius nempe Adæ: nullum crimen in animo meo ſuppreſſi.

Senſus

SEnſus Iobi eſt : Non fui hypocrita, qui peccata perpetrarem, externaque ſanctitatis imagine abſconderem, quaſi homo, hoc eſt, quaſi filius Adæ, qui ex quo ſe abſcondit, peccatumque excuſare, ac in Heuam regerere tentauit; hoc ipſum vitium in poſteros transfudiſſe videtur, vt crimina celent. Hæc Iobi laus duplici ſenſu accipi pōt, quorũ primus eſt, peccaſſe, nec obtexiſſe culpam, imò aliquo ſigno, puta, ſacrificio pro peccatō, prodidiſſe, ne ſanctior, quam eſſet, haberetur. Secundus eſt, non commiſiſſe quicquam, quod abſconderet, cùm tamen ita eſſet animo comparatus, vt ſi, pro fragilitate humana, peccaret, minimè id tegeret. Et quidem cùm hic de grauibus culpis, à quibus Iobus fuit immunis, habeatur ſermo; ſecundus exponendi modus probandus eſt. Ex hoc efficitur antiquum hypocriſis vitium Iobo exoſum fuiſſe.

3. Reg. 19.

Omnes ferè Latini.

Si expaui ad multitudinem nimiam, & deſpectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egreſſus ſum oſtium.

PARAPHRASIS.

Numquam populi conſpectum formidaui, qui neminem læſi: neque me à recto diuertit cõſanguineorum, amicorumue contemptus ſi eis in iudicio non fauiſſem: imo increpationes ſilentio accipiens, domo non exij, vt in eorum gratiam, quid parùm æquum committerem.

ARx inuicta, bona conſcientia eſt, qua Iobus vbique tutus nihil timuit, neque à iuſtitiæ cultu receſſit. Frequentem populum rexit, neque ſibi viſus eſt, cuiquam iniuriam irrogaſſe. Coniunctos ſanguine, vel familiaritate ita excepit, vt in iure dicendo, ſolã iuſtitiæ rationẽ haberet, tametſi propterea, cognati, vel neceſſarij excandeſcerent, ac in illum inueherentur. Maluit quippè correptiones, ſiue obiurgationes patiẽter ferre, quam ius vlla ex parte violare. Ergo exantlauit iniurias, ne vllam iniuriam inferret.

Quis mihi tribuat auditorem, vt deſiderium meum audiat Omnipotens, & librum ſcribat ipſe, qui iudicat: vt in humero meo portem illum, & circumdem

dem illum,quaſi coronam,mihi? Per ſingulos gradus meos pronunciabo illum,& quaſi Principi offeram eum.

PARAPHRASIS.

Ab ijs,qui me ex calamitate,non ex meritis cenſent, non audior: opto ergo auditorem ex æquo res penſitantem, qui Deum interpellet,dignetur ipſemet Deus potentiſſimus me audire. Cupio etiam,vt ſcriptura publica rem totam ipſe auditor exprimat:geram quippe ſuper humeros eminentem ſcripturam, & capiti, vt diadema,circumducam:paſſim relegam illam,Deoque ipſi,vt Principi meo, crebrò offerre aſſueſcam. Tantùm abeſt, vt in ea quid turpe conſignandum verear.

IObus ſermonẽ mox expleturus, ſub finẽ teſtatur,optare ſe audiri,ac dijudicari,ex ijs,quę geſſit. Auditorẽ æquum expetit, qui precetur Deum, Iobum audiat: ipſe verò auditor iudicet, hoc eſt, rem ex æquo cenſeat,publicoque inſtrumento fidem faciat. Optatum illud libri, quem cupit, ſcribat ipſe, qui iudicat, id videtur requirere,vt graui auctoritate,liber perſcribatur, & (vt ita dicamus)ſigillo,ac ſubſcriptione notetur: hoc quippe ex more hominum ad fidem aſtruendam oportuit. Tunc verò, ſe ſuper humeros in honoris ſignum,& in capite,vt regium innocẽtiæ diadema geſturum pollicetur, ac frequenter ad ſolatium relecturum. Explanatio hæc, quæ libri ſcriptorem facit auditorem illum æquum à Iobo expetitum, Hebraico textui congruentior eſt,& latino ſatis conſentanea.

Si aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci eius deflent. Si fructus eius comedi abſque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus,& pro hordeo ſpina.

PARAPHRASIS.

Si terra mea ab operarijs iniuſtè vexatis culta quaſi vociferatur, eiuſque ſulci ſudore colonorum,ac lachrymis reſperſi,velut fletum euergunt, quo rapinam, vel tyrannidem mihi exprobrent:

brent:

brent: Si fructibus eius ita veſci aſſueui, vt agricolis ruri à me præpoſitis, ſiue conductis, non continuo pretium ſoluens ſatigatos affligarem: pro tritico, precor, & hordeo, tribuli, vepreſque ſuccreſcant.

TErra à colonis arata, tot ora, aduerſus iniuſtos mercedis retentores aperit, quot ſulcis proſciſſa eſt; atque ita perèleganti Iobus proſopopœia vtitur aiens: Si terra clamat. Sulci vero dicuntur deflere aſperſi ſudore, qui lachrymarum pondus habet. Iuſtus ergo Princeps, ne ſuorum quidem prędiorum capiebat fructus, niſi cultores reddita mercede ſubleuaſſet: tantùm abeſt, vt aliena inuaderet prædia, & potentia ad luxum abuteretur. Imprecationem attexit, ſi id commiſerit, vt pro tritico tribulus, ſiue iuxta LXX Interpretes, vrtica, κνίδη, & pro hordeo ſpina oriatur: qui ſanè prouentus infælicißimus foret. Sic Iobus ſermonem abſoluit: pauca enim verba, quæ poſthac enunciabit, nihil obſtant, quo minus longam, grauiſsimam, & continentem orationem expleſſe dicatur, qua omnia, quę ad ſuam ſententiam pertinerent, complexus eſt. Atque idcirco ſubiunguntur verba illa, Finita ſunt verba Iob, quibus ſimillima ſunt illa LXX Interpretum initio 42. capitis. Et ceſſauit Iob à verbis. Neque
Cap. vlt. mirum, ſi in aſſertione iuſtitiæ erga colonos ceſſarit, cum rapinæ crimen à ſuis concertatoribus tam ſæpè illi obiectum fuerit. Dicitur vero Iobus a verbis ceſſaſſe, non à votis, & ſuſpirijs, à quibus deſiſtendum in anxietate non eſt, donec Deus lætus affulgeat.

CAP. XXXII.

OMISERVNT AVTEM TRES VIri iſti reſpondere Iob, eo quòd iuſtus ſibi videretur. Et iratus, indignatuſque eſt Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus eſt autem aduerſus Iob, eò quòd iuſtum ſe eſſe diceret coram Deo. Porrò aduerſum amicos eius indignatus eſt, eo quòd non inueniſſent reſponſionem rationabilem, ſed tantummodo condemnaſſent Iob.

PA-

PARAPHRASIS.

Ceſſarunt altercari cum Iobo ſe iuſtum conſtanter aſſeuerante tres eius amici. Quocirca Eliu filius Barachel Buzites Auſitidis regionis incola è ſtirpe Ram, vir ingenio, eloquentia, & pietate inſignis, qui interfuerat certamini, excanduit in Iobum, quòd iuſtum ſe iudicio Dei aſſeruiſſet, & in tres eius amicos, quòd aptè non reſpondiſſent Iobo, cùm tamen vehementer eius ſententiam improbaſſent.

PROLIXVM exordium prętexit Eliu ijs, quæ prompturus eſt, vt è dicendis liquebit. Multa hic de Eliu quæri ſolent curioſiùs, quam vtilius. Nobis ſat fuerit, noſſe mores hominis, quos ipſe dum loqueretur, expreſſit, fortaſſe cùm eſſet Huſita, vt LXX Interpretes habent, & trium regum aduentum noſſet, quorũ tamen neque ſocius, neque comes fuit, ſponte ſua accurrit iuuenis ingenio acer, ac vehemens, ſi quid noui eſſet, exploraturus; cœptaque diſputatione captus, exitum expectauit, donec ipſe in re grauiſſima ſententiam diceret. Vir ſane illuſtris fuiſſe videtur, qui inter viros tantos non incongrue loqui poſſet. Quod & nominis paterni Barachel, & cognationis Ram mentio indicant, quæ hic tanquàm celebria ſcribuntur, licet incertum ſit, quis Barachel, quis Ram fuerit. Eliu verò vrbanitas ex hoc ipſo patet initio, quòd neque Iobum neque tres concertatores interpellauit, ſed impetũ repreſſit, donec pro ætatis ratione ſuam ſententiam ſubtexeret. Pietas verò poſthac ſpectabitur, Deo litem dirimente: veroſimile tamen eſt, eum in eodem cum tribus amicis Iobi errore verſatum, Iobum videlicet ob anteactæ vitæ ſcelera mulctari.

Igitur Eliu expectauit Iob loquentem, eo quòd ſeniores eſſent, qui loquebantur. Cùm autem vidiſſet, quòd tres reſpondere non potuiſſent, iratus eſt vehementer.

PARAPHRASIS.

Vrbanè egit Eliu, qui cunctatus eſt, dum Iobus, & eius amici

verba facerent, quòd natu maiores eſſent. At conſiderans, tres vni ſatisfacere minime valuiſſe, ira conflagrauit.

SAtis hic elucet vel hominis, vel ætatis illius diſciplina. Eliu expectauit non Iobum modo, ſed tres amicos, vt ipſe diſerte ſubiecit. Etenim modò, ætate ſcilicet cultiore, perpaucos inuenias diſputatores acres, qui tandiù ſileant, & maioribus natu concedant.

Reſpondenſque Eliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior ſum tempore, vos autem antiquiores: idcirco demiſſo capite veritus ſum, vobis indicare meam ſententiam. Sperabam enim, quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret ſapientiam. Sed, vt video, ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio Omnipotentis dat intelligentiam. Non ſunt longæui ſapientes, nec ſenes intelligunt iudicium.

PARAPHRASIS.

Subiunxit Eliu: Sum natu minor, vos maiores, atque ideò erubui præmature ſententiam proferre. Spes quippe ſuberat, vt viri ætate prouectiores priùs loquentes veram doctrinã enunciarent. At, vt perſpicio, non ætas, ſed ſpiritus Dei hominem illuminat, diuinaque inſpiratio intelligendi vim confert: atque adeò, non ideò homines ſunt ſapientes, quia longæui, neque ideò callent recte iudicandi rationem, quia ſenes.

LOngum certè ſiletium Eliu benè penſat, qui Buzites dicitur à loco aliquo Auſitidis regionis, patriæ videlicet ſuæ. Pondus habet illud, Demiſſo capite veritus ſum &c. quę ſane diſciplina imitatione digna eſt. At arrogantia illa, qua iuuenis grandia cogitat, docereque conſtituit, minimè probanda. Zelum quidem habet: ſed non ſecundum ſcientiam. Spiritus, inquit, eſt in hominibus, quod de ſpiritu Dei accipiendum, vt ratio neruoſa conſtet, nam ex anima rationali, quę vniuerſis hominibus communis eſt, frigidum argumentum duceret, ad ſuam ſententiam commendandam, niſi fortè textus ita conſtruatur: Anima eſt

in

in hominibus, cui inſpiratio Omnipotentis dat intelligentiam. Et quidem, ſi prudentia, ſcientiaùe, prolixa ætate parta, cum diſciplina ſpiritus diuini comparetur, exploratum eſt, aſſertionem Eliu eſſe planè veriſſimam: verùm laus illa propria, qua ſibi cæleſtem inſtructionem tribuit, non benè olet.

Ideo dicam, Audite me, oſtendam vobis etiam Ego meam ſapientiam. Expectaui enim ſermones veſtros, audiui prudentiam veſtram, donec diſceptaremini ſermonibus. Et donec putabam vos aliquid dicere, conſiderabam: ſed vt video, non eſt, qui poſſit arguere Iob, & reſpondere ex vobis ſermonibus eius.

PARAPHRASIS.

Dicam ergo, accipite, quæ dico, meam propalabo diſciplinam, diu quippe ſuſtinui vos loquentes, & qua prudentia præſtaretis, ex veſtro certamine perſpexi. Et quidem, quandiu vos ad rem dicere credidi, omnia expendi: at non vltra: neque enim è vobis eſt aliquis, qui Iobum reuincere, eiuſque dicta refellere valeat.

APertè ſatis Eliu ſuam de concertatoribus opinionem producit, vellicatque tres amicos, quòd tam prolixo prælio Iobũ proſternere nequiuerint, validuſque pugnator ſibi maiora pollicetur. Textus ſatis è paraphraſi conſpicuus.

Ne forte dicatis: Inuenimus ſapientiam, Deus proiecit eum, non homo.

PARAPHRASIS.

Non eſt ad rem ſi dicatis: Iobum ſat confutauimus, ſapientemque reuincendi hominis modum inuenimus, dum longa oratione demonſtrauimus, illum non ab homine aliquo rerum ignaro, ſed à Deo repulſum, & in calamitates coniectum eſſe.

VIS orationis, quam Eliu ex perſona amicorum Iobi promit, hæc eſt: Non eſt cur nobis ignorantia, vel inertia exprobretur,

Digitized by Google

bretur, quaſi nequiuerimus Iobum conuincere, ſatis enim eo nuicimus, qui Deum ærumnæ illatorem probauimus: neque enim Deus inſontes mulctat, atque ideò ſontem Iobum perculiſſe eo ipſo demonſtratum eſt. Rationem hanc velut truncam, ſiue ineptam elidit Eliu per verba illa, Ne fortè dicatis, hoc eſt: Non eſt cur dicatis. Decernit ergo ipſe meliora proferre.

Nihil locutus eſt mihi, & ego non ſecundum ſermones veſtros reſpondebo illi.

PARAPHRASIS.

Nondum Iobus mecum verba fecit, eritque mihi integrum, experiri quid valeam: verum ego multò aliter, quàm vos, eius dicta refellam.

GRandia pollicetur, eo peccans vitio, quo acres diſputatores, ætate pręſertim iuniores ſolent, quos experientiæ defectus facit audaces.

Extimuerunt, nec reſponderunt vltra, abſtuleruntque à ſe eloquia. Quoniam igitur expectaui, & non ſunt locuti, ſteterunt, nec vltra reſponderunt: reſpondebo & ego partem meam, & oſtendam ſcientiam meam.

PARAPHRASIS.

En tres viri timore cohibiti Iobo non reſtitere vlteriùs, & conticuere. Cum ergo comiter expectauerim, illique taciti nihil noui prompſerint, diſputabo ego pro virili parte mea, ſcientamque meam demonſtrabo.

HÆc Eliu verba, per apoſtrophen ad aliquos, qui aderant, vel quos adeſſe oratorio more fingebat, diriguntur, & expendenda committuntur. Moroſus proœmij textor, eadem repetit, quæ modo protulit, & quid ipſe valeat experiri velle ſæpe decernit. Nouellorum militum brachia tollentium, & vires ſuas venditantium hic mos eſt.

Plenus ſum enim ſermonibus, & coarctat me ſpiritus

vteri

Digitized by Google

vteri mei. En venter meus, quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſrumpit. Loquar, & reſpirabo paululum: aperiam labia mea, & reſpondebo.

P A R A P H R A S I S.

Multiplici conceptu, fœtuue ſententiarum, quas ſermonibus exprimere aueo, expletus ſum. Vrget, diſtendit, inflatque me totum ardor, ac vis vehemens, quam generat ſpiritualis vterus intellectus mei ſapientia prægnantis. Ecce ipſemet intellectus æſtuat, non ſecùs ac recens muſtum, quod fictilia vaſa, quibus infunditur, ebulliendo perrumpit. Ergo ne ipſe dirumpar, proferam, quæ concepi, ac reſpiratione mihi permiſſa parum perquieſcam. Labia diu commiſſa diducam, ac Iobum reuincam.

PRofectò eleganter hominē loquendi cupidiſſimū ſciētiaq; turgentē Eliu repræſentat. Videtur ſimilis mulieri, in quam dolores partui proximi incubuere, illamque ad enitendum fœtum impulere: hanc quippe vim prodit ille dicendi modus, Coarctat me ſpiritus, vis, vigor, ardor, impetus vteri mei. Mirum ſanè dictu, quàm grauiter pleroſque vexet, ac extimulet loquendi cupiditas. Similitudo à langunculis petita, eſt appoſitiſſima: muſtum enim ebulliens, & anguſtiæ velut impatiens vaſa diſrumpit. LXX interpretes vtuntur ſimilitudine duplici in hæc verba: Sicut vter muſto feruens ligatus, aut veluti follis ærarij diruptus. E duabus tamen tranſlationibus prima congruit Vulgato, ſecunda eundem ſenſum amplificat: follis enim fabri ferrarij nimio vento diſtentus, dum neruoſe conſtringitur, crepat. Ex his certè verſibus liquet verum eſſe illud: Scientia inflat. Turgidus ergo animus rationis imperio comprimendus eſt, ne immoderato impetu grandia iactet, ſimiliſque euadat vento cauernis terræ violenter incluſo, qui, dum erumpit, montes ipſos ab radicibus conuellit.

Non accipiam perſonam viri, & Deum homini non æquabo. Neſcio enim quamdiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me factor meus.

PARAPHRASIS.

Non ero iniuſtus æſtimator, gratiaue vllo modo ſeruiam, ſed veritatis tenax hominem cum Deo minime comparabo. Ignoro quippe quantùm vitæ ſuſperſit, & an paulò pòſt vitam mihi Deus ablaturus ſit.

ACcipere perſonam, familiariſſima phraſis pro abuſu gratiæ hominum, quod vitium admittitur, dum plus perſonæ, quã veritati, meritiſue tribuitur. Hoc ergo à ſe propulſat Eliu, graui pollicitatione aiens, ſe in vllius gratiam nihil à veritate alienum prolaturum. Quod ſe ideò præcauere profitetur, quod neſciat, quamdiu ſuperuicturus ſit, & an extẽplo Deus illum è medio tollere velit. LXX Interpretes ſic reddunt vltimum hemiſtichium: Alioquin & me tineæ edent: quod ſupplicij genus Iobi calamitate non abſimile videtur. Tinea enim metaphorice accepta commodum ſignificatum habet cuiuſuis vexationis, vel cruciatus, quo homo infeſtatur, atque conſumitur. Eliu factorem ſuum appellauit Deum, cuius vltionem pertimeſcit.

CAP. XXXIII.

AVDI IGITVR IOB ELOQVIA MEA, & omnes ſermones meos auſculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis. Simplici corde meo ſermones mei, & ſententiam puram labia mea loquentur.

PARAPHRASIS.

Ergo incipiam, tuque Iob, mites aures præbe ſermoni, omnia, quæ proferam, precor, attende. En, iam cœpi loqui: fas eſt, iam linguam exerceam. Quæ ſentio, ſyncere promam, doctrinamque veram diſertè ſubijciam.

CA-

CAPTAT beneuolentiam, & attentionem verboſè, pro iuuenis ardore, quem temperare non poſſe videtur. Præmiſſa ergo attentionis petitione, incipit Iobum vrgere, proponitque è verbis Iobi ipſius ea, quæ refellere decernit, eoque incumbit, vt perſuadeat non eſſe inquirendam diuinorum operum rationem, ſed res noſtras omnes arbitrio Dei credendas. Cor ſimplex, ſententiamque puram venditat, quod neſcio quid elationis portendit, quaſi Iobum vellicet.

SpiritusDei fecit me, & ſpiraculum Omnipotentis viuificauit me. Si potes, reſponde mihi, & aduerſus faciem meam conſiſte.

PARAPHRASIS.

Deus me creauit, & ſpiraculo vitæ, hoc eſt, anima, quam inſpirauit mihi ipſe Omnipotens, hanc, quam cernis, vitam impertijt, ex quo debeo creatoris mei defenſionem alacriter ſuſcipere. Ergo ſi vales, ſatis mihi facito, & mecum tandem congredere.

MIrificè verba, quæ ardentem ætatem indicant, Eliu fundit, miles videlicet recenter in arma veniens, qui maximarum rerum ampla cogitatione intumeſcit. Ille dicendi modus, Spiritus Dei fecit me, idem ſignificat, ac, Spiritus diuinus creauit me. Spiraculum Omnipotentis vocat animam, quod congruit verbis Moſis creationem hominis deſcribentis: Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. *Gen. 2.* Videtur autem Eliu hoc præmittere, ne contemnatur eius ætas, quaſi innuat, facile eſſe Deo, qui condidit hominem, ſapientiam iuniori ætati ſuggerere, ac inſpirare. Videtur etiam cohærens ſenſus, ſi verba illa, SpiritusDei fecit me, ad creationem, Spiraculum Omnipotentis, ad vitalem quandam motionem pertineant, quaſi Deus illum ad diſceptandum impellat.

Ecce, & me, ſicut & te fecit Deus: & de eodem luto ego formatus ſum. Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non ſit tibi grauis.

PARAPHRASIS.

Ambos nos Deus condidit, corporaque ex eodem limo terræ compegit. At poſt creationem parem, diſpar ſapientiæ ratio eſt: quocirca, ne precor te à diſputatione deterreat mirabilis ſapientia, quam mihi, non tibi, infudit creator, neque me eloquenter dicentem moleſtè feras.

INducit Eliu creationis mentionem parem, ſed diſparem ſapientiam, & eloquentiam, ne Iobus iuniorem ex ætate, ſed ex collato ſapientiæ dono cenſeat, iudicetque non dignum modò, cum quo decertet, ſed tantò ſapientiorem, vt ad ineundum cum eo certamen, animum roborare, opus ſit. Propterea dicit: Miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non ſit tibi grauis.

Dixiſti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui: Mundus ſum ego, & abſque delicto, immaculatus, & non eſt iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideò arbitratus eſt me inimicũ ſibi. Poſuit in neruo pedes meos, cuſtodiuit omnes ſemitas meas. Hoc eſt ergo, in quo non es iuſtificatus: reſpondebo tibi, quia maior ſit Deus homine.

PARAPHRASIS.

Audiente me plura abſurda aſſeruiſti, Te ſcilicet mundum eſſe, nulla impietate, vel iniuſtitia, vel denique crimine vllo fœdari: Deum accuſatorem tuum, & hoſtem eſſe: Te compedibus aſtrinxiſſe, omnes actiones tuas obſeruaſſe. Hæc ſunt, quæ te peccati conuincunt: reſponſio quippe in promptu eſt: Deum eſſe altiorem homine, noſſeque multa, ob quæ, iuſtè hominem ignarum cædat.

REcenſet Eliu nonnulla Iobi dicta in ſpeciem duriuſcula, ex quibus eum coarguere parat. Cap. 10. dixit: Et ſcias quia nihil impium fecerim. Cap. 17. Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. Querelas (ſiue accuſationes, iuxta

LXX

LXX Interpretes) indicant illa verba Iobi, cap. 10. Inſtauras teſtes tuos contra me. Et cap. 13. Scribis contra me amaritudines. Et cap. 14. Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea. Inimicum autem ſuum à Deo putari, capite 13. Iobus dixit in hunc modum, Arbitraris me inimicum tuum. Verba verò illa, Poſuit in neruo pedes meos, &c. Iobus extulit capite 13. Ex quibus liquet, Eliu attentè verba obſeruaſſe, fidaque memoria retuliſſe. Per hæc autem ipſa compendiario, & firmiſſimo, vt credit, argumento Iobum proſternere nititur, quòd cum Deus maior homine ſit, plurima efficit, quorum rationes homo ignarus, ac fragilis minimè aſſequitur, ac propterea debet Deo, quicquid agat, acquieſcere, nec ab eo quicquam ſciſcitari, vel ſe acerbè tractatum conqueri. Et quidem, argumentum Eliu ex genere neruoſum, ex perſonis tamen, & circumſtantijs expenſum friget: vt enim è varijs locis ſuperiùs a nobis expoſitis conſtat, actus virtutum egregij fuere, dolorem exhalare, innocentiam ſuam aſſerere, querimonias proferre ac in vera doctrina de prouidentia Dei tuenda, ex occaſione calamitatis ſuæ, Iobum varia vota concipere, nunc Dei iudicium optare, nunc ad illud prouocare, nunc mortem expetere, ac id genus alia, quæ ſuis iam locis expreſſimus.

Aduerſùs eum contendis, quod non ad omnia verba reſponderit tibi? Semel loquitur Deus; & ſecundò id ipſum non repetit.

PARAPHRASIS.

Nimis audes Iob, qui Deo obloqueris, quòd tibi ad numerum interrogationum reſponſa minimè reddat. Profectò Dei Maieſtatem non decet is loquendi modus: Deus quippe ſemel inſtruit hominem naturali lumine rationis, qui eſt ſermo eius, qui non repetitur, cùm nunquam deficiat.

PRoducturus Eliu varios loquendi modos, quibus erga homines vtitur Deus, tangit hic primum, qui eſt per naturale lumen, quod ſemper adeſt homini, vt Deum cognoſcere valeat, diſpiciatque cum Deo ſapientiſſimo, ac potentiſſimo non eſſe congrediendum, neque familiariter, vt cum mortali homine colloquendum. Iam verò non eſt, cur exiſtimemus Eliu adeò ſubtilem Theologum fuiſſe, vt, ætate præſertim illa, nouerit, Æternum Patrem vnico Verbo coæterno ſuo omnia locutum. Mens autem eius

Digitized by Google

eius eſt, Iobo in hunc ſenſum reſpondere: Quid audacter conqueſ reris Iob, quod Deus tibi cauſam tuæ calamitatis ſciſcitanti non reſpondeat? Profectò iam reſpondit, ex quo tibi ſemel per naturale lumen locutus eſt, quo te docuit, creaturam creatoris ſui non debere facta perſcrutari, ſed credere, quicquid agat, planè iuſtiſſimum eſſe. Ne ſis igitur petulans, & reſponſa minimè neceſſaria ab excelſiſſimo Deo ne requiras: ſed reſponſo dato piè, ac prudenter vtere. At & alijs modis tecũ Deus clemens collocutus eſt.

Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo: Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab his, quæ facit, & liberet eum de ſuperbia. Eruens animam eius a corruptione, & vitam illius, vt non tranſeat in gladiũ.

PARAPHRASIS.

Alloquitur quoque Deus homines obiectis per ſomnia viſis, dum in lecto quieſcunt. Tunc videlicet ad internas aures animi inſpirat ſecretã prudentiam, & mira hominem flagitioſum diſciplina imbuit, vt abſtrahat eum à culpæ illecebra, & ſuperbiæ tumorem comprimat: ac per hoc ipſum præſeruet illum ab interitu imminente, ne vitam per inſidias infeſtorum inimicorum enſis eripiat.

HIc traditur ſecundus diuinæ eruditionis modus, quo ſolet Deus non iuſtos tantùm, verùm & impios alloqui, atque ab ſceleribus per viſa, terroreſque diuertere. Sic Abimelech, ne Sara abuteretur, coercuit. Sic Laban, ne Iacob officeret, præmonuit. Sic Pharaonem, & Nabuchodonoſor erudijt. Animum ergo hominis ſomno indulgentis, à tumultibus rerum aſpectabilium, ac exteriorum auocatum, & diuinis monitis per quietem accipiendis aptatum Deus ita inſtruit, vt eius aures, hoc eſt, intellectus vim perceptricem aperire eleganter dicatur. Hæc autem inſtructio practica cùm ſit, planè ad vitæ correctionem deſtinatur, quod ex adiunctis perſpicitur, Vt auertat hominem ab his, quæ facit, &c. hoc eſt, vt Deus corrigat anteactæ vitæ obliquitatem, & ne homo inpoſterum inſoleſcat, appoſita inſtructione præcaueat; quod indicare videntur verba illa, Et liberet eum de ſuperbia.

Digitized by Google

perbia. Et quidem, hic eſt diuinæ inſtructionis fructus primus, qui animum à culpa repurgat. Mox annectitur ſecundus, qui liberationem à pœna culpæ inferenda complectitur: hoc enim ſibi volunt verba illa, Eruens animam, hoc eſt, vitam à corruptione, hoc eſt, à morte, & vitam ipſam, vt non tranſeat in gladium, ideſt, ne incidat in ſtructas ſibi inimicorum accinctorum inſidias, infeſtiſque necetur enſibus, vel certè publico gladio iudicum Rempublicam adminiſtrantium peccator contrucidatus intereat. Pro verbo illo Sopor, Quando irruit ſopor, LXX vertunt δεινὸς terror: viſa quippe, aut ſomnia, quibus peccatores inſtruuntur, ad reſipiſcentiam, crebrò terribilia ſunt, qualia ſuperiùs attulimus. Aures internæ, quas Deus aperire dicitur, nihil ſunt aliud, quàm intellectus ipſe, ad Dei illuminationem, ſiue ſermonem pateſcens, Dei verba concipiens: auditus quippe, quemadmodum, & viſus ad intellectum familiariter traducitur. Ratio verò, obquam Eliu, ſecundum hunc loquendi modum induxit ex eo liquet, quàm ſit ad rem, quòd inter Iobi verba obſeruarat illa, Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties. Quapropter Eliu mens Cap. 7. ſic exponenda eſt: Conquereris, ò Iob, quòd tibi Deus minime reſpondeat, quod ſane abſurdum eſt. Semel quippe tecum locutus eſt per naturale lumen, quò benè vti poſſes. Rurſus, & id quidem crebrò, per ſomnia, vbi te horrore concutit, quemadmodum tu ipſe faſſus es. Quid ergo requiris? Cur obdureſcis impauidus, neque timore Dei coarctaris, ac ſubiugari te ſinis?

Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia oſſa eius marceſcere facit. Abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ illius cibus ante deſiderabilis. Tabeſcet caro eius, & oſſa quæ tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.

PARAPHRASIS.

Loquitur tertiò Deus, dum hominem, acerrimis doloribus decumbentem corripit, & vſque ad oſſa extabeſcere ſinit, adeò vt lethali cibi inappetentia laborans nauſeabundus eſcas olim ſuaues reſpuat. Noxia febri conſumitur caro, & tabe defluens oſſa nuda relinquit: ex quo efficitur, vt ad interitum proxime accedat, & malis mortem afferentibus grauiter infeſtetur.

Ijs

IIs, qui diuinæ prouidentiæ mirum ordinem obſeruare, ac perpendere aſſueſcunt, perſpectũ eſt, morbos à Deo immitti ſolere, vt homines ſeri miteſcant, peccata odiſſe, ac deflere, Deum ſeriò implorare condiſcant. Quocirca, qui graues affectiones explorãt, diſertam ibi linguam Dei loquentis, & erudientis dignoſcunt, quæ vniuerſorum mortalium eloquentiæ debet anteferri. Schola Dei eſt, qua homines, quibus plerumque ſacra verba frigent, mirificè erudiuntur, & ad pietatem colendam permouentur. Ibi ſe prodit Dei cædentis Maieſtas, cui omnino cedendum eſſe, viribus fractis, afflicto animo, ſubeunte lethali anxietate, vel ipſi obdurati peccatores cælitus eruditi animaduertunt. Ergo ad exprimendum morem hunc loquendi, quo Deus hominem inſtruit, pingit Eliu ægrotum in lecto iacentem, doloribus tranſuerberatum, tabe marcentem, nauſea quadam moleſtiſſima in ſumptione ciborum diuexatum, conſumptum, ſolaque propemodum oſſium ſtructura conſtantem, & morti denique proximum: quod ſanè ſpectaculum animum excitat, vt conſideret rem minimè fortuitam eſſe, ſed æterno Dei conſilio diſpoſitam, vt ibi velut in tabula quadam, Dei timorem, legiſque diuinæ cuſtodiam expreſſam intueatur, ac legat. Poteſt autem Eliu mens ad hunc modum exponi: Quorſum noua Dei reſponſa repoſcis ò Iob? An deſiderantur Dei verba? Ecce, tibi diſerte locutus eſt, imò in ipſo corpore tuo reſponſa multa eruditionis plena conſcripſit. Dolores quippe hi, ſanies, inappetentia, mœror, anxietas, & horrenda corporis deformatio, quid aliud ſint, quàm Dei te admonentis verba, vt reſipiſcas, culpas expies, legi diuinæ acquieſcas, Deique pace fruaris? Ergo age: oracula Dei, quæ in te ipſo ſcripta, & altè impreſſa cernis, lege, recole, expende: neque ſuperuacanea reſponſa, qualia Deum minimè decent, inſolenter exquiras:

Si fuerit pro eo Angelus loquens vnus de millibus, vt annunciet hominis æquitatem; miſerebitur eius, & dicet: libera eum, vt non deſcendat in corruptionem: inueni, in quo ei propitier. Conſumpta eſt caro eius à ſupplicijs, reuertatur ad dies adoleſcentiæ ſuæ. Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem eius in iubilo, & reddet homini iuſtitiam ſuam. Reſpiciet homines, & dicet:

Digitized by Google

cet: Peccaui, & verè deliqui, & vt eram dignus, non recepi. Liberauit animam ſuam, ne pergeret in interitum, ſed viuens lucem videret.

PARAPHRASIS.

Profectò ſi peccator graui morbo correptus, ac penè conſumptus ita ſe gerat, vt Angelus eius cuſtos, vnus ſcilicet è multis millibus, qui Deo miniſtrant, offerat Deo eius preces cum æquitate vitæ coniunctas, clemens Deus miſericordia motus iniunget Angelo, perſanet eum, ne prorſus computreſcat, & corruptus intereat. Neque hoc certè miſerendi genus iniucundum accidet Deo ad beneficentiam propenſo; imò gaudens, noſtro more loquendi, dicet: Reperi tandem occaſionem propitiandi, quam ego capto. Angelus verò ſic interpellabit: Peccatoris corpus, o miſericors Deus, cruciatus multiplex fere conſumpſit: conualeſcat oro, & reſtituto vigore iuueneſcat. Orabit ſanè, ac exorabit Deum, ante cuius faciem peccator venerabundus, & lætus ſe ſtatuet ipſum. Deus verò reſipiſcentem iuſtitia imbuet ſua: ex qua orietur confeſſio glorioſa Deo, ſalutariſque ipſi peccatori alios homines intuenti, palamque profitenti, ſe peccaſſe, neque verò æqualem culpę vltionem accepiſſe. Porrò ſic ſe in libertatem, & incolumitatem aſſeret, nec pręceps ruet in mortem, quò feſtinabat, ſed ſoſpes gaudebit huius lucis vſura.

HIs verſibus Eliu complectitur dogmata multa, quibus orationem exhortatoriam contexit, quam cupit à Iobo perpendi. Et primum quidem Angelorum pro hominibus interpellantium preces, piaque opera Deo offerentium munus attingit. Numerum quoque beatorum ſpirituum innumerabilem indicat. Angelis præterea officium homines ægrotantes curandi imperari à Deo notat, per illa verba, Libera eum, vt non deſcendat in corruptionem, hoc eſt, mortem. Innuit deinde rem planè ſuauem, Deum ſcilicet captare miſerendi occaſiones, eaſque repertas gratiſsimas habere, per illud: Inueni, in quo ei propitier: quaſi clementiſsimus Deus diceret: Obſeruaui ego actus hominis flagitioſi, an intermicaret aliquid, ex quo anſam largè miſerendi arriperem, diuque conſpicatus reperire non potui. At ex quo graui morbo

morbo tactus ſuſpirauit mihi, inueni in quo ei propitiarer, ac lubens id accepi. Mox Angeli deprecationem ſubtexit in hunc modum: Conſumpta eſt caro eius à ſupplicijs, reuertatur ad dies adoleſcentiæ ſuæ: hoc eſt, Reſpice Deus, qui gaudes te inueniſſe, inquo clementiam exerceas, hominem cruciatibus confectum: redeat obſecro flos primæuus, renaſcatur caro abſumpta, quaſi nunc adoleſcentia ipſa vigeret. Hæc eſt Angeli precatio, cui ſubnectitur exauditionis promiſsio, in hæc verba: Deprecabitur Deum, (Angelus ſcilicet) & placabilis ei (peccatori) Deus erit. Videtur autem hac prece alludi ad perfectiſsimum ſanitatis modum, qui nullum tranſacti morbi veſtigium relinquit: qualis fuit reſtitutio illa Naaman Iordanis aqua eluti, cuius caro, quæ antè fuerat lepra exeſa, & maculoſa, reſtituta fuiſſe dicitur, non ſecus ac pueri paruuli, ſiue infantis caro, in qua nihil ſordidum, nihil noncandidum appareret. Quod vero ſubtexitur, Videbit faciem eius in iubilo, perinde eſt, ac ſtatuet ſe coram Deo lætus, exultans, grates agens ob recuperatam valetudinem: qui certè mos nunc quoque familiariſsimus eſt: nam poſtquàm quis Dei ope è morbo conualuit, templum gratias acturus petit, vbi Dei faciem videt, hoc eſt intuetur locum, vbi Deus præſentiæ ſuæ ſigna exhibet, & quaſi faciem ſpectandam offert. Illud verò adiunctum, Reddet homini iuſtitiam ſuam, tantundem eſt, ac, reſtituet hominem in gratiam iuſtificationis, quam amiſerat: ita enim ex Dei præſcripto fit, vt tangente Deo cor hominis, ipſoque homine reſipiſcente, iuſtificationis gratia ei conferatur, quæ prioris ruinæ reparatio eſt, priorisque iuſtitiæ redditio hoc loco appellatur. Iam autem animus diuinæ gratiæ lumine illuſtratus ingenuam delicti confeſsionem expromit: quod ſubiectis indicatur verbis: Reſpiciet homines, & dicet: Peccaui, & verè deliqui, &c. Huius verò diſcurſus clauſula eſt: Liberauit animam, hoc eſt, vitam ſuam, ne pergeret in interitum, ſed viuens lucem videret. Poteſt huius verſus pars prima de anima propriè accipi, ne pergeret in interitum ſempiternum, pars ſecunda de vita corporali, quæ ſatis aptè ſignificatur hoc hemiſtichio, Sed viuens lucem videret. Inducit hac oratione Iobum Eliu ad conſiderationem beneficij planè maximi, quo Deus homines auxit, dum ſingulis Angelum tutelarem præfecit: vt ex hoc ipſo capite pernoſcat Iobus, ſat ſibi verborum & oraculorum à Deo reddi, qui quaſi pædagogum cæleſtem ei deſtinauit, à quo inſtrueretur, fulciretur, in patriam deduceretur.

Digitized by Google

Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per ſingulos: vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.

PARAPHRASIS.

Conſidera Iob hos, quos recenſui loquendi, admonendiue modos exerceri à Deo ſæpe erga homines ſingulos: vt præſeruet eos ab interitu, & luce huius vitæ frui concedat.

MVltiplex eſt tres has vices exponendi modus: ſed germanus, cohærens, ac grauis eſt, qui numerum ternarium, pro incerto quouis magno numero accipit. Non ait, Tribus dumtaxat vicibus, ſed Tribus vicibus, vt figuratè quemuis numerum longè procurrentem intelligas. Videtur alludere ad iudiciarium morem trinæ monitionis, cui niſi pareatur, infertur ſupplicium. LXX Interpretes ſic habent: Ecce hæc omnia operatur fortis, Vias tres cum viro, ὁδοὺς τρεῖς μετ' ἀνδρός. Hæ viæ, ſeu modi tres ſunt, loqui per lumen naturale, terrere per ſomnia, morbos inferre. At vti diximus, ternarius pro quouis numero auctiore ponitur: his quippe inſtructionibus clementiſsimus Deus vtitur, quoties ei videtur, erga ſingulos, quos videt, iuxta ſuæ prouidentiæ rationem, increpari, admoneriue debere. Quod tamen de primo illo loquendi modo, per naturale lumen, nō eſt accipiendum æquè ac de duobus reliquis: nam vti proprio loco aſſertum eſt, modo illo primo ſemel loquitur Deus, & ſecundo id ipſum non repetit. Quod verò ſubnectitur, Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium, tantundem eſt ac, Vt liberet eos a morte, & concedat luce huius vitæ iucundè perfrui. A nonnullis tamen auctoribus de corporali, & ſpirituali morte, ac luce ſimul exponitur, quod ſatis congruere videtur.

Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor. Si autem habes, quod loquaris, reſponde mihi: loquere, volo enim te apparere iuſtum. Quòd ſi non habes, audi me: tace, & docebo te ſapientiam.

PARAPHRASIS.

Aduerte animum Iob, & attentè percipe, quæ promo: Sile dum

verba

verba facio ſilentio digna. Quod non ideò dictum, vt ſupprimas, ſi quid reſponſi ſuccurrit. Placet quippe, ſententiam dicas, cùm ſyncerè diſputem, velimque, ſi ita res ſe habeat, te iuſtitiam euincere tuam. Verùm, ſi nihil ſubeſt dicendum, vt opinor, tacitus auſculta, & te ſilentem erudiam.

AMple nimis de ſua opinatur ſapientia Eliu, importunus attentionis poſtulator. Etenim optionem dat Iobo loquendi, aut ſilendi: at conceſsio hæc è confidentia Eliu orta videtur. Facilè nimirum permittitur ſermo ei, quem nihil efferre poſſe credas. Difficile profectò eſt grandes animos oblata occaſione reprimere, & inflatam, grauatamque ſermonis conceptu mentem non exonerare, ac partu fuſo ſedare. Pro verbis, Tace, & docebo te, LXX Interpretes habent, Obmuteſce, & docebo te, quod faſtum exaggerat. Verùm doctorem iſtum audiamus.

CAP. XXXIV.

PRONVNCIANS ITAQVE ELIV, ETIAM hæc locutus eſt: Audite ſapientes verba mea, & eruditi auſcultate me: auris enim verba probat, & guttur eſcas guſtu dijudicat. Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus, quid ſit melius.

PARAPHRASIS.

Perſequens Eliu ſuam orationem adiecit hæc: Viri ſapientia conſpicui dictis meis aures attentas præbete, & qui rerum peritia excellitis, ſenſa percipite. Adeſte animo, & vt auditu verba, guſtatu cibi diſcernuntur, ita mentis acie, quæ promo diſpicite. Nolo gratis mihi fidem habeatis, ſed ex conſenſu iudicium fiat, conferamuſque mutuò, quid in hac controuerſia verius ſit.

COEPTVM pertexit ſermonem Eliu ſapientum concionẽ affectans, vt, quæ purgatis auribus digna (vt putat) depromit, diſcutiantur, quod animi confidentiam redolet. Dei commendat æquitatem, Iobumque pungit, quòd de iudicio con-

Digitized by Google

conqueratur diuino, qui iuſtè pro ſceleribus excrucietur. Iudicium, inquit, eligamus. Electionem videlicet poſtulat non iudicij cœpti, ſed abſoluti, nã iudicium hoc loco diſcuſſio, collatio, exploratio eſt, per quam cognoſcitur quod eſt omnium optimum, atque veriſſimum, cuius delectus reiectis parùm pijs, ac veris ſententijs, haberi debet. Et quidem hac dicendi ratione ætatem excuſat, quaſi non quærat ſibi, ſed rebus ipſis adhiberi fidem, quo ſententiæ diſcuſſionem collimat. Subijcit autem nonnulla Iobi dicta examini poſtulato.

Quia dixit Iob: Iuſtus ſum, & Deus ſubuertit iudiciũ meum. In iudicando enim me mendacium eſt. Violenta ſagitta mea abſque vllo peccato.

PARAPHRASIS.

Hæc nunc expendenda. Iobus aſſeruit, ſe plane iuſtum eſſe, Deum eius iudicium peruertere, in iudicio ferendo de ipſius vita ſubeſſe mendacium, nihil ſe peccaſſe, quo vltionem grauem commeruerit.

Aſſerta hæc, quę profert ex Iobo Eliu ad examen, non vno ſenſu ab interpretibus accipiuntur. Nos, quæ cohærere videntur, dicemus. Capite videlicet 13. Iobus ſic extulit: Si fuero iudicatus, ſcio, quòd iuſtus inueniar. Capite verò 27. Iuſtificationem meam, quam cæpi tenere, non deſeram, vbi apertè conſtat, Iobum ſe iuſtum aſſeruiſſe. Quod verò ad ſecundum aſſertum pertinet, Deus ſubuertit iudicium meum, capite 27. ſic habet Iobus: Viuit Deus, qui abſtulit iudicium meum. Capite autem 19. ſic dixerat: Saltem nunc intelligite, quia Deus nõ æquo iudicio afflixerit me. Subuertere iudicium hic, quod ad rem attinet, idem cum auferre iudicium, non æquo iudicio affligere, vel quid ſimile. Quod ait, In iudicando enim me mendacium eſt, ſi verba ſpectemus, nullibi de Deo à Iobo dictum videtur: at quod ad rem ſpectat ipſam, ſæpè de amicis id videtur affirmaſſe, dum contendit eos apertè falli, falſouè opinari, illum peccaſſe, qui fuiſſet innoxius. Et quidem ita ſe res habet, amicos videlicet Iobi in eo iudicando fuiſſe mendaces, cùm longè aliud, quàm veritas requireret, aſſeuerarint. Illud denique, Violenta ſagitta mea abſque vllo peccato, reſpicere videtur verba illa cap. 16. Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum

preces. Violentum quippe, iuxta opinionem Eliu foret, grauiter torqueri abſque culpa, cùm minimè noſſet alijs de cauſis inſontes à Deo exerceri. Intereſt multum, quo ſenſu verba ſyncere prolata accipiantur.

Quis eſt vir, vt eſt Iob, qui bibit ſubſannationem, quaſi aquam: qui graditur cum operantibus iniquitatem,& ambulat cum viris impijs? Dixit enim: Non placebit vir Deo,etiam ſi cucurrerit cum eo.

PARAPHRASIS.

En, quàm egregius vir Iobus, qui deridet Deum, qua facilitate aquæ potum hauriret. cuius ſocij cum eo indiuidue verſantes, ſunt homines iniuſti, ac impij. Quid, quod non erubuit dicere, homines Deo minime placere, tametſi cultum ſedulo afferant?

CONtendit Eliu Iobum, vt proiectiſſimæ audaciæ hominem, Dei irriſorem, ac neglectorem redarguere: verbiſque illis. Non placebit vir Deo, etiamſi cucurrerit cum eo, carpit vehementer ipſum, quaſi ſentiat fruſtra Deum coli, qui nihil boni ſuis cultoribus conferat:fortaſſeque indicat malus interpres illud Iobi aſſertum: Vnum eſt, quod locutus ſum innocentem,& impium ipſe conſumit:& illud:Si impius fuero,væ mihi eſt,& ſi iuſtus,non leuabo caput,ſaturatus afflictione, & miſeria. Grauiter ſolet errari,vbi Dei opera,humano æſtimandi more cenſentur.

Cap 9.

Cap.10.

Ideò viri cordati audite me,& abſit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias ſingulorum reſtituet eis. Vere enim Deus non condemnabit fruſtra, nec Omnipotens ſubuertet iudicium.

PARAPHRASIS.

Eo me Iobi ſtultitia impellit,vt vos,viri ſapientes, appellem, quibus proteſtor, à Deo omnem prorſus impietatem, & iniuſtitiam abeſſe. Profectò iudicabit quemque iuxta opera eius,& iuſtum meritis præmium, pœnamue rependet. Etenim

Deus

Digitized by Google

Deus non damnat abſque culpa hominem, neque, tametſi Omnipotens ſit, poteſtate abutitur; vt iniquè iudicet.

INcipit diuinam iuſtitiam aſſerere, cupitque à viris prudentibus audiri. Ex hoc autem, quòd Deus iniuſtus eſſe nequeat, efficit reddere illum cuique, quod commeruit, neque condemnare fruſtra, hoc eſt, abſque peccato, quod plectendum ſit: ac per hoc ipſum videtur Iobum vellicare, qui, Eliu ipſius opinione, non ita ſeuere vexaretur, niſi peccaſſet. Hæret in eadem ſalebra cum tribus importunis diſputatoribus, qui Iobum reuincere minimè valuerunt.

Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?

PARAPHRASIS.

Ex hoc liquet, nihil iniuſtè à Deo committi poſſe, quòd, cum pateat, orbem terrarum diuina lege iuſtiſſimè gubernari, neq; ſit alius, qui curam eius ſupremus rector gerat, neceſſe eſt fateri, Deum ipſum illius conditorem ſumma cum æquitate res noſtras adminiſtrare.

VIs rationis ab Eliu allatæ petitur, vel à diuina prouidentia, quam oportet eſſe perfectiſſimam, & cui accidere nequit immoderatus aliquis affectus, aut rerum ignoratio, vt iudicium peruertat: vel à Dei amore, quo ſuas proſequitur creaturas, ex quo duci poteſt argumentum, incredibile eſſe, à Deo corrumpi iudicium erga res, quas impenſe amat. Nequit enim credi Deum, qui abſque detrimento illo beneficentiam exercere poteſt, gratis excruciare, affligereue innoxios, vel non ſyncerè iudicare.

Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum illius, & flatum ad ſe trahet. Deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur.

PARAPHRASIS.

Etenim ſi Deus in animo ſuo conſtitueret, velletque voluntatem ad aliquem perdendum collimare; extemplò halitum interciperet, omniſque homo deficeret, ac in puluerem redigeretur.

Digitized by Google

DIrigere cor, idem ac, apponere cor, hoc eſt, velle, decernere, conſtituere. Spiritum, ſeu flatum ad ſe trahere, perinde eſt, ac intercipere, perimere, extinguere, quod videtur alludere ad hominis creationem, in qua factus eſt homo in animam viuentem, mox ac inſpirauit Deus in faciem eius ſpiraculum vitæ. Noſtro quippe more intelligendi, Deus ad hominis corpus proprius accedens, quaſi inhalauit, flauit, ſiue halitum ſuum infudit, inſpirauit, vt viueret: quapropter à contrario ſenſu eleganter dicitur Deus dum interficit, flatum, quem immiſerat, ad ſe trahere. Ex hoc autem apertè efficitur, vt omnis caro deficiat, & in cinerem reſoluatur. Senſus autem Eliu eſt: Patet profectò, Deum nolle ſubuertere iudicium: hoc enim proueniret certè ex voluntate perdendi mortales: quo quidem admiſſo, fruſtra quæreret, iudicium ad homines interimendos corrumpere, qui abſque corruptela illa, poſſet ſine ſtrepitu iudicij quoties vellet, facillimè, quaſi flatu introrſum inſpirato, illos extinguere.

Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & auſculta vocem eloquij mei. Numquid qui non amat iudicium, ſanari poteſt? Et quomodò tu eum, qui iuſtus eſt, in tantum condemnas?

PARAPHRASIS.

Si polles ingenio Iob, percipe quæ dico. An qui odit iudicij rectitudinem ſaluus erit? Cur ergo tu Deum rectiſsime iudicantem adeò reprehendis, vt videaris ſalutem odiſſe tuam?

SAtis perſpicue Eliu Iobum reprehendit, quaſi è grauiſſimo illo morbo perſanari nequeat, quod iudicium Dei rectum, quo pœnam peracerbam intulit, minimè amet, Antonomaſtice dictum, Qui iuſtus eſt, pro quo LXX habent ὄντα αἰώνιον δίκαιον Exiſtentem æternum iuſtum. Chaldæus, Sanctum magnum. Sanctè agere ſibi videtur Eliu: ſed aberrat.

Qui dicit regi, apoſtata: qui vocat duces impios; qui non accipit perſonas Principum, nec cognouit tyrannum, cùm diſceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius ſunt vniuerſi.

PA-

PARAPHRASIS.

Ex hoc etiam perſpicitur à Deo iudicium non ſubuerti, quòd neminem timet, cuius gratia ius violet. Etenim regem quantumuis potentem carpit, vocatque præuaricatorem, Principeſq; appellat impios, dum inique agunt. Non reueretur perſonam Principum, nec potentem præ inope in iudicio vnquam honorat. Nimirum omnium conditor, ac dominus eſt.

RAtio leniter decurrit, qua Eliu probare pergit, à Deo iudicium minime corrumpi. Nulla enim creatura vel potentiſſima eſt, cuius cauſa, credi poſſit, a Deo ius peruerti: nihil enim ab eis ſperat, vel timet: & dum a recto aberrant, grauiter obiurgat. In iudicio verò tanti apud eum ponderis inops, quàm diues, ac potens eſt, cùm omnium dominatu æquè potiatur.

Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertranſibunt, & auferent violentum abſq; manu. Oculi enim eius ſuper vias hominum, & omnes greſſus eorum conſiderat. Non ſunt tenebræ, & non eſt vmbra mortis, vt abſcondantur ibi, qui operantur iniquitatem. Neque enim vltra in hominis poteſtate eſt, vt veniat ad Deum in iudicium.

PARAPHRASIS.

Tyranni, violentiue Principes inopinato intereunt, Deo ſic iudicante: media quippe nocte populus vexatus ingruit, & eos imparatos, nulla cohorte cinctos, de medio tollit. Nimirum Deus eorum actus, conatuſq; conſpicatur, neque vllis tenebris, vel vmbris horrendis, aſpectui eius peccatores ſe ipſos occulere poſſunt. Quod ſi ſemel impios damnet, non eſt vltra in hominis manu regreſſus ad iudicium, vt ibi à ſupplicio abſoluatur.

PErſequitur Eliu, quod de imperio Dei in reges, ac duces impios protulerat. Tantum quippe abeſt, vt Deus in gratiam alicuius tyranni ius violet, vt eum, æque ac homines quoſuis im

Digitized by Google

potentes, aut inopes ſeuerè tractet. Quin etiam tyrannos grauius punit, quandoquidem, vt certis liquet hiſtorijs, Principes impij repentè ſolent extingui ſeditione populi, ac impreſſione in eos facta, quam vitare nequeunt. Neque obſtat huic tremendo iudicio multiplex dolus, & ingenioſa ſcelerum occultatio: Dei enim viſus perſpicaciſſimus cùm ſit, in ipſis antris latentes peccatores apertè cernit, adeoque ſeuerè plectit, vt nullum redintegrandi iudicij locum eis relinquat. Non ergo eſt vltra in hominis damnati poteſtate, vt in iudicium Dei rationes nouas producturus reuertatur. Ex quo profectò efficitur, vt Deus nullo modo iudicium peruertat, cùm non ſit regreſſus, vel appellatio ab eius ſententia, vti eſſe deberet, ſi vlla culpa in iure dicendo fœdari poſſet.

Conteret multos, & innumerabiles, & ſtare faciet alios pro eis: nouit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur. Quaſi impios percuſſit eos in loco videntium, qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt: vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.

PARAPHRASIS.

Non vnum, aut alterum, ſed pleroſq; tyrannos Deus interimet, alioſq: mites pro eis excitabit. Crimina enim eorum ſatis cognouit, ob quæ inferet tragicam mortem, qua eos vltor iuſtus diſſipabit. Profectò eiuſmodi graues peccatores, in locis publicis, ac celebribus percellere ſolet, ob immania flagitia: nam ſponte, atq; conſulto à Dei caſtris deficiunt, cuius præcepta pernoſcere, ac obſeruare detrectant: inopes verò diuexant, quorum clamor effertur vſque ad ſolium Dei, qui voces inopum, ac gemitus exaudit.

SImilia ijs, quę tres amici Iobi protulere, profert Eliu, dum impiorum ſupplicium amplificat. Contextus perſpicuus videtur: illa tantummodo obſeruanda, Inducet noctem, &, In loco videntium. Inducere noctem idem eſt, ac, inferre mortem, quæ adimit huius vitæ lucem. Locus videntium, locus patens,

fre-

Digitized by Google

frequens, celebris, omnium oculis expoſitus eſt. Porrò Hebræi peccatores, in celeberrima vrbe conſtituti, in captiuitatem Chaldaicam patria dulciſsima pulſi, & abducti ſunt. At huiuus exitus tremendi exempla recentia minimè deſunt.

Ipſo enim concedente pacem, quis eſt, qui condemnet? Ex quo abſconderit vultum, quis eſt, qui contempletur, eum, & ſuper gentes, & ſuper omnes homines? Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi.

PARAPHRASIS.

Sanè ſi Deus inopi, qui a tyranno opprimitur, pacem, libertatemque concedat, ecquis eum damnet? E contrario verò, ſi faciem iratus velet, quis abſque defectione cogitare poſſit eum mortalibus iratum? Profectò timendus eſt Deus, qui populos feroces peccatis fœdatos punit, ſinens hypocritam, tyrannum ſcilicet bonos mores ementientem, imperare.

VErum proculdubiò eſt, Deo propitio, res proſperè cedere, irato aduerſitates ingruere. Abſconſio vultus ſignum iræ, ſicut oſtenſio benignitatis, quam obſeruaſſe videtur, qui dixit: Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Hypocrita hic, tyrannus *Pſal.79.* eſt, qui ementitur faciem, aliud exhibet, aliud molitur. Et quidem acerba punitio eſt, tyrannum imperitare, ob crimina populi: videturque Eliu Iobum pungere, quaſi eo vitio laborarit. Etenim flagitioſus Princeps populum viſu, verbo, actu deturpat, & efficaciter ad ſcelera, quæ probat, impellit: cuius ſanè mali exempla ſuppetunt in populis ſectariorum, qui ad Principis impij nutum, mentem, fidemque mutant.

Quia ergo ego locutus ſum ad Deum, te quoque non prohibebo. Si erraui tu doce me: Si iniquitatem locutus ſum, ultra non addam. Numquid à te Deus expetit eam quia diſplicuit tibi? Tu enim cœpiſti loqui, & non ego: quod ſi quid noſti melius, loquere.

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Ego dixi ad Deum, hoc eſt, quia ad honorem diuinum pertinere cenſui: teque ſi dicere velis, non interpellabo. Errata mea, ſi vlla obrepſere, corrige: ſi falſa protuli, ſilebo. At nequeo non rogare, num Deus *à te iniquitatem repoſcit, vt tibi adeò inuiſus ſit? Etenim non mirum, ſi talia de te promam à te irritatus: tu quippe ſermonem exorſus es, quo me permouiſti, vt te confutarem. Quod ſi modò quippiam congruentius tibi ſuccurrit; produc illud, precor.*

E verbis huius textus obſcuriſſima ſunt illa, Nũquid à te Deus expetit eam &c. quæ vt ſenſum congruentem reddant, intertextis verbis alijs proculdubio explenda ſunt. Paulo ante, iniquitatem nominarat, quam reſpicere videtur, relatiuum, Eam, vt ſenſus Eliu ſit: An Deus exquirit, exigit, expoſcit à te iniquitatem, vt propterea tibi velut iniuſtus poſtulator, tantopere diſpliceat? Subnotat impietatem, quaſi Iobus impiè affectus eſſet, cui Deus foret exoſus. Iniuſta certè viri iuſti, ac ſanæ mentis inſana interpretatio. Non abſimilia inter pios viros opinione diſſentientes intetpretamenta contingunt.

Viri intelligentes loquantur mihi, & vir ſapiens audiat me. Iob autem ſtultè locutus eſt, & verba illius non ſonant diſciplinam.

PARAPHRASIS.

Vtinam viri intelligentia inſignes mecum colloquerentur, mutuoq; attentius audiremus. Aegre quippe fero agere cum Iobo, *qui inſipienter verba veræ diſciplinæ diſſona effutijt.*

NImis tumet Eliu, neque finem ętatis immaturæ ſignificandę facit. Optabile quidem, cum ſapientibus verſari, colloqui, conuincere: at qui ſe aliquid exiſtimat ſcire, nondum nouit quemadmodum oporteat eum ſcire. Sapientis eſt ſapientum conſilia requirere, non importunè dare.

Pater mi probetur Iob vſque ad finem: ne deſinas ab homine iniquitatis. Quia addit ſuper peccata

ſua blaſphemiam, inter nos interim conſtringatur: & tunc ad iudicium prouocet ſermonibus ſuis Deum.

PARAPHRASIS.

Summe Deus, conditor, ac proinde pater mi, exerceatur obſecro Iobus ſeuere vſq; ad ſui deliriꝗ finem, quandoquidem miteſcere recuſat.. Nihil remittas, precor de acerbitate ſuppliciꝗ. Nos verò, ò qui adeſtis, cernentes hominem inſanum anteactis ſceleribus ſuis horrendę blaſphemiæ crimen apponere, illum circũſiſtamus, & rationũ agmine conferto coarctemus. Ipſe vero diſceptare cum Deo, & ad iudicium prouocare fruſtra pertẽdat.

DEum appellat Patrem, cuius honorem, vti decet filium, tueri adnititur. Obſecrat ergo Deum, cædat Iobum vſque in finem vitę ſi in culpa perſiſtat, vel vſque ad finem ſceleris, ſi deſiſtat. Ne deſinas, inquit, ab homine iniquitatis, hoc eſt, familiari phraſi Hebraica, ab homine iniquiſſimo cædendo, affligendo, excruciando. Addit blaſphemiam, imputando videlicet Deo iniuſtitiam. En, quam enormiter aberrat Eliu, & quàm vehementer ad imprecationes, pia, vt putat, mente præcipitat. Concludit autem facta ad circumſtantes apoſtrophe, Inter nos interim conſtringatur: adhortatio eſt, vt à multis obſeſſus cedat, & reſipiſcat. Immenſi ſanè ponderis eſt, in rebus ſerijs, noſſe mentem ſynceram eius, cum quo verſaris: innumera enim ex eius prænotionis defectu monſtra concreſcunt.

CAP. XXXV.

IGITVR ELIV HAEC RVRSVM locutus eſt: Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres: Iuſtior ſum Deo? Dixiſti enim: Non tibi placet, quod rectum eſt: vel quid tibi proderit, ſi ego peccauero?

PA-

PARAPHRASIS.

Orationis filo minimè interrupto ſic addit Eliu: An tibi iuſte egiſſe videris, cum dixiſti: Ego ſum Deo iuſtior? Ex quo enim dixiſti, Deo non placere rectitudinem, prodeſſe peccatum, te, quem innoxium iactas, Deo iuſtiorem aſſeruiſti.

COEPTIS inſiſtit Eliu Iobum grauiter coarguens ex ijs, quæ perperam interpretatus eſt: oſtenditque Deo neque iuſtitiam hominum prodeſſe, neque iniuſtitiam obeſſe. Notat ergo Iobum blaſphemię, quod dixerit ſe Deo iuſtiorem eſſe: quod Eliu, tum ex varijs Iobi aſſertionibus prauè intellectis, tum ex conſtanti Iobi aſſeueratione, qua ſe inſontē eſſe, & à Deo abſq; culpa cædi defendit, deducere potuit. Eo quippe ipſo, quod Iobus ſine delicto ſe plecti affirmauit, viſus eſt Eliu, ſicut, & tribus primis certatoribus Deo notã iniuſtitiæ impingere, ac ꝓinde ſe Deo, vti minus iuſto, aut certè iniuſto anteferre. At Eliu aſſertum illud, Non tibi placet quod rectũ eſt, affingit Iobo, ex verbis c. 10. Si iuſtus fuero, non leuabo caput: hoc eſt, nõ releuabor, honorabor, remunerabor, ſi iuſtè egero: ex quo videtur effici, ad ſenſũ Eliu, Deo non placere quod rectum eſt, quandoquidē non illud remunerat. Illud denique Quid tibi proderit, ſi ego peccauero, attribuit Iobo Eliu ex verbis illis capitis eiuſdem: Quare mundum me eſſe non pateris? ac ſi Deus ideò non pateretur Iobum eſſe purum, quòd aliquid lucri ei proinde accederet. Malus porrò interpres, qui tam deformiter caſta verba corrumpit. Etenim ætate hac puriſſima ſacræ Scripturæ verba ad impuros ſenſus ſectarij detorquent. Et antiquum ergo, & recens prauæ interpretationis vitium eſt.

Itaque ego reſpondebo ſermonibus tuis, & amicis tuis tecum. Suſpice cælum, & intuere, & contemplare æthera, quòd altior te ſit. Si peccaueris, quid ei nocebis? Et ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porrò ſi iuſtè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini, qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas

pietas tua: & filium hominis adiuuabit iuſtitia tua.

PARAPHRASIS.

Te Iob inſolenter loquentem reuincam, & amicos docebo tuos, quo pacto tecum congreſſuri ſint. En cælum, quod contemplare, precor, videq; orbes æthereos te ſublimiores eſſe, neq; machinis vllis eis te officere poſſe. Quomodò ergo Deo, qui cælis altior eſt, culpis, & criminibus tuis plurimis nocere poſſis? Certe, quod ad Deum attinet, nihil eum lædes: atq; ad eundem modum, ſi recte viuas integritas tua nihil ei lucri afferet. Homini fortaſſe alteri peccando oberis, bene agendo proderis: quod recte perpende.

HAc ratione à Dei ſublimitate petita enititur Eliu Iobum perurgere, amicoſque illius inſtruere, vt renitentem peruincant. Etenim Deus infinitè perfectus, neque ſuæ fœlicitatis detrimentum patitur, quantumuis fœda peccata perpetrentur: neque incrementum, quantumuis eximia pietatis opera augeantur: at externa eius gloria apud homines peccatis obſcuratur, egregijs operibus clareſcit: quod Eliu parum expendiſſe videtur. Deum ergo internè tantum conſiderauit, atque in eo ſenſu idoneum argumentum confecit, tametſi ad Iobi animum expugnandum frigeat. Hominibus verò bona aliorum opera prodeſſe, officere mala, planè verum eſt, vt quotidianis liquet exemplis. Orbis terrarum peccati contagio laborat.

Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum, & non dixit, Vbi eſt Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? qui docet nos ſuper iumenta terræ, & ſuper volucres cæli erudit nos. Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter ſuperbiam malorum.

PARAPHRASIS.

Patet certè iniuſtitiam aliorum alijs grauiter nocere, cum afflicti homines à criminatoribus, & potentibus tyrannis oppreſſi cla-

clamorem tollant. Vbi mirum eſt, tyranuum quemque alta cum obliuione Dei graſſari: neque enim ſe à Deo creatum recolit, neque meminit liberalem Dei morem, qui in media calamitatum nocte, oppreſſis ſolet remedium, ac lætitiam afferre. Abutitur intellectu, quo à Deo prę reptilibus, & volucribus ditatus eſt. Inſolenter ergo agit adeò vt in ijs euentibus inopes oppreſſi propter malorum, ac violentorum ſuperbiam, clamitent ad Deum, qui licet audiat, vindictamque concipiat, non tamen mox exaudit, ſinens tyrannos augere malitiam, afflictos exercens ad coronam.

ASper, & ſalebroſus cõtextus eſt, niſi exęquetur leni interpretatione, ac interiectis ſentẽtijs expleatur. Dixerat Eliu proximo verſu, Homini, qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua: quod ſtatim probat ex clamore inopũ, ac imbecilliũ eiulantium. Mox verò intexit quandã admirationem ſęuitiæ, ac licentiæ tyrãnicæ, per illa verba, Et non dixit: Vbi eſt Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte: hoc eſt: miror certè tyranni cuiuſlibet audaciam, & Diuinæ Maieſtatis obliuionem. Ecquis non obſtupeſcat, dum cernit tyrannum omnia populantem, nec dicentem vnquam: Ego ſum creatura quædam, deberemque meminiſſe Dei, qui condidit me, cultuſque diuini tributum rependere. Quòd ſi Dei memoria parùm vrgeat, deberem ſaltem recordari potentiæ illius, qui dat carmina in nocte, quando in medijs calamitatibus afflictos exhilarat, & tyrannos interimit, quod exemplis multis vulgatum eſt. Iam verò, ſi Dei timor non me cohibet, par eſſet, recordarer humanæ nobilitatis, qua vltra cætera animantia decoratus ſum, effectus compos rationis, cui planè repugnat, homines alios mei ſimiles velle proterere, Deique ſapientiam negligere. Hæc Eliu ad tyrannicæ feritatis admirationem, ac deteſtationem, quæ licèt ſub tertia perſona extulerit, ad Iobum tamen ipſum direxit. Subiungit autem, Ibi clamabunt, & non exaudiet propter ſuperbiam malorum, hoc eſt, in tyrannica vexatione egentes, inermeſque oppreſſi vociferabuntur propter ſuperbiam aggreſſorum, & tamen Deus non exaudiet, hoc eſt, non continuò oppreſſos liberabit, oppreſſores coercebit. Poſſet autem obijci: ſi non exaudiat oppreſſos, quid ſolatij ſuperſit? Reſpondet:

Non

Digitized by Google

Non ergo fruſtra audiet Deus, & Omnipotens cauſas ſingulorum intuebitur. Etiam cum dixeris: Non conſiderat: iudicare coram illo, & expecta eum. Nunc enim non infert furorem ſuum, nec vlciſcitur ſcelus valdè.

PARAPHRASIS.

Etſi Deus non ſtatim oppreſſos exaudiat, non credas o Iob, res hominum Deo curæ non eſſe. Audit quippe, neque fruſtra: ipſe enim Omnipotens cuiuſque facta contemplatur, præmium, pœnamue redditurus. Quod verò dicis: Non conſiderat, non expendit res noſtras: erras planè grauiter ſeductus rerum apparentium imaginè. Sine, rogo, iudiceris ab illo, expectaque iudicij tempus, vbi cuique, quod ſuum eſt, tribuetur. Nam quod modò Deus peccatoribus multis non inferat grauiſſimum ſupplicium, ſceleraque perfectè vindicet, tempus ipſum clementiæ deſtinatum poſtulat: vlciſcetur tamen poſteà.

SIbi perſuaſerat Eliu, Iobum de prouidentia Dei non rectè opinari: quocirca monet illum non ex ijs, quę oculis carneis patent, cenſeat, ſed mentem altiùs attollat, ſciatque Deum omnia peruidere, & tyrannorum inſolentiam, & inopum anxietatem intueri: non tamen confeſtim innoxios eripere, noxios plectere: neque verò fruſtra videre, ſiue audire, cùm tempora diſcreuerit ſinens, qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, qui iuſtus, iuſtificetur adhuc. Ea nempe ratione graues peccatores ad necem, inſontes ad palmam feſtinare. Quòd ſi æquam rerum menſuram, proportionemque perſpectam habere velit, abſtineat à verbis blaſphemis, qualia ſunt illa, Deus noſtra non conſiderat, patienterque agat, donec à Deo iudicetur, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Nunc enim non eſt tam ultionis, quàm clementiæ tempus, proptereaque Deus non infert furorem ſuum, hoc eſt, acerbam punitionem iræ diuinæ indicem, neque vlciſcitur ſcelus valde, vlturus videlicet cum iudicarit orbem terræ in æquitate, quod certe rationi, ac diuinæ fidei conſentaneū eſt. Ille dicendi modus, Etiam cùm dixeris, non conſiderat &c. perinde eſt, ac certè cùm dixeris, non conſiderat,

derat, erras: quod ſi perſpicere velis, iudicare coram illo, hoc eſt fac iudiceris ab illo, & vera diſces. Potuit autem Eliu anſam huius ſiniſtræ interpretationis, qua Iobo abnegationem diuinæ prouidentiæ attribuit, arripere ex ijs, quæ Iobus de ſæuitia tyrannorum in hac vita impunè agentium, diſſeruit, quaſi Deus non accurrat, non opituletur afflictis, impios florere ſinat. Obiter tamen Iobum vellicat, quòd ſignificarit ſe acerbiùs excruciari, quàm commeruiſſet, in hunc ſenſum: Attende Iob cum dicis, non conſiderat: cunctare aliquantùm, vt iudiceris coram illo, hoc eſt, ab illo: expecta rogo, & niſi mentem mutes, pernoſces tibi non inferri æqualem criminibus cruciatum. Nunc enim non infert Deus furorem ſuum, nec vlciſcitur ſcelus valde: at vbi ad eius tribunal vocatus fueris, cernes te ſuauiter tractatum fuiſſe. Ex his ergo infert Eliu Iobum vanè locutum, quo capitis huius texturam claudit.

Ergo Iob fruſtra aperit os ſuum, & abſque ſcientia verba multiplicat.

PARAPHRASIS.

Ex ijs, quæ exprompſi, efficitur, Iobum vanè linguam exercere, verbaq; ſtulta abſque numero profundere.

IMputauit Eliu Iobo ſuperbiam, blaſphemiam, diuinæ prouidentiæ reprehenſionem, quod ſi verum foret, profectò verba, quibus ea temeraria aſſerta protuliſſet, & vana, & ſtulta, & impia cenſeri deberent. At error in Eliu interpretamentis ineſt, quæ correctione indigent. Recta multa enunciauit Eliu, ſed nō rectè: vera multa, ſed falſo afficta Iobo: multa ſyncere, ſed importunè: Iobus quippe ex ſapientiæ, pietatis, integritatis capitibus neque rectè, neq; piè, neq; iuſtè accuſari, redargui, vel ſperni potuit.

CAP. XXXVI.

ADDENS QVOQVE ELIV HAEC locutus eſt: Suſtine me paululùm, & indicabo tibi: adhuc enim habeo, quod pro Deo loquar. Repetam

Digitized by Google

petam ſcientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iuſtum. Verè enim abſque mendacio ſermones mei, & perfecta ſcientia probabitur tibi.

PARAPHRASIS.

Cùm à Iobo nihil reſponſi redderetur, adiecit Eliu: Patienter me audi breui dicturum, oſtendamque tibi, quę pro aſſerenda Dei iuſtitia mihi ſuppetunt. Rurſus a rei principio exordiar, euincamque Deum conditorem meum iuſtum eſſe. Et quidem oratio mea plane vera, ſcientiaq; ſuis numeris abſoluta tibi placebit.

IVSTITIAM Dei capite hoc Eliu pergit aſtruere, quam à Iobo læſam exiſtimauit. Homo verboſus, & exordiorum prætextor mirificus eſt. Prolixe dixit, & dicendi cupidus à breuitate, quam pollicetur, à pietate cauſæ, à veritate, ac ſynceritate attentionem captat. Obſeruandum hic illud, Pro Deo loquar. In eo quippe errore verſatur, vt credat ſe pro Deo decertare, vt ei, ſi quid exorbitet, parcendum ſit.

Deus potentes non abijcit, cùm & ipſe ſit potens. Sed non ſaluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.

PARAPHRASIS.

Conſidera Iob, Deum homines potentia inſignes non ideo reſpuere, quod poteſtate excellant, cum ex eo capite ſimiles ei ſint, qui omnipotens eſt. At reÿcit illos, ſi impie agant: inopeſque ab eis afflictos æquo iudicio abſoluit.

DVcit orationis initium à Dei potentia, atq; iuſtitia, bonumque à malo diſcriminat. Tria ergo producit aſſerta, Deum non reijcere potentes, non ſaluare, imò dānare, impios, egentibus æquo iudicio fauere: quæ planè vera ſunt, licèt importunè Iobo illata.

Non auferet à iuſto oculos ſuos: & reges in ſolio collocat

locat in perpetuum,&illi eriguntur. Et ſi fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis: Indicabit eis opera eorum,& ſcelera eorum, quia violenti fuerunt.

PARAPHRASIS.

Iuſtus profectò Deus eſt,neque vllo modo perſonam reueretur:ſolet quippe iuſtos amanter,& perſeueranter intueri,eoſque licet inopes ad regium thronum euehere,vt perpetuò imperent,e loco humili in ſublimem promoti. At ſi abutantur imperio, eos deturbat,& in carceribus, catenis obligatos,funibuſque arctiſſime adſtrictos ſeuere tractat, eoque ipſo eis demonſtrat,ſe ob ſcelera,vimque populis illatam illos acerbe punire.

FVnes paupertatis, vel vt ex Hebræo aliqui vertunt, funes ærumnarum, ſunt, funes, ſeu vincula afflictionis, quæ ſcilicet afflictionem afferunt,grauiter vexant,premunt,adſtringunt. Sententia his verſibus comprehenſa perſpicua eſt. Illud verò eſt omnium ſuauiſſimum: Non aufert à iuſto oculos ſuos:quaſi Deus voluptatem capiat ex iuſtorum aſpectu.Iam autem iuſtos tametſi ignotos, ac inopes in ſolium regium à Deo vocari tum ex alijs, tum ex Dauidis liquet hiſtoria.Reges tamen regnandi gloria abutentes à Deo exturbari; è ſacris, & profanis notiſſimum eſt. Porrò Antiochus iudicauit ſe ob crimina peracerbe cædi,ac infeliciter interire: vt pateat ex vulgatiſſimo exemplo, Deum reges impios peſſundare, indicareque ipſis ſcelera eorum, quibus violenter innoxios oppreſſerunt.

1.Macab. 9

Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: & loquetur vt reuertantur ab iniquitate. Si audierint, & obſeruauerint,complebunt dies ſuos in bono,& annos ſuos in gloria: Si autem non audierint,tranſibunt per gladium,& conſumentur in ſtultitia.Simulatores, & callidi prouocant iram Dei, neque clamabunt, cum vincti fuerint. Morietur in tempeſtate anima eorum, & vita eorum inter effæminatos.

Deus aperiet internas aures impiorum,quæ obturatæ fuerant,& inſpirationibus pijs, quas velut ad aurem ſuggeret, redarguet eos,vt reſipiſcant. His,ſi obtemperent,proſperati defungentur, ſecùs gladijs hoſtiū, vel calamitatū ſpiculis ſtulte occūbent. In hoc certè numero recenſentur potentes hypocritę iramDei irritantes, qui licet in ſpeciem pij fuerint, inſtante morte, in ipſis vinculis deſperatione ſumma deiecti, Deum non implorabunt: ſed viribus deſtituti publico gladio interibunt in aduerſitate illa, non aliter quàm ſcorta maſcula mollitudini palàm aſſueta,& infami morte mulctata.

PIngit hic Eliu officium diuinæ bonitatis, quæ impios inſpirationibus inſtruit,illuminat,emollit, terret, allicit, vt ſi rectè agant,præmium,ſi obdureſcant pœnam reportent. Subiungitque ſimulatores,qualem Iobum cenſebat,eò deuolui, vt ſi è proſperitate deiecti,catenis vinciantur, hoc eſt, vel in carceris cuſtodia obligentur, vel aduerſitatibus premantur, non inuocent Deum, neque in eò ſuæ ſalutis ſpem collocent,quaſi conſcientia,quę diu Deum repulit, ægrè poſſit ingruente procella cæleſte auxilium fidenter implorare. Anteactæ nimirum turpis vitæ memoria animum eneruat,quemadmodum iuſtitiæ cultæ recordatio roborat. Subdit verò eiuſmodi impios,qui ſimulauere pietatem,publicandos,vt reuelata hypocriſi, infami morte tollantur, non ſecùs,ac effœminati ſiue cynædi, infamia publica notati, qui nihil finxerunt, ſed impudenter, patenterque peccarunt. Videtur alludere ad ſodomiticum prodigium:vitium quippe,ac ſupplicium regionis illius portentoſum fuit, neque vllo velamento tectum. Licèt autem doctrinam hanc Eliu in commune proponat, veroſimile tamen eſt, Iobum dicendo pungere, qui ſacrificia, ac pia opera frequentarat. Hæc nimirum,opinione Eliu,hypocriſi quadam vitiata fuere,neque ſimulatio profuit, quominus Iobus publicè puniretur, ac ſi inter palàm peccantes vitam fœdaſſet. Obſeruandum hic, quod ſuperius in eodem trium amicorum Iobi errore monuimus, verba illa Eliu: Si audierint, & obſeruauerint, complebunt dies ſuos in bono,& annos ſuos in gloria:ſi de inſtaurata temporali proſperitate accipiantur, quæ mens Eliu videtur, non eſſe vniuersè vera: non enim reſipiſcentiam indiuiduè comitatur florentis ſtatus reparatio;imo non eſt inter duo illa nexus,ſed va-

ria diuinæ prouidentiæ ratio, quam mortales exiguo captu ſuo metiri non debeant. Gladius quoque ille, quem Eliu impijs minatur, non ſemper ferreus eſt: at pro gladio ſubit aduerſitas temporaria, vel certiſsimus, ſi ad mortem vſque impietas procurrat, interitus, cruciatuſuè ſempiternus.

Eripiet de anguſtia ſua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius. Igitur ſaluabit te de ore anguſto latiſſime, & non habente fundamentum ſubter ſe: requies autem menſæ tuæ erit plena pinguedine. Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt, cauſam, iudiciumque recipies.

PARAPHRASIS.

Impium quemuis tyrannum in extremam paupertatem redactum liberabit Deus, ſi obtemperet ille, dum aures animi aperiuntur, & inſpirationes diuinæ inſtillantur. Quod cùm negetur nemini, profectò & te Iob, ſi obaudias, eripiet Deus è calamitate, velut ex profunda, anguſtaque fouea, fundoque carente, in ſtatum florentem, tanquam in locum tutiſſimum latiſſime patentem: reparataque opulentia, ſedebis ad menſam lautam adipoſis cibis inſtructam. Vide, rogo, quid agas: in hac enim cauſa tua, te Deus quaſi impium damnat, & percellit: & quale iudicium commerueris, tale certe feres.

ORatio parænetica eſt, qua Eliu Iobum ad pœnitentiam hortatur, aitque fore, vt Deus eripiat eum de ore anguſto, hoc eſt, de calamitate, quæ ſimilis eſt puteis, foueisque os anguſtum habentibus, quibus ſi ſemel homo abſorbeatur, non ſupereſt ſpes emergendi, obſeruato fluuiorum diſcrimine, vbi plerumque ſolet euenire, vt aqua ipſa ad ripas, inſulaſue medias appellat, quos vorauit, licet natandi imperitos. Ille verò dicendi modus, Non habente fundamentum ſubter ſe, hyperbolica abyſsi, ſiue profunditatis, cuius fundum inuenire non datur, ſimilitudine, grauiſsimam notat ærumnam, e qua vix ſubſit ſpes euadendi. Vſus eſt
Pſal. 55. Dauid ſimillima phraſi: Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia: hoc eſt nihil firmum ſubſtat, quo nitar. Requiem menſæ dixit, tranquillam menſam, quam futuram pollicetur

tur

tur pinguedine, hoc eſt, pinguibus dapibus plenam. Poſtremò ille verſus, Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt, &c. grauem exhortationem continet, comminatione permiſtam, cuius ſenſus eſt: Deus te vt impium mulctauit: recipies vti egeris, pœnam ſi male, præmium ſi recte. Cauſa, & iudicium, pro termino cauſæ, ſiue diſcuſsionis, ac iudicij, præmio ſcilicet, pœnaue ponuntur.

Non te ergo ſuperet ira, vt aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.

PARAPHRASIS.

Amplectere conſilium hoc: Iram reſtingue, ne, vti priùs, quemquam proculces: munera reſpue, ne te, vt anteà, male afficiant.

EN apertiſsimè Iobum carpit Eliu, monetque ſimilia prioribus peccata præcaueat. Ergo cenſet proculdubio cum tribus primis concertatoribus, Iobum ob anteactæ vitæ crimina excruciari, & credit, ſi reſipiſcat, proſperitatem ei reſtituendam, quemadmodum tres illi credidere.

Depone magnitudinem tuam abſque tribulatione, & omnes robuſtos fortitudine. Ne protrahas noctem, vt aſcendant populi pro eis. Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpiſti ſequi poſt miſeriã.

PARAPHRASIS.

Comprime animi elationem ſponte tua, non calamitate coactus. Coerce potentes viribus, neque illis conniueas noctem prolixam deſiderans, vt populi eis fœderati inuadant alienas opes, aſcendant in alienas arces, furore perciti. Vide ne iniuſtè agas, ſicut ex quo in hanc ærumnam, ſiue miſeriam incidiſti.

COnſilia ſunt non petita, ſed obtruſa: correptio etiam eſt prçteritorum ſcelerum opinione Eliu à Iobo admiſſorum, & prçſentis impietatis, qua vir pius fœdari credebatur. Verba ergo illa, Hanc enim cœpiſti ſequi poſt miſeriam, non ita accipienda, quaſi Iobus iuſte priùs egiſſe, at miſeria inſtigante peccaſſe exiſtimaretur: ſed quaſi præteritis ſceleribus nouum, idque horrendum apponeret è multis capitibus conflatum, puta ex aſſertione pro-

Digitized by Google

priæ iuſtitiæ, & reprehenſione diuinæ prouidentiæ. Ille modus dicendi, Depone magnitudinem, hoc eſt, elationem tuam abſque tribulatione, perinde eſt, ac, Ne ita efferaris, vt ad te ſubiungandum opus ſit, tribulationem tibi inferre. Illud verò, Depone omnes robuſtos fortitudine, &c. tantundem eſt, ac, deprime, compeſce potentes, neque noctes eis longas permittas, vt aſcendant populi eis ſociati, pro eis pugnaturi, & alienas opes expilaturi. Neque obſtat, quod hæc adhortatio inepta videatur, cùm Iobus in eo iam ſtatu conſtitutus ſit, vt nequeat, quæ conſuluntur, præſtare: familiaris quippe monendi modus eſt, quo in euentibus pleriſque paſſim vtimur. Quid enim crebrius, quam latroni, homicidæque in vincula coniecto ſic ſuadere: Ne prædèris, ne interficias, ſi velis Deo gratus eſſe. Sanè vſitatus eſt hic ſuadendi modus, qui præterita crimina reſpicit, & ad corrigendum affectum valet plurimùm.

Ecce Deus excelſus in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis in legislatoribus. Quis poterit ſcrutari vias eius? aut quis poteſt ei dicere: Operatus es iniquitatem? memento quòd ignores opus eius, de quo cecinerunt viri.

PARAPHRASIS.

En Deus potentia excellit, & ſapientia, quam in ſua legislatione, cui nulla ſubeſt ſimilis, demonſtrat, vt par ſit, ei omnino cedas, neque opera ipſius examinare velis. Nemo enim valet eius actus ſatis explorare, culpaue ipſum conuincere. Quocirca, ne, precor, ſuperbias effectus ſcrutator audax, ſed memineris te ignarum eſſe operum Dei, quem viri antiqui, maiores noſtri, cantu religioſo abſque ſcrutinio laudarunt. Hos imitare.

OPtarat Iobus examen, & rogarat, cur ita eum Deus iudicaret, aliaque id genus: quibus occurrit Eliu, Dei fortitudinem, ſeu potentiam, & ſapientiam, cui nemo ex legislatoribus parem adeptus eſſet, proponens, vt Iobus legi puriſſimæ collum ſubderet, boniq́ue conſuleret calamitatem à Deo illatam, quam ex diuinæ legis præſcripto patienter ferre deberet. Huc facit, quod monet, Neminem videlicet poſſe vias, hoc eſt, opera, ſiue actus Dei perſcrutari, vel iniuſtitiæ illum incuſare, cùm ſit ineffabi-

fabi-

ſabilis, ac natura iuſtiſſimus. Propterea vrge t,recordetur ſe modici captus eſſe, ignorareq́;mira Dei facta, viroſque antiquiores non ſic egiſſe,vt Dei opera ſcrutarentur,aut reprehenderent,ſed cum animi demiſſione decantarent. Religioſum eſt,quod hortatur Eliu, ſed extra rem,& intempeſtiuum.

Omnes homines vident eum, vnuſquiſque intuetur procul. Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram; numerus annorum eius inæſtimabilis. Qui aufert ſtillas pluuiæ, & effundit imbres ad inſtar gurgitum; qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta deſuper.

PARAPHRASIS.

Vniuerſi certè mortales cognoſcunt Deum,ſed quiſque velut è longè diſsita regione tenuiter. Eſt quippe Deus maior multò,quàm vt per hominum ſcientiam perfectè poſsit agnoſci, nempe ſempiternus, ac proinde infinite perfectus. Quod ſi eius opera expendamus,patebit, ne illa quidem ſatis ab hominibus cognoſci. Quis enim ſiccitatem,vbi ne ſtilla quidem vna decidit,& copioſam pluuiam, vbi funduntur aquarum velut flumina è cataractis nubium cælos obducentium,exacte nouit?

PRobaturus Eliu Deum incognitum eſſe Iobo, ponit Deum ab omnibus quidem hominibus naturali lumine videri, hoc eſt, agnoſci, procul tamen, hoc eſt exiliter, tenuiter,qualis eſt notio rerum longe diſſitarum,quas conſpectu, vel intuitu parum diſcernimus. Et quidem cognitionem hanc aſſeruit Apoſtolus aiens; 1. Rom. 1.
Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius virtus, & diuinitas. At cognitio exigua eſt,vt verba, Conſpiciuntur, & Vident, quibus Apoſtolus,& Eliu vſi ſunt,pro,cognoſcunt, intelligunt, & modice id quidem,accipienda ſint.Periphraſis illa,Numerus annorum eius inæſtimabilis, æternitatem ſignificat, quæ tempora omnia ſinè vllo ſucceſſu complectitur.Hęc ad Deum ipſum.Quod verò ad eius opera ſpectat, profert Eliu exemplum ariditatis, & pluuiæ, quod in ſuperioribus expenſum eſt, cuius perfectam cognitionem hominibus non contingere rationibus multis aſſeri-

tur : vt ex hoc pateat, exactam diuinorum operum notitiam à mortalibus minimè parari, ac proinde à curioſa eorum diſcuſſione abſtinere debere.

Si voluerit extendere nubes, quaſi tentorium ſuum, & fulgurare lumine ſuo deſuper, cardines quoque maris operiet. Per hæc enim iudicat populos, & dat eſcas multis mortalibus.

PARAPHRASIS.

Qualis ſit Dei potentia, & ſapientia ſcrutari deſine Iob, & mirare Deum, qui, dum placet, nubes nobis oppandit, quibus, velut papilione occulitur, & terribili ſpecie fulgura emittit, monteſque, quorum imis radicibus mare, tanquam in cardinibus voluitur, nubibus coactis obtegit. Ex his certe nubibus, nunc punit populos rebelles, dum eos obruit, nunc paſcit mortales, dum opportune terram pluuia fœcundat.

DEſcribit Deum nubis latibulo, ac tenebris velut incluſum, homines fulguribus, & nubium conglobatione terrentem; vocatque cardines maris, montes, quorum imis radicibus ſub aquis latentibus mare innititur, ac circumuoluitur. Hos ergo cardines operit, conueſtitque nubibus agglomeratis, ſi ſupernas eorum partes, ideſt cacumina ſpectemus. Ab alijs ſcriptoribus cardines maris dicuntur littora, ad quę interdum pertingunt cœleſtes nubes, eaque obnubunt. Littoribus autem mare arceri, nitique, vti cardinibus videtur. Ex his contendit Eliu, Deo, cuius Maieſtatem naturalia meteora repræſentant, cedendum eſſe. Porrò nubes eleganter dicitur tentoriũ Dei, qui ponit nubem aſcenſum ſuum, & ambulat ſuper pennas ventorũ. Et apud Matthæum, Æternus Pater velut è tentorio nubis lucidæ, grauiter, & excelsè, inducitur loquens : Hic eſt filius meus dilectus, &c. Denique notum eſt pluuijs è nubibus effuſis, nunc homines puniri, nunc recreari, & ali, nunc copiam, nunc inopiam exiſtere.

Matth. 17.

In manibus abſcondit lucem, & præcipit ei, vt rurſus adueniat. Annunciat de ea amico ſuo, quòd poſſeſſio eius ſit, & ad eam poſſit aſcendere.

PA-

PARAPHRASIS.

Deus, manu velut oppoſita, ſolis lucem mortalibus ſubtrahit, manu velut amota, reddit, dum nube coacta orbem obſcurat, diſiecta illuſtrat, lucemque affulgere iubet. Et quidem veris cultoribus, & amicis ſuis oſtendit hoc lucis ſymbolo, veram eorum hæreditatem eſſe lucem quandam beatiſsimam, ad quam ope diuina, boniſque operibus, tanquam gradibus ſcalæ, aſcendere valeant.

THeologicum eſt, quod Eliu his vltimis capitis verbis producit, dum ex aſpectabili luce, ſe ſe ad lucem immenſam, diuinam, æternam effert; ad quam Dei amicos aſcēdere poſſe teſtatur. Et quidem appoſitè: nam ſolis lux nobiliſſima, quæ mundum exhilarat, fouet, illuminat, idoneis rerum diuinarum contemplatoribus vſui maximo eſt ad aſcenſum in diuina, quibus immortalis animus illuſtratur, & paſcitur. Poteſt ſecundò verſus vltimus, Annunciat de ea amico ſuo, quod poſſeſſio eius ſit, & ad eam poſſit aſcendere, ſic exponi: Monet Deus fidum amicum ſuum, quòd ſol lucens, ſiue cælum lucidum ſit poſſeſſio, hoc eſt, locus poſſeſſionis eius: quia locum illum gloriæ beatorum deſtinauit, ad quē bonis operibus paratur aſcenſus. Et in hac certè expoſitione, lux pro corpore lucido accipienda, & pro cæleſti fabrica illa, quæ tenebrarum expers eſt, vti decet locum diuinæ lucis cōſortio decretum. Poteſt demum ſic verſus tertiò explanari: Annunciat Deus amico, ſiue homini gratia diuina illuſtrato, quod lux ſolis pertineat ad poſſeſſionem, ſiue opes ſuas: nam ſicut qui male agit, odit lucem, vt non arguantur eius opera, ita è contrario qui recte agit, amat, delectatur, quærit lucem, vt rem ſibi congruentem cui apte dicitur, poſſe ad illam aſcendere, hoc eſt, ad loca conſpicua prodire, vbi lux affulget, vt eo ipſo diſcernatur à peccatoribus, qui latebras exquirunt, & hominum conſpectum conſcientia carpente refugiunt.

CAP. XXXVII.

SVPER HOC EXPAVIT COR MEVM, & emotum eſt de loco ſuo. Audite auditionem in-

terrore vocis eius, & ſonum de ore illius procedentem. Subter omnes cælos ipſe conſiderat, & lumen illius ſuper terminos terræ. Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit voce magnitudinis ſuæ, & non inueſtigabitur, cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter, qui facit magna, & inſcrutabilia.

PARAPHRASIS.

Supereſt aliquid dicendum, quod, dum contemplor, equidem cohorreo, & attonitus hæreo. Expendite & vos terribilem ſonum à Deo in tentorijs nubium latente erumpentem. Expendite quoque viſum eius omnia, quæ ſub cælo ſunt, penetrantem, & fulgura, quibus ad vltimas vſque orbis terrarum oras, ſubito lumine omnia illuſtrat, mugitumque illum diuinæ magnitudinis indicem, tonitruum ſcilicet, quod poſt Deum ipſum quaſi ſuper ventos gradientem, & ſuæ Maieſtatis terrifica ſigna relinquentem, auditur. Certe vbi detonuit, perueſtigari, certoue ſciri non poteſt, quid egerit, quo ſua fulmina iaculatus fuerit, quæ terræ pars è cęlo tacta conflagrarit. Edit Deus tonitrua mirabilia, efficitque multa, porrò magna, quæ mortales perſcrutari nequeunt.

PERSISTIT Eliu hoc capite, in deſcribendis aliquot naturæ effectis, meteoricis, planè mirabilibus, quibus Deus mortalibus terrorem incutit, quorum cauſæ, fineſque perfectè cognoſci nequeunt, vt ex hoc diuinam potentiam, ſapientiamque commendet, hominumque Dei opera ſcrutantium audaciam frangat. Tonitruum amplificat, quod auditionem in terrore vocis Dei, ſonum de ore Dei procedentem, ſonitum rugientem, vocemque magnitudinis Dei appellat. Periphraſis poetica eſt. Ille dicēdi modus, Poſt eum rugiet ſonitus, ſignificat, noſtro intelligendi more, Deum quaſi per ſummos ventos, regionemue aëris altè gradientem, tranſituque ſuo terribiles illos crepitus excitātem, vt homines ad ſui timorem permoueat,

Alij

Alij opinantur, verba illa, Poſt eum, perinde eſſe, ac poſt fulgorē, ſeu fulgur, quia phiſicè agēdo, priùs cernitur fulgur, poſteà tonitruū auditur, quod cū motu, ſucceſſiue ad aures perfertur. Illud vero, Nō inueſtigabitur, cum audita fuerit vox eius, referri poteſt & ad ſonum incerto ex loco delatum, & ad fulmina, & conflagrationes horrendas, quæ paſſim contingūt incertis in locis, quę certò ſciri non poſſunt, & denique ad multa naturæ mirabilia ibi latentia, quæ ſatis comprehendi nequeunt tametſi incendia, & fulmina quandoque inueſtigentur. Pręmiſit Eliu tonitrui mentioni, verba illa, Subter omnes cælos ipſe conſiderat, vt ſignificaret iactus fulminum, tonitrui terrorem, cæteraque omnia, quæ fortuita, & nullis legibus adſtricta videntur, diuino conſilio regi, vt ne minima quidem coruſcatio hiante nube vibrata extra Dei decretum ſplendeat. Eſt autem perelegans ordinis ratio, nam poſt verba, Subter omnes cælos ipſe conſiderat, ſubiungit, Et lumen illius ſuper terminos terrę, tertioque loco tonitrua commemorat: quaſi noſtro dicendi more, Deus primùm conſideret, mox fulguribus ſubitis illa, quæ in orbe denſis nubibus obducto geruntur, retegat, denique peccatores tonitruis, & fulminibus terreat, & puniat. Videtur Eliu idoneus mirabilium operum contemplator, quæ mentem ad ſapientiæ, ac potentiæ diuinę admirationem extollant, quod à viris pijs obſeruari decet.

Qui præcipit niui, vt deſcendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis ſuæ. Qui in manu omnium hominum ſignat, vt nouerint ſinguli opera ſua. Ingredietur beſtia latibulum, & in antro ſuo morabitur.

PARAPHRASIS.

Mira eſt ſapientia, & potentia Dei cuius imperio nix candore, ac puritate mirabili decidit, & ſeſe agglomerat terræ, & hyemales pluuiæ influunt, nimbique vehementiſsimi corruunt. His verò meteoricis impreſsionibus, velut in hominum manibus ſcribit, notatue temporum diſcrimina, vt quiſque ſciat, tempeſtiuè ſua opera exercere, tempus anteuertere, ne ob niuem, aut imbrem impediri poſsit. Dum enim ningit, aut vehementer

Digitized by Google

ter pluit, non homines tantùm, ſed feræ quoque ipſæ in ſua luſtra ſe condunt, atque quieſcunt.

REctè cecinit Vates, Ignis, grando, nix, glacies ſpiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius, vt & res illas, quæ impetu celerrimo feruntur, & abſque conſilio accidere videntur, præcepto Dei, ordineque miro ſuccedere demonſtret: quod congruit aſſerto Eliu dicentis: Qui pręcipit niui, pluuijs, imbri fortitudinis, hoc eſt, fortiſſimo, per phraſim Hebraicam familiariſſimam. Eo autem ipſo, quod ex Dei præcepto hæc contingant, multiplex diuinæ ſapientiæ, ac potentiæ, & iuſtitiæ laus ex hoc textu conflatur, à menſura, diſtributione, effectis, alijſque capitibus, quæ nouit ipſe rerum conditor, & ſeruator. Illud vero, In manu ſignat, perinde valet ac, notat velut in manu, hoc eſt, ita erudit hominem ad obſeruanda tempora operibus, ſiue laboribus ſuis opportuna, ac ſi in ipſa vola manus omnia perſcripſiſſet, quod ad peritiam rei ruſticæ pertinet. Cætera patent.

Ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab Arcturo frigus. Flante Deo concreſcit gelu, & rurſum latiſſimè funduntur æquæ.

PARAPHRASIS.

Ab Auſtro erumpunt venti, qui tempeſtates excitant, & ab Aquilone, vbi nitet Arcturus, prouenit frigus. Deo auctore, aqua glaciatur, poſteaque largè reſoluitur.

CAp. 9. ſcriptum eſt: Qui facit interiora Auſtri, hic vero, Interiora, dumtaxat ponuntur, pro plaga cæli auſtrali circa polum Antarcticum, apud quem ſunt ſtellæ nimborum, ac tempeſtatum effectrices. Plaga illa nobis abſcondita eſt, vt ſolent eſſe interiora domus loca. Et quidem pro Interioribus, LXX Interpretes aptiſſima metaphora poſuere, Promptuarijs, quaſi venti in cellarijs quieſcant, è quibus, vbi opus eſt, à Deo promantur. Arcturus conſtellatio eſt, quæ dicitur Vrſa de qua ſcripſimus capite 9. Certum eſt autem, boreales ventos inde flantes frigidiſſimos eſſe. Iam verò, quod ſubtexitur, Flante Deo concreſcit gelu &c. idem eſt, ac Deo ventos frigidos emittente aqua coit, atque duratur, calidos edente, aqua ipſa è ſoluta glaciè largiſſime fluit: quod ad ſermonem arcanum, vbi Deus animam

nunc

nunc velut congelare ſinit, mox calore diuino in dulciſſimas lachrymas reſoluit, eleganter traducitur.

Frumentũ deſiderat nubes,&nubes ſpargunt lumen ſuũ: quæ luſtrant per circuitũ, quocumq;eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne, quod præceperit illis ſuper faciem orbis terrarum: Siue in vna tribu, ſiue in terra ſua, ſiue in quocumque loco miſericordię ſuæ eas iuſſerit inueniri.

PARAPHRASIS.

Triticea ſeges nubes pluuias optat, quæ Dei iuſſu fulgura emittunt, dum reſoluuntur: feruntùrque ob loca omnia, quò Deus eas gubernans flexerit, vt in quouis orbis vniuerſi loco mandata exequantur: & quidem nunc in tribus vnius regionis, nunc in terra, quam Deus velut ſuum peculium ob cultum, & cognitionem Diuinæ *Maieſtatis habet, nunc varie in quauis alia regione clementer iubet eas adeſſe.*

FRumentum dicitur optare nubes, vti res quælibet, licet ſenſus expers, aſſeritur deſiderare, quæ naturæ ipſius conſentanea ſunt. Pingitur autem Deus nubibus, velut quadrigis vectus, quas regit, & flectit, quò vult, vt varias orbis regiones opportuna pluuia perfundat. Et quidem hic nubium ductus mirabilis eſt, operumque diuinorum contemplatoribus dignus. Quid autem Eliu ex hac obſeruatione deducat, ex adiunctis liquet.

Auſculta hæc Iob: ſta, & conſidera mirabilia Dei. Numquid ſcis, quando pręceperit Deus pluuijs, vt oſtenderent lucem nubium eius? Numquid noſti ſemitas nubium, magnas, & perfectas ſcientias? Nonne veſtimenta tua calida ſunt, cum perflata fuerit terra Auſtro?

PARAPHRASIS.

Audi me Iob, quieſce, & contemplare mira Dei *opera, neque cum*

eo

Digitized by Google

eo diſceptare velis. An noſti tempus, quo Deus imperat, fluant pluuiæ, appareatque lux nubium fulgurantium? An exploratas habes vias, quibus nubes feruntur, & ſecretorum naturæ maximam, perfectamque ſcientiam comparaſti? Certe tu experiris veſtes caleſieri tuas flante Auſtro, cum tamen venti illius ortum, motum, proprietates multas ignores. Cur ergo Deum ad diſputandum laceſſis?

ACriter inſtat Eliu rogans multa, quorum notio modica eſt, vt ex hoc ſtruat argumentum, euincatque ab homine ignaro non eſſe cum Deo congreſſum faciendum. Proponit duo illa meteorica effuſionem pluuiæ, & lucem, ſiue fulgur è nube micans, vt ignis, & aquæ miſtionem quandam miram, neque ſatis cognitam repræſentet. Addit ſtatim ſemitas nubium, hoc eſt, curſus varios, flexus, reflexus, eleuationem, depreſſionem, motuſque multiplices, quos noſſe nequimus. Denique meridionalis venti Oceani vaporibus grauidi, & obuia quæque humectantis, mentionem inducit, vbi arcana multa inexplorata complectitur.

Tu forſitan cum eo fabricatus es cælos, qui ſolidiſſimi, quaſi aere fuſi ſunt? Oſtende nobis, quid dicamus illi, nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit ei, quæ loquor? etiam ſi locutus fuerit homo, deuorabitur. At nunc non vident lucem: ſubito aer cogetur in nubes; & ventus tranſiens fugabit eas. Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidoloſa laudatio.

PARAPHRASIS.

Quouſque inſoleſcis Iob? Certe videris tibi adeò ſapiens, ac ſi cum Deo cæleſtes orbes conſtantiſſimos, ærique fuſo, ac puro ſimillimos architectatus eſſes. Si ergo adeò ſapis, doce nos, qua ratione cum illo agere debeamus, nos enim ignorantiæ tenebris excæcamur. At quis aget cum eo de his, quæ profero? Sane ſi loqui audeat coram Maieſtate tanta, confuſus, perturbatuſque ſtupebit, & quaſi modicus riuus ab Oceano immenſo abſorbebitur. Verùm quo feror? Omnes mortales ignari ſunt, qui hæc in-

Digitized by Google

inferiora non capiunt, tantùm abeſt, vt cùm Deo diſputare valeant. En nunc orbis terrarum non fruitur luce ſolis, ob nubes denſas, quæ coguntur in aerea regione: & mox, nemine cauſam ſciente, ventus repente ortus illas diſsipat, & ab Aquilone ſereneſcit: obijcitque ſe oculis mortalium aer purus, aureo colore flaueſcens. Ex quo non concipitur ab hominibus auſus in Deum, ſed laus timore plena.

ARguta eſt deriſio illa, Tu forſitan cum eo fabricatus es cælos. Nemo quippe Deum adiuuit, eiue miniſtrauit, dum cælos conderet, præſertim cùm creatio ſolius Dei opus ſit. Et quidem licet Deus creatura aliqua in opere illo vſus fuiſſet, certe non Iobo, quem nondum creauerat. Dicuntur cæli ſolidiſſimi, & quaſi ærei ob incorruptibilem materiam. Emphaſim habet illud, Oſtende nobis, quid dicamus, quaſi dicat Eliu cum faſtu: Doce nos, magiſtrum agis, ergo nos oportet à te diſcere. Illud verò, Quis narrabit ei, quæ loquor, hanc vim habet: Quis erit adeò ſapiens, qui cum Deo de his, quæ promo, diſſerere audeat? Subiungit, Etiam ſi locutus fuerit, deuorabitur, hoc eſt, Tametſi pro captu hominis diſertè loquatur, nihil proficiet, neque verò quicquam loqui videbitur, quemadmodum tenuis riuus, qui in oceanum influit, & abſorbetur immenſis maris aquis, nihil eſſe videtur. Poteſt quoque verbum, Deuorabitur ſignificare ſupplicium hominis cum Deo diſceptare audentis, quem mors vltrix voraret. Reuertitur mox ad meteora, ex quibus diſparitatem diuinæ ſcientiæ humanã cognitionem vincentis amplificat: proponitque nubes nunc coactas terram obumbrantes, lucemque prohibentes, nunc extemplo diſiectas, cælique ſerenitatem auream ab Aquilone apparentem. Pro verbis illis, Ab Aquilone aurum venit; LXX vertunt, Ab Aquilone nubes coloris aurei: quibus certè verbis id effici videtur, vt germanus huius loci ſenſus non neceſſariò aurum verum, ſed aliquid lucidum, flauum, aureum nitorem exhibens requirat, vt in paraphraſi expreſſimus. Mira ergo Dei opera recenſuit, quibus debetur formidoloſa, hoc eſt timore plena laudatio. Carpit Iobum, qui nimis audere videtur: at non capit Iobum.

Dignè eum inuenire non poſſumus magnus: fortitudine, & iudicio, & iuſtitia, & enarrari non poteſt.

Digitized by Google

teſt. Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes, qui ſibi videntur eſſe ſapientes.

PARAPHRASIS.

Ex his, quæ dixi, patet, homines non poſſe Deum, vt eius dignitas requirit, noſſe: excellit quippe potentia, ſapientia, & iuſtitia, adeò vt plane ſit ineffabilis. Quapropter viri fortes eum pauent, & qui ſapiunt, eum curioſe ſcrutari non audent.

HÆc prolixi ſermonis concluſio: qua Eliu duo pronunciata complectitur, vnum non poſſe nos Dei cognitionem ſuprema illa natura, potentia, ſapientia, iuſtitia dignam in hac mortalitate perquirere, ob ineffabilem diuinæ Maieſtatis ſublimitatē: alterũ, viros quoſuis, eos etiã qui ſapientia præſtant, ſi ſapiant, non auſuros Deum, ipſiuſque opera curioſe perſcrutari. Et quidē primo aſſerto, vbi iuſtitiam Dei recenſet, Iobum vellicat, ne ſe iuſtum iactet, ſecundò pungit, ne cum Deo diſceptare cupiat, ſed grandes animos compeſcat, & calamitatem patienter exantlet. Pro verbis illis vltimis, Et non audebunt contemplari omnes, qui ſibi videntur eſſe ſapientes, LXX reddunt, Timebunt quoque eum & ſapientes corde, φοβηθήσονται αὐτὸν καὶ σοφοὶ καρδίᾳ Ergo non audebunt contemplari ex timore caſto, quo decet eos affici erga infinitam Dei Maieſtatem, qua nihil excelſius, & ad continendos in officio animos efficacius. His grandi ſermone recēſitis, Eliu ſilet.

CAP. XXXVIII.

RESPONDENS AVTEM DOMINVS Iob de turbine dixit: Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis? Accinge ſicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & reſponde mihi.

PARAPHRASIS.

Expleta oratione Eliu repente coaluit turbo, ventuſue vehemens, atque contortus, è nube validè erumpens, impetuque remiſſo,

animis

Digitized by Google

animis perterrefactis, & ad rei nouitatem attentis, ſonuit vox corporeis auribus percepta Dei è tribunali loquentis in hunc modum: Ecquis eſt iſte adeò arrogans, qui ſententias implicat, verbis ſcientiæ, ac prudentiæ parum congruentibus? Ergo tu Iob compara te ipſum more illorum, qui ad opus ſe diligenter accingunt, ac expediunt: tecum verba faciam; rogabo, & reſponſa reddes.

CEſſarunt quinque viri, poſtremuſque Eliu prolixam orationẽ abſoluit: & Deus votis Iobi reſponſurus extemplò turbinem, nubem ſcilicet cum vento rotato, atque contorto coegit, quæ Iobo incubuit, ea ſcilicet propinquitate, qua vox Dei poſt ſtrepitum, fragoremque turbinis, poſſet commodè audiri. Terruit ergo viros, & animos ad attentionẽ exciuit: & è vero, externoque turbine, vero, & externo ſono, qualem requirit germanus huius verſus intellectus, ſic Iobum Deus affatus eſt: Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis? Quæ quidem verba ſcriptores aliqui de Iobo, alij de Eliu dicta contendunt, argumentis in vtramque partem minimè ſpernendis. Ego cenſeo de Eliu dicta, qui tunc ſermonem expleuerat, vt veroſimile ſit, vix vllam inter finẽ orationis Eliu, & turbinis ortum interceſſiſſe moram, quemadmodum contextus ipſe videtur expoſcere. Cohęret quippe, vt oratorem prolixum vix finem dicendi facientem coortus èveſtigio turbo quaſi præoccuparit, ne de integro ſermonem inſtauraret. Cohæret etiam, vt Deus cum Iobo loquens, rogansque, Quis eſt iſte &c. interroget non de Iobo ipſo, ſed de alio quopiam, neque ſuccurrit alius, quam qui recenter ſiluerat, ſi tamen ſiluerat, & non potius orationem pertexere cogitabat: nam & inter dicendum, argutè ab interpretibus obſeruatum eſt, Eliu aliquoties tantillùm expectaſſe, ſi forte Iobus reſponderet, moxq; nullo accepto reſponſo, dicere perrexiſſe. Cohæret demum ipſe verborum ſenſus, Quis eſt iſte, qui loquitur ſententias ſermonibus imperitis: hoc eſt, qui effert pia aſſerta, & erudita ſed imperitè, hoc eſt imprudenter, neque ad rem loquitur: quo ætas Eliu, faſtus, & ſermo auſu, & arrogantia vitiatus obtruſusq; Iobo notatur. Neque obſtat, Eliu non imperito dumtaxat ſermone, ſed ſententia quoque aberraſſe, nam non ſubeſt ratio efficax, ob quam obijci debuerit, quicquid erroris admiſit ſpontaneus diſputator: præterquam quod ſatis ei erronea ſententia, in quam cum tribus amicis conſpirauit, exprobratur, dum illi

a

à Deo poſthac redarguuntur. Licet autem in controuerſia diuinæ prouidentiæ Eliu erraſſet, ſententias tamen multas pias congeſſit, & (vt ſacer textus ait) inuoluit. Quod verò additur, Accinge ſicut vir lumbos tuos, habitus eſt hominis ſe ad opus expedientis, ac præcingentis: & in arcano ſermone ſignificat libidinis in lumbis reſidentis compreſſionem, quæ ad ſenſa diuina percipienda opportuniſſima eſt. Illud autem, Interrogabo te, & reſponde mihi, perinde eſt, ac, deſiſtat iſte diſputator, cui benè eſt, ne reſpondeas: mihi potius reſpondebis, vt votis tuis ſatisfaciam. Obſeruandum hic, Deum apparuiſſe, vt litem hanc ſatis agitatam dirimeret, quod poſteà liquebit. Prius tamen, quam ad pronunciandum accedat, longa, varia, delectabilique oratione, plurima ſanè mirabilia Iobo proponit, è naturali mundi opificio, & animantium natura deprompta. Ratio verò cur, aut quorſum hęc Deus mira producat, multiplex ab ſcriptoribus redditur, qualis hæc, vt Iobus, qui cum Deo diſputare cupierat, & non certè in ſententia, ſed in modo loquendi metam rationis exceſſerat, reprimatur, & in operum diuinorum, quæ capere nequit, admirationem elatus culpam agnoſcat: & hæc, vt qui ſe derelictum conquerebatur, cernens Deum rerum vniuerſarum conditorem, ſeruatorem, & altorem eſſe, conſideret ſe à Deo minime haberi neglectui, aut obliuioni tradi. Poteſt ratio vtraque in vnam bimembrem coaleſcere, & ex acri, dulciq; temperari.

Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi, ſi habes intelligentiam. Quis poſuit menſuras eius, ſi noſti? vel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? aut quis demiſit lapidem angularem eius, cùm me laudarēt aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?

PARAPHRASIS.

Iob, qui mecum diſceptare cupis, vide, quàm ſis impar. Rogo, quàm es ætate prouectus, vt ſcientia inſigni præcellas? Certè ego ſum ſempiternus: tu verò nondum eras, cùm mundum architectarer. Nondum eras cùm iacerem ego terræ fundamenta, hoc eſt, ſtabilitatem terræ natiuam tribuerem, qua fundaretur. Reſponde, ſi capis. Et quidem certum eſt, me

terram

Digitized by Google

terram emenſum fuiſſe, & velut lineam duxiſſe, qua molem illam dirigerem, ne locum, aut metas excederet, quod tamen fabricæ genus tu prorſus ignoras. Neſcis videlicet quanam re firmitas terræ baſibus ſignificata nitatur. Ego profectò centrum, quod inſtar lapidis angularis omnes terræ partes coagmentat, atque connectit, conſtitui, quando creaui ſydera ſummo mundi mane lucentia, meque ſuo formoſo ſplendore laudantia, quando creaui Angelos, qui in me conditorem ſuum ineffabili lætitia geſtierunt.

PErelegans eſt metaphora hęc architecti, qua vtitur Deus, terram condens. Fundamenta, & baſes idem ſignificant, firmitatem nempe, ſiue ſtabilitatem terræ, ſicut ſcriptum eſt. Qui fundaſti terrã ſuper ſtabilitatem ſuam: quod planè mirum eſt. Menſura, & linea, imperium Dei certam quantitatem, formam, modumue præſcribentis eſt. Lapis angularis appellatur centrum, quod partes terræ quaſi conſtringat, & nectat, quemadmodum lapis prægrandis in angulum deſinens, qui in imo fundamento ſtatuitur, vt latera, parieteſue committat. Aſtra matutina ſunt, quę ſummo illo mundi mane lucere cœperunt. Filij Dei, Angeli nuncupantur, vt patet ex verſione LXX, πάντες ἄγγελοί μου omnes Angeli mei. Deſcriptione hac creationis terræ, aſtrorum, ac proinde orbium cæleſtium, quorum partes ſunt aſtra; & Angelorum, firmiſſimum ſtruitur argumentum ad reuincendam hominum ignorantiam. Vis rationis hæc: Ego (inquit Deus) iam inde à primordio mundi is eram, qui noſſem ab æterno, rationem architectonicam fabricæ mundi, & naturæ Angelicæ, quod eſt ſubilimius: tu vero nondum creatus fueras: quomodo ergo mecum diſceptare cupis, vel ais, te id vehementer optare? Obſeruandum hic cælum, & terram ſimul creata, licet diſtinctis diebus ornata, fuiſſe. Obſeruandum etiam, fieri hic expreſſam Angelorum mentionem, quam in Geneſi Moyſes non fecit, quod eſt expenſione dignum. Obſeruandum denique ad ſenſum arcanum, creaturas nobiliſſimas recens conditas eueſtigio in ſui conditoris laudem conſpiraſſe: quod ſane ſtudium, & pueris rationis luce vti incipientibus, & vniuerſis hominibus ſummo mane euigilantibus impenſe commendandum: Deus nimirum ſummo iure primitias eiuſmodi requirit qua certè in re, dolendum eſt, quàm ſint contraria mortalium vota, & ſtudia; qui vix ſomno ſoluti multiplices cogitationes, & affectus parùm pios patentibus animi portis admittunt:

Digitized by Google

tunt: quibus Deo ſe inſinuare cupienti viam intercludunt. Sanè ex hoc capite, nō congruit eis hoc illuſtre cognomentū Filij Dei.

Quis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de vulua procedens; cum ponerem nubem veſtimentum eius, & caligine illud, quaſi pannis infantiæ obuoluerem? Circumdedi illud terminis meis, & poſui vectem, & oſtia: & dixi: Vſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.

PARAPHRASIS.

Expende Iob potentiam, & ſapientiam meam. Ego immenſas aquas maris paulò ante creatas ex vtero ſapientiæ meæ, vt ex matris aluo enatas littoribus, montibuſque vti portis clauſi, ac ſepſi: & nubibus, aereque vaporibus turbido, atque caliginoſo, ſicut infantulus mox à partu linteis conueſtiri ſolet, obtexi. Terminos præfixi imperans in locum confluere vnum, vbi quaſi oſtijs, ac vectibus, mare coercui: iuſſique ad certum vſque locum procederet, neque præteriret, ſed ibi ferociam poneret, ac conflacceſceret.

TAngitur hic aquarum creatio, à Deo, velut ex vtero, in quo latent omnium creaturarum rationes, & quaſi fœtus, erumpentium, hoc eſt, vehementer emanantium, pro rei genere. Impetus quippe ille cōgruit naturæ liquidę, quæ ſeſe præcipitat, quouſque rem conſiſtentem offendat, qua contineatur, & determinetur. Similitudo autem infantuli recenter à vulua fuſi aptè conſentit, cùm corpuſculum tunc molle, ac humidum, & quaſi aqueum ſit, varieque formari poſſit compreſsione, depreſsione, expreſsione, antequam obdureſcat. Iam ergo Deus aere caliginoſo nuper creatas aquas obduxit. Eſt autem inſignis diuinæ potentię, ac ſapientię laus, quòd rem indomitam tumentem, mugientem, quæ terram vniuerſam ambiebat, velut inertem, ac nudum infantulum nutricis manibus exceptum, reſiſtere non valentem tractarit, & in locum vnum imperio compulerit. Mox nimirum immenſitas illa aquarum loco ceſsit, & in cauitatem ſibi

Digitized by Google

bi deſtinatam, quaſi pauens diuinam Maieſtatem extemplo confluxit. Vbi mirũ, quod cùm ex grauiũ ſcriptorũ ſentẽtia maris aquę terra ſint altiores, ita ſe terminis à Deo deſignatis cõtinẽt, vt ſtatim ac littora alluunt, lãgueant, & concidãt, ſicut ſcriptũ eſt: Terminum poſuiſti, quem non traſgredientur, neque conuertentur operire terram. Multa hic mira; ex quibus Iobus diſcit, non eſſe cum Deo diſceptandum. In arcano ſermone, pars hominis inferior multis, ac ferocibus agitata motibus, imperio Dei, ac viribus diuinæ gratiæ compeſcitur, vt pręſcriptos fines, aut metas rationis, quantumuis fremat, minimè tranſiliat. Pſal. 103.

Numquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo, & oſtendiſti aurorę locum ſuum? Et tenuiſti concutiens extrema terræ, & excuſsiſti impios ex ea? Reſtituetur vt lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut veſtimentum. Auferetur ab impijs lux ſua, & brachium excelſum confringetur.

PARAPHRASIS.

Dic Iob, an poſtquam natus es, præſcripſeris diei, vt diluceſceret, auroręque vt conſurgeret, hoc illoue temporis puncto cæliue loco? Certè non expectauit mundus te naſciturum, vt dierum luce frueretur, cum ego iam à creatione id imperaſſem. Rogo etiam, an lucem vſque ad vltimas orbis terrarum oras diffuderis, ſicut ego lucis auctor, extremaque terræ radijs illuſtraueris, & impios lucis inimicos cædibus, & prædis noctu intentos abegeris in latebras? An conſideraſti, quo pacto ſignaculum, figura, formaue rerum nocta velut amittitur, orta vero luce reſtituitur, qua facilitate lutum variè figuratur. Eſt quippe lux quoddam quaſi aureum rerum veſtimentum, quod nocte exuitur, manè reſumitur. Quod licet commune mortalium beneficium ſit, ab impijs tamen auferetur, quorum potentia, & ſuperbia extremo ſupplicio proculcabitur.

NEquit diuinæ ſapientiæ reſiſti. Rogarat Deus de aquarum mirabilibus: nunc de aeris illuſtratione mira multa ſubiungit:

git:oſtenditque iuſſu ſuo lucem apparere,auroramque rubore,ac pallore aureo lucentem definito ex loco ſe prodere, ac mortalibus arridere. Docet lucis effecta, extrema terræ concutere, hoc eſt illuſtrare,feriendo,ac verberando,quæ videtur eſſe proprietas radiorum, qui in terram velut ſpicula feruntur. Excutere impios ex ea, hoc eſt, abigere, arcere: noctu enim prodeunt ad prædas, mane, vt lux emicuit, timore perculſi recedunt, & ſe in latebras abdunt. Ille verò dicendi modus, Reſtituetur vt lutum ſignaculum,perinde eſt,ac,ſigillum illud, ſeu forma rerum, quæ luce ſe prodit, tenebris velut emoritur, apparente luce reponitur, reſtituitur, reparatur, qua facilitate lutea materia in varias formas compingitur,variaſue impreſſiones, ſignacula, vel ſigilla recipit. Etenim a Philoſophis lux dicitur forma colorum,qui noctu emortui, interdiu rediuiui videntur: quod certe aſſertum ad res omnes aſpectabiles eleganter transfertur. Illud verò,Stabit ſicut veſtimemtum,ſignificat, lucem eſſe pulcherrimum quoddam rerum corporearum velut indumentum,quod appoſita tranſlatione, noctu exui,mane reſumi dicitur. Quod autem ſubtexitur, Auferetur ab impijs lux ſua,è paraphraſi liquet. Ex argumento ergo lucis Iobus plane cognoſcit, ſe multa non capere, quæ Deo exploratiſſima ſunt.

Numquid ingreſſus es profunda maris, & in nouiſſimis abyſſi deambulaſti? Numquid apertæ ſunt tibi portæ mortis,& oſtia tenebroſa vidiſti? Numquid conſideraſti latitudinem terræ? Indica mihi ſi noſti omnia. Inqua via lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit: vt ducas vnumquodque ad terminos ſuos,& intelligas ſemitas domus eius.

PARAPHRASIS.

Reſponde Iob,an te demerſeris curioſus explorator in alueum maris,& Oceani penetralia peruaſeris? An inferorum portis patefactis ſecreta quæ lethalibus tenebris occuluntur, aperte videris? An terram, quam ſit lata, menſus fueris? Dicito, ſi pro comperto habes. Adde prætereà, vbi moratur lumen, quod ſe per aerem diffundit; vbi tenebræ, quæ ſole occumbente, ſe refundunt: vt ſcias vnumquodque horum ad ſuum deducere domici

Digitized by Google

micilium, ſat peritus ſemitarum, per quas lumen, ac tenebræ emergunt, ſeque velut domum recipiunt, atque remergunt. Ego certe noui, ac diſpoſui hæc, quæ te prætereunt.

DIxit de luce, quæ occulta detegit, nunc de rebus abditiſſimis quæ maris aquis, & inferorum foueis, ac portis mortis, oſtijſque tenebroſis, quæ idem ſignificant, cælantur, quæ ſane omnia Deo tam peruia, & aperta ſunt, quam quæ meridiana luce ſplendeſcunt. Idem aſſerendum de orbis terrarum dimenſione multiplici, per latitudinem hic ſynecdochicè intellecta. Illud verò elegans, & mortalium opinioni attemperatum, In qua via lux habitet, &c. More quippe noſtro, cùm lux, & tenebræ alternè, ſtatis horis, velut è domicilio ad terram occupandam procedant, & redeant, poeticè pro libri huius ſtylo, interrogatur Iobus, quis ſit lucis, & tenebrarum locus, quę via, quis receſſus. Videtur enim obſcuritas nocturna, velum quoddam, quod nocte appetente explicetur, orbique terrarum inijciatur, ſummo mane replicetur, ſeponaturque in locum abditum, in ſolis occubitu, reſumendum. Et quidem res mira contemplantibus videtur lucis ortus, effuſio, interitus, tenebrarum refuſio, protenſio, atque diſcuſſio. Augetur ex hoc Iobi admiratio, facileque perdiſcit, ignota ſibi eſſe, quæ Deus, vel in imis Oceani arenis, tartarique ſpecubus, apertè conſpicatur.

Sciebas tunc quod naſciturus eſſes? & numerum dierum tuorum noueras?

PARAPHRASIS.

An, cum ego lucis ſemitas deſignaui, ſciebas te à me creandum, dierumque numerum à me tibi præſcribendum?

INterrogatio hæc necti poteſt cum tota oratione præcedenti, vbi de creatione terræ, maris, cælorum, Angelorum, dictum eſt ita vt illud, Tunc, referat tempus creationi proximum, ſiue momentum creationis ipſius. Poteſt quoque referri ad verſum proximum, vbi de ſemitis lucis, ac tenebrarum dictum eſt, de quibus cùm rogaſſet Deus, intelligendus eſt, indicaſſe rem Iobo incompertam eſſe, ſibi vero à primordio mundi compertiſſimam, cùm ipſe ab initio diſcreuiſſet tempora, diemque, ac noctem alternè ſuccedentem. Tunc autem cùm Iobus natus non eſſet, certum proculdubio, noſſe minimè potuiſſe, an eſſet naſciturus, vel quic-

quam omnino aliud. Ergo mens Dei eſt,ſe ſempiternum eſſe, qui anteceſſerit mundi creationem,omniaque norit,Iobum paulò ante,paucos nimirum ante annos natum,ac proinde ſapientiam diuinam infinitè perfectam venerari debere.

Numquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti? quæ præparaui in tempus hoſtis, in diem pugnæ, & belli?

PARAPHRASIS.

An tu, quemadmodum ego te inſinuaſti in aereas regiones, vbi nix,& grando generantur,quibus vti ſoleo ad hoſtes in bellis obruendos, & interimendos?

EXploratum eſt, non potuiſſe Iobum hæc adeò perſpecta habere.Fortaſſe alludit Deus ad nonnullas Ægypti plagas recenti tunc memoria celebratas, quando produxit ventos, grandinem, imbres de theſauris ſuis, & percuſsit armenta, hominesque perterruit.Aerea regio,vbi huiuſmodi meteora gignuntur,eſt quoddam quaſi armamentarium Dei, è quo profert arma,ſiue militares machinas ad impios fugandos, atque cædendos.

Per quam viam ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſuper terram?

PARAPHRASIS.

Ego lucis, quam olim creaui, radios mirifice diſtribuo, & calorem,pro regionum diuerſitate partior. An tu Iob noſti hęc?

SVperiùs de creatione aſtrorum, ac cælorum, ac proinde ſolis ipſius actũ: nunc de lucis diuiſione, & æſtus partitione mirabili, quam neceſſe eſt à mortalibus tenuiter cognoſci, vel etiam ignorari.Sunt enim pleraque loca,vbi raró nubes coeunt,lucemque adimunt,alia vbi frequenter. Sunt loca torrida ſole, alia diuerſis gradibus æſtu hiantia,quorum rationes planè neſcimus.In arcano ſermone obſtruſa eſt ſcientia diuiſæ à Deo lucis,qua mentes illuminat conſilio miro, & à mortalium rationibus politicis longè remoto.Scientia item æſtus diuiſi, quo cultores ſuos diuexat,vt proportione mirabili,quiſque ſuum onus cõſtanter geſtet.

Quis

Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum, & viam ſonantis tonitrui, vt plueret ſuper terram, abſq; homine in deſerto, vbi nullus mortalium commoratur, vt impleret inuiam, & deſolatam, & produceret herbas virentes? Quis eſt pluuiæ pater? vel quis genuit ſtillas roris? De cuius vtero egreſſa eſt glacies? Et gelu de cælo quis genuit? In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi conſtringitur.

PARAPHRASIS.

Ego imprimo imbribus impetum, vt cum tonitruorum crepitu ferantur in regiones deſertas, à mortalium habitatione procul diſſitas, & perfundant terram illam deuiam, quę producit herbas multiplices animantium pabulo deſtinatas. Curam quippe ferarum gero, & paſtum cuiuſque naturæ congruentem prouideo. Quin etiam & res ipſas ſenſus expertes curo paterna quadam prouidentia, puta vapores temperans, vt pro modo, ac exigentia temporum, ac rerum nunc pluuias, nunc rores efficiam, & quaſi pater generem. Ego ipſe aquas frigore conſtringo, vt glacientur, & gelu, influxu cælorum à me directo progigno. Ego glaciem ipſam adeò premo, ac obduro, vt cryſtallus fiat: et ipſam ſuperficiem maris cogo, atque in terræ ſimilitudinem gelu ſtringente conſolido. An tu Iob, hæc omnia noſti? An hæc patrare poſſis?

MVlta hic recenſet Deus, quæ ſapientiam, potentiam, prouidentiamque diuinam egregiè commendant. Primum, curſus eſt ille imbrium, quos Deus pellit in loca deſerta, vbi nulli vſui eſſe videntur: & tamen hoc ipſo fœcundat regiones illas, vt animantia oberrantia paſcat. Secundum, generatio eſt pluuiæ, & roris, quæ quantitate materiæ diſtinguuntur, vbi ſe Deus patrem appelat metaphoricè, quamuis aliqui ſcriptores cælum, aut calorem, qualitatem ſcilicet maſculam, patrem, vaporem, ſiue humiditatem, quæ videtur eſſe his meteoris grauida, matrem interpretentur. In generatione glaciei, & gelu ſe Deus matrem non obſcurè

Digitized by Google

indicat, dum rogat, è cuius vtero glacies prodierit, &c. vt per hoc non paternam prouidentiam modò, ſed maternam quoque indulgentiam,& amorem ſignificet. Tertium,quod commemorat, aquæ congelatio duriſsima eſt, quæ cryſtallum efficit: cryſtallum quippe eſſe glaciem,certò ponitur. Quartum ſanè mirabile abyſsi conſtrictio eſt,quæ in mari glaciali, ſub Aquilone præſertim conſpicitur, vbi non ſecus ac in continenti, iter agitur, ædificatur, pugnatur. Ex his contexitur argumentum, quo Iobus conuincitur,diuinæque ſapientiæ,ac potentiæ cedit.

Numquid coniungere valebis micantes ſtellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris diſſipare? Numquid producis Luciferum in tempore ſuo,& Veſperum ſuper filios terræ conſurgere facis? Numquid noſti ordinem cæli,& pones rationem eius in terra?

PARAPHRASIS.

An poteris, vt ego, diſponere ſeptem illas ſtellas prope coniunctas, quas Pleiadas appellant, vt certis ſapientię modis ſociatę, neque contiguæ ſint, factoque velut agmine tempeſtatibus excitatis mortales infeſtent? An valebis circulum Arcturi, conſtellationis nempe illius, quæ circa polum Arcticum voluitur, Vrſaque maior nuncupatur, deſtruere? An Veneris ſtellam, quę vbi præit ſolem, Lucifer, cùm ſubſequitur, Veſperus dicitur, oriri, & mortalibus apparere facies? An perſpectum habes ordinem ſphærarum cæleſtium, conuerſionum, ortus, & occaſus ſyderum, rationem Zodiaci circuli, influxuum, & virtutum cæleſtium, vt terram inde gubernes?

Pleiades ſeptem ſunt ſtellæ caudę Tauri inhærentes,quas Virgilias nominant, quarum poſitus mirabilis eſt,neque ſatis à mortalibus capitur,cur ita coniunctæ ſint, & quid arcanum in ea propinquitate lateat,quidue inde in orbem hunc infimum proueniat. Ille modus rogandi,Numquid coniungere valebis? Idem valet,ac,Num coniunctas creare,diſponere,ordinare poteris? Illud verò, Aut gyrum Arcturi diſsipare, perinde eſt, ac diſijcere, deſtruere:quaſi dicat, à nemine poſſe ordinem conſtellationis illius peruerti, aut mutari, Quod ſynecdochicè de vniuerſis ſyderibus

acci-

accipiendum:nam è parte inſigni aptè totum opificium cœlorum intelligitur. Poteſt etiam exponi diſsipatio Arcturi, vt ſit ſtellarum ſydus illud conſtituentium, & longe diſtantium, ac velut diſſipatarum mira diſpoſitio. Iam autem productio Luciferi, & conſurrectio Veſperi, vnius ſtellæ pulcherrimæ, Veneris nempe, quæ, vt antecedit ſolem, Lucifer, ſeu Phoſphorus, vt ſuccedit, Veſperus appellatur, notàtio eſt, quæ hominibus arridet, & radios candidos, vt capillos, comaſue diffundit. Denique ordo cæli omnia, quæ ad conuerſionem orbium illorum, diſpoſitionem, ornatum, influxum pertinent complectitur: diciturque is ordo in terra poni ab effectu, quia inde terra vim, & ornatum concipit. In arcano ſermone, ordo cæli ponitur in terra, quando ex vi partis ſuperioris, quæ in homine iuſto cæleſti ordine regitur, pars inferior vim concipit, vt paſsionibus edomitis, & ſedata perturbatione, pijs operibus, & puris actibus aſſueſcat.

Numquid eleuabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te? Numquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi: Adſumus?

PARAPHRASIS.

An imperas, vt ego, voce elata ad nubes, vt ſtatim coeant, & impetum aquarum effundant? An iacularis fulgura, & fulmina terribili ſonitu percrepantia, ita vt ad nutum tibi obtemperent, quaſi dicant: En præſto ſumus, & quò velis ferimur, ac referimur.

HÆc eleuatio vocis, imperium Dei eſt, eleganſque ſignificatio contentæ vocis, qua è longinquis terræ, mariſque regionibus materia nubium, aut nebularum euocatur, vt ſtatim concreſcat, & reſoluatur. Ille verò ſermo tributus fulguribus, proſopopœia eſt, & notatio diuinæ potentiæ, cui res, quæ videntur præcipites, concitatæ, indomitæ, ad nutum obediunt. Hinc Iobus Deo concedere perdiſcit.

Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet?

PA-

PARAPHRASIS.

Ecquis, niſi ego, ſapientia hominis animum illuſtrauit? Quin & animantibus intelligentiæ meæ veſtigia impreſſi; nam & gallo, inſtinctu miro vt ternis horis caneret, & quaſi noctis tempora fidus excubitor diſcerneret, dedi. Quis prætereà, excepto me, aereæ regionis naturam, & mirabilia explicabit? Quis ſonitum eius diſcuſſis nubibus, tonitruis exploſis, ventorum ſibilis interceptis, quieſcere, ac placidiſſimam ſerenitatem apparere iubebit?

TErnos hic gradus ſapientiæ notat, quæ vel ab homine acquiritur, vel animantibus quaſi inſcripta deprehenditur, vel in elementis exercetur. Et quidem, quod ad primum attinet gradum, planè excelſum eſt, & ex eo capite lucet diuina ſapientia clariùs, quàm ex plurimis naturæ ſecretis, quod ſcilicet in hominem, ſapientiæ ſuæ infinitæ quaſi ſtillicidium deriuarit, & ad ſciẽtias multiplices mentem amplam contulerit. Quod ſi ſapientiæ ſupernaturalis captum addamus, multo hic mirabilior Deus, & quem Iobus meritò debeat admirari. Iam verò, quis non videat, quoddam tanquam inſcriptum diuinæ ſapientiæ in pleriſque animantibus, puta, apibus, araneis, bombycibus, gallis, quæ omnino perſuadent auctorem ſuum infinita ſapientia præcellere? Et quidem, quod ad gallum ſpectat, notum eſt, horas cantu diſtinguere, ac ſi noſſet ſyderum rationem, & noctu productiorem vocem tollere, & quaſi caſtrenſi vigilia homines ad laborem excitare, vt alia huius animalculi mira prætereamus, quæ aſſiduitate vileſcunt. Denique cælorum hoc eſt, aereæ regionis in tres partes ſectæ multiplex obſeruatio eſt, quæ auctoris ſapientiam prodit, de qua ſuperius ſæpe dictum: Illud autẽ admirandum, quod concentus, hoc eſt, ſtrepitus, crepitus, fragor nubium diruptarum imbres fundentium, fulgura, fulminaque quaſi vibrantium, imperio Dei, ad momentum penè euaneſcit, conſopitur, ſedatur, moxque ſubit aurea ſerenitas, & defæcatiſſima aeris puritas. Cælum ergo hic pro aere ponitur, ad quem ſenſum volucres cæli dictitamus. In arcano ſenſu, hic concentus dormit, ſiue quieſcit, cum incredibiles animi perturbationes, quibus Dei cultores infeſtari ſolent, Dei iuſſu ſedantur. Neque abs re concentus dicitur, ſtrepitus ille aeris nobis inconditus: quod enim ad Deum pertinet, harmonicè temperatus, ac dipoſitus eſt, cùm Dei iuſſis ad numerum conſonet.

Quando

Digitized by Google

Quando fundebatur puluis in terra, & glebæ compingebantur?

PARAPHRASIS.

Aſſuiſti fortaſſe Iob, quando ego terram ex genere aridiſſimam moleque pulueris maxima conſtantem aquis obrutam, quaſi glebam pluuia immiſſa humentem compegi, ſtrinxi, & conſtipaui?

MOdò meminit aeris ſereni poſt nubes diſiectas, pluuiamque profuſam; & intexit terræ creationem ad ſignificandam ſimilitudinem molis illius aquis denſatæ, & agri paſſim æſtu hiantis, poſteaque pluuijs humectati, atque compacti. Ille dicendi modus, Quando fundebatur puluis, perelegans eſt, quaſi in prima creatione Deus ingentem pulueris molem apparere iuſſerit, & è nihilo quaſi fuderit, eueſtigioq; ne puluis diſſiparetur, aquam immenſam circumfluere imperauerit, qua puluis conſiſteret. Congruit hoc naturæ elementi terræ, quod niſi aqua, humoreue aliquo temperetur, diſſoluitur, & in puluerem diſpergitur. In arcano ſenſu, pars hominis inferior, & verè terrea incredibili fragilitate reſoluitur, niſi cæleſti humore aquæ ſalientis in vitam æternam, hoc eſt, diuinæ gratiæ coagmentetur, roboretur, atque conſiſtat.

Numquid capies leænæ prædam, & animam catulorum eius implebis? quando cubant in antris, & in ſpecubus inſidiantur?

PARAPHRASIS.

Ego curam animantium gero, leænamque excito, vt ad venationem è luſtro proſiliat, animalia infirmiora capiat, diſcerpat, afferat catulis, eorumque appetentiam expleat. Putaſne me deſerere leunculos in ſpeleis accubantes, & è latibulis ipſis in animalcula prętereuntia inſilire condiſcentes? Minimè: quin ego ad prædam illos erudio.

POſtquam de rerum creatione Deus egit, ac meteora multa recenſuit, quibus potentiam, ſapientiamque ſuam infinitam Iobo repręſentauit, ſubiungit tractatum animantium, in quo cum poten-

Digitized by Google

potentia, ſapientiaque ſua miram prouidentiam connectit, quæ Iobus facilè perſpiciat, ſe non deſertum iri à Deo, qui animalia tam prouide curet, paſcat, & ſeruet. Exorditur autem à leone, qui animantium rex eſt, fortitudine, roboreue præcellit, impauidus, conſtanſque decertat, & quibuſdam magnanimitatis, ac aliarum virtutum veſtigijs, ſignisuè clareſcit. Producit verò Deus maternam leænæ curam, induſtriam, auſum, prædæ capturam, leunculorumque ſaturitatem: in quo mira ſunt plurima, ſiue feræ illius vires, ſiue venandi ſagacitatem, ſiue celeritatem, ſiue ſollicitudinem nutriendi fœtus expendas. Ergo leæna ad prædam egreditur, & reuertitur, paſcitque catulos iuuenculos adhuc venandi ignaros, ſed conantes tamen, ſtimulante fame, ex ipſis ſpecubus infirma animalcula prope repentia adoriri, atque depaſcere. Ex his Iobus facilè animaduertit, Deum omnia noſſe, gubernare, alere, nihil ex ijs, quę condidit aſpernari, ſeque ab eo neutiquam obliuioni tradi.

Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes eo quòd non habeant cibos?

PARAPHRASIS.

Expende Iob meam prouidentiam. Ego non paternam tantùm, verùm & maternam curam gero vilium quoque auicularum: nam coruo grandæuo natura voraci eſcam paro, & quando eius pulli, à parente derelicti, crocitantes, nidoque excluſi volitant, atque vagantur, paſtum cupidiſſimè quærentes, meq; inclamantes, ego illos delicatè nutrio, mollique, ac roſcido cibo exaturo.

MVlta hic ab ſcriptoribus de corui crudelitate, voracitate, pullorum neglectu traduntur. Alij parentum repulſam tribuunt colori pullorum, quòd recenter ab ouis excluſi albeſcere videantur, exoſique proinde ſint parentibus nigerrimis, tanquàm nothi, ſiue alieni. Horum ſententia pulli dicuntur vagantes, hoc eſt, in ipſo nido huc, illucque anxie ſe vertentes. Alij repulſam aſcribunt voracitati coruorum, qui malint ſe ipſos, quàm pullos explere. Alij coruum à pullis, vt in textu liquet, diſcernunt, iuxta quorum ſenſum, Deus à prouidentia laudatur, quòd coruo grandæuo natura voraciſſimo præparet eſcam, & pullis quoque nouellis, quando inſtinctu naturæ ad ipſum clamitant. Addendum verò

verò huic explicationi aliquid mirabilius, ne gratiam perdat, puta, parentum impietas, vt in ſecundam recidat, quæ à crudelitate petitur, iuxta quem explanandi modum, pullos iam plumis recentibus vtcumque conueſtitos intelligimus, qui extra nidum vagari vel fragiliter queant. Ergo vndecumque penuria proueniat, Deus indulgentiſsimus eſt in animalcula nullius pretij: quid ergo in homines? Quid in Iobum inter homines pietate conſpicuum? Rem igitur callet, conſideratque ſe à Deo minimè deſpici. Poteſt autem Deus ſic loquens induci: Ego tempus anteuerto, & coruo, qui videtur neglectu dignus, cibum præparo, quem abliguriat, eiuſque pullis, ſiue in nido implumibus, ſiue extra nidum fame incitatis, circumuolitantibus, & crocitantibus paſtum congruentem præbeo: quid ergo erga te non agam? Perculi te calamitate hac: verum hanc in bonum conuerto tuum, lautaſque ex ipſa epulas paraui, quibus fælix, lætuſque veſcaris. Opiparum conuiuium eſt ærumna patienter exhauſta, cuius memoria animus alitur, & vires acquirit.

CAP. XXXVIIII.

NVMQVID NOSTI TEMPVS PARTVS ibicum in petris, vel parturientes ceruas obſeruaſti? Dinumeraſti menſes conceptus earum, & ſciſti tempus partus earum? Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt. Separantur filij earum, & pergunt ad paſtum: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.

PARAPHRASIS.

Ego noui horam illam, qua ibices, caprarum ſylueſtrium genus rupium amans, & qua ceruæ pariunt, vt eis opem in ſummis doloribus feram. Præſcripſi tempus vteri, & horam partus, quæ præteriri nequit. Etenim vbi dolores ingruerunt, curuato corpore conantes fœtum excludère validè rugiunt. Alunt poſteà perquam ſedulo hinnulos, quos ad pabula deducunt: ſed poſtquam

quam illi adoleuerunt, exeunt velut emancipati, neque matrem vltra requirunt. An hæc noſti Iob?

COEPIT Deus ſub finem præcedentis capitis de animantibus agere, quem tractatum modò perſequitur. Rogat de ibicibus, quod eſt caprarum genus, quod in ſaxis, rupibuſue, quas amat, enititur, ac ſeruat partus. Rogat quoque de ceruis parturientibus, quarũ menſes dinumerat, horam partus præſcribit, & modũ, quod ſcilicet irrumpentibus partus doloribus curuentur, quod eò videtur conferre, vt validius conari, enitique fœtum poſsint, ac minùs difficulter pariant. Tunc elatè rancant, dolore vocem intendente, vbi Deus animalcula afflicta non deſerit, ſed munus obſtetricis auxilio explet ſuo, & ab eo diſcrimine liberat. Ratio cur rugiant, ſciſsio eſt membranarum ob anguſtias vuluæ, vt ſe ipſas totas dirumpere videantur. Vnde aliqui ex Hebræo vertunt: Ad fœtus ſe ſcindunt. Curant poſtmodùm prolem, quæ vbi creuit, matrem minimè requirit. Quod Deus ſciſcitatur à verbo illo, Dinumeraſti menſes, &c. ad ibices, & ceruas pertinet, vt plerique auctores ſenſere. Iuxta alios ad ceruas duntaxat. Et quidem, licèt in ceruorum genere, quod eſt familiare hominibus, nonnihil ex ijs, quæ Deus profert, compertum ſit: at id quicquid eſt, ipſius Dei dono mortales accepere: eſt tamen exiguum, quod innotuit, ſi conferatur cum ijs, quæ de ipſiſmet actibus, petras quærendi, enitendi, fœtus alendi, proculdubio ignorantur. In arcano ſermone, anima incuruatur ad partum, quando iugum Chriſti ſubit, quæ collo erecto ſuperbierat. Tunc concipit à timore Dei, tollit onus impoſitum, velut vterum ferens: mox parturit conatu multo, & bonorum operum fœtus, multa demiſsione animi curuata, ac pœnitentiæ exercitio prona cum rugitu, hoc eſt, gemitu enititur.

Quis dimiſit onagrum liberum, & vincula eius quis ſoluit? Cui dedi in ſolitudine domum, & tabernacula eius in terra ſalſuginis. Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris non audit. Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ, & virentia quæque perquirit.

PA-

PARAPHRASIS.

Ego creaui aſellum ſylueſtrem ingenuum abſque vinculis, quibus iumenta ſeruituti deſtinata ſtringuntur. Aſſignaui ei pro ſtabulo ſolitudinem, pro domicilio terram ſterilem, vbi tamen illum non deſero. Liberè vagatur, quaſi ſpernens vrbium commercia, nolens imperantem, & labores duros exigentem audire. Ego prouideo annonam, in montibus herboſis, ac virentibus, quos ille procul conſpicatur, & ad pabulum ſe celerrime proripit. An tibi perſpecta ſunt hæc?

DEſcribit hic Deus onagri mores ingenuos, in quibus multa ſanè mira latent, quæ homines callere nequeunt. Quod autem ad ſenſum litteralem attinet, paraphraſis ſat eſſe videtur. In arcano verò ſenſu onager liber, vir contemplationi deditus eſt, qui cùm corpore cæteris hominibus ſimilis ſit, vt aſellus ſylueſtris domeſtico; moribus tamen, & exercitijs tam longè diſcrepat, quàm vir patritius, nobiliſue ab ignobili ſeruitutis vinculis obligato. Hic liber à Deo dimittitur ſolutis temporalis vitæ, ac ſollicitudinis nexibus. Deſignat ei Deus in locis deſertis antra pro domo, vbi animi libertas, rerum cæleſtium æſtimatio, mundi, ac politicæ vitæ contemptio ſuccreſcunt: neque auditur vox vllius mortalis domini, qui ab homine ingenuo operas, & negotia ſæculi huius exigat. Hinc efficitur, vt perſpicaci mentis acie circumſpiciat liber montes paſcuæ ſuæ, hoc eſt, cælos, in quos ſuſpirat, vbi viror arridet æternus, & amœnitas, quę nunquam languebit, quam perenniter contemplatur, qua paſcitur, & roboratur, tametſi in eremo ſterili, inter ſcopulos, & ſpineta moretur.

Numquid volet rhinoceros ſeruire tibi, aut morabitur ad præſepe tuum? Numquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium poſt te? Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? Numquid credes illi, quòd ſementem reddat tibi, & aream tuam congreget?

Digitized by Google

PARAPHRASIS.

Mihi creatori ſuo ſeruit ad nutum rhinoceros, animal ferum, ac indomitum hominibus, cui è nare cornu eminet. Ego vtor illo, non ſecùs ac mortales boue ſubiugali, qui ad præſepe quieſcit, iugo, ac vinculis ad arandum religatur, trahitque vomerem, quo glebas proſcindit. An tu Iob fidenter eius robore vteris ad agricolationis laborem? An expectabis ab eo terræ cultæ, ac ſatæ fructus, & vecturam ſegetis demeſſæ in aream, vt tritura peracta horrea impleas?

RHinoceros, quaſi dicas, Naricornis, animal vaſtum, longitudine par Elephanto, cruribus breuius, capitales immicitias cum ipſo Elephanto gerens, & cautibus ad pugnam cornu exacuens, colore affectũ buxeo, cui cornu alterum è nare prominet, alterum exiguũ inter brachia extat: quod in Hiſpania me vidiſſe memini: ferum ſanè animal, indomitum, ac violentum, quod tamen Deo miteſcit. Rogat autem Deus an illud cicurare, illo ad culturam agri vti, quaſi boue domito poſſit Iobus: vt ex hoc liqueat eius potentia, ac prouidentia, qui ducit, quò velit, feritatem illam, paſcitque, ac diligenter nutrit. A LXX Interpretibus Monoceros, ab Aquila Rhinoceros appellatur, ſoletque à Vulgato differenter verti Monoceros, ſiue Vnicornis, & Rhinoceros. In arcano ſermone, rhinoceros, ferus, ac iugi impatiens, indomituſque peccator eſt, qualis ille Gulielmus, quem Deus per Bernardum domuit, & ad opus auſteræ vitæ mirifice vſus eſt, non aliter, quàm ſi bos iugo aſſuetus foret.

Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij, & accipitris. Quando derelinquit oua ſua in terra, tu forſitan in puluere calefacies ea? Obliuiſcitur, quod pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat. Duratur ad filios ſuos, quaſi non ſint ſui: fruſtra laborauit nullo timore cogente: priuauit enim eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cum tempus fuerit in altum alas erigit: deridet aquam, & aſcenſorem eius.

PARAPHRASIS.

Attende Iob, an pernoſcas ſtruthionis naturam. Ego ei pennas certè pulchras addidi ſimiles pennis herodij, & accipitris, vt videatur volucris, cum tamen minimè volet. Eſt animal ſtolidum, abſconditque oua in ſabulo, vbi ego illa calefacio, ac foueo, non enim animaduertit à viatore, vel fera alia poſſe proteri, atque diſperdi. Dura certe mater, quæ non magis partus curat ſuos, quàm ſi alieni forent: quæ dum nullo timore, ſiue ſollicitudine prolis amittendæ ad curam vrgetur, & cogitur, profectò incaſſum peperit, ſiue oua excluſit. Nimirum caret induſtria, & aſtutia, qua animantes aliæ pollent: nec tamen propterea à me deſpicitur: contuli enim alas, vt ſe ſeruaret, & molem corporis ad curſum iuuaret, deluderetque equites venatores, qui eam inſectantur.

STruthio eſt in confinio volucrum, & reptilium, pennas quippe habet, vt auis, ſed à terra non tollitur, vt reptile. Animal eſt corpore vaſto, vngulaſque habet biſulcas, aptaſque comprehendendis lapidibus, quos in fuga reijcit in venatores inſequentes. Eſt miræ ſtoliditatis animal, cuius oua ob magnitudinem, pennæ, ad galearum ornatum in pretio habita. Dicitur habere pennas ſimiles pennis herodij, hoc eſt, falconis, aut hierofalci, qui eſt ex genere aquilino, & accipitris, qui ſublimiter volat, & notior eſt. An verò ſimilitudo hæc ad formam, an ad colorem, an ad vtrumque referatur, incertũ mihi eſt, præſertim cùm in ſignificatu harum volucrum ſit mira inter ſcriptores varietas, variaque admodùm ex Hebræo traductio. Et quidem ad litteralem huius loci ſenſum ſatis eſſe videtur formæ, ſiue figuræ ſimilitudo, qua Deus mirum quiddam oſtendit, animal nempe alatum vt volucria, neque tamen volucre. Subdit mox duo obſeruatione digna, vnum, quod ad neglectum ouorum, alterum; quod ad fugam venatorum inſequentium pertinet. Et profectò ſtolidum eſt, quod hic ab interpretibus de animante hac traditur, oua videlicet excluſa terra ab ea occuli, ac deſeri: quod diuinæ prouidentiæ oua illa fouentis indulgentiam planè commendat. Fortaſſe autem non incubat ouis, ne mole corporis illa opprimat, atque perfringat. Fuga vero ſtruthionis mirabilis eſt: nam inuadentes venatores ſublatis alis vt nauigij velis curſu perniciſſimo deludit, hoc eſt,

Digitized by Google

euadit, vt illi ſpe fraudati, & tanquàm deriſi remaneant. Ex quo perſpicitur non fruſtra alatum eſſe animal minimè volatile. Hæc Iobi eruditio eſt, vt noua ſemper audiens dimiretur diuinam ſapientiam, & in creaturas rationis expertes prouidentiam, beneque ſperet.

Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Numquid ſuſcitabis eum, quaſi locuſtas? gloria narium eius terror. Terram vngula fodit, exultat audacter, in occurſum pergit armatis. Contemnit pauorem, nec cedit gladio Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta, & clypeus. Feruens, & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem. Vbi audierit buccinam dicit: Vah; procul odoratur, bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.

PARAPHRASIS.

Ego natiua generoſitate, ac robore equum armaui, collumque arduum eleganter flexi, ex quo feruidus hinnitus erumperet. Expediui eum pernicitate mira, non ſecus ac locuſtas volatu præceleres. Efflat patentibus naribus ventum calentem iræ, & audaciæ indicem, quo videtur ille gloriari. Exultat vehementer grandes animos continere non valens, adeò, vt dum conſiſtit, quieſcere prorſus nequeat, ſed multiplici motu terram pulſet, ac vngulis fodiat, tunc præſertim cùm tympanis, tibijſue exercitus perſonuit, cui obuiam generoſe, intrepideque procedit. Nihil profectò pauet, neque ſplendentibus gladijs ad ictum diſtrictis deterretur. Vehit promptus, ac velox equitem ex balliſta, arcuue ſagittas excutientem, haſtam valide criſpantem, clypeum quatientem, & ſtrepitu terribili hoſtibus minantem. Nihil trepidat in aduerſum agmen infeſtis telis hiſpidum ſe hinnientem, feruen-

uentemque adeò velociter librare, vt obuia quæque proculcare, ipſamq; terram exorbere velle videatur. Eoque ſe conſtantius quaſi iaculatur, quò tubæ militares vehementius percrepant, clangorque fortius inualeſcit. Quin etiam vbi buccina inſonuit, exilit, ac lætitiæ motibus geſtit, eoque quantocyùs procurrere perruptis carceribus tentat. Habet præterea vim caſtra longè diſſita præſagiendi, & velut diſcernendi voces ducum adhortantium, & agminum animoſe confligentium.

EQui generoſitas, pernicitas, robur, alacritas, audacia, ira, & quædam magnanimitatis, fortitudinis, ac virtutũ aliarum indicia, notiſſima ſunt, quæ paſſim intuemur, neque iam ob crebritatem demiramur. At certè, qui ea, vt par eſt, contemplatur, facile perſpicit, animal adeò ingenuum, tot nobilibus notis illuſtre infinitam conditoris ſui ſapientiam arguere. Commendatur ex multis capitibus, quæ ferè omnia cor impauidum, arduum, robuſtum, congrediendi cupidum apertè ſignificant: vt ſi capita ſimilia ad veras virtutes viri fortis traducas, facile animaduertas generoſum animum in arcano ſermone merito equũm appellari; vt Deus ipſe equitatu hoc palàm glorietur, ſicut à Salomone ſcriptum eſt: Equitatui meo aſſimilaui te, vbi de anima ſponſa verba fiunt. E paraphraſi textui ſubiecta ſat ſenſus percipitur: illud tamen obſeruandum, pharetram non pro theca ſagittarum, ſed pro balliſta, arcuue, ex quo cum ſtrepitu excutiuntur, accipiendam. Interiectionem quoque Vah, affectum lætitiæ prodere, vt tantumdem, ſit, Cùm audierit buccinam, dicit, Vah, ac ſi luculentius diceremus: Ad ſonitum buccinæ militaris exultat. Decet viros fortes inuictos eſſe, & occaſione virtutis experiendę lætari. Cant. 1.

Numquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter, expandens alas ſuas ad Auſtrum?

PARAPHRASIS.

Ego miro ſapientiæ opificio, indidi hoc ingenium accipitri, vt volaret oppanſis alis aduerſus flatus meridionales, quibus pori laxantur, vetuſtæ pennæ excidunt, nouæque ſuccreſcunt.

HOc in natura mirabile. In arcano vero ſenſu dum peccator vitam veterem pertæſus, excitante Dei gratia velut ad vo-

Digitized by Google

ſitum, benè vtens, ſeſe è terrenis negotijs attollit, & ſinus expandit ad Auſtrum, hoc eſt ad Spiritum ſanctum diuinæ charitatis calore vehementer flantem, vetus Adam exuitur, locoue excidit, nouus ſubit, & coaleſcit.

Numquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum? In petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur, atque inacceſſis rupibus. Inde contemplatur eſcam, & de longè oculi eius proſpiciunt. Pulli eius lambent ſanguinem: & vbicumq; cadauer fuerit, ſtatim adeſt.

PARAPHRASIS.

Ad nutum meum, non tuũ, aquila in ſublime volat, nidulatur, ac in præruptis, præcelſiſq; cautibus manet velut in arce tutiſſima: Quo ex loco, perſpicaciſſimo viſu prædam captat, ſe in eam iaculatur, corripit, diſcerpit, ad pullos refert, qui auidè cruore illo paſcuntur. Habet hoc auis ingenua, & praualida, ut odoretur occiſa corpora, & in illa celeriter feratur.

MVlta hic ambigua de aquilarum genere, quę noſtri non ſunt inſtituti: ſat ſit textum leniter exponere, de aquilino genere, quamuis paſtus interfectorum corporum vulturi potiùs, quàm aquilæ congruere videatur. Eſt tamen aliqua ſpecies aquilarum carniuora, quod vel ex hoc textu aſſerendum eſt, & ex illo præſertim Matth. 24. & Lucæ 17. Vbicumque fuerit corpus (cadauer ſcilicet) illuc congregabuntur aquilæ. In arcano ſermone plurima è proprietatibus aquilę petuntur, quale illud de ſublimi volatu, & perſpicaci viſu, quod in viros contemplatores apprimè quadrat. Cæterum hæc ſatis nota, neque à nobis modò requirenda.

Et adiecit Dominus, & locutus eſt ad Iob: Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquieſcit? Vtique qui arguit Deum, debet reſpondere ei.

PARAPHRASIS.

Dixit Iobo Deus: Optaſti diſputare mecum, neque animaduerti-

ſti

ſti eum, qui cum Deo concertat, non poſſe leui negotio rem abſoluere, ac tranquilla mente requieſcere. Nimirum, qui Deum redarguit, obnoxius ſit nouis reſponſis: quibus roganti ſatisfaciat.

VErbum, Arguit duplici ſenſu accipi poteſt, primo, Arguit hoc eſt, redarguit, reprehendit, quod egiſſe viſus eſt Iobus ex concertantium ſententia. Etſi enim nihil carperet, ex modo tamen loquendi, cenſuerunt illi, Iobum Deo notam aliquam inurere. Secundò, Arguit, hoc eſt, argumentatur, & licet hic ſenſus minus latinus ſit: placet tamen nonnullis interpretibus, & conſentit verſui præcedenti, Numquid qui contendit cum Deo; vbi Deus de diſceptatione, non de reprehenſione agere videtur. Hæc autem interrogatio, & admonitio Dei, diſceptandi optatum, & prouocationem ad diuinum tribunal, modumque loquendi reſpicit: & ad omnium congredientium eruditionem, Deo ſemper è turbine magiſterium exercente, dirigitur.

Reſpondens autem Iob Domino, dixit: Qui leuiter locutus ſum, reſpondere quid poſſum? manum meam ponam ſuper os meum. Vnum locutus ſum, quod vtinam non dixiſſem: & alterum, quibus vltra non addam.

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus Deo: ecquid reſponſi reddam homo parum cordatè locutus? ſatiùs mihi digitum labijs imponere. Bis anxietate vrgente verba imprudenter prompſi, quæ protuliſſe nollem. Conſtituo linguæ licentiam perenniter coercere, neque quicquam eiuſmodi vlteriùs committere.

DVo hic ponenda, vnum, ingenuam eſſe Iobi confeſſionem, ſe leuiter locutum: alterum omnes propemodum interpretes exiſtimare verbis illis, vnum, & alterum duplicem verborum lapſum à Iobo deſignari. Nimirum alij notarunt duo illa, quod diſputare cum Deo expetiſſet, ſuamque iuſtitiam verboſe commendaſſet; alij, quòd ſe non æquo iudicio à Deo afflictum fuiſſe, & peccatis ſtatera appenſis pœnam grauiorem eſſe, aſſeruiſſet; alij verò aliter. Et quidem aſſerta, & vota reprehenſione ca-

rent: modus tamen intemperans fuit. Nihil ergo in doctrina, ſed in ſermonis modo carpitur, quemadmodum proprijs in locis obſeruatum eſt. Ex hoc planè liquet, perquàm rarum eſſe, verba ita trutinare, vt lingua nihil non expenſum, limatumque producat. Clariſſima ſanctitatis lumina verbis labuntur: quid non peccent mortales linguæ licentiæ nimis aſſueti?

CAP. XL.

RESPONDENS AVTEM DOMINVS Iob de turbine, dixit: Accinge ſicut vir lumbos tuos: Interrogabo te, & indica mihi. Numquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, vt tu iuſtificeris?

PARAPHRASIS.

Subiecit Deus è turbine: Compara te Iob, vt mihi interroganti reſpondeas. An iudicium meum de afflictione tibi illata, tui gratia reſcindetur, & ego iniuſtus exiſtimabor, vt tu iuſtus cenſearis?

INTERROGATIO hæc vehemens ad hunc modum exponi poteſt: Tu Iob conqueſtus es de me, quòd te inſontem cæciderim, & ita loquutus es, vt videreris velle me coarguere, mecum in iudicio diſceptare, mihi in iudicio, quaſi iniuſto vexatori præualere. Quod nihil videtur aliud, quàm me iniuſtitiæ damnare, vt tu tandem iuſtus appareas. Symmachus vertit ἄδικον ποιήσεις με ἵνα δικαιωθῇς Iniuſtum facies me, vt iuſtificeris? Hic ſenſus Dei, quo non ſententiam Iobi piam, & caſtam, ſed liberiorem ſermonis modum reprehendit. Vim prodit ille dicendi modus, Numquid irritum facies iudicium meum? Irrita quippe fieri ſolet crudelium, ac iniquorum iudicum ſententia, dum eorum actus à ſuperuenienti iudice infirmantur, ac reſcinduntur, quaſi dicat Deus: Profectò non is iudex ſum, qui à ſuperiore alio iuris cuſtode corripiendus, ne-

dum

dum corrigendus ſim: & tamen ita loqueris, ac ſi actus mei iuſta trutina perpenſi, gratia tua reſcindi, legeſque meæ abrogari deberent.

Et ſi habes brachium ſicut Deus, & ſi voce ſimili tonas? Circumda tibi decorem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus. Diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſpiciens omnem arrogantem humilia. Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos, & contere impios in loco ſuo. Abſconde eos in puluere ſimul, & facies eorum demerge in foueam: & ego confitebor, quòd ſaluare te poſſit dextera tua.

PARAPHRASIS.

Sanè ita locutus es Iob, mecum te velle concertare profeſſus, ac ſi robuſta, vt ego, brachia, vires nempe infinitas haberes, & aliјs tui formidinem, vt cùm ego tonitrua edo, fortiter incuteres. Certè qui hoc modo loqueris, videris æquè, ac ego poſſe te decoris radiјs coronare; excelsè regio more per cælos incedere, ac lumine cæleſti, quaſi veſtimentis pretioſiſsimis glorioſè te ipſum amicire. Quin & tyrannos potentia diſperdere, toruoque aſpectu ſuperbos deprimere, pudefacere, proterere, interimere, altiſque foueis condere, ac terra demum obruere. Hæc profectò te poſſe ſignificas, dum me ad certamen laceſsis: æqualem quippe te mihi hæc omnia patrare valenti, modo ſermonis indicas. Quod ſi ita eſt, quid conquereris, petiſque à calamitate liberari, cùm te poſsis ipſe redimere? fateor, ſi ita eſſet, poſſe te tua virtute te ipſum ſoſpitare.

ARgumentum hoc Dei Iobum carpentis porrò argutum, & lepidum eſt, videturque textus breui paraphraſi ſatis exprimi. Vis rationis ex eo perſpicitur, quòd nemo alium ad duellum prouocat, qui paribus, aut certè maioribus ſe viribus, aut dexteritate pollere non cenſeat: quod adeò certum, ac teſtatum eſt, vt vix credi poſſit, quemquam in certamen deſcendere, qui ea opi

nione ſaltem ſeductus non accedat. Quod cum planè verum ſit, eo ipſo, quòd Iobus ſe cum Deo congredi optare aſſeruit, pares, ac diuinas vires ſe habere, non ſanè credidit, at credere, ſeu iactare viſus eſt. Sed vexatio verba minùs limata extorſit: mens caſta, piaque permanſit.

Ecce Behemoth, quem feci tecum, fœnum quaſi bos comedet: fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico vẽtris eius. Stringit caudam ſuam, quaſi cedrum, nerui teſticulorum eius perplexi ſunt. Oſſa eius velut fiſtulæ æris, cartilago illius, quaſi laminæ ferreæ.

PARAPHRASIS.

Ex hoc conijcies, quàm ſim potens, ne mecum confligere velle vlteriùs aſſeras. Ego creaui, vti te ipſum, animal vaſtum, robuſtum, mirabile, elephantum videlicet, qui herbis, vt bos, paſcitur, qui lumbos, parteſque illas proximas validiſſimas, quin & eas, quæ molliores ſunt, ventrem ſcilicet vi multa præditum habet; quandoquidem turres ligneas, incluſoſque bellatores loris ſub ventrem reductis religatus geſtat. Caudam cedro, non longitudine, ſed robore ſimilem fortiter adſtringit, dum quicquam conatur. Eius nerui, quibus teſticuli colligantur implexi, ac præualidi ſunt. Oſſa, vt æneæ tubæ, cartilagines, inſtar laminarum ferrearum. Totus robuſtiſſimus, & omni ex parte viſendus: quem tamen, vti agnum mitem, quò velim duco.

BEhemoth Hebræis plurale nomen eſt, ſignificatque, Beſtiæ, vnde Interpretes θήρια, beſtiæ, transferunt: celeberrimaque nterpretum ſententia eſt, poni hic pro certo genere, hoc eſt elepnanto, qui animantium terreſtrium maximum, quaſi belluas omnes gregatim acceptas repræſentat. Illa verba, Quem feci tecum, ſignificant, quem creaui tecum, ideſt, ſimul te, & illũ creaui. Sexta quippe die, homo, reliquaque animantia terreſtria condita ſunt. Mira ſunt, quæ de fera hac ab ſcriptoribus traduntur, ſiue prægrandis corporis vaſtitatem, ſiue robur incredibile, ſiue varia virtutum ſemina, quibus ad hominis ingenium propè accedere

vide-

Digitized by Google

videtur, velimus expendere. Nos leniſſimum exponendi modum textui congruentem ſelegimus, qui ex paraphraſi liquet. Mens autem Dei animal grande deſcribentis eſt, Iobum vrgere, conſideret diuinam potentiam, in animantis mole immani, altiùſque imprimatur humilitatis ſenſus, quo ediſcit humanam virtutem diuinæ poſthabere. Plurima huc allegoricè intexuntur ab Interpretibus, quæ præterire nobis conſilium eſt, præter pauca ſelecta, quæ interdum excerpemus. Elephas in arcano ſenſu dæmonis figura eſt, ſiue feritatem, ſiue vires obſeruemus. Dæmon fœnum, hoc eſt, carnales homines paſcit: omnis nimirum caro fœnum; quæ niſi ſpiritu reformetur, Dæmonis pabulum eſt. Pollet robore lumborum, partiumque, vbi luxuria viget, eas quippe partes vehementer inflammat. Stringit caudam, hoc eſt validè conatur, dum hominem infeſtat, & vrget ad venerem. Oſſa eius, &c. hoc eſt robuſtiſſimus, & quaſi æreus, aut ferreus eſt, vt eius congreſſus timendus ſit. *Iſai. 40.*

Ipſe eſt principium viarum Dei: qui fecit eum applicabit gladium eius.

PARAPHRASIS.

Elephantus eſt maximum animal terreſtre, & quaſi ſpectaculum principale inter animantium opera, quæ Deus creauit. Qui adeò tremendus eſt, vt potentiæ diuinæ argumentum ſit, ipſum Deum, qui eum condidit, inferre illi necem, & quaſi gladio eum traÿcere, cum à nemine præter Deum, ſuperari poſſe videatur.

PRincipium viarum hoc eſt, operum Dei, dicitur elephantus, quaſi dicas principale, præcipuum, eximium: & hoc ad animantia terreſtria referendum, quæ granditate, ac docilitate ſuperat. Deus dicitur applicare gladium eius, hoc eſt, interimere eum potentia ſua gladio notata. Aliqui hunc gladium, quo Deus vtitur ad elephanti necem, cornu rhinocerotis ſaxo exacutum, quo ventrem petit, interpretantur, vel dentes draconum: nam rhinoceros, & draco cum elephanto validiſſimè dimicant, & plerumque necant. In arcano ſermone Dæmon vocatur, Principium viarum Dei, quia Lucifer fuit prima, & ſuprema è creaturis, quas Deus in mundi primordio condidit. Gladius autem, quo Deus cædit Dæmonem, Angelorum potentia ad coercendum hoſtem illum

Digitized by Google

nione ſaltem ſeductus non accedat. Quod cum planè verum ſit, eo ipſo, quòd Iobus ſe cum Deo congredi optare aſſeruit, pares, ac diuinas vires ſe habere, non ſanè credidit, at credere, ſeu iactare viſus eſt. Sed vexatio verba minùs limata extorſit: mens caſta, piaque permanſit.

Ecce Behemoth, quem feci tecum, fœnum quaſi bos comedet: fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico vētris eius. Stringit caudam ſuam, quaſi cedrum, nerui teſticulorum eius perplexi ſunt. Oſſa eius velut fiſtulæ æris, cartilago illius, quaſi laminæ ferreæ.

PARAPHRASIS.

Ex hoc conijcies, quàm ſim potens, ne mecum confligere velle vlteriùs aſſeras. Ego creaui, vti te ipſum, animal vaſtum, robuſtum, mirabile, elephantum videlicet, qui herbis, vt bos, paſcitur, qui lumbos, parteſque illas proximas validiſſimas, quin & eas, quæ molliores ſunt, ventrem ſcilicet vi multa præditum habet; quandoquidem turres ligneas, incluſoſque bellatores loris ſub ventrem reductis religatus geſtat. Caudam cedro, non longitudine, ſed robore ſimilem fortiter adſtringit, dum quicquam conatur. Eius nerui, quibus teſticuli colligantur implexi, ac præualidi ſunt. Oſſa, vt aneæ tubæ, cartilagines, inſtar laminarum ferrearum. Totus robuſtiſſimus, & omni ex parte viſendus: quem tamen, vti agnum mitem, quò velim duco.

BEhemoth Hebræis plurale nomen eſt, ſignificatque, Beſtiæ, vnde Interpretes θήρια, beſtiæ, transferunt: celeberrimaque nterpretum ſententia eſt, poni hic pro certo genere, hoc eſt elepnanto, qui animantium terreſtrium maximum, quaſi belluas omnes gregatim acceptas repræſentat. Illa verba, Quem feci tecum, ſignificant, quem creaui tecum, ideſt, ſimul te, & illū creaui. Sexta quippe die, homo, reliquaque animantia terreſtria condita ſunt. Mira ſunt, quæ de fera hac ab ſcriptoribus traduntur, ſiue prægrandis corporis vaſtitatem, ſiue robur incredibile, ſiue varia virtutum ſemina, quibus ad hominis ingenium propè accedere

vide-

videtur, velimus expendere. Nos leniſſimum exponendi modum textui congruentem ſelegimus, qui ex paraphraſi liquet. Mens autem Dei animal grande deſcribentis eſt, Iobum vrgere, conſideret diuinam potentiam, in animantis mole immani, altiùſque imprimatur humilitatis ſenſus, quo ediſcit humanam virtutem diuinæ poſthabere. Plurima huc allegoricè intexuntur ab Interpretibus, quæ præterire nobis conſilium eſt, præter pauca ſelecta, quæ interdum excerpemus. Elephas in arcano ſenſu dæmonis figura eſt, ſiue feritatem, ſiue vires obſeruemus. Dæmon fœnum, hoc eſt, carnales homines paſcit: omnis nimirum caro fœnum; quæ niſi ſpiritu reformetur, Dæmonis pabulum eſt. Pollet robore lumborum, partiumque, vbi luxuria viget, eas quippe partes vehementer inflammat. Stringit caudam, hoc eſt validè conatur, dum hominem infeſtat, & vrget ad venerem. Oſſa eius, &c. hoc eſt robuſtiſſimus, & quaſi æreus, aut ferreus eſt, vt eius congreſſus timendus ſit. *Iſai. 40.*

Ipſe eſt principium viarum Dei: qui fecit eum applicabit gladium eius.

PARAPHRASIS.

Elephantus eſt maximum animal terreſtre, & quaſi ſpectaculum principale inter animantium opera, quæ Deus creauit. Qui adeò tremendus eſt, vt potentiæ diuinæ argumentum ſit, ipſum Deum, qui eum condidit, inferre illi necem, & quaſi gladio eum traijcere, cum à nemine præter Deum, ſuperari poſſe videatur.

PRincipium viarum hoc eſt, operum Dei, dicitur elephantus, quaſi dicas principale, præcipuum, eximium: & hoc ad animantia terreſtria referendum, quæ granditate, ac docilitate ſuperat. Deus dicitur applicare gladium eius, hoc eſt, interimere eum potentia ſua gladio notata. Aliqui hunc gladium, quo Deus vtitur ad elephanti necem, cornu rhinocerotis ſaxo exacutum, quo ventrem petit, interpretantur, vel dentes draconum: nam rhinoceros, & draco cum elephanto validiſſimè dimicant, & plerumque necant. In arcano ſermone Dæmon vocatur, Principium viarum Dei, quia Lucifer fuit prima, & ſuprema è creaturis, quas Deus in mundi primordio condidit. Gladius autem, quo Deus cædit Dæmonem, Angelorum potentia ad coercendum hoſtem

illum

illum diuinitus intenta eſt: quem ſanè ſenſum LXX Interpretes diſertè tradiderunt in hæc verba grauiſſimam allegoriam continentia: Hoc eſt principium formationis Domini, factum vt illuderetur ab Angelis eius. Formationis dicunt, hoc eſt creationis, Vt illuderetur, hoc eſt, vt compeſceretur, & victus derideretur.

Huic montes herbas ferunt: omnes beſtiæ agri ludent ibi.

PARAPHRASIS.

Vorax elephas eſt, cui herboſi montes ad pabulum deſtinati ſunt: & cùm ſit tam ferus, & procerus, multæ beſtiolæ illudunt ei.

LVdere ibi, perinde eſt, ac ludere vbi elephantus verſatur, eique proinde illudere. Mus vexat, chamæleon, ſi per imprudentiam deuoretur, necat, ſues grunnitu deterrent. Idoneus ſenſus. Subeſt autem interpretatio altera non minùs apta, vt beſtiæ ludere ibi, hoc eſt, iuxta elephãtum ludere dicantur, quia cùm carnibus non paſcatur, clemens eſt in beſtiolas alias, adeò vt in grege, pecudes occurrentes manu dimoueat, ne quam imprudens obterat. In arcano ſenſu, Dæmon in homines pecudum more viuentes, clementiam exhibet quandam ingenioſè confictam, luderéque, ac iocari patitur. At poſt pœna luenda.

Plin lib. 8. c. 7.

Sub vmbra dormit in ſecreto calami, & in locis humentibus. Protegunt vmbræ vmbram eius, circumdabunt eum ſalices torrentis. Ecce abſorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius.

PARAPHRASIS.

Elephantus corpore vaſto æſtuans humentia loca calamis, carectis, ſalicibus obumbrata quærit, ibique requieſcit. Ea exardeſcit ſiti, vt ſi fluuium quaſi exhauriat, nihil ei mirum videatur, ſed ſperet, Iordanem quoque ipſum iterato potu velut ſiccare.

SEcretum calami, locum calamis obtectum appellat. Elephantus quippe loca vliginoſa ad quietem amat. Quod vero additur.

tur.

Digitized by Google

tur. Protegunt vmbræ,&c. eiuſdem rei amplificatio eſt. Succedit autem hyperbole, Ecce abſorbebit fluuium, &c. quod ad ſignificandum largiſſimum potum calidiſſimi animalis eleganter effertur: hemiſtichium verò vltimum, Et habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius, rem eandem exaggerat. Italicè diceremus: *li baſta l'animo per beuere tutto il Giordano*. Mira de copioſiſſimo belluæ huius potu traduntur, quæ inſtituto noſtro minimè neceſſaria videntur, cùm immanis corporis conſtitutio rem ſatis perſuadeat. In arcano ſermone, vmbroſa, & humentia loca, vbi Dæmon placidè moratur, homines ſunt otio torpentes, & inertes, quorum ſtudium eſt, æſtum, laboremq; detrectare. Eò autem perſtingit mollities hæc, vt confidat Dæmon, ſe abſorpturum non homines profanos tantũ, qui fluuijs alijs notantur, ſed ſacros, quaſi Iordanis aquis luſtralibus expiatos: qui vbi vitam inertem, velut vmbram captantes conſectantur, horrendis caſibus, in luxuriæ voraginem demerguntur: & ab hoſte ſæuiſſimo, eius eſçæ lautæ cupidiſſimo, exorberi ſignificanter aſſeruntur.

In oculis eius, quaſi hamo capiet eum, & in ſudibus perforabit nares eius.

PARAPHRASIS.

Animal hoc validum, ac viſendum, quaſi hamo capitur, dum ad ramos decerpendos accedens à dracone inſidiante, & in oculos primum inſiliente mordetur, ac ſtrangulatur, eiuſque naris, ſiue proboſcis illigatur. *Aelian. c. 43. Plin. lib. 8. c. 12.*

PLurima hic de modo capiendi elephantũ ab ſcriptoribus traduntur, è quibus duo ſat ſit excerpere. Vnum, quod in paraphraſi ponimus: in quo tantumdem eſt, narem illigare, ac ſudibus perforare: quaſi lingua draconis, quæ bifida, ſiue biſulca, mucronis figuram refert, proboſcidem conſtringat, & velut duabus lanceis, ſiue iaculis percellat. Alterum, quod proferimus eſt, modus capiendi elephantum artificioſus, quando defoſſa præalta fouea, terraque, ac ramis operta, & pabulo ſuperiniecto, ſtimulata accedit bellua, grauique pondere omnia perrumpit, in foueamque incidit: vbi venatores comprehenſam venabulis ſauciant, promuſcidemque tranſuerberant. In arcano ſenſu, Chriſtus obiecit Dæmoni formam hominis, quam depaſcere optauit, & in oculis, hoc eſt in erroneo oculorum, ſiue cognitionis iudicio Dæmon il-

luſus

Digitized by Google

luſus captus, alligatus, & percuſſus eſt. Nares, quibus ſagacitas notatur, vulneratæ ſunt, quia deceptæ, ludubrio habitæ, atque mulctatæ.

An extrahere poteris leuiathan hamo,& fune ligabis linguam eius. Numquid pones circulum in naribus,aut armilla perforabis maxillam eius? Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum ſeruum ſempiternum? Numquid illudes ei, quaſi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?

PARAPHRASIS.

Expende nunc, Iob potentiam meam ex immaniſsimo ceto Oceanum peruagante: qui adeò ferus,& incredibilis magnitudinis ſpectaculo horrendus eſt,vt nequeat hamo capi,fune conſtringi, annulo ferreo per nares, maxillaſuè traiecto vinciri. Non eſt ex genere animantium, quæ ſtatim manſueſcunt,& blandimentis multis alludentia, quaſi ad preces, verbaue humilia conuertuntur: neque verò ex eorum genere, quæ velut inito pacto,ſuis dominis,ad onera geſtanda,vel ad vſus alios perpetuò ſeruiunt; tantùm abeſt,vt quaſi auicula, per deceptionem capi,& è pede,alaue ligari poſsit,ad pueros, puellaſue luſibus oblectandas. Ego verò illo vtor, vt libet.

PRofert vltimo loco Deus conſpicuum potentiæ ſuæ argumentum,quod Iobus,vſque ad ſtuporem,admiretur.Cetum videlicet,qui appellatur hoc loco,Leuiathan,hoc eſt additamentum, ſocietas, comitatus, quaſi belluæ omnes marinæ huic tanquam maximæ addantur,ſocientur,vel quaſi cetus ipſe viſendus,ſit velut animantium aquatilium ſocietas, vel aggregatio. Vulgatum
Lib. 32. *cap.* 1. eſt, quod à Plinio traditur, Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe.Dum in aquæ ſuperficiem ſeſe attollunt,inſularum ſpeciem referre, naueſque aliquando voraſſe dicuntur. Incertum eſt autem, de quo cetorum genere, Deus hic ſermonem habeat: ratio verò ipſa exigere videtur, vt de omnium maximo,ac immaniſſimo

mo

Digitized by Google

mo loqui credatur. Quod autem roget Deus, Numquid multiplicabit ad te preces, &c. perinde eſt, ac, Numquid geret ſe erga te habitu ſupplici, more animantium, quæ facilè miteſcunt? Nimirum proſopopæia eſt. In arcano verò ſenſu, Dæmon ceto ſignificatur, quem Deus hamo cepit, quando per Vnigenitum filium paſſionis pondere, in figuram hami, curuatum, è mortalium animis illum extraxit, alligauit, ludibrio expoſuit, quod facilè amplificari poteſt.

Concident eum amici, diuident illum negociatores? Numquid implebis ſagenas pelle eius, & gurguſtium piſcium capite illius? Pone ſuper eum manum tuam: memento belli, nec vltra addas loqui. Ecce, ſpes eius fruſtrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

PARAPHRASIS.

An cetus immanis humanis viribus capi, concidi in fruſtra, & inter piſcatores diuidi, ſagena retiue obuolui pellis eius, aut vimineo vaſe caput ipſius exectum recondi poterit? Minimè quidem. Iniјce Iob, ſi vales, manus in eum: fiet quippe, vt prælium excites aduerſus te, quod numquam memoria excidat: fiet quoque, vt à bellua ſæuiente deterritus, & attonitus verba formare nequeas. Hæc eſt immanitas ceti: & tamen prouidente me, ipſe quaſi maris rex omnia pererrat, audaciaque fallitur ſua: nam impingit quandoque in maris littus, vbi confluentibus accolis, ac rem viſendam ſpectantibus, illum vulnerant, atque diſcerpunt.

SEnſus leniter decurrit, vt à nobis contextus, & ex interpretibus ceti capturam deſcribentibus explanatus eſt. Primus, & ſecundus verſus cum interrogatione legendus, vt patet è vulgato iuxta Typographiam Vaticanam. In ſecundo, Sagena rete piſcatorium, gurguſtium vas è vimine contextum ad piſces capiendos. In tertio verſu pulchra adhortatio eſt ad ſummum periculum aggrediendum. In quarto, & vltimo, confidentia ceti è quouis diſcrimine ſe elabi poſſe ſperantis, decepti tamen, & capti deſcribitur: quod enim homines nequeunt, Deus facillimè efficit, cetum

ad

Digitized by Google

ad arenam ipſam luſu quodam deducens, vbi quaſi nauis aqua deficiente, cui innatet, in terram impingit, vnde remeare non valeat. Sic ſpe fruſtratur ſua. In arcano verò ſenſu, ſæuiſſimus Dæmon omnia ſibi licere ratus, ex ijs, qui cum luxu vitam intemperantes ducunt, velut è medio mari, ad terram arentem, hoc eſt ad eos, qui corpora inedia, vigilijs, continentia ſiccant, ſenſim labitur: vbi ſpe fraudatur ſua, multiſque vulneribus à fortiſſimis Dei cultoribus ſauciatur.

CAP. XLI.

NON QVASI CRVDELIS SVSCITABO eum: quis enim reſiſtere poteſt vultui meo? Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? Omnia, quæ ſub cælo ſunt, mea ſunt. Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compoſitis.

PARAPHRASIS.

Leuiathan potentiſſima bellua eſt: at ego non vtor ea ad crudelitatem exercendam, ſed ad potentiam, & magnitudinem meam propalandum. Et quidem cùm immaniſſima ſit, ſi ea ad inferenda mala vterer, quis repugnare iræ meæ valeret? Nemo ſanè. Neque mihi uitio uertendum, quod ceto uires tantas, non item alijs creaturis contulerim: poſſum quippe bona mea, ut placet, largiri: nemo enim priùs mihi quicquam dono dedit, vt uirtutem inſignem ei in creatione ipſa uelut ſoluendo debito, rependerem. Omnia planè mea ſunt, iuxta meum placitum, conſiſtentia, quæ condidi, roboraui, ornaui ut placuit. Quod uero ad cetum maris tyrannum pertinet, non dimittam eum graſſari, ut uellet, licet mihi uel ferociam potenter obijciat, uel lenitate quaſi blandiatur, & alludat.

PERSEQVITVR mirabilem ceti deſcriptionem, diluitque primùm obiectionem tacitam, quę poſſet opponi. Cùm enim belluam adeò immanem condiderit, videri poſſet alicui rem minùs penſitanti, non eſſe æquam prouidentiam, quæ maris

tis tyrannum, cui non poſſit repugnari, permittit. Hanc elidit teſtatus ſe non ad crudelitatem, ſed ad infinitæ potentiæ ſuæ oſtenſionem cetum creaſſe, neque velle ſuſcitare, hoc eſt excitare, vrgere illum, vt noceat. Conſtat quippe neminem repugnare valiturum, ſi belluam excitaret. Vultum hic pro ira vultu expreſſa poſuit. Neque cum Deo expoſtulandum, quòd ceto, non alijs vim illam fortiſsimam contulerit: quis enim priùs illum muneribus obligauit, vt ſimilem vim quaſi emptam pretio reciperet. Deus omnibus dominatur creaturis, ſinguliſq. diſtribuit ingenia pro conſilio ſapientiæ ſuæ, quæ nequit reprehendi. Cæterùm quod ad gubernationem rerum, & tyranni illius repreſsionem attinet, nõ parcet ei, hoc eſt, nõ ſinet eum ita licenter excurrere, atque prædari, vt poſſet. Pingit autem, per proſopopæiam, belluam illam vel ſæuientem, ac minantem, quę ſunt verba potentia figuratè dicta, vel adblandientem, ac ludentem, quæ ſunt verba ad deprecandum compoſita. Sæpe nimirum animantibus rationis expertibus actus humani eleganter in Scriptura tribuuntur, ad affectus naturales eorum ſignificantiùs exprimendos. In arcano ſermone, Deus non ſuſcitat Dæmonem, imò conantem reprimit, quicquid ille verbis compoſitis impetrare nitatur, vt ex huius libri patet exordio: vbi Satan importunus poſtulator licentiam infeſtandi Iobum per partes temperatam accepit: quod eſt luculentiſsimum diuinæ clementiæ teſtimonium.

Quis reuelabit faciem indumenti eius? & in medium oris eius quis intrabit? Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.

PARAPHRASIS.

Nemo audebit ſuperciliorum ceti oculos operientium, ac uelut induentium pellem ſubleuare, tremendumque in os eius ingentibus uſque ad ſtuporem dentibus armatum ingredi, maxillas duas portis duabus ſimiles aperire, neque dentes illos, quibus formidinem incutit, intueri.

FAcies indumenti variè ab interpretibus accipitur, ſed proprius videtur ſignificatus, qui ad aliquid in facie, capiteue ceti conſiſtens rem hanc aptè reducit, cùm hic capitis partes deſcribantur. Inter multa verò creditu difficilia placet illud, quod de balena ſcribitur creditu facilius, oculos nempe obrui graui ſu- *Plin. lib. 9. c. 29.*

per-

perciliorum pondere. Operiuntur ergo prominentia illa, & quaſi veſtiuntur oculi: nemoque auſit pellem, cutemue, aut corium illud, quod facies indumenti appellatur, admota manu attollere, confeſtim à bellua vorandus. Facies pro eo, quod in re aliqua extimum eſt, primumque ſe ſpectandum exhibet, familiariter accipi ſolet. Cetera patent: etſi enim auctores ſilerent, poſita ſemel corporis vaſtitate viſenda, efficitur proculdubio maxillas valuis ſimiles, dentes gladijs, venabuliſue maiores, faciemque totam eſſe omnino formidabilem. Quæ certè omnia arcanè accepta hiatum Dæmonis ad homines vorandos, diſcerpendos, perdendos horrendo ſignificatu portendunt.

Corpus illius, quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus. Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas: Vna alteri adhærebit, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur.

PARAPHRASIS.

Ceti corpus obducitur pelle duriſſima, quaſi clypeis ex ære fuſis obtegeretur, vel ſquamis ferreis ita premeretur, vt ne minimum ſpatij interpateret, per quod ventus poſſet illabi, alteraque ab altera vi quantauis impacta diuelli nequiret.

CEtorum pellis ab ſcriptoribus antiquis glabra, neque ſquamata deſcribitur, tamen quod nimium ſit ſpiſſa, firma, ſolida, hirſuta, apparet ſquamoſa. Duriſſima profectò eſt, quæ neque iaculis, neque ferro cedit. At veroſimile videtur, eſſe aliquam eiuſmodi belluam ſquamis obtectam, vel ob loci huius auctoritatem, quem interpretes aliquot de ſquamis proprijs accipiunt. Arcanè obſtinatio Dæmonis notatur, qui adeò obduruit, ſeſe conſtrinxit, atque conſtipauit, vt ne minimæ, ac ſubtiliſſimæ inſpirationi diuinæ locum reliquerit. Hæc pellis ſquamata Leuiathan.

Sternutatio eius ſplendor ignis, & oculi eius vt palpebræ diluculi. De ore eius lampades procedunt, & ſicut tædæ ignis accenſæ. De naribus eius procedit fumus, ſicut ollæ ſuccenſæ atque feruentis.

Halitus

Digitized by Google

Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egredietur.

PARAPHRASIS.

Sternutamentum ceti, quo vim aquæ ingentem reflat, terrifice micat, oculique ipſius igneſcentes auroram rubentem, cuius palpebræ ſunt primi eius radij, repræſentant. Dum reſpirat feruenter, videtur faces, tædaſue ſuccenſas efflare. Per nares fumum vti olla ebulliens expirat: eiuſque flatus carbones inflammaret: halitu enim quaſi flammam exhalat.

PEriphraſis quædam perelegans eſt hæc, qua prægrandes oculi micantes, & flatus ore, naribuſque redditus, à calidiſſima bellua velut inflammatus, & nimbis aquæ ſplendentis immixtus ſignificatur. Palpebras diluculi dixit Vulgatus radios primos auroræ ſurgentis. Et ſatis quidem apta metaphora: nam palpebræ propriè acceptæ ſunt pili, qui enaſcuntur è duabus illis membranis, ſiue operculis, quibus oculi obteguntur: qui certe pili cum radijs ſimilitudinem gerunt. At hoc argutum eſt: palpebræ quippe hic ſimpliciùs pro oculis metonymice ponuntur, vt oculi ceti ſimiles dicantur oculis diluculi, quos cælum ſummo mane aperire videtur. LXX vertunt: Oculi eius ſpecies luciferi, ſunt enim quaſi duo ſplendida lumina. In arcano verò ſermone, ſternutamentum Dæmonis, eſt tentatio vehemens, vi quaſi expultrice fortiter exploſa, & in animum hominis impacta. Oculi reuelationes falſæ. Flatus, halituſue calidus, vel igneus, ſuggeſtio veneris, iræue appellatur.

In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egeſtas. Membra carnium eius cohærentia ſibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur, quaſi malleatoris incus.

PARAPHRASIS.

Leuiathan collum habet robuſtiſſimum, & quocumque ſe vertat, omnia deuaſtat. Habet membra benè ſolida, atque compacta,

in qua Deus iaculatur fulmina, quæ in vaſtum corpus demerſa aliò non reſiliunt. Habet cor incredibili ſpiſſitudine velut lapideum, imò quaſi ferreum, ſimileque prorſus incudi, quæ quò fortiùs à fabro ferrario tunditur, durior euadit.

SAtis patet litteralis ſenſus ex paraphraſi; præter pauca, quorum primum, Egeſtatem præcedere faciem ceti, perinde eſſe, ac ante faciem ceti omnia conſumi, confici, ad inopiam conuerti: omnia quippe depaſcit, piſces coram natantes, naueſque interdum ipſas, quę rerum demolitio, egeſtas appellatur. Secundum obſeruatione dignum eſt verbum, Fulmina, pro quo multi legunt flumina, quaſi Leuiathan adeò vaſtus ſit, vt ſi ſe flumini occurſanti opponat, eius curſum ſiſtat, aluęique cauitatem expleat. Verùm correctio Vaticana habet, fulmina, quibus Deus immanem belluam percellit. Cetera patent. In arcano verò ſenſu, Dæmon collum habet erectum, robuſtumque, quod iugi impatientiam ſignificat. Faciem eius præcedit egeſtas, obuia enim quæque deuaſtat, vt Dei potentia coercendus omnino ſit. Habet membra cohærentia, impios videlicet homines inter ſe connexos, mutuoque ad maleficia fauentes. Deus iaculatur fulmina in Dæmonem, validè eum ferit, & torquet: ille verò vltionis diuinæ tela excipit, tantumque abeſt, vt molliatur, vt potiùs lapideſcat, & velut incus percuſſa peiùs obduretur. Similem autem duritiem in ſuis creat membris, & ad ſtatum obſtinationi tartareæ, quaſi contiguum impellit.

Cùm ſublatus fuerit timebunt Angeli, & territi purgabuntur.

PARAPHRASIS.

Cum cetus immanis caput ſuſtulerit, viri fortes, qui nauigant, timore correpti, ſe ſtatim vorandos arbitrati, Deum precabuntur, culpaſue ſupplici prece expiare nitentur.

OMnino credibile, ceto caput, collumque tremendum ſuper aquas erigente, nautas quoque animoſos, ac vectores fortes contremiſcere, &, quod eſt familiare periclitantibus, ſe ipſos, quà poſſint, a culpis expurgare. Angeli hoc loco viros fortes ſignificant, varios quippe nomen hoc ſignificatus in Scriptura paſsim admittit. Hebraicè hic legitur אלים Elim, fortes. Arcane, ſi Dæmon,

mon, vt ſerpens annoſus, ac truculentus caput attollat, qui rem attentè conſiderat, quantumuis fortis ſit, timet profectò, & ſe precibus, & pijs operibus dedere aſſueſcit, quibus vita corrigitur, ac expiatur.

Cùm apprehenderit eum gladius, ſubſiſtere non poterit, neque haſta, neque thorax: reputabit enim quaſi paleas ferrum,& quaſi lignum putridum,æs. Non fugabit eum vir ſagittarius,in ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ. Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum,& deridebit vibrantem haſtam.

PARAPHRASIS.

Si quis Leuiathan gladio petat,uel haſta,fruſtra id quidem, cùm pellis duriſſima ferrum repellat. Thorax quoque ferientis inutilis, quem cetus facilè diſcerpet. Profectò ferrum ei palea, æs, lignum eſt putre,quod vetuſtate ipſa diſſoluitur. Hinc efficitur ut ſagittas,lapides funda proiectos, malleos, haſtas, uti ſtipulas leues contemnere,ac deridere dicatur.

PEriphraſis ſanè pulchra ferociſsimæ belluæ, quæ vires omnes frangat, & nullo impetu mortalium deterreatur: ex quo Dei potentia mirabilior, ſapientia maior eluceſcit. Arcanè notatur Dæmonis potentia,quę conatus hominum eluderet,& prælia piorum aſpernaretur,niſi Deus ſæuitiam eius compeſceret.

Sub ipſo erunt radij ſolis, & ſternet ſibi aurum,quaſi lutum. Ferueſcere faciet, quaſi ollam profundum mare,& ponet quaſi cùm vnguenta bulliunt. Poſt eum lucebit ſemita, æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem.

PARAPHRASIS.

Res pretioſæ, inſtar radiorum ſolis illuſtres, ſub ceto iacent in imis cauitatibus maris,quibus ille incubat,ubi aurum cum demerſis nauibus eo onuſtis quaſi lectũ ſibi mollẽ ſternit. Profectò

dum ſe huc, illucue conuertit, mare concitat, intimaſque undas concutit, ut cum olla feruet, vnguentaue igne colliqueſcunt ac ſubſultant. In ſuperioribus uerò aquis, ubi alio ſe tranſtulit, longa conſpicitur via lucida è prolixo tractu caudæ relicta, mareque ipſum concuſſum ſpumis caneſcere uidetur.

VArius radiorum ſolis explicatus: nobis vero metaphoricè accipiendi videntur, vt conſtet proprietas ſenſus, exigentis rem radijs ſignificatam ſub corpore ceti iacere, vel reſidere. Alij radios ſub ceto, exponunt, radios minimè valentes calefacere cetum, quaſi in eo genere radij vincantur, & ſub ceto proinde eſſe aſſerantur. Videtur frigere interpretatio hæc. Arcanè radij ſolis, & aurum, hoc eſt, pretioſa quæque ſpiritualia, virtutes nempe diuinæ, ſub Dæmone eſſe dicuntur, quando viros ſanctimonia vitę inſignes proſternit, atque proculcat. Quod ſolet tragicè contingere, poſtquàm ſæuiſsimus hoſtis paſsiones enormiter perturbauit, totumque hominem ferueſcere fecit. Concuſsi quippe, ac vehementer agitati, viri quoque fortes corruere ſolent. Quando verò eiuſmodi triumphum agit Satan, conſpicua remanet ſemita in homine victo, ac peſſumdato, quę non è veſtigio aboletur, alijſque idoneis tantæ cladis æſtimatoribus timorem incutit. Illud Æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem, perinde eſt ac, faciet abyſſum, ſiue Oceanum caneſcere, quaſi ſeneſceret.

Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt, vt nullum timeret. Omne ſublime videt: ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.

PARAPHRASIS.

Nihil in terrarum orbe tam ualidum, quod potentia non uincatur à ceto, qui creatus eſt formidinis expers: quique cùm ex aquis collum erigit, omnia loca ſublimia, malos nauium, & montium uertices conſpicatur. Nimirum eſt rex maximus, inter omnia animantia immanitate inſignia.

EX animantibus terreſtribus elephas eſt maximum; & tamen elephanti plurimi cetum vnum magnitudine, ac robore minimè exæquant. Cetus dicitur factus, vt nullum timeret, ea ſcilicet potentia, viribuſque præditus, vt nihil ei timendum ſit. Appella-

Digitized by Google

pellatur verò rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, familiariſsima phraſi Hebraica, qua filius rei alicuius nuncupatur, qui re aliqua inſigniter excellit: atque ita in hoc loco, filij ſuperbiæ, ſunt immanes belluæ robuſtiſsimæ, ac ferociſsimæ, ſiue ſuperbiſsimæ, quæ ſæuitia, ferocia, ſuperbiaue præcellunt. Ceti ergo alij, & belluæ marinæ, filij ſuperbiæ dicuntur: quod ex verſione LXX Interpretum confirmatur, qui ſic vertunt: αὐτὸς δὲ βασιλεὺς πάντων ἐν τοῖς ὕδασιν, Ipſe autem rex omnium, quæ in aquis. In arcano autem ſenſu, dum Satan tortuoſus coluber collum erigit, hoc eſt, dum ſe ad ſpeculandum coaptat, omnia explorare dicitur, vtpote ſagaciſsimus, ac perſpicaciſsimus. Ipſum autem eſſe regem ſuperbiſsimum, & filijs ſuperbiæ, ſiue ſuperbia inſignibus antecellere, compertum eſt.

CAP. XLII.

RESPONDENS AVTEM IOB Domino, dixit: Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Quis eſt iſte, qui celat conſilium abſque ſcientia? Ideò inſipienter locutus ſum, & quæ vltra modum excederent ſcientiam meã. Audi & ego loquar, interrogabo te, & reſponde mihi.

PARAPHRASIS.

Reſpondit Iobus Deo omnino ſcio te omnia poſſe, omnia item vſque ad intimas cogitationes noſſe, quod mirabilium operum deſcriptione modò luculenter oſtendiſti. Ecquis ego ſum, qui conſilium prouidentiæ tuæ, qua me afflixiſti, tacui abſque prudentia? Debui quippe plus operæ ponere in conſilijs tuis mirabilibus prædicandis, quam in conditione mea deploranda, vel iuſtitia mea aſſerenda. Quocirca fateor me inſipienter locutum, ineptè egiſſe de arcanis, quæ longiſſime ſuperant peritiam meã. In poſterum ergo tecum modeſtius agere diſcam, demiſſe tibi audienti loquar, & more diſcipuli rogabo, vt me ignarum reſponſis tuis inſtruas, & rudem informes.

Digitized by Google

POTENTIAM, & ſapientiam ſuam Deus mirificè laudauit excurſu longo, mirabilium operum ſerie contexto, vt Iobus animaduerteret, cum Maieſtate Diuina minimè diſceptandum, neque anxiè diſquirenda conſilia, iudiciaue diuina, ſed ſuſpicienda, & animo demiſſo colenda. Hæc benè callet Iobus, & orationem Dei dicentis admiratus, ſubdit, Scio quia omnia potes, perfectiùs videlicet ſcio quàm antea: ſcio etiam, quia nulla te latet cogitatio, hoc eſt, ſcio te omnia noſſe: qui enim ſecretiſſimas cogitationes vix conceptas introſpicit, profectò demonſtrat ſe omnia pernoſcere. Hæc cum Iobus efferret, erupit affectus vehemens, quo ſibi ipſi ſuccenſuit, de ſe nimirum ſub tertia loquens perſona. Quis eſt iſte, &c. hoc eſt, Ecquis ego ſum, qui celaui, ideſt, tacui, nō decantaui, non celebraui conſilium tuum, imprudenter agens, & in querimonias, iuſtitiæque propriæ aſſertionem linguam ſoluens? Debui ſcilicet, ex quo plagam accepi, extemplò animaduertere, ſat eſſe à te, clementiſſime Deus, calamitatem inferri, vt continuò mirarer abſtruſa conſilia tua, mihique imperarem, nollémque cauſam ſcrutari, ſed firmiùs ſperare omnia benè ceſſura. Multa quippe in ſalutis humanæ procuratione patras, quæ longè excedunt mortalium, meamque proinde ſcientiam. Ergo poſthac modeſtiùs loquar. Audi, quæſo me, ego demiſsè quæram. Interrogabo te præceptorem maximum: doce precor me hominem eruditionis tuæ cupidiſſimum. Verba hæc, Audi, & ego loquar, &c. humillimi animi demiſsionem, ac modeſtiæ propoſitum continent, nam in Hebræo, additur particula obſecrantis, Audi quæſo. LXX Interpretes apertè hanc temperantiam exprimunt in hæc verba: Verùm audi me Domine, vt ego loquar: interrogabo autem hoc, & tu doce me. Videtur autem doctrinam inſpirationum, internæue illuminationis requirere, vt in ſapientiæ diuinæ ſchola proficiat. Si quis autem ſciſcitetur, vnde tanta prouenerit animi demiſsio, aptè ſubdit.

Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.

PARAPHRASIS.

Te antehac per auditum cognoui, modò verò per viſum qualem ſtatus

ſtatus præſentis vitæ patitur. Quocirca ipſe me ipſum corripio, & ſolitis cæremonijs pœnitentiam ago.

NOuerat anteà Deum Iobus, ſuſpexerat, coluerat per fidem, quæ eſt ex auditu. Nunc verò calamitate factus eruditior, & ſermone Dei è turbine loquentis illuminatior, dum anteactam notitiam cum præſenti confert, illam auditum, hanc viſum appellat, non ſanè, quòd Deum apertè, vt in patria intueatur, ſed quòd ſingulari luce perfuſus illuſtriùs, excelſiuſque quàm antè, de Deo ſentiat: qui vexationis, & diuini colloquij mirus effectus, & fructus planè ſuauiſsimus eſt. Ex hac ergo penitiore Dei notione, ſe in ſermonis modo metam exceſsiſſe diſpicit, & pœnitudine tangitur. Fauilla, & cinis reſperſus, antiquus pœnitentiæ ritus eſt. LXX Interpretes mirificè ſenſum Iobi expreſſerunt ad hunc modum: Quàmobrem ſpreui me ipſum, & extabui: putaui autem me terram, & cinerem. Hæc Iobus. Vbi perſpicaciter obſeruandum, quàm grauiter à Deo reprehenſus fuerit, & quàm ſeuere ſe ipſemet carpſerit, ob ſolum ſermonis exceſſum, ſententia recta, & vitæ integritate conſtante. Quid ergo nos, qui verbis, operibuſque fœdamur?

Poſtquàm autem locutus eſt Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob.

PARAPHRASIS.

Expleto ſermone, quem habuit ad Iobum Deus, dixit Eliphaz Themanitæ: Excandui in te, duoſq; ſocios, quia non rectè ſenſiſtis de me, verumque locuti eſtis, vt cultor meus Iobus.

POnendum hic hanc vocem Dei ad Eliphaz, inſonuiſſe non ſolum Iobo, ſed alijs diſputatoribus: eſt quippe litis inter eos controuerſæ diremptio, & ſententiæ pronunciatio: ſed principalem dumtaxat, natuq; maiorem Deus alloquitur: Non eſtis locuti rectum, inquit Deus, hoc eſt iuſtum, verum, ſententiam rectam, ac veram. Non ait, Non eſtis locuti rectè, nam & hoc lapſu licèt leuius notatur Iobus; ſed rectum, quod ad ſenſum, ſententiamue referendum. Quid verò aget Deus, qui iuſtè iraſcitur?

Sumite ergo vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro vobis: Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultitia: neque enim locuti eſtis ad me recta, ſicut ſeruus meus Iob.

PARAPHRASIS.

Succenſui ex iuſtitia, ſed ex clementia vos inſtruo, vt me placetis. Seligite tauros ſeptem, arietes ſeptem, adite Iobum, & ſacrificate pro vobis ipſis in hunc modum: Iobus ſeruus meus immolabit, orabitque vobis adſtantibus, & ſacrificium ſimul offerentibus. Exaudiamque Iobum, ne vos pro culpa ſtultè commiſſa puniam: nimirum non dixiſtis rectam de me ſententiam vti Iobus, qui mihi ſyncerè ſeruijt.

IRatum ſe profitetur Deus, neque mox vlciſcitur: ſed (quod eſt luculentiſsimum clementiæ exemplum) docet offenſores ipſos, quemadmodum propitiandus ſit. Præſcribit tauros, vituloſue, ac ſeptem arietes, numerum ſcilicet à primordio mundi, ob creationem, die ſeptima quieti deſtinata, abſolutam, religioſum: iubetque adeant priùs Iobum, quem vexauerant, anteuerſo nempe
Cap. 5. conſilio Euangelico, quod per Matthæum euulgaturus erat, vt non priùs ad altare munus offerat, qui proximo irrogauit iniuriam, quàm offenſo reconcilietur. Iniungit prætereà, vt Iobus oret, ſacrificans nempe, ac ſimul preces fundens, vt verus ſacerdos, cui ſacra exercenti, qui adſunt, aſsiſtuntue, offerre dicuntur; quo certe modo, amici præſentes holocauſtum obtulere. Subiungit autem, Faciem eius ſuſcipiam, hoc eſt, placabor, admittam, amplectar, non repellam, non reijciam, vt neceſſe ſit ei terga vertere, ac faciem proinde à me non acceptam auertere. Hoc itaque modo iram ponam, ne vobis ſtultitiam imputem, hoc eſt, ſupplicium inferam pro actu ſtulto. Maxima pollet energia offenſi hominis non pœnam de offenſore repetentis, ſed pro eo Deum obſecrantis oratio.

Abierunt

Digitized by Google

Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt ſicut locutus fuerat Dominus ad eos, & ſuſcepit Dominus faciem Iob.

PARAPHRASIS.

Mox tres amici obtemperarunt, Iobumque conuenerunt, ac Dei præconio conuicti venerati ſunt. Deus verò Iobi prece, ac ſacrificio placatus eſt.

HIc non fit mentio Eliu: at veroſimile eſt, ipſum quoque vocem Dei audiſſe, adijſſe Iobum, honoraſſe, ſacrificio interfuiſſe, vt qui in eodem errore cum tribus verſatus fuerat, eodem holocauſto expiaretur.

Dominus quoque conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis ſuis. Et addidit Dominus omnia, quæcumque fuerant Iob, duplicia.

PARAPHRASIS.

Clementiſſimus Deus, qui videbatur auerſus, cùm Iobum affligeret, conuerſus eſt, & noſtro dicendi more, pœnituit eum quòd acerbè tractaſſet Iobum, cum videret illum pro ſuis impugnatoribus obſecrantem. Reſtituit ergo illum in ſtatum florentem bonaque omnia duplò auxit.

ELeganter Deus dicitur ad pœnitentiam conuerti more noſtro, vt Ieremiæ 18. Si pœnitentiam egerit gens illa, &c. agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui, vt facerem ei. Et ſubitò loquar de gente, & de regno, vt ædificem, & plantem illud. Hac nimirum phraſi fauor diuinus notatur, quem abſque vlla mutatione Deus, qui priùs affligebat, impendit. Huc ſpectat hęc Dei pœnitentia erga Iobum. Ex hoc textu aliqui ſatis aptè colligunt Iobum, dum oraret, ſanitati perfectè reſtitutum: quaſi Deus obſeruarit, deſtinaritque horam illam miraculoſæ ſanitati, qua Iobus eximia in proximos, à quibus laceſſitus fuerat, charitate flagrabat. Inſtaurata ergo valetudine, opportunè ſubtexitur, addita fuiſſe bona duplicia, vt proſperè valenti cũcta fælicius acciderẽt.

Vene-

Digitized by Google

Venerunt autem ad eum omnes fratres ſui, & vniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti, qui nouerant eum priùs, & comederunt cum eo panem in domo eius: & mouerunt ſuper eum caput, & conſolati ſunt eum, ſuper omni malo, quod intulerat Dominus ſuper eũ. Et dederunt ei vnuſquiſque quem vnam, & inaurem auream vnam.

PARAPHRASIS.

Ergo rei nouitate ſtupentes conſanguinei, & familiares Iobum adierunt, & inſtructo conuiuio, lætiſſimè epulati ſunt, motioneque capitis calamitatem recentem, & oculis adbuc hærentem ſignificantes, & cum reſtitutione mirabili comparantes, lachrymas, & gaudia miſcentes, illum ſolati, illique gratulati ſunt. In amoris verò, ac lætitiæ ſignum, oues, & inaures ſinguli ſingulas dono dedere.

FRatres, ac ſorores familiari Scripturæ phraſi conſanguinei appellantur. Qui nouerant eum prius, neceſſarij, amiciue intelliguntur, nam alioquin à nemine potuit non agnoſci. Comedere panem, perinde eſt, ac veſci quocũmque cibo, quem panis crebrò in Scriptura ſignificat, vt Eliſeus dixit regi Samariæ,
4. Reg. 6. Appone eis panem, Syris videlicet militibus: & mox ſubditur, Appoſita eſt eis magna ciborum præparatio. Mouerunt caput in ſignum incredibilis calamitatis ad huc animo, & oculis hærentis, quam depellere nequibant, & profuſa lachrymarum vi ſolati ſunt eum. Ita quippe in confinio aduerſæ, proſperæque ſortis, affectus permiſceri ſolent. Motio ergo capitis, quæ compatientis geſtus eſt, non ab re in lætitiæ crepuſculo exerceri potuit. Ab alijs, motio hæc admirationi tribuitur. Et quidem varius eſt motus capitis, & nunc læta, nunc triſtia, nunc aſpera, nunc ſuauia, nunc ſeria, nunc iocoſa ſignificat. Ouis, & inauris donata gratulationis ſigna ſunt, & ad morem reges cum muneribus ſalutandi, qui perantiquus eſt, alludere videtur. Iam verò inauris vſitata videtur fuiſſe Huſitanis etiam viris: eſt autem inauris circulus, qui ex auro fabrefiebat cum appenſa gemma. LXX habent, Dedit autem ei vnuſquiſque agnum vnum, & tetradrachmum auri, & non

ſigna-

Digitized by Google

ſignati, hoc eſt, pondus auri ſine figura, ſeu charactere vllo. Gratulabundi ergo munera obtulere, iam per hoc reſtitutionem in regnum, ſiue principatum indicantes.

Dominus autem benedixit nouiſſimis Iob, magis quàm principio eius. Et facta ſunt ei quatuordecim millia ouium, & ſex millia camelorum, & mille iuga boum, & mille aſinæ.

PARAPHRASIS.

Contulit Deus Iobo ampliora bona poſt calamitatem, quàm in ſtatu primæuo: atque adeo greges, & armenta duplò numeroſiora recenſuit.

PAtet è libri primordio, ſeptem ouium millia, tria millia camelorum, quingenta boum iuga, quingentas aſinas numeraſſe. Hîc duplò plura recenſentur. Incertum eſt autem, quàm citò proſperatus fuerit: veroſimile tamen, ſatis citò, vt miraculoſæ ſanitati opum incrementa reſpondeant. Neque verò hîc iure poſſumus, aut debemus rem grandem conſueto diteſcendi more cenſere: rarius quiddam, & mirabilius eminet.

Et fuerunt ei ſeptem filij, & très filiæ. Et vocauit nomen vnius, Diem, & nomen ſecundæ, Caſiam, & nomen tertiæ, Cornuſtibij. Non ſunt autem inuentæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Iob in vniuerſa terra: deditque eis pater ſuus hæreditatem inter fratres earum.

PARAPHRASIS.

Septem liberos Iob reſtitutus ſuſcepit, tres item filias, quarum nomina, Dies, Caſia, Cornuſtibij, quę forma omnes Hnſitanas facilè ſuperarunt, & inter fratres amplam hæreditatem acceperunt.

TOt filios, quot domus concuſſa oppreſſerat, genuit, non plures: & tamen ſcriptum eſt: Addidit Dominus omnia, quæcumque fuerant Iob, duplicia: quia filios illos primos extinctos

non

Digitized by Google

non amiſerat, ſed ad ſinum Abrahæ præmiſerat, vbi ſanè viuebant. Saluos ergo, ac vera vita fruentes liberos, inter amiſſas opes, recenſere non decet, quæ grauium Interpretum expoſitio eſt. Nomina verò filiarum latinè reddita ſunt: nam quę in Hebręo habentur, latinè, per Diem, Caſiam, Cornuſtibij, exprimuntur: quæ certè nomina à conſilio impoſita videntur, quod olim Patriarchis antiquiſſimis familiare fuit. Potuere autem hæc nomina, ad corporis elegantiam, vel animi virtutem inſignem notandam excogitari. Dies peruium ſignificatum habet, clarum, luculentum, ſerenum, quo virginea forma ſplendida, & virtus integra notatur. Caſia frutex aromaticus eſt, cuius plura ſunt genera, inter quæ recenſetur, quod cinnamomum, cannellamue appellamus, quæ colore, ac odore præcellit, formæ corporis, ac virtutis odori ſignificando ſatis opportuna. Cornuſtibij; eſt cornu in quo aſſeruatur ſtibium, quod oculis non medendi gratia ſolùm, ſed elegantiæ cauſa adhibetur: quod ad pulchritudinis ſignificatum facilè traducitur. Quod verò ſubijcitur, non fuiſſe inuentas in vniuerſa terra mulieres æquè ſpecioſas, ad Huſitanam regionem referendum videtur, licèt nihil obſtet, ſi ad vniuerſum orbem terrarum protendatur. Hoc indicaſſe videntur LXX Interpretes aientes: In ea, quæ ſub cælo: verbaque Vulgati ſatis propriè hunc ſenſum admittunt.

Vixit autem Iob poſt hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios ſuos, & filios filiorum ſuorum, vſque ad quartam generationem, & mortuus eſt ſenex, & plenus dierum.

PARAPHRASIS.

Exantlata calamitate Iobus per centum quadraginta annos fortunatiſſimam vitam duxit, & filios, nepotes, ac longam poſteritatem, iucundiſsimo ſpectaculo intuitus, demumque ſenio confectus, fœliciter defunctus eſt.

VEroſimile nonnullis videtur Iobum ſeptuagenarium fuiſſe, cum in ærumnam incidit, vt vita centum quadraginta annorum ſit duplò productior, ac in hoc etiam genere duplicia receperit. At hoc incertum: neque verò phraſis illa, Addidit Dominus omnia duplicia, id requirit, cum de bonis alijs, quæ textu

ipſo

Digitized by Google

ipſo ſacro recenſentur, alijſue ſimilibus ſermo fiat, neque res debeat nimiùm mathematicè, vel arithmeticè premi. Vnum hic minimè ſilendum, ſanctimoniam Iobi validè tentatam multò auctiorem euaſiſſe, quæ arcano ſenſu inter duplas opes, primo certè loco reponenda ſit. Ergo Iobus ad florentiſsimum ſtatum reuocatus eſt, ipſoque rerum euentu facilè demonſtrauit, quam ſit è re hominis, mala à Deo illata patienter ferre. Erexit Deus iacentem, tabidum perſanauit, exhilarauit afflictum, locupletauit inopem, infamem illuſtrauit. Procella ſedata, nubila diſiecta ſunt, & ſerenitas cæleſtis arriſit. Obijt vir clariſsimus, Deoque acceptiſſimus, iuxta Rom. Calendarium, die Maij decima: honorificentiſſimè elatus, & tumulatus fuit: & in Abrahæ ſinum exceptus quieuit, præſtolaturus candidiſsimam Chriſti lucem, quæ iam affulſit, qua, æuo ſempiterno, victor ampliſsimus perfruetur.

FINIS.

INDEX.

Digitized by Google

INDEX
RERVM PRAECIPVARVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

ABIECTVM & ſordidum detractorum ingenium oſtenditur. fol. 262
Abſtinentia ab omni malo, egregiam ſanctitatẽ, & inſignem prudentiam demonſtrat. 12
Acerbus ictus amicorum auerſio eſt. 100
Achitophel ſpontaneo ſuſpendio interijt. 182
A controuerſiis abeſſe debet altercatio. 107
A conuiuijs filiorum Iob longè aberat omnis impuritas. 15
Ad æternam beatitudinem bonis operibus paratur aſcenſus. 423
Ad diuinam prouidentiam ſpectat bonos tentare, vt in virtute proficiant. 87
Admirabilis concordia eſt, cum intellectus, & voluntas diuina lege reguntur. 321
Admiratio viro ſapiente, & Dei Maieſtatem æſtimante digna. 118. & 119.
Admonitio diuina nõ eſt reſpuenda. 87
Admonitio congruẽs his qui ſalubria conſilia, vix aure percepta, reijciunt. 92
Adulteri mores præclarè deſcribuntur. 326
Aegrè fert Deus derideri iuſtorum ſimplicitatem. 177
Aegrè ferunt qui ſibi ſapientes ſunt, ſi dum loquuntur ab alijs non audiantur attente. 226
Aequalis eſt impiorum, & piorum ſors quoad interitum corporis, & quoad bonorum temporaliũ affluentiã in hac vita. 289
Aerea regio eſt quoddam quaſi armamentarium Dei, ex quo profert arma ad impios fugandos, atq; cædendos. 438
Aerumna animi vinculum. 172
& lancea & tela Dei. 232
Aeternitas omnium decurrẽtium temporum differentias ſine ſucceſſione complectitur. 266
Affectat Dæmon mortalium

damna

Digitized by Google

damna, ſed non infert, niſi quantum Deus permittit. 25
Affectus pius eſt orationis medulla, quem Deus ab orantibus primum requirit. 171
Affectus dolentium proprius in rebus inclinatiſſimis. 243
Afflictus ab aliquò potentiſſimo, ab alijs clementer accipi optat. 264
Affiictio Iobi leuabatur amicorum ſilentio. 47
Agon animi in anguſtias compulſi ſolis expertis notus cui leniter medendum. 257
Aliqui probabiliter exiſtimant Iobum dum oraret pro amicis ſuis, perfectæ ſanitati reſtitutum. 473
Alium carpens mutuæ correctioni ſe ſubijciat. 187
Amici Iob eius familiaritatem refugiebant. 104
Amici Iob ex eius calamitate ſcelerata vitæ argumenta ducebant. 30
Amici Iob opinati ſunt pios ſemper fortunari. 8
Amicorum officium eſt amicum derelictum ſolari. 45
Amicorum in hoſtes euadentium verba diriſſima ſunt. 254
Amor bonorum temporalium internis medullis hæret. 24
Ampla pollicitatio facta iuſto. 303
Amplificatur mirificè ira Dei. 277
Amplificat Iob mortis votum. 64. & 108.
Angeli ob gratiæ cæleſtis adoptionem in qua perſtiterunt, filij Dei vocantur. 19
Angeli, & Dæmones quomodo colloquuntur. 20
Angelorum colloquium non indiget loci propinquitate. 19
Angeli multi in loco Iobo propinquo conuenerunt. ibidem
Angeli quomodo dicantur coram Deo aſtitiſſe, à quo nunquam recedunt. ibid.
Angelos iſtos fuiſſe cuſtodes Iob, & familiæ eius probabile eſt. ibid.
Angelorum conuentus fuit inuiſibili modo peractus. ibid.
Angelorum cætui præfuit aliquis qui Dei vices gereret. ibid.
Angelorum mentio fit in hoc libro, quorũ non meminit Moyſes in Geneſ. quod eſt expenſione dignum. 433
Angeli pro hominibus interpellant, & eorum bona opera Deo offerunt. 397
Animantibus rationis expertibus ſæpè tribuuntur in Scriptura actus humani, ad affectus eorum naturales ſignificantius exprimendos. 463
Animum exaſperat cohibitus mæror. 149
Animæ decus eſt culpam auerſari, & legem Dei caſto timore complecti. 12
Animi Iob pijſſimi argumentum. 16
An Iob vltro ab vrbe receſſerit, an eiectus à ciuibus, vtrumq; probabile, ſed primum probabilius. 40

Digitized by Google

Animi deſperantis propriũ eſt in eum, à quo nihil boni ſperat, inuehi. 215
Animus triſtitia prægrauatus modum leniendi dolorem inquirit. 305
Annotandum, & memoriæ mandandum portentum. 239
Antiochus iudicauit ſe ob crimimina peracerbè cædi, ac infaliciter interire. 416
Antithesis diuitum impiorum 249
Anteacta turpis vitæ memoria animum eneruat, quemadmodum iuſtitia culta recordatio roborat. 417
Anxietatis animi, & corporis elegans deſcriptio. 220
Appenſio in trutina iuſta, quam Iobus optat, purgatiſſimæ conſcientiæ fiduciam arguit. 373
Appoſitiſſimus dicendi modus ad impiorum imprudentiam ſignificandam. 247
Aqua maris in finè mundi ad locum ſuum reuertetur. 327
Argumentum Dei Iobum carpentis, argutum, & lepidum. 455
Argumentum efficax ad impetrandum Dei clementiam. 158
Ariditatis, & pluuiæ homines perfectam cognitionem non habent. 421
Ars eruendi, & fundendi metalla, antiquiſſima eſt. 340

B

BALDAD cum faſtu videtur velle Iobi faſtum proculoare. 246
Behemoth pro elephãto omnium animantium terreſtrium maximo ſumitur in hoc libro, de cuius natura multa tradunt authores. 456
Bene tutus eſt ab hoſtibus, is, cuius munimentum, & robur Deus eſt. 302
Beneuolus Principum aſpectus, animos quo velit, inflectit. 360
Bene temperatur Reſpublica, cum inſolentiores comprimuntur, & indigi ſubleuãtur. 356
Benedicere pro maledicere, ſæpe ponitur in ſacra Scriptura, ob diuini nominis reuerentiã. 17
Bene eſt iuſto, quod ſit ſcopus iaculorum Dei. 232
Bonorum vtilium, & delectabilium affluentia opportuna metaphora declaratur. 274
Bonitas diuina, & impiorum duritia ſe ſe prodit. 299
Bonitas diuina commendatur, quæ non è veſtigio aufert impios. 319
Bona conſcientia eſt arx inuicta, qua iuſtus vbiq; eſt tutus. 382
Bona temporalia iuſtorum Deus tuetur, & auget. 13
Bona impiorum iniuſtè acquiſita compendio corruent. 9
Bona noſtra mutuò à Deo accepimus, & ita donec repetantur ſeruanda. 33
Bonis omnibus ſublatis exiſtimauit Iob interitum ſibi imminere. 33
Boni, æquiq; eſtimatoris argumentum. 281

Boni

Boni diuinarum rerum æſtimatores ex contemplatione rerum, quæ nobis vileſcunt, ad diuinas perfectiones ſibi gradum conſtruunt. 326
Boſra mater Iobi. 7

C

CAPVT vigeſimumnonũ internam deſolationem Deiq; repulſam patientibus appoſitiſſimum eſt. 351
Cæcitas impiorum. 185
Cæleſtis Philoſophia eſt, Deo in vtraq; fortuna ſtrictiſſimè adhærere. 44
Cæli dicuntur ſolidiſſimi, & quaſi ærei, ob incorruptibilem materiam. 429
Cælum & terra ſimul creata fuerunt, licet diſtinctis diebus ornata. 433
Cælum eſt ſedes Dei. 326
Carpitur Iobus à Deo non in doctrina ſed in ſermonis modo. 454
Cetus, aut mare tyrannorum, aut malorum Principum imago ſunt. 115
Cetus, qui Leuiathan hic dicitur, animal miræ magnitudinis perſpicuum eſt diuinæ potentiæ argumentum. 460
Cibus, qui vitam alit Iobo in graue tormentum vertebatur. 65
Clariſſima ſanctitatis lumina verbis labuntur. 454
Clementiſſimi Dei mos eſt, derelictum hominem a prauorum criminationibus liberare. 86
Clementia diuina abutentes, ſeuere punientur. 319
Clementia diuina in vexationibus inferendis viribus noſtris attemperata, omnia ad pondus metitur. 25
Cognitio, quam homines habent de Deo in hac vita tenuis, & exigua eſt. 421
Colentes Deum pace multa fruuntur. 90
Comedere panem perinde eſt, ac veſci quocunque cibo, more vſitato ſcripturæ. 474
Commendatur Iobi integritas. 216
Commendatur equus ex multis capitibus. 450. & 451
Commouiſſe dicitur Diabolus Deũ aduerſus Iob, hoc eſt, ab eo poſtulaſſe. 36
Compendium vitæ Iob. 10
Conatus impiorum dum Dei indignatio efferuet ſteriles fiũt. 129
Conatur Eliphaz oſtendere Iobum patientiam reieciſſe. 68
Conciliat Eliphaz dictis auctoritatem. 72. & 77
Confidit Dæmon iuſtos diuites ablatis diuitijs ruituros. 24
Confidit Dæmon ſe abſorpturum non homines profanos tantum, ſed etiam ſacros ſi vitã inertem conſectentur. 459
Confirmat ſpes fortes, & magnanimos. 192
Conquerendi modus ſummam anxietatem demonſtrans. 120
Conſuetudo eſt altera natura, & quanta ſit eius vis. 98
Conſuetudo peccandi maximè fugienda. 60. & 272

Conſilia impiorum Deus alio flectit. 85
Conſideratio frequens communis interitus multorum feritatem mitéſcere facit. 62
Conſcientia peccati mœrorem generat. 56
Conſcientia ſaucia vltionem, quam commeruit ſemper cogitat. 220. & 249.
Conſcientia, qua Deum repulit, ægrè poteſt, ingruente procella cæleſte auxilium fidenter implorare. 417
Conſilio ſuo præcipitari dicuntur, qui ſuo conatu mortem ſibi conflant. 247
Contendit Dæmon oſtendere, Iobum ſecundis rebus allectum, & non puro diuinæ gloriæ intuitu Deo ſeruire. 22
Controuerſia inter Iobum, & amicos ſuos, in quo conſiſtat. 67
Conuiuia vix ſine vana lætitia, & verborum exceſſu celebrari poſſunt. 17
Cor primum ſacrificandum eſt. 171
Corui crudeles ſunt, & voraces pullosq́ ſuos negligunt. 444
Corpus in adoleſcentia peccare aſſuetum, ſæpe prius computreſcit, quam peccare deſiſtat. 272
Cor regis eſt in manu Domini. 185
Corpus Iob à prima ſua forma longè mutatum. 45
Creatio ſolius Dei opus eſt. 429
Creaturæ nobiliſſime recenter conditæ, è veſtigio in ſui Creatoris laudes conſpirarunt. 433
Credēdum eſt vlcus Iobo inflictum peſſimum fuiſſe. 40
Credendum eſt, Iobum ſuorum malorum contextum à Deo ſibi prouiſum intellexiſſe. 28
Crimen adulterij ignis voraciſſimus appellatur. 375
Criminoſos à Deo flagellari probat Elipbaz modo aptiſsimo. 71
Culpam exhorreſcere, & occaſiones peccandi declinare puritatis argumentum eſt. 99
Culpa eſt origo pœnæ. 142. & 240
Cum Deus inermem pauperem ab armatis eximit, ſpes ſucceſcit. 86
Cum Dæmon annoſus ſerpens caput attollit, qui rem attente conſiderat, quantumuis fortis timet 467
Cum de ſalute æterna agitur Iob vxorem ſuadentem repellit. 43
Cum Deo velle Iobum diſputare, quomodo accipiendum. 187
Cum proſtrantur ignaui, vilia cogitant. 105
Cupiebat Eliphaz Iobum ad reſipiſcentiam permouere. 86

D

DAMNATI non ſolum calore, ſed etiam frigore torquētur. 317
Damnatorum calamitas abyſſus dicitur, vexatio huius vitæ, aqua præteriens. 172
Dæmon fœnum hoc eſt carnales homines paſcit. 457
Dæmon in arcano ſermone dicitur principium viarum Dei. 457
Dæmon in homines pecudum more viuentes clementiam exhibet quan-

Digitized by Google

quandam ingenioſè confictam. 458
Dæmon ceto ſignificatur, quem Deus hamo cœpit quando Chriſti paſſione è mortalium animis illum extraxit. 462
Dæmon collum habet erectum, robuſtumq; quod iugi impatientiam ſignificat. 466
Decet viros fortes inuictos eſſe, & occaſione virtutis experiendæ lætari. 451
Decet filium patris ſui honorem tueri. 409
Decet Principem aliquando pœnam condonare. 122
Decretum eſt premium pijs, & ſupplicium impijs, poſt hanc mortalem vitam. 289
Deficiunt impij præ inuidentia, dũ pij proſperantur. 174 & 175
Dei clementia commendatur. 99
Dei cultores grauiſſimè vexati, ſæpè ab inexpertis acriter obiurgantur. 124
Dei incomprehenſibilitas eleganter monſtratur. 169
Dei indignationem nullus euadere poteſt. 139
Dei opera non ſunt curioſe inueſtiganda, ſed cum animi demiſſione decantanda. 421 & 422
Deſcribit Deus onagri mores ingenuos, in quibus multa mira latent, quæ homines callere nequeunt. 447
Deſideria cœleſtia ſolum reperiuntur in animo ſapientiæ, ac ſpiritualium diuitiarum feraci. 342
De ſtruthione multa dicuntur. 449
Deus æque bonus ſemper, ſiue puniat, ſiue faueat. 43 & 44
Deus animalcula afflicta non deſerit in partu, ſed munus obſtetricis auxilio explet ſuo. 446
Deus afflictos ſubleuat, & impios mala machinantes intercipit. 84
Deus à prouidentia laudatur quod coruo grandæuo natura voraciſſimo, eiuſque pullis præparat eſcam. 444
Deus aliquando cædit ſine culpa; numq. tamen ſine cauſa. 142
Deus audaciam Dæmonis repreſſurus illi fortiſſimum athletam obiecit. 21
Deus etiam impios illuſtrare non ceſſat. 315
Deus indulgentiſſimus eſt in animalcula nullius pretij. 445
Deus nonnullos ſuos milites languoribus obruit. 112
Deus non ſuſcitat Dæmonem, ſed potius conantem reprimit. 463
Deus iuſtorum arx, vallum, & murus. 23
Deus ditat multoties viros charitate eximios, & quare. 13
Deus incognitis modis, electorum animos excruciat. 142
Deus iuſtiſſimus ad iudicandum, robuſtiſſimus ad puniendũ. 143
Deus non audiens pios dum orant, eos irridere more noſtro videtur. 146
Deus deſertorum aſylum. 176
Deus nihil ignorat. 189
Deus quomodo dicatur ſe loco mouere. 190
Deus tumenti Dæmoni ſolius Iobi iuſtitiam obiecit. 22
Deus ſpiritualem doctrinam in vi

ris per ectis, tanquam in nubibus congregat. 326
Deus fecit pondus ventis, & aquas appendit in menſura. Et explicatur arcanus ſenſus. 349
Deus inſignes doctrina viros poſtquam ſatis claruerunt, neglectui exponere ſolet, vt augeantur eorum merita. 360
Deus nubibus velut quadrigis vectus eas regit, & flectit quo vult. 427
Deus ſummo iure à nobis primitias laudis requirit. 433
Diabolus Iobi ſanctitate, inuidia excitatus, eum infeſtabat. 19
Diabolus conculcat terrenos, ſed à ſpiritualibus conculcatur. 21
Diabolus Iobi ſanctitatem extenuat. 22
Diabolus cum Deo audenter loquitur. 22
Dicendi modus ad reſurrectionem propriam aſſerendam opportuniſſimus. 266
Dies perditionis, & dies furoris, interitus dies eſt. 290
Difficillimum eſt cõceptum ſermonem reprimere. 68
Dirigere cor idem eſt ac apponere cor, hoc eſt velle, decernere. 404
Diues impius tanquã taurus indomitus ſaginatur ad mortẽ. 276
Diuinæ potentiæ, & maieſtatis encomia. 83
Diuinæ reuelationis, & modi illam percipiẽdi pulchra deſcriptio. 73
Diuina contemplaturus à rebus externis abſtineat. 73
Diuinæ gratiæ vis inuictiſſima vnde noſcatur. 100
Diuina ſapientia vita mollis, & voluptuoſæ capitalis inimica. 345
Diuinæ viſitationis, & derelictionis effectus. 238
Diuitiæ homini iuſto ſunt occaſio, virtutum actus exercendi. 13
Diuitiarum cupiditas inexplebilis eſt. 275
Diuitiæ impiorum auaritia contractæ dilabuntur. 276
Doctrina de incertitudine gratiæ diuinæ ad ſubiugandos grandes animos opportuniſſima. 144
Doctrina malè diuinæ prouidentiæ afficta. 126
Doctrina ſpiritualis non immodicè, ſed pro aliorum captu ſenſim, & quaſi per guttas inſtillanda. 326
Dolor ex portentoſa morte liberorum infamiæ nota exaggeratus, excreſcit. 30
Dolor acuit ingenium. 231
Dolor, & calamitas affectum exacuunt. 256
Dolorem exacerbare, & acuere immanitas eſt. 263
Doloris leniendi ratio inculpata parum ſapientibus ignota. 114
Doloris affectus exaggerandi multiplex forma. 165
Duo notanda in veteranis Dei cultoribus. 152

E

Efficaci ratione probatur Dei ſapientia. 180
Egreſſus dæmonis à facie Domini quid ſit. 26

Electi

Electi diuinam ſapientiam ſtrictiſſimo amplexu tenent. 348
Eleganter dicitur Deus ad pœnitentiam cõuerti more noſtro. 473
Elegans ſimilitudo quadrans in eos qui Dei iugum excutiunt. 170
Eleganter impiorum crudelitas repræſentatur. 313
Et amplificatur. ibid.
Eleganter dicitur Deus dum interficit, ſlatum, quem immiſerat ad ſe trahere. 404
Eleganti metaphora infælix impiorum exitus declaratur. 274
Elephas in arcano ſenſu Dæmonis figura eſt, ſiue feritatem, ſiue vires obſeruemus. 457
Eliphaz fictam putauit Iobi ſanctitatem. 69. *Errauit Iobum arguens eo quod pœnam grauem ſuſtinebat.* 70
Eliphaz indicat ſe contemplationi deditum. 73. *Reprehendit in Iobo impatientiam, & propriæ iuſtitiæ aſſertionem.* 66
Eliu vrbanitas concertatoribus imitanda. 385. & 386
Eminet in facie quoddam conſcientiæ indicium. 303
Enumerantur varia impiorum vitia. 315
Enumerat Iobus eximios virtutum actus. 377
Erectus animus qui Dei gratiam iniuit fidenter precatur. 303
Eſt viri pij zelo veritatis vrgeri, quia cauſa Dei agitur. 280
Ethnici ſolem, & lunam venerabantur. 379
Euangelica conſilia qualiter Iobus expleuerit. 377
Exactiſſimus, ac plane mirabilis caſtimoniæ cultus. 37[illegible]
Exacta demiſſi animi ſignificatio. 141
Exaggerata calamitate clareſcit Iobi patientia. 27
Exempla principum magnam habent vim. 407
Eximij Dei cultores ſæpe cum religioſius agunt, grauius premuntur. 370
Ex originali culpa, quæ ab Adam in poſteros deriuatur, omnes ærumnæ, & calamitates oriuntur. 199
Expedit fortiſſimos viros ad cæleſtes honores acerrima concertatione pertingere. 51
Expedit maximè in rebus ſerijs eius cum quo agis ſynceram mentem agnoſcere. 409
Expeditio aduerſariorum Iobi ad nocendum notatur. 364
Experientia præterita propitiationis erigitur ſpes. 174
Experientia defectus multos facit audaces. 388
Expleta malorum relatione Iob ſigna doloris oſtendit. 31
Expoſuit Deus Iobum telis ad exemplum patientiæ. 56
Ex quinque capitibus maledicentia honeſtatur. 53
Extenuatio viſus, & oculorum obtuſio ſunt effectus iræ. 240
Extollitur Dei magnitudo. fol. 139
Extrema gaudij luctus occupat. 128
Extrema Iobi inopia. 100

Extrema abiectio demonſtratur. 239
Extrema inopia damnatum impium, vt maris aqua circumfluit ne reſpiret. 337
Exundantes aquæ iuſſu Dei in vnum locum confluxerunt. 328

F

FAcilitatis incredibilis peccandi elegans ſignificatio. 218
Faciem ſerenam creat inculpata conſcientia, fœdata vero ſqualentem, & deiectam. 303
Faciem ceti præcedit egeſtas, id eſt omnia conſumuntur, & ad inopiam conuertuntur; cetus enim omnia depaſcit. 466
Facies Iobi ſputis deturpata fuit, in quo Chriſti figuram prætulit. 363
Facile demonſtrauit Iobus in florentiſſimum ſtatum reſtitutus quam ſit è re hominis mala à Deo illata patienter ferre. 477
Facile permittitur ſermo ei, qui nihil efferre poſſe creditur. 400
Facillimum eſt in ſecunda fortuna ſana conſilia efferre. 69
Fallax gratia, & vana corporis pulchritudo, quæ incautos animos ſeducit. 375
Familiare eſt dolentibus res eaſdem varijs modis repetere. 8
Familiare eſt apparente Angelo timore concuti. 74
Familiare eſt afflictis ſomnijs infeſtari. 117
Familiare eſt inſontium vexatori verba obſeruare vt calumnietur. 267
Familiariſſima Scripturæ phraſi ſpes ſumitur pro rebus ſperatis. 331
Familiariſſima phraſi hebraica, qui re aliqua inſigniter excellit eius rei filius nuncupatur. 469
Familiaris abuſus intemperantiũ eſt ad oſtium adulteræ inſidiari. 375
Fauilla, & cinis reſperſus perantiquus pœnitentiæ ritus eſt. 471
Fiducia diuitis impij opulentia eſt. 250
Fidenter loquitur Iobus, quod à nemine argui poſſit. 106
Fieri aliquid ſine cauſa, idem eſt, ac ſine fructu fieri. 314
Filij parentes impios æmulantes non proſperabuntur. 79
Filij Iob prudenter, & piè inſtituti. 15
Filij tenentur parentibus, præſertim extremè afflictis, opitulari. 261
Filij impiorum male inſtituti. 281
Filius prodigus qua ratione dicatur in terram longinquam abijſſe. 26
Filiorum Iob, & eius vxoris illiberalis animus demonſtratur. 261
Floret apparenter impius, & id breui. 333
Fœlix, qui humiliter Deum increpantem reueretur. 87

Fælicitas præſens impiorum deſcribitur. 283
Fælicior multo eſt ſors piorum, quam impiorum. 339
Fælicitas Dei infinita, neque peccatis hominum detrimentum patitur, neque bonis operibus augetur. 411
Formidandus maxime Dei deſpectus, quo impios deſpicit. 339
Fortiſsimi viri propria verba. 152. & 192
Fortiſſimi Dei milites amaritudinibus exaturantur. 142
Fortioris animi, & firmioris conſtantiæ ſigna. 54
Fortes, & magnanimi prius vitam quam virtutem abijciunt. 105
Fortunatiſsimum ſe vſque ad mortem futurum cogitauit Iobus. 359
Fragili re inniti ſtultitia eſt. 128
Fragilitas humana Deo compoſita ſuccumbit. 132
Fratres, ac ſorores familiari Scripturæ phraſi conſanguinei appellantur. 474
Fræno notatur calamitas, qua homo ſubiugatur. 364
Frequenter more Scripturæ, id quod ſapienter producitur, parabola appellatur. 330
Fructus inſtructionis diuinæ. 395
Fruſtra pro pietate laborat, qui eam non acquirit. 150
Fruſtra Dæmon Iobum afflixit; quia nihil ab eo obtinuit. 37
Furor (ſicut & alij affectus humani) traducuntur in Deum per quandam ſimilitudinem. 258

G

Gallus horas cantu diſtinguit, &c. 442
Generoſus animus in arcano ſermone merito appellatur equus. 451
Generoſus animus benè ſui conſcius, etſi grauiter tentatus, nihil de ſua generoſitate remittit. 305
Genus quoddam temporalis fælicitatis iuſtitiæ adnaſcitur. 90
Gloriatur Dæmon vniuerſum mundum ſibi obedire. 21
Gloria peccatorum velut herba fragilis. 127
Gloria Dei externa apud homines peccatis obſcuratur, bonis operibus clareſcit. 411
Grandem animum, & ingenuum temporalia mala non mouent. 88
Grandes animos Maieſtas Dei iudicantis cogitata coercet. 376
Grandes animos, oblata occaſione reprimere, difficile eſt. 400
Gradus duplex expulſionis impiorum. 252
Graphicè deſcribit Iobus ſuam calamitatem, Deique indignationem. 131
Graphicè deſcribitur violentum ingenium impij, & prædæ auidiſſimum. 275

Digitized by Google

Gratia Dei mollis homo, & imbecillis fit ad virtutis arduitatem ſuperandam robuſtus. fol. 340

Grauiter à Deo vexati iuſti ſæpè mortem exoptant. 117

Grauium malorum experientia maximè confert ad Iobi ſenſum intelligendum. 49

Grauiora mala paſſus eſt Iob, quam cogitarat. 65

Grauis, & antiqua de piorum afflictionibus controuerſia. fol. 240

Grauiter affecti frequenter querimonias, & gemitus reſumunt. 242

Graue malum eſt ſalutis auctorem caſta conſilia ſuggerentem reſpuere. 285

Grauiter pleroſque vexat, & extimulat loquendi cupiditas. 389

Grauiter ſolet errari vbi Dei opera humano æſtimandi more cenſentur. 402

Gregorius Magnus de arcanis huius libri ſenſibus inſigniter ſcripſit. 9

Greſſus animæ ſunt affectus, quibus ad Deum accedimus. 373

Greſſus noſtros Deus dinumerat, viaſque conſiderat, quod tremendum eſt. ibid.

H

HAbuit Iob peccata venialia. 94

Habitus demiſſorum oculorum apertum humilitatis ſignificatum habet. 304

Hilarem animum, & faliciter gradientem ſolet Deus ad examen hoſtibus exponere. fol. 365

Holocauſtum, eſt ſacrificium igne abſumptum. 16

Hominis actus perſcrutatur Deus exacturus rationem de ſingulis. 208

Hominis inconſtantiæ aptiſſima ſimilitudo. 196

Homo ſtolidus iumento ſimilis. 171

Homo cum Deo contendere non valet. 132

Hominis vita militiæ aptè comparatur. 108

Hominis malis obſeſſi deſcriptio. 116

Homines ex propria virtute æſtimandi ſunt. 178

Hominis anima immortalis Dei excellentiam commendat. fol. 179

Hominis pars inferior vexata maxime concutitur. 51

Hominum iuſtorum, & iniuſtorum non eſt eadem quies. fol. 61

Homo iurè abominabilis dicitur. 218

Homo impius eleganter depingitur. 220

Hominis innoxij ſanguis clamare dicitur. 235

Homines ſancti, & pij imminente hora mortis ſanctè, & appoſitè loqui ſolent. 236

Hominis compediti, & ærumnoſi in tenebricoſo loco decumbentis

bentis perelegans deſcriptio. 257

Hominum iuſtitia cum Dei candore comparata, inutilis, ac ſordida eſt. 294

Homines impij, qui potentia, & opibus excellunt, vix ab aliquo corriguntur. 291

Hominis cor proſperitati aſſuetum, tentationis igne miteſcit, & mollitur. 310

Hominis vilitas, & immunditia. 322

Hominis loquendi cupidiſſimi, ſcientiaque turgentis elegans repraſentatio. 389

Homo ægrotans, & in lecto decumbens pulchre depingitur. 396

Horæ matutina precibus aptiſſima. 125

Huius mortalis vita conditio non fert fœlicitatem cuiuſuis aduerſitatis expertem. 352

Huius hiſtoria veritas ex nomenclatura dignoſcitur. 11

Humana vita ſumma velocitas, & breuitas. 112 *& inconſtantia.* 113 *&* 148

Hus patria Iob. 7

Hyperbolica abiſſi ſimilitudine grauiſſima notatur ærumna, è qua vix ſubſit ſpes euadendi. 418

Hypocritæ ſpes quàm fragilis. 127

Hypocritæ, & ſimulatores Dei confidentia carent. 192

Hypocrita eſt, qui cum infœlix ſit, ſe fælicem ſimulat. fol. 333

Hypocritæ externa ſanctitatis imagine abſcondunt peccata. 382, *&* 407

I

IDEM *homo varias patitur affectiones contrarias.* 51

Idonea mirabilium Dei operum contemplatio mentem ad ſapientia, ac potentia diuina admirationem extollit. 425

Imago Iobi luctuoſa, & ad commiſerationem opportuna. 229

Imprecationes Iobi more patria intelligenda. 52

Impiorum ſtatus miſerrimus. fol. 129

Impiorum filij brachia parentum, ſiue rami dicuntur. 250

Impiorum mores. 226

Impius proſperatus, pium deiectum videns, potiorem ſortem ſuam pij ſorte cenſet. 241

Impius diues artibus, quibus magis ditari ſatagit, capitur, eiuſque opes Latrones auidè quærunt. 248

Impij non ſemper in hac vita plectuntur, eos tamen ſempiternus manet cruciatus. 253

Impiorum fœlicitas duplici ſimilitudine appoſitiſſima deſcribitur. 271

Impius totus cogitationibus huius vita immerſus neque meditatur, neque formidat pœnam. 287

Impio, ſiue longam vitam duxerit,

xerit, ſiue prematurè occubuerit, nullum ſupereſt ſolatij genus. 288

Impij fragili fundamento innixi facilè euertuntur. 299

Impiorum animæ quomodo dulces ſunt inferno. 291

Impius iniuſtè opes contrahens in caput laborat ſuum. 336

Impiorum diuitias, in pios Deus ſæpè transferre ſolet, vt malè parta, benè impendantur. ibidem.

In arcano ſermone plura de proprietatibus aquilæ petuntur, quæ in contemplatores apprimè quadrant. 452

In arcano ſermone rhinoceros ferus ac iugi impatiens peccator eſt. 448

In arcano ſermone animæ incuruantur ad partum, & quomodo. 446

Incautus corporeæ pulchritudinis intuitus turpium cogitationum, ac motuum ſeminarium eſt. 372

Incertum eſt Iobum fuiſſe ſeptuagenarium, vt aliqui putant, cum in ærumnam incidit. 476

Inconſtantia impiorum, paleæ, & fauillæ diſperſa ſimilitudine deſcribitur. 286

Inculpata conſcientia energia ad ſolatium in rebus turbulentis opportuniſſima. 331

In Deo latent omnium creaturarum rationes. 434

In faciem Deo benedicere manifeſtam impudentiam demonſtrat 44

Infælicitas Iobi *maior.* 59

Infælix impiorum interitus deſcribitur, & amplificatur. 250. & 270

Infernus ponitur pro ſepulchro frequenter in ſacra Scriptura. 244

Ingenuè confitetur Iobus *ſe inſipienter loquutum fuiſſe* 453

Ingenuus animus grauiter affligitur ſi à ſibi familiaribus repellatur. 262

Iniqui iudices, qui perſonas accipiunt. 188

Iniquis melius fuiſſet ante peccatum obijſſe. 59

In interitu ſepeliri, eſt ſepeliri raro, & inſolito mortis genere. 335

Innoxia conſcientia ægrè fert importunas obiurgationes, præſertim vexationis tempore. 227

Innumerabilis Angelorum exercitus Dei obſequio deſtinatus potentiam eius declarat. fol. 321

Inops Deum adiutorem ſentiens, firmiter ſperat. 86

Inopinatus caſus ex magna proſperitate, in extremam inopiam homines commouere ſolet. fol. 253

In pleriſque animalibus quoddam tamquam inſcriptum diuina ſapientia reſplendet. 442

Inſignis diuinæ potentiæ, & ſapientiæ laus eſt, quod aquas, quæ vniuerſam terram ambiebant in

Digitized by Google

in vnum locum compulerit. 434
Inſomnia & cogitationum fluctus. ſunt duo mala inexpertis non ſatis cognita. 242
Intemperantia in conuiuijs frequens. 17
Internæ anxietates, eò ſæpe homines deducunt, vt videantur à Deo reiecti, & ſeparati abſque vlla ſpe recuperandæ priſtinæ proſperitatis. 258
Interrogatio ad affectum anxium exprimendum appoſitiſſima. 244
Intereſt multum quo ſenſu verba ſincerè prolata accipiantur. 402
Inuidia inuidum conſumit. 78
Iobi ſanctimonia validè tentata multo auctior euaſit, quæ arcano ſenſu inter duplas opes primo loco reponenda. 477
Iobi ſingulare præconium, quod inter barbaros virtute claruerit 11
Iobi laus arguit Chriſtianos ethnicè viuentes. ibid.
Iobi ſanctitas demonſtratur. 36
Iobus fuit ex poſteris Adæ per Eſau, fuit Rex, & Sacerdos. vixit ante legem ſcriptam. 7
Iobus propugnat innocentiam ſuam. 8
Iobus in iure dicendo iuſtiſſimus fuit. 357
Iobus licet non in ſententia, tamen in modo loquendi metas rationis exceſſerat. 432
Iobus reſtitutus tot filios, quot domus concuſſa oppreſſerat, genuit non plures, & quare. 475
Iracundia hominem iraſcentem grauiter lædit. 78
Iratus Deus docet offenſores ipſos, quemadmodum propitiandus ſit quod eſt luculentiſſimum clementiæ exemplum. 472
Ius amicitiæ exigit ærumnoſo, & afflicto ab amicis ſolatium afferri. 277
Iuſtorũ affectus maximè proprius qui ſpe, & timore miſcetur. 306
Iuſtus ab hominibus oppreſſus à Deo iudicari deſiderat. 305
Iuſtorum diuitiæ, ſapientia. 339
Iuſti puritatem vitæ, perfectionemque virtutis in fornace vexationis luculentius exhibent. 308
Iuſtorum opes aſſiduâ eleemoſynarum largitione ſuccreſcunt. 276
Iuſti locupletes, quid præſtent. 13
Iuſtus vexatus exultat morte propinqua. 63
Iuſtorum vigilia eſt, ſe ad prælium comparare. 297

L

*L*ibere currere non poteſt iuſtus in hoc exilio.* 147
Labia fuerunt derelicta Iobo ad preces, & lamenta. 263
Lachrymæ dolorem leniunt, & quietem conciliant. 166
Lachrymæ ſunt verba efficaciſſima. 235
Lætitiæ perelegans deſcriptio. 173
Lætatur iuſtus cum videt vindictam non quod interitu gaudeat impiorum, ſed quod laus diuinæ iuſtitiæ clareſcat. 300

Lamen-

Lamentum deſolatis animis familiare. 149. & 156
Lamenta iuſtorum boni conſulenda. 352
Lapideum cor, Spiritus ſancti ardore liqueſcens nouo Dei robore ad labores duratur. fol. 340
Lapis angularis appellatur centrum, quod partes terræ quaſi conſtringat, & nectat. fol. 433
Largiſſimus potus elephantis animalis calidiſſimi eleganter deſcribitur. 459
Largitas Iobi ad famulos ſibi conciliandos, & peregrinos monſtratur. 381
Latrones Dei qui dicantur à Iobo. 259
Laus maturæ mentis. 79
Laus in ore proprio vileſcit. 143
Laus virtutis in quo conſiſtat. 240
Lauare pedes butyro, & lauare in vino ſtolam ſuam periphraſis vbertatis eſt. 353
Leniter corripientem audire ſapientis eſt. 187
Leo animantium rex fortitudine præcellit, & quibuſdam virtutum ſignis clareſcit. folio 444
Lepidiſſimus modus variandi querimonias. 164
Leuia ſunt externa bona cum bonis animæ comparata. 25
Leuiathan cetus magnus qui naues ſubmergere ſolet. 58
Lex diuina ſine audacia nota, violari non poteſt. 309
Liber Iob, ſemper à Patribus, & Concilijs inter Scripturas ſacras numeratus. 7
Liber iſte ſacrarum concionum promptuarium. 9
Liberi ingenui qualiter inſtituendi. 16
Liberorum interitus præſertim regum inter extremas ærumnas ponitur. 29
Liber hic plenus eſt querimonijs ex bono conſcientiæ teſtimonio genitis. 66
Liberali viro durum videtur ſi ab his, quibus bene fecerat, deſeratur. 260
Libidinis compreſſio ad ſenſa diuina percipienda opportuniſſima eſt. 432
Lingua detractoris appellatur flagellum. 89
Lingua qua ratione dicatur meditari. 331
Locus viris ſapientibus vberrimam conſiderationis materiam ſuggerens. 41
Locus, ac ſedes propria animæ peccati pondere grauatæ tartarus eſt. 292
Locus ſapientiæ Deus eſt. fol. 348
Lucet Dei potentia in cœlorum & ſtellarum creatione. 136. & 137
Luctuoſum exhibet ſpectaculum vaſtata ciuitas. 89
Luculenter ſe prodit ira mulieris. 42
Lucernæ ſignificatio tyrannicæ di-

re-

ceptioni aptatur. 243
Lucerna Dei, lumen, inſtructio, fauor diuinus eſt. 352
Luculenta ſigna ſummæ authoritatis, prudentiæ, ac iuſtitiæ Iobi apud ciues. 355
Luculentiſſimum diuinæ clementiæ teſtimonium. 463
Lugubri habitu amici Iob ſeptem diebus ſiluerunt. 47
Lugendum ſpectaculum. 367
Et horrorem incutiens. ibidem.
Lumen quo vniuerſa illuſtrantur Dei ſapientiam oſtendit. 322
Lux ſolis, quæ mundum illuminat, rerum diuinarum contemplatoribus vſui maximo eſt ad aſcenſum in diuina. 423
Lux eſt quaſi indumentum pulcherrimum rerum corporearum 436
Lux dicitur à Philoſophis forma colorum. ibid.

M

Magnanimitas Iobi, & in regendis paſſionibus ars mira commendatur. 310
Malorum inopinatus interitus. 71
Malos conatus dirigit Deus in bonum finem ad afflictorum ſalutem, & ad ſuam gloriam ſplendidius amplificandam. 366
Malum pœna ſumma prouidentia infertur. 38
Manus pro opere accipitur. 151
Maris, ac ceti ſimilitudo Iobi calamitatem demonſtrat. 115
Maximè curandum eſt, præcipuè à Principibus, vt parentum religio liberorum animis inſideat. 16
Maxima pollet energia offenſi hominis non pœnam de offenſore repetentis, ſed pro eo Deum obſecrantis oratio. 472
Memoria impij, quæ ipſi honorifica eſſe poteſt, citò excidit. 251
Mendax eſt, qui duplex animo in ſacra Scriptura. 12
Mira vitæ Iobi integritas. 12
Miranda tranquillitate animi Iobus Dæmonis iacula excepit. 28
Mira vitæ Iobi integritas Chriſtianis iudicibus imitanda. 357
Mirabile viſum eſt Iobo, quod infinita Dei Maieſtas, ſeuerè hominem fragilem intueatur, ſed mirabilius, quod illum ad iudicium vocet, cùm ſit in peccatum ita procliuis. 201
Mirabilis accipitris renouatio peccatori pœnitenti congruens. 451
Miris Dei operibus debetur formidoloſa, hoc eſt, timore plena laudatio. 429
Mirus, & harmonicus ordo iuſtitiæ exercetur in inferno, vbi impius pro criminum qualitate torquetur. 275
Miſerrimum ſpectaculum deſcribit Iobus. 370
Modus appoſitus ad declarandam animi anxietatem. 153
Modus conqueſtionis afflictiſſimo

mo animo dignus. 157
Modus conqueſtionis amatorius à conſcientiæ puritate genitus. 368
Modus aptiſſimus ad reſurrectionem ſignificandam. 207
Modus dicendi ad commiſerationem efficax. 65
Modus dicendi ſuauiſſimus. 119
Modus implorandi efficaciter diuinam clementiam. 40
Modus D. Thomæ explicantis Iobi maledicentiam probatur. 49
Modus mortem optandi timorati animi proprius. 99
Modus dicendi proprius eorum, inter quos diſputatio efferbuit. 280
Morbos Deus immittere ſolet, vt homines feri miteſcant, peccata defleant. 396
Mores Diaboli, & eius defectio à caſtris Dei exprimuntur. 328
Mors lucrum. 64
Mors corporis ſomno comparatur. 61. & 205.
Mors primogenitus partus peccati. 250
Mors depaſcit impium. ibid.
Mors impÿ appellatur ventus vrens. 338
Mortales auri fame tenebras abſque termino quærunt. 340
Mortales ægre ferunt inferiores alÿs videri. 214
Mortales ſapientiam negligunt, aurum, & argentum, velut idola colunt. 346
Mos agendi cum Deo ſecretè. 353
Mos inſtandi Deum, vt miſereri maturet, nimis afflictis familiaris. 122
Mos ſalutandi Reges cum muneribus perantiquus eſt. 474
Motus capitis in ſacra Scriptura multiplicem habet ſignificationem. 228
Mulier aptiſſimum inſtrumentum ad tentandum. 41
Multa pronuntiarunt vera amici Iob, illi tamen incongrua. 128
Multi in proſperitatibus Deo ſeruiunt, qui vexati vehementer excandeſcunt. 24
Multi grauiſſimi viri ſæpe piorum verba ſiniſtrè interpretantur. 114
Mundi ſapientes capit Deus calliditate ipſorum propria. 85

N

NAtalis dies ſæpe vertitur in tenebras. 55. & 56
Nautæ, agaſones, & aurigæ in tribulationibus maledicere aſſueti. 58
Nefas eſt addere afflictionem afflicto, liberale eſt parcere proſtrato. 228
Nemo Dei vltionem euadere poteſt 277
Nemo iuſtus animo cadat, quantumuis à Deo ſeuere repelli videatur. 241
Nemo nouit, an ita orauerit, vt exaudiatur. 141
Neque temporaria proſperitas virtutis, neque ærumna criminum, argumenta ſunt. 9
Neque ex afflictione impietatis, neque ex proſperitate pietatis ar-

argumentum ſumi poteſt. 282
Nequit dici, quàm acerbè crucietur, qui ſecreta Dei familiaritate fruitus, in derelictionem incidit. 353
Nequit diuinæ ſapientiæ reſiſti. 435
Nequit lege Dei delectari animus impietate efferatus, & criminis illecebra captus. 333
Neruoſum ſanæ conſcientiæ argumentum eſt, memoria iudicij delectari. 269
Neſcit homo ſine Dei reuelatione, an gratia diuina muniatur, & ideo timendum. 138
Nihil Deum latere poteſt. 184
Nihil iuſtus formidat, ſed vt leo confidit. 107
Nihil poteſt diuinæ prouidentiæ reluctari. 183
Nimis afflicti ſæpe in ſe contrarios affectus perſentiunt. 113
Nomina filiarum Iob à conſilio impoſita videntur, quod olim Patriarchis antiquiſſimis familiare fuit. 476
Nominis claritatem ab egregijs miſericordiæ, ac iuſtitiæ actibus exortam Iobus commemorat. 356
Non derogat Iobi pietati, quod cũ Deo cupiat diſceptare. 8
Non decet diuinis inſpirationibus abuti. 44
Non debet creatura ſui creatoris facta ſcrutari. 394
Non eſt appetitus inferioris diſpicere, an quod affectat fieri poſſit. 55
Non eſt exigenda operum ratio à diuina ſapientia. 83
Non eſt diſſentaneum viris ſanctiſſimis, pœnam formidare, & à culpa ea de cauſa abſtinere. 373
Non eſt pax reſiſtentibus Deo, ſapienti, & potenti. 133. & 134
Non eſt ſapientis viri, in ventum verba proferre, & animum indignatione implere. 213
Non poteſt Dæmon nocendi cupidiſſimus niſi Deo permittente ſæuire 25
Non eſt vniuersè verum, quod reſipiſcentiam comitetur florentis ſtatus reparatio. 417
Non ſemper calamitas infertur propter culpam. 81
Non finit Deus aliquando rationes efficaces, quibus alij afflicti recreantur, animo patientis imprimi. 116
Non ſolum Angeli, ſed Deus ipſe in bonum hominis intentiſſimus circumdat illum tanquam murus aeneus. 351
Non ſunt à Deo miracula poſtulanda. 243
Noſtra intereſt malis exerceri, vt virtus icta reſplendeat. 25. & 44
Notam tyrannidis, & crudelitatis inurit Iobo Eliphaz. 72
Notantur acerrimi Iobi dolores, qui oſſa terebrare, & vſque ad medullas ſe ingerere dicuntur. 367
Notatur illiberalis animus amicorum Iob 104
Nouellorum militum, vires venditantium, mores. 388. & 391

Digitized by Google

Nox in qua homo concipitur in originali peccato, infauſtiſſima. 57
Nox originalis peccati non attigit puriſſimam Virginem. 59
Nubes eleganter dicitur tentorium Dei. 422
Nubium ductus mirabilis eſt, operumque diuinorum contemplatoribus dignus. 427
Nulla peior amentia, quàm ſæuiſſima tyrannide inſontes vexare. 219
Numerus denarius pro incerto ponitur vſitata phraſi Scripturæ. 254
Numerus annorum Dei inæſtimabilis æternitatem ſignificat. 421
Numerus ſeptenarius à primordio mundi religioſus fuit, & quare. 472

O

OBliquus eſt, qui non dirigitur a lege. 12
Ob multa capita poteſt Deus ſine iniuſtitia homines eximiæ ſanctitatis excruciare. 309
Obſeruationis genus ad huius libri intelligentiam 115
Obſtinatio Dæmonis arcanè ſignificata. 464
Obſtruſa eſt ſcientia diuiſæ à Deo lucis, qua mentes illuminat conſilio miro. 438
Obruunt impium multa, & immania damna. 333
Occaſio tuendi diuinum honorem prætereunda non eſt. 43
Occaſiones miſerendi Deus captat, eaſque repertas gratiſſimas habet. 397
Oculi ceti ſunt quaſi duo ſplendida lumina. 465
Oculi mercatorum vulturis acie perſpicaciores ſunt. 348
Oculos cohibere maximè confert ad colendam caſtitatem. 372
Officium diuinæ bonitatis depingitur. 417
Omnia impiorum bona ab eis inuitis relinquenda. 337
Omnipotens Deus dicitur eſſe cum aliquo quando illi fauet. 353
Onager, & bos quos hominum ſtatus ſignificent. 96
Onus gubernationis ita principi imponitur vt pondus geſtet, non vt excutiat. 357
Onus Dei, ſiue pondus, indignatio, vltio eſt. 378
Opes, & inopia iuſtis, & reprobis communes. 178. & 293
Opes, quas impij diuites iniquè congerunt cum dolore reddent. 273
Opera ſanctorum eximia Deus in theſauris reponit. 294
Opera Dei via eius dicuntur, quibus ad eum dirigimur. 329
Opes affluere, & non amari difficillimum eſt. 378
Opiparum conuiuium eſt ærumna patienter exhauſta. 445
Opportunus modus medendi afflictis. 153
Opportunus ſermo ad affligendum animos. 168
Optabilior eſt interitus ærumnoſa vita. 62

Optauit Iobus mortem ſæpe ſine culpa. 98 & 100 & 110
Optata Iobi qua ratione intelligenda. 164
Optauit Iobus noſſe peccata, ob quæ puniebatur. 195
Optant ſæpe viri perfecti, minus perfectorum infamiam, morbos, &c. ſine peccato. 228
Optat licite iuſtus impiorum interitum, ſi corrigendi non ſunt, ne aliis noceant. fol. 276
Opulentia argumentum eſt fures ſuſpicari. 12
Orandi modus. 172
Orationis effectus, conſtantia, & timoris depulſio. 172
Orantis interna, & externa faciei apta ſimilitudo. 172
Oratio pretium eſt, quo gratia obtinetur. 225
Oratio ad commiſerationem plurimum valens. 351
Orbium cæleſtium motus ſic ordinati diuinam Dei ſapientiam, & potentiam demonſtrant. 321
Orbium cæleſtium motores Angeli, columnæ cæli appellantur. 327
Ordo diuinæ prouidentiæ ineluctabilis. 147
Oris apertione inexplebilis cupiditas exprimitur. 231
Ornatus pretioſiſſimus. 356
Ortus animæ per pœnitentiam renaſcentis amplificatur. fol. 173
Oſtenditur vehemens dolor amicorum Iob. 46 & 47
Oſtenſio vultus ſignum benignitatis, ſicut abſconſio ſignum iræ. 407
Ouis, & *inauris* Iobo *donata gratulationis ſigna ſunt.* 474

P

PRAESTAT *tacere, quam inepte loqui.* 187
Præſentiſſimum Iobi *in viduas auxilium.* 356
Panis pro quouis cibo ponitur in Scriptura. 273
Parcendum eſt veris Dei cultoribus grauiter vexatis, ſi recrudeſcente dolore querimoniis vtantur. 258
Parentum iniquitas, in filios veluti transfuſa, in infamiæ ſementem vertitur. 79
Pars hominis inferior multis agitata motibus imperio Dei compeſcitur, vt metas rationis non tranſiliat. 435
Pars hominis inferior incredibili fragilitate reſoluitur, niſi cæleſti humore diuina gratia coagmentetur. 443
Patroni parum pii clientes mendaciter tuentur. 188
Patres antiqui miraculo vertunt, quod mare terram non obruat. 327
Patrum conſenſio eſt, ſingulis hominibus ad cuſtodiam Angelum vnum deſtinari. 20
Peccatores latebras exquirunt, & conſpectum hominum conſcientia carpente refugiunt. 423

Digitized by Google

Peccatores, vt tauri pingues ſeruantur ad necem. 59
Peccatores, & eorum proſperitas breuiter è medio tolluntur. 76 & 250 & 252
Peccatorum cœcitas, & amentia. 225
Peccatoribus occidit ſol in meridie. 85
Peccatum recenter conceptum ſtatim extinguendum. 60
Perfectorum ſanctitas afflicta, querimonias multiplicat, ex bonæ conſcientiæ teſtimonia. 66
Perelegans confuſionis ſignificatio. 131
Perelegans corripiendi modus. 188
Periphra pulcherrima, & ad Regiam Maieſtatem ſignificandam opportuniſsima. 355
Periphraſis pulchra ferociſsimæ belluæ, quæ vires omnes frangat. 467
Periphraſis maximæ, ac intimæ lætitiæ. 131
Per quam rarum eſt verba ita trutinare, vt lingua nihil non expenſum, limatumq; producat. 454
Perſpicaciter obſeruandum, quam grauiter à Deo fuerit reprehenſus Iobus, & quam ſeuere ſe ipſum carpſerit ob ſolum ſermonis exceſum. 471
Per manus Dei, Potentia eius ſignificatur. 159
Philoſophiæ moralis magna pars, in quo conſiſtat. 91
Phœnix auis diuturnitatis ſymbolum, cuius vita longiſſima eſt. 358
Pie loqui in aduerſitatibus difficilimum. 49
Pijs, & humilibus annorum multitudo, & opum copia promittitur. 92
Piorum, & impiorum calamitas 145 & 162
Piorum fœlicitas, & impiorum ſupplicium, in excurſu operis late monſtrantur. 67
Pleriq; Dei cultores, vitam ærumnoſiſſimam ducunt. 64
Plerumq; impij poſtquam diuitias anxie corraſerunt inopinata morte plectuntur. 275
Plerumq; Deus cultorum ſuorum oculis moleſtiſſimas nebulas offundit. 326
Plures alios arguunt, cum quibus ipſi comparari non poſſunt. 106
Plura ſunt in hoc libro intellectu difficilia, et vnde hoc proueniat. 8
Plura tangũtur eximijs contemplatoribus congruentia. 74
Plures egregij virtutum actus, Principi congruentes commemorantur. 374
Pluſquam Phalarica immanitas eſt, afflictis querimonias interdicere. 54
Pœna Iobi *culpa grauior fuit.* 114 & 256
Porrigere dexteram, eſt potenter auxiliari, 208
Portentoſa mors ſolet diuini ſupplicij ſuſpicionem ingenerare. 50
Poſtulata attentionis amplificatio. 281
Potẽtiam et ſapientiam ſuam Deus mirifice laudauit excurſu longo. 470
Potentiam, & ſapientia Dei, hominum

num ignorantia, & impotentiæ longe antecedit. 343 & 344
Preſtat tacere, quam inepte loqui. 187
Præſentiſſimum Iobi in viduas auxilium. 356
Prima Iobi magnitudo in quo conſiſtat. 14
Primi radij auroræ ſurgentis apta metaphora dicuntur palpebræ diluculi. 465
Primordia impiorum læta, ſed finis eorum mærore plenus. 128
Principes impij repente ſolent extingui ſeditione populi. 406
Principium viarum, hoc eſt, operum Dei dicitur Elephantus. 457
Proprius ſermonum diuinorum, & præceptorum, locus eſt cor, arca tali theſauro digna. 301
Propinat Deus ſæpe calicem amariſsimum, quem haurire difficile eſt. 97
Proſperitas euaneſcens, peccatorum deſcribitur. 130
Proſperitas impij euaneſcit, et ſplendor eius emoritur. 246
Proſperitas, quæ pietatis firmitate caret facile euertitur. 302
Proſperitatem, & aduerſitatem ad hominis bonum, Deus ſapienter dirigit. 87
Proteruia impiorum Deo valide reluctantium expendenda, & notanda eſt. 299 & 315
Prudentes mundi ignorant locum, vbi cæleſtia deſideria coaleſcunt. 343
Pulcherrima metaphora iuſtis vexatis congruens. 63
Punctum tremendum vim habens inſignem. 284
Pupilli ſtatus ad commiſerationem idoneus eſt. 107
Puritas animæ pretioſiſſimus theſaurus eſt, quo iuſtus homo diteſcit. 302

Q

QVARE quem Deus corripit, beatus nuncupatur. 87
Qua ratione intelligendum ſilentium amicorum Iob per ſeptem dies. 47
Quare ſciſſio veſtium & tonſio capitis mœrorem ſignificent. 31
Quare Deus hominem inermem, & animalia conueſtita creauerit. 81
Qua ratione Deo tribuantur mala. 155
Qua ratione dicatur Deus decipere, aut errare facere. 185
Quam copioſe homines iuſti diuinæ conſolationis balſamo perfundi ſoleant. 354
Qualiter Princeps (qui caput eſt Reipublicæ) ſe erga ſubditos gerere debeat. 357
Quæſtio inter Iobum, & amicos eius agitata ad peculiarem Iobi cauſam pertinet. 67 & 255
Quæſtio de præſenti impiorum proſperitate viros vitæ ſanctimonia clariſſimos torſit. 281
Quæ anima dicatur adultera. 316
Quem Deus repulit, nemo recreabit. 181
Qui vult Dei mentem aſſequi eius inter-

interna verba attentiſſime accipiat. 74
Qui Deum obiurgantem contemnit infœlix eſt. 87
Qui caſtigati ſe demittunt, in proſperis non intumeſcunt. 91
Quid ſit ſolitudines ſibi ædificare. 61
Quid ſit arguere de peccato. 106
Qui male agit odit lucem. 220
Qui ingenio, & eloquentia ſibi præſtare videntur, ægerrime ferunt, ſi alijs loquentibus ipſi ſilere cogantur. 245
Quid Cocytus apud Poetas ſignificet. 291
Quid per munditiam manuum ſignificetur. 304
Qui ad terræ diuitias anhelant, ignorant aurum cæleſtium deſideriorum. 343
Qui alienam deturpat vxorem ſæpe ſimili dedecore fœdatur. 375
Qui parentes pios, ac beneficos ſortiti ſunt, ab infantia diſcunt miſereri. 377
Quid ſit perſonam accipere. 390
Qui a peccato per veram pœnitentiam reſurgunt, magna interdum cæleſtium delitiarum affluentia perfunduntur. 303
Quo altius celſitudo diuina attingitur, eo ſublimiorẽ altitudinem profundioremq; abyſſum oſtentat. 329
Quo prorumpere ſoleat impiorum audacia. 285
Quomodo Deus arcano ſermone terram moueat. 135
Quomodo grauiter ægrotis compatiendum. 47

R

RADIX malorum, quaſi fauilla erit, & germen eorum quaſi puluis aſcendet. fol. 251
Rara Iobi magnanimitas, & tolerantia. 48
Rarum eſt vexationes ſimiles Iobi laboribus ſatis percipere. 110
Rationes ſolidiſſimæ, quas mundi proceres perpendere deberent. 334
Ratio idonea à Principibus recolenda, vt Dei timore coerciti nihil iniuſtum attentent. 378
Recuſantibus laborem, quæ verba proponenda. 81
Recenſet Iobus ſeruorum ſuorum inſolentiam. 259
Refellitur efficaciter error amicorum Iob. 93
Reges regnandi gloria abutentes à Deo exturbari, & è ſacris, & prophanis notiſſimum eſt. 416
Rei ſagacis, ac iniqui eſt quem futurum timet actorem, ante inceptam litem, obiecto crimine infirmare. 295
Religioſe Deum colentes vberiora bona percipiunt. 23
Repentina interrogatio quid ſignificet. 139
Rerum maximarum captui neceſſaria eſt attentio. 334

Vexatio aliquando immittitur ad culpam expiandam, aliquando ad virtutem perficiendam. 87
Vexat Dei cultores diuinæ beneuolentiæ incertitudo. 144
Vexatio Iobi *verba minus limata extorſit, mens caſta, piaq; permanſit.* 455
Vexationis, & diuini colloquij mirus effectus, ac planè ſuauiſſimus eſt, maior eruditio, & illuminatio. 471
Viduis confeſtim, ac pudicè erogare conſilium ſaluberrimum eſt. 377
Vigilia, & ſomnus qualiter Deo attribuantur. 125
Vilis conditio deriſorum Iobi, *aptè depingitur.* 361 & 362 & 363
Viperæ, & aſpidis capita nocentiſſima. 274
Vir contemplationi deditus onagro aſſimilatur 447
Viri grauiter afflicti rem eamdem varie vertunt. 55
Viri fortes dicuntur Angeli. 466
Viri ſanctitate eximij ſine imperfectione ægre ferunt ab amicis deſpici. 103
Viri præſertim proceres ſummo mane ad Dei cultum euigilent. 16.
Viri ſanctitate conſpicui multoties ita vexantur, vt in vincula coniecti videantur. 257
Viri pij ea, quæ hominem Deo ſapientiæ auctori conciliant ſapientiam appellare ſolent. 350
Viri iuſtiſſimi Iobi *deſpectus non videtur poſſe vlterius procurrere.* 363
Viris doctiſſimis cordi eſſe debet ars medendi afflictis. 122
Viris iuſtis, calumnias patientibus ſanum conſilium. 225
Vir fortis propria infortunia patienter ſuſtinet, non vero Dei iniuriam. 43
Vir fortis neque audax, neque timidus eſt. 310
Vir pius poteſt ſe ipſum laudare, cum id Dei gloria, proximorumq; ſalus exquirit. 332
Virga Dei flagellum, vltionem, punitionem frequenti vſu Scripturæ ſignificat. 283
Viſitatio Dei, proſperatio eſt. 160
Viſitat Deus dum fauet, probat, dum vexat. 119
Vita militum ſummis laboribus contexta eſt. 108
Vita impij, & filiorum eius breuiſſima. 225
Vmbroſa, & humentia loca ubi Dæmon placidè moratur, ſunt homines otio torpentes, & inertes. 459
Vna eſt corporum omnium hominum conditio. 61
Vndiq; obſidetur impius, quia Deum laceſſiuit. 277
Voluntas quare appelletur cor. 185
Vox illa iudicij ſenſibilis erit, & articulata. 208
Vrbanitas, & obſeruantia imitanda. 355
Vſus oſculandi manum in ſignum adorationis per antiquus eſt. 380
Vſus plùbi antiquitus fuit ad ſcribendum familiariſsimus. 264
Vtilis doctrina. 119
Vxor Iobi *cum Dæmone coniurata ipſum acerbiſſime tentauit.* 41

FINIS.

Digitized by Google

Errata ſic corrige.

PAg.10.lin.13.opeſp. *lege* opeſq. pag.14. lin. 25. patentiſſimo, patientiſſimo, pag.20.lin.8.deſignate,deſignato. pag.27.lin.vlt.gnis,ignis.pag.49.lin.37. ar gutie,argutia. pag.50.lin.6.taciturnitate, taciturnitati. pag.52.lin.12. dele vnum quod. pag 57.lin.10. abomibatur, abominatur. pag.74.lin.5.lenis auræ, auræ lenis. pag.85.lin.15, perſtingat,perſtringat. p.99.l.20 prouiſas,præuiſas. p.102.l.27.percullt,perculit. p.104.poſtrat, proſtat. p.107.l.30. Irruitis,irruitis. p.112.l.9.ſubtegiminis,ſubtegminis. p.141.l.2 concredo,non credo. p.148.l.19.deliberare, delibare. p.162.l. 16. lethęli,lethali. p.199.l.26. conſertim,confertim. 336.l.6.ad impios, ad pios. p.428.l,20,aere,ære. p.448 l.penul.deridet aquam, deridet equum.

REGESTVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh.

Omnes ſunt Quaterniones prętet Hh, quę eſt Ternio.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

ROMAE, Ex Typographia Gulielmi Facciotti.
M D C X I.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google